Kur'an'dan Öğütler

-1-

بسم الله الرحمن الرحيم

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları : 789
Halk Kitapları : 182
Yayına Hazırlayanlar : Dr. Yaşar YİĞİT - Dr. Muhlis AKAR
Dr. Seyid Ali TOPAL - Prof. Dr. İlhan YILDIZ
Dr. Abdurrahman CANDAN - Dr. Burhan ERKUŞ
Dr. Bünyamin OKUMUŞ - Dr. Hamdi TEKELİ
Dr. Ömer MENEKŞE- Dr. Sadık ERASLAN
Sabri AKPOLAT
Tashih-Redaksiyon : Dr. Ömer MENEKŞE - İsmail DERİN
Grafik Tasarım : Aral Ajans
Dizgi : Mustafa ÇELİKTAŞ
Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı : 03.04.2008/33

2016-06-Y-0003-789
ISBN : 978-975-19-4755-0 (tk.)
ISBN : 978-975-19-4756-7 (1.c)
Sertifika No : 12930

7. Baskı, 2016 Ankara

Baskı : Salmat Basım Yayın
0312. 341 10 24

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel. : (0312) 295 72 93-94
Faks : (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel. : (0312) 295 71 53 – 295 71 56
Faks : (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

KUR'AN'DAN ÖĞÜTLER

I

MÜELLİFLER

Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Muhlis AKAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yaşar YİĞİT	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Seyid Ali TOPAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi
Dr. Yüksel SALMAN	Dini Yayınlar Dairesi Başkanı
Dr. Abdurrahman CANDAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ahmet GELİŞGEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bahattin AKBAŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Burhan ERKUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Bünyamin OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ercan ESER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Fatih YÜCEL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Hamdi TEKELİ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mehmet CANBOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Mustafa KAHRAMAN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Doç. Dr. Ömer YILMAZ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Sabri TÜRKMEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Zafer KOÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Davut KAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Hanif BURUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
İdris BOZKURT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mahmut DEMİR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Medet COŞKUN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mehmet KAPUKAYA	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa GÜNEY	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Mustafa KILIÇ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat OKUMUŞ	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Nevzat Sabri AKIN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Ömer ÖNEN	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Rüstem BEŞLER	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Sabri AKPOLAT	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Tahir TURAL	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Yaşar Seracettin BAYTAR	Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı
Dr. Ömer MENEKŞE	Derleme ve Yayın Şb. Müdürü
Yunus AKKAYA	Yönetimi Geliştirme Şb.Md.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

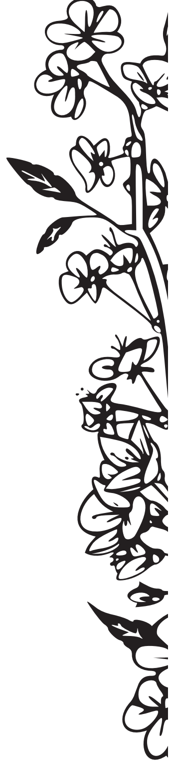
Yüce Yaratıcının varlığını ve birliğini tanıtan, tefekkür, bilgi ve davranış arasında bağ kurarak bizlere tutarlı bir hayat çizgisi getiren, inanma ve yararlı iş yapmayı kalıcı mutluluğun ve kurtuluşun anahtarı kılan Yüce Kitabımız Kur'an, sonsuz manevi bir hazinedir.

Kur'an, insanlığın ufkunda bir ışık gibi yanan ve her dönemde insanların yollarını, kalplerini ve gönüllerini aydınlatan bir meşaledir.

Kur'an, ortaya koyduğu delillerle, açtığı ufuklarla, birbirini tamamlayan ve tutarlı bilgilerle hayatı içine alan canlı bir kitaptır. O, insanlar arasında sevgi, uzlaşma, yardımlaşma, kardeşlik ve istikrarı sağlayacak; fert, aile ve toplum planında pek çok ahlakî ve sosyal problemleri çözebilecek, ortaya çıkan sorunların hak ve adalet çerçevesinde çözülmesine ışık tutacak ve insanlara gelişme yollarını göstererek onları geleceğe hazırlayacak ilahî ölçüleri içeren bir kitaptır.

Kur'an, insanlığı aydınlatmaya başladığı günden beri ışığından hiçbir şey kaybetmemiş, taşıdığı değer ve anlamlar, getirdiği ahlak ve erdem ilkeleri hep taze ve yeni olarak kalmıştır.

Kur'an, bize kendimizi hikmet aynasında görmemiz ve Rabbimizi tanımamız için rehberlik eden, var oluşun ve hayatın anlamını gösteren aklın ve gönlün şifa kaynağı, ilim ve irfan menbaı, dünya ve ahiret mutluluğunun kılavuzu ve yol haritasıdır. O, okunmak, anlaşılmak ve getirdiği evrensel mesaj özümsenmek, içselleştirilmek için gönderilmiştir.

Bu itibarla sadece okumayı öğrenmekle ve okumakla yetinilmeyip içeriğinin de bilinmesi, Kur'an'ın ne anlattığının kavranılması, hatta onun kendi hayatımıza da yansıtılması gerekir.

Zira sevgili Peygamberimizin yüce Allah'tan getirdiği ilâhî davet, yolumuzu aydınlatan evrensel mesajı anlamamıza, kavramamıza, insanlığa sunduğu ilahî hakikatleri hayatımıza yansıtmamıza, kendimizi hikmet aynasında görmemize vesile olacaktır. İşte bu mülahazalarla, özellikle vaaz ve irşat hizmetlerinde bulunan din görevlilerimizin pratik olarak başvurabilecekleri, belli konulardaki ayetleri içeren bir eserin hazırlanmasının faydalı olacağı düşünülmüş ve elinizdeki "Kur'an'dan Öğütler" adlı bu eser, bu düşüncenin eseri olmuştur.

Eser hazırlanırken, günün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Kur'an-ı Kerim'deki her cüzden yaklaşık 10-15 kadar konu başlığı olabilecek serlevha ayetler seçilmiştir. Ayet metinleri yazılarak kitaptan yararlanacaklara kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Konular yazılırken sade bir dille yazılmaya, ilmî terim ve ifadelerden kaçınılmaya çalışılmıştır. Eser, bir meal ve tefsir çalışması olmayıp, ayet-i kerimeler ışığında oluşturulmuş sohbetlerden ibarettir.

Eseri ilginize sunarken, yüce dinimizin irşat hizmetlerine katkı sağlamasını, başta din görevlilerimiz olmak üzere tüm okuyucularımıza faydalı olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

ABDEST VE GUSLÜN HİKMET VE FAZİLETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا
بِرُؤُ۫سِكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ
اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يداً طَيِّباً
فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ
لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve -başlarınıza mesh edip- her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkanarak temizlenin. Hasta olursanız veya seferde bulunursanız veya biriniz abdest bozmaktan (def-i hacetten) gelir veya kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin (Teyemmüm edin). Allah size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat o sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz." (Maide, 5/6)

Dinimizin emir ve yasakları incelendiğinde, hepsinde birey ve toplumun maddi ve manevi yararının gözetildiği görülmektedir. Bu nedenledir ki dinimiz, birey ve toplum olarak bizim için son derece önemli olan temizliğe büyük bir önem vermiştir. Dinimize göre beden, elbise, mesken ve çevre temizliği gibi maddi temizlikten ayrı olarak bir de hükmî temizlik kavramı vardır. Bu tür temizlik, kişinin durumuna göre abdest ya da gusül ile sağlanır. Abdest ve gusül başlı başına mad-

* Yunus AKKAYA

di temizlik özelliği de taşıyıp sağlık açısından bir dizi faydalar içermekle birlikte esasen bir hükmî temizlik işlemi ve arınma yoludur. Su bulunmaması durumunda abdest ve guslün bu işlevi teyemmüm ile yerine getirilir.

Abdest, -okuduğumuz ayette de belirtildiği üzere- ibadet niyetiyle yüzü ve dirseklere kadar kolları yıkamak, başı mesh etmek, ayakları topuklara kadar yıkamaktan ibarettir. Gusül (boy abdesti) "ağız ve burun içi dâhil olmak üzere- bütün vücudun temiz su ile yıkanması" demektir. Teyemmüm ise, büyük (cünüplük hâli) veya küçük kirliliği (abdestsizlik hâli) gidermek niyetiyle ellerin içini toprak cinsinden temiz bir şeye vurup önce yüze sürmek, sonra tekrar vurup her elin içiyle karşı kolu mesh etmektir. (Bu konularla ilgili bilgilerin detayı ilmihal kitaplarından öğrenilebilir.)

Yüce dinimizin ortaya koyduğu genel anlamdaki temizlik anlayışı ile ibadet anlamındaki temizlik anlayışı birbirini tamamlamaktadır. İbadet için gerekli olan temizlik aynı zamanda fertlerin günlük hayatlarındaki temizlik eğitimi niteliğini taşımaktadır.

İbadet; kulun uyanık, hazırlıklı, şuurlu, ruh ve beden bakımından temiz olmasını gerektirir. Allah'ın huzuruna çıkmadan önce abdest alma, gerektiğinde gusül etme emri de bu amacın önemli vasıtalarındandır. Bu yönüyle abdest Allah Teala ile iletişime geçme hazırlığıdır. Günde beş defa namaz kılmak veya diğer bazı ibadetler için abdest almanın anlamı, Allah emrettiği için ve onun huzuruna çıkmak amacıyla temizlenmektir. Bu yönüyle abdest, Allah'a yönelmek için gerekli olan bir zihinsel hazırlık evresidir. Gerçek anlamda Allah'ı hatırlama ve ona olan görevimizi yerine getirmenin bilinç uyanıklığına ulaşmadır.

Abdest ve gusül, insan sağlığına önemli ölçüde yararlar sağlamaktadır. Örneğin abdest, vücudumuzun kir ve mikroplarla en fazla temasta bulunduğu azalarımızın temizlenmesini sağlayan bir uygulamadır. Öte yandan kan dolaşımını sağlayan damarların tabii esnekliklerini korur ve damar sertliklerinin önlenmesine yardımcı olur. Vücudun temel korunma sistemi olan lenf dolaşımını sağlayan beyaz kan hücrelerini dokulara ulaştıran lenf damarlarının düzenli çalışmasına katkıda bulunur. Özellikle beyinde kan dolaşımının güçlenmesi bakımından abdest çok faydalıdır. Diğer taraftan bedende oluşan statik elektriğin fazlasının atılmasında da abdestin rolü büyüktür. Gusül, cünüplük hâlinin vücutta yol açtığı yorgunluk ve gevşekliği giderir; bedende yeni bir denge kurar, kişinin bedenen, zihnen ve ruhen toparlanmasını ve zindeleşmesini sağlar, kişiyi ibadet atmosferine hazırlar.

Abdest ve gusül, aynı zamanda günahlardan arınma vesilesidir. Nitekim bu hususta sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuşlardır:

"Bir Müslüman (veya mümin) abdest aldığı zaman, yüzünü yıkarken gözleriyle işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son damlası) ile dökülür gider. Ellerini yıkadığında elleri ile işlediği günahlar abdest suyu (veya suyun son damlası) ile dökülür (öyle ki kişi bütün günahlardan arınır ve tertemiz olur). Ayaklarını yıkadığında da, ayaklarıyla işlediği günahları abdest suyu (veya suyun son damlaları) ile akıp gider. Nihayet o Müslüman günahlarından tamamıyla arınmış olur." (Müslim, "Tahâret", 32; Tirmizî, "Tahâret", 2)

Bu müjde niteliğindeki ifadelerin gusül için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Yüce Allah abdesti, guslü veya teyemmümü farz kılmakla insanlara güçlük çıkarmak değil, onları temizlemek ve onlara nimetini tamamlamak istemiştir. Bunlar, insanların gücünün üstünde olan işler değildir. Dinde insanların yapamayacağı hiçbir yükümlülük yoktur. İstisnaî durumlarda ise özel kolaylıklar (ruhsat) getirilmiştir. Abdest ve gusül bedeni mikroplardan koruyucu bir temizlik olduğu gibi manevî olarak da insanı Allah'a yaklaştıran ve onun ibadet için kendisini hazır hissetmesini sağlayan bir iç temizliğidir. Teyemmüm de bir manevî temizliktir. Hz. Peygamber, *"Temizlik, imanın yarısıdır"* buyurarak genel anlamıyla temizlik yanında gusül, abdest ve teyemmümün dindeki önemine işaret etmişlerdir (Müslim, "Tahâret", l; Tirmizî, "Da'avât", 86).

ADALET; VAZGEÇEMEYECEĞİMİZ TEMEL DEĞER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ
وَالْاَقْرَب۪ينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَق۪يرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ
تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır (Onları sizden çok kayırır). Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

Ayet, adalet ve adaletin sağlanmasında uyulması gereken temel esaslara vurgu yapmaktadır. İnsanlığın ortak değeri olarak nitelendirebileceğimiz adalete, dinimizde de büyük değer verilmiş, bu ayette olduğu gibi değişik vesilelerle adaletin ayakta tutulması emredilmiştir. Adalet, kanun önünde herkesin eşitliği, kültür, bilgi ve statü farklılıklarından dolayı insanlara başka başka davranılmaması demektir. Öz bir ifadeyle adalet, insan niteliğine haiz herkese aynı derecede akraba, aynı derecede de yabancıdır. Onun merkezinde, sadece hak ve hakkaniyet vardır. Yüce dinimiz İslam'ın adalet anlayışı bu ve benzeri ayetlere göre şekillenmiştir. Bu anlamda İslam, istek ve heveslere yer vermemiş, sevgi ve nefretlere uymamış, akrabalık ve yakınlık bağlarına göre ayarlanmamış, zengin-fakir ayırımı gözetmemiş, kuvvetli ve zayıf ayırımı yapmamış, objektif kriterlere dayalı bir adalet anlayışı getirmiştir. Nitekim

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

yukarıdaki ayette, bir taraftan müminler adaletin tahakkukuna katkıya davet edilirken, diğer taraftan da böylesi bir görevin ifasında göz önünde bulundurulması gereken kırmızı çizgilere dikkat çekilmektedir. Şöyle ki, davacı ile davalının, mağdur ile haksızlık yapanın etnik kökeni, inancı, siyasal düşüncesi, toplumsal statüsü, yakınlığı veya uzaklığı, adaletin gerçekleşmesinde etkin ve belirleyici ölçütler değildir. İslam'ın adalet anlayışında haksızlık yapan, başkalarını mağdur eden, canımızdan çok sevdiğimiz evladımız, anne-babamız dahi olsa, imanımızın gereği adaletin gerçekleşmesine katkı sağlarız. Bu katkı, yakınlarımızın aleyhine olsa da aynı tavrı sergileriz. Söz konusu tutumun, sıradan bir davranış ya da refleks olmayıp imanımızın bir gereği olduğuna gönülden inanırız.

Sevgili Peygamberimiz, birçok hadisinde adaletin ve adil davranmanın önemini dile getirmiştir. Bir hadisinde; *"Verdiği hükümlerde, ailesinin ve halkın yönetiminde adaletli davranan yöneticiler, kıyamet gününde Allah Teâlâ'nın yanında nurdan yüksek koltuklar üzerinde otururlar."* (Müslim, "İmâre", 18) buyurarak, adil davranmanın Allah katındaki mükâfatını ifade etmiştir. Peygamberimiz (s.a.s) sadece sözde değil uygulamada da çok güzel örnekler sergilemiştir. Bu örneklerden biri şöyledir: Mekke'nin fethi esnasında, soylu bir kadın hırsızlık yapmış ve cezaya mahkûm olmuştu. Bu kadının affedilmesi için yakınları, Peygamber (s.a.s)'in sevdiği bir kişi olan Üsame b. Zeyd'i aracı kıldılar. Üsame, Hz. Peygamber ile konuştu ve şu cevabı aldı: *"Üsame! Seni Allah'ın koymuş olduğu herhangi bir cezanın uygulanmaması için aracılık yapar görmeyeyim."* Resûlullah (s.a.s), sonra bir konuşma yaparak şunları söyledi: *" Şüphesiz sizden önceki milletlerin mahvolmasının başlıca sebeplerinden birisi, içlerinden asil (soylu) bir kişi hırsızlık yaptığında onu (cezadan) affetmeleri, zayıf birisi hırsızlık yaptığında ise, ona ceza uygulamalarıdır. Allah'a yemin olsun ki, eğer hırsızlık yapan Muhammed'in kızı Fâtıma dahi olsa, onu da cezalandırırdım."* (Buharî, "Hudûd", 11; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 4) Hz. Peygamberin bu tavrı, adaletin temininde önemli bir etken olan hukuk/kanun önünde herkesin eşitliği ilkesini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse; Kur'an-ı Kerim'e göre adaletin ölçüsü hakkaniyettir. Bir hak konusunda hüküm verilirken, hakkın kendi lehine hükmedilmesi hâlinde bundan memnun olan, fakat aleyhine hükmedilmesi durumunda bu hükmü tanımayan insanlar için *"işte bunlar zalimlerdir"* (Nur, 24/48-51) denilmiştir. Bu itibarla kişisel menfaat temini, akrabalık, düşmanlık gibi hissi durumlar, taraflardan birinin soylu veya alt tabakadan olması, bedenî veya ruhî bakımdan kusurlu bulunması gibi ahlakî ilkeleri ilgilendirmeyen sebepler bir hakkın ihlalini, örtbas edilmesini ve so-

nuç olarak adalet ilkesinden sapmayı mazur gösteremez (Maide, 5/8; Nisa, 4/3; Âl-i İmran, 3/75). Zira *"Eğer hak onların keyfi arzularına uysaydı göklerin, yerin ve bunlarda bulunanların düzeni bozulurdu."* (Mü'minun, 23/71) buyurularak, adaletin objektif esaslara oturtulmaması durumunda karşı karşıya kalınacak tehlikeye işaret edilmiştir.

AHİRETİ UNUTANLAR AHİRETTE UNUTULURLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا د۪ينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَٓاءَ يَوْمِهِمْ هٰذَاۙ وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ

"Onlar dinlerini oyun ve eğlence edinmişler ve dünya hayatı da kendilerini aldatmıştı. İşte onlar bu günlerine kavuşacaklarını nasıl unuttular ve âyetlerimizi nasıl inkâr edip durdularsa, biz de onları bugün öyle unuturuz." (A'râf, 7/51)

Yüce Rabbimiz, yeryüzünü sayısız nimetleriyle donatıp istifademize sunarken bizleri başıboş bırakmamış (Kıyâme, 75/36), göklerin ve dağların yüklenmekten çekindikleri çok önemli bir emaneti taşımakla sorumlu kılmıştır (Ahzâb, 33/72). Yüce Yaratıcımızın bizlere teklif ettiği bu önemli sorumluluk, O'nu tanıma, bilme ve O'na kulluk etme sorumluluğudur (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlamız, engin rahmetinin gereği olarak kendini tanıyabilmemiz ve kulluğumuzu doğru bir şekilde yerine getirebilmemiz için de rehberliklerine muhtaç olduğumuz peygamberler ve kitaplar göndermiştir (Âl-i İmrân, 3/164). Bizlere sorumluluklarımızı hatırlatan peygamberleri ve onların getirdikleri ilahî mesajları ciddiye alıp, kısacık hayatımızı onların rehberliğinde değerlendirdiğimiz takdirde hem bu dünyada hem de ahirette mutlu oluruz. Aksi takdirde, telâfisi mümkün olmayan pişmanlıklar yaşarız.

Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimede, böyle bir pişmanlığın içerisine düşecek olan inançsız insanların durumu dikkatimize sunulmaktadır. Dünyadayken hayatı ve dinî konuları ciddiye almayıp, bunları birer oyun ve eğlenceden ibaret gören, dünyanın aldatıcılığına kapılarak, asıl sorumlu oldukları konulara kulak tıkayıp

---

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ahireti ve Allah'a hesap vermeyi unutanlar, ilahî rahmetin tecelli edeceği gün unutulmuş muamelesi göreceklerdir. Yüce Kitabımızın bildirdiğine göre; nefsanî arzularının peşine takılmanın bir sonucu olarak, insanî duyguları körelen, hak ve hakikati görme ve anlama yeteneğini kaybeden bu insanların, hayatı, sadece dünyayla sınırlı zannedip (Câsiye, 45/23, 24), yeniden dirilişi ve hesap vermeyi unutmalarının cezası cehennemde unutulmak olacaktır (Câsiye, 45/34). Kur'an-ı Kerim, Allah'ın gönderdiği ilahî mesajlara ve sorumlu oldukları konulara duyarsız kalanların, aslında daha dünyadayken stres ve sıkıntıya terk edileceğini, ahirette ise, kör olarak haşr edileceklerini ve kendilerine gelen ayetleri unutmaları sebebiyle de yardıma ve hatırlanmaya en çok ihtiyaçları oldukları o günde unutulmuş muamelesi göreceklerini bildirmektedir (Tâ-hâ, 20/124-126).

Yüce Kitabımız, ibadet etmek ve emirlerini yerine getirmek suretiyle Rabbimizi andığımız takdirde, O'nun da bizi anıp hatırlayacağını haber vermektedir (Bakara, 2/152). Yüce Rabbimiz, şirk dışında işlenmiş başka günahları dilediği kimseler için affedebileceği (Nîsâ, 4/48) müjdesini vermekle beraber, gözlerini hakikate kapatan, hakkın sesini dinlemeye tahammül edemeyen, ayetlerini yalan sayıp elçilerini ve getirdikleri ilahî mesajları alaya alan, ahireti inkâr eden ve bu sebeple de yaptıkları tüm amelleri boşa çıkan kimseleri ahirette en çok zarara uğrayanlar olarak nitelendirmektedir (Kehf, 18/100-106).

Bu itibarla yaşadığımız hayatın bir imtihandan ibaret olduğunu ve bu imtihanda başarılı olabilmenin yolunun da yüce Mevla'mızın ilahî mesajlarını ciddiye alarak, sorumlu bir hayat sürmekten geçtiğini unutmamalıyız.

AHİRETTE YAPILACAK MAZERET VE PİŞMANLIK GEÇERLİ DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالُوا بَلْ اَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْۜ اَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَاۚ فَبِئْسَ الْقَرَارُ

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ

"O grup da, 'Hayır, size rahat ve huzur olmasın. Bu cehennemi bizim önümüze siz sürdünüz. Orası ne kötü durak yeridir!' der. Şöyle derler: 'Ey Rabbimiz! Bunu bizim önümüze kim sürdüyse cehennemde onun azabını bir kat daha artır.' " (Sâd, 38/60-61)

Ölüm, içinde yaşadığımız şu hayat için bir son, ebedî hayat olan ahiret için ise bir başlangıçtır. Ölüme ve sonrasında ahirete göçeceğimize inancımız olmasına rağmen çoğu kez o ölüme adım adım, an be an yaklaştığımızın şuurundan gaflete düşenlerimiz olmaktadır.

Ahiret hayatının inanmayanlar için dehşet verici korkuları ve azapları, inananlar için ise ümitleri ve nimetleri bize hiç uzak görünmesin. Çünkü hepimiz için hayat takviminin son yaprağı her an son bulabilir, hayat filmimiz bir anda bitebilir.

Televizyonda seyrediyoruz ve görüyoruz ki, her bir filmin bir başlangıcı ve bir de bitişi vardır. İşte hayatımız da böyle bir filmi andırmaktadır. Hem de aktörlüğünü bizzat kendimiz yapıyoruz, melekler de kayıt işini gerçekleştirmekte. Bu kaydın yarın kıyamette bizlere takdim edileceğini ve kendi hayat filmimizi seyredeceğimizi Yüce Rabbimiz şöyle haber veriyor:

"İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduklarınızı kaydediyorduk." (Câsiye, 45/29)

---

* Dr. Zafer KOÇ

Şu gerçeğe inanmaktayız ki, dünya hayatımızın tamamı, hiçbir eksik ve atlama olmadan Allah'ın melekleri tarafından kayda geçirilmektedir. Bu gerçek, ayette şöyle bildirilmektedir:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir." (Kaf, 50/16-17)

Bugün, geçmişte neler yaptığımızı tam olarak her şeyiyle hatırlayamamaktayız. Bu yüzden hayat filmimiz çok hassas bir şekilde kaydedilmektedir ve bu film yarın bize izlettirilecektir. Ta ki dünyada yaptıklarımızı inkâr etmeye ve kötülüklere mazeret bulmaya imkân kalmasın. İşte bu gerçek, ayette şöyle ifade ediliyor:

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. 'Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter', denilecektir." (İsrâ, 17/13-14)

O ahiret sahnesini şöyle bir gözümüzün önünde canlandıralım ve insanların hangi durumda olacaklarını düşünmeye çalışalım.

Bir yanda büyük pişmanlık duyan ve dehşetten çıldıracak vaziyete gelenler olacak, bir yanda da mutluluk yurduna ulaşmaktan dolayı sevinç duyanlar olacaktır. Pişman olanlar; *"Keşke toprak olsaydık!"* (Nebe, 78/40) diye yalvaracaklar. *"Ateşin karşısında durdurulup da, 'Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak' dedikleri vakit (hallerini) bir görsen!"* (En'âm, 6/27). *"Yüzlerinin ateşte bir yandan bir yana döndürüleceği gün, 'Keşke Allah'a ve Resul'e itaat edeydik', diyecekler."* (Ahzâb, 33/66) *"Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım, der."* (Fecr, 89/24) *"Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi."* (Hakka, 69/26-27) şeklinde pişmanlıklarını söyleyecekler ve yeniden dünyaya gönderilmelerini isteyecekler. Ancak bu tür mazeretlerin hiçbiri fayda vermeyecek ve hiçbir kimse yeniden dünyaya gönderilmeyecek.

Dünya hayatında yapılan onca kötülükler bir bir ortaya dökülüp kişiye bunların hesabı sorulduğunda günahkâr insan şu talepte bulunacak:

"Suçlular Rablerinin huzurunda boyunlarını büküp, 'Rabbimiz! (Gerçeği) gördük ve işittik. Artık şimdi bizi (dünyaya) döndür ki, salih amel işleyelim. Biz artık kesin olarak inanmaktayız', dedikleri vakit (onları) bir görsen!" (Secde, 32/12)

Bir başka ayette bu pişmanlık ve yalvarış şöyle dile getirilir:

"Onlar cehennemde: 'Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar ki dünyada iken işlemekte olduğumuzdan başka ameller, salih ameller işleyelim', diye bağrışırlar. (Allah, onlara şöyle der:) 'Sizi, düşünüp öğüt alacak kimsenin düşünüp öğüt alabileceği kadar yaşatmadık mı? Size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın azabı. Çünkü zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.' " (Fatır, 35/37)

Gördüğünüz gibi ahiretteki pişmanlık fayda sağlamayacaktır. Çünkü yüce Allah, iyiyi ve tüm güzellikleri insanlara öğreten peygamberleri ve beraberlerinde kitapları insanlara göndermiştir. Böylece neyin iyi, neyin de kötü olduğunu haber vererek ahirette bazı insanlara mazeret bulma imkânını bırakmamıştır. Nitekim bu durum ayette şöyle dile getirilmektedir:

"İnkâr edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet geldi. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir', derler." (Zümer, 39/71)

Şunu asla unutmayalım ki, öldükten sonra tekrar diriltileceğiz ve bu dünya hayatımızın hesabını vereceğiz. Bu, imanın şartlarından biridir ve her Müslüman buna inanmalıdır. Ahirette pişman olmak istemiyorsak, yüce kitabımız Kur'an'ın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiyelerini daima yerine getirelim. Aksi takdirde, ahirette pişmanlık hiçbir fayda sağlamayacaktır.

AKIL VE DİĞER BİLGİ ARAÇLARI, AMACINA UYGUN OLARAK KULLANILMALIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَث۪يرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۘ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۜ اُو۬لٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Kur'an-ı Kerim'de insanoğlunun akıl sahibi, düşünen ve bilen bir varlık olduğuna atıfta bulunularak onun bu yönünün harekete geçirilmesi, yararlı ve verimli kılınması üzerinde önemle durulmuştur. Birçok âyette; insanın zihnî melekelerini doğru ve verimli bir şekilde kullanmasının gerekliliği sıklıkla vurgulanmış; onun gönül dünyasına hitap edilerek kendisini kuşatan bütün varlıklar üzerinde; hatta insanlığın var oluşundan âkıbetinin ne olacağına kadar her şey üzerinde düşünüp taşınmaya ve bunlardan önemli dersler çıkarmaya çağrılmıştır.

Mealini verdiğimiz ayette de; Allah'ın insanoğluna gerçekleri, iyilik ve güzellikleri görme, işitme, onları anlayıp kavrama yeteneklerini vermiş olduğu hatırlatılmaktadır. Ancak ayette, insanlardan bazılarının bu yeteneklerini yaratılış amacına uygun bir şekilde ve doğru olarak kullanmadıkları bu sebeple de kendilerini cehenneme götürecek yanlış inanışlara saplanarak kötü davranışlar sergiledikleri ifade edilmektedir. Ayrıca, başta ayetin ilk muhatabı olan müşrikler olmak üzere tevhit inancına sırt çeviren ve kendilerine bahşedilen nimetlere nankörlük eden bütün küfür ehli tehdit edilerek işledikleri suçlardan dolayı cezalandırılacakları uyarısında bulunulmaktadır.

---

* İdris BOZKURT

Şöyle ki; insanlardan ve onlar gibi sorumluluk sahibi olan cinlerden birçoklarının yükümlülüklerine temel teşkil edecek olan akıl ve diğer bilgi araçlarını doğru ve yerinde kullanmamaları sebebiyle cezayı hak ettikleri bildirilmektedir. Allah (c.c) ayette; onlardan "Cehennem için var edildikleri" şeklinde bahsetmektedir. Çünkü hazırlanmış olan bütün imkân ve şartlar, kendi lehlerine olmasına rağmen onların bu fırsatı değerlendirip karşılığında mükâfat olarak cennete girmek yerine; insanlardan ve cinlerden pek çoğunun iradelerini ve seçimlerini ters istikamette kullanıp cehennemi hak edecekleri bir gerçektir. Yoksa Allah'ın kimseye bir kastı ve düşmanlığı söz konusu değildir. Nitekim başka bir ayette *"(Ey kâfirler!) Bu, sizin ellerinizin önceden yaptığının karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına zulmedici değildir."* (Enfâl, 8/51) buyurulmaktadır.

Ayrıca ilgili ayette; söz konusu yeteneklerini doğru kullanmayanlar hayvan sürülerine benzetilmiş, hatta onlardan daha düşük seviyede, daha bedbaht oldukları bildirilmiştir. Çünkü hayvanların insanlar gibi duyu organları olmakla birlikte, bu organlarla algıladıkları verileri kullanarak bunlardan bilgi ve fikir üretme, hükümler çıkarma, bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenlere ulaşma gibi aklî ve zihinsel faaliyetler göstermek ve sonuçta zihnini doğru bilgi ve inançlarla, hayatını güzel davranışlarla süslemek imkânları bulunmamaktadır. İnsanoğlu, bu imkânlara sahip olarak yaratılması sebebiyle, onları doğru ve yerinde kullanmayanlar için âyette "hayvanlardan daha aşağı seviyededirler" şeklinde niteleme bulunmaktadır.

O halde bizlere düşen şey; varlığın ve hayatın görünür taraflarını aşıp bütünündeki hikmetleri kavrayarak buradan din ve dünya hayatımız için hayırlı sonuçlar elde etmek; kalbimizi güzel duygu ve düşüncelerle donatıp bu sayede küfürden, nifaktan, bâtıl inanç ve hurafelerden arındırarak doğru bir imana ulaşmaktır. Hayatımızı iyi ve yararlı davranışlarla güzelleştirerek fâni ve sıradan varlıklara kul olma anlayışından kendimizi koruyalım. Yalnız Allah'a kul olalım ve yalnız O'nun yardımına güvenelim (Fâtiha, 1/5); insanın hayatını lekeleyen, Allah ve insanlar katında itibarını düşüren her türlü kötü ve çirkin işlerden uzak duralım. Evrenin düzeni ve işleyişi gibi insanlar arası ilişkilerin de Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda olmaya bağlı bulunduğunu unutmayalım (Kur'an Yolu, 2/493-495). Bu güzel meziyetlerin tamamı, Allah'ın bizlere ihsanı olan aklımızı ve diğer bilgi araçlarımızı doğru ve yerinde kullanmamızla gerçekleşecektir.

AKRABAYA YARDIM ETMEK HAKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهُ وَالْمِسْك۪ينَ وَابْنَ السَّب۪يلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذ۪يرًا

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver…" (İsrâ, 17/26)

Gittikçe kendini yalnızlaşmaya doğru iten insanoğlu, karşılaştığı problemlerin üstesinden gelememekte, bunların altında ezilip kalmaktadır. Ancak İslam'ın tesis ettiği sosyal yardımlaşma müessesesi insanı bu yalnızlıktan kurtarmakta ve sağlıklı bir cemiyetin bireyi hâline getirmektedir. İslam toplumunda fertlerin özellikle de yakın akrabaların birbirlerini gözetip ihtiyaçlarını karşılamaları bu bakımdan önem arz etmektedir. Öyle ki yapılan her türlü yardımın yakın akrabalardan başlayarak, muhtaç kimselere doğru ulaştırılması emredilen bir husustur.

Hayatını kazanabilen insan maddi ihtiyaçlarını karşılamak için belki başkalarına ihtiyaç duymayabilir. Ancak değişik şartlarda yaşamak zorunda olan insan, bir gün hayatını kazanamaz ve aile bireylerine bakamaz hâle gelebilir. İşte bu durumlarda insanın ilk başvurabileceği kişiler yakın akrabalarıdır. Konumuzu teşkil eden ayette, yakın akrabaya, düşküne ve yolcuya hakkını vermekten söz edilmektedir. Çünkü onlara yardım etmek, bir minnet değil haktır. Burada özellikle yakın akrabaya yardım etmenin anılması ise, sıla-ı rahmi (akrabalık bağlarını) korumak için muhtaç olan akrabaya yardım etmeyi telkin etmek amacıyladır.

Bu bakımdan akrabaların ihtiyaçlarını yerine getirmek, onlara yardım etmek o kadar önem arz etmektedir ki Cenab-ı Hak, sadece ibadet etmenin iyilik olmadığını, helalinden mal kazanıp onu seve seve yakınlığı bulunan akrabalara, yoksullara ve yolda kalmışlara harcamada bulunmanın esas iyilik olduğunu haber vermektedir (Bakara, 2/177).

Akrabalarımızdan kötülük görmüş olsak bile hiçbir zaman onlara yardım etmekten kaçınmamalıyız. Zira ayette, faziletli ve servet sahibi kimselerin akrabaya, yoksullara mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmemeleri emredilmektedir (Nûr,

* Dr. Ercan ESER

24/22). Yine Peygamberimizin hadislerinde en faziletli sadakanın düşmanlık yapan akrabalara verilen sadaka olduğu (Ahmed b. Hanbel, "Müsned", 3/402), yoksula verilen sadakanın bir sadaka yerine geçeceği, akrabaya verilen sadakanın ise iki sadaka yerine geçeceği (Tirmizî, "Zekât", 26) ifade edilmektedir.

Akrabaya yardımda bulunmak, ihsan olarak değerlendirilmiştir. İhsanda özellikle akrabaya yardımın öne çıkarılışı, onun önemini ortaya çıkarmakta ve pekiştirmektedir. Akrabaya yardım etme hakkı o kadar önemle vurgulanmıştır ki herhangi birimize ölüm gelip yaklaştığında eğer bir hayır, yani ölümden sonra mal bırakacak isek yakın akrabamız için meşru bir şekilde haksızlıktan uzak bir tarzda vasiyet yapmamız emredilmiştir (Bakara, 2/180). Her ne kadar varis olan akraba bundan istisna edilmiş ise de varis olmayan akraba hakkında bu hüküm devam etmektedir. Çünkü mal paylaşımı sırasında mirasçı olmayan akrabalar ile (mirasçı olmayan) yetim ve fakirlerin hazır bulunmaları hâlinde bu maldan bir şey verilmesinin emredilişi (Nisâ, 4/8) bu emrin vacip anlamına geldiğinin delilidir.

Yüce Allah, akrabalara yardım etmemizi emrederken (Nahl, 16/90) onlara muhtaç oldukları hususlarda hediye vermemizi, ikramda bulunmamızı ve iyilik yaparak yakınlarla ilişkileri sürdürmemizi bizden istemektedir. Yine Cenab-ı Hak, akrabaya hakkını vermenin Allah'ın rızasını kazanmayı dileyenler için daha hayırlı olduğunu ve o kimselerin kurtuluşa erenlerden olacağını bildirmektedir (Rûm, 30/38).

Kısacası akrabalarımızdan muhtaç olanlara yardım elimizi uzatmıyorsak, dinimizin önemli gördüğü bir sorumluluğu yerine getirmeyerek kusur işlemiş oluyoruz. Zira akrabayı görüp gözetmenin, onlara göz kulak olmanın, muhtaç iseler ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmanın İslam'ın önem verdiği hususlar olduğunu unutmamalıyız. Hatta akrabayla olan ilgisini, yardımını ve desteğini kesen kimsenin cennete giremeyeceği ikazının hadiste belirtildiğini (Buhârî, "Edeb" 11; Müslim, "Birr" 18, 19) ve bunun büyük günah olduğunu da aklımızdan çıkarmamalıyız.

ALLAH, AÇIĞA VURDUKLARIMIZI DA GİZLEDİKLERİMİZİ DE BİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَوَلَا يَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

"Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli tuttuklarını da bilir, açığa vurduklarını da." (Bakara, 2/77)

Rabbimiz Allah her şeye gücü yeten ve tüm eksikliklerden uzak yüce bir yaratıcıdır. O bütün mükemmel vasıfları zatında barındırır. Her şeye gücü yeten ve her canlıya rızkını veren O'dur. Rabbimiz, biz kullarını her an gözetlemekte ve kullarının yaptıklarından en ince ayrıntısına kadar her şeyden haberdar olmaktadır. Açıklamasını yaptığımız ayet-i kerimede de Rabbimiz, içi dışı farklı olan ve ağızlarıyla inandık deyip kalben inanmayan münafıklara seslenmektedir. Buna göre sözlerimizi gizlesek de açıklasak da Allah hepsinden haberdardır.

Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde bu konuya farklı şekillerde vurgu yapmıştır. Yüce Yaratıcımızın bu konuya bu kadar çok yer vermesinin sebeplerinden biri, biz kullarının gönüllerine "Allah'ın bizi her an gördüğü" inancını yerleştirmektir. Böylece, bütün düşünce, inanç ve davranışlarımızda O'na layık bir kul olmamız mümkün olacaktır.

Rabbimiz öyle bir yaratıcıdır ki, O bizim gönlümüzün özünü bilir. Öyle ya yaratan yarattığı kullarının içini hiç bilmez mi? Lokman suresinde bu konu bir örnekle şöyle anlatılmıştır:

(Lokman öğütlerine şöyle devam etti:)

"Yavrum! Şüphesiz yapılan iş bir hardal tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde, yahut göklerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (Lokmân, 31/16)

Böylesine yüce bir Yaratıcının huzurunda bizler nasıl günah işleyebilir ve başka-

---

* Dr. Fatih YÜCEL

larının haklarına tecavüz edebiliriz? Mademki O, bulunduğumuz yer neresi olursa olsun bizimle beraber, mademki "Dört kişinin fısıltı ile konuştuğu yerde beşincileri O'dur" (Mücadele, 58/7), öyleyse gizli-açık konuştuğumuz her söze dikkat etmeli ve hesabını veremeyeceğimiz söz ve hareketlerden uzak durmaya çalışmalıyız. Bir ayet-i kerimede;

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16) buyrulmaktadır. O bize bizden daha yakındır. Öyleyse biz unutsak da, Allah her an bizimle beraberdir.

Bize düşen görev, O'nun bizi her yerde gördüğüne içtenlikle inanarak sorumluluklarımızı yerine getirmektir. Bizi gören birileri varken haramlardan uzak duruyor ama yalnız başımıza olduğumuz zaman bu haramları işleyebiliyorsak bu ayetleri gönlümüze bir daha okumalı ve kendimize şöyle seslenmeliyiz: Ey Nefsim! Sen Allah'ın her an seni gördüğünü ve nerede olursa olsun yaptıklarından hesaba çekeceğini bilmez misin?

O halde bizler, Allah'ın bizi her an gördüğüne ve gizli açık söylediklerimizi bildiğine inanmış kimseler olarak önce söz ve davranışlarımızda dürüst olmaya çalışmalı, nerede olursak olalım hakkaniyetten ve adaletten asla ayrılmamalıyız. Rabbimizle irtibatımızı sağlayan ibadetlerimizle, insanlar arası ilişkilerimizde adalet, cömertlik, nezaket, tevazu ve hoşgörü gibi karşımızdaki insanlara huzur veren güzel ahlakımız ve herkesin güvenini kazanan dürüstlüğümüzle herkese örnek olmalıyız. Ancak bu seviyeyi yakaladığımızda gerçek anlamda imanın ve kulluğun tadına varabiliriz.

ALLAH, ANA-BABAYA BİR ÖMÜR BOYU İYİLİĞİ EMREDİYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَاناًۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَر۪يماً

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Yüce Rabbimiz bu ayet-i kerime ile yalnız kendine kulluk etmemizi, O'na şirk koşmamamızı ve ana-babamıza iyilik etmemizi emretmektedir. Yani yüce Allah kendine kulluktan sonra ana-baba hukukunu dile getirip onlara itaati ve görüp gözetmeyi bizlere emrediyor. Bir başka ayet-i kerimede de aynı şekilde;

"Biz insanlara ana-babalarına iyilik etmelerini vasiyet ettik." (Lokman, 31/14) buyurmaktadır.

Rabbimizin bu konudaki emirleri gayet açık olarak önümüzde bulunmaktadır. Şüphesiz her bir mümin bu emirlerden nasibi kadarını alacaktır. Anneye, babaya, akrabaya, komşuya gösterilen veya gösterilmesi istenen bu saygı ve sevgi, İslam'dan başka hiçbir dinde ve düşünce sisteminde bu kadar öne çıkarılmamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s), şefkat timsali annelerimiz için;

"Ayağına sarıl, cennet oradadır" (Nesaî, "Cihad", 6) buyurmuş, ayrıca baba hakkını dile getirirken de *"Bir evlat babasını köle olarak bulsa, onu satın alıp hürriyete kavuştursa, yine de onun hakkını tam olarak ödeyemez"* (Müslim, "Itk", 25) ikazını yapmıştır. O halde ana-babamızı her zaman başımızın üzerinde taşımayı şeref bilmeliyiz. Yaşlılıklarında onların kadrini daha da iyi takdir etmeli, başımızdan atmak,

---

*Dr. Seyid Ali TOPAL

hizmetlerinden kaçınarak, huzurevlerine göndermek gibi bir yanlışa asla düşmemeliyiz. Çünkü bu onlara en büyük işkence, yıkım ve zulüm, hatta sağ iken mezara koymaya benzeyen bir harekettir.

Bizim toplumumuzun bünyesine uymayan ve asla olmaması gereken bu tür tutum ve davranışların varlığı maalesef çevremizde duyulmaya başlamıştır. Anne-babayı aileden dışlayan batı toplumları geçmişle gelecek arasındaki kültür köprüsünü yıktıkları için bu günkü kargaşaya düşmüşlerdir. Bu gibi davranışlardan kaçınarak "Belirli bir yaşantıdan sonra anne-baba ayak bağı oluyor" fikri yerine, bu konuda dinimizin görüş ve felsefesine kulak vermemiz, o mutluluk kaynağına yönelmemiz şüphesiz en yerinde hareket olacaktır. Mensubu olduğumuz yüce dinimizin ve kaynağını yine dinimizden alan örfümüzün ebeveyne muamelede izlediği yol bu şekildedir.

İnanç ve düşüncesi bu anlayışla yoğrulmuş olan bizler için ana-babalarımıza davranışımız konusunda aslında başka herhangi bir şeye, senede bir gün hatırlanmak için anneler veya babalar gününe de ihtiyaç yoktur.

Günümüzde, bir yıl boyunca kendisini türlü meşakkatlerle yetiştirip büyüten bir anne-babası olduğunu dahi hatırlayamayanlar için böyle özel günlerin ortaya konulması, unutulup, bir köşeye atılan ana-babaların gönüllerine acaba gerekli hisleri yaşatmaya yeterli olabiliyor mu?

Sadece bu günlere özel sevgi tezahürlerinin ortaya konulması kültürümüze ve insanımıza yakışan bir davranış türü olabilir mi? Ana-babalarımıza karşı görevlerimizi yapmış olmanın hazzını bu sayede ne kadar elde edebiliriz acaba?

Yüce Allah okuduğumuz bu ayette bizleri şu şekilde yönlendiriyor: *"Rabbiniz, yalnız kendisine kulluk etmemizi ve ana-babaya iyilikte bulunmamızı buyurur. Şayet ikisinden biri veya her ikisi yanınızda iken ihtiyarlayacak olurlarsa, onlara 'öf ' bile demeyiniz, onları azarlamayınız. İkisine de hep tatlı söz söyleyiniz. Yumuşaklık ve alçak gönüllülükle onların üzerine kanatlarınızı geriniz."* Bu uyarıdan sonra Rabbimiz ana-babalarımız için şöyle dua etmemizi öğütlüyor:

"Allah'ım, küçükken beni şefkatle yetiştirdikleri gibi sen de onlara şefkat ve merhametle muamelede bulun."

Görüldüğü gibi, hayatlarını bize vakfeden, her hareketlerini bizim iyiliğimizi düşünerek yapan ana-babalarımıza karşı tavırlarımız yüce Yaratıcının ayet-i kerimede bizlere gösterdiği gibi olmalıdır. İncitip üzmek ve kırmak bize bir şey kazandırmayacağı gibi, Rabbimizin huzuruna, O'nun bu konudaki emir ve yasaklarını dinlememiş bir durumda çıkıp hüsrana uğrama bedbahtlığına düşebiliriz.

ALLAH; ADALETİ, İYİLİK YAPMAYI, YAKINLARA YARDIM ETMEYİ EMREDER; HAYÂSIZLIĞI, FENALIK VE AZGINLIĞI DA YASAKLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَا۪يتَٓائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِۚ
يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." (Nahl, 16/90)

Yüce Allah, bu ayet-i kerimede toplumsal huzurun yapı taşlarından en önemlilerini sayarak bunları yerine getirmemizi emretmiştir. Her şeyi yerli yerine koyup, ölçülü hareket etmek, hakkı yerine getirmek anlamına gelen adalet; zulmün, haksızlığın, dengesizliğin karşıtıdır. Sahip olduğumuz konum her ne olursa olsun gücümüz nispetinde adaletli davranmak, adaletin sağlanması için gayret etmekle mükellefiz. Örneğin ailede ebeveyn olarak çocuklar arasındaki adaleti sağlamakla yükümlüyüz. Ebeveyn olarak bir çocuğumuz için yaptığımızı diğeri için de yapmaya çalışmalıyız. Bu asli ihtiyaçların giderilmesi, eğitim, çeyiz, miras paylaşımı vb. konularda olabileceği gibi, sevgi ve ilgi gibi hâl ve tavırlarda da söz konusudur. Ailede sağlayacağımız adalet toplumun her alanına yansıyacaktır. Yine bir işyerinde işveren veya patron konumunda isek emrimizdeki kişilere karşı iş dağılımında ve ücretlerde adaletli davranmamız gerekmektedir. Zira çalışanın hakkının daha alnının teri kurumadan verilmesi sevgili Peygamberimizin tavsiyesidir. Çalışanların yalnızca performanslarına göre değerlendirilmeye tabi tutulması, aynı işi yapanların aynı haklara sahip olması adaletin birer yansımasıdır.

---

* Dr. Burhan ERKUŞ

Ayet-i kerimenin devamında iyilik yapmak emredilmiştir. Genel olarak iyilik, ihsan kişinin bir lütufta bulunması, bir işi en güzel şekilde yapması, Allah'a ihlasla kulluk etmesi anlamlarında kullanılır. İhsan adaletin de üstünde bir derecedir. Nitekim ihsanda kişinin üstüne düşenden daha fazlasını yerine getirmesi söz konusudur. Bundan dolayıdır ki Hz. Ali, *"İnsanlar işlerini ihsanla yapmalarına göre değer kazanır"* demiştir. Birçok dinî kaynakta ihsan, insanın hem Allah'a hem de yakın ve uzak çevresine, bütün insanlara hatta tabiata karşı tutum, davranış ve yaklaşımında adalet ölçüsünün, farz ve vacip sınırlarının ötesine geçerek imkân ve kabiliyetine göre kulluğun, özverinin ve erdemin en yüksek seviyesine ulaşması anlamında yorumlanmıştır. Kısacası ihsan ve iyilik etmek hem aile içi ilişkilerde hem komşuluk akrabalık ilişkilerinde hem de toplumun diğer alanlarında çok gerekli bir ahlakî özelliktir.

Ayet-i kerimede ihsandan sonra yakınlara yardım etmemiz emredilmektedir. Bu itibarla Peygamberimiz de *"Sevabı en çabuk olan taat, yakın akrabaları gözetmektir."* (İbn Mâce, "Zühd" , 23) buyurmuştur. Fitre ve zekât verilirken, fakir olan yakınlardan başlanması prensibi de akrabalara karşı sorumluluğumuzun çok büyük olduğunun bir göstergesidir.

Yüce Rabbimiz ayet-i kerimenin diğer kısmında da bizleri hayâsızlıktan, fenalıktan ve azgınlıktan nehyetmektedir. Ayet-i kerimenin ilk bölümünde toplumun gelişmesini, huzurunu, barışını sağlayan prensipler üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde ise toplumu mahveden, huzurunu kaçıran, çökerten kötülükler yasaklanmıştır. İnsanların işlerinde çalışkan ve dürüst olması, başkalarının haklarına riayet etmesi, saygılı ve nazik olması, bencil olmaması, iftira, dedikodu ve yalana başvurmaması o toplumdan azgınlığı, hayâsızlığı ve fenalığı uzaklaştırır. Peygamberimizin Veda hutbesinde insanların kanlarının ve mallarının yanı sıra ırzlarının da mukaddes olduğunu söylemesi bu kabildendir.

ALLAH, ADALETLİ DAVRANMAMIZI VE DOĞRU ŞAHİTLİK YAPMAMIZI EMREDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَب۪ينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَق۪يرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا

"Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135)

İnsan toplumsal bir varlık olması hasebiyle, bir diğeriyle müşterek yaşamaya, alışveriş yapmaya, komşuluk ilişkilerinde bulunmaya bir anlamda mecburdur. Toplumsal ilişkilerdeki en önemli ilke ise adaletten ayrılmamaktır. Kelime itibariyle adalet, düzeltmek, doğru yola yönelmek, eşit ve dengeli olmak, tartmak, hakkaniyete uygun bir iş yapmak anlamlarına gelir. Bir başka deyişle, zulmün zıddı olarak adalet, bir şeyi ait olduğu yere koymak, hakkını vermek, eşit ve denk davranmak gibi anlamlara da gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de geçen "kıst" kelimesi de adaletin anlamını ve mahiyetini tamamlayan kelimelerden biridir. Kıst; kast, istikamet, vasat, nasip, hisse, mizan gibi pek çok manaya gelmektedir. Düzgün ve usulüne uygun olmayan şeye ise cevr (haksızlık, eziyet) adı verilmektedir.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

O halde çok önemli bir kavramın anlamına uygun yaşamak hem dinin, hem ahlakın, hem de hukukun ve daha da önemlisi toplumsal yaşamanın bir gereğidir. Çünkü din ve ahlakın içten, hukukun ise dıştan kontrol altına alamadığı insan, hayatı hem kendine, hem de çevresine zararlı ve yaşanmaz hâle getirmektedir. Herkese adalet, hakkaniyet, eşitlik prensipleri ölçüsünde davranmak, İslam'ın temel prensibidir.

Doğrusu Müslümanların adaleti koruma bağlamında uç değil "vasat" ümmet oldukları, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir:

"Böylece, sizler insanlara birer şahit (ve örnek) olasınız ve Peygamber de size bir şahit (ve örnek) olsun diye sizi orta bir ümmet yaptık. Her ne kadar Allah'ın doğru yolu gösterdiği kimselerden başkasına ağır gelse de biz, yönelmekte olduğun ciheti ancak; Resûl'e tabi olanlarla gerisin geriye dönecekleri ayırt edelim diye kıble yaptık. Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir. Şüphesiz, Allah insanlara çok şefkatli ve çok merhametlidir." (Bakara, 2/143)

Ayetteki "Orta ümmet" ifadesi ile adil, seçkin, her yönüyle dengeli, haktan asla ayrılmayan, önder, bütün toplumlarca hakem kabul edilecek bir ümmet kastedilmektedir. Yani İslam ümmeti adaletli bir toplumdur ve öyle olmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, adaletin sadece idareci kesimle ilgili olmanın çok ötesinde olup herkesi kapsadığıdır. Bir ev reisliğinden tutun da en küçük birimden en büyük birime kadar insan, maiyetindekilere tarafsız davranmalı, onların hak ve hukukuna riayet etmelidir.

Netice itibariyle, başkalarının hak ve hürriyetlerine saygılı olmada, ticarette, insanları idare etmede, sevgi ve dostlukta hep adil olmanın yollarını aramalıyız. Eğer toplumsal ilişkilerde bizim şahitliğimize ihtiyaç duyulmuş ise bundan kaçınmayıp hep doğruyu söylemeliyiz. Yalan ve yalancı şahitlik yaparak hem idareyi aldatmak, hem de hakkı gasp edilen mazlumun aleyhine işleyecek bir duruma sebebiyet vermek bir Müslüman'a asla yakışmaz. Öyleyse adaletin yalnızca mahkemelerden dağıtılmasını ve sadece buralardan beklenmesini yeterli göremeyiz. Adalet her yere hâkim olursa mahkemenin işleri kolaylaşır. Unutmayalım ki, mahkemede doğru şahitlik yaparak adaletin tesisine yardımcı olmak da en önemli insani ve İslami görevlimizden biridir.

ALLAH, AKRABALIK BAĞLARINI KORUMAMIZI EMREDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ م۪يثَاقِه۪ۖ وَيَقْطَعُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِه۪ٓ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي

الْاَرْضِۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Onlar, Allah'a verdikleri sözü, pekiştirilmesinden sonra bozan, Allah'ın korunmasını emrettiği bağları (iman, akrabalık, beşeri ve ahlaki bütün ilişkileri) koparan ve yeryüzünde bozgunculuk yapan kimselerdir. İşte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Bakara, 2/27)

Toplumumuzu kaynaştıran, birlik ve beraberliğimizi borçlu olduğumuz pek çok değerimiz vardır. Bu değerlerin başında toplumun ihtiyaç duyduğu güzelliklerin oluşmasına zemin hazırlayan akrabalık bağı gelir. Bu duygunun kaynağı ilahîdir. Yakınlarımız yani akrabalarımız bizim için son derece önemli insanlardır. Akrabalık, ya kan bağı, ya evlilik ya da sütkardeşliği yoluyla oluşan önemli bir bağdır. Bu bağları korumamız için Rabbimiz pek çok ayette bizi uyarmıştır. Akrabalık bağının koparılması toplumun birlik ve beraberliğini zedeleyeceği gibi; bağlanması emredilen bu bağı koparmak da Allah'ın emirlerini dinlemeyip yoldan çıkan kimselerin vasfı olarak ifade edilmiştir.

Akraba bizim için neden önemlidir? Öncelikle akraba bize en yakın insanlar grubunu oluşturur. Ana-babamızdan ağabeyimize, kardeşimizden halamıza, teyzemizden dayımıza isimleri buraya sığamayacak kadar geniş bir halkadır akrabalarımız. Çoğu zaman dertlerimizi paylaştığımız, maddi-manevi sıkıntılarımıza ortak ettiğimiz insanlar akrabalarımızdan başkası değildir. Anadan babadan daha iyi kadir kıymet bilen, sıkıntımızı kardeşlerimizden daha iyi göğüsleyen kaç tane insan bulabiliriz ki?

* Dr. Fatih YÜCEL

Akrabalık toplumda var olan kini, düşmanlığı ve güvensizliği ortadan kaldırabilecek; kadirşinaslık, cömertlik ve fedakârlık gibi yüce duyguların en üst düzeyde hissedilmesini sağlayabilecek kutsal bir bağdır. Bize kan bağı ile bağlı olan yakınlarımız nasıl hürmete ve saygıya değer ise; evlilik ya da süt yoluyla edindiğimiz akrabalarımız da saygıya ve hürmete değerdirler. Anamız nasıl önemli ise eşimizin anası ve sütannemiz de bir o kadar önemlidir. Dinimiz yakın akrabamızla evlenmeyi yasaklarken eşimizin annesi, kardeşi ve halası-teyzesi ile evlenmemizi de yasaklamıştır. Çünkü bu bağ kutsaldır. Her ne sebeple olursa olsun bu bağı zedeleyecek davranışlara dinimizde izin verilmemiştir, biz de izin vermemeliyiz. Sıla-i rahim sadece bizimle iyi geçinen akrabamızla iyi ilişkiyi devam ettirmemiz değildir. Zaten atalarımız iyiliğe iyilik herkesin kârı demişlerdir. Önemli olan kötülüğe karşı iyi davranabilmektir. Kötülüğe karşı iyi davranabilmek de er kişinin vasfı olarak zikredilir. Peygamberimizin ifadesi ile sıla-i rahim *"Malda bereket, ömürde uzamadır"* (Buharî, "Edeb",12). Bizim için çok önemli olan bu bağı sağlamlaştırmak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamalıyız. Akrabalık bağlarının gereği olarak akrabalarımızla iyi ilişkiler içinde olmak ve onlara maddi-manevi destek sağlamak en temel görevimiz olmalıdır. Cuma günleri hutbenin bitiminde okunan ayet, akrabaya karşı ikinci görevimizin bizzat akrabaya vermek olduğunu ifade ediyor. Akrabaya vermek demek, sıkıntılı zamanlarda akrabanın maddi ve manevi sıkıntılarını gidermek demektir.

Diğer yandan akrabalık ilişkilerine önem vermek dinimizde önemli olmasına rağmen, bu ilişkiyi güçlendirmek için asla haksızlığa da sapmamalıyız. Bu konuda her yerde olduğu gibi adaletten ayrılmamalıyız. Çünkü Kur'an'da akrabalık gerekçesiyle adaletten ayrılmak şiddetle yasaklanmıştır (En'âm, 6/152). Unutmamalıyız ki, her şey yerli yerince güzeldir. Dinimizin akrabaya karşı bize yüklediği görevleri yapmamız yeterlidir. Bunun dışında akrabayı kayırmak gibi, bir hak ihlaline neden olabilecek her türlü tavır ve davranıştan da sakınmalıyız.

ALLAH, BİZE ŞAH DAMARINDAN DAHA YAKINDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِه۪ نَفْسُهُۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَر۪يدِ

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Yakın" ve "uzak" ifadelerini duyduğumuzda, hemen hepimizin belleğinde onlarla ilgili bir anlam canlanır. Bu tür ifadeler çoğunlukla zaman ve mekânla ilgili kavramlar olarak zihin dünyamızı meşgul eder. Maddî olan ve bir mekânda yer tutan varlıklar, birbirlerine göre yakında veya uzakta bulunurlar. Masanın bize uzaklığı, yakınlığı gibi… Oysa insan zihninin tasavvur edebileceği her türlü madde ve mekândan münezzeh olan yüce Rabbimiz, yarattığı varlıklara "habl-i verid-şah damarından" benzetmesiyle kendi nefislerinden daha yakın olduğunu ifade etmektedir. Habl-i verid; insanın beynine kan taşıyan ve hayati önem taşıyan ana damarlardır. Onların işlevsiz hâle gelmesi hâlinde, beyin fonksiyonlarını tamamen kaybeder, hayat durur. Tabii ki bu mesaj, yakınlığın odağındaki varlık olan insanadır. Bu itibarla habl-i veridsiz yaşayamayan insanın, kendisini uzak hissettiği Rahman'dan yoksun olarak yaşaması da düşünülemez. Aynı şekilde, geçmiş ve gelecek gibi kavramlara yüklediğimiz anlamlarla ifade ettiğimiz zamandan da münezzeh olan Rabbimiz, her bir varlığa onun nefsinden daha yakındır. Bu itibarla yakın ve uzak kavramları, maddi ve manevi yönden bakış açımızın oturduğu zemine ve algı gücümüze göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Görülen o ki, Rahman ve Rahim olan Allah'ın, yarattıklarına yakınlığı ve mahlûkatın ondan uzaklığı, zaman ve mekân ölçüleriyle izah edilemez. Ayette yer alan "yakın olma", mesafe ve mekânla bir ilgi kurulduğunda bizleri yaratan yüce Rabbimiz ile ilintilendirilmesi

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

imkânsızdır.

Allah'ın kuluna, onun hayatiyetinde çok önemli bir görevi yerine getiren şah damarından daha yakın oluşu, şüphesiz onun her türlü ihtiyaçlarını bizzat görmesi, hücrelerindeki her türlü icraatı kudret ve ilmiyle yapması, insana kendi nefsinden daha merhametli olması gibi manalar taşır. Kulun Allah'a yaklaşması ise, onun razı olduğu bir kul olma vadisinde attığı adımlarla yakından ilgilidir. Şüphesiz imanımızdaki güç, amelimizdeki ihlas ve samimiyet, bizleri Mevlamıza yakınlaştıran temel vasıtalardır.

İnancımıza göre bizleri yoktan var eden yüce Rabbimiz, gizli-açık her türlü duygu ve eylemimizden haberdardır. O, bizim kalbimizin derinliklerinde, dua ve niyaz, sevgi ve nefret, kin ve haset adına gizlediklerimizi de açığa vurduğumuzu da çok iyi işitendir, bilendir. Varlıkta ve darlıkta, sevinçte ve kederde, gece ve gündüzde O'na yönelişimizden haberdardır. Açık bir ifadeyle O (c.c) , bizi bizden iyi bilendir, bize bizden yakındır. O, Alîmdir, Basîrdir, Semîdir. Nitekim gönül dostu büyük âşık Yunus Emre;

"Sensin bize bizden yakın

Görünmezsin hicap nedir?" dizeleriyle, Rabbimizin bu yakınlığını dile getirmektedir.

Yüce Rabbimiz, kullarına olan yakınlığını bir başka ayette şu şekilde beyan ediyor:

"Kullarım Beni sana soracak olursa, muhakkak ki Ben (onlara) pek yakınım. Bana dua ettiği zaman dua edenin duasına cevap veririm. Öyleyse, onlar da Benim çağrıma cevap versinler ve bana iman etsinler. Umulur ki doğru yolu bulmuş olurlar." (Bakara, 2/186)

Yüce Rabbimize olan yakınlığımızın artması için onun rızasına uygun bir yaşam tarzını seçmemiz gerekir. Şüphesiz O'nun rızasının olduğu amellerde hem kendimize hem de topluma karşı bir fayda, maslahat söz konusudur. Peygamberimiz (s.a.s), bir hadislerinde şöyle buyurdular:

"Ey insanlar! Yüce Allah temizdir, temiz olandan başka bir şey kabul etmez. Allah'ın müminlere emrettiği şeyler, peygambere emretmiş olduklarının aynısıdır. Nitekim Allah Teala (peygamberlere); 'Ey peygamberler, temiz olanlardan yiyin de salih amel işleyin' (Mü'minun, 23/51) emretmiş, müminlere de; 'Ey iman edenler, size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiyin" (Bakara, 2/172) diye emirde bulunmuştur. Sonra seferi uzatıp, saçı başı dağınık, toz toprak içinde kalan ve elini semaya kaldırıp 'Ey Rabbim, ey Rabbim' diye dua eden bir yolcuyu zikredip, dedi ki: Bu yolcunun yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve (netice itibariyle) haramla beslenmektedir. Peki, böyle bir kimsenin duasına nasıl icabet edilir? buyurdular." (Müslim, "Zekât," 65)

Bu hadisten de anlaşılacağı üzere Yaratanımıza olan yakınlığımız, O'nun dualarımıza icabeti, kulluğumuzun rızasına uygunluğu, yediğimiz içtiğimiz, kazandığımızla yakından ilintilidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, insan aciz bir varlıktır. O zaman kendinin çok güçlü ve kudretli olduğunu düşünür. Ancak hayatında karşılaştığı çoğu olay onun o kadar da güçlü bir varlık olmadığı hissini adeta ona haykırır ve ona "sen muhtaç, aciz, sınırlı gücü ve kudreti olan bir varlıksın" der. İşte bu noktada insan kendisine her dem yakın olan bir varlığa inanma, ona yönelme ihtiyacı duyar. Kalabalıkların yalnızlığında, karanlıkların derinliğinde, çaresizliğin insanı mahkûm ettiği anlarda, gönlün ve zihnin açmazlarında, Rabbe dayanmaya, ona güvenmeye, kendini onun yanında hissetmeye muhtaç olur. İşte O Yaratan, insanı yalnız bırakmadığını, ona ondan daha yakın olduğunu bildiriyor. Bizler de bu inanç ve düşünceyle, asla yalnız olmadığımızı unutmayalım. Zira Rabbimiz bize şah damarımızdan daha yakındır.

ALLAH, BİZE YAKINDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَاد۪ي عَنّ۪ي فَاِنّ۪ي قَر۪يبٌۜ اُج۪يبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِۙ فَلْيَسْتَج۪يبُوا ل۪ي وَلْيُؤْمِنُوا

ب۪ي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ

"Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O halde doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler."
(Bakara, 2/186)

İnsan, Allah'a yakın olması ve Rabbini hatırından çıkarmaması gerekirken, bazen şeytanın aldatması neticesinde Rabbi ile arasına duvarlar girer, ümitsizliğe kapılır, Rabbinin huzuruna varmaya, O'na el açıp yalvarmaya yüzünün olmadığını düşünür. Rabbinin artık onu affetmeyeceğini ve dualarına cevap vermeyeceğini düşünür. Bu, ne kadar da yanlış bir düşünüştür! Hâlbuki Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"Biz ise ona (ölüm hâlindeki insana) sizden daha yakınız." (Vâkıa 56/85)

"Çünkü Biz ona (insan) şah damarından daha yakınız." (Kâf, 50/16)

"Allah, kişi ile kalbi arasına girer." (Enfâl, 8/24)

Kulluğa sığmayan davranışlarına rağmen, Rabbimiz yine kulunun dönüşünü bekliyor. O'na yakın olmak, O'na dost olmak için araya bir aracı sokmaya gerek yok. Yeter ki gönülden arzu edilsin ve niyetler samimi olsun. Rabbine direk ulaşamayacağını, bunun için illa da aracıya gerek olduğunu söylemek, Allah ile kulları arasına set çekmektir. "Nasıl ki devlet başkanının huzuruna çıkmak için randevu alabilecek aracıya ihtiyaç varsa, aciz ve günahkâr bir kulun da Allah'a ulaşması için bir Allah dostuna ihtiyacı var" gibi bir mantıkla hareket etmek son derece yanlıştır. Bütün bunları yüce Allah reddediyor ve kullarına "yakınım" buyuruyor.

---

* Mehmet KAPUKAYA

İslam inancı, "aracı olmadan Allah'a ulaşılamaz" gibi mesnetsiz bir görüşü kabul etmez. Yüce Allah'a dua eden kişi, duasının kabul edilmesi için acele etmeden ve O'nun kendine çok yakın olduğu bilinciyle dua etmelidir. Allah onların dualarını kabul edeceği en uygun zamanı onlardan iyi bilir. En önemli hususlardan birisi sağır birine işittirir gibi dua edilmemelidir.

Ebû Musâ (r.a) anlatıyor: "Peygamber (s.a.s) ile bir seferde idik. Tepeye çıkınca yüksek sesle tekbir getirmeye başladık. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s);

"Nefislerinize karşı merhametli olun. Zira sizler, sağır veya gaip birisine dua etmiyorsunuz" (Buharî, "Da'avât", 50, 67) buyurdu.

Bazen kul sözle değil, hâliyle kendini Allah'a arz eder, bu durum ihlas derecesine göre, bazen dualardan çok daha etkili olur.

"Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez" (A'râf, 7/55).

Bu konuyu Merhum Hamdi Yazır'ın nefis yorumu ile bitirelim:

" 'Ben yakınım' buyurulup 'kullarım bana yakındır' buyurulmaması da gayet anlamlıdır. Çünkü kul, varlığı mümkün olduğundan, kul olması yönüyle yokluğun merkezinde ve faniliğin en aşağı noktasındadır. Bunun Hak Teâlâ'ya bizzat yaklaşması mümkün değildir. Bu bakımdan yakınlık kul tarafından değil, Allah tarafındandır. Dua eden kimsenin gönlü, Allah'tan başkasıyla meşgul olduğu müddetçe gerçekten dua etmiş olmaz. Allah'tan başka şeylerin hepsinden uzak olduğu vakit de Hakk'ın birliğinin marifetine dalar. Bu makamda kaldıkça kendi hakkını düşünme ve insanlık nasibini talepten kaçınır, bütün vasıtalar kaldırılır ve o zaman Allah'ın yakınlığı hâsıl olur. Çünkü kul, kendi arzusuna yönelik olduğu sürece Allah'a yaklaşamaz, o arzu engelleyici bir vasıta olur. Bu kaldırıldığı zaman ise; *'Ben işimi Allah'a bırakıyorum. Şüphesiz ki Allah kullarını görür.'* (Ğâfir, 40/44) âyetindeki havale, tam bir samimiyetle ortaya çıkmış bulunur. Göz, Hakk'ın gözü olarak görür; kulak, Hakk'ın kulağı olarak işitir; kalp Hakk'ın aynası olarak bilir, duyar, ister. O zaman milyonlarca sebeplerin, asırlarca zamanların yapamadığı şeyler, Allah'ın dilemesi hükmüyle, 'ol' demekle oluverir." (Hak Dini Kur'an Dili II, 11)

ALLAH, DİLEDİĞİNE BOL, DİLEDİĞİNE AZ RIZIK VERİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيَقْدِرُۜ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ۟

"Allah rızkı dilediğine bol verir, (dilediğine de) kısar. Onlar ise dünya hayatı ile sevinmektedirler. Hâlbuki dünya hayatı, ahiretin yanında çok az bir yararlanmadan ibarettir." (Ra'd, 13/26)

Hepimizi yoktan var eden yüce Allah, hayatımızı devam ettirebilmemiz için ihtiyacımız olan rızkı da yaratmıştır. "*Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın*" (Hûd, 11/6) buyuran Rabbimiz rızkı dağıtırken, herhangi bir ayırım yapmamaktadır. Rızıklarını temin edemeyen nice varlıkların rızkını verdiğini söyleyen Rahmân, bizim rızkımızın da kendisine ait olduğu garantisini açık bir şekilde vermektedir (Ankebût, 29/60). Yine 'rızık endişesiyle çocuklarınızın canına kıymayın' uyarısında bulunan Rabbimiz, onların rızkının kendine ait olduğunu hatırlatmaktadır (En'âm, 6/151). Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de rızk konusunda Allah'a mutlaka güvenmemiz gerektiğini şu cümlelerle öğütlemektedir:

"*Başlarınız hareket ettiği müddetçe (yani yaşadığınız sürece) rızıktan ümitsiz olmayınız. Çünkü annesi doğurduğunda, çocuğunun üstünde hiçbir elbisesi yoktur. Sonra Allah onu rızıklandırır.*" (İbn Mâce, "Zühd" 14)

Rezzâk olan Allah bir taraftan rızk konusunda inanan inanmayan herkese teminat verirken, öte yandan bu rızkı kime ne kadar vereceğini ancak kendisinin bildiğini hatırlatmaktadır. Rızkın sahibi dilediğine bol bol vereceğini, dilediğinden de kısacağını söylerken inançlı insanlar için bunda büyük ibretler olduğunu eklemektedir (Rûm, 30/37). Ancak bu noktada şu hususa dikkat etmeliyiz. Rızk konusunda Allah'a olan sonsuz güvenimiz, bizi çalışmadan tembel tembel oturmaya sevk etmemelidir. Burada Allah Resûlü'nün bize ışık tutacak bir öğüdünü

* Mahmut DEMİR

hatırlatmamız yerinde olacaktır. Şöyle buyuruyor rahmet Peygamberi:

"Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp akşam dolu olarak dönen kuşları rızıklandırdığı gibi sizleri de rızıklandırırdı." (Tirmizî, "Zühd", 33)

Allah'ın dilediğine bol dilediğine az rızk vermesinin bizim için ibret verici birçok yönü vardır. Rızkı bol olanlarımızın verilecek daha çok hesabı olduğu gibi, ele aldığımız âyette de ifade buyrulduğu gibi onları bekleyen bir "şımarma" tehlikesi de söz konusudur. Diğer taraftan sabredemeyip Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesme ihtimalinden dolayı da fakir olanlarımızı bekleyen bir tehlike vardır. Her iki durumun birer imtihan olmasının anlamı da budur. Hiç kuşkusuz her iki durumun da ilâhî hikmetleri vardır. Diğer yandan rızkın genişliği veya darlığının inançlı veya inançsız olmamızla da doğrudan bir alakası yoktur. Kârun'u hatırlayalım. Geçici dünya hayatını tercih edenler onun göz dolduran zenginliğini gördüklerinde 'keşke Kârun'a verilen bize de verilmiş olsaydı!' demişlerdi (Kasas, 28/79) ama aşırı zenginliğin şımarttığı Kârun ilâhî gazaba uğradıktan sonra Allah'ın, kullarından dilediğine rızkını bol verdiğini dilediğine de az verdiğini anlayabilmişlerdi (Kasas, 28/82).

Şu halde mümine de kâfire de rızkı veren Allah olduğuna göre bir kısım inkârcıların aşırı zenginlikleri bizleri aldatmamalıdır. "*İnkâr edenlerin diyar diyar gezip refah içinde dolaşması sakın seni aldatmasın*" (Âl-i İmrân, 3/196) buyuran Rabbimiz, elçisinin şahsında hepimizi, zenginliğin aldatıcı ve aynı zamanda göreceli cazibesi karşısında dimdik durmaya davet etmektedir. Her şeyden önce zenginliğin de fakirliğin de ilâhî imtihanın birer parçası olduğu inancını asla kaybetmemeliyiz. Sahip olduğumuz rızkı ahiret kazancına dönüştürmeye çalışmalı, onun bizi şımartmasına izin vermemeliyiz. Sahip olamadıklarımızdan ötürü de Rabbimize bağlılığımızı ve O'nun Rahmetine olan güvenimizi yitirmemeliyiz.

ALLAH, HAKLARI ZAYİ ETMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظ۪يمًا

"Şüphesiz Allah (hiç kimseye) zerre kadar zulüm etmez. (Yapılan) çok küçük bir iyilik de olsa onun sevabını kat kat arttırır ve kendi katından büyük bir mükâfat verir." (Nisa, 4/40)

Gerek iyilik, gerekse kötülük hiçbir zaman karşılıksız bırakılmaz. Bizler bu dünyanın bir sınav yeri olduğunu, kişinin yaptıklarından hesaba çekileceğini, iyilik yapanların sevap alıp akabinde cennete; kötülük yapanların ise günah kazanıp sonunda cehenneme gideceğine inanırız. Bu, ilâhî adaletin bir gereğidir. Bir Müslüman için, ahiret gününe, ahiret gününde meydana gelecek hesap, mizan, sırat, amel defteri, cennet, cehennem gibi olgulara inanmak imanın şartları arasında bulunmaktadır.

Nitekim yüce Allah'ın ilâhî bir mahkemenin kurulacağına dair vaadi, Kur'an-ı Kerim'de muhtelif ayetlerde şu şekilde haber verilmektedir:

"O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/6-8)

Yine bir diğer surede meydana gelecek manzara tasvir edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı günde kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün herkesin (başkasıyla ilgilenmeyi düşündürmeyecek şekilde) kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

İlâhî mahkemenin kurulacağı, burada kimsenin itiraz hakkının olmayacağına dair bir ayet ise şu şekildedir:

"Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. 'Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter', denilecektir." (İsrâ, 17/13-14)

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bütün bu ayetlerden çıkarılacak sonuç şudur: Herkes yaptığının karşılığını bulacak ve ona göre mekânı tayin edilecektir. Öyleyse amellerimizle baş başa kalacağımız kesin olan bu günde, kimsenin kimseye faydasının dokunamayacağı ve bizi savunacak birilerinin bulunmadığı idrakiyle yaşamaya çalışalım.

Belki bunlar ilk etapta bize hikmetini anlayamadığımız için bir an korkutucu gelebilir. Ancak işin aslı böyle değildir. Bir kez de bunun tam aksini farz edelim. Yani güçlü ve haksız olan kimsenin yaptığının yanına kâr kaldığı, adaletin tahakkuk etmediği bir hayat tasavvur edelim. Bu durumda mazlumların, mağdurların, haklı ama zayıfların, yetimlerin, boynu büküklerin hak ve hukuku ne olacak? Bu kişi dünyada nasıl teselli bulacak? O halde bir "hesap günü"nün varlığına inanmak, bize her şeyi daha düzgün, hakkaniyetli, ölçülü yapmamız gerektiğini hatırlatacaktır. Eğer bir yerde suyu getirenle testiyi kıran, çalışanla çalışmayan bir tutulur; iyilik yapanla, yapmayan fark etmez ise hayat çekilmez hâle gelecektir.

Şüphesiz iyilikle kötülük bir değildir. İşte Cenab-ı Hak da yukarıda metin ve meâlini verdiğimiz ayette, iyilik yapanların sevabının kat kat verileceğini, iyilerin ödüllendirip karşılığını bulacaklarını haber vermektedir. Bir başka ayette de aynı konuya değinilerek, *"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. (Sonunda) kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırmak, iyilik edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırmak için 'Allah, kim ne yaparsa kaydeder."* (Necm, 53/31) buyrulmaktadır.

Çok az da olsa iyilik yapılmalı, basit gibi de gözükse günahtan kaçınılmalıdır. Günahın basit ve küçüklüğü değil, kime karşı işlendiğinin farkında olunmalıdır. Amel defterimizde ve kıyamet günü tartıya girecek hesabımızda bizim lehimize çıkacak iş, söz ve eylemlere ağırlık verelim. Kimseye zerre miktarı kadar bile olsa haksızlık yapmayalım. Kimsenin hak ve hukukunu ihlal etmeyelim. Allah hakkını ihmal ederek ebedî âleme gitmeyelim. Unutmayalım ki hesap çetin, yol uzundur. Bu safhada hatayı telafi etme imkânı da yoktur.

ALLAH, HER TÜRLÜ KÖTÜLÜĞÜ VE AHLAKSIZLIĞI YASAKLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّیَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْیَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا

بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

"De ki: Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır." (A'râf, 7/33)

Yüce Rabbimiz, bu ayette haram kıldığı şeylerin neler olduğunu özetle bildirmektedir. Buna göre başta fuhuş ve zinâ olmak üzere, gizli ve aşikâr her türlü kötülüğü, ahlaksızlığı, başkalarının malına, canına, namus ve şerefine saldırmayı, kendisine ortak koşmayı ve nihayet hakkında herhangi bir doğru bilgi ve delile dayanmadığı halde "Allah, şunu helal kıldı, bunu haram kıldı" gibi sözler sarf etmeyi yasaklamıştır.

Yüce Rabbimiz, kendisini tanımayı ve bilmeyi yarattığı kullarına var oluş gayesi olarak belirlemiştir (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlâ'mızın ve sevgili Peygamberimizin emir ve tavsiye buyurdukları her türlü güzel amel ve ibadet, özünde bu gayenin gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Diğer bir ifadeyle, mükellefi olduğumuz veya yapmamız tavsiye edilen ibadetlerin asıl niteliği, Yaratıcımızla aramızdaki manevi irtibatın kurulmasını ve sürekli olmasını sağlamaktır. Yapmamız yasaklanan veya uzak durmamız emir ve tavsiye edilen her türlü haram fiil ve davranış, esası itibariyle Rabbimizle aramızdaki manevi bağı ya zayıflatıcı veya koparıcı niteliktedir. Yukarıdaki ayette sıralanan haramların hepsinde bu ortak özelliğe rastlamak mümkündür. Açık veya gizli işlenen her türlü ahlaksız fiil, dokunulmazlığı olan can, mal ve ırza karşı yapılan her türlü tecavüz, Allah'tan başka umut bağlanılan, güvenilen

---

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

ve sığınılan her türlü varlık ve yüce Yaratıcı hakkında söylenen her türlü yanlış ifade Allah ile kulları arasındaki irtibatı zayıflatarak zamanla tamamen koparmaktadır.

Rabbimizin en güzel kıvamda yaratarak bizlere emanet ettiği maddi bedenimizi sağlıklı tutmaya ve hastalanmaması için tedbirli davranmaya özen gösterdiğimiz gibi manevi yapımızın sağlıklı olması ve günah mikroplarıyla hastalanmaması için de aynı hassasiyeti göstermemiz gerekir. İmanın mahalli olan kalbin, işlenen her günahla yara aldığını ve eğer tövbe ile tedavi edilmezse zamanla katılaşarak manen ölebileceğini yüce Mevlamız ve sevgili Peygamberimiz haber vermektedir (Mutaffifin, 83/14; İbn Mâce, "Zühd", 29).

İnsan olarak, ihmalkârlığımız sonucunda maddi anlamda hastalanmamız kaçınılmaz olduğu gibi; unutma, yanılma veya aldanma gibi sebeplerle Allah ile irtibatımızı zayıflatacak çeşitli günahlara bulaşmamız ve manen hastalanmamız da kaçınılmazdır. Nasıl ki, hastalandığımızda vücudumuzun tedavisiyle ilgilenip bir an önce sağlığımıza kavuşmanın gayreti içinde oluyorsak, aynı şekilde işlediğimiz her günahın açtığı yaralarla inleyen kalbimizi tövbe ve pişmanlık gözyaşlarıyla tedavi etmeli, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine sığınmalıyız. Zira O, kendisine içtenlikle yönelen kulunu geri çevirmeyecek kadar şanı yüce olandır.

ALLAH, HER YERDE BİZİMLE BERABERDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۜ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَاۜ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ

"...Yere gireni, ondan çıkanı, gökten ineni, oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarını hakkıyla görendir." (Hadîd, 57/4)

Allah, her zaman ve her yerde kulu ile beraberdir. Onun yanında ve yakınındadır. Çünkü bütün zaman ve mekânlar, yer ve gök O'nundur. O'nun bulunmadığı hiçbir yer yoktur. O, kuluna insanın şah damarından daha yakındır. Kur'an'da da, "Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Kâf, 50/16) diye buyurulmaktadır.

Yüce Allah her yerde bizimle beraberdir. Nereye gidersek gidelim, O bizi görür, işitir, duamızı duyar ve bize cevap verir. Adını andığımızda bizi bilir. Biz de O'nu biliriz. Her an Allah ile beraber olmanın mutluluğunu yaşarız. O'nun adıyla girdiğimiz yerde bir korkumuz olmaz. O'nun izniyle girdikten, adını andıktan ve koyduğu kurallara uyduktan sonra her yerde, kendimizi güven içinde ve evimizdeymiş gibi hissederiz. Bu durum, bizi O'na biraz daha yaklaştırmış ve sevdirmiş olur. Bunun belirtisini de, kendi içimizde bir huzur ve mutluluk şeklinde duyarız.

Kâinattaki bütün varlıklar, Allah'ın varlığını, birliğini, büyüklüğünü anlatan bir kitap gibidir. İnsan, bu kitabı dikkatlice okursa Allah'ı her yerde bulur. O'nun kudretini, azamet ve yüceliğini anlar. O, her yerde isim ve sıfatlarıyla güç ve kuvvetiyle

* Ömer ÖNEN

hâzır ve nâzırdır. İmanın en mükemmeli, nerede olursak olalım, Allah'ın bizimle beraber olduğunu bilmemizdir. Hiçbir şey O'nun bilgisinin dışında değildir.

Nereye gidersek gidelim belki insanlardan gizlenebiliriz. Ama Allah'tan gizlenecek, O'na gizli kalacak hiçbir yer yoktur. O, her şeyi görür, duyar ve bilir. Çünkü O her an bizimledir. İnsan, nerede ne söylerse söylesin Allah konuşulanı duyar. Kur'an'da, *"Üç kişi gizlice konuşmaz ki dördüncüleri O, olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O, olmasın. Bundan daha az, yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar O, mutlaka onlarla beraberdir."* (Mücadele, 58/7) diye buyurulmaktadır.

Allah her şeye şahittir. Bu şahitlik, kullarının davranışlarını görmesi, bilmesi ve sözlerini duyması demektir. Allah her yaptığımızdan ve hatta yapacaklarımızdan da haberdardır. İşte bu yakınlığı her an hissedebilmek ne kadar güzel bir duygu ve düşüncedir. Böylesi güzel düşünceye sahip mümin, büyük bir bahtiyarlığa kavuşmuş demektir. Yüce Allah'ın kendisini gördüğünü, bildiğini ve her an yanında olduğunu bilen bir mümin, Allah'ın hoşuna gitmeyeceği hiçbir işi yapamaz. Böyle insanlardan oluşan toplumda huzur ve mutluluk olur. Allah'ın kendisiyle beraber olduğu, bütün hâl ve hareketlerinde onu gözetlediğine dair taşıdığı inanç, kulu kötülük işlemekten alıkor. Çünkü bu şuur onun vicdanının derinliklerinde kök salmıştır. O bilir ki, zatını görmese de, sesini duymasa da her zaman Allah ile beraberdir.

Kulun, bütün hâllerini Allah'ın bildiği şuuruna sahip olması, hareketlerinden haberdar olduğunu bilmesi, her zaman kendini kontrol altında bulundurması demektir. Allah'ın bizim ile beraber olması, bir insan ile beraber olması gibi değildir. O zaman Allah, yaratılanlara benzetilmiş olur. İnsanın en temel meselesi Rabbini bilmek, O'nu bulmaktır. Allah insanı bunun için yaratmıştır. Var oluş sırrı budur. Allah'ı bulmak, O'nu şah damarından daha yakın hissetmek insanı huzura kavuşturacaktır. Allah ile birliktelik şuuru ve O'nun bize yakın olduğu bilinci; hiçbir davranışımızın O'na gizli olmadığını gösterir. Allah'ın bizimle beraber olması demek; nerede olursanız olun O sizinle beraberdir, size şah damarınızdan daha yakındır, dua ettiğinizde duanıza cevap verir, sizin tutan eliniz, yürüyen ayağınız, gören gözünüz olur, demektir. Allah'ın, kulları ile olan birlikteliği, yardım, başarı ve hidayet birlikteliğidir.

Allah, her an kullarını korur ve onları himaye eder. Allah'ın ilmi, bilgisi her şeyi kaplamıştır. O, nereye gidersek gidelim, bizimle beraberdir. Bu sebeple, yaptığımızdan anında haberdar olur. O, sadece mutlu olmamızı ister. İsterseniz kalbinizi bir yoklayın. Onun adını andıkça neler hissettiğimizi açıkça göreceğiz.

ALLAH, HER ZAMAN DOĞRU OLMAMIZI İSTER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقٖينَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." (Tevbe, 9/119)

Doğruluk, insanın söz, fiil ve niyetleriyle dürüst ve iyilikten yana olması anlamında kullanılan bir ahlakî kavramdır. Yüce Mevlamız, kulluğumuzun bilincinde olmamızı ve doğruluktan ayrılmamamızı istemektedir. Buna göre Rabbimizin emirlerine uyup sadıklarla, doğrularla beraber olmak dinimizin gereğidir. Doğru konuşup, doğru yaşamak ve doğru yaşayanlarla beraber olmak Müslümanların özelliklerindendir.

Doğruluk hayatımızın bütün yönlerini kuşatmalı ve her anında bulunmalıdır. Öyle ki;

1. Niyetlerimizde doğru olmalıyız. Her şeyin başı niyet olduğu için, niyetimizin doğru ve sadece Allah rızasına göre şekillenmesine dikkat etmeliyiz. İbadetlerimizde, sadakalarımızda, insanlarla ilişkilerimizde niyetimizin sadece Allah rızasını taşıması gerekir.

2. Konuşmalarımıza dikkat etmeli, bütün sözlerimizin doğru olmasına özen göstermeliyiz. İnsanları memnun etmek, hak etmediğimiz bir kazancı elde etmek vb. nedenlerle hiçbir surette yalan konuşmamalıyız.

3. Davranışlarımızda doğru olmalıyız. İyi olduğuna inandığımız şeyleri yapmak ve kötü olduğuna inandığımız şeylerden uzak durmak da davranışlarımızın doğruluğudur.

* Dr. Abdurrahman CANDAN

4. Verdiğimiz kararlara bağlı kalmada doğru olmalıyız. Allah'ın rızasını kazanmak için bir karar verdiğimizde onu uygulamak, bu kararımıza bağlı kalmak, ondan vazgeçmemek, farklı bir tavır sergilememek de doğruluktur. Mesela, namaz kılmayan bir kimsenin, namaza başlama kararı aldıktan sonra, namazları terk etmemesi ve bu kararında sebat etmesi bu anlamda bir kararlılık ve doğruluktur.

Buna göre doğruluk, niyetlerimizi, konuşmalarımızı, davranışlarımızı ve verdiğimiz kararlara bağlılığımızı kapsamaktadır. Bu şekilde gerçekleşen bir doğruluk, erdem ve güzellik Allah'a kul olmanın da gereğidir. Ayrıca, dünya hayatında bize fayda sağlayacak en güzel şey doğruluktur. Çünkü doğruluk, bütün şartlarda güzel meyveler verir, bize ve insanlığa fayda sağlayacak sonuçlar doğurur.

Doğruluğumuzu sorgulamalı ve bu yönde kendimizi geliştirmeliyiz. Peygamber Efendimiz, *"Sana şüphe veren şeyi terk et, emin olduğun şeye ulaşıncaya kadar git. Zira doğruluk kalbin mutmain olmasıdır, yalan ise insanın kalbinde kuşku uyanmasıdır."* (Tirmizî, "Kıyâme", 61; Nesaî, "Eşribe", 50) buyurmuştur. Bu hadis-i şerif, günahı alışkanlık hâline getirmemiş Müslümanın kalbinin, dinin hoş görmediği şeylerin yapılması hâlinde rahatsız olacağını beyan etmektedir. Böyle bir kalp Müslüman için yol gösterici olabilir. Çünkü Müslüman yalan konuştuğunda ve doğru olmayan bir davranış sergilediğinde kalbinde bir tereddüt, bir rahatsızlık hissi oluşur. Doğru olduğunda ise içinde bir güven ve hoşnutluk ortaya çıkar.

Kur'an-ı Kerim'de doğruluğun iman ile birlikte zikredildiğini ve birçok ayette doğruluğa vurgu yapıldığını görüyoruz. Ayet-i kerimede bu anlamda *"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O yaptıklarınızı hakkıyla görür."* (Hûd, 11/112) buyurulmuştur.

Doğruluk hayatımızda bir ilke olmalı, bütün davranışlarımıza şekil veren en belirgin özellik olmalıdır. Milli şairimiz M. Akif Ersoy şu beyitlerinde doğru sözlü olmamız gerektiğini ne güzel vurgulamıştır:

"Şudur benim hayatta en beğendiğim meslek;

Sözün odun gibi olsun/hakikat olsun tek..."

Doğru olanlar, Allah'ın koruması altındadırlar.

Allahu Teala, son ilahi kitabını insanların huzurunu sağlamak ve doğru yolda gitmelerini temin için göndermiştir. Aksi durum, şeytana ve onun isteklerine uyma olarak kabul edilir.

Ne mutlu, doğruluktan ayrılmayanlara… Allah doğrularla beraberdir.

ALLAH, İBADETLERDE SAMİMİYET İSTER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَك۪يمِ اِنَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصاً لَهُ الدّ۪ينَ

"Kitab'ın indirilmesi mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır. (Ey Muhammed!) Şüphesiz biz o Kitab'ı sana hak olarak indirdik. Öyle ise sen de dini Allah'a has kılarak O'na kulluk et." (Zümer, 39/1-2)

Allah, hiçbir şeye muhtaç olmadan dilediği her şeyi, en doğru ve en iyi bir şekilde yapabilecek güç, bilgi ve hikmet sahibidir; geçmişteki kutsal kitapları indirdiği gibi Kur'an'ı da O indirmiştir. Yüce Allah dışında hiç kimse böyle bir kitabı indirmeye muktedir değildir. Kur'an'ın insanların durumuna göre, onların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde peyderpey indirilmiş olması, Rabbimizin bizlere değer verdiğinin bir göstergesidir. Elimizde olan bu yüce kitabı indiren, Allah'tır ve O, Azizdir, Hakîmdir.

Kur'an-ı Kerim, nazil olduğu dönemde onun Allah katından gönderilen hak kitap olduğundan şüphe edenlere benzerini getirmeleri için birçok ayetle meydan okumuştur. Çeşitli üsluplarla inen bu âyetlerde, Kur'an'ın hepsi henüz inmediği halde insanlardan bazen Kur'an'ın bir benzerini, bazen on surenin benzerini, bazen de bir surenin benzerini getirmeleri istenir. Bu meydan okumanın, Arapçayı en güzel şekilde okuyanlara yöneltilmesi dikkat çekicidir. Ancak onlar Kur'an gibisini meydana getirmekten aciz kalmışlardır. Kur'an, bu şekilde mucizeliğini kabul ettirmiş, böyle bir kitabın beşer mahsulü ve Hz. Muhammed'in kendi sözleri olamayacağını kanıtlamıştır. Evet, okumuş olduğumuz bu kitap, hak olarak indirilmiştir. Kitabın kendisi de hak, indirilişi de haktır. Onda bulunan her şey gerçektir ve doğrudur. Zira o, Allah'ın indirdiği, kendisinde şek ve şüphe duyulamayacak bir kitaptır.

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

Ayrıca Kur'an-ı Kerim bizler için büyük bir nimettir. Bu nimete karşılık ne kadar şükretsek yine azdır. Şükrümüzün bir gereği olarak Rabbimize ibadet etmeli ve ibadetlerimizde samimi olmalıyız. Zira ihlas/samimiyet olmadan, Rabbimizin rızasına ulaşmak mümkün değildir. İhlâs, Allah'ı bir kabul etmek, kalbi tüm samimiyetiyle O'na yöneltmek, dini, O'na has kılmak, gerek ibadetleri, gerekse diğer dinî ve ahlakî tüm davranışları riyâ ve gösterişten, çıkar kaygılarından uzak tutarak yalnızca Allah rızası için yapmak demektir. İçerisinde şüphe barındıran bir iman, insana yarar sağlamadığı gibi zarar verir. Yüce Allah'a inanıp O'nu birleyen bir kalp, O'na son derece saygılı olur, O'nun emirlerini yerine getirmekten zevk alır. Böyle bir kalbe sahip olan Müslüman, tüm davranışlarında Rabbini razı etmeyi hedefler. Rabbimizin rızasına nail olmak istiyorsak, amellerimizi, hayatın her döneminde, Rabbimizin buyruklarına göre yönlendirmek, ona göre kendimize çeki düzen vermek durumundayız. Allah katında makbul bir imana sahip olmanın yolu, bu istikamette davranabilmektir. Nitekim bir hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuşlardır:

"Kim Allah için sever, Allah için buğz eder, Allah için verir, Allah için men ederse imanı olgunluğa ermiştir." (Ebû Dâvûd; Sünen, 1)

Hülasa, bizi yaratıp dünyaya gönderen Rabbimiz, biz kullarının ihtiyaçlarını karşılayıp doğru yolu gösteren, doğruluğunda şüphe edilmeyen Kur'an'ı göndermiş ve gönderdiği kitaba tabi olup, onu kendimize rehber edinmemizi istemiştir. O halde gönül huzuru ile Rabbimize yönelerek O'na ibadet etmeli ve ondan yardım dilemeliyiz.

ALLAH, İÇİMİZDEN GEÇENİ BİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَاِنْ تُبْدُوا مَا ف۪ٓي اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُۜ

فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. İçinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Allah sizi, onunla sorguya çeker de dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/284)

Yüce Allah bilgisi ve ilmi sınırsız olandır. Bizler onun kulları olarak ancak bazı şeyleri bilebiliriz. Doğal olarak bizim bilgilerimiz sınırlıdır. Ancak yüce Rabbimizin bilgisi her şeyi kuşatmıştır. O görünen görünmeyen her şeyi bilir. Hatta bizim zihnimizden geçirdiklerimizi, içimizden geçenleri de bilir. O bize bizden de yakın olandır. Göklerde ve yerde bulunan her şey yüce Rabbimize aittir. Varlık O'nundur, O'nun mülküdür. Bütün kâinatta Allah'ın ilminden, bilgisinden gizli hiçbir şey düşünülemez. Yüce Yaratan hepsini bilir. Bizler de bu varlığa dâhil olduğumuz için bizlerin de içimizde ve dışımızda olanı ve yaptıklarımızı bilir.

Bizler içimizde bulunanı açıklasak da, gizli tutsak da, hepsini bilmektedir. Allah'ın bilgisinden hiçbir şey, hatta içimizden, kalbimizden geçen şeyler dahi gizli kalmadığına göre duygu ve düşüncelerimizi daima kontrol etmeli, kötü, çirkin ve günah olan şeyleri içimizden geçirmemeye çalışmalıyız. Bizler Allah'ın kulları olarak düşüncelerimizi, içimizi, dışımızı Rabbimizin hoşnut olacağı şekilde saf ve temiz tutmanın gayretinde olmalıyız.

Biz insanlar yaptığımız davranışlardaki niyet ve kararlılığa göre iradeli olarak yaptığımız işlerimizden hesaba çekiliriz. Rabbimiz istemeden aklımıza gelen ve gerçekleştirmediğimiz düşüncelerden dolayı bizi hesaba çekmiyor. Bu elbette Rabbimizin yüceliğindendir. Eğer iyi bir şeye hayırlı bir davranışa niyet eder içimizden bunu

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

yapmayı geçirirsek Rabbimiz bunu yapamasak dahi bize sevap veriyor. Bu konuda Allah Resulü şöyle buyurmuştur:

"Allah, ümmetimin içinden geçirdiklerini -söylemedikçe ve yapmadıkça- bağışlamıştır." (Müslim, "Îmân", 201-202)

"Kulum iyi bir şeyi yapmaya niyetlendiği zaman ona bir sevap yazarım, onu yaptığı zaman ise ondan 700'e kadar katlayarak sevap yazarım. Kötü bir şey yapmaya niyetlenip de onu yapmadığı zaman günah yazmam, yaptığı takdirde ise bir günah yazarım."(Müslim,"Îmân",204-207)

Sahâbe Resûlullah'a gelerek zihinlerinden, inançla ilgili olup açıklamaları mümkün olmayan bazı kötü düşüncelerin gelip geçtiğini söylediklerinde Allah'ın elçisi kendilerine şu cevabı vermiştir: "O imanın ta kendisidir" (Müslim, "Îmân", 209).

Biz kullar olarak her birimiz Allah'ın mağfiret ve affına muhtacız. O'nun ilahi affı ve bağışı olmadan gerçek kurtuluşa ermemiz mümkün değildir.

İnsanların hiçbir hâli Allah'tan gizli kalmaz. Kendi hür irademizle yaptığımız tercih ve seçimlerin hepsi hesap kapsamının içine girer. Allah bunların hesabını sorar ve bizleri sorumlu tutar. Ancak O rahmeti her şeyi kuşatan Rabbimiz, sorumluluk kesinleştikten sonra dilediğini bağışlar, mağfiret eder. İşte Rabbimiz bu ayette bağışlamayı azabın önüne almıştır. O'nun elbette bağışlaması umulur. Ancak bunlar O'nun istemesine ait işlemler ve hükümler olduğundan mağfiretin kime, adaletin kime nasip olacağını yine Allah'tan başka kimse bilmez. Bu gerçek karşısında insanlar haklarına düşen şeyin azap olmaması için, açık veya gizli her türlü fenalıktan sakınıp kâmil imanla hayır ve hasenata sarılmalı, iyilikleri ve faziletleri alışkanlık hâline getirip güzel huylarla donanmalıdır. Kendilerinde çirkin şeyler huy, meleke ve ahlak olarak değil, hâl olarak dahi bulunmamalı, insanlar kendi içlerindeki her fenalığı söküp atmaya çalışmalıdır. Haset, kıskançlık, çekemezlik gibi kötü duygu ve düşüncelerden kendilerini arındırmalı, kardeşlik, cömertlik, ihsan, hayır ve iyilik hususunda yardımlaşma gibi güzelliklerin peşinde olmalıdır.

ALLAH, İMAN EDENLERİN DOSTUDUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُواۙ يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمُ الطَّاغُوتُۙ

يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ۟

"Allah, iman edenlerin dostudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Kâfirlerin velileri ise tâğuttur. (O da) onları aydınlıktan karanlıklara (sürükleyip) çıkarır. Onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalırlar." (Bakara, 2/257)

Yüce Allah'ın insana en büyük nimet olarak bahşettiği akıl ve iradeyi düzgün kullanarak sahte tanrılar yerine Allah'a imanı tercih edenler O'nun manevî yakınları ve dostları olurlar. Tüm evrenin tek hâkimi olan Allah'a teslim olan, O'nu kendisine tek vekil ve tek dost edinen, O'na gönülden sevgi, itaat ve saygı dolu bir korku ile boyun eğen her insan, Allah'ın velayeti altında demektir. Allah, ne güzel veli ve ne de güzel dosttur.

Veli, velâyeti altındaki insanı korur, menfaatini gözetir ve onun yardımcısı olur. Yüce Allah bizler için hakiki dost olduğu gibi en güzel yardımcıdır. Bizim hâlimizi en iyi bilen O'dur. Ancak O'na ibadet eder, isteklerimizi O'ndan ister, O'na sığınırız. O'da bizim dualarımıza icabet eder. O'nun yüceliği ve kudreti her şeyi kuşatmıştır. Rabbimiz bize bizden daha yakındır. İçimizi, dışımızı bilir. Bu bakımdan biz müminler, gerçek dostun ancak yüce Allah olduğunu bilerek her hâlimizi gönül diliyle ancak O'na açarız. Bu gönülden yakarışımıza O icabet eder. Böylece mümin kullarını, karanlıklardan aydınlığa çıkaran, işlerinde başarı, gönüllerine huzur bahşeden O'dur. Bizi devamlı koruyup gözeten, iki cihanda saadete erebilmemiz için bütün imkânları önümüze seren de O'dur.

Müminlerin gerçek dostu Allah'tır. Rabbimiz müminleri sever, amellerinin karşılığını tam olarak verir. O, müminleri, kötülüklerden korur ve yardım eder. Rabbimizin

* Dr. Bahattin AKBAŞ

sevgisi ve dostluğu, iman edip salih ameller işlemek, Allah ve Peygamberin emir ve yasaklarına uymak, Allah ve yarattığı varlıkların haklarına saygı duymak suretiyle kazanılır. Bir mümin Allah'ın Kitabına ve Hz. Peygamberin sünnetine ne kadar uyar, günah ve haramlardan ne kadar sakınırsa o nispette Allah'ın dostluğuna erişir.

Allah'ın müminlerin dostu olması bizler için büyük bir şeref, güven kaynağı ve heyecan vesilesidir. Velisi Allah olan bir müminin elbette yolu aydınlık olur, yüce Allah, onu karanlıklardan çıkarır; nura ve aydınlığa kavuşturur. Bu itibarla Allah'ın onların velisi olması sebebiyle müminlerin kalbi huzurlu ve mutmain, zihni berrak ve aklı karışıklıktan uzak olur. Sahte tanrıları velî edinenlerin durumu ise müminlerinkinin aksine; nur yerine zulmet, aydınlık yerine karanlık, huzur yerine huzursuzluk ve akıl karışıklığından ibaret olur.

Ancak Allah Teâlâ'nın dostluğunu kazanmak için O'na iman etmiş olmakla birlikte, Hz. Peygamberimizle buyurduklarına tabi olmak, bunları yerine getirmek için çalışıp çabalamak, gözümüzü ve gönlümüzü perdeleyen örtülerden sıyrılmak gerekir. Bu örtüler, hakikati görmemize engel olan vefâsızlar gürûhudur. Bunlar ise hiçbir hak hukuk gözetmeden bireysel çıkarlarımızı her şeyin üstünde tutarak dünya malına düşkünlüktür, şandır, şöhrettir, şehvettir. Bizi tehlikeye düşüren bütün nefsanî istek ve arzulardır, tamahtır. Bu gibi tutkulara esir olmaktan kurtulalım ve yalancı perdelerden sıyrılalım; Hakikî Dost'a doğru yol alalım. Yüce Rabbimize gereği gibi iman edip kulluk görevlerimizi yerine getirerek O'na dost olabilmenin mutluluğunu yaşayalım.

ALLAH, KALPLERDE GİZLENENİ HAKKIYLA BİLENDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَٓا اِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُۜ اَلَا ح۪ينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْۙ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَۚ اِنَّهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"İyi bilin ki onlar, O'ndan gizlenmek için, kalplerindeki düşmanlığı gizliyorlar. Yine iyi bilin ki, elbiselerine büründükleri zaman bile, Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (Hûd, 11/5)

Mealini verdiğimiz ayet-i kerimede müşriklerin Peygamber Efendimizden gizlenmeleri; O'nun Rabbinden getirdiklerine inanmadıkları ve kalplerindeki düşmanlığı gizledikleri anlamlarını ihtiva etmektedir. Ancak ne kadar gizlerlerse gizlesinler, istedikleri elbiselerine bürünsünler bunun Rabbimiz tarafından bilineceği ayetin devamında çok vurgulu bir şekilde ortaya konularak şöyle buyurulmaktadır:

"O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." Zira yüce Rabbimizin güzel isimlerinden biri de devamlı, eksiksiz ve her şeyin özünü bilen anlamına gelen "Alîm"dir. Bu güzel ismi gereğince *"O, gaybı da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Teğabûn, 64/18) Hüküm ve hikmet sahibi olan Rabbimizden her nerede olursa olsun hiçbir şey gizli değildir.

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (Teğabûn, 64/4)

Şu halde açıktan veya gizlice yaptıklarımız hatta kalbimizden geçirdiklerimiz dahi Rabbimiz tarafından bilinmektedir. Öyleyse bizim hem düşüncelerimizin hem de davranışımızın doğru, güzel ve hayır istikametinde olması gerekir. Çünkü bunları hiç kimse görmüyor ve bilmiyor olsa da Rabbimiz bilmekte ve görmektedir. Elbette düşünce safhasında olup henüz fiiliyata geçmemiş düşüncelerimizden sorumlu olmayız. Ancak davranışlarımızın ortaya çıkmasının öncesinde düşüncelerimizin

* Medet COŞKUN

etkisinin olduğunu da inkâr edemeyiz. Kısaca iyi düşünen insan iyi işler yapar. Eğer iyilik yapmaya niyet eder de yapmazsak bu niyetimizden dolayı Allah katında tam bir iyilik sevabı kazanacağımız, eğer iyiliğe niyetlenir de yaparsak on katından yedi yüz katına kadar hatta daha fazla sevap kazanacağımız unutulmamalıdır (Buharî, "Rikak", 31; Müslim, "İman", 59).

Burada önemli olan nokta; düşünce planında olan ama eyleme dönüştürmeyip vazgeçtiğimiz kötülüklerden sorumlu olmadığımız gibi, bu düşüncemizden vazgeçtiğimizde sevap kazanacağımız olgusudur. Düşündüğümüz ve yaptığımız her şeyin Rabbimiz tarafından bilindiğinin idrakinde olan biz Müslümanlar nerede olursak olalım kötülük yapmamıza imkân var mıdır? Çünkü bizler ne yaparsak yapalım Rabbimiz tarafından bilinmektedir:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Üstelik biri insanın sağ tarafında, biri sol tarafında oturmuş iki alıcı melek de (onun yaptıklarını) alıp kaydetmektedir." (Kâf, 50/16-17) buyuran Rabbimiz, bizim her yaptığımızı hakkıyla bilmekte ve meleklerine kaydettirmektedir. Böyle sıkı bir kontrol altında olduğumuzu düşünerek her hâlimizle doğru ve dürüst davranmalıyız.

"İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında (yaptıklarını) gözetleyen (ve kaydeden) hazır bir melek bulunmasın." (Kaf, 50/18) ayetine kulak verip, her konuştuğumuz ve yaptığımızın kayda geçtiğini düşünerek bütün hayatımız boyunca Rabbimizin emirlerine uygun hareket etmeliyiz. Şöyle bir düşünelim; ticaret yaparken yanımızda olmayan birine bir şey vermemiz gerektiğinde, kimsenin bulunmadığı bir ortamda onun hakkını tam olarak veriyor muyuz? Kimsenin bilemeyeceği, göremeyeceği bir yerde bir haramı işlemeyi veya birine bir kötülük yapmayı planladığımız zaman insanlar görmüyor ama ilmi her şeyi kuşatan Rabbim beni görüyor diye ürpererek hemen bu kötülükten vazgeçebiliyor muyuz? Yoksa nasıl olsa kimse görmüyor, öyleyse rahatlıkla bu haramı işleyebilirim mi diyoruz. Eğer kimse görmese de Rabbim beni görüyor ve yaptıklarımı biliyor diye o kötülükten uzaklaşabiliyorsak işte mesele hallolmuş demektir. Yüce Rabbimizin her şeyi bildiğine ve ahirette bu yaptığımız kötülüklerden hesaba çekileceğimize inandığımıza göre nasıl yanlışlık yapabiliriz?

Eğer tek başımıza kaldığımızda nasıl olsa kimse görmüyor diye haramları ve kötülükleri işleyebiliyorsak hemen bu yanlışlıktan vazgeçmeli ve yüce Rabbimizin şu uyarısına kulak vermeliyiz:

"(Ey Muhammed!) Sen hangi işte bulunursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne okursan oku ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona daldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığınca, (hatta) bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak (ve gizli) olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır." (Yunus, 10/61)

ALLAH KATINDA DİN İSLAM'DIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الدّ۪ينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ۠ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ

بَغْياً بَيْنَهُمْۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَاِنَّ اللّٰهَ سَر۪يعُ الْحِسَابِ

"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf, aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın ayetlerini inkâr ederse, bilsin ki Allah hesabı çok çabuk görendir." (Âl-i İmran, 3/19)

Din akıl sahipleri insanları kendi tercihleriyle bizzat hayır olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur. Dini vahiy yoluyla bildiren Allah'tır; peygamberlerin görevleri tebliğ etmektir. Bütün gerçek dinler Allah'tan gelmiş ve safiyetlerini korudukları sürece yürürlükte kalmıştır. İlk insan olan Hz. Âdem (a.s) aynı zamanda ilk peygamberdir. İnsanlığın ilk dini de Hak dindir. Peygamberlerin getirdikleri dinler temel nitelikleri itibariyle aynıdır. Sadece yaşanılan bölge ve döneme göre değişen bazı kurallar dışında temel inanç esaslarında ve genel prensiplerde değişme yoktur. Ancak İslam adı son peygamber sevgili Peygamberimizin tebliğ ettiği dine ad olarak verilmiştir: *"Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim."* (Mâide, 5/3)

Yüce Allah tarafından indirilen kutsal kitaplar aslında aynı esasları ihtiva etmektedir. Sonraları insanlar bu esasları kendi çıkarları istikametinde yorumlamış ya da çıkarlarına uymayan bazı bölümleri ilahî kitaplardan çıkarmışlardır. Hatta insanlar, haddi aşmak, haksız kazanç elde etmek, birtakım imtiyaz ve haklar elde etmek için de yeni dinler icat edebilmişlerdir.

Sevgili Peygamberimiz peygamberlerin, onun getirdiği din de dinlerin sonuncusudur. Bu sebeple İslam en mükemmel dindir. Yahudilik dünya hayatına, Hıris-

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

tiyanlık da dünyadan uzaklaşıp manevî hayata daha çok ağırlık verirken İslam her ikisi arasındaki dengeyi kurmuş ve korumuştur.

İslam'ı diğer dinlerden farklı kılan en önemli özellik, O'nun belirli bir topluma değil, bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahi mesaj oluşudur. Kur'an-ı Kerim, diğer kitapların da ihtiva ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. İslam'da, hak dinin temel prensipleri kesin bir şekilde ortaya konmuş, zamana ve mekâna göre değişebilecek hükümler din bilginlerinin içtihatlarına bırakılmıştır. Onun kıyamete kadar hak din olarak geçerliliğini sağlayan da bu niteliğidir.

İslam, madde-mana, dünya-ahiret dengeleri açısından en ölçülü ve kolayca yaşanabilen bir dindir. Çeşitli emir ve hükümlerde kolaylığı öngörmesi açısından da en kolay olan bir dindir. Allah katında din İslam olduğuna göre, İslam'dan başka bir din aranamaz. Bu gerçek yüce Allah tarafından şöyle beyan edilmiştir:

"Allah katında din, şüphesiz İslam'dır." (Âl-i İmrân, 3/19)

"Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır." (Âl-i İmrân, 3/85)

Allah tarafından indiği şekliyle varlığını muhafaza eden tek din, dinimiz İslam'dır. Bunda şüphe yoktur. Bununla birlikte, imtihan dünyasında, insanların farklı din ve anlayışlara mensup olmaları da mümkündür. Bu onların kendi tercihleridir. Kimseyi din tercihi konusunda zorlayamayız. Ancak, herkes tercih ve uygulamalarından dolayı hesaba çekilecektir.

Farklı dine mensup insanların din ve inanç hürriyetlerini özgürce yaşayabilmeleri önemlidir. İnsanların farklı dinden de olsa kavga ve şiddetten uzak, karşılıklı hak ve hukuka riayet edecek bir ortamda yaşama imkânlarını sürdürmesi önem taşır. Dinde zorlama yoktur. İnsanlar din hürriyetine sahiptir. Dinler, şiddet, kavga ve gerilim nedeni olmamalıdır. Allah katında hak din olan İslam'ın özü barıştır, huzurdur ve mutluluktur. İslam Dini bizim için gerçek huzur ve barış kaynağıdır.

ALLAH, KİMSEYE ZULMETMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"Biz hiçbir kimseye gücünün yettiğinden fazla yük yüklemeyiz. Katımızda hakkı söyleyen bir kitap vardır. Onlar zulme, haksızlığa uğratılmazlar."
(Mü'minûn, 23/62)

Yüce Allah bu dünyayı insanları sınamak için yaratmıştır. *"Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır."* (Câsiye, 45/22) İnsanlar kendi kazandıklarına göre, ahirette farklı şekillerde muamele göreceklerdir (Hac, 22/10) Güzel mükâfatlara muhatap olabilmek için, insanın kendine zulmetmemesi gerekir. Kişinin kendine zulmetmesi demek, Allah'ın çizdiği sınırları aşmak demektir (Talâk, 65/1). Bu sınırları kimileri çok fazla aşarak 'sırat-ı müstakim' diye ifade edilen Allah'ın yapılmasını istediği ibadet ve güzel davranışları terk eder ve kendilerine daha farklı yol ve ideolojiler edinirler. Bu şekilde sınırı aşan insanlar, sadece ahirette değil, dünya hayatında da felaketlerle karşılaşabilirler. Yüce Allah, Kur'an'da bazı kavimlerin maruz kaldığı akıbetlerden bahseder (Ankebût, 29/40).

Kur'an'da Muhammed ümmetinin üç grupta olduğu, bunlardan kendilerine zulmedenlerin bir grup, iyiliklerde öncü olanların bir grup, ikisi arasındaki insanların ise vasat bir grup olduğu vurgulanmaktadır (Fatır, 35/32). Burada kendimize sormamız gereken soru Kur'an'da ifade edilen bu üç gruptan bizim hangisine dâhil olduğumuz sorusudur.

Allah'ın sınırlarını aşmak Türkçe'nin çarpıcı deyişiyle 'haddi aşmak', fıtrat olarak insanın düşebileceği bir durumdur. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde 'İnsanlar hiç günah işlemeyecek olsa, Allah'ın, onların yerine günah işleyecek başka insanları getireceğini' söylemektedir (Tirmizî, "*Da'avât*", 3539). Demek ki, hatalar insandan insana değişse de, her insanın mutlaka bir hata payı vardır. Hatta zaman zaman bazı peygamberler bile bu sınıra yaklaştıklarını düşünmüşler, Allah'tan af dilemişlerdir. Zünnûn ve Musa peygamberlerin bu doğrultuda Allah'a yakarışları vardır. Sebe melikesi Belkıs'ın Kur'an'daki yakarışı da buna dâhil edilebilir (Enbiyâ, 21/87; Kasas, 28/16; Neml, 27/44).

Allah sözünden dönmez (Rûm, 30/6). Allah söz verdiği gibi kendisine inanan ve rızası için yararlı işler yapanları cennetine sokacak, inanmayan insanları ise zulüm

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ve haksızlıklarının sonucu olarak, cehennem azabına çarptıracaktır. Fakat ölmeden önce tövbe etme şansı herkes için vardır.

Kişinin kendine zulmetmesi, çoğu zaman başkalarına da zulmetmesi sonucunu doğurur. Allah, mazlum insanlara, ilkinde olmasa bile, ikinci defa haklarının ihlâli durumunda yardım elini uzatacağını beyan etmektedir (Hac, 22/60). Zulmedenler, bu hâldeyken azap onlara geldiğinde yaptıkları zulüm ve haksızlığı inkâr etmeye çalışacaklardır (Nahl, 16/28). Fakat hesap günü sorguda her şey açığa çıkacağı için onların yaptıkları haksızlığı gizleme ihtimalleri yoktur.

Yüce Allah, insanlara asla zulmedilmeyeceğini Kur'an'da çok çarpıcı tanımlamalarla ifade etmiştir. Bu ayetlerde Allah'ın, insanlara 'zerre kadar' (Nisâ, 4/40), 'hardal tanesi kadar' (Enbiyâ, 21/47), 'kıl kadar bile' (Nisâ, 4/49) zulmetmeyeceği ifade edilmektedir. Hatta hesap sırasında insanların yapıp ettiği her şeyi apaçık bir kitap sayıp dökecek ve insanların itiraz hakkı kalmayacaktır (Kehf, 18/49).

Kur'an'ın ifade ettiğine göre, bazen insanoğlunun zulmü o dereceye varır ki, bu zulümler nedeniyle karada ve denizde bozulmalar meydana gelir (Rûm, 30/41). Bu ayet ekosistemde bozulmaların olduğu, küresel ısınmanın arttığı, zararlı gazların atmosferde tehlike oluşturduğu ve kutuplardaki buzulların eridiği bir zamanda hayatın tam da orta yerine düşmektedir. Bu olaylar karşısında insanlığın kendisine zulmedişinin ne demek olduğunu acı bir tecrübe olarak yaşama fırsatı yakalamaktayız.

Bu doğal felaketlere, dünyamızda 1946'dan bu yana bölgesel ve iç savaşlarda 25 milyonun üzerinde insanın öldürüldüğünü, 45 milyon insanın yaşadığı ortamı terk etmek zorunda kaldığını ve savaş mağduru milyonlarca insanın açlık, yoksulluk ve salgın hastalıklarla karşı karşıya kaldığını da eklersek, insanın kendisine zulmetmesinin ne demek olduğunu daha iyi anlarız.

Elbette bütün bu yanlışların dökümü Kur'an'da ifadesini bulan apaçık kitaba da yansıyacaktır. Yapılanların dünyevî anlamdaki kâr ve zarar hesaplarını aşan, ilâhî ödül ve ceza türünden karşılıkları da olacaktır. Sanılmasın ki, hiçbir günahı yokken ölüme terk edilen kız çocuklarının yaşadıkları acı boşa gidecek, kötülüklerin karşılığı olmayacaktır. Allah adildir. 'Allah âlemlere zulmetmez' (Âl-i İmrân, 3/108). Fakat cezayı hak edenlere de cezalarını verir (Zümer, 39/37).

Allah'ın vaat ettiği nimetler ile vaat ettiği cezalar arasında tercih yapma özgürlüğü ise insanın kendi elindedir. Allah vaadinden dönmeyeceğine göre, hazır fırsat varken bizim, günahlarımızdan dönerek Allah'tan af ve mağfiret dilememiz gerekmektedir.

Konumuzu sevgili Peygamberimizin ağzından bir duayla bitirelim:

"Allah'ım! Fakirlikten, azlıktan, perişanlıktan sana sığınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım." (Ebû Dâvûd, "Vitir", 1544) Âmin!

ALLAH, KOMŞULARLA YARDIMLAŞMAYI EMREDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِه۪ شَيْـٔاً وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاك۪ينِ
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّب۪يلِۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۜ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالاً فَخُوراًۙ

"Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez." (Nisa, 4/36)

İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği, toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Bir başka ifadeyle insan toplumsal bir varlıktır. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan tek varlık ise sadece Allah'tır. O nedenle herkes birbirine muhtaç olacak şekilde yaratılmıştır. Şüphesiz bir toplumda herkesin aynı düzeyde olması düşünülemez. İnsanlar pek çok açıdan farklı statüde bulunurlar. Maddî açıdan imkânı olanlara zekât, fitre, sadaka vb. ibadetlerin emredilmesinden, aslında toplumda fakir-zengin arası sevginin temini amaçlanmaktadır. Çünkü imtihan alanı olarak nitelendirilen bu dünya hayatında, hemen her an sıkıntı ve problemlerle karşı karşıya kalınabilmekte, kimse bunun üstesinden tek başına kalkamamaktadır.

İşte bu noktada, farklı imkân ve yetenekleri bir arada barındıranların, birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşması ortaya çıkmaktadır. Ailemiz ve akrabalarımızdan sonra problemlerimizin çözümünde yardımına başvuracağımız en yakın kimseler komşularımızdır. O sebeple yukarıda verilen âyette, yakın ve uzak komşuya iyilik yapılması emredilmektedir.

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Dinimiz İslam, böylece hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan komşuluğun önemi üzerinde özenle durmuş ve komşuluk ilişkilerine dair hayatî prensipler getirmiştir. Kur'an-ı Kerim, yüce Yaratan'a kullukla beraber başta ana-baba olmak üzere toplumun diğer kesimleriyle birlikte komşularımızla da iyi ilişkiler kurulmasını bir görev olarak vurgulamaktadır. Bu bakımdan komşuya iyilik etmek, sevinç ve üzüntüsünü paylaşmak, ondan gelebilecek bazı sıkıntılara sabredebilmek, onları olgunlukla karşılamak dinimizin bir emridir.

İşin bir boyutu böyleyken, diğer taraftan komşuluk ilişkilerinde daha dikkatli davranmak, birbirimizin hak ve hukukuna saygı göstermek oldukça önem arz etmektedir. Özellikle büyük şehirlerde bu daha da önemli olsa gerektir. Öyle ki apartmanlarda kişilerin birbirini tanımadığı, selamlaşmaların eskiye oranla azaldığı, hüzün ve mutluluk günlerindeki duyguların paylaşılmadığı görülmektedir. Hâlbuki üst kattaki bir komşunun cenazesinden, alt katta oturanın haberi olmuyorsa, bu bizi oturup düşünmeye sevk etmelidir. O nedenle yardımlaşmayı sadece madde ve parayla sınırlamak mümkün değildir. Yardımlaşma bazen de manevî olabilir. Aile görüşmeleri, tebrikleşme ve ziyaretleşmeler bu cümleden görülmelidir. Toplumsal yaşamın gereklerine riayet etme, ortak alanların temiz kullanılması gibi hususlar da komşuluk ilişkilerinde dikkatle üzerinde durulması gereken konular arasındadır.

Sözleri ve örnek yaşantısıyla bizlere hayat veren, insanlık ve kulluk bilincimizi güçlendiren sevgili Peygamberimizin komşulukla ilgili hadisleri büyük mesajlar taşımaktadır.

Netice itibariyle, son zamanlarda bizi biz yapan değerlerden uzaklaşmamızın sonucu birbirimizle olan ilişkilerimiz zayıflamakta, hatta kaybolma noktasına gelmektedir. Adeta insanlar kalabalıklar arasında yalnızlaşmaktadır. Nitekim Avrupa bunun sıkıntısını çekmekte ve yeniden komşuluk ilişkilerini tesis etmek için bazı faaliyetlerde bulunmaktadır. Orada baba, evladından; evlat, ailesinden; komşu komşusundan kaçmaya başlamıştır. Bireycilik ve kişisel menfaatler hâkim olmuştur. Bizim dinimizde, kültürümüzde, örf-âdetimizde böyle bir şey yoktur, olmamalıdır. İş ve dünyevîleşmenin getirdiği sıkıntıları biliyoruz. Ancak yine de ebeveyne, dostlara, komşulara zaman ayırmak gerektiği bilincinde olalım. Birbirimizin derdini dert edinelim. Yardımlaşalım, unutmayalım ki âhiret hayatında bizi yediklerimiz değil, yedirdiklerimiz kurtaracak, terazi kefesine bunlar konacaktır.

ALLAH, KULUNU PİŞMANLIK DUYMASIN DİYE UYARIYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَن۪يبُٓوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ وَاتَّبِعُٓوا اَحْسَنَ مَٓا
اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَۙ اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا
حَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ ف۪ي جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِر۪ينَۙ اَوْ تَقُولَ لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰين۪ي
لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّق۪ينَۙ اَوْ تَقُولَ ح۪ينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ ل۪ي كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ بَلٰى قَدْ
جَٓاءَتْكَ اٰيَات۪ي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ

"Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve O'na teslim olun. Sonra size yardım edilmez. Farkında olmadan azap size ansızın gelmeden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline uyun ki, kişi, 'Allah'ın yanında, işlediğim kusurlardan dolayı vay hâlime! Gerçekten ben alay edenlerden idim' demesin. Yahut, 'Allah beni doğru yola iletseydi, elbette O'na karşı gelmekten sakınanlardan olurdum' demesin. Yahut azabı gördüğünde, 'Keşke benim için dünyaya bir dönüş daha olsa da iyilik yapanlardan olsam' demesin. (Allah, şöyle diyecek:) 'Hayır, öyle değil! Âyetlerim sana geldi de sen onları yalanladın, büyüklük tasladın ve inkârcılardan oldun.' "
(Zümer, 39/54-59)

Zaman, rakamlarla ifade edildiğinde sonsuz ve geniş sanılıyor. Ancak; ömür ve fânilik açısından geriye dönüp hissiyatımız ile baktığımızda oldukça kısa görülmektedir. Muhtelif haz ve duygularla insana sevdirilmiş olan dünya hayatının bazı tehlikeleri de vardır. Hayat devam edip dururken insanın sorumluluk duygusunu, yaratılış gayesini, yaratanı ve onun buyruklarını unutup, zevk-ü sefa

---

* Rüstem BEŞLER

peşine düşerek nefsinin esiri olması; daha kötüsü nefsini putlaştırması insanoğlunun düşebileceği en büyük tehlikedir.

Bu durum; sabah erkenden çoluk çocuğunun rızkını temin için evden çıkan, yollara düşen birinin, kahvehaneye, oyun ve eğlenceye takılıp kalması gibidir. Öyle ki, gün geçer, akşam olur. Bu kişi işsiz ve aşsız olarak evine döner. Kendisi ve çoluk çocuğu açtır, sefildir. Gününü amacı dışında oyunla geçirdiğinden çoluk çocuğunun yüzüne bakacak yüzü yoktur. O saatten sonra tekrar sokağa çıksa ekmek parası kazanma şansı yok. O günü tekrar geri getirmesi mümkün değil. Yapabileceği tek bir şey var. O da pişmanlık, üzüntü, mahcubiyet, dövünmek, aile fertleri karşısında boynu bükük ve ezik olarak kalmak. Kendisini uğurlayan ve yolunu gözleyenlerin karşısında küçük düşmek, sevgi, saygı ve itibarını yitirmek, ne kötü durum değil mi? Bütün bunlar oyun ve eğlenceye dalmanın bir günlük bilançosu. Şimdi koskoca bir ömrü heva ve hevesleri peşinde geçirmiş, yaratanını ve yaratılış gayesini unutmuş, itaat yerine isyanı, iman yerine küfrü öne çıkarmış bir insanın Rabbi karşısındaki hâlini düşünelim. Bir ömür boyu dünya tarlasından ahiret azığı üretmesi gerekirken, bütün fırsatları kaçırarak iyilik yerine kötülük, iman, teslimiyet ve ibadet yerine küfür, isyan ve günah üreten bir insanın hâli nice olur. Ebedî bir hayat nasıl olur da geçici bir hayat karşılığı kaybedilir. Geri dönüşü olmayan son yolculuğun gerçekliği, gözümüzün önünde cereyan eden milyarlarca "ayet" varken yüce Yaratıcının varlığı nasıl unutulur. Elbette bu hâl çok büyük gaflet, ihmal ve pişmanlık demektir.

En güzel huzur ve mutluluk reçetesi, Allah'ın gösterdiği yoldur. Bu reçeteye uymayıp düzensiz, tertipsiz hayat süren, ahireti unutan ve sadece nefsine uyan kişi, doktorunun tüm uyarılarına karşın; içki, sigara, uyuşturucu kullanıp, kumar oynayıp ruhsal ve bedensel sağlığını kaybettikten ve kendini mahvettikten sonra çaresizlik ve acılar içinde feryat eden kimseye benzer. Ya da her türlü nasihate ve uyarılara rağmen hukuk ve kural tanımayan, toplum içinde haddini aşarak çevresine ve kendine zarar veren ve sonunda özgürlükleri elinden alınıp hücreye girdiği zaman çaresizlik içinde "keşke yapmasaydım!" diye diye dizlerini döven kimse gibidir.

Günlük hayatımızda çokça şahit olduğumuz bu tür pişmanlıklardan daha büyük ve korkunç olan uhrevi pişmanlığı yaşamamak için; Allah'ın çağrısına iyi kulak vermek, insan-ı kamil olmaya çalışmak, iyi işler yaparak imanımızı korumak, nefsimizi putlaştırmamak, yaratılanlara karşı Yaratan'a hürmeten şefkat, sevgi ve merhametle muamele etmek, nefsimizin de Allah tarafından yaratılan milyarlarca yaratıktan biri olduğunu düşünerek inanan, seven, sevilen, saygılı ve saygın bir insan olmamız gerekir.

Yüce Allah, yarattığı kulunu, işte bu ayetleri ile bariz bir şekilde uyarırken; yine rahmetiyle tecelli etmiş, dönüşü ve telafisi olmayan son yolculuğunu yapmadan önce kulun geleceği görerek kendine çeki düzen vermesine dikkat çekmiştir.

ALLAH, MÜ'MİNLERİN VELÎSİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ وَلِيِّـيَ اللّٰهُ الَّذ۪ي نَزَّلَ الْكِتَابَۘ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِح۪ينَ

"Çünkü benim velim, Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allah'tır. O, bütün salihlere velilik eder." (A'râf, 7/196)

Dost, arkadaş, seven, yardım eden, koruyup gözeten, birinin işini üzerine alan, idare eden gibi anlamlara gelen "velî" kavramı, Kur'an-ı Kerim'de hem Allah için hem de diğer varlıklar için kullanılmıştır:

"... Allah dost olarak yeter. Allah yardımcı olarak da yeter." (Nisâ, 4/45),

"Yoksa onlar Allah'tan başka dostlar mı edindiler? Hâlbuki gerçek dost Allah'tır…" (Şûra, 42/9),

"O, insanlar umutlarını kestikten sonra yağmuru indiren, rahmetini her tarafa yayandır. O, dost olandır, övülmeye lâyık olandır." (Şûrâ, 42/28)

Allah (c.c)'ın en güzel isimlerinden (Esmâ-i Hüsnâ) biri de "el-Veliy"dir. Bu kavram, insanın sıfatı olarak kullanıldığında ise, Allah'ın dostu ve sevgili kulu demektir.

Konumuzla ilgili ayette; hem Allah'ın biz kullarına dost olduğu, bizleri sevdiği ve her türlü kötülüklerden esirgediği hem de kulların Allah'a dost olmaları gerektiği ifade edilerek, Hz. Peygamberin şahsında bütün müminlerden, Allah'a inanç ve bağlılıklarını *"Benim velîm...Allah'tır"* sözleriyle ortaya koymaları istenmektedir. Ayrıca, müminlerin yüce Allah'a olan sevgi ve bağlılıklarıyla O'nun kendisine inanıp bağlanan iyi kullarına olan sevgisi, koruyuculuğu ve lütufkârlığı dile getirilmektedir. Buna göre Allah ile müminler arasında sıcak bir bağ vardır; müminler Allah'a gönülden inanıp bağlanmakta, O'nu dost bilmekte; Allah da onları sevmekte, yollarını aydınlatan kitabı göndermek suretiyle doğru yolu bulup o yolda yürümelerini sağlamaktadır (Kur'an Yolu, 2/506-507).

İlgili ayette *"O, bütün salihlere velilik eder."* cümlesindeki "salihler" ifadesiyle müfessirler, Allah'a ortak koşmayan ve O'na isyan etmeyen; emir ve yasaklarına riayet eden kimselerin kastedildiğini söylemiştir. "O'nun bütün salihlere velilik etmesi"nin

---

* İdris BOZKURT

anlamı, onları görüp gözetmesidir. Onlara yardım eder, isteklerini yerine getirir, çağrılarını duyar ve ihtiyaçlarını giderir. İyi insanlara karşı kötülerin kurduğu tuzakları ortadan kaldırıp onları korur, demektir.

Allah (c.c), müminlerin velisidir. Bu sebeple Allah (c.c), velâyetini kullarına ulaştırma adına, onların dünya-ahiret saadetini temin etmek için koyduğu kuralları ve kulluk programını kendilerine duyurmak üzere kitaplar göndermiştir. Nasıl ki bizler velayetimiz altındaki kişilere, bir veli olarak arzu ve istediklerimizi bildiriyorsak, velimiz olan Allah da gönderdiği peygamberleri aracılığı ile bizlere, emir ve yasaklarını bildirerek istediği mükemmelliğe ulaşmamızı istemektedir. İyileri dost edinen, onların velayetini üzerine alan Rabbimiz gönderdiği kitaplarla kullarının elinden tutar, onları doğruya, hakka, hidâyete sevk ederek tüm kötülüklerden, zulüm, zorbalık ve düşmanlıklardan korur. Bunun karşılığında müminler de Allah'ı severler. Allah sevgisi ise, O'nun yüceliğini ve nimetlerini düşünme neticesinde kişinin kalbinde meydana gelen çok özel bir duygunun tezahürüdür. Bu duyguya sahip olanlar Allah'a karşı saygılıdırlar, O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınırlar. Allah yolunda ve din uğrunda gayret göstermekten, mallarını ve canlarını feda etmekten kaçınmazlar. Kur'an-ı Kerim'in insanlığı ulaştırmak istediği hedeflerin başında Allah'ın birliği inancına ve Allah'ı her şeyden daha çok sevme duygusuna ulaştırmaktır. Nitekim Bakara suresinin 165. âyetinde *"İman edenler ise en çok Allah'ı severler"* buyrularak bu hedefe işaret edilmektedir.

İslam'da hakiki sevgi Allah sevgisidir. Çünkü mahlûkatın asıl varlığının sebebi, kendilerine lütfedilen iyilik ve ikramların, maddî ve mânevî nimetlerin sahibi de O'dur. En iyi, en güzel olan O'dur. Bütün iyilikler, güzellikler O'ndan gelir, bu sebeple sevilmeye en çok lâyık olan O'dur.

O halde, biz kulların yaratıcımız olan Rabbimizin velayetine layık olma adına O'nu her şeyden çok sevmeli, bütün ilişkilerimizin bu sevgiye, dolayısıyla Allah'ın hoşnutluğuna göre düzenlenmesi gerektiğinden, bu ilişkilerimiz bilinçli ve iradeli olmalıdır. Bu sebepledir ki Rabbimize karşı üzerimize düşen kulluk görevlerimizi eksiksiz yapmaya gayret sarf etmeli, kulluk bilincimizi daima zinde tutmalıyız.

ALLAH RIZASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَهْد۪ي بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِه۪

وَيَهْد۪يهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ

"Allah, onunla rızası peşinde olanları selamet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir."
(Maide, 5/16)

Dinimiz İslam'ın gayesi yeryüzünde yaşayan bütün insanların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır. Dareyn saadeti diyebileceğimiz bu mutluluğun yolu bireyin yaratıcısı ve yaratılanlar ile iletişiminde ortaya koyduğu tutum ve davranışlara ve bunların özünde bulunan niyetine bağlıdır. Yüce kitabımız Kur'an'ı örnek ahlakıyla hayata taşıyan Peygamberimiz ortaya koyduğu mükemmel insan profili ile bizleri Allah katında değerli kılacak olan tutum ve davranışlar konusunda aydınlatmıştır. Ayrıca Allah katında makbul sayılan amellerde bulunması gereken öz (niyet) konusunda da dikkatimizi çekmiştir. Buna göre ortaya koyduğumuz bütün tutum ve davranışlarımız ancak Allah rızasına yönelik olursa Allah katında değer bulur. Özünde Allah rızası bulunmayan hiçbir ibadetimiz veya davranışımız Allah katında değer bulmaz.

Şurası bir gerçektir ki, dünya hayatında bizler için en büyük kazanç Allah rızasını elde edebilmektir. O'nun rızasını kazanabilmek demek iyi ve güzel olan her şeyi kazanmak demektir. Bu sebeple Allah rızasına nail olmak hepimizin gayesi olmalıdır. Çünkü Allah'ın kulundan razı olması, o kul için dünya ve âhirette en büyük bahtiyarlık ve en büyük nimettir. Bu nedenledir ki, bizler birbirimizin iyiliğine karşılık teşekkür mahiyetinde "Allah razı olsun" deriz. Bu cümle belki de birbirimize yaptığımız en güzel duadır.

---

* Yunus AKKAYA

Allah'ın hoşnutluğunu kazanabilmek öncelikle O'nun gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e teslim olmakla olur. Yine Rabbimizin gönderdiği son ilahi kitap olan Kur'an'a tabi olmak, onu okumak, anlamak ve içerdiği insanlara hayat veren ilahi hakikatlere gönül vermekle olur. Okuduğumuz ayet-i kerimede de yüce Rabbimiz göndermiş olduğu Kur'an-ı Kerim ile rızasını arayanları mutluluk yollarına ulaştıracağını ve karanlıklardan aydınlığa çıkararak doğru yola sevk edeceğini haber vermektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, Allah'ın rızasına ulaşmak çok önemlidir. Ancak ona ulaşabilmek de Kur'an'a ve Hz. Peygambere tabi olmaktan geçmektedir.

Davranışlarımız ve ibadetlerimizde gerçek anlamda Allah rızasını yakalayabilmek kulluk sürecimizde erişebileceğimiz en önemli merhalelerden birisidir. Çünkü Allah rızası için yaptığımız davranışlar Allah'ın bizden hoşnut olması sonucunu doğurur. Allah'ın bizden hoşnut olması ise onun bizi sevmesi anlamına gelir ki bu durum hadis-i şerifte teşbihle ifade edildiği üzere Allah'ın bizim gören gözümüz, tutan elimiz ve yürüyen ayağımız olması yani her zaman ve her yerde bizi koruması kollaması ve bize yar ve yardımcı olması demektir. Bu ise bizim hem bu dünyada hem de ahirette huzuru ve mutluluğu yakalamamız anlamına gelmektedir.

Yüce Rabbimizin bizden yapmamızı veya yapmamamızı istediği hususlar zaten bizim kendimiz için iyi, güzel ve hayırlı olan şeylerdir. Allah rızasını kazanmak amacıyla yaptığımız her şeyde mutlaka bireysel ve toplumsal hayatımıza katkı sağlayacak pek çok güzellik bulunmaktadır. Bir yoksulu doyurmak, bir yetimin başını okşamak, bir hastayı ziyaret etmek vb. güzel tutum ve davranışları sergilemek bireysel açıdan bizim ruhen çok farklı bir tatmin duygusu yaşamamızı sağlarken, toplumsal açıdan ise dinimizin önemle üzerinde durduğu sevgi, barış ve kardeşlik filizlerinin insanlar arasında yeşermesine vesile olur. Ayrıca dinimiz tarafından yapılması yasaklanan şeylerden uzak durmak da bize Allah'ın rızasını kazandırır ve bütün bu yasaklar da bizim iyiliğimiz, huzur ve mutluluğumuz içindir.

Yüce Rabbimiz bizim herhangi bir davranışımızı niçin yaptığımızı ve kalbimizin derinliklerinde hangi niyeti taşıdığımızı bilir. Şunu unutmayalım ki, içinde Allah'ın rızası bulunmayan hiçbir davranış ve ibadet Rabbimizin katında değer bulmaz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) bir hadislerinde bu durumu şöyle izah etmişlerdir:

"Kıyamet gününde ilk defa bir şehit hakkında hüküm verilecek ve Allah ona ne yaptığını sorduğunda;

- Senin uğrunda çarpıştım, şehit oldum diyecek.

Fakat Cenab-ı Hak ona;

- Yalan söyledin. Sana cesur adam desinler diye çarpıştın,

buyuracak ve o adam yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacak.

Daha sonra ilim öğrenip öğreten ve Kur'an okuyan birisi getirilecek. Ona da ne yaptığı sorulacak.

- İlim öğrendim ve öğrettim. Senin rızan için Kur'an okudum, diyecek. Allah Teala ona;

- Yalan söyledin. İlmi sana âlim desinler diye öğrendin ve Kur'an'ı da güzel okuyor desinler, diye okudun. Nitekim öyle de denildi, buyuracak. O da yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılacak.

Sonra da zengin bir adam getirilecek. O da malını Allah rızası için harcadığını söyleyecek. Allah ona da;

- Yalan söyledin. Malını cömert adam desinler diye sarf ettin diyecek ve o da diğerleri gibi cehenneme atılacak." (Müslim, "İmâre", 152; Nesâî, "Cihâd", 22; Müsned, 2/322)

Rabbimiz bizleri bu duruma düşmekten korusun. Bizlere rızasına uygun düşen tutum ve davranışları yapmayı ve rızasını kazanmayı nasip eylesin. Şunu unutmayalım ki, Allah rızası olmadan başarı olmaz, mutluluk olmaz ve Müslümanın en uzun yolculuğu olan cennete ulaşılmaz. Öyleyse her işimizde, her davranışımızda, konuşmamızda, oturmamızda, kalkmamızda, dostluğumuzda, arkadaşlığımızda, komşuluğumuzda sözün özü hayatımızın her anında Allah rızasını gözetmeliyiz.

ALLAH, SUÇLULARA MÜHLET VERİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَۚ وَاُمْل۪ي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْد۪ي مَت۪ينٌ

"Âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, biz onları bilemeyecekleri bir yerden yavaş yavaş felakete götüreceğiz. Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir." (A'râf, 7/182-183)

"Ayetleri yalanlayanlar"dan maksat başta Ebû Cehil ve arkadaşları olmak üzere Mekkeli müşrikler ve evrensel anlamda kıyamete kadar gelecek tüm inkârcılardır. Burada yalanlamayı, imanî anlamda inkâr etmenin yanında, âyetlerin getirdiği değerlere aldırış etmeyip onları etkisiz kılmaya çalışması ve insanın kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket etmesi şeklinde de düşünebiliriz. "Ben onlara mühlet veririm. Şüphesiz benim tuzağım çetindir." buyruğunun manası ise, "Ben, küfürlerinde devam etmelerine rağmen, onları dünyada bırakırım. Günahlarını sürdürüp gitsinler diye ömürlerini uzatırım. Tövbe edip hakka dönsünler ve günahtan sıyrılsınlar diye de isyanlarının cezasını hemen vermem. Çünkü onlar, benim elimden kurtulamaz ve beni aciz de bırakamazlar" şeklindedir.

Buna göre, Allah (c.c) âyetlerini yalanlayan inkârcıları bu kötü niyetleri ve davranışları sebebiyle hemen cezalandırmayıp belki bu davranışlardan pişmanlık duyarak tövbe etmelerine imkân tanımak için mühlet vermektedir. Bu kişilere verilen mühletin ve tanınan imkânların, eğer akıllarını başlarına almazlarsa, azgınlıkta daha da ileri giderek şımarmalarına, günahlarını daha da arttırmalarına devam ederlerse zamanla bu tutumun helaklerine sebep olacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, İslam dini ve Müslümanlar için akla hayale gelmedik hile ve desiselere başvurarak birtakım tuzaklar kurmaya ve onları çökertmeye çalışan inkârcıların bu planlarını boşa çıkaran Allah'ın kusursuz, adaletli ve hikmetli planının olduğu da bildirilmektedir (Kur'an Yolu, 2/499).

---

* İdris BOZKURT

Yüce Allah burada bir toplumun çöküşünün hem sebebini hem de biçimini gündeme getirmektedir. "Allah'ın âyetlerini yalanlamak ve onları yok saymak", helakin sebebi sayılırken. "Bilmedikleri noktalardan peyderpey helâke sürüklenmeleri" de çöküşün biçimini açıklamaktadır. Ayrıca, bu ayette; helakin manevî bir sebebi olan inançsızlık ve ahlaksızlığın sosyal çöküşün temeli olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bazı insanlar, kendi zevk ve sefalarına dalmalarından ötürü bu gerçeğin farkında değillerdir. İnsan, bazen kendisine şu soruyu sorar: İnançsız, ahlaksız ve zalim kişiler, ihtişam ve keyif içerisinde bir hayat sürerlerken buna karşılık inançlı, ahlaklı, dürüst ve erdemli kişiler niçin sıkıntı içinde yaşamaktadırlar? Bu soruyu şu şekilde cevaplamamız mümkündür: İnsan mutlak surette çalışmasının karşılığını almaktadır. Ayrıca yüce Allah, sevdiği kullarının hata ve kusurlarının cezalarını bu dünyada vererek onları günahsız olarak katına kabul etmek isteyebilir, inkârcıların cezalarını ise ahirete erteleyebilir. Diğer taraftan inkârcıların cezalarının ertelenip kendilerine süre tanınması, onların ceza görmeyeceği anlamına gelmez. Çünkü bir müddet sonra Allah (c.c) şaşmaz planı gereği onları cezalandıracaktır. Konu ile ilgili olarak başka bir ayette şöyle buyrulmaktadır:

"Biz bir memleketi helâk etmek istediğimizde, onun refah içinde yaşayan şımarık elebaşlarına (itaati) emrederiz de onlar orada kötülük işlerler. Böylece o memleket hakkındaki hükmümüz gerçekleşir de oranın altını üstüne getiririz." (İsrâ, 17/16)

O halde ilgili âyette, Allah (c.c) kâinata koyduğu kurallara karşı gelen kullarına bu kuru inatlarından dönmeleri için nasıl mühlet tanıyorsa, bizler de sorumluluğumuz altındaki kişilerin hata ve kusurlarını telafi edecek kadar kendilerine fırsat tanımalı; hemen onları cezalandırma yolunu seçmemeliyiz. Yanlış yolda olanlara pişman olup bu hatadan dönmelerini temin edecek kadar mühlet vermeliyiz.

ALLAH, TÖVBELERİ KABUL EDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِق۪ينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِك۪ينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ

وَالْمُؤْمِنَاتِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا

"Allah, münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve Allah'a ortak koşan kadınlara azap etmek; mümin erkeklerin ve mümin kadınların da tövbelerini kabul etmek için insana emaneti yüklemiştir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Ahzâb, 33/73)

Cenab-ı Hak, insanı yaratılmışların en şereflisi ve en mükemmeli olarak yaratmıştır. İnsana akıl gibi çok büyük bir nimet ve güç vererek, onu bütün diğer canlılara üstün ve hâkim kılmıştır. Aklı sayesinde insan; kendisinden çok daha güçlü olan tabiat varlıklarına hükmedebilmektedir. Örneğin çok büyük gemiler inşa ederek denizlere hükmedebilmekte, çok büyük uçaklar ve uzay araçları yaparak göklere hâkim olabilmektedir. Barajlar yaparak azgın nehirlere gem vurmakta, onları içmede, sulamada ve enerji üretiminde kullanmakta, rüzgârdan bile enerji elde ederek, onu kendisine faydalı hâle getirebilmektedir. Bu kadar büyük nimete sahip olan insanın sorumlulukları da büyük olacaktır. İşte bundan dolayı Allah, en büyük sorumluluğu da insana vermiştir. Göklerin, yerin ve dağların kaldıramadığı emaneti insan yüklenmiştir (Ahzâb, 33/72).

İnsana yüklenen emanetin ne olduğu konusunda, İslam bilginleri tefsir kitaplarında çok geniş açıklamalar yapmışlardır. (Elmalılı Hamdi YAZIR, Hak Dini Kur'an Dili, VI, 3934, İstanbul, 1971; Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, IV, 406, Ankara, 2006) Biz bu büyük emaneti, özet olarak şöyle ifade etmek istiyoruz: Tevhidi, yani yaratıcımızın birliğini kabul etmek ve başka insanlara da anlatmak, Allah'ın bize gönderdiği Kur'an-ı

* Mustafa KILIÇ

Kerim'de tebliğ edilen esasları yaşayarak, insanî ilişkilerimizde adaleti uygulamak ve yaratılmışların en üstünü olarak bize verilen kulluk görevlerimizi ifa etmek.

Metnini ve mealini okuduğumuz ayet-i kerimede Rabbimiz; emanetin inanan-inanmayan bütün insanlara yüklendiğini haber vermiştir. İnanan ve kulluk görevlerini yerine getiren insanların, kul olarak işleyecekleri kusurların arkasından yapacakları tövbelerini kabul edeceğini, bunların Allah'ın bağışından ve merhametinden de bol bol faydalanacaklarını ancak kendisine şirk koşanların ve münafıklık yapanların ise hak ettikleri cezaya çarptırılacaklarını bildirmiştir.

Ayetin müminlerle ilgili olan tövbe bölümü üzerinde biraz daha durmak istiyoruz. Bilindiği gibi insan hem günah hem de sevap işleyebilecek şekilde yaratılmıştır. İdeal olanı, bir Müslümanın bütün hayatında hiç günaha bulaşmadan yaşamasıdır. Ama ne yazık ki bunu hepimiz başaramıyoruz. Hayatımızda hayırlı işleri çokça işlediğimiz gibi, ara sıra da günaha bulaştığımız oluyor. İşte günah olan bir davranışta bulununca yapacağımız ilk iş, yine Allah'a yönelmek, yaptığımız kötülükten dolayı af dilemek olmalıdır.

Biz af dileme yoluna yönelir, yaptığımız günahtan pişman olur, tövbe eder ve bir daha aynı günahı işlememeye kesin karar verirsek, Rabbimiz de inşallah tövbemizi kabul eder ve bizim günahımızı affeder. Çünkü Rabbimiz tövbe edip durumlarını düzeltenlerin kurtulacağını, kendisinin bizim tövbelerimizi kabul edeceğini, tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet eden olduğunu bize Kur'an-ı Kerim'de müjdelemiştir (Bakara, 2/160; Mâide, 5/39; A'râf, 7/153). Ancak tövbe ettik diye gevşemeyeceğiz, eski kötülüklere ve zulümlere de dönmeyeceğiz. Çünkü Allah tövbeleri kabul edip affedebildiği gibi, kabul etmeyebilir ve cezayı hak edenleri, zalim olduklarından dolayı cezalandırabilir (Âl-i İmrân, 3/128).

Allah katında kabule şayan olan tövbenin ölüm gelmezden önce gerçekleşmesi gerekir. Yoksa kendisine ölüm gelip çatınca "İşte ben şimdi tövbe ettim" diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerin tövbesi kabul olacak tövbelerden değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır (Nisa, 4/17–18). Allah bizi inkârdan korusun ve tövbeleri kabul edilmiş olan, sâlih Müslüman kullarından eylesin.

ALLAH'A İMAN ETMEK PEYGAMBERLER ARASINDA AYRIM YAPMAMAYI GEREKTİRİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍۙ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلاًۙ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقّاًۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ عَذَاباً مُه۪يناً

"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapmak isteyenler, '(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır." (Nisa, 4/150-151)

Yüce Allah, insanlık tarihi boyunca fert ve toplumları dinî ve ahlaki değerler konusunda aydınlatmak, emirlerini ve yasaklarını kullarına bildirmek üzere ilahî vahiy yoluyla peygamberler görevlendirmiştir. Bu nedenledir ki biz Müslümanlar, Hz. Âdem'den Resûl-i Ekrem'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere ve onların getirdikleri kitaplara inanırız. Hıristiyanlar ve Yahudilerin de -vahye dayalı, ilâhî dinlerin mensupları oldukları için- böyle davranmaları gerekirken Yahudiler Hz. Îsâ'yı ve Hz. Muhammed'i, Hıristiyanlar da Hz. Muhammed'i inkâr etmişler, bunların peygamber olduklarına ve getirdikleri kitapların da Allah'tan geldiğine inanmamışlardır. Böylece peygamberlerin bir kısmına inanırken diğer kısmını inkâr ederek, iman bakımından Allah'ın peygamberlerinin arasını ayırmışlardır. Yukarıda okuduğumuz ayet-i kerimede bu duruma işaret edilerek peygamberler arasında ayı-

* Yunus AKKAYA

rım yapmanın bireyin inancını zedeleyeceği ve küfre düşmesine sebebiyet vereceği hakikati üzerinde durulmuştur.

Bakara suresinin 285. âyetinde biz müminlere Allah'ın elçilerine hiçbir ayrım gözetmeden inanılması gerektiği vurgulanmıştır: *"Allah'ın elçisi ve müminler, Rabbinden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandılar. 'O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız' ve 'İşittik, itaat ettik, bağışlamanı dileriz Rabbimiz, gidiş sanadır' dediler."* Bu âyet-i kerimede ifade edildiği gibi Allah'a inanmış olmak; Allah'ı "tevhîd" etmek, gerçekte, iman esaslarına bir bütünlük dâhilinde inanılmasını gerektirir; yani Allah'a, meleklere, kitaplara, peygamberlere ve peygamberlerin haber verdiklerine bir ayrım yapmadan kabul etmeyi ve itaati gerektirir.

Allah'a iman, Allah'ın seçtiği peygamberlere de hiçbir ayrım gözetmeden inanmayı gerektirir. Peygamberler de bizim gibi insan olmakla beraber, onlar Allah'ın seçkin kullarıdır. İnsan çalışıp çabalamakla, istemekle peygamber olamaz. Peygamberlik, Allah vergisidir. Bu itibarla peygamberlerin çağrısına kulak vermemiz aynı zamanda Allah'ın çağrısına kulak vermektir. Onlar insanlığı, küfrün karanlığından tevhidin aydınlığına çağırmışlardır. İnsanları kin, intikam, düşmanlık, cehalet, fitne, zulüm ve haksızlıktan uzak durmaya, sevgi, barış, bilgi, adalet ve hakka çağırmışlardır.

Peygamberlere iman, peygamberler arasında hiçbir ayrım yapmadan Hz. Âdem ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.s) ile sona eren peygamberleri ve peygamberlik kurumunu kabul etmeyi gerektirir. Zira ilahi vahye dayanan ilahi dinlerin hepsinde peygamberlik haktır; Allah'ın ilahî vahiyle seçmiş olduğu bütün peygamberler Allah'ın elçileridir, bunların getirdiği ve tebliğ ettiği iman ve inanç esasları aynıdır. Bu itibarla hak dinin adı İslam'dır; son peygamber Hz. Muhammed'le birlikte İslam binası tamamlanmıştır. Sevgili Peygamberimiz, *"Biz peygamberler ana-baba bir kardeşler gibiyiz"* (Buharî, "Enbiya", 48) buyurmuş ve güzel bir teşbih yaparak peygamberlere nispetle kendi durumunu Hz. Âdem ile başlayan peygamberler binasının eksik kalan son tuğlası olarak nitelendirmiştir (Buharî, "Menakıb", 18).

Bu itibarla artık yeni bir peygamber, yeni bir ilahî kitap gelmeyecektir. İman esasları ve ibadetin kime niçin ve nasıl yapılacağı Hz. Muhammed şahsında insanlığa bildirilmiştir. Ona indirilen son ilahî kelâm Kur'an-ı Kerim'in ışığı ve aydınlığında insan aklının yeni ihtiyaçlara cevap bulmakta yetkin ve yeterli olduğu kabul edilmiştir. Yeter ki insan Allah'a imanla birlikte Allah'ın elçileri arasında hiçbir ayrım gözetmeden onların çağrısını anlayıp, ihtilaf, çekişme ve menfaat kavgasına düşmeden dünya ve ahiret saadetinin nasıl temin edilebileceği konusunda aklını kullanabilsin (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, Diyanet İşleri Başkanlığı, c. I, s. 73).

ALLAH'A O'NUN EN GÜZEL İSİMLERİ İLE YAKARIŞTA BULUNALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اَسْمَٓائِه۪ۜ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (A'râf, 7/180)

Esmâ-i Hüsnâ; yüce Rabbimizin en güzel ve en mükemmel olan niteliklerine, özelliklerine delâlet eden isimleri anlamına gelir. Bu anlamda gerek Kur'an-ı Kerim'de ve gerekse hadis-i şeriflerde Allah'a nispet edilen yüzlerce isim yer almaktadır. Esmâ-i Hüsnâ deyimi geniş anlamıyla bütün bu isimleri ve sıfatları içine almakla birlikte terim olarak daha ziyade Hz. Peygamber (s.a.s)'in *"Allah'ın doksan dokuz isminin bulunduğunu, bunları ezberleyip benimseyen kimselerin cennete gireceğini müjdelediği"* (Buhârî, "Da'avât", 68, "Tevhîd", 12; Müslim, "Zikir", 5,6) hadisinde zikredilen; doksan dokuz ismi kapsadığı kabul edilmektedir. Ancak, Allah'a nispet edilen 99 ismin bir bir sayıldığı rivayetlerde ise birbirinden farklı isimler yer almaktadır. Örneğin; Tirmizî (Da'avât, 83) ve İbn Mâce'nin (Duâ, 10) rivayetlerinde doksan dokuz ismin verildiği listede birbirinden farklı isimler bulunmaktadır. Bu sebeple, bazı hadis bilginleri, zikredilen iki ayrı rivayetteki listenin hadisin aslından olmadığını, râvinin kişisel tespiti sonucu bu listeyi oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, bu rivayetlerde geçen isimlerin bazıları Kur'an-ı Kerim'de bulunmasından hareketle İbn Hacer el-Askalânî, Kur'an-ı Kerim'deki isimlerden yeni bir doksan dokuz esmâ-i hüsnâ listesi oluşturmuştur. (Bu listelerin tamamı için bk. Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i hüsnâ" mad., DİA, XI/404-418.)

---

* İdris BOZKURT

Mealini vermiş olduğumuz âyet-i kerimede; *"En güzel isimler Allah'ındır."* Şu hâlde insan, bu isimlerle Allah'a yakarışta bulunmalı, yalnız Allah'a verilebilecek olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına vermemeli, yani başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıdır. Fakat insanlar arasında bu isimler hakkında inkâra sapanlar da maalesef mevcuttur. Âyette; bu şekilde tavır sergileyen kişiler kınanarak onların bu kötü niyetli tutumlarının cezasını görecekleri uyarısında bulunulmaktadır (Kur'an Yolu, 2/497).

Cenab-ı Hakk'ın bu en güzel isimleri arasında "rahîm, kerîm, latîf, raûf, azîz, celil, melik" gibi bazı isimler vardır ki bunların günümüzde insanlara da sıfat olarak verildiği görülmektedir. Bu itibarla bu isimlerin, insanlara iyi niyetli olarak verilmesi, ayetin uyarılarından istisna tutulur. Ancak Zat-ı ilahiye has "Allah, Rahman, Hâlik, Kuddüs, Rezzak, Muhyî, Mümit, Malikü'l-Mülk, Zü'l-Celal-i ve'l-İkram gibi isimler Allah'tan başkasına ad olarak konulamaz. Bu sebeple, bu gibi isimlerin bir varlığa kullanılması başına "abd" kelimesiyle birlikte mümkün olabilir.

O halde biz insanlar, Allah'ın bu güzel isimleriyle Rabbimize yalvarmalı, O'na yakarışta bulunmalıyız. O'na dua ederken, bir derdimizi, bir sıkıntımızı arz edip O'ndan yardım talep ederken bu isimlerle çağırmalı, bu güzel isimlerle O'na iltica etmeliyiz. Yâni O'na hangi konuda dua edeceksek o konuyla alâkalı ismini dile getirerek dua etmeliyiz. Eğer Rabbimizden isteyeceğimiz şey, kusurlarımızın affı ise o zaman "ya Rahmân! ya Rahîm! Bizi affet, bizi bağışla" diye; eğer konu ayıplarımızın ve kusurlarımızın örtülmesi ise, "ya Ğaffar! ya Settar!" diye, eğer konu rızık ise "ya Rezzak!" diye, eğer şifa konusu ise "ya Şafi!" diye, eğer bir tehlikeden korunma konusu ise "ya Hafız!" gibi isimlerle O'na dua etmeli ve O'nu imdadımıza çağırmalıyız. Bu konuda etkin ve yetkin olanın sadece O olduğuna iman edip isimleri konusunda, göklerde ve yeryüzünde asla kendisine benzerlerin olmadığına iman etmeliyiz. Yalnız Allah'a has olan bu güzel isimleri O'ndan başkasına asla vermemeli, başka hiçbir şeyi O'na denk tutmamalıyız.

Esma-i Hüsnâ'da bulunan bütün güzel isimler arasında "ALLAH" lafz-ı celalinin ise çok özel ve diğer isimleri de bünyesinde barındıran en kapsamlı olması nedeniyle ALLAH isminin diğer isimler arasında müstesna bir yeri bulunmaktadır. İşte bu nedenle yüce Allah'ın isimlerinden bizim talebimiz olanı ifade edeni hatırlayamadığımız zaman da ALLAH ismiyle dua edebiliriz.

ALLAH'A ŞÜKRETMEK GEREKİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ اُخْرٰىۜ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۜ اِنَّهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Eğer inkâr ederseniz şüphesiz ki Allah sizin iman etmenize muhtaç değildir. Ama kullarının inkâr etmesine razı olmaz. Eğer şükrederseniz sizin için buna razı olur. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O da size yaptıklarınızı haber verir. Çünkü O göğüslerin gözünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir."
(Zümer, 39/7)

Allah'a şükretmek deyince anlamamız gereken şey; Allah'ın bize verdiği nimetlere karşı O'nu dilimizle övmek, kalbimize O'nun sevgisini yerleştirmek ve O'na boyun eğerek emirlerini yerine getirmektir.

Allah'a şükretmenin öneminin Kur'an-ı Kerim'de birçok âyette vurgulanmasının sebebi, onun, iman ve tevhidin en önemli göstergesi olmasından dolayıdır. Yani Allah'a şükretmek O'na inandığımızı, güvendiğimizi ve emirlerine itaat ettiğimizi göstermektedir. Bu nedenle şeytan; azdırıp-saptıracağı kulların, Allah'a şükürden uzak kalacaklarını söylemiştir (A'râf, 7/16-17).

Her hususta olduğu gibi Allah'a şükretme konusunda da Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s), biz müminler için en güzel örnek olmuştur. Hz. Aişe (r.anha), kendisine; "Ey Allah'ın Peygamberi! Allah, işlenmiş ve işlenmesi muhtemel günahlarını bağışlamıştır. İbadet için neden bu kadar yoruluyorsun?" deyince, Peygamberimiz; -Ey Aişe! *"Ben şükreden bir kul olmayayım mı?"* diye cevap vermiştir. (Buhârî, "Teheccüd", 16; "Tefsir", "Fetih", 1; "Rikak", 20)

İnsan, Allah Teâlâ'nın yarattığı varlıkların içinde en seçkin olanıdır. Mevlamız insanı en güzel sûrette yaratmış (Tin, 95/4), akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır.

* Dr. Zafer KOÇ

Yer ve gökleri ve bunlarda olan her şeyi bize hizmet için var etmiş ve sayılamayacak kadar nimetler bahşetmiştir (İbrahim, 14/34). Allah, bizi başka hiçbir varlığa bahşetmediği halifelik görevi vererek yüceltmiştir (Fatır, 35/39). Allah'ın verdiği tüm bu nimetler, insanın diğer varlıklardan üstün olduğunu göstermektedir.

Allah'a şükretmemize sebep olan bu nimetler nelerdir diye düşünürsek, şunları görmemiz mümkündür:

-Allah insana göz, kulak, kalp ve duyu organları vermiştir (Nahl, 16/78).

-Peygamberler ve kitaplar göndererek bizlere mutluluk yolunu göstermiştir (Bakara, 2/151).

-Sayısız denecek kadar çeşitli gıdalar, beslenme ve barınma imkânlarını insanın hizmetine sunmuştur (Yasin, 36/34-35, 71-73).

-Yüce Allah, dinî emirlerde kolaylık prensibini koymuş, güç yetiremeyeceğimiz emirlerle bizi sorumlu tutmamıştır (Bakara, 2/185, 286).

-Tövbe etme, bağışlanma kapılarını bizim için ardına kadar açmıştır.

Bu kadar sınırsız nimetlere karşı elbette Allah'a şükretmemiz gerekir. Şunu unutmayalım ki, şükrün faydası dünya ve ahirette Allah'a değil; yine kendimize dönecektir. Zira şükrettikçe nimetler artacaktır. Allah'ın şükredilmeye ihtiyacı yoktur. Nitekim Rabbimiz; *"Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir"* (Neml, 27/40) buyurmaktadır.

İnsan, her zaman nimetlere kavuşamayabilir. Kimi zaman da bela ve sıkıntılara maruz kalabilir. Her iki durumda da insan şükrederek ve sabrederek Allah'ın rızasını kazanabilir. Hz. Peygamber; *"Müminin işi tuhaftır, her işi hayırdır. Bu, yalnız mümine özgü bir şeydir. Sevindirici bir işle karşılaşsa şükreder, o iş kendisi hakkında hayırlı olur. Üzücü bir işle karşılaşsa sabreder, kendisi için hayırlı olur."* (Müslim, "Zühd", 64) buyurarak Müslümanlara sabrı ve şükrü tavsiye etmiştir.

Şükür, sadece Allah'a mı yapılır diye bir soru aklımıza gelebilir. Allah'tan başka elbette şükretmemiz gerekenlerin başında, bizim dünyaya gelmemize vesile olan anne-babalarımız gelmektedir. Rabbimiz, anne-babalarımıza teşekkür etmemizi, kendisine şükrettikten hemen sonra emretmiştir ki, bu durum anne-babaya şükretmenin ne kadar önemli olduğunu gösterir (Lokman, 31/14). Sevgili Peygamberimizin, anne-babalarımıza karşı son derece saygılı ve hürmetli davranmamızı istediği tavsiyelerini bilmeyenimiz var mı?

Hatta tüm insanlara karşı bu teşekkürü esirgemememiz gerektiğini Peygamberimiz bizlerden istemiştir:

"İnsanlara teşekkürde bulunmayan Allah'a da şükretmez." (Tirmizî, "Birr", 35)

ALLAH'A VERDİĞİMİZ AHDİ BOZMAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰىۜ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِۙ اَلَّذ۪ينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْم۪يثَاقَۙ

"Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, (inkâr eden) kör kimse gibi olur mu? (Fakat bunu) ancak akıl sahipleri anlar. Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır." (Ra'd, 13/19-20)

Bu ayetlerde iki farklı insan tipi ile karşılaşıyoruz. Bunlardan birincisi, Allah'ın indirdiği hakikatlerin farkında olan ve O'nun indirdiği her şeyin "Gerçek" olduğunu bilen, diğeri de bu gerçekleri görmemek için gözünü ve gönlünü kapatan ve böylece Hakk'a karşı duyarsız kalan kişidir. Rabbimizden bizlere Rahmet olarak indirilen Kur'an'ın "Hakk" olduğunu anlamamak, bilmemek "kör" olmakla eşdeğer tutulmuştur. Fakat bu, gözün değil; idrakin, kavrayışın veya anlamanın kaynağı olan kalbin körlüğüdür. Fiziksel olarak a'mâ olan birisi nasıl ki yolda yürürken her an bir çukura düşebilme, bir engele takılabilme tehlikesiyle karşı karşıya ise, Kur'an'a karşı duyarsız yaşayanlar da hem bu dünyada hem de ahirette büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Bizler Kur'an'ın Hak kitap olduğunu benimsediğimize göre bu gruba girmiyoruz. Ancak 20. ayet, Kur'an'ın Allah'tan indirilen Hak bir kitap olduğu inancını taşıyanları tanımlarken bizlere çok önemli olan dinî-ahlakî bir sorumluluğumuzu hatırlatmaktadır. Bu da Allah'a verdiğimiz sözün gereğini yapıp, O'nunla yapmış olduğumuz bağlılık sözleşmesini bozmamaktır. Rabbimizin, Âdemoğullarına *"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"* sorusuna karşılık onların *"evet, biz buna şahit olduk (kâlûbelâ)"* şeklinde cevap verdiği bu sözleşme (mîsak) (A'râf, 7/172), aslında Allah'ın varlığı ve O'nun ilâhlığı fikrinin yaratılıştan vicdanlarımıza yerleştirildiğini sembolik olarak anlatmaktadır. Yani bizler doğduğumuzda Allah'ın varlığı fikrini kabul et-

* Mahmut DEMİR

meye son derece müsait bir ruh yapısına sahip olmuş oluyoruz. Sahip olduğumuz akıl nedeniyle de içimizdeki bu inanç sorumluluğa dönüşüyor. İşte Ahid doğamızda mevcut olan bu inancımızdan kaynaklanan birtakım görev ve sorumluluklarımızı ifade etmektedir. Bunları kısaca Allah'ın tavsiyeleri, emirleri ve yasakları olarak izah edebiliriz. Esasen var oluşumuzun temelinde *mîsak* ve *ahid* kavramları yatmaktadır. Zira her peygamber aslında Allah'ın insanoğluyla kâlû-belâ'da yaptığı sözleşmeyi ve Allah'ın ahdini yani emir ve yasaklarını yeniden hatırlatmaktadır.

Şu halde Kur'an'ın Allah'ın bir rahmeti olarak indirildiğinin bilincinde olan bizler son derece önemli bir yükümlülükle karşı karşıyayız. O da Allah'ın ahdinin gereği ne ise onu yapmaktır. Diğer bir ifade ile emirlerini, tavsiyelerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak. Bu bizzat kendimizin verdiği bir sözdür. Aksi halde var oluşumuzun gerekçesine ihanet etmiş oluruz. Ahde vefa dendiği zaman öncelikle Allah'a verdiğimiz söz akla gelmelidir. Çünkü Allah'ın ahdine vefa olmadıkça insanlara verdiğimiz sözlere vefadan bahsedemeyiz. Kaldı ki insanlarla yaptığımız sözleşmelerin gereğini yapmamızı emreden yine Allah'tır (Mâide, 5/1). Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak toplumumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımız Allah'a karşı sorumluluklarımızdan bağımsız değildir.

Yüce Rabbimiz, ahdini yerine getirdiğimiz takdirde O da bize verdiği (cennet) ahdini yerine getireceğini söylemektedir (Bakara, 2/40). Aksi halde bozgunculardan sayılacağımızı (Bakara 2/27) ve ahirette de hiçbir nasibimizin olmayacağını bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/77). Bu duruma düşmememiz için Rabbimizle yaptığımız bir sözleşmenin tarafı olduğumuzu unutmamalı, bu bilinçle üstlendiğimiz dinî-ahlakî yükümlülüklerimizin farkında olmalıyız. Netice olarak Allah'ın ahdinin, O'na kulluk dâhil, hayatımızın her tarafını kuşatan çok geniş bir sorumluluk alanı doğurduğunu bir an bile aklımızdan çıkarmamalıyız.

ALLAH'I ÇOKÇA ZİKRETMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَث۪يرًاۙ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَص۪يلًا هُوَ الَّذ۪ي يُصَلّ۪ي عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَكَانَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ رَح۪يمًا

"Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikredin. Onu sabah akşam tespih edin. O, sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir. Allah müminlere çok merhamet edendir."
(Ahzâb, 33/41-43)

Metnini ve mealini okuduğumuz bu âyet-i kerîmede Rabbimiz, biz iman edenlere kendisini çokça anmamızı, sabah akşam onu tespih etmemizi emretmektedir. Bizler Rabbimizin bu emrini severek ve isteyerek yerine getirmeliyiz. Çünkü sahip olduğumuz bütün nimetler Allah'tan gelmektedir. Ayrıca Allah, gönderdiği ilahi emirler vasıtasıyla bizi karanlıktan aydınlığa çıkarmış, bize doğru yolu göstermiştir. Bütün bunlara rağmen yine de bizler zaman zaman kabahat işleyerek kulluk vazifemizi tam olarak yerine getiremeyiz. Bu durumda bile O bize merhamet eder ve bizi bağışlar. Çünkü O, müminlere karşı çok merhametlidir. Ayrıca sürekli olarak O'nun emrine itaat eden melekleri de, O'nun emrine uyarak bizim bağışlanmamızı O'ndan niyaz ederler.

Sabah akşam tespih etmeyi üç şekilde anlayabiliriz. Birincisi; namaz vakti olarak sabah ve akşam namazlarının vakitleridir. Yani bu iki namaz vaktinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu namazlara dikkat etmemiz gerektiği açıklanmıştır. İkincisi; zaman olarak sabah ve akşam vakitleridir. Bu vakitler genellikle insanların uykuda olabilecekleri saatlerdir. Bu saatlerde uyanık olmaya ve bu zamanların bir kısmını Allah'ı zikir ile geçirmeye işaret edilmiştir. Üçüncüsü ise günün bütün vakitleridir. Türkçemizde "gece-gündüz", "sabah-akşam", "olur-olmaz" zamanda gibi tabirler, bütün günü anlatmak için kullanılır. Buna benzer tabirler Arapçada da bulunmak-

* Mustafa KILIÇ

tadır (Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili,* İstanbul, 1971, 6/3910). Bu duruma göre; yatağımıza yatmadan önce, yatağımızdan kalkınca, bir işimize başlarken, o işimizi yapmaya devam ederken, işimizi bitirince, günün belirli zamanlarında Allah'ı anacağız, Bismillah, elhamdülillah, Lâ ilâhe illallâh, Allahu ekber, yâ Allah, sübhânallah… vb. zikirlerle; şu çiçeği Allah ne güzel yaratmış, bu kâinatın düzeni ne kadar mükemmel, bu yağmuru Allah nasıl yağdırıyor, bu işi yapacağım ama Allah'ın rızasına aykırı bir şekilde yapmamaya dikkat edeyim gibi duygu ve düşüncelerle hareket etmek de, bütün gün Allah'ı zikretmek anlamına gelir.

Rabbimiz yüce kitabımızın başka bazı ayetlerinde de; biz onu anarsak onun da bizi anacağını haber vermekte (Bakara, 2/152) ve içimizden yalvararak, O'ndan korkarak yüksek olmayan bir sesle sabah akşam zikretmemizi (A'râf, 7/205), bütün benliğimizle ona yönelerek adını anmamızı (Müzzemmil, 73/8-9) emretmektedir. Ayrıca göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde, bizim gibi akıl sahipleri için ibretler olduğunu, ayaktayken, otururken ve yan yatarken bile Allah'ı düşünüp anmamızı, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünmemizi ve *"Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru"* (Âl-i İmrân, 3/190-191) dememiz gerektiğini bize haber vermektedir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Azîz ve celîl olan Allah şöyle buyuruyor: Kulum kendi hakkında benim nasıl hüküm vereceğimi zannederse, ben öyle hüküm veririm. Kulum beni anarken ben muhakkak onun yanında olurum. Eğer o beni gönlünde gizlice zikrederse, ben de onu nefsimde gizlice zikrederim. Eğer o beni bir cemaat içinde zikrederse, ben de onu daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım" (Müslim, "Zikir Dua Tevbe ve İstiğfar", 48/1, III/2061).

Bu hadis-i şerifte bir benzetme yapıldığını elbette fark ediyoruz. Allah'ın bizim yanımızda olması, bizi zikretmesi, bize yaklaşması, bize koşarak gelmesi, O'nun kullarına çok yakın olduğu, yaptıklarını bildiği ve dualarına icabet ettiği anlamına gelir.

Biz Rabbimize kalpten inanacağız, O'nu dilimizle ve kalbimizle zikredeceğiz, her işimizi yaparken O'nun bu konuda bize neleri emrettiğini, neleri yasakladığını düşüneceğiz ve ona göre davranacağız. O'nun rahmetine ve merhametine güveneceğiz, O bizi affedecek, cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecek diye güzel zanda bulunacağız. Yüce Rabbimiz de bizim bu güzel zannımızı değerlendirecek ve bizi cennetleriyle ve nimetleriyle ödüllendirecektir. Bizi bağışlamaya muktedir olan Rabbimizin cezalandırmaya da gücünün yettiğini hesaba katarak korku ile ümit arasında olacağız. Zaten bize yakışan da, korku ile ümit arasında olmaktır.

ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA KULLUK ETMENİN MÜKÂFATI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُٓ اَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّه۪ۖ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ۟

"Hayır, öyle değil! Kim 'ihsan' derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir." (Bakara, 2/112)

İhsan, Allah'ı görür gibi, kulluk etmektir. Zaten işin özü de kulluğu bu duygu ile yerine getirebilmektir. İhsan kelime anlamında olduğu gibi, hem iyilik yapmak, hem de yaptığı işi Allah'ın kendini gördüğünün bilinciyle en iyi şekilde yapmaktır. Cebrail (a.s) Peygamberimiz (s.a.s)'e ihsanı bu şekilde tarif etmiştir. En genel anlamıyla ihsan, "iyi niyet ve ihlâsla, bütün işlerin en hayırlısını ve en güzelini en iyi şekilde yapma" anlamında kullanılır.

Rabbini görüyormuşçasına samimi ve içten kulluk eden bir kimse, kulluğun zirvesindedir. Böyle bir kimse bütün gönlüyle Rabbine yönelmiş, özünü Rabbine teslim etmiş ve dinin özünü kavramıştır. Öyleyse bu kıvamından dolayı ona dünyada da, öldükten sonra da korku yoktur. Onun mükâfatı Rabbinin katındadır.

"Nerede olsanız, O sizinle beraberdir" (Hadîd, 57/4) âyeti gereği mümin, yaptığı her işin Allah tarafından görüldüğü düşüncesi ve bilinciyle hareket etmelidir. Rabbimizin bizi her an gördüğü düşüncesini içselleştirerek ruhumuza nakşedersek, ibadetlerimizde ve yaptığımız işlerde Rabbimiz bizi, her vesile ile en iyi şekilde yapma bilincine yönlendirir.

Pek çok ayet yaptığımız işin çok küçük bir şey dahi olsa karşılığının olacağını bizlere haber vermektedir. Hatta öldükten sonraki hesapta hiçbir şeyin eksik bırakılmadan en ince ayrıntısına kadar ortaya konduğu ayetlerde ifade edilmiştir. Öyleyse insan yaptığı her şeyin hesabını vereceği için vaktini Rabbinin hoşnutluğunu

---

* Dr. Fatih YÜCEL

kazandıracak, kendine, ailesine ve toplumuna faydalı amellerle ve ibadetlerle geçirmelidir. Bunları yaparken de en iyi şekilde yapmalıdır. Çünkü Allah'ı görüyor gibi Allah'a kulluk etmek, bu güzel tablonun oluşmasını gerektirir. Aksi takdirde hayat, kıymeti bilinmeden geçirilmiş dakikalara, saatlere ve yıllara dönüşür.

Anlamını verdiğimiz ayette "Allah'ı görüyormuş gibi ibadet" etmenin, "ibadeti en iyi ve en güzel şekilde yapma*"* mânasına geldiği anlaşılmaktadır. İbadetin özü sadece Allah için yapmaktır. Bu konuda başka bir unsurun devreye girmesi samimiyetsizliği ifade eder. Öyleyse ihsan makamında kulluk eden kimse, ibadetlerini sadece Allah'ı hoşnut etmek için ve en iyi şekilde yapan kimsedir. Bir işi Allah için yapmak, samimiyet ve ihlâsı da beraberinde getirir. Rabbimiz "*Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan (muttakilerden) kabul eder* (Mâide, 5/27)" ve "*Sizin ancak takvanız O'na ulaşır* (Hac, 22/37)" derken takvanın özünü yine *"samimiyet ve içtenlikle Allah'a kulluk"* oluşturur. Öyleyse her şeyin başı samimiyettir. Hem ihsânın, hem takvânın başı da ihlastır.

İbadetlerimizi ihlas ve samimiyetle yerine getirdiğimizde Allah'ı görüyormuş gibi kulluk etme seviyesine gelmiş oluruz. Bu da bir mümin olarak hepimizin ulaşmayı arzu ettiği seviye olmalıdır. Hayatımızı değerlendirebilmek için ihsan seviyesinde kulluk etmemiz şarttır. İhsan için de ihlas ve samimiyet olmazsa olmaz iki duygudur. Mü'minûn suresinin ilk ayetleri "ihsanın" görüntüye yansıyan şeklini haber veriyor:

"*Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı (huşu) içindedirler"* (Mü'minûn, 23/1-2). Âyet-i kerimedeki huşu kelimesi genellikle "derin saygı" olarak anlaşılmıştır. Derin saygı ise ancak samimi bir gönülle ve Allah'ın kendini her an gördüğü bilinci ile hareket edebilmekle mümkün olabilir.

ALLAH'I ZİKİRDEN ALIKOYAN ŞEYLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Münafikun, 63/9)

Yüce Allah, mallarımızın ve çocuklarımızın, Allah'ı zikretmekten bizi alıkoymaması gerektiğini emretmektedir. Ancak bu ayetin daha kolay anlaşılması için öncelikle "zikirden maksat nedir?" sorusunun cevabını bulmamız gerekir.

Allah'ı zikretmek demek yüce Allah'ı tekbir, tehlil, tesbîh, tahmîd cümleleriyle anmaktır. Allah'ı zikretmek, O'nun yüceliğini dile getirmek ve manevi olgunluğa ulaşmak amacıyla yapılır.

Zikir kelimesi türevleriyle birlikte, Kur'an'da üç yüze yakın yerde geçmektedir. Ayetlerde "Allah'ı zikir" emredilmiş (Bakara, 2/152), Allah'ı zikreden müminlerden övgüyle söz edilmiş ve kendilerine mağfiret ve büyük mükâfatlar verileceği müjdelenmiştir. (Ahzâb, 33/35).

Hz. Peygamber de zikrin en faziletlisinin 'Lâ ilâhe illallâh' olduğunu (İbn Mâce, "Edeb", 25) söyleyerek tevhid kelimesi ile zikirde bulunmanın önemine dikkat çekmiştir.

Zikir genellikle dil, kalp ve beden ile yapılır. Dil ile zikir, Allah'ı güzel isimleriyle anmak, O'na hamdetmek, tesbihte bulunmak, dua etmek ve Kur'an okumaktır. Beden ile zikir, bütün organların Allah'ın emirlerine uyması ve yasaklarından kaçınması ile olur. Kalp ile zikre gelince dilimiz ve bedenimizle yapılan söz, fiil ve davranışlarımızda canı gönülden O'na teslim olmaktır (Dini Kavramlar Sözlüğü, s.715). İslam'ın dünya ve ahiret dengesine verdiği önemden dolayı bilimden sanata, yönetimden eğitime kısacası hayatımızın her sahasında yaptığımız icraatlarda "Masiva"yı

* Dr. Hamdi TEKELİ

(Allah'tan gayrı her şeyi) zihnimizden atarak Allah'a yaklaşma ve O'na yönelmiş olma hâlimizdir.

Kur'an'da yüce Allah müminlerin vasıflarından bahsederken, "Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz, bütün bunları boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru" (Âl-i İmran, 3/191) diyerek Allah'ı her hâlimizde zikredebileceğimizi haber vermektedir.

Yüce Yaratıcının bizlere bahşettiği akıl, irade ve düşünme gibi nimetler sayesinde Allah'ı ve O'nun muazzam eserini tanıyan bir insan O'nu nasıl zikretmek istemez? İnsanın, kendini ve bu muazzam kâinatı yaratanı bilip, ona delalet eden nizamı ve tabloları görüp 'bunun karşısında onu unutması, zikretmemesi düşünülemez. Öyleyse insanı Allah Teala'yı zikretmekten ve O'na ibadet etmekten alıkoyan başlıca sebepler arasında dünya ve dünya malına, eş ve çocuklarımıza karşı aşırı düşkünlüğü sayabiliriz. Zira dünya malı ile eş ve çocuklar insanlar için bir imtihan vesilesidir. Bu imtihanda mal ve evladı ihmal etmemiz doğru değildir. Ancak, onlara gereken önem ve değeri verdikten sonra mal ve evladın bizi Allah'ı zikir ve ibadetten alıkoymaması gerekir. Çünkü yüce Allah dünya hayatında bazı şeylerin insanlara süslü gösterildiğini (Âl-i İmran, 3/14) bildirirken; dünyadan da nasibimizi unutmamamız gerektiğini (Kasas, 28/77) emretmiştir. Bu emir sadece insanlar için değil yerde ve gökte olan bütün varlıklar için geçerlidir. Zira yerde ve gökte olan bütün varlıklar kendi lisanlarıyla Allah'ı tespih eder (Haşr, 59/24; Cuma, 62/1; Teğabûn, 64/1). Ancak, bizler onların tespihlerini anlayamayız (İsrâ, 17/44).

Münafikun suresi 63/9.ayetin devamında mal ve evlat sevgisinde aşırı giderek Allah'ı zikretmekten kendilerini alıkoyanlar hakkında, "*Bunu yapanlar mutlaka hüsrana uğramışlardır. Her birinize ölüm gelip: Rabbim! Ne olur bana biraz daha süre tanısan da gönüllü yardımlarda bulunsam ve iyi kişilerden olsam' diye yalvarmadan önce size verdiğimiz rızklardan başkaları için de harcayınız. Allah eceli gelince hiç kimsenin ölümünü ertelemez. Allah yapıp ettiklerinizden tamamen haberdardır.*" buyurulmaktadır.

Kur'an'da, dünyaya aşırı düşkünlük göstermemizin tehlikelerine ve dünya hayatımızın varlık sebebi olan sınavın gereği olarak da insana bazı şeylerin câzip gösterildiğine sık sık değinilir. Bu durumdan anlamamız gereken mesaj, ailemizle ilgilenmememiz, kazanç getiren işlerde çalışmamamız değil; insanın doğasının bir gereği olarak zaten gösterilmekte olan bu ilgi ve meşguliyetin, hayatın gerçek anlamını unutturacak ve Allah'a kul olma bilincini yitirmeye yol açacak bir sapmaya yol açmamasıdır (Kur'an Yolu, V/291).

İşte bu nedenle dünya ve ahiret dengesini göz önünde bulunduralım, mal ve evlat konusunda Allah'ı zikirden alıkoyacak şeyler konusunda duyarlı olalım. Zira O'na ibadet ve hakkıyla kulluk yapmamız bağlamında Peygamber Efendimizin de pek çok tavsiyeleri vardır.

ALLAH'I ZİKREDELİM Kİ HUZUR BULALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." (Ra'd, 13/28)

İnsan olarak bizleri derinden etkileyen en acı duygulardan biri yalnızlıktır. Yalnızlık biyolojik olarak tek başına kalmışlık değildir. Çoğu zaman kalabalıklar arasında da kendimizi yalnız hissettiğimiz anlar olmuştur. Bunun dışında rızık telaşı gibi ruhsal bunalıma girmemize yol açan veya bizi huzursuz eden başka sebepler de vardır. Kaynağı ne olursa olsun maddî sıkıntılar, kalbinde manevî bir boşluk olanlar için telafisi mümkün olmayan felaketlere yol açar. Bu sıkıntılara göğüs gerebilmenin tek bir yolu vardır. O da kalbimizi manen doyuma ulaştırmaktır. Ele aldığımız âyet, bu doyuma nasıl ulaşabileceğimizi öğretiyor bizlere: Allah'ı zikrederek.

İnananlar olarak zor zamanlarımızda Hakk'ı hatırımıza getirip O'nun gücünü hissetmek bize bir güven verir. Bu durumda yalnızlık duygusunu yendiğimiz gibi, krizden kurtulan ruhumuz ferahlar ve bir sükûnet kaplar yüreğimizi. Çünkü O dilemedikçe, başımıza kötü bir şey gelmeyeceğini biliriz. Şu halde, O'nun varlığını hissetmemizin yolu zikirdir.

Zikir, kısaca Allah'ı anmak, hatırlamaktır. Ancak Allah'ı sadece darda kaldığımız zaman hatırlamamız doğru değildir. Maddî ve manevî hiçbir tasamızın olmadığı durumlarda da Rabbimizin nimetlerini anarak (zikrederek) O'na karşı şükran vazifemizi yerine getiririz. Şimdi bu noktada cevaplamamız gereken soru şudur: Nasıl zikredeceğiz? Zikrin, Allah'ı hatırlamanın yolu nedir?

Zikir faaliyetimizi hem bedenle hem de dille yaparız. Bu bakımdan her gün beş vakit kıldığımız namaz da bir zikirdir. "*Beni anmak için namaz kıl*" (Tâhâ, 20/14)

* Mahmut DEMİR

buyuran Allah, namazın temel gayesinin "zikir" yani Allah'ı hatırlamak olduğunu açıkça bildirmiştir. İnsanlığa Allah'ın varlığını ve gönderdiği hakikatleri hatırlattığı için "Zikir" adını da alan Kutsal Kitabımızı (Enbiya, 21/50; Hicr 15/9; Tekvîr, 81/27) her okuduğumuzda da bu vazifeyi yerine getirmiş oluruz. Bunun dışında istediğimiz zaman, sabah akşam (İnsan, 76/25) ayakta iken, otururken, yan yatarken (Âl-i İmran, 3/191) Allah'ı anabiliriz. Bu gibi durumlarda da "zikrin en faziletlisi *Lâ ilâhe illallah* cümlesidir" (İbn Mâce, "Edeb", 55) hadisinin ifade ettiği gibi içimizden tevhid kelimesini okumamız güzel bir zikir olacaktır. Bunların dışında *Sübhanallah* (Tesbîh), *Elhamdülillah* (Tahmid), Allahu ekber (Tekbir) gibi Rabbimizin varlığını, gücünü ve büyüklüğünü hatırlatan cümleleri de fırsat buldukça tekrarlayıp üzerinde tefekkür ettiğimizde bu vazifeyi dilimizle de yerine getirmiş oluruz. Bunları ihmal etmediğimiz zaman gündelik yaşamın yol açtığı sıkıntılardan, streslerden uzaklaşır, huzur buluruz. Zira Allah'ı zikretmenin nihaî hedefi de huzurdur. Bu öyle bir huzurdur ki, onun etkisi, kul ile çevresi arasındaki ilişkilere de sirayet eder. Şöyle ki; Yaratıcıyı andıkça O'na daha fazla yaklaşmış oluruz. Bu yakınlık arttıkça O'nunla adeta dost oluruz. Bu dostluk neticesinde çevremizdeki canlı cansız tüm varlıklara hatta kâinata karşı sevgi dolu bir kalple bakmaya başlarız. Kâinatın sahibi yüce Mevlâmız (dostumuz) olduğuna göre, O'nun eseri olan her şey de bize sevimli gelir. İşte kalbin doyuma, huzura ulaştığı nokta burasıdır. Sevginin olmadığı yerde huzurdan, huzurun olmadığı yerde de sevgiden bahsedilebilir mi?

Son olarak şu hususa da değinmekte yarar var: Yüce Rabbimizi hakkıyla anmamız için, her şeyden önce O'nu anmaktan alıkoyan engelleri ortadan kaldırmalıyız. Allah, evlatlarımızın ve mallarımızın O'nu anmaktan alıkoymaması konusunda biz inananları uyarmaktadır (Münâfikûn, 63/9). Aynı şekilde içki ve kumar gibi toplumsal zararları sayılamayacak kadar çok olan alışkanlıkların da esasen inananları Allah'ı anmaktan alıkoyduğuna da işaret etmektedir (Mâide, 5/91).

Şu halde can ve rızık endişesinin, Allah'ı zikretmemize engel olacak boyutlara ulaşmasına izin vermemeli, bunun yanında bizlere Rahmân'ın nimetlerini unutturan her türlü kötü alışkanlıklardan ve ortamlardan da uzak durmalıyız.

ALLAH'IN BAĞIŞ VE MÜKÂFATINI KAZANACAK OLANLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الْمُسْلِم۪ينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِت۪ينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِق۪ينَ
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِر۪ينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِع۪ينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّق۪ينَ
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّٓائِم۪ينَ وَالصَّٓائِمَاتِ وَالْحَافِظ۪ينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِر۪ينَ اللّٰهَ
كَث۪يرًا وَالذَّاكِرَاتِ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَاَجْرًا عَظ۪يمًا

"Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkeklerle, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." (Ahzâb, 33/35)

İslam dinini kabul eden, kendisini yalnız Allah'a teslim eden, yalnız O'na kul olan ve yalnız O'na ibadet eden insana Müslüman deriz. Hz. Peygamber'in Allah'tan vahiy yoluyla alıp insanlara tebliğ ettiği şeylere inanan kişiye ise mümin deriz. Daha geniş ifadeyle, mümin; 'Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kaza ve kadere, yani hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına ve ölümden sonra dirilmenin gerçek olduğuna inanan insandır.'

Bazen bu iki kelime eş anlamlı olarak da kullanılmakta, mümin ve Müslüman aynı anlama gelmektedir. Bazen de Müslüman kelimesi; dinini çok iyi bir şekilde yaşayan, Allah'a candan teslim olan, ona samimiyetle bağlanan insan için kullanılmaktadır.

Yukarıda mealini verdiğimiz ayette; Müslümanlar ve müminler zikredildikten sonra, on-

* Mustafa KILIÇ

lardan itaatkâr olanları anılmıştır. Bizim; Allah'ın ve Peygamberin emirlerine karşı isyankar olmayıp, itaatkâr olmamız gerektiğine vurgu yapılmıştır. Birlikte yaşayan insanların arasında nizam ve intizam olmazsa anarşi ve kargaşa olur. Bozuk düzenin ise sonuçta herkese zararı dokunur. Bundan dolayı biz, dinimizin emirlerine ve yasaklarına özenle itaat ederek huzur ve mutluluk içinde yaşarız.

Sözleriyle doğru olduklarını ikrar ettikleri halde; işlerinde, davranışlarında, alış-verişlerinde, komşuluk ilişkilerinde doğruluğu yaşayamayan toplumlar, rahat yüzü görmezler. Bundan dolayı Rabbimiz bize, her alanda doğruluğu da emretmiştir. İçinde yaşadığımız dünyada, işlerimiz her zaman bizim istediğimiz gibi gitmez. Bazen maddi bazen de manevi sıkıntılarla karşı karşıya kalırız. Sıkıntıları aşmak için elbette gücümüz yettiğince gayret edeceğiz. Ama aşamadığımız zorluklar da olacaktır. İşte böylesi zor durumlarda hemen bu ayeti hatırlayacağız, çalışmaya devam edip sabredeceğiz ve Allah'ın sabreden kullarına vereceği karşılığı düşünerek, Allah'a sığınacağız.

Büyükler her zaman saygıya layıktır. Annemize-babamıza, dede ve ninemize, yaşlılara saygı göstermeliyiz. Biz başkalarına saygı gösterirsek, bize de saygı gösterenler bulunacaktır. İnsanlar konusunda böyle saygı kuralları varsa, bizi ve bütün âlemleri yaratıp yaşatan, bizi sayısız nimetleriyle rızıklandıran, bizi Müslüman ve mümin olmakla şereflendiren Allah'a daha derinden saygı duymamız gerekmez mi? Elbette gerekir!

Allah insanların görünüşlerini ve kabiliyetlerini farklı yarattığı gibi rızıklarını da farklı düzenlemiştir. Kimisi zengin kimisi fakir, kimisi varlıklı kimisi yoksul. Ama bugün zengin olanın yarın fakir olmayacağını kim bilebilir? Ne oldum demeyelim, ne olacağız diyelim. Elimizdeki imkânları, Allah'ın bize verdiği emanetler olarak görelim. Kendimizi bekçi sayalım. Elimizdeki nimetlerden muhtaç olanlara ikram edelim. Sadaka verenlerin elde edeceği karşılığı düşünelim.

Oruç ibadetimiz; bizim isyankâr nefsimizi en iyi eğiten, onu susturan, itaat ettiren ve olgunlaştıran bir ibadettir. Ramazan ayında sağlığımız elverişli ise ve şartlarımız uygunsa orucumuzu tutalım. Zaman zaman nafile oruçlar da tutmaya gayret edelim.

İnsanları başka canlılardan ayıran en önemli kavramlardan birisi de namus kavramıdır. Cinsellik insanla birlikte var olan bir gerçek olup bu konudaki doğal arzuların tatmini de insanın tabiatı gereğidir. Ancak bunu Allah'ın helal kıldığı şekilde yani hem kendi onur ve iffetimizi hem de başkalarının onur ve iffetini koruyarak yerine getirmeli böylece ayette vurgu yapılan namuslu olmak konusunda kendimizi kontrol etmeliyiz.

Bütün bu saydıklarımızı yaparken, bize apaçık bir Kitap gönderen, bizi hidayete ulaştıran, bizi karanlıklardan aydınlığa çıkaran ve bize yürüyeceğimiz yolu gösteren Allah'ı çokça hatırlayacağız, çokça zikredeceğiz. Böyle yaparsak Allah'ın bağışlamasına ve ahirette eşi benzeri görülmemiş nimetlere kavuşacağız (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, Ankara, 2006, IV, 384) Bu ayette erkek ve kadınlar ayrı ayrı zikredilerek bize çok özel bir işaret verilmiştir: Müslümanlıkta kadın ile erkek eşittir. İnançta, amelde, erdemli davranışlarda, Allah'ın emirlerini uygulamada ve nimetlerini hak etmede eşit...

ALLAH'IN DOĞRU YOLA İLETTİKLERİ HİDAYET ÜZEREDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِه۪ۜ...

"Allah, kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsın..." (İsrâ, 17/97)

Hidayet kişinin Allah'a inanma, emir ve yasaklarını tam olarak yapabilme imkânına kavuşmasıdır. Böyle bir konumda bulunan kişi Kur'an'da belirtilen doğru yola ulaşmış demektir. Nitekim konumuzu belirleyen ayette de bu hususa vurgu yapılmaktadır. Allah'ın hidayet verdiği kimsenin doğru yolda olduğu, hidayetten uzaklaştırdığı kimsenin ise yardım edecek, kendisine arka çıkacak kimsesinin bulunmadığı anlatılmaktadır.

Bu âyetle Cenab-ı Hak, Peygamberimiz (s.a.s)'i teselli ederek, hidayeti değil de dalaleti ve küfrü tercih edenleri bildiğini ve onlar hakkında üzülmemesi gerektiğini de hatırlatmaktadır. Zira onlar kendi iradeleriyle kötü tercihte bulunup sapıklık ve dalalet üzere ısrar etmişlerdir. Bu bakımdan kendi irade ve istekleriyle hidayeti tercih edenleri Allah hidayete, küfrü ve dalaleti tercih edenleri ise küfre ve dalalete sürükler. Bu durum yüce Allah'ın *"Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın."* (Kehf, 18/17) âyetinde buyurduğu gibi mutlak yaratmasıyla ilgilidir. Yani Cenab-ı Hak hiç kimseyi iman ve küfre zorlamamaktadır. Bu konuda kişi kendi tercihini yaparken tamamen bağımsızdır. Esasen kişi, bu tercih hakkını hangi yönde kullanırsa onun hakkında Allah'ın takdiri o şekilde tecelli etmiş olacaktır. Bu da insanın herhangi bir hususta ilahi iradenin takdirinden bağımsız olmadığı anlamına gelir. İnsanın seçmesine ve özgür iradesine göre Allah onun hakkında ya hidayeti ya da küfrü yaratır.

* Dr. Ercan ESER

Bizler Allah'ın külli iradesinin kuşattığı alanda kendi özgür irademizle yani bize tayin edilen özgürlük alanında irademizle hidayeti veya sapıklığı seçme konusunda muhayyer bırakılmışız. Ancak Allah'ın küfrü ve sapıklığı değil, hidayeti ve doğru yolu seçmemize razı olur. Bu husus ayette şöylece açıklanmaktadır:

"Şüphesiz biz onu (ömür boyu yürüyeceği) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek kat eder." (İnsan, 76/3);

"Ve iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled, 90/10)

Ancak konumuzun başında zikrettiğimiz âyetin devamında sapıklığı tercih edenlerin kıyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü haşredilecekleri ve cehenneme atılacakları haber verilmektedir. Onlar dünya hayatında Cenab-ı Hakk'ın ayetlerini göremeyecek kadar kör, işitemeyecek kadar sağır, konuşamayacak kadar da dilsiz idiler. Bu bakımdan ahirette de hidayet ve kurtuluş yolunu gösterecek sözler söyleme imkânlarının kalmadığı ayette haber verilmektedir (bk. İsrâ, 17/72). Ayrıca, Cenab-ı Hakk'ın doğru yola ilettiği kişinin doğru yol üzere olduğu, şaşırttığı kimsenin ise ondan başka dostlarının bulunmadığı ayette ifade edilmektedir (bk. A'râf, 7/178).

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan, ilahî mesaja kulak verip aklını kullanarak vahyi anlarsa bu onu doğru yola götürür. O halde insanın iradesini kullanması önemli bir durumdur. Kişi iradesini kullanarak doğru veya sapık yolu seçmiş olur. Bu iradesini gösterince Cenab-ı Hak da onu ya hidayete ulaştırır veya sapıtır. Kur'an'da insana anlama kabiliyetinin verildiği, hakkı seçtiği takdirde faydasının kendisine ait olacağı, doğruyu seçmemesi hâlinde de zararını yine kendisinin çekeceği, bu konuda bir zorlamanın söz konusu olmadığı beyan edilmektedir. (bk. En'âm 6/104). Yine Allah'ın, insanı iman etmeye zorlamadığı (Kehf, 18/29) Kur'an'ın, sadece doğrunun veya gerçeğin ne olduğunu açıklayan bir öğüt olduğu, dileyen kişinin bu öğüte inanacağı bildirmektedir (İnsân, 76/29). Kısaca, kim Allah'a imana, Peygamberi tasdik etmeye ona gönderilenleri kabul etmeye yönelirse buna o kimseyi muvaffak kılar ve doğru yola erişir. Kim de bu hakikatlerden ve onlara imandan yüz çevirirse dalalete düşer. Artık onun için Allah'tan başka bir dost ve yardımcı yoktur. O, Kıyamet gününde de azaba duçar olacaktır.

ALLAH'IN HELAL DEDİĞİNE HARAM DEMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَ

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّباًۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez. Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (Maide, 5/87-88)

Yüce Allah'ın kesin ve bağlayıcı bir ifade ve üslupla yasakladığı fiillere haram denmektedir. Haramı belirleme yetkisi yalnız Allah'a aittir. O'nun dışında hiç kimsenin haramı belirleme yetkisi yoktur. Peygamberimizin bu konudaki hadisleri ise, Allah'ın iradesi ve hükmünü açıklamaktan ibarettir.

Kur'an ve Sünnet haramı belirlerken ayrıntıdan ziyade ana ilkeler ve genel kurallar ortaya koymuş, bu kuralların her devirde anlaşılıp uygulanabilir tarzda takdim edilmesini ise, o devrin yetkin ve ehil İslam âlimlerine bırakmıştır.

Dinen haram kılınan bir şeye kasıtlı olarak helal demek, kişiyi İslam dairesinin dışına çıkarır. Ayrıca bu durum, Allah adına yalan uydurmaktır. Yüce kitabımızda konuyla ilgili şöyle buyurulmaktadır:

"Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, Allah'a karşı yalan uydurmak için: 'Şu helaldir!' 'Şu haramdır!' demeyin. Şüphesiz, Allah'a karşı yalan uyduranlar, kurtuluşa eremezler." (Nahl, 16/116)

Ayrıca, Allah'ın helal kıldığı bir şeyi, bir kimsenin, iyi niyetle de olsa haram kılma yetkisi olmadığı gibi, böyle bir davranış ve anlayış da dinen uygun görül-

* Sabri AKPOLAT

memiştir. Peygamberimizin yaşadığı dönemde bazı Müslümanlar dünyadan el etek çekmek istemişler, özellikle yeme-içme, dinlenme, giyim-kuşam, evlenme ve evlilik hayatının gereklerini yerine getirme konularında mahrumiyeti yaşama biçimi hâline getirmeye yönelmişlerdir. Onların bu tutumları hem kendilerine hem de aile fertlerine zarar verdiği için, Peygamberimiz onları uyarmıştır.

Bu itibarla İslam'da kesin bir delil ile yasaklanmayan ve insanın yararına olan her şey helâldir. Bu ilke, hiçbir sınır tanımaksızın her türlü davranışı meşru sayma anlayışına düşülebilir, endişesiyle bazen ihtiyatla karşılanmıştır. Ancak ihtiyatta ölçüyü kaçırma, kişilerin gereksiz yere dinin ölçülerini sınırlandırmalarına neden olmuştur. Ayette sözü edilen genişlik ve özgürlük, sınırın aşılmaması ve Allah'ın yasaklarından sakınma şartına bağlanmıştır. Bununla birlikte, helâllerin sınırını zorlayıp bazı haramları helâl hâline getirmemeye özen göstermeliyiz.

Helal olmak kaydıyla kazanca herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Kazancımız ne kadar olursa olsun her insanın harcayacağı miktar bellidir. O halde, rızık kaygısıyla harama meyletmemeliyiz. Bize düşen görev, kazanmak için çalışmak ve yüce Allah'ın bu konudaki takdirine razı olmaktır.

Şeyh Sadi 'Gülistan' adlı eserinde konuyla ilgili şöyle söylemektedir:

"Eğer Âdemoğlunun gönlü rızka olduğu kadar, rızkı verene de bağlı olsaydı, makam itibariyle melekleri geçerdi."

"Allah, sen gizli ve kendini bilmez bir nutfe hâlindeyken dahi seni unutmadı. Sana ruh, akıl, idrak, güzellik, söz, tedbir, fikir ve zekâ verdi. Omuzlarına iki pazu yerleştirdi, eline on tane parmak dizdi. A himmetsiz! Şimdi mi rızkını unutacak sanıyorsun" (Şeyh Sadî, Gülistan, s. 248-249).

Yüce Allah, yaptığımız her şeyden haberdardır ve bizi yaptıklarımızdan dolayı hesaba çekecektir. Müslümanlar olarak buna gönülden inanırız. O halde, rızkımızı haram değil de, helal yollardan kazanmaya çalışmalıyız. Haram olan bir kazanç onu kazanan kul için rızık sayılmasına rağmen haram olan rızkı, kulun kazanmasına ve yemesine yüce Allah'ın rızası yoktur.

ALLAH'IN HELAL KILDIĞINI HARAM SAYAMAYIZ *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Tahrim, 66/1)

Bu ayet, yüce kitabımız Kur'an'ın Tahrim suresinin ilk ayetidir. Sure adını ilk ayette geçen "Haram Kılma" ifadesinden almaktadır. Sözlükte yasak anlamına gelen haram, dinî bir terim olarak, kesin bir delille, açık bir şekilde yapılmaması istenen fiildir.

Bu ayetteki sesleniş, özelde Peygamberimize olsa da genelde tüm inananlaradır. Bilhassa teşri açısından yani Allah adına hüküm koyma açısından konuya baktığımız zaman "Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." hitabıyla yüce Allah Peygamberimizin şahsında hem O'nu hem de tüm inananları uyarmaktadır.

Haram kılma konusunda peygamberler tarihine baktığımız zaman peygamberliğin mahiyeti ve peygamberlerin getirdiği vahiylerin hakkıyla anlaşılmadığı dönemlerde bazı problemlerin oluştuğunu görmekteyiz. Bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.s)'den önceki peygamberlerden bilhassa Hz. İsa'nın tebliğ ettiği mesajın insanlar tarafından yeterince ve gereğince anlaşılmaması Hz. İsa'ya tanrılık yakıştırılmasına ve kendilerini toplumdan soyutlayan ruhanîler sınıfının oluşmasına sebep olmuştur. Kendilerini rûhânî olarak ilan eden insanların Tanrı adına otorite kullanır hâle gelmeleri yüce Allah tarafından Kur'an'da eleştirilen bir durumdur. Hz. Peygamberimiz de ümmetin benzer duruma düşmemesi için Müslümanlara uyarılar yapıyordu. Resûlullah (s.a.s)'ın peygamberlik görevinin tamamlanmasına doğru giden bir süreçte, bu âyetlerde Peygamberimizin beşerîlik yönü ön plana çıkarılmaktadır. Ayrıca

* Dr. Hamdi TEKELİ

Hz. Peygamberin vahyin kontrolü dışında kalabilecek dinî nitelikte bir tasarrufunun olamayacağının özel olarak vurgulanması da ayrı bir önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kaynaklarda Osman b. Maz'ûn hadisi diye meşhur olan rivayette de görüldüğü gibi zaman zaman aşırıya kaçan kişiler Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimizin müdahalesiyle karşılaşmış ve aşırılıktan vazgeçirilmişlerdir. Şöyle ki:

Enes b. Malik'ten şöyle rivayet olunmuştur: *"Bir kere (Ashab'dan) üç kişi Nebi (s.a.s)'in (bunların bilemedikleri gizli) ibadetini sormak (ve öğrenmek) üzere Peygamber'in kadınlarının evlerine gelmişlerdi. Bunlara Peygamber'in ibadeti (nin kemiyet ve keyfiyeti) haber verilince güya azımsayarak (bir ağızdan): Biz nerede, Resûlullah nerede? Muhakkak ki Allah Peygamber'inin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir" dediler. Sonra da şöyle ahdettiler: İçlerinden birisi: Ben geceleri daima namaz kılacağım, dedi. Diğeri de: Ben de her zaman (her gün) oruç tutacağım, dedi. Üçüncü birisi: Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Onlar bu söz üzerinde iken Resûlullah (s.a.s) bunların yanına gelerek:*

-Siz şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Fakat şunu biliniz ve iyi düşününüz ki: Ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve korunanınız bulunuyorum. Bununla beraber ben (gâh) oruç tutarım, (bazı günlerde) tutmam. (Gecenin bir kısmında) namaz kılarım. (Bir kısmında da) uyurum. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur.) Her kim benim yolum(da gitmez de on)dan yüz çevirirse, benden değildir" buyurdu (Buharî , "Savm", 55; Müslim, "Sıyâm", 182).

Genelden özele giderek Tahrim Suresi 66/1-5 ayetlerin anlaşılması için temel dinî eserlere baktığımızda pek çok rivayet görmekteyiz. Bunları özetleyecek olursak Peygamberimiz esasen helâl olan bir şeyi kendisine yasaklamıştı. Yüce Allah da, eşlerinin hatırına veya onlar sebebiyle kendisini böyle bir mahrumiyete itmesinin doğru olmadığını bu ayet ile bildirerek, böyle bir karar yemin eşliğinde verilmiş olsa bile, üzerinde ısrar edilmesi uygun olmayan yeminlerden vazgeçip kefaret ödeme tarzında şer'î bir yol bulunduğunu hatırlatmıştır. Ayrıca bu konuda Kur'an'dan anlayabileceğimiz öğütlerden biri Peygamberliğin önemi ve mahiyeti diğeri ise aile sorumluluğunun önemidir.

Nitekim Resûlullah'ın yeme içme, aile hayatı gibi durumları onun beşerî yönüyle ilgili olduğu için kendisinden insan tabiatını aşması istenmemiş; sadece, eşlerinin aklına ve gönlüne hitapla bulundukları konumu hatırlatılarak bu konudaki tercih yapmalarını istemesi uygun görülmektedir. (Geniş bilgi için bk. Elmalı, Hak Dini Kur'an Dili, VII/5104-5122; Kur'an Yolu, V/401-408)

ALLAH'IN İZİN VERDİĞİ KİMSEDEN BAŞKASININ ŞEFAATİ YARAR SAĞLAMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُٓ اِلَّا لِمَنْ اَذِنَ لَهُۜ حَتّٰٓى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَاۙ قَالَ رَبُّكُمْۜ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَب۪يرُ

"Allah katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaati yarar sağlamaz. (Şefaat için izin verilip de) kalplerinden korku giderilince birbirlerine, 'Rabbiniz ne söyledi?' diye sorarlar. Onlar da 'Gerçeği' diye cevap verirler. O yücedir, büyüktür." (Sebe', 34/23)

İnsanlar kulluk görevlerini yerine getirirken birtakım hatalar işleyebilir, bazı konularda eksiklikleri de olabilir. Amellerdeki eksiklikler insanları endişeye düşürür. Acaba öbür dünyada "halimiz nice olacak" diye korku ve endişeye kapılırlar.

Allah'ın kulları kusur ve kabahatleri Allah'a karşı işledikleri için, hem ondan af dilemeye utanırlar, hem de sadece ondan af dilemeyi yeterli görmezler. Bir yandan Allah'ın affına, rahmet ve merhametine sığınırken, öte yandan da Allah katında kendilerini destekleyecek, kendilerine yardımcı olacak ve elinden tutacak birini ararlar. Rabbimizin katında önemli bir yere sahip olan birinin, kendilerine şefaat etmesini isterler.

Öyleyse şefaat nedir? Kimler şefaat eder, kimler şefaat edemez? Bu dünyada bir başkasını desteklemek üzere ona katılmak, yardımcı olmak ve aracılık yapmak, şefaat etmek olarak adlandırılmaktadır. Ahirette ise şefaat; günahkâr müminlerin affedilmesi ve günahı olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için, peygamberlerin, Allah'a yalvarmaları, dua etmeleri ve günahlarının bağışlanmasını istemeleri demektir.

Kıyamet gününde başta sevgili Peygamberimiz olmak üzere, peygamberler, melekler ve Allah'ın izin vereceği bazı insanlar; günahkâr müminlerin affedilmesini,

* Mustafa KILIÇ

günahsızların derecelerinin yükseltilmesini Allah'tan dileyeceklerdir. Şefaat taleplerinin yerine getirilip getirilmemesi konusunda takdir yetkisi Allah'a aittir.

Allah'ın izin verdiği kimseler; diledikleri kişiler ve şefaati hak eden insanlar için şefaat edeceklerdir. Ama Allah'ın izni olmadan hiçbir kimsenin şefaat etmesi veya Allah'ın razı olmadığı birine şefaatte bulunması mümkün değildir. Bu konuda yüce Kitabımızda pek çok ayet bulunmaktadır. Konumuzun başında sunduğumuz ayette; Allah'ın katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaatlerinin fayda sağlamayacağı bildirilmektedir. Demek ki Allah'ın izin vermediği kimseler şefaat etmeye uğraşsalar bile, olumlu bir netice elde edemezler.

Kıyamet gününde belli bir dönemde hiçbir kimsenin şefaati ve yardımı kabul edilmez. O günün hangi gün olduğunu ancak Allah bilir. Bu günü Rabbimiz bize şu şekilde anlatmaktadır:

"Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (Bakara, 2/48)

Allah'ın izni olmaksızın hiç kimse şefaatçi olamaz (Yunus, 10/3). Ama onun izni olursa, şefaatçiler olur. Yani o kimlere izin verirse onlar şefaat ederler. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'in şu ayetleri ile bizlere bildirilmektedir:

"Rahmân'ın katında söz almış olanlardan başkaları şefaat hakkına sahip olmayacaklardır." (Meryem, 19/87)

"O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez." (Tâ-Hâ, 20/109)

"Göklerde nice melekler vardır ki onların şefaatleri; ancak Allah'ın izniyle, dilediği ve hoşnut olduğu kimselere yarar sağlar." (Necm, 53/26)

Peygamberlerin sultanı olan sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in bir de genel ve kapsamlı bir şefaati olacaktır. Mahşer gününde bütün yaratıklar heyecan ve ıstırap içinde hesaplarının görülmesini beklerken, Efendimiz Allah'a dua edecek, hesap ve sorgunun bir an önce başlatılmasını niyaz edecektir. İşte bütün insanlar için Allah'tan yardım talep eden bu niyaza "şefaat-i uzma (büyük şefaat)" adı verilir. Hz. Peygamber (s.a.s)'in bu anlamdaki şefaat yetkisi Kur'an-ı Kerim'de "Makam-ı Mahmud (övülen makam)" adıyla anılır (İsrâ, 17/79).

Peygamberimiz (s.a.s) bizzat kendileri de bir hadislerinde ümmetinin günahkârlarına şefaat edeceklerini haber vermişlerdir (Tirmizî, "Kıyamet," 11, İbn Mâce, "Zühd", 37).

Nasıl olsa Peygamberimiz bizim için şefaat edecek diye güvenip dinimizin esaslarına karşı gevşeklik göstermeyelim. Peygamberimiz (s.a.s)'in şefaatine layık olmak için salih amel işlemeye devam edelim, davranışlarımıza daha çok dikkat edelim.

ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİDİNİZİ KESMEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخ۪يهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِۜ اِنَّهُ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

"Ey oğullarım! Gidin, Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yusuf, 12/87)

Bu ayette, seçilmiş bir insanın, bir peygamberin inancı ve teslimiyeti "örnek bir davranış" olarak bizlere sunulmaktadır. Yakup Peygamber, oğullarının artık Yusuf'u bulmaktan ümitlerini kestikleri bir anda *"Ey Oğullarım! Gidin, Yusuf'u ve kardeşini arayın..."* tavsiyesinde bulunarak hem inananların ümitsizliğe düşmemesi gerektiğini hem de kendisinin Allah'a olan sonsuz güvenini ifade etmektedir.

Allah'a sonsuz bir güven beslemek, her zaman ve mekânda O'nun yardımından, himayesinden emîn olmak… İşte Yaratana bağlılığın zirve noktası budur. Zaten Allah'ın kudretine, merhametine ve yardımına güveni beraberinde getirmeyen bir iman kâmil bir iman olarak nitelendirilemez. Bu bakımdan Yakup Peygamber'in Rabbine olan güveni ve bağlılığı bizler için çok şey ifade eder. Zaten Yaratan, örnek alalım diye Kutsal Kitabımızda ona yer vermiştir. Şu halde yüreği iman ve ümit dolu Peygamberinin umutlarını boşa çıkarmayan merhametlilerin en merhametlisi niçin bizlerden rahmetini esirgesin. Yüce Yaratıcının rahmetinden nasip almamızın bir tek şartı samimi bir şeklide O'na inanıp teslim olmaktır. Bu inanç ve teslimiyet Allah'a tam bir güven duymamızı beraberinde getirir.

---

* Mahmut DEMİR

Bizim O'na olan güvenimizin temel kaynağı Rahmet sıfatıdır. Bu rahmet bizim için bir huzur kaynağıdır. Zira âyette geçen "Ravh" kelimesi de aslında "üzüntü ve kederlerden uzak olma veya sıkıntı ve darlıktan sonra insanın kavuştuğu rahatlık" durumunu ifade ediyor (Bk. Yusuf, 12/21). Tıpkı susuzluk sıkıntısı yaşarken imdadımıza yetişen bir yağmurun veya yaşayacağından ümidimizi kesmeye başladığımız bir hastamızın son anda yüzünde beliren hayat emarelerinin yüreğimizde açtığı ferahlık gibi… Kutsal Kitabımızın ölü toprağa can veren ve ümitsiz bekleyişleri yaşama sevincine dönüştüren yağmuru "rahmet" olarak adlandırması (Neml, 27/63) ne kadar anlamlı değil mi?

Ümitsizlik duygusu bir anlamda çaresizliğimizi ve problemlerimizi, sıkıntılarımızı giderme noktasında içine düştüğümüz acziyetin bir ifadesidir. Yaşama sevincimizi ortadan kaldıran, bize yeryüzünü dar eden bir duygu hâlidir ümitsizlik. Gün olur, yağmur yağmaz; bağımız, bahçemiz, hayvanlarımız susuz kalır ve ümitsiz bir bekleyiş içerisine gireriz. Bazen, ölüm-kalım mücadelesi vermekte olan bir yakınımızın iyileşmesini beklerken tükenir ümitlerimiz. Ve bazen olur ki, tıpkı Yakup (a.s) gibi yıllardır kaybettiğimiz yavrumuzun gelişini bekleriz çaresizlik içinde. Bu ve benzeri durumlarda ihtiyacımız olan tek şey ise bir umut ışığıdır. Sığınılacak başka kapı, tutunacak başka bir dal kalmamıştır çünkü. İşte tam bu noktada devreye giren imanımız bizim için bir hayat ışığı olur adeta. Allah'ın yardımına ve merhametine olan sonsuz inancımızdan beslenen ümidimiz ayakta tutar bizi. Bu ümit sayesinde hayata sarılırız.

Bu ayetin bizlere hatırlattığı kesin gerçek Allah'ın rahmetinden ümidini kesmememiz gerektiğidir. O'nun rahmetine ve yardımına güvenimiz O'na olan inancımızın bir işareti ise, rahmetinden ümit kesmemiz de nankörlüğümüzün bir işareti sayılmaktadır. "Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da, sonra bunu ondan çekip alırsak, şüphesiz o ümitsiz ve nankör oluverir" (Hûd, 11/9) ayetinde rahmet, nimet anlamında karşımıza çıkmaktadır. Demek ki, Allah'ın bize verdiği tüm nimetler O'nun rahmetinin yansımasından başka bir şey değildir.

ALLAH'IN VARLIĞININ DELİLLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ ف۪يهِمَا مِنْ دَٓابَّةٍۜ وَهُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَٓاءُ قَد۪يرٌ۟

"Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir. O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir." (Şûrâ, 42/29)

Bu âyette yüce Allah *"Gökleri, yeri ve bu ikisi içinde yaydığı canlıları yaratması, O'nun varlığının delillerindendir"* ifadesiyle gökleri, yeri ve bu ikisi içindeki canlıları yaratmasını kendi varlığının delilleri olarak zikretmiştir. Demek ki yüce Allah'ın her şeyin yaratıcısı olması O'nun varlığının en önemli delilidir. Âyetteki *"O, dilediği zaman, onları bir araya getirmeye de gücü yetendir"* ifadesiyle de Cenab-ı Hak, kâinat ve canlılar üzerindeki mutlak gücünü ve tasarrufunu vurgulamaktadır. Her şey O'nun takdir ettiği doğal denge içerisinde işlemektedir. Öyle ki *"Denizde yüce dağlar gibi gemilerin yürümesi O'nun varlığının delillerindendir."* (Şûrâ, 42/32) hâliyle bu âyetle belirtilmek istenen de tabiatta cari fizik kanunlarının da bir tesadüfün değil yüce Allah'ın yaratmasının ve kurduğu mükemmel nizamın, sünnetullahın bir gereği olduğudur.

Kur'an-ı Kerim, yüce Allah'ın insanı yaratmış olmasını ve kâinatta kurduğu sarsılmaz düzeni, O'nun varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delil getirir. Allah'ın varlığı ve birliği hakkında Kur'an'da zikredilen bu deliller kadar, bizzat Kur'an'ın Allah tarafından vahyedilmiş olması hakikati de Allah'ın varlığı konusunda en büyük bir âyet ve delildir. Zira Kur'an bizi körü körüne bir imana değil; kendi nefsimiz, kâinat ve canlıların yaratılışı üzerinde tefekkür ederek, evrendeki bu ahengin ve doğal dengenin bir tesadüf eseri olamayacağını bilmeye ve bunun mutlaka yüce bir yaratıcının işi olduğuna inanmaya çağırır.

İnsan yaradılışı itibariyle inanmaya ve yönlendirilmeye müsait olduğundan Allah, insanları başıboş bırakmamış, peygamberleri vasıtasıyla tevhide ve hak dine davet etmiştir:

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

"Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın, insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Rûm, 30/30) İnsan, gerek kendi varlığı gerekse kâinat üzerinde temaşa ve tefekkürle özünde saklı olan bu imanı açığa çıkarabilir. Peygamber Efendimizin *"Her doğan fıtrat üzere doğar"* (Buhârî, "Kader", 56/3) hadisi de fıtratımızda var olan bu inanma duygusuna işaret etmektedir. Bu durum kendi benliğimizde Allah'ın varlığını tecrübe ettiğimiz fıtri bir delildir. Bu hadiste belirtildiği üzere insanın fıtrat itibariyle Allah'ın varlığını ikrâr edebilen olması ve O'na yönelip ibadet etmeye ihtiyaç hissetmesi de Allah'ın varlığının ve yaratan olduğunun en önemli delillerindendir.

Kur'an, insanın kendi nefsini/varlığını enfüsî/öznel; insanın içinde yaşadığı dış dünyayı da âfâkî/objektif-bilimsel deliller olarak nitelendirerek, bunları hem Kur'an'ın Allah'tan vahyedilen hakikat oluşuna hem de Allah'ın varlığına delil olarak sunar: *"Onlara hem dış dünyada, hem de kendi içlerinde âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun hakikat olduğunu anlasınlar. Rabbinin her şeye tanık olması yetmez mi?"* (Fussilet, 41/53) Dolayısıyla kendi yaratılışımızdan yola çıkarak ibret gözüyle bütün bir âlemi temaşa ve tefekkür ettiğimizde bu mükemmel yaratılışın ve kurulmuş olan harika nizamın Allah'ın varlığına ve yegâne yaratıcı olduğuna delalet ettiğini kavramış oluruz. Böylece afakî ve enfüsî; yani bilimsel/objektif ve dinî/psikolojik deliller mutlak hakikat olan Allah'ın varlığının akla uygun olduğunu ve Allah'ın varlığı gerçeğinin açıkça bilindiğini ortaya koymaktadır; bizzat kâinatın ve insanın kendisi bu gerçeği ifade eden müşahhas delillerdir.

ALLAH'IN VARLIĞININ KEVNÎ DELİLLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقاًۜ مَا تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍۜ فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ
تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئاً وَهُوَ حَس۪يرٌ وَلَقَدْ زَيَّنَّا
السَّمَٓاءَ الدُّنْيَا بِمَصَاب۪يحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُوماً لِلشَّيَاط۪ينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّع۪يرِ

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; bakışların (aradığı çatlak ve düzensizliği bulamayıp) âciz ve bitkin hâlde sana dönecektir. Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık." (Mülk, 67/3-5)

Okuduğumuz ayet-i kerimede "yerler ve gökler"in yaratılışı ve bunların mükemmel şekilde işleyen sistemleri Allah'ın varlığının delillerinden olarak gösterilmektedir.

Kur'an'ın birçok ayetinde Rabbimiz varlığına dair bu kâinattan deliller getirmektedir. Mesela; *"Sizi topraktan yaratması O'nun varlığının belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız."* (Rûm, 30/20)

"Deveye bakmıyorlar mı nasıl yaratılmıştır? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiştir? Dağlara bakmıyorlar mı nasıl dikilmişlerdir? Yeryüzüne bakmıyorlar mı nasıl yayılmıştır?" (Ğaşiye, 88/17-20)

"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır. Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması, O'nun varlığının belgelerindendir. Doğrusu bunlarda, bilenler için dersler vardır. Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan rızık aramanız O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda kulak veren millet için dersler vardır. Size korku ve ümit veren şimşeği göstermesi, gökten su indirip ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır." (Rûm, 30/20-24)

Bütün bu ayetler, Allah Teâlâ'nın varlığına dair kendimizi ikna edecek deliller üzerinde düşünmemizi istemektedir. Bu itibarla bizler de bu kâinata ve kâinatta

---

* Tahir TURAL

var olan eşsiz nizama ve eşyaya bakarak yüce Allah'ın varlığına ve birliğine deliller getirmeliyiz. Aksi takdirde imanımız taklitten öteye geçemez. Bulduğumuz her delil, Rabbimizi iyi tanımamıza ve O'na daha içtenlikle, saygı ve sevgiyle güzelce kulluk etmemize sebebiyet verecektir.

Şimdi yüce yaratıcımızın Kur'an-ı Kerim'de, kendi varlığına delil olarak kullandığı tabiattan delillere sonra da kâinatta onun varlık ve birliğine delalet eden diğer bazı akli delillere kısaca bir göz atalım.

Zira bizlere Allah'ı en iyi tanıtacak olan, yine yüce Allah'ın kendisidir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'e dönüyor ve ona kulak veriyoruz. *"Allah her şeyin yaratıcısıdır"* (Zuhruf, 39/62). Allah Teâlâ'nın varlığına en büyük delilimiz, Kur'an'ın kendisidir. Zira Kur'an, cümlelerden meydana gelmektedir. Kur'an'ın cümleleri de "ayet veya âyetler" olarak isimlendirilmektedir. Bu şekilde isimlendirilmesinin nedeni, "ayet" kelimesinin Arap lügatinde 'bir şeye delalet eden işaret ve alamet' anlamına gelmesidir. Bu cümlelerin her biri, Allah'ın varlığına delalet etmektedir. Çünkü Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'in bir benzerini yapmaları için asırlardır inkâr edenlere karşı meydan okumaktadır. İnsanlık bu meydan okumaya karşı boyun eğmekten başka hiçbir şey yapamamıştır. O halde Kur'an bir mucize olarak Allah'ın varlığının ve Resûlü Muhammed (s.a.s)'in hak Peygamber olduğunun en büyük delilidir.

İkinci delilimiz de kâinatın kendisidir. Kâinata bakan bir kimse, bu âlemde yer alan her bir parçanın daha doğrusu hacmi olan her bir şeyin aynı zamanda bir mucize olduğunu ve insanın benzerini meydana getirmekten aciz kaldığını görür. Öyle ki, bu mahlûkatın her biri bizzat varlıkları ile mucizedir.

Kur'an cümleleri "âyetler" şeklinde isimlendirilmiştir. Bu kâinatta var olan mahlûkatın da her biri ayrı ayrı mucize olduğundan Kur'an-ı Kerim, bu mahlûkattan birçoğunu "âyetler" lafzı ile isimlendirmiştir. Çünkü kâinat, gökler, yeryüzü ve buralarda bulunan tüm yaratıklar, yani bütün bu "âyetler", kudretli bir yaratıcının varlığına işaret eden alametlerdir. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

"Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde düşünen kimseler için âyetler vardır." (Bakara 2/164)

Aklını, mantığını ve muhakeme gücünü kullanan, gökleri, yıldızları, yeri, bitkileri, hayvanları, kısacası tüm kevnî delilleri düşünen insan, bütün bunları yaratan, onları yöneten bir yüce bir varlığın olduğunu anlar.

ALLAH'TAN SALİH/HAYIRLI EVLAT İSTEMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ هَبْ لِى مِنَ الصَّالِحِينَ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْىَ قَالَ يَا بُنَىَّ اِنّ۪ى اَرٰى فِى الْمَنَامِ اَنّ۪ى اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰىۜ قَالَ يَٓا اَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُۘ سَتَجِدُن۪ىٓ اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِر۪ينَ

"Ey Rabbim! Bana salihlerden (olacak bir çocuk) bağışla! Biz de ona uysal bir oğul müjdeledik. Çocuk kendisiyle birlikte koşup yürüyecek yaşa gelince İbrahim ona, 'Yavrum, ben rüyamda seni boğazladığımı gördüm. Düşün bakalım, ne dersin?', dedi. O da, 'Babacığım emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın', dedi." (Sâffât, 37/100-102)

İnsan, yaratılmışlar arasında kıymet ve değeri en yüksek olan varlıktır. Allah onu en güzel surette yaratmış, akıl gibi üstün yeteneklerle donatmıştır (İsrâ, 17/70). Allah'ın iradesini temsil etme görevi gibi üstün bir görevle de görevlendirilmiş, yerde ve göklerde bulunan her şey onun hizmetine verilmiştir (Bakara, 2/30).

İnsana verilen nimetler sayısız derecede çoktur. Hatta bu nimetleri saymak ve dökümünü yapmak mümkün değildir. Nitekim bu durum bir ayette şöyle ifade edilmiştir:

"Hâlbuki Allah'ın nimetini saysanız onu saymakla bitiremezsiniz…" (Nahl, 16/18)

Allah'ın bahşettiği her nimetin hayatımızda ayrı bir yeri ve önemi vardır. İşte bu nimetlerin en önemlilerinden biri de sahip olduğumuz evlatlarımızdır.

Çocuklar, insan neslinin devamı demektir. Hangi insan neslinin devam etmesini istemez? Bu hiç mümkün müdür? Çünkü çocuk, bir milletin bekası, bir ailenin, bir ocağın devamıdır. Nitekim Hz. Zekeriyya da kendi neslinin devamı için Allah'tan

---

* Dr. Zafer KOÇ

hayırlı bir evlat istemiş ve kendisine Hz. Yahya bahşedilmiştir (Meryem, 19/5).

Anne ve babaya Allah'ın birer hediyesi olan çocuklar aile bahçemizin gülleridir. Tatlı kokular saçan, ruha huzur ve sefa veren cennet çiçekleridir. Millet denizinin en parlak incisi, dünya hayatının süsüdür. Rabbimiz, insanın bu dünyada hoşlandığı en önemli şeyleri sıralarken, çocukları da bunlardan biri olarak belirtir:

"Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır." (Âl-i İmran, 3/14)

Bir başka ayette de malın ve çocukların birer imtihan vesilesi olduğu haber verilmektedir: *"Bilin ki mallarınız ve çoluk-çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır."* (Enfâl, 8/28)

Elbette kıymetli varlıkların düşmanı da çok olur. Eğer o güzel çocuklar, birer fazilet eri olarak yetiştirilmez, iman ve ahlak ile teçhiz edilmez, irfan ve İslam nuru ile beslenmez, Kur'an kalesinin içine girmezse düşmanın zehirli silahlarıyla vurulurlar ve helak olurlar. İmansız kalbin dümensiz kafasından çıkan zehirli fikirler, gençliğin beynini bir akrep kıskacı gibi sıkar ve onu iyi ile kötüyü, hayır ile şerri düşünemez hâle getirir.

Furkân suresinde müminlerde olması gereken bazı özellikler sıralandıktan sonra onların şöyle dua ettikleri belirtilir:

"Onlar, 'Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle', diyenlerdir." (Furkan, 25/74)

Konumuzun başında yer verdiğimiz ayette Hz. İbrahim'in, salih bir evlat vermesi için Allah'a yalvardığı belirtilmektedir. Nitekim Rabbimiz O'nun duasını kabul ederek uysal bir çocuk yani Hz. İsmail'i bahşetmiştir. İsmail öyle itaatkâr bir evlat olmuştur ki, babasının rüyada kendisini boğazladığını söylediğinde: *"Babacığım! emrolunduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın."* (Sâffât, 37/102) deme cesaretini göstermiştir.

İşte Allah'tan böyle evlatlar nasip etmesi için dua etmeliyiz. Ancak yüce Allah'ın böyle evlatları nasip etmesi için, bizler de sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Yani sadece sözlü dua ile yetinmemeliyiz, onları en güzel bir şekilde yetiştirmek için çaba göstermeliyiz.

Sevgili Peygamberimiz; *"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha üstün bir bağışta bulunmuş olamaz."* (Tirmizî, "Birr", 33) buyurmaktadır. Bir başka sözünde; *"Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin."* (İbn Mâce, "Edeb", 3) diyerek, evlatlarımıza karşı görevlerimizi belirtmiştir.

Bu nedenle çocuklarımızın inançlı, sağlıklı, manevî değerlerine bağlı, vatan ve millet sevgisi ile dopdolu olarak yetiştirilmesinde birinci derecede anne-babalar

olarak bizler sorumluyuz. Anne-babaların çocukları ile ilgili dinî ve millî sorumluluklarını ihmal etmeleri, ilerde onları ve hatta toplumu rahatsız edecek olayların meydana gelmesine sebep olur. Nitekim zaman zaman medyaya ve basına yansıyan olaylar, sadece anne-babaları değil, hepimizi üzmektedir. Bunun için öncelikle anne-babalar olarak bizler çocuklarımızın terbiyesine, eğitimine özen göstermeliyiz ve onların kötü alışkanlıklar edinmelerine engel olmalıyız.

Yüce Allah bizi şöyle uyarmaktadır:

"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır." (Tahrîm, 66/6)

Hangimiz evlalarımızın ahirette cehenneme girmesine razı olur? Aksine hiçbir ana-baba bu güllerin solmasını istemez. Zira çocuklarımızı çok severiz, onların iyi olmalarını isteriz. Acı ve elem çekmelerini hiçbir zaman istemeyiz. Öyleyse bu dünyada evlatlarımızı çok iyi yetiştirmeliyiz, onların hem dünyasını, hem de ahiretini düşünmeliyiz.

Kuşkusuz evlatlarını iyi yetiştirip terbiye edemeyen, onlara ahlak ve fazilet aşılamayan milletlerin istikbali, geceler gibi korkunç ve karanlık olur.

ALLAH'TAN BAŞKA İLAH YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْۜ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِۜ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۘ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl oluyor da haktan döndürülüyorsunuz?" (Fâtır, 35/3)

Âyet-i kerimede insanlardan Allah'ın nimetlerini hatırlamaları istenerek göklerde ve yerde Allah'tan başka yaratıcı ve rızık veren olmadığı belirtilmiş ve Allah'tan başka hiçbir ilâhın olmadığı vurgulanmıştır. Burada belirtmek gerekir ki Allah lafzı kendisine ibadet edilen yüce varlığın özel adıdır. İlâh kelimesi ise kendisi yaratıcı ve ibadet edilmeye layık olmadığı halde, insanların ya Allah'a yaklaştırsın diye ya da çeşitli amaçlarla edindikleri putlara verilen cins isimdir. Bu itibarla Arapçada Allah kelimesinin çoğulu olmadığı halde ilâh kelimesinin çoğulu vardır. İlâh kelimesi cins isim olduğu için, çok değişik varlıklara ad olarak kullanılmıştır. İşten insanların Allah'tan başka ilah edinmemeleri için Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayette, hatırlatma da bulunulmuştur: *"Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. O'ndan başka ilâh yoktur. O Rahmân'dır, Rahîm'dir."* (Bakara, 2/163)

İnsanlık tarihinde insanlar, her şeyin yaratıcısı olan bir Allah'a inanma ve ibadeti sadece O'na yapma anlamına gelen tevhîd inancında zaman zaman sapkınlığa düşmüşlerdir. Allah ile kendileri arasında yeni ilahlar edinerek O'na ortak koşma yolunu seçmişler, aracılar edinerek Allah'a yaklaşmak istemişler ve bu aracılar vasıtasıyla Allah'tan af ve mağfiret dilemişlerdir. Öyle ki bazen ay, güneş, yıldız gibi gök cisimlerini, bazen dağları, tepeleri, bazen atalarını dedelerini ilâh saymışlar, bazen de madenden, taştan, topraktan v.s. yaptıkları şeylere ilâh adını vermişler ve onlara tapmışlardır. İslam dini gelmeden önce de Arap yarımadasında da sayıları 400'e yaklaşan putlara tapılıyor ve onların her birine ilâh deniliyordu. O çağda yaşamış insan-

* Mustafa KILIÇ

lar bir taraftan ilâhlarına tapıyorlar, öte yandan hiçbir fayda görmedikleri ilâhlarını yeri geldikçe ihtiyaçları için kullanıyorlardı. Böylece tevhîd inancından sapıp şirke ve küfre düşmüşlerdi.

Buna karşın İslam dini, insanları küfür ve şirkten kurtarmak için tevhîd inancını yeniden tesis etmiştir: İbadet, hiçbir aracı ve ortak koşmadan her şeyin yaratıcısı olan sadece yüce Allah'a yapılır. Günahlar için tövbe ancak O'na arz edilir; bağışlanma ve yardım ancak O'ndan dilenilir.

Allah'ın bir oluşu, zatında, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde, rab oluşunda ve hâkimiyetinde, eşi benzeri olmayışı yönündendir. Hemen hepimizin ezbere bildiği ve namazlarımızda sık sık okuduğumuz İhlâs suresinde; Allah'ın bir olduğu, hiçbir şeye muhtaç olmadığı, doğmadığı ve doğurmadığı, O'nun hiçbir denginin olmadığı ifade edilmektedir.

Aklımızı kullanıp kendi varlığımız ve kâinat üzerinde tefekkür ettiğimizde Allah'tan başka ilâh olmasının muhal/imkânsız olduğu sonucuna varırız. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de zikredilen şu âyetlerde de bu mantık örgüsüne işaret edilmektedir:

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah onların nitelemelerinden uzaktır, yücedir." (Enbiyâ, 21/22)

"Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. Onunla birlikte başka hiçbir ilâh yoktur. Öyle olsaydı her ilâh kendi yarattığını alır götürür ve mutlaka birbirlerine üstün gelmeye çalışırlardı." (Mü'minûn, 23/91)

Dolayısıyla bu kâinatı ve harika nizamı ibret gözüyle seyrettiğimizde Allah'tan başka ilâh olamayacağı konusunda imanımız güçlenmiş olur. Nitekim basit bir dünya işini yaparken bile iki kişi karışırsa düzen bozulur, anlaşmazlıklar çıkar. Birisi şöyle yapalım derken öbürü böyle yapalım der. Eğer birden fazla yaratıcı olsaydı, dünyanın düzeni kim bilir nasıl olurdu? Bunun imkânsızlığını aklımızla anlayabileceğimiz gibi ayetler de bize yol göstermekte ve açıklamalar getirmektedir

Allah'ın birliğini ve ondan başka ilâh olmadığını sadece dil ile söylememiz yeterli midir? Hayır değildir. Söylediğimizin gereklerini de yapmalıyız. Yüce Rabbimiz bu gerçeği şöyle ifade etmektedir:

"Allah, 'Benden başka ilâh yoktur. Öyle ise bana karşı gelmekten sakının' diye (insanları) uyarmaları için, emrini içeren vahiy ile melekleri, kullarından dilediğine indirir." (Nahl, 16/2) Demek ki Allah vahiy meleklerini Peygamberlerine gönderirken, bize iki önemli esası öğretmek istiyor. Birincisi: "Allah'tan başka ilâh yoktur." İkincisi ise: Allah'a karşı gelmekten sakınmak."

Bunun için bize düşen görev, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a hakkıyla iman etmek ve salih ameller işleyerek iki cihan mutluluğuna kavuşmaya gayret etmektir.

ALLAH'TAN BAŞKASINA KULLUK ETMEYİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً اِلٰى قَوْمِه۪ٓ اِنّ۪ي لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۙ اَنْ لَا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَۜ اِنّ۪يٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَل۪يمٍ

"Andolsun, biz Nûh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. Onlara şöyle dedi: Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'tan başkasına ibadet ve kulluk etmeyin. Doğrusu ben sizin adınıza elem dolu bir günün azabından korkuyorum." (Hûd, 11/25-26)

Mealini verdiğimiz ayette belirtildiği gibi yüce Rabbimiz, Hz. Nûh'u kavmine Peygamber olarak göndermiştir. Hz. Nuh da kendinin, kavmi için bir nasihatçi ve açık bir uyarıcı olduğunu ilan etmiş, Allah'tan başka ilâh bulunmadığını, dolayısıyla O'ndan başkasına kulluk etmemeleri gerektiğini hatırlatmıştır. Nuh (a.s) Peygamberlik görevini eksiksiz olarak yerine getirmiş ama kavmi onu dinlememiş, yine eski azgınlıklarına devam etmiştir. Ancak Nuh (a.s), kendini dinlemedikleri takdirde büyük bir cezaya çarptırılacaklarından endişe ettiğini belirterek kavmini uyarmış, bütün bu gayretine rağmen toplumun ileri gelenleri Nuh (a.s)'un davetini kabul etmemiş ve onu sapkınlıkla itham etmiştir (A'râf, 7/60). Hatta tebliğ faaliyetine son vermediği takdirde "Ey Nuh! (Bu işten) vazgeçmezsen mutlaka taşlananlardan olacaksın" diye tehditte bulunmuştur (Şuarâ, 26/116). Sonunda Hz. Nûh, "*...Rabbine, 'Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et' diye dua etti.*" (Kamer, 54/10)

"Ve Nûh şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Kavmim beni yalanladı. Artık onlarla benim aramda sen hükmet. Beni ve benimle birlikte olan müminleri kurtar.' Derken biz onu ve beraberindekileri dolu geminin içinde (taşıyıp) kurtardık. Sonra da geride kalanları suda boğduk." (Şuarâ, 26/117-120)

Bütün peygamberler kavmini bir olan Allah'ı tanımaya ve O'na kulluk etmeye davet etmiş, bu davet esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmış, sıkıntıya maruz kalmışlardır. Diğer bütün peygamberlerin yaptığı gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s) de aynı şekilde kavmini Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir. Ayet-i kerimede *"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Şüphesiz, benden başka hiçbir ilah*

---

* Medet COŞKUN

yoktur. Öyleyse bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir." (Enbiya, 21/25) buyurularak bütün peygamberlere emredilenin bir olan Allah'a iman ve O'na kulluk/ibadet etmek olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Yüce kitabımız Kur'an'da Rabbimiz kendisine kulluk/ibadet etmemiz gerektiğini açık bir şekilde belirterek şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz, Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse (yalnız) O'na kulluk edin. Bu, dosdoğru bir yoldur." (Meryem, 19/36)

"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz." (Hac, 22/77)

Şu halde yaratılış gayemiz *"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 51/56) ayetinde de açıkça belirtildiği gibi, yüce Rabbimize kullukta bulunmak ve O'nun emirlerini noksansız bir şekilde yerine getirmektir. İbadetlerimizi yaparken özellikle de namazlarımızı kılarken her rekatında okuduğumuz Fatiha sûresinde; *"(Allahım!) Yalnız Sana ibadet ederiz ve yalnız Senden yardım dileriz."* (Fatiha, 1/5) diyerek kulluğumuzu hatırlamakta ve sadece O'na ibadet ettiğimizi ifade etmekteyiz. Böylece yüce Rabbimizden başkasına ibadet edilmeyeceğini, ibadete sadece O'nun layık olduğunu özellikle vurgulayarak "tevhid inancını" açıkça ortaya koymaktayız. Zaten yüce Rabbimiz de bize, yukarıda meallerini verdiğimiz ayetlerde de açıkça belirtildiği gibi sadece kendine kulluk/ibadet etmemizi emretmektedir.

Biz insanları diğer yaratıklardan farklı kılan en önemli özelliğimiz, akıl, irade ve bizi yaratan yüce Rabbimize karşı yerine getirdiğimiz ibadetlerimizdir. Eğer insani özelliklerimizi doğru bir şekilde kullanıp iman ve bunun tabii sonucu olan ibadetlerimizi yapmazsak diğer yaratıklardan farkımız kalmaz. Hatta bununla da kalmayıp bizim dışımızdaki diğer mahlûkattan daha da aşağı olacağımız Rabbimiz tarafından ayet-i kerimede şöyle ifade edilmektedir:

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Akıl ve irade sahibi olmayan varlıklardan farklı olduğumuzu ve gafillerden olmadığımızı ifade etmenin yolu Rabbimize olan imanımız ve ibadetlerimizdir. Şayet iman ve kulluğumuz olmasaydı yüce Mevla'mız katında ne değerimiz olurdu ki? Bu gerçeği Rabbimiz yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de açıkça ortaya koyarak şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız (kulluk ve yalvarmanız) olmasa Rabbim size ne diye değer versin!..." (Furkan, 25/77)

İşte bizler de Rabbimiz katında imanımız, ibadetlerimiz ve kulluğumuzla değerli olduğumuzu unutmamalı ve O'ndan başkasına kullukta bulunmamalıyız.

AMEL DEFTERİNİN VERİLİŞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِيَم۪ينِه۪ فَيَقُولُ هَٓاؤُ۬مُ اقْرَؤُ۫ا كِتَابِيَهْۚ اِنّ۪ي ظَنَنْتُ اَنّ۪ي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْۚ فَهُوَ ف۪ي
ع۪يشَةٍ رَاضِيَةٍۙ ف۪ي جَنَّةٍ عَالِيَةٍۙ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَن۪يٓـًٔا بِمَٓا اَسْلَفْتُمْ فِي الْاَيَّامِ الْخَالِيَةِ
وَاَمَّا مَنْ اُو۫تِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِه۪ فَيَقُولُ يَا لَيْتَن۪ي لَمْ اُو۫تَ كِتَابِيَهْۚ وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْۚ يَا لَيْتَهَا
كَانَتِ الْقَاضِيَةَۚ مَٓا اَغْنٰى عَنّ۪ي مَالِيَهْۚ هَلَكَ عَنّ۪ي سُلْطَانِيَهْۚ خُذُوهُ فَغُلُّوهُۙ ثُمَّ الْجَح۪يمَ صَلُّوهُۙ ثُمَّ
ف۪ي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُۜ اِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظ۪يمِۙ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى
طَعَامِ الْمِسْك۪ينِۜ

"İşte o vakit, kitabı kendisine sağından verilen kimse der ki: 'Gelin, kitabımı okuyun! Çünkü ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum.' Artık o, hoşnut bir hayat içindedir. Yüksek bir cennettedir. Onun meyveleri sarkar (kolaylıkla devşirilebilir).(Onlara şöyle denir:) 'Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyin, için.' Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: 'Keşke kitabım bana verilmeseydi. Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi. Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Saltanatım da yok olup gitti.' (Allah, şöyle der:) Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu. Yoksulu doyurmağa teşvik etmiyordu." (Hakka, 69/19-34)

Okuduğumuz ayet-i kerimelerde Allah Teâlâ amel defterlerinin sahiplerine verilişini ve onların da buna göre mutlu olacağını veya üzüntüye kapılacağını bildirmektedir.

Amel defteri, insanların dünyada kabul ettikleri inançlarla, yaptıkları işlerin kaydedildiği ve âhirette kendilerine takdim edileceği bildirilen deftere veya kitaba verilen addır.

Kur'an'da, insanın dünyada yaptıklarının, kıyamet günü açılmış bir kitapta kendisine gösterileceği ve her fertten kendi kitabını okumasının isteneceği hem bu surede hem de di-

* Tahir TURAL

ğer bazı surelerde (Mesela İsrâ, 17/13-14) açıklanmaktadır. Bu nedenle "herkese kıyamette amel defterinin verileceğine" inanmak farzdır.

Amel defteri; Kirâmen katibîn, hafaza, rakîb ve atîd isimleriyle anılan meleklerin yazdığı (Enbiya, 21/94; Kâf 50/18; Zuhruf, 43/80) insanın hak-batıl, doğru-yalan, iyi-kötü, bütün inanç, düşünce, söz ve eylemlerini içerecektir (Kehf, 18/49).

Amel defterleri cennetliklere sağdan, cehennemliklere soldan veya arkadan verilecektir. Defterleri sağdan verilenler, Kur'an'da "ashâbu'l-yemîn"; soldan veya arkadan verilenler "ashâbu'ş-şimal" olarak zikredilir (Hakka, 69/19,25; İnşikâk, 84/7,10).

Defterin sağdan verilmesi bir müjde, soldan veya arkadan verilmesi ise bir korku ve azap işaretidir. Kur'an'da sadece fertlerin değil, millet ve toplumların da "kitap" diye anılan amel defterlerinin bulunduğu ve hesap gününde her milletin kendi kitabını okumaya çağırılacağı belirtilir (Câsiye, 45/28-29).

Mahşerde kişinin amel defterinin sağ tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun, dürüst ve erdemli bir hayat yaşadığını, dolayısıyla sicilinin temiz olduğunu gösterir. Bu durumda olan kimse Allah'ın lütfuyla kurtuluşa erenlerden olduğunu anlar ve "Alın, kitabımı okuyun" diyerek mutluluğunu başkalarıyla paylaşmak ister.

20. ayette amel defteri sağından verilen kimsenin dünyada iken âhirete iman ettiğini ve ona göre hazırlık yaptığını söylemesi bizim için dikkate değerdir.

Kişinin amel defterinin sol tarafından verilmesi onun dünya hayatında Allah'ın emrine uygun hareket etmediğini, dürüst ve erdemli bir hayat yaşamadığını, dolayısıyla sicilinin bozuk olduğunu gösterir. Bu durumdaki biri dünyada yaptıklarını amel defterinde görünce kendisinin cezalandırılacağını anlar, bu nedenle amel defterinin kendisine verilmesini ve içinde yazılmış olanları görmek istemez, ölürken her şeyin bitmiş olmasını temenni eder. Böyle bir temenni orada bir işe yaramayacağı gibi, dünyada helal haram demeden biriktirmiş olduğu malı da kendisine verilecek cezayı önlemeyecektir. Artık mal, mülk, saltanat, makam, güç vb. dünyaya ait ne varsa hepsi yok olup gitmiş, sadece insanın olumlu veya olumsuz inanç ve amelleri kalmıştır.

Amel defteri solundan verilen kimsenin hesabı görüldükten sonra Allah Tealâ görevli meleklere o günahkârın ellerini boynuna bağlayıp cehenneme götürmelerini, sonra da zincire vurmalarını emreder.

Âhiret hayatı gayb âleminden olduğu için Allah orası ile ilgili bilgileri bizlere temsilî olarak anlatmaktadır. Ayrıca âyetlerde cehenneme götürülecek olan günahkârın zincire vurulmasının sebebi açıklanmaktadır ki o da Allah'a inanmaması ve yoksula yedirmeyi teşvik etmemesi, yani bencil duygularını aşarak başkalarının sıkıntılarını paylaşma olgunluğunu sergileyememesidir. Yoksulu gözetme konusundaki duyarsızlığın, kişinin zincirlere vurulmasının ana sebeplerinden biri olarak Allah'a inançsızlığın hemen ardından zikredilmesi, İslam'ın paylaşmaya, sosyal adalete ve barışa verdiği önemi gösterir.

ANNE VE BABAYA İYİLİK ETMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ
كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَر۪يمًا

"Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara 'öf!' bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle." (İsrâ, 17/23)

Cenab-ı Hak, kendisine inanmamızı emrettikten sonra anne ve babamıza karşı iyilikte bulunmamızı emretmektedir. Çünkü anne ve babamız dünyaya gelmemize sebep olmuşlardır. Onlar bize iyiliğin ve kötülüğün neler olduğunu öğrettiler. Bizleri yanlış şeylerden uzak tutmaya çalıştılar. Özellikle annelerimiz, bizi büyütmek için geceleri o tatlı uykularını terk edip, rüzgar esmesin diye adeta şefkat kanatlarını üzerimize gerdiler. Kendileri ihtiyaç duydukları şeyleri terk ederek biz evlatlarını düşündüler. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim'de, anne babaya iyilik etmemiz önemle vurgulanmaktadır. Bu, yerine getirilmesi çok zor ve belki de tam olarak ifa edilemeyecek haklardan biridir. Zira Peygamberimiz de kişinin hürriyetini kaybetmiş babasını hürriyetine kavuşturarak yaptığı iyilik bile onun hakkını ödemeye tam olarak yetmeyeceğini haber vermiştir (Müslim, "Itk", 25). Çünkü kul haklarının en büyüğü, ana baba hakkıdır.

Anne babamıza yaptığımız iyilikler, sözlü ve fiili bütün iyilikleri kapsar. Onların gönüllerini kazanmamızda söyleyeceğimiz sözlerin büyük önemi vardır. Zira maddi olarak tüm ihtiyaçlarını karşılama imkânına sahip olamazsak bile güler yüz ve tatlı dilimizle onları memnun edebiliriz. Bu bakımdan anne babalarımıza karşı hitaplarımıza çok dikkat etmeliyiz. Çünkü Allah, onları azarlamamamızı emrediyor. Şöyle bir düşünelim, bizden yaşça küçük olan birisi bizimle konuşurken laubali

* Dr. Ercan ESER

davranır, dinlemez veya bize karşı sesini yükseltirse nasıl üzülürüz değil mi? İşte anne ve babamız da onlara karşı hoş olmayan hitaplarımızdan dolayı üzülürler. O bakımdan Cenab-ı Hak *"onları azarlamayın ve her ikisine de güzel söz söyleyin"* diye buyurmuştur. Onlara anneciğim, babacığım şeklinde gönüllerini okşayacak tarzda tatlı dil ile hitap etmemiz gönüllerini kazanmamıza sebep olur, onları sevindirir. Büyüklerden bir zata anne babaya karşı tatlı söz söylemenin nasıl olacağı sorulmuş o da suçlu bir hizmetlinin efendisi karşısındaki konuşması gibi olmalıdır, demiştir. Bugün bizler genç, güçlü kuvvetli insanlarız. Unutmayalım ki anne babalarımız da bizim gibi güçlü kuvvetli idiler. Sahip olduğumuz bu imkânlar elimizden gidecek, yarın biz de onlar gibi yaşlanıp çocuklarımızın bakımına muhtaç hâle geleceğiz. O bakımdan anne babamıza karşı tevazu kanatlarını indirmeliyiz ve onlara merhamet etmeliyiz ki yarın da çocuklarımız bizlere aynı şefkat ve merhamet kanatlarını indirsinler. Ayet-i kerimede adeta bir kuşun yavrusunu kanadının altına alarak onu tehlikelerden koruması gibi bizim de anne babamızı korumamız gerektiği emredilmektedir (İsrâ 17/24). Ancak bu, çok zor ve sabır isteyen bir iştir. Allah onlarla bizim sabrımızı denemektedir. Bu zoru başararak onların rızalarını kazandığımız zaman cennete girip nimetlerine kavuşacağımız muhakkaktır. Peygamberimiz de anne babası yanında olup da onlara iyilik ederek cenneti kazanamayan ve o nimetten mahrum olan kimseyi kınamış ve ona yazıklar olsun diye acımıştır (Müslim, "Birr ve Sıla", 9-10).

Ayette de ifade edildiği gibi annemiz rahminde bizi taşırken birçok sıkıntılara katlanmış ve meşakkatlerle bizi bu dünyaya getirmiş olduğundan dolayı (Lokmân, 31/14) olsa gerek ki anneye iyilik etmek babaya iyilik etmekten daha öncelikli olduğu Peygamberimizin hadisinde de yer almıştır (Müslim, "Birr ve Sıla", 2).

Anne babamıza iyilik yapmak onların rızasını almaya, dolayısıyla Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olur. Peygamberimiz, onların rızasını almakla dualarımızın kabul olacağını, birçok sıkıntılarımızın hallolacağını haber vermektedir. Bununla ilgili rivayet edilen hadise göre üç kişi bir mağaraya sığınır. Sonra mağara girişine büyük bir kaya parçası düşerek kapatır ve içindekiler çaresizlik içerisinde kalırlar. Bu durumdan kurtulmak için her biri Allah'ın hoşuna gidebilecek iyiliklerini sayarak taşın kalkması için Allah'a yalvarırlar. Bunlardan biri de her gece anne babasına süt ikramında bulunduğunu, ancak uyurken onları uyandırmamak için bir gece sabaha kadar beklediğini, bu iyiliğinden dolayı mağaradan kurtulmasını ister. Bu vesileyle mağaranın ağzındaki kaya yükselmeye başlar (Buhârî, "Büyû" 98; Müslim, "Zikir", 100).

Ana babamız için şöyle dua ederek *"Rabbimiz! Hesap görülecek günde beni, ana-babamı ve inananları bağışla."* (İbrahim,14/41) mağfiret talebinde bulunmamız onlara yapacağımız iyilikler arasında değerlendirilmiştir. Esasen ana babamıza yap-

tığımız iyilik ve ihsan kendimize yapılan ihsandır. Anne babamıza yaptığımız iyiliklerin karşılığını fazlası ile dünyada çocuklarımızdan göreceğimiz gibi ahiretteki mükâfatı da sınırsız olacaktır.

Ana babamız, bizi Allah'a isyana teşvik etmedikçe, onların meşru olan emrine uymamız gerekir. Ana baba, müşrik de olsalar bile onlara iyilik ve ikramda bulunmamız dinimizin emridir. Peygamberimiz, müşrik anneye sıla-i rahimde bulunup ona iltifatlarda bulunmayı emretmiştir (Müslim, "Zekât", 50). Hayırlı evlat, ana babalarına sadece dünyada iken iyilik eden değil, onların ölümünden sonra da onların dostluğunu koruyup devam ettiren ve dostlarına saygı gösterendir. Nitekim Abdullah b Ömer de yolda gördüğü bir kişiye babasının dostu olduğu için bineğini ve sarığını vererek iltifat eder, kendisini kınayanlara ise o babamın dostudur, diye cevap verir (Müslim, "Birr ve Sıla", 11-13).

Kısaca ayet-i kerimede ana babaya iyilik etmek Allah'a ibadet etmekle aynı derecede görülmekte, anne babalarımıza en güzel muamelede bulunmamız emredilmektedir.

ANLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİMİZE RİAYET ETMEK İMANIN GÖSTERGESİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ...

"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin..." (Mâide, 5/1)

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, gerek insanın kendisini yaratan Allah'a verdiği sözde durması, gerekse başka insanlarla yaptığı sözleşmeler ve antlaşmalara bağlı kalması hususu üzerinde önemle durmuş ve değişik vesilelerle yapılan antlaşma veya verilen sözlere vefa gösterilmesini bütün Müslümanlardan istemiştir. Okuduğum ayet-i kerimede yerine getirilmesi istenen "akid" burada, hem Kur'an'ın getirdiği iman esaslarını, Allah'ın emir ve yasaklarını, uygulanması gereken kuralları, hem de genel anlamıyla kişilerin kendi aralarında yaptıkları sözleşmeleri ve verdikleri sözleri kapsamaktadır.

Cenâb-ı Allah'ın; *"Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin"* (Mâide, 5/1) emri yaptığımız bütün anlaşma ve sözleşmelerin gereğini yerine getirme hususuna dikkatimizi çekmektedir. Öncelikle şunu iyi bilmeliyiz ki, "iman" kul ile yüce Allah arasında yapılmış çok önemli bir akittir. Hepimiz kalbimizde taşıdığımız imanımızın bir gereği olarak kulluk görevlerimizi yerine getirmeliyiz. Bizler inanç ve ibadet boyutuyla kulluk görevlerimizi ne kadar mükemmel bir şekilde yerine getirirsek Allah katındaki değerimiz ve elde edeceğimiz mükâfat ve sevaplar o oranda artacaktır.

Bunun dışında gündelik hayatımızda pek çok anlaşma ve sözleşmeler yaparız. Hangi türden olursa olsun, Allah'ın emirlerine ters düşmediği sürece, yaptığımız bütün bu anlaşmalara vefa göstermemiz gerekir. Zira toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi yapılan anlaşmalara ve sözleşmelere uymakla mümkündür. Bunlar olmaksızın sosyal ve ticari hayatın hedeflendiği şekilde gelişmesi ve devam

---

* Yunus AKKAYA

etmesi mümkün değildir. Sözümüzde durmamak, yaptığımız anlaşmaya riayet etmemek bireysel ve toplumsal ilişkilerimizde güven kaybına neden olur. Güven kaybı ise bireysel ve toplumsal huzursuzlukların en önemli sebebidir. Bugün toplumumuzda yaşayan insanların şikâyetlerinin önemli bir bölümünü verilen sözlerde durulmaması, yapılan anlaşmalara uyulmaması ve sözleşmelerin gereğinin yerine getirilmemesi oluşturmaktadır.

Hz. Muhammed (s.a.s), daha peygamberlik öncesi dönemde yakın çevresi tarafından güvenilir ve sözünde durur bir kişi olmasıyla tanınmış ve peygamberliği süresince karşılaştığı bütün zorluklara rağmen yapılan anlaşma ve sözleşmelere uyma konusunda en güzel örnekleri ortaya koymuştur. İslamiyet'in amansız düşmanları olan Mekke putperestleriyle ilişkilerinde bile verilen sözünde durma ve ahde vefa konusunda titiz davranmış, bu konuda çevresindeki müminlere iyi bir örnek olmak için büyük çaba sarf etmiştir.

Yapılan anlaşmayı bozmanın ve verilen sözden caymanın Müslüman'a yakışmayacağını gösteren bir olay Hudeybiye Anlaşması'nın yapıldığı sırada yaşanmıştır. Hudeybiye Anlaşması'nın şartlarından biri, Mekke'den Medine'ye iltica eden kişilerin iade edileceği şeklinde idi. Anlaşmanın henüz imzalandığı anlarda Kureyş temsilcisi Süheyl bin Amr'ın oğlu Ebu Cendel, ayaklarındaki zincirleri sürüyerek yavaş yavaş Peygamber Efendimizin yanına geldi. Ebu Cendel (r.a) Müslüman olduğu için müşriklerden çok işkence görmüştü. Bir fırsatını bularak ellerinden kaçmış ve kendini Müslümanların arasına atmıştı. Süheyl, anlaşma gereğince ilk iade edilecek kimsenin oğlu olduğunu söyledi ve elindeki sopayla Ebu Cendel'in yüzüne vurdu. Olan biteni hüzünle takip eden Rahmet Peygamberi Efendimiz, Ebu Cendel'in anlaşma dışı bırakılmasını, onu kendisine bağışlamasını Süheyl'den rica etti. Ancak taş yürekli müşrik baba buna yanaşmıyordu. Ebu Cendel (r.a) de müşriklere teslim edilirken feryatlarla Müslümanlara yalvarıyor ve yardım istiyordu. Müslümanlar onun hâline dayanamayıp ağlamaya başladılar. Allah Resûlü Ebu Cendel'i teselli ederek;

"Ey Ebu Cendel! Biraz daha sabret, katlan! Allah Teâlâ'dan bunun mükâfatını dile! Hiç şüphesiz yüce Allah sen ve yanında bulunan zayıf, kimsesiz Müslümanlar için bir genişlik ve çıkar yol yaratacaktır. Biz şu kavimle bir barış anlaşması yapmış ve bu yolda kendilerine Allah'ın ahdiyle söz vermiş bulunuyoruz. Onlar da bize Allah'ın ahdiyle söz verdiler. Sözümüze vefasızlık edemeyiz. Zira verdiğimiz sözde durmamak bize yakışmaz!" (İbn Hanbel, IV, 325; İbn Hişâm, III, 367) buyurdu.

Hayber savaşı sırasında, Yesâr adlı çobanın başından geçen şu olay da konumuzla ilgili önemli bir örnektir. Nakledildiğine göre, Yahudi ileri gelenlerinden birinin koyunlarını güderek geçimini sağlayan Yesar, Hayber Gazvesi'nin cereyan ettiği günlerde kale içinde adı sıkça geçen Allah Resûlü ile görüşebilmeyi çok arzulamış ve bir

sabah kaleden çıkıp koyunlarını güderken onunla karşılaşmıştı. Efendimizle kısa bir sohbetten sonra Yesâr İslam'ı kabul etti. Allah Resûlü onun ismini Eslem yaptı. Daha sonra çoban elindeki koyunları ne yapması gerektiğini Peygamber Efendimize sordu. O da;

"Onları geri çevir ve kovala! Şüphen olmasın ki hepsi de sahiplerine döneceklerdir" buyurdu. Eslem bir avuç çakıl alarak koyunlara doğru attı ve; "Sâhibinize dönün! Vallahi bundan sonra ebediyen sizinle beraber olmayacağım" dedi. Koyunlar toplu olarak gittiler, sanki onları sevk eden birisi varmış gibi kaleye girdiler. Çoban da Müslümanlarla birlikte savaşmak için kaleye doğru ilerledi (İbn Hişâm, III, 397-398; İbn Hacer, I, 38-39).

Burada Nebiyy-i Ekrem Efendimiz, koyunlara ganimet olarak el koymak yerine, sürüyü geri göndererek çobanın sahibine verdiği sözü tutmasına imkân sağlamıştır. Hadisenin savaşın uzadığı ve Müslümanlar arasında erzak sıkıntısının baş gösterdiği bir zamana tesadüf etmesi, Efendimizin sergilediği bu güzel davranışı, yapılan anlaşmalara bağlı kalmanın önemini daha da açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

İman ile güvenilirlik arasında önemli bir bağ vardır. Mümin elinden ve dilinden insanların güvende olduğu kişi demektir. Bizler de herkese güven vermeliyiz.

ANLAŞMAZLIĞA DÜŞEN EŞLERİ BİR ARAYA GETİRELİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَماً مِنْ اَهْلِه۪ وَحَكَماً مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ يُر۪يدَٓا اِصْلَاحاً يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يماً خَب۪يراً

"Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/35)

Aile, dinen evlenmelerine engel bulunmayan bir kadın ve bir erkeğin evlenerek oluşturduğu sosyal bir müessesedir. Başka bir ifade ile aile; en küçük bir topluluk, topluluk ise büyük bir ailedir. Yüce kitabımız Kur'an, toplumun çekirdeğini oluşturan ailenin sağlam temeller üzerine kurulmasını ve korunmasını istemektedir. Ailenin her bir bireyi hak ve sorumluluk sahibidir. Eşler, aralarında karşılıklı saygı ve sevgiyle ayrıca birbirlerinin hak ve sorumluluklarına riayet ederek yuvanın ahenk ve huzuruna yardımcı olurlar. Mutlu ve huzurlu bir aile için eşlerin karşılıklı anlayış ve uyum içinde olması gerekir. Ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerde karşılıklı hak ve görevler belirlenmiştir. Erkeklerin kadınlar üzerinde meşru hakları olduğu gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları vardır (Bakara, 2/228). Nisa sûresinin 19'uncu ayet-i kerimesinde eşlerin iyi geçinmesi istenir:

"Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Açık bir hayâsızlık yapmış olmaları dışında, kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur." (Nisâ, 4/19)

Eşler birbirlerine karşı güzel davranmaya ve karşılıklı hukuka riayet etmeye azami gayret göstermelidirler. Bu konuda müminler için en güzel örnek sevgili Peygamberimizdir. O ömründe bir defa da olsa elini kaldırıp bir kadına vurmamış ve şöyle buyurmuştur:

"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım" (İbn Mâce, "Nikâh", 50; Dârimi; "Nikah", 55)

---

* N. Sabri AKIN

Ayrıca o, kadınlarını incitenlerin toplumda iyi kimseler olmadığını beyan buyurmuş, aile ilişkilerinin sevgiye dayanması gerektiğini belirterek kadınların haklarının gözetilmesini ve bu konuda Allah'tan korkulmasını istemiştir. Eşler arasında her şeye rağmen anlaşmazlıklar çıkabilir. Nisa sûresinin 128'nci ayetinde geçimsizlik hâlinde ne yapılacağı şöyle beyan buyurulmaktadır:

"Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."

Eşler arasında geçimsizlik uzar, karı-kocanın arasının açılmasından endişe edilirse ailenin devamı için; "hakeme başvurma" yöntemi öngörülür. Şöyle ki, erkeğin veya hanımın, haklarını kötüye kullanarak ya da görevlerini yapmayarak eşini mağdur etmesi hâlinde, tarafların ailelerinden karşılıklı rıza gösterecekleri, bilgisine ve görgüsüne itimat edilen kişilerden oluşan hakemler vasıtası ile anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulmaya çalışılır.

Görüldüğü gibi ailede iki tarafın karşılıklı anlaşmazlıklarının, hukuk ihlâlleri ve geçimsizliklerinin çözüm yolu olarak "hakemlere götürülmesi"ni Kur'an-ı Kerim teklif etmektedir. Kendilerini daha iyi tanımaları ve geçimsizlik sebeplerini daha iyi bilmeleri sebebiyle tayin edilecek iki hakemden biri kocanın, diğeri de hanımın ailesinden olmalıdır. Çünkü bunlar tarafların çocukluğunu, yetişme tarzlarını, isteklerini, beklentilerini bilirler. Kendilerinden bir parça olduklarından onları önemserler. Akraba içinde hakemliğe uygun şahıslar bulunduğu müddetçe yabancılardan hakem tayin edilmesi uygun olmaz.

Hakem, her iki tarafın rıza ve onayı ile anlaşmazlık konusunu hükme bağlayan kişidir. Hakemlerin görevi, tarafların arasını düzeltmeye çalışmak, kusurlu olanı yola getirmek için yöntem belirlemek ve gereğini yapmaktır. Eşlerin arasını bulmak isteyen hakemler tarafların fikirlerini alır, onları dinler, aralarındaki geçimsizliğin sebeplerini tespit eder ve onları gidermeye çalışır. Şayet haksızlık erkekte ise, hakem ona nasihat eder ve iyi geçinmelerini söyler. Eğer kadın haksızsa, tayin edilen hakem kadına nasihat eder, Allah'ın emirlerini bildirir ve onu kocasıyla iyi geçinmeye çağırır. Âyetin açık ifadesine göre hakem tayin edecek olan merci, karı ve koca veya bunların aileleri değil, devletin ilgili kurumudur. Evlilik hukuk ve adabına riayet edilmemesi durumunda resmî kurum hakem tayin etmekle yükümlüdür, ancak bu yükümlülük karı kocanın da hakem tayinine engel teşkil etmez (Kur'an Yolu, c.II, s.47,48).

Hakemler gerçekten barıştırmak isterler, eşler de barışmak isterlerse, Allah, karı-koca arasındaki dargınlığı giderir ve onlara huzur ve geçim verir. Şüphesiz ki yüce Allah, alîmdir, karı-kocanın hâllerini çok iyi bilir ve O, her şeyden haberdardır.

ANNE VE BABAMIZA KARŞI SORUMLULUKLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ي قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَكُمَٓا اَتَعِدَانِن۪ٓي اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْل۪ي وَهُمَا يَسْتَغ۪يثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ الْاَوَّل۪ينَ

"Anne ve babasına; 'Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmiş iken, beni tekrar diriltilecek olmakla mı tehdit ediyorsunuz?' diyen kimseye onlar Allah'a sığınarak, 'Yazıklar olsun sana! İman et, Allah'ın vaadi gerçektir' diyorlar, o da, 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir' diyordu." (Ahkâf, 46/17)

Ailenin temel unsuru anne-babadır. Bilindiği gibi korunması gereken beş şeyden biri de, neslin devamının sağlanmasıdır. Anne, hamilelik devresinde dokuz ay bedeninde yavrusunu şefkatle taşır, o devrede pek çok güçlükle karşılaşır, bütün bu güçlüklere göğüs gererek çocuğunu dünyaya getirir. Çok zayıf bir o kadar da bakıma muhtaç olan bebeği için, uykusundan, yemesinden ve içmesinden feragat eder. Yemezler yedirirler, giymezler giydirirler. Çocuklarının bir yeri ağrısa, onlar daha fazla üzüntü çekerler. Kendi rahatlarından önce çocuklarının rahatını temin ederler. Aile içindeki bireylerin hak ve sorumlulukları karşılıklı olmakla birlikte çocukların ebeveyne karşı sorumluluklarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Anne-babalarımıza karşı en önemli görevlerimiz onlara iyi muamele etmek ve onlarla sevgi ve saygıya dayalı olarak güzel geçinmektir. Bizi dünyaya getirmeye sebep olan ebeveynin haram olmayan her türlü talebini yerine getirmenin Allah'ın rızasını kazanmamıza vesile olduğunu bilmemiz gerekir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

* Nevzat OKUMUŞ

"Anne-babası veya her ikisinden birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet'e giremeyip Cehennem'e giden kimseye yazıklar olsun" (Müslim, "Birr", 9).

2. Anne-babaya iyi davranmak (İsrâ, 17/23-24). Peygamberimiz "kime iyilik yapayım?" diye üç defa soran bir kişiye her defasında da, "annene" cevabını verirken dördüncü defada, babasına iyilik yapması gerektiğini söylemiştir (Buhârî, "Edeb", 2).

3. Günlük maddî-manevi ihtiyaçlarını karşılamak ve gidermek. Anne baba muhtaç durumda iseler evladın onların ihtiyaçlarını karşılaması ahlaki olduğu kadar dinen hukuki bir sorumluktur (Bakara, 2/215). Nasıl ki biz küçükken her ihtiyacımızı karşılayan ebeveynimiz, muhtaç duruma geldiklerinde bizim de onlara aynı sevgiyi geri vermemiz bir erdemlik ifadesi, bir ahlak ve bir şükran borcumuzdur.

4. Saygılı davranmaktır. Bizim örf ve adetimize göre büyüklere saygı, küçüklere karşı sevgi göstermek esastır. Peygamberimiz (s.a.s) anne-babaya saygısızlığı büyük günahlardan saymıştır:

"Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?, diye sordu. 'Evet, bildir, ey Allah'ın Resulü' diyen ashab-ı kirâma bunların sırasıyla; 'Allah'a ortak koşmak, anne-babaya karşı gelmek, haksız yere adam öldürmek ve yalan söylemek' olduğunu belirtti" (Buhârî, "Edeb", 6).

6. Uygun olmayan söz söylememek ve onları incitecek her türlü ifadelerden mümkün mertebe uzak kalmaktır. Çünkü ebeveyne kötü davranmak haram olduğu gibi, onlara kötü söz söylenmesine sebep olmak da haramdır. Allah'ın, "Onlara öf dahi demeyin" emrine ilaveten Peygamberimiz (s.a.s); *"Bir kimsenin anne-babasına sövmesi büyük günahlardandır." Sahabe;*

"Bir kimse ebeveynine nasıl söver?" deyince,

-Efendimiz (s.a.s); *"Biri başkasının anasına söver, o da tutar bunun ebeveynine söver"* diye cevap verdi. (Buhârî, "Edeb", 4)

7. Öldüklerinde hayırla anmak, dua etmek (İbrahim, 14/41).

ANNE VE BABAYA İYİ DAVRANMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِۚ حَمَلَتْهُ اُمُّهُ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ ف۪ي عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيْكَۜ اِلَيَّ الْمَص۪يرُ وَاِنْ جَاهَدَاكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ ب۪ي مَا لَيْسَ لَكَ بِه۪ عِلْمٌۙ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًاۘ وَاتَّبِعْ سَب۪يلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّۚ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"İnsana da anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olmuştur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır. Eğer hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme. Fakat dünyada onlarla iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz ancak banadır. Ben de size yapmakta olduğunuz şeyleri haber vereceğim."
(Lokman, 31/14-15)

Bu ayet-i kerimeler anne babaya iyilikten bahsetmektedir. Bu konu insanların dikkate alacağı en önemli hususlardan birisidir. Çünkü hem büyükleri yani anneyi babayı; hem de evlatları yakından ilgilendirmektedir. Bu öneminden dolayıdır ki Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde anne-baba hakkından, onlara iyilik yapmaktan bahsedilmektedir. İşte bunlardan birisi de konu başlığını teşkil eden Lokman sûresinin 14. ve 15. ayetleridir.

Bu ayet-i kerimelerden anlaşıldığı gibi anneye babaya iyi davranmak Allah'ın emridir. Tabii ki anne-baba her türlü iyiliğe layıktır. Çünkü onlar bizlerin yaratılmasına sebep olmuşlardır. Onlar olmasaydı biz de olmazdık. Elbette bizi Allah yarattı ama onlar sebebiyle vücut bulduk, dünyaya geldik. Allah bize rızık verdi ama onların elleriyle bize ulaştı. Onlar bizim için çalıştı; bizi yedirdi, içirdi, barındırdı, kolladı ve gözettiler. Allah bize nasıl karşılıksız nimet verdiyse onlar da karşılık bek-

* Davut KAYA

lemeden bu hizmeti bize sundular. Sevgileri, ilgileri tamamen içten ve tabii olup, hiçbir etki ile bunu yapmadılar.

Bu nedenle onlara iyilik yapmalı, onları hiç kırmamalıyız. Onlara iyilik yapmak, sadece ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla onlara maddi yardımda bulunmak demek değildir. Evet, bu da çok önemli ama asıl onlara yapılacak iyilik, onların ihtiyaçlarını karşılamanın yanında onları hoşnut etmek, mutlu olmaları için çaba sarf etmektir. Hatta onlara yapılacak iyiliklerin isteyerek yapıldığını hissettirmek suretiyle gönüllerini ferahlatacak davranışlar sergilemektir. Onları kırmamak, bezginlik anlamı taşıyan hiçbir ifade kullanmamak ve davranış sergilememek gerekir. Onlara "öf" demenin bile yasak olduğu, İsrâ sûresinin 23. ayetinde açıklanmaktadır. Onları üzecek her türlü hareketten uzak durmak, haberleri olduğu halde üzülecekleri bilgileri gerektiğinde gizlemek, onların yanında edep kurallarına riayet etmek, onları söz ve sohbetin içinde tutmak da onları hoşnut etmenin bir başka yoludur. Bunlara da uyulmalıdır.

Anneye babaya iyilik yapmak bazı ayetlerde Allah'a kulluktan hemen sonra yer almaktadır. Bu durum, konunun ne kadar önemli olduğunun açık bir delilidir.

Ayetlerde ve hadislerde anne-babaya iyilik, birlikte emredilirse de anneye yapılacak iyilik, ona gösterilecek hassasiyet ayrıca vurgulanmaktadır. İşte bu ayette de aynı vurgu yapılmış, annenin durumu çocuk ile olan ilgisi ve yakınlığı açıkça ifade edilmiştir. Anne, sadece çocuk dünyaya geldiğinde değil, dünyaya gelmeden zorluklarla buluşmuştur. Hamileliğin ilk dönemi anne için zorlukların ilk başlangıcı olduğu gibi giderek zorlaşan bir süreç hâlinde devam etmektedir. Annenin çocuğunu taşıdığı, her geçen gün taşımanın zorlaştığı; bu nedenle de bir sürü sıkıntı çektiği ayette açıkça zikredilmektedir.

Ayet-i kerimede Allah'a şükretmek ve anne babaya teşekkür etmek de emredilmektedir. Allah'a, bizi yarattığı, türlü türlü nimetler verdiği için şükretmemiz gerekir. Bizler yoktuk, O var etti; bizleri varlık âlemine O gönderdi. Bizim hayatta kalmamızı sağlayan, bizi rızıklandıran, O'dur. O'nun vermediğini kimse veremez, O'nun verdiğine kimse engel olamaz. O her şeye gücü yetendir. Anne ve babamıza da şükretmemiz gerekir. Bizim dünyaya gelmemize sebep oldukları, bizi kendi canları kadar korudukları; hiçbir fedakârlıktan çekinmeden hep bizim iyiliğimiz için çaba sarf ettiklerinden dolayı teşekkür etmeliyiz. Bu yalnızca sözde değil davranışlarla da gerçekleştirilmelidir.

Valideyne iyilik ve itaat her vesile ile emredilir. Ancak meşru ve makul olmayan durumlarda onlara itaat gerekmez. Konu başlığı olarak zikredilen ayetlerin ikincisinde bu durum dile getirilmiş; Allah'a ortak koşma gibi bir talebe karşı asla itaat edilemeyeceği açıklanmıştır.

Bu da gösteriyor ki anne ve babaya itaat, dinî ölçülere uyması ve aklın kabul etmesi hâlinde bir emirdir. Onlara iyi muamele etmek, incitmeden hizmet etmek, meşru ölçüler içinde onlarla münasebeti en iyi bir düzeyde devam ettirmek gerekmektedir.

ARZU VE İSTEKLERİN PUTLAŞTIRILMASI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَفَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلٰى سَمْعِه۪ وَقَلْبِه۪ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِه۪ غِشَاوَةًۜ فَمَنْ يَهْد۪يهِ مِنْ بَعْدِ اللّٰهِۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ

"Nefsinin arzusunu ilah edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?" (Câsiye, 45/23)

İnsanoğlu yaratılışı itibarıyla dünya nimetlerine meyyaldir. Onun dünyaya ve dünya nimetlerine meyli, yaşama arzusunun bir gereğidir. Bu itibarla insan, ölümü arzu etmez. Her insan gibi biz müminler de daha uzun ömürlü olmayı, daha sağlıklı ve mutlu yaşamayı arzu ederiz. Ancak bu dünyadaki hayatımızın ölümle sınırlı olduğunu, ölümsüzlüğün ve ebediyetin ancak ahiret hayatında olduğunu biliriz ve buna inanırız. Ahiret hayatındaki ebedî mutluluğu kazanmamız için dünya hayatındaki arzu ve isteklerimizin meşru ölçüler dâhilinde sınırlandırılması gerekir. Arzu ve isteklerin sınırsızlığı insana mutluluk değil, doyumsuzluk ve sonunda huzursuzluk getirir. Sevgili Peygamberimiz, "*İnsanoğlunun bir vadi dolusu altını olsa bir ikincisini ister; onun (bu ihtirasını) ancak toprak (ölüm) doyurur. Allah, tövbe edenin tövbesini kabul eder*" (Müslim, "Zekât", 117; hadis no: 2464) buyurarak insanın arzu ve isteklerinin tükenmeyeceğine; bunun ancak ölümle son bulacağına işaret etmiştir. Bu bakımdan İslam dinine göre insan arzu ve ihtiraslarının mahkûmu ve esiri olmamalıdır. Arzu ve isteklerini kontrol altında tutabilmelidir. Mutluluğun yolu da arzu ve isteklerin kontrol altına alınmasından geçer. "Kanaat tükenmez hazinedir" sözünde olduğu gibi insan, arzu ve isteklerini kontrol altına alarak arzu ettiğine erişemese de, bulunduğu hâl üzere mutluluğu yakalayabilir. Mutluluk, insanın insan olması itibarıyla sınırsız bir özgürlüğünün olmadığını bilmesine bağlıdır.

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Nefis ve heva yani arzu ve isteklerin bir disiplin altına alınmadığı, hiçbir değer tanımadan sorumsuzca yerine getirilmeye çalışıldığı durumda insan, tamamen bu duyguların ve isteklerin mahkûmu olabilir. Kontrolsüz ve başıboş bir iştah mahkûmiyeti, gerçekte insanın özgür iradesini arzu ve heveslerine teslim etmesi anlamına gelir. İşte bu durumda insan, belki de hiç farkında olmadan, âyet-i kerimede ifade edildiği gibi "nefsinin arzusunu ilah edinen" birisi oluverir. Âyet-i kerimede nefsî arzularını ilah edinen kimsenin Allah'ı tevhîd etmek hususunda sapıklığa düştüğü ve buna bağlı olarak da kulaklarının ve kalbinin mühürlendiği, gözlerine de perde çekildiği belirtilmektedir. Zira Allah'ı tevhîd etmek, O'ndan başkasının ilahlığının reddedilmesiyle, O'nun emir ve yasaklarını kendi arzu ve heveslerine tercih etmekle olur. Bir kimse, Allah'ın yegâne yaratıcı olduğunu kabul ettiği halde O'nun emir ve yasakları konusunda kayıtsız kalırsa bu durum o kimsenin, Allah'ın ilahlığını tasdik etmekte kusurlu olduğu anlamına gelir. Böyle bir kimse kendi heva ve hevesini "ilah" edinecek şekilde putlaştırırsa, bununla, kendi sonunu hazırlayarak gerçeği anlamaya kulaklarını tıkamış, gözlerini ve kalbini kapatmış demektir. Artık onun zihnini hakikate açma konusunda Allah'tan başka hiçbir kimsenin faydası beklenemez. Bu durumda Allah'tan ona bir fayda hâsıl olması için; Allah'ın onun anlayışını düzeltmesi, kalbini hakikate açması ve gözlerindeki perdeyi kaldırması için, o kimsenin heva ve arzularının mahkûmu olmaktan kendini kurtarmaya gayret etme iradesini göstermesi ve Allah'a yönelmesi gerekir.

Öyleyse âyetteki "Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?!" ikazının dikkate alınması gerekir. Bu itibarla biz müminler dahi, yaratılışı itibarıyla iyi ve kötüyü işlemeye yatkın ve muktedir olmamız hasebiyle, arzu ve isteklerimizi putlaştırma tehlikesine karşı uyanık olmalıyız. Her türlü istek ve iştahımızı bir disiplin içerisinde kontrol altında tutmalıyız. Bunun yolu, Allah'a yönelerek, O'nun emir ve yasaklarına riayet etmek suretiyle O'ndan yardım dilemekten geçer. Âyet-i kerimede ifade edilen kulağın ve kalbin mühürlenmesinin, gözlere perde çekilmesinin kendi yapıp ettiklerimizle doğrudan ilgili olduğunu unutmamamız gerekir. Arzu, heves ve ihtiraslarımızın Allah'ın emir ve yasaklarıyla sınırlı olduğunu bilmemiz ve bunlara riayet etmemiz gerekir. Allah'ın bildirdiği helal ve haramlara, emir ve yasaklara bağlı kaldığımız ölçüde, hakikati anlama ve uygulama konusunda Allah'ın yardımını ve yaratmasını hak ederiz. Bunlara kayıtsız kaldığımız ölçüde de duyu organlarımız hakikati anlama ve uygulama konusunda körelir ve sonuçta duyarsız hâle gelebilirler.

ASKERLİK VATAN BORCUMUZDUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ وَالَّذٖينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوٓا اُو۬لٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُواۚ وَاِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِى الدّٖينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مٖيثَاقٌۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصٖيرٌ

"İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (Enfâl, 8/72)

Peygamber (s.a.s)'in Medine-i Münevvere'ye hicretinden hemen sonra sağlam temellere dayanan bir devletin kurulmasını kabullenemeyen ve gün geçtikçe güçlenmesini hazmedemeyen Mekkeli müşrikler, Medine'ye taarruz etme kararı aldılar. Böylelikle, Hz. Peygamber (s.a.s)'in önderliğinde ensarla muhacirlerin oluşturduğu gücü yıkmayı ve Mekke'de bir türlü baş edemedikleri İslam dinini ve Müslümanları ortadan kaldırmayı hedefliyorlardı. Bu maksatla oluşturdukları güçlü ordularla Medine'ye yürüdüler. Bunun üzerine düşmandan gelecek saldırıya karşı koymak, vatan topraklarını ve Medine'yi korumak için Peygamber Efendimizin komutasında maddi gücü zayıf ancak iman ve manevi gücü oldukça kuvvetli bir ordunun oluşturulması gerekiyordu.

* Hanif BURUN

Yurtlarından göçe zorlanan ilk Müslümanların askeri birlikler kurarak düşmanla savaşmalarına ve kendilerini savunmalarına Allah (c.c) ilk kez şöyle izin veriyordu: *"Saldırıya maruz kalıp zulme uğrayanlara savaş izni verildi"* (Hac, 22/39). Bu ayet savaşı "meşru müdafaa" olarak gören bir ilkeydi. Kur'an bununla kalmadı. Sıcak bir savaş için de kurallar getirdi: *"Sizinle savaşanlarla savaşın, ama asla aşırı gitmeyin. Zira Allah aşırı gidenleri sevmez"* (Bakara, 2/190). Kur'an, bunun gibi onlarca ayetle savaşın da bir ahlakı olması gerektiğini ortaya koydu.

Esas itibarı ile İslam dini savaşı değil barışı hedef almış ve tüm insanlık âleminin güven ve barış içinde yaşamalarını, mecbur kalmadıkça savaşa ve silaha başvurulmamasını istemiştir. Ancak düşman saldırısını önlemek, sulhu hâkim kılmak, barış ve huzur içinde yaşamak ve vatanı savunmak için düzenli ordunun kurulması ve askerlik görevinin ifası dinî bir vecibe ve millî bir vazifedir.

Asker ise; vatani görevini severek yerine getiren, düşmana karşı yurdunu, ırz ve namusunu müdafaa eden, icabında bu uğurda canını feda etmeye hazır, göğsünde iman, elinde silah, vatan bekçiliğini yapan bir fedakârdır. Vatan uğruna yapılacak hiçbir gayret ve fedakârlık ne kadar büyük olursa olsun askerlik ile kıyaslanamaz. Çünkü askerlik toprak için kan ve can vergisidir. Bunun için askerlik çok mukaddes bir vazifedir. Dinimizde askerliğin manevi rütbesi çok yüksektir: Askerlik görevini yaparken ölürse şehit, kalırsa gazidir.

Esasen askerliğin ve düşmana karşı savaşın kıyamete kadar yeryüzünden kalkmayacağı ve vatanı savunmak için güçlü ve uyanık olmak gerektiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle her Müslüman fert bir askerdir. Zorunlu hâllerde erkek ve kadın her ferdin bu vazifeyi görmesi dinî bir vecibedir. Askere gitmemek için birtakım bahaneler uydurmak, kendisini hasta göstermeye çalışmak büyük günahtır. Zaten böyle adamlardan ne Allah razı olur, ne de Peygamber hoşnut olur. Severek, gülerek ve isteyerek vatana karşı görevini yerine getirmek için askere koşanların dünya ve ahirette mertebeleri yüce olacaktır.

AŞIRI HARCAYANLAR ŞEYTANA KARDEŞ OLURLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الْمُبَذِّر۪ينَ كَانُوٓا اِخْوَانَ الشَّيَاط۪ينِۜ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّه۪ كَفُوراً

"Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir." (İsrâ, 17/27)

İnsanoğlunun ihtiyaçları hiçbir zaman bitmez. İnsan bu ihtiyaçlarını karşılamak için her türlü yola başvurur. Elde ettiği serveti acımaksızın harcar. Harcamalarının doğru olup olmadığına da bakmaz. İnsanın bu zaafından dolayı, Rabbimiz, saçıp savurmayı yasaklamış, saçıp savuranları kınamış ve bu kimseleri şeytanın dostları olarak nitelemiştir. Kur'an-ı Kerim'de infak teşvik edilmekle birlikte, kişiyi muhtaç bırakacak ya da bakmakla yükümlü olduğu insanları mağdur edecek oranda harcama yapması da uygun görülmemiştir. Her imkâna sahip olduğu halde kişinin "Benim malım değil mi? Ben kazanmadım mı? İstediğim yere harcayabilirim" şeklindeki yaklaşımı da doğru değildir. Bu tür harcama da israf olarak adlandırılmaktadır. Çünkü israf, saçıp savurmak, doğru olmayan yerlere harcama yapmak demektir.

Saçıp savuranların şeytanın kardeşi dostu olmalarının nedeni, boş yere ve meşru olmayan şekilde başka bir ifadeyle günah yolda harcama yapmalarıdır. Çünkü şeytan Rabbine karşı nankörlükte bulunmuş, nimetin hakkını vermemiştir. Bir bakıma saçıp savuranlar da nimetin hakkını ödemezler. Hak sahiplerine vermeleri gereken şeyleri esirgerler. Hâlbuki nimetin saçıp savrulmadan hak sahiplerine ulaştırılması gerekir. Hz. Ali, kişinin kendisine ve aile halkına israf etmeden, savurganlık yapmadan harcama yapmasını hayırlı iş olarak; gösteriş olsun diye yaptığı harcamasını ise şeytanın bir payı olarak görmüştür.

Allah'a isyan yolunda bulunan kişilerin şeytanlarla beraber olmaları başka bir ayet-i kerimede de şöyle yer almaktadır:

---

* Dr. Ercan ESER

"Kim, Rahman'ın zikrini görmezlikten gelirse biz onun başına bir şeytan sararız. Artık onun ayrılmaz dostudur." (Zuhruf, 43/36)

İnfakın ölçülü olmasına o kadar önem verilmiştir ki, kişinin kendi malından meşru olarak vasiyette bulunması bile belirli bir oranla (üçte bir oranıyla) sınırlandırılmıştır. Bunun üzerindeki vasiyeti geçerli sayılmamıştır. Zaten Kur'an-ı Kerim, Rahman'ın mümin kullarının özelliklerinden bahsederken harcamalarında mutedil yani orta yollu olduklarını şöyle belirtmiştir:

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arasında dengeli bir harcamadır." (Furkân, 25/67)

Peygamberimiz (s.a.s)'in, iktisat edenin fakir düşmeyeceği, nafakada iktisatlı olmanın geçimin yarısı olduğu, şeklindeki tavsiyeleri (*Kenzü'l-Ummal fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'al,* Müessesetü'r-Risale, 1985 Beyrut) harcamada orta yollu davranmanın önemini vurgulamaktadır. Allah mülkü dilediğine verir dilediğinden alır. Bugün sahip olduğumuz mal varlığını aşırı savurganlık yaparak harcarsak yarın kaybederek muhtaç hâle düşebiliriz. Peygamberimiz zamanında beş yüz hurma ağacı olan bir sahabi ağaçların meyvesini toplamış, hepsini dağıtmış, evine hiçbir şey götürmemişti. Bunun üzerine Cenab-ı Hak şöyle buyurdu:

"Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma sonra kınanır ve çaresiz kalırsın." (İsrâ, 17/29)

İmkânlarımız ne kadar çok olursa olsun fert hayatında ve toplum hayatında aşırı harcama yapmamız yasaklanmıştır. İktisatlı yaşamak ise teşvik edilmiştir. Başka bir ifade ile imkânlarımızı faydasız yerlere sarf etmemiz, savurganlık olması nedeniyle yasaklanmıştır.

İnsanlık aşırı ve gereksiz harcamalarından dolayı birçok maddi sıkıntıya düşmektedir. Mesela aile geçimsizlikleri ve boşanmaların bir kısmına aşırı harcamaların sebep olduğu bilinmektedir. Yine devletlerin aşırı harcamalarının ve dolayısıyla gereksiz yere borçlanmalarının ekonomik krize yol açtığı görülmektedir. Ayrıca aşırı harcamaların hayat pahalılığı, çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok olmasına sebep olduğu da bir gerçektir.

O halde; başkalarına baş eğmeden izzetle yaşayabilmek için iktisada riayet etmeli ve şeytanî bir fiil olan savurganlıktan sakınmalıyız.

ÂYETÜ'L-KÜRSÎ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌۜ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ مَنْ ذَا الَّذ۪ي يَشْفَعُ عِنْدَهُٓ اِلَّا بِاِذْنِه۪ۜ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْۚ وَلَا يُح۪يطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِه۪ٓ اِلَّا بِمَا شَٓاءَۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَۚ وَلَا يَؤُ۫دُهُ حِفْظُهُمَاۚ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظ۪يمُ

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür." (Bakara, 2/255)

Âyetü'l-Kürsî olarak isimlendirilen bu ayet-i kerime, adeta yüce dinimiz İslam'ın özü ve özeti gibidir. Âyetü'l-Kürsi, yüce Rabbimizi bize en güzel şekilde tanıtan bir ayet-i kerimedir. Bizler Allah'ın kulları olarak ona karşı görevlerimizi ancak onu tanıyarak yapabiliriz. Kendisine ibadet ettiğimiz, her şeyin yaratıcısı ve yaşatıcısı Rabbimize layık insanlar olmanın yolu onu tanımaktan geçer.

Bu ayetin biz Müslümanların hayatında büyük bir yeri vardır. Yüce kitabımız Kur'an'ın asıl konusu olan Rabbimizi ve onun birliğini anlatır. Ayette Tevhid inancının esasları açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Âyetü'l-Kürsî'nin tamamı on cümledir. Bu ayet bize şunları haber verir: Allah Teâlâ birdir. O daima diridir. Uyuklama ve dalgınlık gibi insana ait sıfatlardan uzak olup kâinatı kendi tasarrufunda bulundurur. O'nun izni olmadan kimse şefaat edemeyecektir. O'nun, bilgisi ezel ve ebedî kuşatır. Kudreti arz ve semaları kaplar. Zâtı

* Dr. Bahattin AKBAŞ

çok yücedir. “Âyetü'l-Kürsî” hakkında sevgili Peygamberimizin hadisleri vardır. Hz. Peygamber, Übey b. Kâ'b'a “Allah'ın kitabından hangi âyet en büyüğüdür” diye sorup “Âyetü'l-Kürsî'dir” cevabını alınca onu tebrik etmiştir (Müslim, “Müsâfirîn”, 258. Ebû Dâvûd, “el-Huruf ve'l-Kıraa”, 35; İbn Hanbel, V, 142).

Bir başka hadislerinde sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

“Kur'an'ın en faziletli ayeti Bakara suresindeki Âyetü'l-Kürsi'dir. Bu ayet bir evde okunduğu zaman şeytan oradan uzaklaşır.” (Tirmizî, “Fedâilü'l-Kur'an”, 2)

Yine sevgili Peygamberimiz (s.a.s) özellikle farz namazların arkasından, akşam, sabah ve yatağa yatınca bu ayetin okunmasını tavsiye etmiştir (Tirmizî, “Fedailü'l-Kur'an”, 2, V, 158; Dârimî, “Fedailü'l-Kur'an”, 14).

Ayetü'l-Kürsi'nin sabah akşam dua olarak okunması da tavsiye edilmiştir. Ayet-i kerime şifa ve korunmaya da vesile kılınmıştır. Hz. Peygamber “yatağına girerken onu okuyan kimseyi Allah'ın koruyacağını ve şeytanın ona yaklaşamayacağını” bildirmiştir (Buhârî, “Vekâlet”, 10). Bu âyetin içinde Allah'ın en yüce ismi bulunmaktadır (Müsned, VI, 461). İşte bu faziletleri sebebiyledir ki Âyetü'l-Kürsî'yi namazların sonunda okumaya çalışırız. Ayrıca namaz dışında da sıkça okumaya gayret ederiz.

Pek çok fazileti olan bu yüce ayeti okumak bizler için büyük bir mükâfat vesilesidir. Müslümanlar olarak “Âyetü'l-Kürsî'yi çokça okuyarak onu anlamaya ve üzerinde düşünmeye çalışalım. Yalnızca Allah'a ibadet ederek onun büyüklüğüne ve yüceliğine sığınalım.

AZAPTAN KURTARACAK TİCARET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْج۪يكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَتُجَاهِدُونَ
فِي سَب۪يلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۙ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً ف۪ي جَنَّاتِ عَدْنٍۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُۙ وَاُخْرٰى
تُحِبُّونَهَاۜ نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَر۪يبٌۜ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِن۪ينَ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُٓوا اَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ
ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّ۪نَ مَنْ اَنْصَار۪ٓي اِلَى اللّٰهِۜ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ
بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ وَكَفَرَتْ طَٓائِفَةٌۚ فَاَيَّدْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوا ظَاهِر۪ينَ

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır. (Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte bu büyük başarıdır. Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele! Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nasıl ki Meryem oğlu İsa da havarilere, 'Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir?' demişti. Havariler de, 'Biz Allah'ın yardımcılarıyız' demişlerdi. Bunun üzerine İsrailoğullarından bir kesim inanmış, bir kesim de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler." (Saf, 61/10-14)

Kur'an'da yüce Allah bazı ayetlerin daha iyi anlaşılması amacıyla bazen farklı üslup ve metotlar kullanarak insanların dikkatlerini çekmektedir. Bu konuda tercih edilen metotlardan biri de ticaret örneğidir. Bu ticaret örneklerini birlikte anlamaya çalışırsak;

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size? Allah'a ve peygamberine inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihat edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için çok hayırlıdır." (Saf, 61/10-11)

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

"Şüphesiz Allah, müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır." (Tevbe, 9/111)

"Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir." (Âl-i İmran, 3/92) ayetiyle Allah yolunda feda edilen şeylerin en yücesinin insan canı ve malı olduğu belirtilmektedir. İnsanın en çok kıymet verdiği şey canı ve malıdır. Bu itibarla sağlık ve sıhhatli olmak zenginliğin başı, servet ve mal sahibi olmak ise onun göstergesidir. İşte âyet-i kerimelerde bu iki kıymetli şeyi Allah uğrunda harcamamız istenmektedir. Bunun karşılığında Allah'ın vaat ettiği cennetin güzel bir ticaret ve kazanç olduğu vurgulanmaktadır.

Sûrenin başında kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hâlleriyle yüce Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzeh oluşunun tesbihi ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılarak özü ve sözü bir olmayan insanlar ikaz edilmekte; Allah'a karşı zevâhiri kurtarma çabasının ne kadar faydasız olduğuna dikkat çekilmektedir. Sûrenin sonunda ise kurtuluş yolunun samimi bir iman ve bu imana uygun davranışlar ile mümkün olacağı bildirilmektedir.

Sure bütünlüğü göz önüne alındığı zaman ayetlerde Hz. Muhammed'den önceki peygamber olan Hz. Îsâ'nın hayatından bir örnek verilerek Allah'ın dinine içtenlikle destek olanların fetihler ve zaferlerle, sonunda da en büyük başarı olan âhiret mutluluğuna erişmekle müjdelenmektedir.

"Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) müminleri müjdele!" (Saf 61/13) hitabı savaşlarda Müslümanların morallerini yükseltici bir ifade olarak sık sık tekrar edilmiş; özellikle Osmanlı'da Mehteran takımının, ordunun muzaffer olacağı inancını pekiştirmek üzere icrâ ettiği musikî arasında coşkulu biçimde seslendirilmiştir. Ayetteki "Allah'a yardım" ifadesi, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına uymak, dinine destek olmak demektir.

(Saf, 61/14)'de geçen "Havariler" ise Hz. İsa'ya herkesten önce inanan ve yardımcı olan, onun Allah'ın kulu ve peygamberi olduğunu tasdik edenlerdir. Havariler, ilk zamanlarda büyük sıkıntılara maruz kalsalar da sonunda inkârcılara karşı büyük bir üstünlük elde etmişlerdir.

"Allah Hz. Muhammed'i gönderip iman eden o kimseleri onaylayan bildirimlerde bulununca, özellikle Hz. Îsâ'nın Allah'ın kelimesi olduğunu haber verince, onların delilleri açık hâle geldi veya delillerinin üstünlüğü ortaya çıktı" gibi mânalarla da açıklanmıştır. Bu âyet bu tarihî gerçeğe gönderme yaparak Müslümanların bundan sonuçlar çıkarması istenmektedir (Kur'an Yolu, V/339-340).

Bununla birlikte, dünyadaki zafer ve üstünlüğü aşırı büyütmemeli, asıl güzel sonuç, kurtuluş ve başarının Allah'ın hoşnutluğunda ve âhiret mutluluğuna erişmekte olduğu gerçeğini unutmamalıyız.

BAKARA SURESİNİN SON ÂYETLERİNİ (ÂMENE’R-RASÛLÜ) YENİDEN OKUMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اٰمَنَ الرَّسُولُ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّه۪ وَالْمُؤْمِنُونَۜ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَكُتُبِه۪ وَرُسُلِه۪ۜ لَا نُفَرِّقُ
بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِه۪ۗ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَص۪يرُ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ
نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَاۜ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْۜ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَٓا اِنْ نَس۪ينَٓا اَوْ اَخْطَاْنَاۚ رَبَّنَا
وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَٓا اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِه۪ۚ
وَاعْفُ عَنَّاۗ وَاغْفِرْ لَنَاۗ وَارْحَمْنَاۗ اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِر۪ينَ

“Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri; Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: ‘Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.’ Yine; ‘İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır’ dediler. Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar. Onun kazandığı iyilik kendi yararına, kötülük de kendi zararınadır. (Şöyle diyerek dua ediniz): ‘Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Ey Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet. Bizi bağışla. Bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et.’ ”
(Bakara, 2/285-286)

Bakara suresinin son iki âyeti yüce Rabbimizin bizlere hediyesidir. “Âmenerrasûlü” diye başlayan bu âyetlerde önemli inanç konuları yer alır. Son âyette de kısa ve özlü dua örnekleri verilir. Bizim inancımıza göre her bir Peygamber, Allah’ın insanlar için seçtiği yüce önderlerdir. Bu ayette imanın temel maddeleri

* Dr. Bahattin AKBAŞ

kısaca ele alınır. Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, hayatın sonunda O'na verilecek hesaba inanmak, imanın temel şartlarındandır. Bunları kabul ettikten sonra birer Müslüman olarak tutumumuz, Allah'ın her emrine itaat etmek olmalıdır.

Bu ayetlerin içinde bulunduğu Bakara sûresi, hicretin ilk yıllarında indi. Bu zaman dilimi içindeki müminler büyük ölçüde Allah'ın rızasına uygun bir hayat yaşıyorlardı. O'nun rızası için her şeylerini geride bırakarak Medine'ye hicret etmiş muhacirler ve onlara her şeyleriyle kucak açmış olan ensar vardı. Yüce Allah sûrenin sonunda bu müstesna kullarına bir ödül veriyor. Onların değerini ve kendi katındaki yerlerini bildiriyor. Böylece ilk Müslümanların yolunu izleyecek olan bizlere de dinî hayat dersi veriyor. Bizlerin Rabbimizle aramızdaki ilişkiyi nasıl kurmamız gerektiğini gösteriyor. Allah bu şekilde iman eden ve iyi davranış sahibi mümin kullarını da ödüllendirir. Kulluk yolunda olan biz müminler birtakım iniş çıkışlar gösterebiliriz. İyi niyetli kulların istemeden, unutma ve yanılma sebebiyle meydana gelen kusurlarını yüce Mevlâ bağışlayacağını haber veriyor.

Mirac'ın bir önemli sonucu da Bakara sûresinin son iki âyetinin indirilmiş olmasıdır. Bu mübârek âyetlerde; ilâhî emirler karşısında mutlak itaate yönelen müminlerin inançlarındaki sadakatleri ifade edilmektedir. "Âmenerrasûlü" ülkemizde yatsı namazlarından sonra mihrâbiye olarak okunur. Böylelikle her akşam Rabbimize olan inancımızı ve sadakatimizi tazelemiş oluruz. Mirac'da Peygamberimize vasıtasız olarak vahyolunan bu âyetler, Resûlullah'ın hadislerinde övülmüş, öğrenilmesi ve öğretilmesi istenmiştir. Her zaman ve özellikle yatmadan önce okunması tavsiye edilmiştir (Dârimî, Fedailü'l-Kur'an, 14). Bir hadiste de; *"Bu âyetlerin geceleyin okunması kişiye yeter"* buyurulmuştur (Buhârî, "Fedâilü'l-Kur'an", 10, 27, 34; Ebû Dâvûd, "Ramazan", 9; Tirmizî, "Fedâilü'l–Kur'an", 4; İbn Mâce, "İkâmet," 183).

Herkes kendisi evde yatmadan önce Âmenerrasûlü'yü okuyup, manasını düşünüp imanını kuvvetlendirmelidir. Allah'a bu iki ayetle yönelerek gündüz işlediği günahlara ve kusurlara karşı af dilemelidir. Hz. Ali "Akıllı olan Müslüman mutlaka Bakara suresinin son iki ayetini okuyarak uyur" (Dârimî, "Fedailü'l Kur'an", 14) demiştir.

İbn Abbas (r.a)'tan rivayet edildiğine göre, bir defasında Cebrail (a.s) Nebî (s.a.s)'in yanında oturmakta iken, Hz. Peygamber yukarı taraftan kapı açılmasına benzer bir ses işitti ve başını kaldırdı. Cebrail: Bu, şimdiye kadar hiçbir şekilde açılmayıp sadece bugün açılan bir gök kapısıdır, dedi. Peşinden o kapıdan bir melek indi. Bunun üzerine Cebrail: Bu, yeryüzüne inen bir melektir. Bugüne kadar hiç inmemişti, dedi. Melek selâm verdi ve Peygamberimize şöyle dedi: Müjde! Senden önce hiçbir peygambere verilmeyen iki nur sana verildi. Biri Fâtiha sûresi, diğeri Bakara suresinin son âyetleri. Bunlardan okuyacağın her harfe karşılık sana sevap ve ecir verilir (Müslim, "Müsâfirîn" , 254; Nesâî, "İftitâh", 25). Allah Resûlü (s.a.s) yatağa girmeden evvel çoğu zaman Bakara suresinin baş kısmı ve son üç âyetini (Âmenerrasûlü) okurdu (Dârimî, "Fedailu'l-Kur'an", 14).

BAŞIMIZA GELENLER KENDİ YAPTIKLARIMIZ SEBEBİYLEDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَوَلَمَّٓا اَصَابَتْكُمْ مُص۪يبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَاۙ قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَاۜ قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Onların (müşriklerin) başına (Bedir'de) iki mislini getirdiğiniz bir musibet (Uhud'da) sizin başınıza geldiğinde, 'Bu nereden başımıza geldi?' dediniz, öyle mi? De ki: 'O (musibet), kendinizdendir.' Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Âl-i İmrân, 3/165)

Müslümanlar Bedir savaşında müşriklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişlerdi. Çünkü yardımcıları uğrunda savaştıkları Allah'tı ve O'nun elçisi olan Hz. Muhammed (s.a.s) de yanlarında idi. Aynı galibiyeti Uhud savaşında da umuyorlardı. Allah'ın elçisi onlara, sabrettikleri ve yanlış davranışlardan sakındıkları takdirde, Allah'ın kendilerine yardımını esirgemeyeceğini bildirmişti. Görünüşte değişen bir şey yoktu. Yine Allah yolunda savaşa çıkmışlardı ve Allah Resûlü (s.a.s) yanlarında idi. Allah'ın izni ile karşılarına çıkan düşmanı yenmek istiyorlardı. Ancak durum hiç de onların umdukları gibi olmamıştı. İslam'ı ve Müslümanları yok etmek için Mekke'den gelmiş olan şirk ordusu karşısında içlerine sindiremeyecekleri ağır bir yenilgiye uğramışlardı. Bu yenilginin sebebi ne olabilirdi? Bedirde galip gelirken şimdi niye yenilmişlerdi? Evet değişen bir şey olmamıştı. Karşı taraf yine Allah'ın dininin azılı düşmanı olan müşriklerdi, kendileri de Müslümandı; üstelik Allah Resûlü (s.a.s) yanlarından ayrılmamış onlarla beraber savaşmıştı. Müslümanların zihinlerini bu tür sorular meşgul ediyor ve kendi aralarında "Bu nereden başımıza geldi?" diyerek yenilginin sebebini soruyorlardı. Evet, nereden gelmişti bu başlarına?

---

* Dr. Mehmet CANBULAT

İşte Cenab-ı Hak, *"De ki: O (musibet), kendinizdendir"* buyurarak yenilginin sebebini başka bir yerde değil, kendilerinde aramaları gerektiğini bildiriyor. Aslında sorunun cevabı gayet açıktı, ancak, o hengâmede bunun cevabını bulmak zor işti. Âyet-i kerimede yapılan bir yanlışa dikkat çekiliyor, Müslümanlar uyarılıyor ve bununla âdeta şöyle denilmek isteniyordu: Yenilginin sebebi sizsiniz. Bu felâket, düşmanlarınızın güçlü olmasından ya da sizin sayı bakımından az olmanız gibi bir sebeple başınıza gelmedi. Allah yardım vaadinden de dönmüş değildir. Nitekim savaşın başında siz galip durumda idiniz. Şöyle bir düşünün, zafere ramak kalmıştı, ama ne olduysa iş birden tersine dönüverdi. Demek ki, bazılarının zannettiği gibi Allah vaadinden dönmüş değildir. O vaadini yerine getirmiş ve düşmana karşı size yardım etmiştir. Ancak, değişme sizde oldu. Şöyle ki, Allah ve Resûlü'nün sabır ve takva tavsiyelerine aykırı hareket ettiniz. Okçularınız Hz. Peygamber'in ve kumandanlarının emirlerini dinlemeyip nöbet yerini terk ettiler ve ganimet toplamaya koştular. İşte yaşanan bütün bu olumsuzlukların ve felâketin asıl sebebi budur. Bunun içindir ki, felâketin sebebini başka yerlerde aramanız doğru değildir. Çünkü sabırsızlık gösterdiniz ve başınıza felâketin gelmesine sebep oldunuz.

Kuşkusuz, zafer Allah'tandır. Zafere ulaştırmaya da yenilgiye uğratmaya da kadir olan Allah'tır. Müslümanların bunca hatasına rağmen Allah dileseydi zaferi yine kendilerine nasip edebilirdi. Ancak bu O'nun kâinata koymuş olduğu tabii kanunlarına aykırı olurdu. Bu, peygamberlerin de dışına çıkamadıkları bir yasadır. Öyle ki, bu savaşta aldığı bir kılıç darbesi ile Allah Resûlü'nün yüzü yaralanmış, bu esnada atılan bir taş da dişinin kırılmasına yol açmıştı. Ayrıca, Müslümanların bu tür yenilgileri tadarak bir daha böyle yanlışları yapmamaları için ders almaları gerekiyordu. Nitekim bundan sonraki savaşlarda aynı yanlışı tekrarlamadılar.

Âyet-i kerimede dikkat çeken diğer bir husus da, Müslümanlara Bedir savaşında elde ettikleri zaferin hatırlatılmasıdır. Böylece olaylara tek yönlü bakmalarının yanlış olacağı gerçeği dile getirilerek kendilerinden olayları karşılaştırmalı olarak düşünmeleri istenmekte ve sağlıklı bir muhakeme yapmaya çağırılmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Müslümanlar Bedir savaşında müşriklere oranla hem sayı hem de silah ve teçhizat bakımından az olmalarına rağmen düşmanlarına galip gelmişler, onlara büyük kayıplar verdirmişlerdi. Öyle ki, Bedir savaşında müşriklerden yetmiş kişiyi öldürmüşler, yetmiş kişiyi de esir almışlardı (Buhârî, "Megâzî", 10). Müslümanların şehit sayısı ise on dört idi. Müslümanlar Uhud savaşında yetmiş şehit vermişlerdi (Buhârî, "Megâzî", 26). Âyet-i kerimede bu hususa dikkat çekilmektedir.

BAŞKALARININ KUTSALLARINA SÖVMEMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَسُبُّوا الَّذ۪ينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍۜ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ

ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108)

Dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlere mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olmayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan insanların birbirlerine saygı göstermesi ve birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur.

Aramızdaki farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil, insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, hepimiz için bir zarurettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de;

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır" (Rûm, 30/22) buyurularak, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca *"…Sizden her biriniz için bir şeriat ve bir yol koyduk. Eğer Allah dileseydi elbette sizi tek bir ümmet yapardı…"* (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

---

* Sabri AKPOLAT

İslam tarihi, birlikte yaşama kültürü açısından takdire şayan örneklerle doludur. Bu örneklerin zemin bulmasında din özgürlüğünü düzenleyen (Kehf, 18/29; Bakara, 2/256) ve başkalarının kutsalına saygı gösterilmesini emreden ilahi mesajların katkısı inkâr edilemez. Dinimiz, başkalarının kutsalına sözlü veya fiili her türlü saldırıyı yasaklar. Nitekim;

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına/kutsallarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108) âyeti, bu hususu gayet açık bir şekilde dile getirmektedir. Aynı şekilde Kutlu elçilerin son nefesi Peygamberimizin, farklı din mensuplarına inanç ve ibadet özgürlüğü tanıması hatta kendi mescidinde onların ibadetine izin vermesi [Hamidullah, M., *İslam'da Devlet İdaresi* (trc. Kemal Kuşçu), Ankara, ty., s.484], birlikte yaşama kültürünün dinî açıdan zemin bulmasında güzel örneklerdir.

İnsanlık adına geçmişten günümüze değin bütün oluşumların odak ve ortak noktası olarak nitelendirebileceğimiz kültürün oluşmasında din/dinlerin inkâr edilemeyecek düzeyde katkısı vardır. Nitekim nice medeniyetlere beşiklik yapan ve bölgesel olsa da birlikte yaşama kültürü adına gurur tablolarının süslediği Anadolu'muzun kültürel kodlarında dinin katkısı olmadığı söylenebilir mi? İlahi mesajlardan ilham alarak yaratılanı yaratandan ötürü hoş gören Yunusuyla, herkese kapısını ve gönlünü açan Mevlanasıyla, aşk ve sevgiyi önceleyen Ahmet Yesevisiyle, eylem ve söylem bütünlüğünü öğütleyen Hacı Bektaş Velisiyle Anadolu'da gelişen dindarlık anlayışı ve hoşgörü kültürü de "öteki"lerle birlikte huzur ve barış içinde yaşanabileceğini göstermiştir. Şüphesiz Anadolu'daki bu tablonun oluşmasında İslam dininin insana ve barış içinde birlikte yaşamaya verdiği değer, Müslümanlara kazandırdığı öz güven ve diğer din mensuplarına tanıdığı geniş özgürlük önemli bir paya sahiptir. Bu tarihsel birikim ve tecrübe, dinlerin, terör ve şiddetin, gerilimin, kavganın kaynağı ve sebebi olmaktan çıkarılıp ortak bir barış zemini tesis etmede kullanılması gereğini ortaya koymaktadır.

Düşünce ve ifade özgürlüğü sınırsız değildir. Ayrıca bu özgürlük "başkalarının kutsalına hakareti" de içeremez. Dinimiz İslam'da Allah'a ve peygambere hakaret etmek şöyle dursun "Bir tek Allah vardır ve tahrik sonucu ona küfredilmesin diye batıl putlara bile küfretmek caiz değildir."

BAŞKALARIYLA ALAY ETMEK GÜNAHTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍۙ اَلَّذ۪ي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۙ يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهُٓ اَخْلَدَهُۚ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِۘ وَمَٓا
اَدْرٰيكَ مَا الْحُطَمَةُ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ اَلَّت۪ي تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٔدَةِ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌۙ ف۪ي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline! O, malının, kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hayır! Andolsun ki o, Hutâme'ye atılacaktır. Hutame'nin ne olduğunu sen ne bileceksin? O, Allah'ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir. Şüphesiz uzatılmış direkler arasında (bağlı oldukları hâlde) ateş onların üzerine kapatılacaktır." (Hümeze, 104/1-9)

Alay etme duygusu insanlarda, kendini büyük görmeyle başlar; daha sonra karşısındaki insanı hiçe sayıp, ona tepeden bakmaya kadar gider. Kitabımız Kur'an-ı Kerim de müminlerin kardeş olduğunu beyan ederek bu kardeşliği ihlal edecek her türlü söz ve davranışı yasaklamıştır. Alay eden kimsenin gururlanıp kibirlenmesi yanında, alay etme hareketiyle mümin kardeşini incitmesi ve rahatsız etmesi de söz konusudur. Kibirlenmek haram olduğu gibi mümine eziyet de haramdır. Her iki kötülüğün neticesi olarak İslam toplumunda kardeşlik bağlarının gevşemesi söz konusu olmaktadır. Zira alay ile beraber fertler arasına düşmanlık ve nefret duygusu girmekte, dolayısıyla zararı sadece iki kişiyle kalmayıp toplumsal bağların zayıflamasına da sebep olmaktadır.

Bu cümleden olmak üzere Hucurât sûresindeki bir ayet durumu gayet güzel bir şekilde izah etmekte ve burada şöyle buyrulmaktadır:

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (Hucurât, 49/11)

Hatta söz ve davranışlarla başkasını incitmeyi sadece Müslüman olanlarla sınırlandırmak da mümkün değildir. Nitekim dinimizde korunması gereken beş temel esas olan din, can, akıl, nesil ve mal herkes için büyük önem arz etmekte ve bunlar dokunulmazlar arasında yer almaktadır. Yani İslam'da her ferdin haysiyet ve şerefinin dokunulmazlığı vardır. Ferdin manevî hayatının temelini oluşturan ırz, şeref, haysiyet, namus duyguları lekelenemez. Bu yüzden olsa gerek kitabımızda diğer dinlerin inanç ve mukaddes değerleriyle de alay edilmesi doğru bulunmamaktadır. Bu durum bir ayette şu şekilde bildirilmektedir:

"Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Her ümmete yaptıklarını böyle süsledik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir." (En'âm, 6/108)

Bilindiği gibi toplum hayatındaki ilişkiler samimiyet üzerine kurulur. Bu samimiyetin derecesini ölçen alet de kalptir. Hz. Peygamber (s.a.s); *"Allah sizin şeklinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize bakar." (Müslim, Birr, 32)* buyurmuştur. İnsanlar, daima dış görünüşe vakıftırlar, kimsenin iç âlemini bilmek mümkün değildir. Allah katında tartılacak olan dış görünüş değil, kalplerin takvasıdır. Bu sebeple bir kimse önüne geleni horlayamaz, nazargâh-ı ilâhî olan kalbi kıracak şekilde karşısındakini alaya alarak küçük düşüremez.

Konumuzun başında yer alan surede de dünyada tek yüce değeri maldan ibaret sanıp, malıyla güçlü olduğunu zanneden ve bunun dışındaki değerlerle alay edenleri Kur'an-ı Kerim kınamakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!" (Hümeze, 104/1)

Netice olarak alay etmek, kitabımızın muhtelif ayetleriyle yasaklanan davranışlar arasında yer almaktadır. Öyleyse İslam'ın, kardeşlik bağlarını korumak için alay etmeyi kesinlikle yasakladığını bilelim ve ona göre davranalım. Allah'a ve ahiret gününe inanan bir müminin insanları alaya alması, eğlence ve nükte konusu yapması asla caiz değildir. Üstelik Allah katında kimin daha hayırlı olup olmadığını bilen de sadece O'dur.

BAZISI KEVSER ŞARABINA, BAZISI DÜNYA HAZİNELERİNE MEFTUN NESİLLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُوناً اٰخَر۪ينَۜ

"Sonra bunların arkalarından başka nesiller yarattık." (Mü'minûn, 23/42)

Her canlının, hatta her varlığın bir ömrü var şu fani dünyada. Yeryüzündeki herkesin öleceğini buyuruyor, yüce Allah. Bazıları servetleri kendilerini ölümsüz kılacak sansa da (Hümeze, 104/3), ölümsüz olabilmek mümkün değil, bu dünyada.

İnsanların bir ömrü olduğu gibi, milletlere de bir ömür biçilmiştir. Âd, Semûd, alt üst edilen şehirler: Sodom ve Gomore! İrem Bağları! Çöl patikalarındaki Ahkâf şehirleri! Şatafatlı saraylarında Firavun Ailesi! Hepsi de kalıntılarıyla hâlâ fısıldıyor kulaklara, mazide yaşanmış isyanları, itaatleri… Kur'an bu kalıntılara, ibret almak için bakmamızı söylüyor (Hicr, 15/76-77; Muhammed, 47/10).

Ne olmuştu bu memleketlere? Kur'an cevap veriyor bize: *'Bir toplumu yok etmek istediğimizde zenginlik ve refahtan şımarmış olanları iktidara getiririz, onlar orada her türlü kötülüğü işlerler. Böylece o memleket bir daha iflah olmaz. Artık oranın altını üstüne getirmişizdir'* (İsrâ, 17/16).

Helâk edilen bütün kavimlerde bu ilahî kanun işledi. Söz sahibi olanlar, çıkar sahipleri, peşlerine takılan kitleleri aldatıp kandırdılar, tarih boyunca. Kur'an'a göre, Firavun, Kârûn ve Hâmân örneğinde olduğu gibi siyasî ve ekonomik şımarıklılık, toplumun helakini belirleyen ana faktörler oldu.

Tarihin hangi dönemine bakarsak bakalım bu böyle! Bütün bu faktörlere rağmen, tarihte, kimileri, inançsızlığın içinden öyle bir sıyrıldı ki, Allah'ın rahmeti onları çepeçevre kuşattı. Fakat kimileri de yanındaki peygambere rağmen hakikati göremedi. Hatırlayalım, gemisine, kurttan kuşa her çeşit hayvanı doldurarak tufanın sularında açılan Nuh'u… Fakat kurtaramadı kendi evladını (Kamer, 54/9). Hatırlayalım, bir avuç müminle sabaha karşı zalim kavminden kaçan Lût'u… O da kurtaramadı, aynı yastığa baş koyduğu hanımını (Hicr, 15/59-60). Kur'an'ın tabiriyle Nuh'un oğlu da, Lût'un karısı da 'geriye kalanlardan oldu'. Yani geçmişin kültürüne, uygulamalarına ve dinine bağnazca takılıp kaldılar, onlar. Kısaca bu dünyadan öyle kavimler geçti ki! Şimdi onlar, 'dün hiç yaşamamış gibiler' (A'râf, 7/92).

---

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Allah Kur'an'da insanları milletler ve kabileler hâlinde yaratmış olmasının sırrını, toplum hâlindeki insanların birbirini daha rahat tanımasına bağlıyor. Toplum bir sosyalleşme zemini, insanın dünyayı tanıyacağı bir alan (Hucurât, 49/13)… İbadetlerimiz toplum içinde daha bir anlam kazanıyor. Allah, bir toplum kendisini değiştirmedikçe o topluma olan muamelesini de değiştirmiyor (Ra'd, 13/11). Değişmek için ne yapmalı, peki? Ne yapmalı iyiye, güzele doğru ilerlemek için? Toplumu ayakta tutan temel yapıtaşı ailedir, Efendimize göre. Allah'ın Resulü, her türlü değersiz hazinenin karşısına, değerli bir hazineyi, bir anne ve eş olarak kadını yerleştirmiş (Ebû Dâvûd, "Zekât", 1664). Değişim ancak kadınla, anneyle ve aileyle sağlanabiliyor, toplumda. Aile bütünlüğünü, kendisine sağlam bir temel yapan bir toplumun, muhteşem bir uygarlık olarak insanlığa damgasını vurmaması için bir sebep yok. Bir toplumun ayağa kalkabilmesi için formül Hadid suresinde verilmiş: Allah bir uygarlık için gerekli üç şeyin: Kur'an'ın kendi tabirleriyle 'mizan', 'kitap' ve 'hadid' olduğunu söylüyor, bize (Hadid, 57/25).

Mizan, terazi demek, insanlık tarihinde 'adaleti' ifade ediyor. Adalet toplum için ilk şart. Sonra 'kitap' geliyor. Bununla, ilahî vahiyle uyumlu kültür, bilgi ve teknik kastediliyor olmalı. Üçüncü kelime 'hadid', 'demir' demek. Kur'an yorumcuları bu kelime hakkında çok şey söylemişler. Kılıç diyen var buna. Çünkü klasik dönem Kur'an yorumcularının yaşadığı ortaçağda, bir toplumu ayakta tutan şey savaş ekonomisi ve fetihlerdi. Demir, kılıç demekti ve kılıçla dolaylı olarak ganimet, yani para kastediliyordu, onlara göre. Kimi Kur'an yorumcuları ise lafı fazla dolaştırmadan, ilgili ayetteki demir kelimesinin, doğrudan para demek olduğunu söylemekte (Hadîd, 57/25).

Müslüman bir toplumun hayatında paranın ne ifade etmesi gerektiğini bize anlatan müthiş bir tarihî vesika var elimizde. Huneyn Savaşından sonra ganimet dağıtımında, Medineli bazı gençler, 'Hevazinlilerin kanları bizim kılıçlarımızdan damlarken, Peygamber Mekkelilere bolca ganimet veriyor' diye itiraz etmişlerdi. Oysa Peygamber, haksızlık yapar mıydı hiç? İslam'a kalplerini ısındırmak için ilahî buyruk gereği, yeni Müslüman olanlara ganimetten biraz daha fazla verilmişti o kadar (Tevbe, 9/60). Efendimiz, Medineli Müslümanlara, 'Mekkeliler, buradan, yanlarında servetle gidiyor olabilir, ama siz evlerinize daha kıymetli bir şey götürüyorsunuz: Allah'ın Resûlünü!' demişti.

Allah'ın Resûlü sözlerini, "(Ey insanlar!) Çok yakında sizler, idarecilerin aslan payını pervasızca kendilerine ayırdıklarına şahit olacaksınız (…) Fakat ben, âhirette havuzun başında olacağım" diye bitirmişti. Allah'ın Resûlü tek ganimetin küpler dolusu altın ve gümüş olmadığını, ahiretteki Kevser havuzu gerçeğiyle anlatmıştı, ashabına. O, bir taraftan ganimet dağıtan bir lider olarak dünyevî otoritesine, diğer taraftan Kevser şarabını dağıtan bir elçi olarak uhrevî otoritesine dikkat çekiyordu. Kur'an, "En güzel örnek O'dur" demiyor muydu? Zaten (Ahzâb, 33/21).

BENİ HEDEFLERİME ULAŞMADA BAŞARILI KIL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكاً مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْن۪ٓي اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّت۪ٓي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحاً تَرْضٰيهُ وَاَدْخِلْن۪ي بِرَحْمَتِكَ ف۪ي عِبَادِكَ الصَّالِح۪ينَ

"Süleyman, onun (karıncanın) bu sözüne tebessüm ile gülerek dedi ki: 'Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!' " (Neml, 27/19)

Yüce kitabımız Kur'an sahip olduğumuz bütün nimetlerin ve elde ettiğimiz tüm başarıların Allah'ın yardımı ve lütfuyla olduğuna inanmamızı öğütlediği gibi (Kasas, 28/77; Neml, 27/40); bunları sadece kendi çalışmamız veya bilgimizle elde ettiğimize inanmamızı ve bunu övünçle söylememizi de yermektedir (Kasas, 28/78).

Bu ayet, biz müminlerin sağlam bir imanla Allah'a yönelmemiz gerektiğini, verdiği sayısız nimetlerden dolayı O'na şükredebilmemiz, razı olacağı salih amelleri işleyebilmemiz ve salih kulları arasına girebilmemiz için sadece bizim gayretimizin yeterli olamayacağını, bunları ancak Rabbimizin başarılı kılmasıyla elde edebileceğimizi vurgulamaktadır.

Zira sonucu belirleyen takdir, irade ve kuvvet yalnızca Allah'a ait olduğundan, ulaşılan her başarıyı Allah'tan bilmek gerekir (Hûd, 11/88).

Başka hiçbir insana verilmeyen dünya nimetlerine mazhar olmuş bir peygamber olan Süleyman (a.s)'ın, bütün bunlardan daha çok arzuladığı üç isteği, bu ayette bizlere de "örnek hedefler" olarak sunulmaktadır.

Nimet, Rabbimiz tarafından ihsan edilen ve bizlere dünya ve âhirette yararı dokunan maddî ve manevî tüm imkânlardır. Bunlar sayesinde varlığımızı sürdürebilmekte ve yerli yerince kullanarak ebedî hayatımızı kazanma imkânına da sahip olabilmekteyiz. Nimetler karşısında bize düşen görev, bu nimetleri veren Rabbimizi tanımamız, O'na ibadet ve itaat etmemiz, yani şükretmemiz, kadir/kıymetini bilmemiz ve nankörlük etmememizdir.

---

* Mustafa GÜNEY

Süleyman (a.s)'ın bu duasından, her türlü nimetin, makam ve mülkün Allah'a ait olduğunu, bunların biz insanlara sınav için geçici bir süre verildiğini ve bunları veren, hakiki nimet verici olan Allah'a bol bol şükretmemiz gerektiğini öğrenmekteyiz.

Anne-babamıza verilen nimetlerden bizler de yararlandığımız için onları da şükrümüze katmamız gerekir.

Yüce Rabbimizin lütuf ve nimetlerini dile getirir ve O'nu översek dil ile nimet sahibinin Rabbimiz olduğuna inanırsak kalp ile şükretmiş oluruz. Verilen nimetleri O'nun çizdiği sınırlar dâhilinde, kendi cinsine göre ve yerli yerince kullanırsak da fiili şükürde bulunmuş oluruz.

Bizi yüce Rabbimize yaklaştıracak, sevdiği ve razı olduğu salih/hayırlı amelleri işlememiz de ikinci gayemiz olmalıdır. İmanımızın gereği olarak ihlas ve iyi niyetle yaptığımız, Kur'an ve Sünnete uygun olan her türlü söz, fiil ve davranışlarımız birer salih ameldir.

Yüce kitabımız Kur'an'da, peygamberlere (Bakara, 2/130) ve Rabbimizin isteklerine göre hayatını düzenleme başarısını göstermiş müminlere (Âl-i İmrân, 3/114) "sâlihler" denilmiştir.

"Sâlihler"den olabilmemizin iki temel şartı; iman edip sâlih ameller işlememiz (Ankebût, 29/9) ve Rabbimize itaat etmemizdir (Nisâ, 4/69).

Bu dua ile bize gösterilen üçüncü ve son gaye de "Müslümanca yaşamamız, imanla ölmemiz ve salih kulların arasına katılmamız"dır.

Başka bir ayette; *"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa öylece sakının ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün."* (Âl-i İmran, 3/102) buyrulması,

Yakub (a.s)'un *"Oğullarım! …ancak Müslümanlar olarak ölün"* (Bakara, 2/132) diyerek vasiyette bulunması,

Yusuf (a.s)'un "Beni Müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat!" (Yusuf, 12/101); diye yalvarması,

Süleyman (a.s)'ın da *"…Beni rahmetinle salih kullarının arasına kat."* (Neml, 27/19) diyerek aynı duayı tekrarlaması, bizim de bu dünyadaki hedef ve gayemizin bu olması gerektiğini göstermektedir.

Öyleyse bütün gücümüzle kulluk görevlerimizi yerine getirmeye ve "Müslüman olarak ölmeye" çalışalım. Ancak bu ayette ve Peygamberimiz (s.a.s)'in bir hadislerinde de belirtildiği gibi, Rabbimizin rahmet ve merhametine muhtaç olduğumuzu, "Cenneti sadece amellerimizle değil, ancak O'nun fazlı ve rahmetiyle" (Buhârî, "Merdâ", 19) kazanabileceğimizi de asla unutmayalım.

BİLİNMEYEN ŞEYİN PEŞİNE DÜŞMEK SORUMLULUK DOĞURUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِه۪ عِلْمٌۜ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُو۬لٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُ۫لاً

"Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur." (İsrâ, 17/36)

İnsanoğlu, sorumlu bir varlıktır. Dünyaya başıboş ve anlamsız olarak gönderilmemiş ve kendi hâline de terk edilmemiştir. Her yaptığı iyi fiillerinden dolayı sevap kazanan, kötü davranışlarından dolayı hesaba çekilen bir varlıktır insan. En mükemmel şekilde yaratılmış, iyilikle kötülüklerin neler olduğu kendisine bildirilmiştir. İnsan bu bakımdan nelerin sorumluluk getireceğini ve nelerin de kendi aleyhine olabileceğini bilme imkânına sahiptir. Dolayısıyla bilmediğini iddia ederek yaptığı yanlış davranışlardan dolayı ahiret gününde hesaptan kurtulması mümkün değildir. O bakımdan ayette de işaret edildiği gibi bilmediği şeylerin peşine düşmemesi, onlara dayanarak hüküm vermemesi gerekir. Kişinin davranışlarını gözetleyen, söylediği hiçbir sözü kaçırmadan kaydeden, işlediği fiillerini yazan melekler bulunmaktadır.

"Bilmediğin şeyin ardına düşme" ayetinin anlamı çok geniştir. Hem bireysel hem de toplumsal hayatta kişinin "bilgi" yerine tahmin ve zanna uymamasını gerektirir. Bu emir, İslam hayatının ahlakî, hukukî, siyasî ve idarî tüm yönlerini kapsar. İslam ahlakı, şüpheden kaçınmayı ve araştırmaksızın hiçbir birey veya grubu suçlamamayı, hiç kimsenin aleyhinde yeterli araştırma yapılmaksızın işlem yapmamayı gerektirir. Ayette ifade edilen bilgi ise, kesin delil anlamına da gelmektedir. Buna göre kişinin kesin delil olmayan, tahmini ve dedikodu cinsinden haberlerin peşinden gitmesi, bilgi sahibi olmadan tahmine göre herhangi biri hakkında maddi veya manevi zarara yol açacak şekilde konuşması ve hareket etmesi yasaklanmaktadır.

Bilinmeyen şeyin peşine düşmek, inanç, hukuk ve ahlak gibi konuları kapsar.

* Dr. Ercan ESER

Hukuk alanı, şahitlik eden kişinin duymadığı, görmediği, bilmediği ve kalbinin tatmin olmadığı bir konuda yalan şahitlik etmemesi ve yalan söz söylememesi, iffetli erkek ve kadınlar hakkında iftirada bulunmamasıdır. Ahlaki alan ise, tam bir bilgiye sahip olmadan biri hakkında konuşmaması, gıybet etmemesi ve dedikodu yapmamasıdır. Bilgisizlik ise, kişinin, zan ve tahmini davranışların peşine düşmesine sebep olur. Hâlbuki Müslüman kişi kendisine ulaşan herhangi bir haberi tahkik eder, kesin bilgiye ulaşmadan öngörülü ve aklına geldiği gibi hareket edemez. Keyfi davranarak başkalarının hakkının zayi olmasına sebep olursa o haktan dolayı ahirette çok büyük sorumlulukla karşılaşacağını bilir (Hucurât, 42/6). Çünkü kulak, göz ve kalp bundan dolayı hesaba çekilecektir.

O halde tahmin ve kötü zanna dayanarak konuşmak, günlük yaşamda haksız yere başkalarını kötülemek ilim ve gerçeğe aykırı davranmaktır. Konumuzu belirleyen ayette bilinmeyen şeyin arkasına düşmemekten maksat da delilsizce hüküm vermemektir.

Aynı şekilde bu yasak, zanna bağlı olarak başkalarını tenkit etmeyi, başkalarının gizliliklerini araştırmayı, bilimsel gerçekleri değiştirmeyi ve buna benzer hususları da kapsar. İnsanın bilmediği bir şeyi söylemesi yahut bilmediği bir şeye göre amelde bulunması, ya da bilmediği bir şeye dayanarak başkasını kötülemesi uygun değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, zandan çokça kaçının, çünkü zannın bir kısmı günahtır." (Hucurât, 49/12)

Kıyamet günü bütün organlar bundan mesul tutulacaktır. Cenab-ı Hak, kıyamet günü ağızları mühürleyecek, elleri ve ayakları konuşturacaktır. Onlar, dünyada sahiplerinin ne yaptıklarına şahitlikte bulunarak bir bir söyleyeceklerdir. El, ayak, göz, kulak sahibinin lehine ve aleyhine şahitlik yapacaktır (Yâsîn, 36/65; Fussilet, 41/20; Nûr, 24/24). Peygamber (s.a.s) de şöyle buyurmuştur: *"Zandan alabildiğine sakınınız. Çünkü zan sözün en yalan olanıdır."* (Buhârî, "Vesâyâ", 8) Buna göre, her işittiğine inanmaması, her gördüğünü iyice araştırmadan sonuç çıkarmaması müminin değişmeyen prensibi olmalıdır. Çünkü kişinin her duyduğunu söylemesi ona günah olarak yazılır. Diğer bir hadiste de *"Görmediği bir şeyi iki gözüyle görmüş gibi göstermek, iftiraların en büyüklerindendir."* (Buhârî, "Tabîr", 45) buyrulmuştur.

Sonuç olarak, gözümüzün gördüğü, kulaklarımızın işittiği, kalbimizin bellediği şeylerin dışında hiçbir şey hakkında şahitlik etmemeliyiz; işitmediğimiz şeye işittim, bilmediğimize bildim, görmediğimize gördüm dememeliyiz. Çünkü tahmini konuşmalar çoğu kez bizi yanıltabilir.

BİR FİKİR VEYA DÜŞÜNCEYİ KÖRÜ KÖRÜNE TAKLİT ETMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَٓاءَهُمْ ضَٓالّ۪ينَ فَهُمْ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ

"Çünkü onlar babalarını sapık kimseler olarak buldular. Kendileri de onların izinden koşa koşa gitmektedirler." (Sâffât, 37/69-70)

Bir düşünce veya bir fikri körü körüne kabul etmek, doğru ya da yanlışlığına bakmaksızın onu savunmak taassuptur. Buna göre kişinin, mensup olduğu düşünce veya ekolün doğru olduğuna inanması normal olmakla birlikte, kör bir tarafgirlikte bulunarak, doğruluğunu hiç araştırmadan karşısındaki diğer fikir veya düşünceyi inkâr etmesi kabul edilir bir davranış değildir. Böyle bir anlayış ancak taklitçilik olabilir.

İnsanda herhangi bir konuda oluşan aşırı sevgi ve bağlılık, ilimle ve bilgiyle desteklenirse, müsamahayı yani hoşgörülü bir anlayışı meydana getirir. Eğer sevgi ve bağlılık bilgi ile değil de cehaletle yapılırsa, o konuda taassup oluşur. Bu tür davranışları sergilemek "Mutaassıplık" olarak isimlendirilir. Bu bakımdan mutaassıp kelimesinin dindar anlamında telaffuz edilmesi yanlış bir kullanımdır. Çünkü mutaassıp olmak, olumlu ve güzel bir huy değildir.

Taassuba en çok karşı çıkan din İslam'dır. Hz. Peygamber (s.a.s) müşrikleri İslam'a davet ettiğinde onlar, yanlış-eksik yönleri olduğunu söyleyerek değil, körü körüne atalarının dinine sarıldıkları, hiçbir araştırma ve tartışmaya girmeden kendi dinlerini üstün gördükleri için İslamiyet'i kabul etmiyorlardı. Hak dini kabul ettirmeyen, ona karşı koyduran bu kör inada Kitabımız, "Cahiliye taassubu" (Fetih, 48/26) demektedir.

---

* Dr. Zafer KOÇ

Bu bakımdan inandığımız dinî esaslara veya herhangi bir düşünceye körü körüne değil, bilinçli olarak bağlı olmalıyız ve savunmalıyız. Neye, niçin ve nasıl inandığımızın şuuruna ermeliyiz. İnandığımız değerlerin önce kendi vicdanımızda köklü bir şekilde yer etmesi gerekir ki, farklı bakış açılarına ve yorum zenginliklerine her zaman açık olabilelim.

Yüce dinimiz her zaman doğrunun peşinde olmamızı emrederek, kulaktan dolma bilgileri olduğu gibi kabul etmemizi yasaklamaktadır. "Bin bilsen de yine bir bilene danış" atasözümüz, bu konuda bizlere önemli bir prensip sunmaktadır. Çünkü akıl, akıldan üstündür ve bizden daha iyi bilen biri olabilir. Bizler de bir konuyu çok iyi bildiğimizi zannetsek bile, yine de farklı düşüncelere daima müsamahalı olma alışkanlığını kazanmamız gerekir.

Yüce Allah, sabit fikirli olan ve kendi bildiklerini en doğru bilgi olarak kabul eden, başkalarıyla konuşmaktan ve bilgi alışverişi yapmaktan kaçınan mutaassıp insanları kör, sağır ve dilsiz insanlara benzetir. Bir ayette, bu kişiler hakkında şu açıklama yapılmıştır:

"Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Belki bunlar daha da aşağıdırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." (A'râf, 7/179)

Bu nedenle doğru olmayan şeyleri gözü kapalı olarak doğru saymak ne kadar yanlış ise; doğruluğu kesin delillerle ortaya konmamış, ancak mevcut geleneğin ve kültürün getirdiği yanlış olan şeyleri doğru saymak da o kadar yanlıştır. Bundan dolayı inkârcıların düştüğü hatalara düşmemek, inanç ve amelde gerçekten doğru olanla hareket edebilmek için; doğrularımızı dinin aslı olan Kur'an ve sünnetten almamız gerekir. Geçmişten bizlere miras kalan bilgileri de daima Kur'an'ın süzgecinden geçirmeliyiz. Aksi takdirde farkında bile olmadan ömrümüzü hata üzerine bina etmiş oluruz.

BİZ KENDİMİZİ DEĞİŞTİRMEDİKÇE ALLAH BİZİ DEĞİŞTİRMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَوَٓاءٌ مِنْكُمْ مَنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِه۪ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ لَهُ
مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ يَحْفَظُونَهُ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوا
مَا بِاَنْفُسِهِمْ وَاِذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُٓوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِه۪ مِنْ وَالٍ

"İçinizden sözü gizleyen ile açığa vuran, geceleyin gizlenenle gündüz ortaya çıkan eşittir. İnsanı önünden ve ardından takip eden melekler vardır. Allah'ın emriyle onu korurlar. Şüphesiz ki, bir kavim kendi durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez. Allah, bir kavme kötülük diledi mi, artık o geri çevrilemez. Onlar için Allah'tan başka hiçbir yardımcı da yoktur." (Ra'd, 13/10-11)

Bu ayetler, insan olarak sürekli bir şekilde ilâhi denetime tâbi olduğumuzu bildirerek bizleri şu düşünceye sevk ediyor: Açıktan söylediklerimiz de içimizde gizli tuttuklarımız da, gün ışığında yaptıklarımız da gecenin karanlığına bürünerek işlediklerimiz de her an takip ediliyor, kayıt altına alınıyor. Yani hiçbir şey Allah'ın bilgisi dışında kalmıyor. Buna samimi olarak inanmalı ve bu inancı kendimiz için bir kontrol mekanizması gibi düşünmeliyiz. Ancak bu mekanizmanın sağlıklı işlemesi ve bizim adımıza yararlı neticeler doğurması için her yaptığımız davranışın hatta niyetlerimizin yüce Allah'ın bilgisi ve kontrolü altında olduğu inancını taşımalı, bu gerçeği bir an olsun aklımızdan çıkarmamalıyız. Hem birey hem de toplum olarak yanlışlarımızı, hatalı davranışlarımızı zamanında fark edip kendimizi olumlu yönde değiştirebilmemiz bu mekanizmayı kalbimizde, yüreğimizde hissetmemize bağlıdır.

---

* Mahmut DEMİR

Ele aldığımız bu âyet-i kerimeler, yüce Rabbimizin değişmez bir yasasını da bizlere hatırlatmaktadır: "Bir millet kendini değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez." Bu ilâhî kanun her şeyden önce Allah'ın bize vereceği mükâfat veya cezaların davranışlarımıza göre değişeceği gerçeğini hatırlatıyor. Dolayısıyla da bize çok önemli bir sorumluluk yüklüyor: O da kendimizi sık sık kontrol edip gerektiğinde düşüncelerimizde ve hareketlerimizde birtakım değişiklikler yapmamız gerektiğidir. Şayet bu sorumluluğumuzu unutur da olduğumuz hâl üzerine kalmaya devam edersek, bunun sonucuna razıyız demektir.

Sözünü ettiğimiz bu değişim, olumsuz yönde de olabilir. Yani, bir kimse kendinde bulunan güzel ahlak ve meziyetleri değiştirmedikçe Allah da bunun karşılığı olarak onlara verdiği hayırlı nimetleri değiştirmez (bk. Enfâl, 8/53). Dolayısıyla değişim iki yönlüdür. Olumlu veya olumsuz nasıl bir değişime gidersek, yüce Allah'ın hakkımızdaki iradesi de o yönde tecelli edecektir. Bu noktada iyi hâlimizi muhafaza etmeli, istikametimizi korumaya çalışmalıyız.

Ayet-i kerimede beyan buyurulan değişimin konusu sadece uhrevi endişelerimizi giderecek olan davranışlar değildir. Dünyamızı her açıdan mamur kılacağımız bütün faaliyetlerimiz de bu kapsamdadır. Bugün dünyada bilim ve teknolojiden kültür ve sanata kadar hemen her alanda büyük değişimlere tanık oluyoruz. İslam ümmeti olarak son dönemlerde dünyanın diğer medeniyetleri karşısında geri kalmışlığımızın ana nedeni, bilimde, teknolojide, ekonomide vb. alanlarda etrafımızda meydana gelen gelişmelere seyirci kalmış olmamızdır. Hâlbuki sahip olduğumuz kutsal değerlerimiz bu tür bir değişime mani değildir. Tam aksine kendimizi geliştirmemiz yönünde uyarılarda bulunmaktadır. Nitekim "boş zamanın" insanların sahip olup değerini bilemedikleri çok önemli bir nimet olduğunu (Buharî, "Rikak", 1) söyleyen sevgili Peygamberimiz, (s.a.s) *"İki günü eşit olan zarardadır"* (el-Hatîb el-Bağdâdî, *İktidâu'l-İlmi'l-Amele,* No:122) hadisiyle de kendini geliştirmeyenleri uyarmaktadır.

BOLLUKTA VE DARLIKTA İNFAK, TAKVA ÖLÇÜTÜDÜR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَّذٖينَ يُنْفِقُونَ فِى السَّرَّٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ وَالْكَاظِمٖينَ الْغَيْظَ وَالْعَافٖينَ عَنِ النَّاسِۜ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنٖينَۚ

"Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134)

Takva ehli müminlerin özelliklerinin sıralandığı âyetin bir bölümünü teşkil eden bu kısmında yüce Mevlamız, onların kendilerine lütfedilen nimetlerden, olumlu ve olumsuz her türlü şart altında muhtaç insanlara infakta bulunduklarını dile getirmektedir. Şüphesiz her ferdin, bir yönüyle diğer fertlere muhtaç olduğu görülür. Kimi insanın malına, kimi insanın bilgisine, kimi insanın aklına toplumun diğer bireyleri muhtaçtır. Bu yönüyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamlıyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır.

İnfakın, Dinimizde ne derece önemli olduğunu birçok âyet ve hadis dile getirmektedir. Bu konuda birkaç âyet ve hadis nakledeceğiz:

"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layıktır." (Bakara, 2/267)

" ...Hayır olarak verdiğiniz ne varsa, karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız." (Bakara, 2/272)

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler." (Bakara, 2/274)

"...Siz hayra ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Sebe', 34/39)

"Herhangi birinize ölüm gelip de; Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harcayın." (Münâfikûn, 63/10)

Peygamberimiz (s.a.s) de muhtaç kimselere vermeyi önermiş ve kendisinden bu konuda müminleri teşvik edici mahiyette birçok hadis nakledilmiştir:

"Yarım hurma (tasadduk) etmek suretiyle de olsa, cehennemden korunmaya çalışınız." (Buharî, "Edeb", 34)

"Sadece şu iki kişiye gıpta edilir. Bunlardan birincisi, Allah'ın kendisine verdiği malı Hak yolunda harcamayı başaran kimse, diğeri de Allah'ın kendisine ilim ve hikmet ile yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına öğreten kimse." (Buharî, "İlim", 15, "Zekât", 5)

"Her Allah'ın günü iki melek iner. Bunlardan biri; Allah'ım! Malını verene yenisini ver! diye dua eder. Diğeri de: Allah'ım! Cimrilik edenin malını yok et! diye beddua eder." (Buharî, "Zekât", 27)

"Kesenin ağzını sıkma! Allah da senin rızkını daraltır." (Buharî, "Zekât", 21) hadislerini örnek olarak zikredebiliriz.

Bu ve benzeri pek çok hadisi ile Peygamberimiz (s.a.s), müminleri sahip oldukları mallardan Allah yolunda harcamaya teşvik etmiştir. O, sadece sözleriyle değil aynı zamanda her hususta olduğu gibi bu konuda yaşam biçimiyle de müminlere örnek olmuştur.

Öz olarak ifade etmek gerekirse, Allah'ın Peygamberi hiçbir zaman mal biriktirme sevdasıyla yaşamamış, ömrünü bu yolda harcamamıştır. O'nun evinde bazen açlığını giderecek derecede herhangi bir yiyeceğin dahi bulunmadığı, açlık sebebiyle zaman zaman uyuyamadığını görürüz (Bk. Buharî, "Et'ıme", 23, "Rikak", 17; Müslim, "Zühd", 22,28). Hatta müminlerin annelerinin bu durumdan bazı kere şikayet ettikleri de nakledilmektedir. O dileseydi, saraylarda yaşayabilirdi. İdaresinde bulunan kitle bunu seve seve yapmaya hazır ve muktedirdi. Ancak o, sade bir insan olarak yaşamayı tercih etti. Hz. Peygamber (s.a.s)'i, Hz. Ebû Bekir'i, Hz. Ömer'i, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi ve daha nice tarihe örnekliği ile damgasını vuran şahsiyetleri, örnek yapan anlayış bu noktada odaklanmaktaydı.

İslam dininde, belli bir yeterliliğe ya da ekonomik güce (nisap) ulaşan Müslüman, sahip olduğu malvarlığından belirli bir kısmını toplumun muhtaç veya hayat standardı düşük kesimlerine aktarmakla yükümlü tutulur. Ömrünü adeta mal bi-

riktirmeye adayan, kendinden başka hiçbir kimseyi düşünmeyen insanların, hayatlarını verimli ve Allah'ın istediği doğrultuda geçirdiklerini söyleyemeyiz. Zira insanları ölümsüzleştiren, eserleri ve işledikleri salih amellerdir. Çeşitli açmaz ve imkânsızlıklar sebebiyle hayata küsmüş insanların problemlerini bir şekilde çözerek tekrar hayata döndürmek, herhalde en güzel eser ve amellerden birisidir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, varlıkta ve darlıkta, Allah için infakta bulunmak, örnek ahlaka sahip müminlerin özelliğidir. Yüce Mevla, her insana şöyle ya da böyle bir nimet vermiştir. İman, ilim, mal, akıl, sevgi, huzur aklımıza gelen başlıca nimetlerdir. Takva ehli mümin, Allah'ın kendisine verdiği ilim nimetini, maddi ve manevi bütün olumsuzluklara rağmen toplumu aydınlatmada kullanır. Onun infakı, ilmini ona muhtaç insanların faydası doğrultusunda kullanması olacaktır. Müminin sevgisini, şefkatini, içinde bulunduğu huzursuzlukları, bunalımları bir tarafa bırakarak toplumda sevgi ve şefkat mahrumu insanlarla paylaşması da takva ölçütüdür. Bu bağlamda Peygamber (s.a.s)'in, *"Güzel söz sadakadır"* (Buharî, "Sulh", 11) hadisi ne kadar da anlamlıdır. Sadaka bugünkü anlaşıldığı gibi sadece mali ya da parasal yardımı içermez. Nice yüklü paraların, malın tamir edemeyeceği kırık kalpleri, dünyası kararmış insanları, bir sevgi ve şefkat sözcüğü hayata döndürebilmektedir. Yüce Rabbimiz bizi bu konumdaki müminlerden eylesin…

BORÇ VERİRKEN DİKKAT ETMEMİZ GEREKEN HUSUSLAR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُۜ

"Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın..." (Bakara, 2/282)

İnsanların birbirleriyle yardımlaşma yollarından biri de borç alıp vermedir. Dünya hâlidir, birtakım nedenlerle insanlar büyük maddi sıkıntı içerisine düşebilirler. Bu gibi darlık durumlarında birbirimize borç vermek büyük önem taşır. Borç alınan para, para ile diğer maddeler ise aynı ile ödenir. Borcun karşılığında fazla bir şey verilmez. Eğer borç karşılığında fazlalık istenirse bu faiz olur. Faiz ise dinimizde haram kılınmıştır.

Dinimizde borç vermek sevaptır. İslam borç vermeyi teşvik eder. Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

"Eğer siz Allah'a güzel bir borç verirseniz Allah onu size kat kat öder ve sizi bağışlar. Allah şükrün karşılığını verendir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Teğabûn, 64/17)

Karşılıksız yardım güzel bir davranış olduğu gibi, ihtiyacı olanlara borç ve ödünç vermek faziletli bir davranıştır. Hatta borç vermek, sadaka vermekten daha güzel sayılmıştır. Hz. Peygamber bir hadislerinde şöyle buyurur:

"Mirac gecesi Cennetin kapısı üzerinde, 'sadaka on misli sevapla karşılanır. Borç ise on sekiz misli sevap ile karşılanır' yazılı olduğunu gördüm. Cebrail'e, ödünç vermenin sadakadan üstün olmasının sebebi nedir, diye sordum. Cebrail; 'Çünkü dilenci, yanında olduğu halde dilenir. Hâlbuki borç isteyen kimse ancak muhtaç olduğu için borçlanır' diye cevap verdi." (İbn Mâce, "Sadakât", 19)

İnsanın meşru yoldan rızık temininde bulunması, özellikle aile reislerinin kendilerine bakmakla yükümlü olduğu yakınlarının rızıklarını temin için çalışması

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

üzerlerine bir borçtur. Bununla beraber kazandıklarımızda fakirlerin ve muhtaçların da hakkının olduğunu bilmeliyiz. Zekât, sadaka ve gerektiğinde borç vererek fakir ve muhtaç duruma düşenlere yardımda bulunmalıyız.

Borç vermek suretiyle mümin kardeşimizin sıkıntısına çare olmak, İslam ahlakındandır. Özellikle günümüzde imkânı olanların darda olan mümin kardeşlerine yardımcı olması gerekir. Bu şekilde onların sıkıntılarının giderilmesine yardımcı olunur. Daha kötü hâllere düşmelerinin önüne geçilir. Dinimizin gerektirdiği kardeşlik ve dayanışma da bunu emreder. Borçlu olmak kolay bir şey değildir. Borç almaktan mümkün olabildiğince kaçmak gerekir. Ancak borç almak kaçınılmaz hâle geldiyse; güzel bir lisanla talepte bulunmalıdır. Borç isteme hususunda aşırı ısrar uygun olmaz. Borç verenin de gönül rızası ile vermesi esastır. Durumu iyi olup imkânı olan mümin de gerçekten darda olan kardeşine yardımda bulunmaya çalışmalıdır. Zira Cenab-ı Hakk, Kur'an-ı Kerim'de güzel bir yolla borç verilmesini emreder (Bakara 2/245). Ancak imkânı olduğu halde borç vermek istemeyip yalan yere "borç verecek imkânım yok" demek de günahtır. Eğer vermeyecekse, "imkânım var; ama şu sebepten dolayı veremiyorum" diye bunu gelen insana güzelce arz etmesi uygun olur.

Borç alanlarımız da bu borçlarını çalışıp tasarruf ederek en kısa zamanda ödemeye gayret etmelidir. Verilen borçların zamanında geri ödenmesi gerekir. Aksi davranışlar borç vereni sıkıntıya düşürebilir. Veya yaptığı iyiliğe kendisini pişman ettirebilir. Böylece bir hayra da mani olunmuş olur. Elbette bu da hoş bir şey değildir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da birbirimize borç verdiğimizde bu borçları kayda geçirmemizi, yazmamızı hatta şahitler tutmamızı öğütlüyor. Bu durum elbette borç verenin ve alanın mağdur olmamasına yöneliktir. Dinimiz zarar vermeyi, zarara uğratılmayı asla hoş görmez. Ticari hayatın, insanlar arası münasebetlerin zarar görmeden devam etmesi onların haklarının zayi olmamasına bağlıdır. Bunun için borç ve alacakların yazımı ve tespiti gereklidir. Yardımlaşmada sadakat, vefa, verdiği sözde durmak önemlidir. Müslüman, kardeşinin hakkını muhafaza etmeye dikkat etmelidir.

Müminler olarak birbirimize borçlandığımızda vaatleşelim ve yazışalım. Çünkü söz unutulabilir. Borcun iade zamanı hususunda verilen sözlerde unutma meydana gelirse ya da şüphe arız olursa Müslümanların birbirine karşı güvenleri kırılır. Bu nedenle borcumuzu ve verdiğimizi yazmalıyız. Borç alan da veren de yazmalıdır. Borç konusunda karşılıklı olarak yazılanların teyidi, şahitle tespiti daha sonra unutmanın, şüphe ve tereddütlerin, yanlış anlaşılmaların da önüne geçmeye vesile olacaktır. Yüce Rabbimiz borç verenin ve alanın bunu yazarak hatta şahitlerin şahadetiyle kayda geçirmelerine büyük önem vermiştir. Öyle ki Kur'an'ın en uzun ayeti borçlanma ile ilgili olan bu (Bakara, 2/282) ayet-i kerimedir.

BOŞANMA: AİLEDE EŞLERİN YOL AYRILIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا
تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْت۪ينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَعَدَّ
حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْر۪ي لَعَلَّ اللّٰهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا

"Ey peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik hâlinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır." (Talak, 65/1)

Talâk (boşama), evliliğin devamı maksadıyla dinimizce tavsiye edilen tüm yolların denenmesine rağmen eşlerin yine de anlaşamadığı durumlarda ailede yol ayrılığı anlamındadır.

Talâk kelimesi; İslam hukukunda hem tek taraflı irade beyanı ile hem iki tarafın anlaşarak ailede eşlerin yollarının ayrılması ile hem de mahkeme kararıyla meydana gelen boşanma anlamlarına gelmektedir.

Yukarıda okuduğumuz ayetten anlamamız gereken, aile kurumunun dinî, ahlakî ve hukukî temelini oluşturan nikâh akdinin ve evlilik birliğinin keyfî biçimde sona erdirilemeyeceği gerçeğidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse nasıl ki ailenin oluşumu safhasında kadın ve erkek ile ailelerinin insanlara özgü ve insan haysiyetine yakışır tarzda birbirleriyle tanışıp anlaşarak nikâhları yapılıyorsa, nikâhın sona erdirilmesinin de belirli kuralları elbette olacaktır. İşte bu bağlamda ayet-i kerimeyi an-

* Dr. Hamdi TEKELİ

lamaya çalıştığımız zaman yüce Allah ayete "Ey Peygamber" şeklinde başlamakla beraber sözün akışı ve özellikle kullanılan fiillerin çoğul olması, Resûlullah'ın şahsında müminlere hitap edildiğini, evlenme ve boşanmanın aynı zamanda sosyal bir konu olduğunu göstermektedir. Özel olarak Peygamber'e hitap edilmesi ise bu hükümlerin tebliğ edilmesi ve doğru uygulanmasının sağlanmasında ona verilen görevin ve genel olarak konunun önemine dikkat çekme amacıyla açıklanabilir. Bu üsluptan da anlaşıldığı üzere evlilik hakkındaki hükümler işlenirken iyi niyet ve hakkın kötüye kullanılmaması gibi bazı temel ilkelere vurgu yapılmakta, aile bütçesi konusunda ölçülü olmamız istenmektedir. Mâkul, meşru ve dengeli olmayan, sonunda bizleri Allah'a isyan noktasına götüren birtakım keyfî isteklerimizin bizleri perişan ederek ailelerimizin, toplumumuzun ve medeniyetlerin çökmesine yol açabileceği îma edilmektedir. Sonuç olarak kâinatta yaptığımız hiçbir şeyin yüce Rabbimizin gücü ve bilgisi dışında kalamayacağı hatırlatılmaktadır.

Evlilik birliğini sarsacak durumlarla karşılaşıldığında ve evliliği sonlandırmak kaçınılmaz hâle geldiğinde dikkat edilmesi ve uyulması istenen yahut tavsiye edilen hususlar geniş biçimde özellikle Bakara suresi 2/226-232'de anlatıldığı için konunun ayrıntılarına girmiyoruz. Bu sûrede ise ağırlıklı olarak evliliğin sona ermesinin sonuçları üzerinde durulmaktadır (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/307–319).

BÜTÜN CANLILARIN RIZKI ALLAH'A AİTTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا مِنْ دَٓابَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَاۜ كُلٌّ ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍ

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de o bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı)dır."
(Hûd, 11/6)

Yüce Rabbimiz bu ayette insanlar dâhil bütün canlıların rızklarının kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Yeryüzünde sürünen, hareket eden, yürüyen, sularda yüzen, gökyüzünde uçan veya başka şekillerde hareket eden büyük, küçük, görülebilen ve görülemeyen bütün canlıları yaratan ve rızklarını veren Allah'tır. Allah'ın güzel isimlerinden biri de çok rızk veren anlamına gelen "Rezzak"tır. Rızk verenin kendisi olduğunu belirten yüce Rabbimiz, başka ayetlerde de buna vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

"Şüphesiz Allah (rezzak) rızk verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir." (Zâriyât, 51 /58)

"Nice canlılar vardır ki, rızklarını taşımazlar (yiyecek biriktirmezler). Onları da sizi de Allah rızıklandırır. O hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Ankebût, 29/60)

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Allah'tan başka size göklerden ve yerden rızk veren bir yaratıcı var mı?" (Fâtır, 35/3)

Yukarıda meallerini verdiğimiz ayetlerden de anlaşıldığı üzere rızkı veren yüce Rabbimizdir. Ancak bu yaratılan rızkı elde etmemiz bizim gayretimize bağlıdır. Yoksa bunu; nasıl olsa rızkım Allah'a aittir, benim çalışmama gerek yok, rızkım ayağıma gelecektir şeklinde anlamak yanlıştır. Bu yanlışlığın uzantılarını her ne kadar yaygın olmasa da toplumda zaman zaman görmekteyiz. Maalesef kimi insanlar Allah'a tevekkül ile rızk için gayret göstermeyi birbirine zıt gibi anlamaktadırlar. Oysaki

* Medet COŞKUN

burada herhangi bir zıtlık bulunmadığı gibi tam tersine bu iki kavram arasında ince bir uyum vardır. O da; insanın rızkına ulaşmak için elinden gelen tüm gayreti göstermesi ama sonucu Allah'a bırakıp O'na tevekkül etmesidir. Rızkı verenin Rabbimiz olması bizim çalışmadan, rızkımızın peşinde koşmadan rızkımızın ayağımıza geleceği anlamına gelmez. Tam tersine *"İnsan için ancak çalıştığı vardır"* (Necm, 53/39) ayeti gereğince rızkımızı temin için çalışmamız, gayret göstermemiz yine yüce Rabbimizin emridir. Bizler var gücümüzle çalıştıktan sonra sonucu Allah'a bırakır, O'na tevekkül ederiz. Canlı varlıklardan insan, rızkını kendi akıl ve iradesini kullanarak elde eder. İnsan dışındaki canlılar ise yine Allah tarafından kendilerine verilen içgüdü ile bu rızklarını ararlar ve Rabbimiz de onların rızıklarına ulaşmalarını kolaylaştırır.

Kişinin herhangi bir sebebe başvurmadan rızkının ayağına gelmesini beklemesi dinimize göre doğru değildir. Bir kimsenin çalışmadan rızkının ayağına gelmesini beklemesi miskinlik ve tembellikten başka bir şey değildir. Dinimize göre doğru olan davranış, insanın çalışarak bir iş için gerekli olan alt yapıyı yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül edip rızkının ve kazancının artması için dua etmesidir. Yüce Allah, her canlı için yaratılışına uygun rızk yaratmış ve canlılara rızık elde etme yollarını öğretmiştir. Biz insanlar da Allah'ın bizler için var ettiği rızkı kazanmak için yeryüzüne dağılıp çalışmak zorundayız. Yüce Rabbimiz, insanlara akıl ve irade, hayvanlara da içgüdü vermiştir. Bizler aklımızı ve irademizi kullanarak çalışıp kazanmak için rızkımızın peşinde koşarız. Zira Cenab-ı Hakk'ın koyduğu kanunlar bunu gerektirir. Bu anlayış doğrultusunda dikkat etmemiz gereken önemli bir nokta da gerek yaptığımız işte gerekse alışverişimizde kazancımızın helal yoldan olmasına dikkat etmektir. Nitekim Rabbimiz bu konuda şöyle buyurmaktadır:

"Artık Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızklardan yiyin." (Nahl, 16/114)

"Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin." (Bakara, 2/172)

Bu ayetleri aklımızdan çıkarmadan rızkımızı helal yollardan kazanmalı ve haramlara sapmamalıyız.

BÜYÜCÜNÜN AHİRETTEN NASİBİ YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاط۪ينُ عَلٰى مُلْكِ سُلَيْمٰنَۚ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيَاط۪ينَ كَفَرُوا
يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَۗ وَمَٓا اُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَۜ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ اَحَدٍ
حَتّٰى يَقُولَٓا اِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْۜ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِه۪ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِه۪ۜ وَمَا
هُمْ بِضَٓارّ۪ينَ بِه۪ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْۜ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ
اشْتَرٰيهُ مَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍۜ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِه۪ٓ اَنْفُسَهُمْۜ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

"Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tıynetli insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedi. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil'deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, 'Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme' demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah'ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi." (Bakara, 2/102)

Dinimizde büyü ve sihirle uğraşmak büyük günahlardandır. Tarih boyunca büyü ve sihir insanların hep gündeminde olmuştur. Hepimize gizemli gelen bu konunun

* Dr. Fatih YÜCEL

nasıl yapıldığı, insanlara tesirinin ne derece olduğu ve dinimizin bu konuya nasıl baktığı hep merak edilmiştir. Bu konu hâlâ da sırrını korumaktadır.

İnsanların kendilerine ait olmayan bir alana yani gayb bilgisine ulaşmak istemeleri, başka insanları buyrukları altına alma düşünceleri ve kısaca geleceklerini öğrenme hissi bu yollara zemin hazırlamıştır.

Büyü, aldatmak, göz boyamak, oyalamak, uzaklaşmak, gönlünü çalmak, batıl şeyi hak diye göstermek ve gizli işlem yapmak gibi anlamlara gelmektedir. Başka bir ifadeyle "tabiat üstü âlem ile bağ kurmak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğuna inanmak suretiyle bazı doğal nesneler kullanarak yapılan işler" olarak tarif edilmiştir.

Kâinatın tek sahibi, her şeye gücü yeten ve her şeye hükmeden âlemlerin Rabbi olan Allah'tır. Adından da anlaşılacağı gibi o her varlığı terbiye eden yani ona görevlerini öğretendir. Şimşek, gök gürültüsü, arı, inek, kuşlar ve taşlar hep O'nun emriyle hareket ederler. Ne güneş ne de başka bir varlık O'nun emrine karşı gelemez. O'na karşı gelen tek varlık yaptıklarından sorumlu olan insanlar ve cinlerdir.

Hem insanlar hem de cinler tarih boyunca semavatın gizli sırlarına vakıf olmak istemişler ve bu yolla diğer canlıları egemenlikleri altına almayı amaçlamışlardır. Bir zamanlar cinler korunan yerlerden bilgi çalmak için çabalarken, insanlar da hem cinlerden hem de başka varlıklardan istifade ederek menfaat sağlamışlar ve sağlamaya devam etmektedirler. Bu menfaat yollarından biri de büyüdür. Büyüde araç olarak ruhlar, cinler, şeytanlar, canlı veya ölmüş bazı hayvanlar, cisimler, şekiller hatta adların bile kullanıldığı bilinmektedir. Büyü, sonsuz güç sahibi Rabbimize karşı bir meydan okuyuştur. Ayrıca Allah'ın dışında bir güç ve gizli bir kudretin varlığını kabul etmektir. Bu ise tamamıyla şirktir. Bu yüzden bütün çeşitleriyle büyü dinimizde yasaklanmıştır.

Bakara suresindeki bu ayette karı-kocanın arasını açacak bilgilerin varlığından söz edilmektedir. Aynı zamanda bir kısım insanların bu işle uğraşarak kendilerini değersiz bir şeyle mahvettikleri ifade edilmektedir. Konu ile alakalı Felak ve Nâs surelerinde ise düğümlere üfleyenlerden ve insanların kalplerine vesvese verenlerden bahsedilmiştir. Büyü ve sihir ile alakalı verilen bu bilgilerin yanında bizim için en önemli bilgi, büyünün Allah'ın izni olmadan kimseye zarar veremeyeceğidir. Bu itibarla büyü ile uğraşan ve büyücüden medet uman insanlar, yaptıkları güzel işlerin boşa gideceğini ve ahiretten nasiplerinin olmayacağını bilmelidirler.

Büyünün Rabbimizin gücü karşısında hiçbir değeri yoktur. Öyleyse ne büyüden medet ummalı, ne de büyü yapıldığı gerekçesi ile böyle insanlara gitmeliyiz. Bizim tek sığınağımız Rabbimizdir. O bize yeter, O ne güzel bir dosttur. "Âyetü'l-Kürsi", "Nâs", "Felak" ve "Fatiha" surelerini bol bol okuyarak bu tür eylemlerden Rabbimize sığınalım.

BÜYÜK FELAKETİN ÇOCUKLARI: NUH KAVMİ (İSYAN VE TUFAN)*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً اِلٰى قَوْمِه۪ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ

"Andolsun biz, Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten hâlâ sakınmaz mısınız?' dedi." (Mü'minûn, 23/23)

Nuh Peygamber bir köşede ağlamaklı, Rabbine dua ediyordu: *"Ey Rabbim! Kâfirlerden hiç kimseyi yeryüzünde bırakma"* diye (Nuh, 71/26). Bu noktaya nasıl gelinmişti? Bir Peygamberin sabrını taşırmak nasıl mümkün olmuştu? Hâlbuki Nuh gece gündüz kavmine Allah'ı anlatmış, 'onlar azaba uğramasınlar' diye Allah'a el açıp yakarmıştı (Nûh, 71/5). Fakat yüce Allah, *"Zulmeden kimseler hakkında bana hiç yalvarma! Şüphesiz onlar suda boğulacaklardır"* (Mü'minûn, 23/27) diye emrettikten sonra Nuh Peygamberin *"Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et"* demekten başka çaresi kalmamıştı (Kamer, 54/10).

Nuh kavmi, Fırat ve Dicle arasındaki Mezopotamya'da Bakır Çağından Tunç Çağına geçildiği bir dönemde, tarım ekonomisine dayalı zenginliğin zirvesindeydi. Belki de Kur'an'ın, Nuh'un yaşıyla ilgili verdiği 'bin yıldan elli yıl eksik açıklaması' bu döneme bir gönderme yapmak için (Ankebût, 29/14). Buna uygun olarak arkeologlar Nuh kavminin yaşadığı dönemin milattan önce dört bin beş yüz ile üç bin beş yüz yılları arasında olduğunu söylüyorlar.

Bereketli Hilâl denilen topraklarda hurma ağaçları, hububat ve bakliyatın her türlüsünü yetiştiren, ırmak ticareti ile dışarıdan metal ve taş ithal eden Nuh kavmi, şehirlerinde gösterişli tapınaklar yapıyor, tapınakların çevresinde tahıl ambarları inşa ediyordu. Tapınaklarda, putları Ved, Suvâ, Yagûs, Ya'ûk, Nesr'e kurbanlar kesiyorlar, bunlara saygı gösteriyorlardı. Bu putlardan bazısı erkek, bazısı kadın

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

bazısı da hayvan şeklinde yapılmıştı. Zenginlik ve refahın şımarttığı insanlar her türlü günahı, fütursuzca işliyorlardı. Nuh'un kavmi, torunları Ad ve Semûd'dan da azgındılar (Kamer, 54/52).

Şehirlerde dokumacılık ve zanaatkârlığın pek çok çeşidi ilerlemişti. Tüccarlar, şehirlerin zenginlerine ürün yetiştiremez olmuşlardı. Zenginler, lüks ve eğlencede sınır tanımıyorlardı. Ne hazin ki, bunca zenginliğe ve israfa rağmen servet sahipleri fakirlere ve yoksullara yardım etmiyor, onları aşağılıyorlardı (Hûd, 11/29).

Bütün bu şımarıklıkların ve çarpıklıkların ortasında, Nuh Peygamber, gece gündüz kavmine Allah'ı anlatıyor, onlara, ilah edindikleri putların hiçbir faydasının olmayacağını söylüyordu (Nûh, 71/5). Kavmi ona kızıyor, onu sapıklıkla (A'râf, 7/60), delilikle (Kamer, 54/9), cinnet geçirmiş olmakla (Mü'minûn, 23/25) suçluyor, 'Sen melek değil, bizim gibi bir insansın' diyorlardı (Hûd, 11/27; Mü'minûn, 23/24). Onlar, canları fena hâlde sıkılmış bir vaziyette 'putlarımıza dokunma diyorlardı' (Nûh, 71/23). Ona inanan ve sayıları fazla olmayan güçsüz insanlardan da rahatsız oluyorlar, 'Şu toplumda ezilmiş, fakirlere de fazla yüz verme' diyerek tepki gösteriyorlardı (Hûd, 11/29). Nuh kavmi bununla da kalmayıp Allah'ın Peygamberine 'Seni taşlayarak öldürürüz' diye tehditler yağdırıyorlardı (Şuara, 26/116). Peygamberle küstahça alay etmeleri de cabasıydı (Hûd, 11/32).

Allah, Nuh Peygamber'e kavmi için üzülmemesini söylemişti. Fakat Nuh bir peygamberdi. Onlara, içten içe ağlıyordu. Bir taraftan da Allah'ın yapmasını emrettiği gemiyi inşa ediyordu (Mü'minûn, 23/27).

Geminin tahtaları, çivi ve halatlarla bağlanmıştı. İnsanları kurtuluşa erdirecek gemi, Mezopotamya'nın başına geleceklerin canlı bir tanığı olarak, omurgası, ıskarmozları, pruvası ve direkleriyle ortaya çıkmıştı. Tunç çağı pek çok hayvan ve bitki türünün evcilleştirildiği bir çağdı. Nuh Peygamber ilahî emir gereği bölgede yaşayan canlıları çifter çifter gemiye yükledi (Mü'minûn, 23/27). Nihayet inananlar gemiye bindiler. Ama Nuh Peygamber üzgündü. Bu sefer üzüntüsü hanımı ve çocuğu içindi. Onlar da Nuh'u yalanlamışlardı (Tahrîm, 66/10). Nuh Peygamber baba şefkatiyle oğluna "'Yavrucuğum, bizimle beraber sen de bin (gemiye), inkârcılarla birlikte olma' diye seslendi. Oğul, 'Ben, kendimi sudan koruyacak bir dağa sığınacağım' dedi. Nuh Peygamber 'Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, Allah'ın azabından korunacak hiç kimse yoktur' dedi. Derken aralarına dalga giriverdi de oğlu boğulanlardan oldu." (Hûd, 11/42-43)

Nuh Peygamber, nihayetinde bir babaydı, yüreği yanıyordu. Rabbine, 'Ne olursa olsun, o benim evladımdı' dedi. Özel bir af, bir mağfiret olamaz mıydı onun için?' Yüce Allah 'Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir' diye buyurdu. Nuh'un oğlu bir peygamber çocuğu olsa da özel bir muamele yapılamazdı ona. Çünkü Nuh'un

oğlunun ameli güzel değildi (Hûd, 11/45-46). Nuh'un oğlu da diğer geride kalanlarla birlikte boğulup gitti (Şuara, 26/120).

Tufan günü sanki gök yarılmış, toprak patlamıştı. Yerin her yerinden kaynak suları fışkırmaktaydı (Hûd, 11/40). Sular deltada metrelerce yükselmiş, başta en gözde tanrıları Ved olmak üzere, Nuh kavminin bütün putlarını, tapınaklarını, tahıl ambarlarını, evlerini, meyhanelerini, inançsızlarla beraber yutmuştu.

Bütün Dicle ve Fırat deltaları sular altındaydı, şimdi. Her yeri moloz kaplamıştı. Selin getirdiği mil tabakası, sanki Tufandan önce yaşamışlarla Tufandan sonra yaşayanların arasına kalın bir duvar örmüştü.

Bütün bunlar olurken, Nuh'un Gemisi Tufanın sularını, köpük anaforlarıyla çalkalıyordu. Müminler geminin küçük pencerelerinden suyun, mağrur kentleri yutuşunu, kibirli ve acımasız hemşehrilerinin yok oluşunu seyrediyorlardı. Nihayet gemi Cudi'ye oturdu (Hûd, 11/44). Müminler bereketli topraklara salimen ayak bastılar. Çünkü onlar Nuh'a inandılar, Allah'a iman ettiler (Hûd, 11/48). Ya ötekiler?

Nuh'a inanmayanlar, boğulduktan sonra bazalt, kireç taşı ve balçığın altında, inançsızlıklarıyla ve kibirleriyle kaybolup gittiler. Onlar kıyamete dek, insanlığa ibret levhası olmaya devam edecekler. Dahası can yakıcı bir azap onları bekliyor (Furkân, 25/37). Bize düşen, höyükleri açarak yaşanmış olayları aktaran Kur'an kıssalarından ibret alıp, hayırla yâd etmek bu büyük peygamber'i.

O halde *'Âlemlerin içinde selâm olsun Nuh'a!'* (Saffât, 37/79).

CAMİ VE MESCİTLERİMİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا
اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُو۬لٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَد۪ينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler iman eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

"Mescit" kelimesi "Allah'a secde edilen yer" anlamında bir mekân ismidir. Namazın başka rükünleri de olmasına rağmen ibadet edilen yer, önemine binaen secdeye izafe edilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) secdeyi, kulun Allah'a en yakın anı olarak vasıflandırmıştır (Nesâî, "Tatbik", 78). İçinde Allah'a ibadet edilen her yere mescit denilmiştir.

"Cami" terimi başlangıçta sadece Cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılmış olan "el-mescidü'l-cami (cemaati toplayan mescit)" tamlamasından kısaltılarak alınmıştır. Ancak halk arasında mahallelerdeki küçük ibadet yerlerine mescit, daha büyük olanlarına ise cami denilmektedir.

Allah'a inananları, tevhid kubbesi altında ve Allah'ın birliği etrafında toplayan camilerimiz, aynı zamanda birlik ve beraberliğimizin oluştuğu, kardeşlik ruhunun olgunlaştığı ilim ve irfan yuvalarıdır. Dil, renk, ırk ve kültür farkı gözetilmeksizin milyonlarca insan, her gün camilere girer ve omuz omuza saf tutarlar. Bu sebeple camilerimiz gururun ve kibirin olmadığı ulvi mekânlardır. Camilerimiz asırlardır sadece ibadet yerleri olmakla kalmamış, eğitim ve öğretimin yapıldığı, insanlara dinî ve ahlaki konuların anlatıldığı ve alçak gönüllülüğün uygulandığı yerler hâline gelmiştir.

Müslümanlar arasında ve Türk-İslam tarihinde önemli bir yeri bulunan camilerin inşası asr-ı saadet döneminde başlamıştır. Allah Resûlü (s.a.s), Mekke'den

* Hanif BURUN

Medine'ye hicret ederken, daha Medine'ye varmadan Kuba mevkiinde hemen bir mescit yaptırmış; Medine'ye geldikten sonra da kendisi de bizzat kerpiç taşıyarak, Mescid-i Nebevi'yi vücuda getirmiştir. Peygamberimizin inşa ettiği Mescid-i Nebevi, daha sonraki asırlarda yapılan tüm camilere örnek olmuştur. Tarihî seyir içerisinde Müslümanlar yerleşim yerlerine ilk iş olarak hemen bir cami yapmışlar ve camiler de onların Müslüman olduklarına delil ve işaret olmuştur.

İslam'ın ilk günlerinden itibaren Müslümanlar cami yapımına önem vermişler ve yaptıkları hayrın ebedî olması için yarışmışlardır. Cami yapmak, imanın ve dindarlığın göstergesidir. Camiler, Müslümanların Allah'a ibadet ettikleri yerlerdir. Yeryüzünün en şerefli yerleri olan camilere "Allah'ın evi" denilmektedir. Camiye ibadet için giden mümin, Allah'ın ziyaretçisi ve misafiri durumundadır. Ev sahibi, evine gelen misafirlerine ikramda bulunduğu gibi camiye giden müminlere de yüce Allah büyük mükâfatlar verecektir.

Camileri yaşatmanın en iyi yolu, bu mübarek mekânları cemaatsiz bırakmamak, çevresini bir kültür merkezi hâline getirmektir. İslam cemaati kardeşlik, eşitlik, yardımlaşma ve karşılıklı fedakârlık üzerine kurulmuştur. Aralarında sınıflaşma, ırk ve bölge ayırımı yoktur. Aralarındaki birlik ve beraberliğin temel dayanağı ise Kur'an ve onu açıklayan sünnettir.

Müslümanların en önemli günlerinden biri olan Cuma günlerinde camilerde hem ibadet yapılmakta, hem hutbeler verilmekte ve hem de anlatılan vaazlar ile insanlara gerek dinî ve gerekse toplumsal konularda bilgiler verilmektedir. Bu sebepledir ki camiler, eğitimin ve ibadetin birleştiği ilk ve tek kutsal mekânlardır. Camiler, hayata geçirildiği ilk günden itibaren sadece namaz kılmak için kullanılmamıştır. Bazen bir okulu, bazen meşveret yerini, bazen de açların doyurulduğu aş evi olarak görev ifa etmiştir. Ayrıca camilerimizde günde beş defa olmak üzere okunan ve camilerin temsili olan ezanlarımız da, dinî ve milli bütünlüğümüzün ve bağımsızlığımızın numunesi ve teminatıdır.

Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy ezanlarımızın önemi ile ilgili şunları söylüyor:

"Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli,

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!"

Kâbe'nin birer şubesi olarak nitelendirdiğimiz camilerimize olan ilgimiz ve sevgimiz, hiçbir zaman bitmemeli, bütün bir ömür boyu devam etmeli, camilerimiz birlik ve beraberliğimizin pekiştiği yerler hâline gelmelidir.

CEHENNEM AZABINDAN SAKINALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ اِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً

اِنَّهَا سَٓاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَاماً

"Onlar, şöyle diyenlerdir: Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktir! Şüphesiz, ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası." (Furkan, 25/65-66)

Cennet, iman edip salih amel işleyenlere vaat edilen sonsuz nimet, mükâfat ve ebedî mutluluk; Cehennem de dünya hayatında iman etmeyenlerin sürekli olarak, iman ettiği halde sâlih amel işlemeyen kimselerin de günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları pişmanlık, ceza ve azap yurdudur.

Müslümanlar olarak bizlerin Rabbimizin rahmet ve merhametinden ümitvar olmamız gerektiği gibi O'nun azabından da korkmamız, ürpermemiz ve hayatımızı bu ümit ile korku arasında sürdürmemiz gerekir.

Ümitvar olabilmemiz için kendimize düşen bütün görevleri yapmamız yani, iman edip sâlih ameller işlememiz, haramlardan, kötü olan söz, fiil ve davranışlardan uzak durmamız, günahlarımız için de pişmanlıkla tövbe edip hâlimizi ıslah etmemiz ve Allah'a yönelmemiz gerekir.

İnsanın yaratılışında ümitsizliğe düşme duygusu vardır. Kur'an'da "yeis yani Allah'ın rahmet ve mağfiretinden ümit kesilmemesi" istenmiştir (Yûsuf, 12/87; Zümer, 39/53).

Allah, hiç kimseye suçu olmadan azap etmez. Fakat Allah'ın azabından korkmamız da gereklidir. Çünkü Allah'ın azabı; büyük, alçaltıcı, şiddetli, korkunç, sert ve çok kötü bir azaptır. Cehennem azabı, inkârcılara ve Allah'a kulluğun gereklerini yapmayan günahkârlara verilen bir ceza ve ilâhi adaletin de gereğidir. İşte biz, inkâr, isyan ve zulüm sebebiyle Allah'ın cezalandırmasından korkarız.

---

* Mustafa GÜNEY

Fakat bizi ümitsizliğe düşüren korku gibi söz, fiil ve davranışlarımız üzerinde etkisi bulunmayan korku da makbul değildir. Makbul olan korku, sahibini Allah'ın rahmet, mağfiret ve nimetlerinden ümitsizliğe düşürmediği gibi günah ve kötülüklere dalmasına da engel olan korkudur.

Cehennem ve azabı Kur'an'da ve Peygamberimiz (s.a.s)'in hadislerinde ayrıntılarıyla açıklanmış ve biz müminlerin cehennemi ve azabını hak edecek davranışlardan kaçınmamız için azami çabayı göstermemiz öğütlenmiştir.

Kur'an'da bedeni etkileyen yakıcı ateşler, dondurucu ya da kaynar sular, demir topuzlar, ateş yalaklar, örtüler, zakkum, dikenli ağaçlar, katranlar, kelepçeler vb. cehennem azabının pek çok çeşidi olarak haber verilmiştir. Cehennem azabının ve özellikle ateşinin; büyük, alçaltıcı, acıklı, şiddetli, sürekli ve kötü bir azap olduğu bildirilmiştir. Ruhlara şiddetli ıstırap ve tasa kaynağı olan bir başka azap ise; suçluların Allah'ı görememeleri, Allah'ın onları azarlaması, onlarla konuşmaması ve yüzlerine bakmamasıdır.

Cehennem hayatıyla alakalı olarak geçen acı, ıstırap, azap, ateş vb. şeyler bu dünyadakilere benzemez. Bunların içyüzünü bilmemiz de mümkün değildir. Bizim için cennet garanti, cehennemden kurtuluşumuz kesin olmadığına, bunlar inanç ve yaşayışımıza bağlı olduğuna ve ölüm de her an gelebileceğine göre; her anımızı müslümanca geçirmeli, az sonra ölecekmişiz gibi ahirete hazır olmalıyız.

Hadislerde bizi cehennem azabından uzaklaştıracağı bildirilen abdest, namaz, oruç, sadaka, tövbe, istiğfar ve çokça dua ile cehennem azabından ve özellikle cehennem ateşinden sakınma yollarını aramalıyız.

Bu ayette de Rabbimiz üzerimize düşen farz ve nafile görevleri yapıp, gücümüz yettiğince haramlardan kaçınmakla birlikte en çok yapacağımız duanın "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır" şeklinde olması gerektiğini bize öğretmektedir.

Çeşitli ayet ve hadislerde her türlü zarar, bela, afet, musibet ile şeytanın ve kötü insanların şerrinden Allah'a sığınılması emredilmiştir.

Öyleyse ibadet ve gayretlerimize devam etmekle birlikte daima "cehennem azabını bizden uzaklaştırması için" merhameti sonsuz olan Rabbimize dua edelim. Çünkü cehennem çok kötü bir durak ve konak, azabı da sürekli bir helaktir!

Yegâne sığınağımız ve kendisine sığınanları koruyabilecek olan sadece Allah'tır. Peygamberimiz (s.a.s) pek çok şeyin yanında cehennem azabından (Müslim, "Mesâcid", 128) Allah'a sığınmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s)'in en çok ettiği duayı biz de çokça edelim:

"Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru." (Bakara, 2/201)

CEHENNEM İNSANLAR VE CİNLERLE DOLDURULACAKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِف۪ينَۙ اِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَۜ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْۜ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَع۪ينَ

"Rabbin dileseydi, insanları (aynı inanca bağlı) tek bir ümmet yapardı. Fakat Rabbinin merhamet ettikleri müstesna, onlar ihtilafa devam edeceklerdir. Zaten onları bunun için yarattı. Rabbinin, 'Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım' sözü kesinleşti."
(Hûd, 11/118-119)

Yüce Rabbimiz, insanları en güzel şekilde yaratmış, akıl ve irade gibi üstün özelliklerle de donatmıştır. Bu akıl ve irade sayesinde bizler hak ile batılı, doğru ile yanlışı ayırt ederiz ve ona göre hayatımıza yön veririz. Bunun sonucu olarak bizler ya Rabbimizin rızasını elde ederiz ya da cezaya çarptırılırız. Yüce Rabbimiz; "*Biz ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi; iki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?*" (Beled, 90/8-10; bk. İnsan, 76/3) buyurarak bizlere iki yol gösterdiğini beyan etmektedir. Bu yollar hayır ve şer yollarıdır. Biz de bu iki yoldan birini kendi akıl ve irademizle seçer ve ona göre bir hayat tarzı oluştururuz. Başlangıçta insanlar, tevhit inancına bağlı tek bir ümmet idi (Yunus, 10/19). Ancak insanlar zamanla değişik sebeplere bağlı olarak çeşitli millet ve gruplara ayrılmışlardır. Eğer yüce Allah dileseydi hepsini İslam üzerinde birlik ve beraberlik hâlinde tutardı, ihtilafa, anlaşmazlığa, bölünüp parçalanmaya izin vermezdi. Akıl ve iradenin gereği olarak, kimin nasıl hareket edeceğini sınamak için hepsine tevhid inancını ve doğruluğu emretmekle beraber, kendi tercihlerine dolayısıyla da ihtilaflara imkân bırakmıştır.

* Medet COŞKUN

Yüce Rabbimiz, cinlerin yaratılış gayelerinin de insanlar gibi: "Allah'a kulluk" ve "ibadet" olduğunu haber vermektedir (Zâriyât, 51/56). Dolayısıyla yüce Allah'ın tekliflerine cinler de insanlar gibi muhataptır.

Şüphesiz yaratılış gayesine uygun davranan mümin cinler olduğu gibi, Allah'ı inkâr eden, Peygamberlere tabi olmayan inkârcı cinler de vardır. İlahi teklifler karşısında Allahu Teâlâ'ya ilk isyan eden İblis'in de cinlerden olduğu bildirilmektedir.

Bu ve benzeri ayetlerden cinlerin de insanlar gibi hiçbir zaman "kitapsız" ve "peygambersiz" bırakılmadıklarını, Hz. Âdem (a.s)'den beri gönderilen bütün peygamberlerin, aynı zamanda cinlerin de peygamberi olduklarını, dinlerinin ise peygamberlerin tebliğ ettikleri tevhid dini olan "İslam" olduğunu anlıyoruz. Zaten yüce Allah, peygamber ve kitap göndermeden hiç kimseyi sorumlu tutmayacağını, azap etmeyeceğini açıkça ifade etmektedir (İsrâ, 17/5).

Cennet ve cehennem var olduğuna göre bu ikisi, ayet-i kerimede de belirtildiği gibi insanlar ve cinlerin günahkârlarıyla doldurulacaktır. Bu sebepledir ki kimi insanlar ve cinler hakka yönelecek ve bunun karşılığını alacak, kimileri de heva ve hevesine uymak suretiyle bunun karşılığını görecektir. İşte ayette bu gerçek vurgulanmıştır.

Allah'ın emirlerine sadece biz insanlar değil, bizim gibi cinler de muhataptır. Onlardan Müslüman ve salih olanlar olduğu gibi hak yoldan sapanlar, salih olmayanlar ve ayrı ayrı yollar tutanlar da vardır (Cin, 72/11). Nasıl ki biz insanlardan haktan sapanların varacağı yer cehennem ise, cinlerden de inanmayanların, haktan sapanların varacağı yer açıklamaya çalıştığımız ayette de belirtildiği gibi cehennem olacaktır. Nitekim başka bir ayette de; *"Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır."* (Cin, 72/15) buyurulmaktadır.

"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zâriyât, 51/56) buyuran yüce Rabbimiz, insanları ve cinleri kendisine kulluk konusunda imtihana tabi tutmak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. *"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır..."* (Mülk, 67/2) buyurularak imtihana tabi tutulacağımız gerçeği vurgulanmaktadır. İşte bu imtihan neticesinde Rabbimizin emirlerini yerine getirmeyerek başarısız duruma düşenler sonuç itibariyle cezaya çarptırılacaklardır. Bunlar ister insanlardan olsun ister cinlerden olsun fark etmez. Açıklamaya çalıştığımız ayetin devamında buna işaretle; "Andolsun ki cehennemi hem cinlerden, hem insanlardan (suçlularla) dolduracağım" sözü kesinleşti." buyurularak cehennemin insanlardan ve cinlerden doldurulacağı belirtilmektedir.

Şu halde bizler kendi hür irademizle doğruyu ve hayrı seçmeli ve sonuç olarak da cehenneme girmekten kurtulmaya çalışmalıyız.

CENNET EHLİ VE ORADA SUNULAN NİMETLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖى جَنَّاتٍ وَنَعٖيمٍۙ فَاكِهٖينَ بِمَٓا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۚ وَوَقٰيهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحٖيمِ

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur." (Tur, 52/17-18)

Cennet, bilgimizin ötesinde, hayal dahi edilemeyecek çok çeşitli özellik ve güzelliklere sahip bulunan ebedî kalınacak bir yerdir. Cennette, daha önce hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kimsenin hatırına getirmediği sayısız ve sonsuz nimetler Allah tarafından müminlere verilecektir.

Cennet ortamında sunulacak nimetler, dünya şartlarının aksine, insanların gönüllerince yaşayacakları, hiçbir zaman bitme, tükenme endişesi duymayacakları ebedî nimetlerdir. Cennetteki paha biçilemez güzelliğe sahip olan bu nimet ve zenginlik, Allah'ın sonsuz güzellikteki sanatının tecellisidir. Tüm bu güzellikler müminlerin istek ve arzularına en çok hitap eden şekliyle inançlı gönüllere sunulacaktır. Yüce Allah, seçtiği peygamberleri ve gönderdiği kitaplarla müminleri cennetteki sonsuz nimetlerle müjdelemiştir. Bu müjde, cenneti şiddetle arzulayan bir mümin için tarifsiz bir sevinçtir.

Cennetteki bu nimetler, Allah'a, peygamberlere, meleklere, Ahiret gününe ve öldükten sonra tekrar dirilmeye inanan; imanlı, salih amel ve güzel ahlaka sahip olan müminler içindir. Bunlar, ibadetlerini yerine getiren, sözünde doğru olan, gıybet, iftira, hile, aldatma yapmayan, yalan söylemeyen, yalan şahitlik etmeyen, şahitliği dosdoğru yapıp gizlemeyen, tartıda ve ölçüde hile yapmayan, zina etmeyen, yetim malı yemeyen ve cana kıymayan, kibirlenmeyen, zandan sakınan, insanların kusurlarını araştırmayan, anne-babasına kötü davranmayan, israf ve cimrilik

* Ömer ÖNEN

etmeyen, komşusuna eziyet etmeyen, haset etmeyen, Kur'an ahlakına sahip olan kimseler içindir.

Yine bunlar, Allah'a güvenen, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçınan, öfkelerine hâkim olan, kusur işleyenleri bağışlayan, Allah'ın davetine icabet eden, işleri istişare ile yapan, mallarından Allah yolunda infak eden, gecelerini ibadetle geçiren, her an günahlarının affı için dua eden, harcadıkları zaman ne israf eden ne de cimrilikte bulunan, kendilerine cahilce sataşıldığı zaman vakar ve hoşgörü ile selam deyip geçip giden, kendilerine Rab'lerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman duymamış ve görmemiş gibi hareket etmeyen, eş ve çocukları için hayır dua edenler içindir.

Mümin, dünya hayatında iken, en çok arzu ettiği ve peşinden koştuğu halde tam olarak elde edemediği ve onların daha da ötesinde olan nimetlerin tamamının cennette hazır olduğunu bilir ve buna erişmek için hayat sürmeye çalışır. İman edenler dünya hayatından ahiret hayatına geçtiklerinde, herhangi bir şaşırma, yadırgama, uyum zorluğu ile karşılaşmayacaklardır. Bu sonsuz hayat içinde yiyecekler, içecekler, giyecekler, en mükemmel köşklerde kalacak ve sevdikleri eşleri olacaktır. Onlar, dünyada sabretmelerine karşılık olarak ipekten elbiseler içinde, yumuşak koltuklar üzerinde kurularak alabildiğine ve sonsuza kadar huzurlu bir hayat süreceklerdir. Onlar, *"Özenle işlenmiş mücevher tahtlar üzerindedirler"* (Vakıa, 56/32), *"Kesilip-eksilmeyen ve yasaklanmayan (meyveler vardır)* (Vakıa, 56/33). Cennet ağaçlarının gölgesi üzerlerine düşmüş, meyveleri ise her daim taptaze olmak üzere cennet ehlinin emirlerine sunulmaktadır. Etraflarında her an isteklerine amade huri ve gılmanlar, gümüş kadehler ve billûr sürahilerle dolaşırlar. Cennettekilerin eşleri, bakışlarını yalnızca eşlerine çevirmişlerdir. Bunlardan önce kendilerine ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur (Rahman, 55/56).

Cennette nereye baksan bir nimet ve büyük bir mülk görürsün. Onlara şöyle denecektir. Bu sizin için makbul görülmüş bir mükâfattır ve gayretiniz boşa gitmemiştir. Burada ebedî kalacaksınız. Genişliği göklerle yer arası kadar olan Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için hazırlanmış cennete koşun. Mümin, dünyada kuvvetli bir iman, salih bir amel, güzel bir sabır ve iyi bir tevekkül gösterdiği takdirde cennette vaat olunan tüm nimetlere kavuşacaktır.

CENNETİN BİR BEDELİ VARDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَثَلُ الَّذ۪ينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْۜ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَٓاءُ وَالضَّرَّٓاءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِۜ اَلَٓا اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَر۪يبٌ

"Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, 'Allah'ın yardımı ne zaman?' diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı pek yakındır." (Bakara, 2/214)

İnsanlık tarihine baktığımız zaman en büyük sıkıntıları, başta peygamberler olmak üzere inananların çektiklerini görürüz.

İman, en büyük nimettir. Bu nedenle bu konudaki imtihan da çetin olmaktadır. Hayat imtihanı inananlar için her zaman zor olmuştur. Birtakım Müslümanlar sırf "Rabbimiz Allah" dedikleri için zulümlere maruz kalmışlar, yurtlarından çıkarılmışlar (Hac, 22/40). Peygamberler ve onlara inananlar "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardır. Önceki peygamberler ve onların ümmetleri gibi Hz. Muhammed ve onun ashabı da imanlarını ve kutsal değerlerini menfaat ve rahatlarının üstünde görmüşler; kutsal değerler uğruna dünyalık çıkarlarını feda etmeyi göze almışlar; büyük acı ve sıkıntılara katlanmışlardır. Allah'ın yardımı ne zaman gelecek derken de, asla çaresizlik, imanda tereddüt ve acizlik içerisine düşmemişler, ellerinden geleni yaptıktan sonra *"Şüphesiz ki Allah kendi dinine yardım edene mutlaka yardım eder"* (Hac, 22/40) ilahi fermanından hareketle, o yardımı bekleyerek, mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Nitekim yüce Allah'ın bu hususta sözü vardır ve şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a yardım ederseniz (emrini tutar, dinini uygularsanız), O da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam bastırır." (Muhammed, 47/7)

Şüphesiz cennetin bir bedeli vardır. Bir nimet ne kadar değerliyse kıymeti de ona

---

* Mehmet KAPUKAYA

göre takdir olunur. Ya nimetlerin en güzeli olan Cennet nimeti! Paha biçilemeyecek kadar değerli olan bu nimeti kazanmak elbette o derecede zahmetli olacaktır. Geçmiş kavimlerin bu konuda yaşamış olduğu sahneleri anlatan şu ayetlere bir kulak verelim:

"Şâhitlik edene ve şahitlik edilene andolsun ki, (müminleri yakmak için) hendek kazıp (içinde) alevli ateş yakanlar lanetlenmiştir. (Rivayete göre İslam öncesinde Necran halkı Hıristiyanlığı kabul edince Himyer Kralı Yahudi Zi Nuvas, onlara savaş açmış, dinlerinden dönmeyenleri açtığı hendeklerde ateşlere atmıştı.) O vakit, ateşin etrafında oturmuş, müminlere yaptıklarını seyrediyorlardı. Onlar müminlere ancak; göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine ait olan mutlak güç sahibi ve övülmeye layık Allah'a iman ettikleri için kızıyorlardı. Allah her şeye şahittir." (Bürûc, 85/3-9)

İlk Müslümanlar da aynı şekilde şiddetli imtihana maruz kalmışlardır. Habbab b. Eret (r.a) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.s), Kâbe'nin gölgesinde otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyette bulunduk: 'Bize yardım etmiyor musun, bize dua etmiyor musun?' dedik. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir vaziyette oturdu ve şu cevabı verdi: 'Sizden önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a yemin olsun ki Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindi mi San'a'dan kalkıp Hadramevt'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, sadece koyunu için kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz.'" (Buharî, "Menâkıbu'l-Ensâr" 29; Ebu Dâvud, "Cihâd", 107)

Unutmayalım ki, büyük hedeflere büyük mücadelelerle, sabır ve sebatla ulaşılabilir.

CİMRİLİK EDİP VERMEDİĞİMİZ ŞEYLER KIYAMET GÜNÜNDE BOYNUMUZA DOLANACAKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ بِمَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ هُوَ خَيْرًا لَهُمْۜ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْۜ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِه۪ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَلِلّٰهِ م۪يرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ۟

"Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Âl-i İmrân, 3/180)

Yüce dinimiz İslam, başta zekât olmak üzere bazı malî harcamalarda bulunmamızı emretmiş, çevremizdeki insanlara karşı görev ve sorumluluklarımız olduğunu bizlere hatırlatmıştır. Aile bireylerinin bakımı, akrabaların, fakir ve yetimlerin görülüp gözetilmesi, çevremizdeki muhtaç insanlara imkânlar ölçüsünde malî yardımlarda bulunulması da bu görev ve sorumluluklarımız arasındadır.

Bu bakımdan İslam'da israf ve gösteriş tüketimi yasak olduğu gibi, cimrilik de yasaklanmıştır. Cimrilik, imkân olduğu halde mal ve serveti dinî ve hukuki bakımdan gerekli olan yerlere harcamamak veya hayır yolunda harcama yapmayı sevmemektir. Diğer ifadeyle, "Mal ve serveti yaratılış gayesinin dışında harcamak israf; yaratılış gayesi istikametinde harcamayıp elde tutmak cimrilik; yaratılış gayesine uygun bir şekilde harcamak ise cömertliktir." (Bk. D.İ.A. Cimrilik Mad. VIII/4) Cimri ise, kendisine verilen onca mal ve mülkün gerçek sahibinin Allah olduğunu unutarak muhtaç kimselere vermekten kaçınan insandır. İmkânları olduğu halde, yüce

* Dr. Muhlis AKAR

Allah'ın verdiği mal ve serveti harcanması gereken yerlere cimrilik ederek harcamayan cimriler, sadece kendilerine değil, başta eş ve çocukları olmak üzere çevrelerindeki diğer insanlara da kötülük etmiş olurlar. Çünkü Allah'ın kendilerine verdiği bu nimetlerde diğer insanların da hakkı vardır (Meâric, 24-25). Bu hakkın hak sahiplerine ödenmesi gerekir.

İşte yukarıda meâlini verdiğimiz âyet-i kerimede bu duruma işaret ediliyor ve insanın cimrilik edip başkalarıyla paylaşmayarak biriktirdiği malının ona hayır getirmeyeceği, bunun kendisi için hem dünyada hem de âhirette acı sonuçlarının olacağı haber veriliyor.

Hz. Peygamber de *"İki haslet vardır ki bir müminde asla beraber olmaz: Cimrilik ve kötü ahlak"* (Tirmizî, "Birr", 41) buyurarak cimriliğin ve kötü ahlakın Müslüman'da bulunmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bir diğer hadislerinde ise; *"Her sabah gökten iki melek iner. Birisi: Allah'ım! İnfak edene karşılığını ver; diye dua eder. Diğeri de: Allah'ım! Cimrilik edene telef ver (malını yok et), diye beddua eder."* (Buhârî, "Zekât", 27; Müslim, "Zekât", 57) buyurmuşlardır.

Yine sevgili Peygamberimiz, cimri kişilerin, Allah'a uzak, cennet'e uzak, insanlara uzak ve cehennem ateşine yakın olduklarını bildirmişler (Tirmizî, "Birr", 40); *"Cimrilik etmekten sakının. Çünkü cimrilik sizden önce yaşayan insanları, birbirini boğazlamaya ve dokunulmaz haklarını çiğnemeye götürmek suretiyle helak etmiştir."* (Müslim, "Birr", 56) hadisleriyle de cimrilik yüzünden ileride çıkabilecek muhtemel sosyal bunalımlara dikkat çekmişlerdir. Kendileri de cimrilikten ve dolayısıyla cimriliğin getireceği dünyevi ve uhrevi felaketlerden Allah'a sığınmışlardır (Buhârî, "Cihad", 74). Çünkü toplumda varlıklı insanlar servetlerini infak etmez, muhtaçları görüp gözetmezlerse, fakirlerin öfke ve hasetlerine sebep olurlar. Böylece toplum düzeni bozulur. Hâlbuki nefsinin cimriliğinden kendilerini koruyarak, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirenler için sonuç böyle olmaz. Onlar kurtuluşa ererler (Haşr, 59/9; Teğabûn, 64/16). Servetlerindeki hakkı, hak sahiplerine verdikleri için Allah'ın rızasının yanı sıra, fakir ve yoksulların da sevgi ve sempatilerini kazanırlar.

CUMA: HAFTALIK İBADETİMİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ
وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًاۨ انْفَضُّوٓا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَٓائِمًاۜ قُلْ
مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِۜ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz. (Durum böyle iken) onlar bir ticaret veya bir oyun eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona koştular ve seni ayakta bıraktılar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlence ve ticaretten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır." (Cuma, 62/9-11)

Yüce Allah, Cebrail (a.s) ile Peygamberimiz (s.a.s)'e gönderdiği kitabımız Kur'an'dan okuduğumuz ayetlerde ve meallerinde Cuma günü ve Cuma namazına dikkatimizi çekmektedir.

Dinimize göre, şartlarını taşıdığımız zaman, Cuma namazını topluca kılmamız Allah'ın bir emridir. Hepimiz bu emre gereken hassasiyeti göstermeliyiz. Üzerine güneş doğan günlerin en hayırlısı ve içerisinde duaların geri çevrilmeyeceği icabet saati bulunan zaman dilimlerinden biri de Cuma günüdür. Dinimiz açısından büyük önem taşıyan bugün, haftalık bayramımız olduğu için camiye gelirken beden ve elbise temizliğine dikkat edip her türlü kötü kokulardan arınmalıyız.

* Dr. Hamdi TEKELİ

Beş vakit namazımızı ferdi kılmamız mümkün olmakla birlikte cemaatle kılmamız daha faziletli sayılırken Cuma namazlarımızı cemaat ile kılmamız ve hatip tarafından okunan hutbeyi dinlememiz gerekir. Bu açıdan düşündüğümüz zaman Cuma namazlarındaki hutbelerimiz âdeta haftalık bir kongre mahiyetindedir. Hutbeyi dinledikten sonra kıldığımız Cuma namazlarında ibadet için bir araya gelmiş iken aynı zamanda tanışma ve kaynaşmamız da gerekir. Çünkü Cuma namazı, dayanışma ruhuyla yardımlaşmamız, birlik ve beraberlik şuurumuzu kuvvetlendirerek Allah'a birlikte ulaşmamız için önemli bir vesiledir. Cuma günü yapacağımız hayır dualarımızda sadece kendi nefsimizi değil tüm Müslümanları düşünmeliyiz. Camilerimizdeki vaaz ve hutbelerimizi iyi anlayıp hayatımıza yansıtmaya çalışmalıyız. Bunu başardığımız oranda iyiliklerin yaygınlaşması ve kötülüklerin önlenmesi mümkün olur.

Mazeretsiz olarak Cuma namazını terk etmenin günah olduğunu unutmamalı, konuya gereken hassasiyeti göstermeliyiz. Peygamberimizin sağlığındaki uygulamayı örnek alarak imkânlar elverdiği oranda hanımlarımızın ve çocuklarımızın da cuma ve cemaate katılmalarını teşvik etmeliyiz. Geleceğimizin teminatı ve göz bebeğimiz olan yavrularımızı Cuma namazlarına alıştırarak dinî, milli ve ahlakî değerlerle yetiştirmeliyiz. Haftalık ibadetimiz olan Cuma namazı ile yavrularımızın ibadet şuurlarını geliştirmeliyiz.

Mazeretlerimiz sebebiyle Cuma namazına katılamadığımız zaman da Cuma namazı yerine o günün öğle namazını kılmakla sorumlu olduğumuzu unutmamalıyız.

Yüce dinimiz İslam, dünya ve ahiret dengesini korumak için Cuma vaktinde namazı emrettiği gibi namazdan sonra da çalışmamızı emreder. Bunun için çalışmanın da bir ibadet olduğu bilinciyle hemen işlerimizin başına dönmeli, samimi ve dürüst olarak çok çalışmalı, üretmeli, ülkemizi ve milletimizi kalkındırmak için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz.

ÇOCUKLARIMIZLA İMTİHAN EDİLİYORUZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاعْلَمُٓوا اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ۟

"Bilin ki mallarınız ve çoluk çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır." (Enfâl, 8/28)

Dinimiz İslam şu beş değerin korunmasına büyük önem vermiş, bu maksatla Kur'an'da ve Sünnet'te birçok hüküm, tâlimat ve tavsiyeye yer verilmiştir. Bu değerler hayat, din, mal, nesil ve akıldır. Mal ve nesil bir yandan korunması dinin hedefleri arasına girmiş değerlerdir, diğer yandan da müminler için imtihan araçlarıdır; müminler bu iki değerli varlıkla ilgili ödev ve sorumlulukları, bunlarla olan ilişkilerinin kulluklarına müspet veya menfi etkisi bakımlarından sınanacaklar ve sonunda bu nimetlerin hesabını vereceklerdir. Mal ve servetle ilgili âyetlerde bunların "dünya hayatının süsü" (Kehf, 18/46) olduğu bildirilmiş, "müminleri, mal ve çocuklarının Allah'ı anmaktan alıkoymaması istenmiş" (Münâfikûn, 63/9), "eşlerin ve çocukların bir kısmının insana düşman olabileceği" gerçeği hatırlatılmış, bunun da bir imtihan aracı olduğu tekrarlanmıştır (Tegâbûn, 64/14-15).

Bu itibarla müminler Allah sevgisi ile servet ve evlât sevgisi arasında gerekli dengeyi kurmak, bunlara yönelik istek ve menfaatler ile Allah'ın emirleri çatıştığında O'na itaat etmek durumundadırlar. İnsanın servet ve evlâda düşkünlüğü bazen ilâhî emirlere uyma konusunda onu zor duruma düşürebilir ama her şeye rağmen Allah'a itaatte sebat edenler imtihanı kazanmış olacaklardır.

Ayet-i kerimede de görüleceği üzere kişinin sahip olduğu bütün maddî mânevî imkânlar ve bunlara duyulan bağlılık hissi, onun sınanması için var edilmiştir. Dünya hayatı, acı–tatlı birçok yönüyle, bizim ebedî âleme geçişimizi sağlayan bir köp-

* Dr. Ömer MENEKŞE

rüdür. Aynı zamanda bu hayat, birçok imtihanlarla doludur. İmtihan unsurlarından birisi sayılan çocukların ise, hayatımızda ayrı bir yeri vardır.

Çocuklar, göz aydınlığımız, sevincimiz, ümidimiz olup yaratıcımızın bizlere eşsiz bir armağanıdır. Onlar, dünya hayatının süsü, neşesi, yarınlarımızın mimarı ve imtihanımızdır.

Çocuklar, anne için bir imtihandır ki bu imtihan, hamilelik döneminin ilk günlerinden itibaren başlar. Hemen her anne, kendi ruh dünyasında çocuğun aldığı havada bile kendi hissesinin olduğu kanaatini taşır. Çünkü yediği bir lokma, içtiği bir yudum su ikisinin de gıdası olur. Sonraki dönemlerde onu, bazen sırtında, bazen kucağında çoğunlukla yine anne taşır. Uykusuz kalır onun için. Her an, çocuğumun başına bir tehlike gelir, diye bin bir türlü endişe içinde yaşar.

Çocuk, Allah'ın bizlere vermiş olduğu bir emanettir. Şayet ona iyi bakar, terbiyesini iyi verir ve başkalarına faydalı olacak bir insan olarak yetiştirirsek; imtihanı kazanmış oluruz. Çünkü çocuk bugünün küçüğü, yarının büyüğüdür. Çocuk bir milletin geleceğidir. Çocuk yarınların teminatıdır, güvencesidir. Annelerin, babaların gelecekleri iyi ve faydalı çocuk yetiştirmeleri ile teminat altına alınır.

Ayrıca yüce dinimiz İslam, çocuklar hakkında anne–babaya güzel bir isim koyma, iyi bir eğitim verme ve vakti geldiğinde onun evlenmesine önderlik etme gibi önemli vazifeler yükler. Bu vazifelerin çok iyi idrak edilmesi gerekir. Çünkü bu vazifeler, bütün bir hayatı kuşatır. Onun için hekimlerin beşikteki çocuğa gıda takvimi uyguladıkları gibi, ana ve baba da çocuklarının yaş ve idrak seviyelerine göre hayat boyu eğitimlerine dikkat etmelidir.

Ayrıca çocuk, daima kendine ideal bir model edinme ihtiyacını hisseder. İşte ana–baba çocuğun model olarak seçtiği insanlardır. Zaten ileri yaşlarda kendi ailesinde aradığı ideal modeli bulamayan çocuk, dışa yönelir ki bu da ruh dünyasında çatışmalara sebep olur. Aradığı ideal modeli ailesinde bulan çocuk ise mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar.

Sözlerimizi başka bir âyet meali ile bitirelim:

"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Teğabûn, 64/14-15)

Demek ki mal ve evlat Allah yolunda değerlendirilebilirse, insan onlar vasıtasıyla hem dünyasını hem de âhiretini mamur edebilir.

ÇOKLUKLA ÖVÜNMEK FAYDA GETİRMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُۙ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَۜ

"Çoklukla övünmek sizi, kabirlere varıncaya (ölünceye) kadar oyaladı."
(Tekâsür, 102/1-2)

Tekâsür, çokluk ve çoklukla övünme demektir. Biz çoğuz; hayır, siz değil biz çoğuz diye birbirleriyle çokluk yarışına girmek, çoklukla övünmek, dünyada insanların çoğu kere kapıldığı ve aldandığı bir hâldir. Ancak burada dikkatimizi çeken husus, çokluğun bizzat kendisinin kötü olduğu değildir. Zira çokluğu ile yarışılacak şeyler de vardır. Hayır, güzel ameller, ilim bunlardan bazıları olup, bu gibi şeyler müminlerin yarışması tavsiye edilen güzel olgulardır. Fakat bunların çokluğu ile de böbürlenmek ve gururlanmak kötülenmiştir. Amellerde önemli olan miktar değil, samimiyettir, kemiyet değil keyfiyettir.

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde, insanların mal ve evlat çokluğuna düşkünlüğünün kendilerini felâkete sürüklediğine dikkat çekilir. Bunlarla övünmenin insanı aslî vazifelerinden uzaklaştırdığı, Allah'ı zikre, şükre, O'nu hakkıyla bilmeye, azamet ve kudretini düşünmeye, O'na itaat ve ibadet etmeye engel olduğu anlatılır. Üstelik övünmenin âhirette hiçbir işe yaramayacağı, aksine azabı artıracak bir günah olduğu gerçeği bütün açıklığıyla ortaya konulur. Aslına bakılırsa insanın sahip olduğu zenginlik ve servet, oğullar ve torunlar dünya hayatının birer süsüdür. Şüphesiz mal ve servette güzellikler ve faydalar vardır; oğullar insan için güç ve kuvvet belirtisidir. Fakat nasıl dünyanın bütün güzellikleri geçici ise bunlar da geçicidir. Bunlara kapılıp kalmamak gerekir. Buna karşın insanın bu kısa dünya hayatında işlediği güzel amellerin sevabı ise sürekli olup âhiret mutluluğuna vesilesidir. Bu yüzden

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

ashab-ı kiram çok mal edinmekten ve çokluk ile övünmekten şiddetle kaçınmış, elindekini infak etmiş ve zaruri olan ile yetinmiştir.

Gerçekten de edinilen mal miktarı arttıkça, insanın sorumluluğu da artmaktadır. Bu sebeple dinimizde, malın, mülkün ve çocukların çokluğuyla öğünmek yerine, iyi ve güzel işleri çoğaltmak, sevabı kalıcı olan işler yapmak tavsiye edilmiştir. Çünkü dünyadaki mal ve servet, insanın elindeki her şey zamanı geldiğinde tükenmeye ve yok olmaya mahkûmdur. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yapılan güzel işlerin hayrı ve sevabı ise kalıcıdır. Nitekim bu durum bir ayette şu şekilde tasvir edilmektedir:

"Sizin yanınızdaki tükenir, Allah katında olan ise kalıcıdır. Elbette sabredenlere, yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını vereceğiz." (Nahl, 16/96)

Öyleyse akl-ı selim sahibi Müslüman geçici olanlara değil, baki ve ebedî olana, dünyada ve ahirette faydası dokunacak şeylere mesaisini sarf etmelidir.

Kitabımız bir taraftan bu gerçeklere dikkat çekerken, diğer taraftan bu kitabı herkesten daha iyi anlayan ve hayat tarzıyla bizlere örnek olan Peygamber Efendimiz de, bir kimse öldüğünde onun dünyada bırakacakları ile âhirete götüreceklerinin neler olduğunu bize bildirmiş, önem vermemiz gereken şeylerin neler olduğunu açıklamıştır. Bu sebeple, Peygamberimiz, konuyu âdeta canlandırarak ölen kimseyi üç şeyin takip ettiğini, yani kabrine kadar gittiğini, bunların da o kişinin yakınları, malı ve iyi ya da kötü işleri, davranışları olduğunu söylemiş, bunlardan ilk ikisinin kabrin kapısından geri döndüğünü, üçüncüsünün yani âhirette mükâfat veya ceza görmesine sebep olacak iş ve davranışlarının ise ölenle birlikte kaldığını bildirmiştir. Bu kısa hayatta geçici ve boş şeylerle oyalanma yerine, kalıcı, huzur verecek ve Allah'ın hoşnutluğunu kazandıracak şeylerle meşgul olmak daha doğru bir davranış olmalıdır. Akıllı kimse kendisine faydası dokunmayanı değil, faydalı olanı, geçici olanı değil ebedî olanı tercih etmelidir. İslam büyüklerinin güzel hat ile yazıp duvarlarına astıkları ve her baktıklarında ibret aldıkları bir levha vardır. Bu levhada "Hiç" yazmaktadır. Gerçekten iyi düşünüldüğü zaman dünyanın aldatıcı menfaatlerinin bir zaman sonra kocaman bir "hiç" olduğu görülecektir.

DİN SAMİMİYETTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَۜ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَۚ

"De ki: 'Çalışın, yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Resûlü de, müminler de göreceklerdir. Sonra gaybı da, görülen âlemi de bilen Allah'ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da size bütün yapmakta olduğunuz şeyleri haber verecektir." (Tevbe, 9/105)

Yüce Allah, bu âyet-i kerimede bizleri amellerimiz konusunda samimi olmaya, samimi davranmaya davet etmektedir. Zira kıyamet gününde amellerimiz, gizliği ve açığı; yaptığımız her şeyi ve niyetimizi her yönüyle bilen Allah'a arz olunacak, o gün her şeyin iç yüzü, hakikati ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla bu âyet Allah'ın emrine muhalefet edenler için bir tehdidi içerdiği gibi müminler için de yaptıkları işleri Allah için samimiyetle yapmaları gerektiğine dair bir ikaz ve uyarıdır. İmanda, amelde ve ahlakî davranışlarımızda samimiyet olmalıdır. İmanımız taklitten, amelimiz gösterişten ve ahlakî davranışlarımız da yapmacıklıktan uzak olmalıdır. Allah'ın bizim içimizi, gerçek niyetimizi bilmesi gibi amellerimiz ve davranışlarımız da zamanla toplum nezdinde gerçek yüzümüzü ortaya çıkaracaktır. Bu itibarla samimiyet, insanın içiyle dışının; özüyle sözünün bir olması demektir. Kişinin, kendini farklı göstermeye çalışması, kalbinde hissetmediklerini yapmacık tarzda yaşıyor gibi dışarıya yansıtmaması, her şeyden önce kendisini kandırması demektir.

Allah (c.c) bu ayette bizlere hitaben, "Yapacağınızı yapın, ne işleyecekseniz işleyin, Allah, Peygamber ve müminler amellerinizi görecektir. Yapacağınız hiçbir amel Allah'a gizli kalmaz. Hatalarınızdan mı döneceksiniz, ibadet mi yapacaksınız, fakirlere ve yoksullara harcamada mı bulunacaksınız? Haydi, ne yapacaksanız onu

* Dr. Abdurrahman CANDAN

yapın" buyurmaktadır. Böylece sorumluluğumuzu bilip kendimizi iyi davranışlara yönlendirmemizi istemektedir.

Samimiyetle, güzel bir hayat yolunda yürümeye karar veren bir insan Allah'tan mükâfatını alır. Allah içimizi de dışımızı da en iyi bilendir. Bazen mükâfatını bu dünyada verir bazen de ahirette verir. Konumuzla ilgili olarak Asr-ı Saadette yaşanan şu örnek önemlidir:

"Bedevilerden biri yerini yurdunu terk ederek Peygamberimize gelir ve Müslüman olur. Medine'ye yerleşip geçimini de çobanlık yaparak sağlar. Ganimet zamanı geldiğinde Peygamberimiz bir sahabi vasıtasıyla hissesini de kendisine gönderir. Bedevi, kendisine ganimeti götüren sahabiye ne getirdiğini sorar. Sahabi de Peygamber Efendimizin kendisine ayırdığı hisseyi getirdiğini söyler. O da hissesine düşen ganimeti eline alır ve doğruca Peygamberimize gider ve bu nedir? diye sorar. Resûlullah (s.a.s);

-Bunu senin için ayırdım buyurur. Adam;

-Ben ganimet elde etmek için sana uymadım. Eliyle boğazını göstererek, ben şuramdan ok ile vurulup şehit olmak ve cennete girmek için sana uydum der. Resûlullah (s.a.s);

-Eğer gerçekten doğru söylüyorsan ve Allah'a verdiğin sözü tutarsan Allah da istediğini verir, buyurdu. Bu kişi yapılan bir savaşta yer aldı. Savaş sonunda bu kişiyi işaret ettiği yerden okla vurulmuş olarak, Peygamberimize getirdiler. Resûlullah; "bu, O adam mı? diye sordu. Evet, dediler. Allah Resûlü; *"Allah'a verdiği sözü tutmuş, Allah da dilediğini ona vermiş,* buyurdu. Sonra onu kendi cübbesi ile kefenledi ve önüne koyarak namazını kıldı. Ardından ona şöyle dua etti: *Allah'ım, bu kulun senin yolunda hicret ederek şehit oldu. Ben de buna şahidim."* (Nesaî, "Cenaiz," 61)

Sonuç olarak yaptığımız her şeyin hesap gününde Allah'a arz edileceği bilinciyle, Allah ve resûlünün buyruklarına muhalefet etmekten ve kendimizi kandırmaktan uzak durup işlerimizi samimiyetle Allah için yapmalıyız. Buna rağmen bir hata ve isyana düştüğümüzde ise bilinçli hareket edip, kendimizi kontrol etmek, sorumluluğumuzu bilerek bu günahlardan samimiyetle dönmemiz gerekir. İşte bu gibi durumlarda samimiyetimizin göstergesi hatalarımızı telafi etmek için daha fazla iyilik, güzellikler işlememizdir. Bu konudaki samimiyetimizi sözle değil pratikte göstermeliyiz. Çünkü ortada amel olmadan sadece sözün dolaşması tek başına bir şey ifade etmediği gibi vebali de gerektirir. Yüce Allah, şöyle buyurur:

"*Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir."* (Saff, 61/3)

DİNDE AYRILIĞA DÜŞMEYİNİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ هٰذِه۪ٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةًۘ وَاَنَا۬ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ وَتَقَطَّعُٓوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْۜ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ۟

"Şüphesiz bu (İslam), tek ümmet (din) olarak sizin ümmetiniz (dininiz)dir. Ben de Rabbinizim. Onun için sadece bana kulluk edin. (İnsanlar) işlerini kendi aralarında parça parça ettiler. Hepsi de ancak bize dönecekler."
(Enbiya, 21/92-93)

Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)'e varıncaya kadar bütün nebi ve resullerin tebliğ ettiği dinin genel adı İslam'dır. *"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır..."* (Âl-i İmran, 3/19) ayeti bu gerçeği bize ifade etmektedir. Allah Teala tarafından gönderilen tüm peygamberlerin temel hedefi, tevhid ilkesini önce gönüllere daha sonra da kardeşlik ve birlik şuuruyla içinde yaşadıkları topluma yerleştirmek olmuştur.

Müfessirlerin bazıları izahını yaptığımız ayette geçen "ümmet" kelimesinin "din" anlamına geldiğini söylerken, bir kısmı ise ilâhî dinlerin tamamının İslam olduğu inancından hareketle buradaki "ümmet" kelimesini "tek bir din topluluğu" olarak yorumlamışlardır. Bu ayetlerin de yer aldığı Enbiya sûresinde farklı zamanlarda ve farklı bölgelerde Allah'ın dinini tebliğ için gelmiş peygamberlerin bir kısmına değinilmiştir. Bunların tebliğ ettiği dinin, Allah'ın birliğini, eşsiz ve yüce oluşu/tevhid ilkesine dayanan tek bir din, ibadete layık yegâne varlığın da kendisi olduğu gerçeği bildirilmiştir. Fakat ayetten de anlaşıldığı gibi, zaman içinde insanlar, dinleri hakkında ihtilafa düşmüş, kendilerine gönderilen elçilere karşı gelmiş ve tevhid akidesinden uzaklaşmışlardır.

Yüce Rabbimiz, bu parçalanmış ve bölünmüşlükten hoşlanmadığına işaret ettikten sonra ayetin devamında; *"Hepsi de ancak bize dönecekler"* demektedir. İnsanlık başlangıç itibariyle Allah'tan gelmiş, sonuç olarak da O'na döneceğine göre (Bakara,

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

2/156), bu anlayış içinde tevhid inancını yaşayıp, yaşatmaya çabalaması gerekir.

Tevhid ilkesi bir taraftan, Allah'ın birliğini içerirken diğer yandan Allah'a inananların birliğini gerektirir. Yüce Allah biz insanları farklı kavim ve kabileler şeklinde yaratmasının hikmetini, birbirimizle tanışıp kaynaşma/teârüf olarak açıklamış, renk, dil, ırk vb. farklılıkların birer ayet olduğunu belirtmiştir. Nitekim bu husus Kur'an'da şu şekilde ifade edilmiştir:

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanızdır…" (Hucurât, 49/13) Bu ayet, yaratılış itibariyle tüm insanların bir anne ve babadan meydana geldiği gerçeğini bizlere ilan etmekte ve üstünlük ölçüsünün takva olduğunu belirtmektedir.

Fizîkî, sosyal, iktisadî, kültürel vb. açıdan farklılıklara sahip olan insanların bunları birer zenginliğe dönüştürmesi, inanç açısından ise "tevhid" kimliğinde/ilkesinde birleşmesi, Kur'an'ın gerçekleştirilmesini istediği hedeflerdendir. Nitekim yüce Rabbimiz hem;

"Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslam'a) girin..." (Bakara, 2/208) buyurmakta, hem de Resûlullah Efendimizden diğer din mensuplarına;

"De ki: 'Ey Kitap Ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. Ona hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız.'" (Âl-i İmran, 3/64) çağrısını yapmasını istemektedir.

Tevhid dini olan İslam, ortaya koyduğu temel prensiplerle daima birleştirici, bütünleştirici olmayı şiar edinmiş, mensuplarının bir araya gelmesini temin edecek "Kardeşlik" gibi kuvvetli bir vasıtayı ortaya koymuştur. Nitekim Kur'an'da; *"Müminler ancak kardeştirler..."* (Hucurât, 49/10) buyurulmuş, *"Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin..."* (Âl-i İmran, 3/103) ayetiyle de, toplumda huzur ve barışı bozan her türlü tefrika ve bölücülükten sakınmamız gerektiği bildirilmiştir.

Biz, yeryüzü evinin sakinleri, bizden önceki hemcinslerimizin gerçekleştirmediğini hayata geçirmek ve Rabbimizin bize yüklediği sorumluluğu yerine getirmek zorundayız. Bu ayetler bize, aralarında birlik kurup, sulh ve barışı, hoşgörü içinde insan onuruna yakışır şekilde yaşamayı gerçekleştirememiş olanları anlatırken, zımnen bizim böyle bir parçalanmanın müsebbibi olmamamız uyarısında bulunmaktadır.

DİNDE ZORLAMA YOKTUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَٓا اِكْرَاهَ فِي الدّ۪ينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَاۜ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ

"Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O halde kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (Bakara, 2/256)

Yüce Rabbimiz her insana akıl ve irade vermiştir. Peygamberler göndermek ve kitaplar indirmek suretiyle hakkı batıldan, imanı küfürden, hidayeti sapıklıktan ayırmış, her birini açıklamış ve insanlara bildirmiştir. Dileyen iman eder, dileyen inkâr eder. Bu sebeple kimi insan iman etmekte kimi de inkâr etmektedir. Eğer Allah insanları dine, imana ve ibadete zorlasaydı yeryüzüne gelen herkes inanır ve ibadet ederdi. Allah imtihan olmanın gereği olarak dine inanmayı insanların hür iradelerine bırakmıştır. Sevgili Peygamberimiz de insanları dine zorlamak için değil, öğüt vermek ve dini insanlara bildirmek, dinî kuralları insanlara sözlü ve uygulamalı olarak göstermek için görevlendirilmiştir.

İslam dininde tam bir inanç özgürlüğü vardır. Dinimizde insanların kendi hür iradeleriyle dine yönelmeleri ve kabul etmeleri esastır. İslam, iman ve hayat tarzı olarak hiç kimseye zorla kabul ettirilemez. Bizler dine gönülden isteyerek yönelirsek bir anlamı olur. Bizleri dinin emirlerine ve yasaklarına uymaya yönelten şey imanımızdır. Biz bunları dine olan bağlılığımızdan yapmaya çalışırız. Bu nedenle ibadet eder, helale riayet eder, haramdan kaçınırız.

Rabbimiz Bakara suresinin 256. ayet-i kerimesinde açık bir ifadeyle dinde zorlama olmadığını bildirmektedir. Bu ayetteki zorlama ifadesi, iman edip etmeme konusu ile ilgilidir. Allah Teâlâ insanlara doğruyu eğriden ayıracak aklı vermiş, ona yar-

* Dr. Bahattin AKBAŞ

dımcı olmak üzere kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Bundan sonra dileyenin iman edebilmesi, inanma ve inancı yaşamasının önünde bir engelin bulunmaması gerekecektir. İslam din ve iman hürriyeti öngörür. Bu hürriyet içinde isteyen, akıl ve iradesini kullanarak iman eder. Bunları hakkıyla kullanamayıp iman edemeyeni zorlamanın faydası olmadığı gibi bu şekilde bir imanın değeri de yoktur.

Zorlama, bir kimseye hoşlanmadığı, istemediği bir işi zorla, tehdit ve baskı ile yaptırmak demektir. İnsanlar dini kabul etsinler diye zorlanamazlar. Böyle bir şey kabul edilemez. Dinin aslı olan iman, kalp ile tasdik etmek ve inanmaktır. İmanın mekânı olan kalbe kimse baskı yapamaz. Kişi istemeden din ona kabul ettirilemez. Kişi baskı ile dini kabul ettiğini söyleyebilir ancak kalp ile tasdik etmiyorsa bu bir anlam ifade etmez. Diğer yandan kendi hür iradesiyle dini kabul eden insanın o dinin kurallarını da kendinin isteyerek uygulaması gereklidir. Kişi içinden gelerek namaz kılmalı ve ibadet etmelidir. Kimseye zorla namaz kıldırmak, oruç tutturmak ve dua ettirmek bir anlam taşımaz. İman konusunda olduğu gibi zorla yapılan ibadetin de Allah nazarında bir değeri olmaz ve makbul bir ibadet sayılmaz. İbadetlerde asıl gaye kişinin gönülden isteyerek Allah'a yönelmesi ve O'nun rızasını aramasıdır. İbadetler Allah için yapılmalıdır. Bizler ibadetlerimizi samimiyetle ve içten bir şekilde yapmalıyız.

Müslüman olmak, Allah'ın iradesine teslim olarak O'nun iradesine göre yaşamayı taahhüt etmek manasına gelir. Hem Müslüman olup, hem de nefsinin arzu ettiği gibi yaşamak doğru bir davranış biçimi olmaz. İslam, kendisine iman etmeyenleri buna zorlamaz; iman ettim diyenlere de birtakım görevler yükler; onları disiplin içine alır, ömür boyu eğiterek iyi bir kul olmalarını sağlar.

Dinimize gönülden bağlanarak onun gereklerini severek yerine getirmeye çalışalım. Bizim bir kimseyi zorla dine sokmak veya dindar kılmak gibi bir görevimiz bulunmamaktadır. İyi bilinmelidir ki, herkes yapıp ettiğinden ve kendi tercihlerinden sorumludur.

DİNİ ALAYA ALANLARLA BİRLİKTE OTURULMAZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذ۪ينَ يَخُوضُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا ف۪ي حَد۪يثٍ غَيْرِه۪ۜ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ

"Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma." (En'âm, 6/68)

Bazı hikmetlere binaen Mekke devrinde müşriklere karşı savaşa izin verilmedi. Dolayısıyla müşrikler Allah'ın âyetleriyle alay edip onları eğlenceye aldıklarında doğrudan müdahale edilemiyordu. Onun için bu gibi durumlarda Sevgili Peygamberimize onları terk etmesi emredildi. Ayet-i kerimedeki muhatap Peygamberimiz olmakla birlikte emir bütün Müslümanları bağlamaktadır. Buna göre; Kur'an-ı Kerim'i alaya alan veya eleştirmeye kalkışanlara -eğer engel olmak mümkün değilse- bu davranışlarına son verinceye kadar onların yanlarından ayrılmak gerekir. Bu emir daha sonra gelen bir başka âyette de tekrar edilmiş, ayrıca, din ile alay edenlerle birlikte oturanların, onların günahlarına ortak olacakları da beyan buyurulmuştur: "Oysa Allah size Kitapta (Kur'an'da) "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçmedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır." (Nisâ 4/140)

Kur'an aleyhinde konuşanlara "zalimler" denilmesi, onların konuşmalarının iyi niyetli, adaletli, gerçeklere dayalı olmadığını; aksine tahkir, tezyif ve iptal amacı taşıyan asılsız ve gerçek dışı konuşmalar olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca zalimler olarak vasıflandırılan kişilerle unutarak bir arada bulunmanın bir günahı yoktur.

---

* Sabri AKPOLAT

Çünkü unutma meşru bir mazerettir. Ancak, hatırlayınca oturmamak gerekir. Dini alaya alan kişilerin bulunduğu meclisleri terk etmek gerektiği gibi, dinimizin zulüm olarak nitelediği fiillerin işlendiği meclisleri ve düşmanlık duygularına dayalı daha başka kötü ve yanlış söz veya davranışta bulunan kimseleri de terk etmek gerekir. Nitekim gıybet eden kimselerin meclislerini terk etmeyi emreden hadisler de vardır (Dârimî, "Mukaddime", 23).

Allah'ın âyetlerine dil uzatmadıkları, İslamî değerlere karşı saygısızca sözler sarf etmedikleri sürece, yanlış inanç ve görüşteki insanlarla bir arada oturulup konuşulabilir. Kuşkusuz her konu gibi din hususunda da ilmî ve fikrî değerlendirmeler önemli olmakla birlikte; insanların bütün hayatlarını çok yakından ilgilendiren, tarihin bütün dönemlerinde insanlığı derinden etkileyen din müessesesini önemsiz gibi telakki ederek oyun ve eğlence hâline getiren insanlar artık kendileriyle konuşup tartışmaya bile değmeyecek kadar bayağılaşmış olurlar. Bu tür insanlar dünya hayatını yegâne ilgi konusu yaparak dünyanın geçici zevklerine kapıldıkları, onları her şeyin üstünde tuttukları için dini bir tür eğlence gibi düşünerek putları veya buna benzer şeyleri tanrılaştırırlar yahut ferdin ve toplumun mânevî ruhî, zihnî, bedenî ve dünyevî hayatını şekillendirecek olan hak dini, üzerinde ciddiyetle düşünüp benimseyecekleri yerde, alaya alırlar.

Dünya hayatına aldanıp, sonunu ve ahireti hesap etmeyerek hak dini eğlence ve oyuncak yerine koyup alay edenlerle oturmamak veya onlarla bir araya gelmemek, aslında inkârcılar için bir tehdit ve uyarıdır. Yoksa bu insanlar da uyarılmalı ve bunlara da tebliğ yapılmalıdır. Bu hakikat daha sonra gelen başka bir ayet-i kerimede şöyle açıklanır: *"Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak. Hiç kimsenin kazandığı yüzünden mahrumiyete sürüklenmemesi için Kur'an ile öğüt ver. Yoksa ona Allah'tan başka ne bir dost vardır, ne de bir şefaatçi. (Kurtuluşu için) her türlü fidyeyi verse de bu ondan kabul edilmez. İşte onlar kazandıkları yüzünden helake sürüklenmiş kimselerdir. Küfre saplanıp kalmalarından dolayı onlara çılgınca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır."* (En'âm, 6/70)

DİNÎ TEBLİĞDE ACELECİ DAVRANMANIN YANLIŞLIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِۘ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌۜ لَوْلَٓا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ

مِنْ رَبِّه۪ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِح۪ينَ

"Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir hâlde Rabbine yakarmıştı. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka kınanmış bir hâlde ıssız bir yere atılacaktı. (Fakat böyle olmadı.) Rabbi onu (peygamber olarak) seçti ve salih kimselerden kıldı." (Kalem, 68/48-50)

Allah Teala izahını yaptığımız bu ayetlerde, dinî tebliğde aceleci olmamamız, sabırla ve karşımızdakine anlayışla yaklaşmamız gerektiği bizlere açıkça ifade edilmekte, Yunus (a.s)'un aceleci yaklaşımı örnek verilerek bu tür yaklaşımların yanlışlığı belirtilmektedir.

Bu ayetlerde Hz. Peygamber'e, Allah'ın verdiği görevi sabırla yerine getirmesi emredildikten sonra, Yunus (a.s)'a atıf yapılmakta ve Resûlullah'a onun hatalı davranışını tekrar etmemesi telkin edilmektedir. Çünkü Yunus (a.s), tebliğ ettiği dini halkın hemen kabul etmediğini görünce, sabır ve azimle görevine devam edeceği yerde, halkına kızarak ülkeyi (Ninova) terk etmiş, bir gemiye binip denize açılmış, yolda fırtına çıkmış, yolcuların bir kısmının denize atılmasına karar verilince çekilen kurada Yunus'un şansına denize atılmak düşmüş, fakat denizde bir balık (balina) tarafından tutularak boğulmaktan kurtulmuştu. Böylece kendisine burada da Allah'ın rahmeti yetişti; Allah Teâlâ'nın lütfuyla bu balık onu sahile bıraktı ve ölümden kurtuldu. Yunus (a.s) Allah'ın emriyle ülkesine dönüp peygamberlik görevini sürdürmeye, tevhid inancını yaymaya devam etti. Müslüman ve insan olarak yapacağımız bütün faaliyetler şu üç sınıfın içine girmektedir:

* Tahir TURAL

1- Dinî tebliğ faaliyetleri:

Bizler de diğer Müslüman kardeşlerimiz gibi dinimizi bildiğimiz kadarıyla anlatmalıyız. Bu esnada da sabırlı olmalıyız. Nitekim Yunus Peygamber'in kıssasına değinilerek Hz. Muhammed (s.a.s)'in şahsında biz ümmeti de uyarılmaktayız. Nasıl ki Peygamberimiz (s.a.s)'e Mekke müşriklerinin kendisine gösterdiği muhalefete kızıp da ümitsizliğe kapılmaması ve peygamberlik görevini sürdürmesi telkin edilmekte ise, bugün bizler de dinini yaşamayan bazı din kardeşlerimize kızıp da onları terk etmemeliyiz. Onlarla alakamızı kesmek, kendilerine kızmak yerine sabırla ve anlayışla tebliğ görevimizi sürdürmeliyiz.

2- Dinî yaşama faaliyetleri:

Dinimizi yaşamaya çalışırken emredilen ibadetleri zamanında yerine getirmek için aceleci davranmalı veya onları erteleyerek son vaktine bırakmamalıyız. İbn Mes'ud (r.a.) şöyle dedi: Resûlullah (s.a.s)'e; Hangi ameller daha faziletlidir? diye sordum. *"Vaktinde kılınan namaz"* buyurdu. Sonra hangisi? dedim. *"Ana babaya iyilik etmek"* cevabını verdi. Daha sonra hangisidir? diye sordum. *"Allah yolunda cihâd etmektir"* buyurdular. (Buhârî, "Mevâkît", 5; Müslim, Îmân 137–139. Ayrıca bk. Tirmizî, "Salât", 14; Nesâî, "Mevâkît", 51)

3- Dünyevî faaliyetlerimiz:

Dünyevî faaliyetlerimizde acele etmememiz gerekir. Atacağımız her adımı belli bir plan ve program dâhilinde atmalıyız. Önemli işlerimizde de başta ailemiz, çocuklarımız ve bu sahada ehil olan kişilerle istişare ederek adım atmalıyız. İşleri aceleye getirip sonradan doğacak yanlış ve zararları kaderimize havale etmemiz yanlıştır. Bu bağlamda Peygamberimiz (s.a.s) *"Acele şeytandandır"* (Muhtaru'l-Ehadis, No: 26) buyurarak bizleri uyarmıştır.

DİNÎ TEBLİĞDE SAMİMİ OLUNMALIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُتَكَلِّف۪ينَ

"Ey Muhammed! De ki: Bundan (tebliğ görevinden) dolayı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ben kendiliğinden yükümlülük altına girenlerden değilim." (Sâd, 38/86)

Yüce dinimizde samimiyet, temiz kalp, iyi niyet her zaman tavsiye edilmektedir. Bu nedenle hem ayetlerde hem de hadislerde, hayırlı yolda kullanılmadığı takdirde dünya nimetlerinden hiçbirinin ahirette insana bir fayda sağlamayacağı, ancak temiz bir kalple Allah'ın huzuruna çıkanların kurtuluşa ereceği belirtilir. Nitekim bir ayette şöyle buyurulur:

"O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/88-89)

Allah rızası için yaptığımız her türlü kulluk görevimizde, ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürecek bütün kötü düşünce ve davranışlardan kaçınmalıyız. Mesela ibadetlerimizde gösteriş (riya), maddi ya da manevi menfaat beklentisi mutlak surette ihlâs ve samimiyetimize gölge düşürür. İhlas ve samimiyete gölge düştüğü zaman da, o işin tesiri kırılır. Hele bir de o işin içine maddî menfaat girerse, samimiyet tamamen ortadan kalkar ve artık yapılan bu işe de kulluk/ibadet denemez.

Kur'an-ı Kerim'in, bütün peygamberlerin dilinden naklettiği: "Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuarâ, 26/109) mealindeki âyet, sözünü ettiğimiz hususa işaret etmektedir.

Bu ifadeler ile peygamberler, toplumlarına şu mesajı vermektedirler: *"Biz, sizin için dert ve ıstırap içinde kıvranıyoruz. Siz ise mecnun diyorsunuz, hakaret ediyorsunuz, taşlıyorsunuz ve insanlardan uzaklaştırmaya çalışıyorsunuz. Biz peygamberler ise kapı kapı dolaşıp hakkı anlatmaya çalışıyoruz. Siz ise her kapıyı suratımıza kapamakla uğraşıyorsunuz. Yaptığınız bunca eza ve cefaya rağmen, biz peygamberler sizden ne dünyada*

---

* Dr. Zafer KOÇ

ne de ahirette bir menfaat istemiyoruz. Bize gerçek ücreti verecek olan, bizi bu vazifeyle gönderen yüce Allah'tır."

İşte Hz. Âdem'den sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'e kadar bütün peygamberlerin Allah'a kullukta ve Peygamberlik görevlerindeki gayeleri bu ulvi makamdır.

Hepimizin sıkça okuduğu Yasin suresinde Hz. İsa'nın havarileri anlatılır. Rivayete göre üç Havari, İslam'ı anlatmak için bir şehre (Antakya olduğu söylenir) gelirler. Dönemin devlet adamları derhal onların hapsedilmelerini isterler. Emir yerine getirilir ve Havariler hapsedildiler. O yörede herkesin saygı duyduğu ve görüşlerine itimat ettiği Habib-i Neccar ismindeki mümin insan, bu haberi duyunca hemen koşar gelir ve ilgililere şöyle seslenir:

"…Ey kavmim! Bu elçilere uyun. Sizden hiçbir ücret istemeyen kimselere uyun, onlar hidayete erdirilmiş kimselerdir." (Yasin, 36/20-21)

Görüleceği gibi Habib-i Neccar, halkın elçileri dinlememesi üzerine koşarak gelmiş ve onların dürüst insanlar olduklarını ve asla maddi bir çıkar peşinde bulunmadıklarını dolayısıyla onların sözlerine kulak vermelerini istemiştir. Ne var ki, ikna edici bu sözler de fayda etmemiş, şehir halkı kendisini hunharca katletmiştir (Kur'an Yolu, DİB Yayınları, IV/430-431).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dinî konular, kötü niyetli insanlar tarafından çoğu zaman istismar edilmekte ve din, maddi çıkar amaçlı kullanılabilmektedir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in Mekke hayatını göz önüne getirirsek son derece ilginç örnekler görürüz. Yüce Allah, resûlü Muhammed'i bir müjdeci; bâtıl inançlara ve kirli hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de uyarıcı olarak göndermiştir. Peygamberin biricik görevi budur, bundan başka bir gayesi yoktur. O, davetine karşılık kişisel bir amaç, bir çıkar beklemez ve beklememiştir; tek beklediği şey, insanların özgür kararlarıyla Allah yolunu seçip bu yolda yürümeleridir. Nitekim Mekkeli putperestlerin ileri gelenleri çeşitli vesilelerle, bu davasından vazgeçmesi karşılığında kendisine dilediği kadar servet vermek, başlarına lider yapmak, en güzel kadınlarla evlendirmek gibi cazip tekliflerde bulunmuşlar; fakat o, bu teklifleri kesinlikle reddetmiştir (Kur'an Yolu, IV/146).

Buna göre hepimiz de dinimizin emirlerini imkânlarımız ölçüsünde yaşamak ve insanlara da doğru bildiklerimizi anlatmakla sorumluyuz. Bunları yaparken muhataplarımızdan kişisel bir çıkar, maddî veya manevî bir karşılık beklememeliyiz. Aksi takdirde ne ibadetlerimizden manevi bir zevk alırız, ne de Hz. Peygamber'in ahlakını kendimize örnek almış oluruz. Zira yüce Allah, basit dünya menfaatleri için dini asla kullanmamamızı emretmektedir:

"…İnsanlardan korkmayın, benden korkun ve benim âyetlerimi az bir paraya satmayın!…" (Maide, 5/44)

DİNİMİZ HAKKINDA AYRILIĞA DÜŞMEYELİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدّ۪ينِ مَا وَصّٰى بِه۪ نُوحاً وَالَّذ۪ٓي اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِه۪ٓ اِبْرٰه۪يمَ وَمُوسٰى وَع۪يسٰٓى اَنْ اَق۪يمُوا الدّ۪ينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا ف۪يهِۜ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِك۪ينَ مَا تَدْعُوهُمْ اِلَيْهِۜ اَللّٰهُ يَجْتَب۪ٓي اِلَيْهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ٓي اِلَيْهِ مَنْ يُن۪يبُ

"Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!, diye Nûh'a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim'e, Musa'ya ve İsâ'ya emrettiğini size de din kıldı. Fakat senin kendilerini çağırdığın şey (İslam dini), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah, ona dilediğini seçer. İçtenlikle kendine yönelenleri de ona ulaştırır." (Şûrâ, 42/13)

Âyet-i kerimede yüce Allah, biz müminlere dine sımsıkı sarılmamızı; dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizi ve din konusunda ayrılığa düşmememizi emretmektedir. Âyet-i kerime Nûh, İbrahim, Musa ve İsa peygamberlere emredilen dinî esasların Peygamberimiz (s.a.s)'e de emredildiğini beyan etmektedir. Bu, peygamberlere vahyedilen dinin tek din olduğu, aynı iman esaslarını ve ibadetleri içerdiği anlamına gelir. Her peygamber döneminde muamelatla, yani gündelik hayat ve insanlar arasındaki ilişkilerle ilgili bazı farklılıklara rağmen Allah'ın peygamberleri aralarında din konusunda ihtilaf etmemişlerdir. Onlar dinin aslını, Allah'ı ikrar edip ona hiçbir şeyi ortak koşmamak, hiçbir ayrım gözetmeden peygamberlere, meleklere, ilahi kitaplara, ahiret gününe inanmak ve yalnız Allah'a ibadet etmek üzere ikame etmişlerdir.

Ancak insanlığın tarihi sürecinde görüldüğü gibi her peygamberden sonra insanlar kendi aralarındaki ihtilaf ve çekişme yüzünden ayrılığa düşmüşler, din ko-

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

nusunda bölük pörçük olmuşlardır. Yahudiler, Hz. İsa'yı reddetmiş, onun getirdiği mesajı kabul etmeyerek din konusunda ayrılığa düşmüşlerdir. Hristiyanlar ise Hz. Muhammed'i ve getirdiği mesajı kabul etmeyerek hem din konusunda hem de kendi aralarında çekişmeye düşmüşlerdir. Biz Müslümanlar ise daha önceki peygamberlere vahyedilen ilahî esasların Peygamberimize de vahyedildiğine inanırız. Dinin ve bütün peygamberlere vahyedilen ilahi emir ve yasakların Allah katından olduğuna inanırız. Bu itibarla din konusunda ihtilaf etmeyiz.

Gerek ilahî vahye muhatap olma şekilleri, gerekse her peygamberin uyguladığı yöntem bakımından bir farklılık söz konusu olsa da dinin esasları ve gayesi bakımından peygamberler arasında bir ayrılık söz konusu değildir. Bu esaslar üzerine bina edilen ilahi din tektir ve adı da "İslam"dır. Bu bağlamda, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği, sıhhati konusunda ittifak edilen bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Biz peygamberler topluluğunun dini birdir. Ben İbn Meryem'e daha yakınım. Çünkü onunla benim aramda başka bir peygamber yoktur." (Buhârî, "Ehadîsü'l-Enbiya", 60)

Biz Müslümanlar hiçbir ayrım gözetmeden Hz. Âdem (a.s)'den Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere inanırız. Onların Allah'ın seçip insanlığa gönderdiği elçileri ve mümtaz kulları olduğunu kabul ederiz. Onlar, Allah tarafından bildirildiği şekilde hak din üzere yaşamışlardır. Allah'tan aldıkları emirleri uygulayarak insanlığa örnek olmuşlardır. Bu itibarla biz Müslümanlar, peygamberlerin izini takip eden bahtiyar kullar olarak, din konusunda ihtilafa ve çekişmeye düşmeden hak din olan İslam'ın buyruklarına riayet etmeyi ve yasaklardan kaçınmayı dinimizin emri olarak kabul eder, bunu yerine getirmeye çalışırız. Yüce Rabbimiz, Rûm suresinin 31 ve 32. âyetlerinde bizlere şöyle emretmektedir:

"Allah'a yönelmiş kimseler olarak yüzünüzü hak dine çevirin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden; dinlerini darmadağınık edip grup grup olan kimselerden olmayın. (Ki onlardan) her bir grup kendi katındaki (dinî anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir."

Unutmayalım ki dinimiz bizi birbirimize yaklaştıran, içimizdeki kin ve nefreti söküp atan, kibir ve gururu kıran, bireysel ve toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı temin eden birliğimizin ve dirliğimizin teminatıdır.

DİNİMİZ KOLAYLIK DİNİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَع۪يفاً

"Allah, sizden yükümlülükleri hafifletmek istiyor. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır." (Nisa, 4/28)

Yüze dinimiz İslam, insanlık için dünya ve ahiret saadetini temin etmek üzere gönderilmiştir. Dinimizin evrensel niteliklerinden birisi de onun kolaylık dini olmasıdır. İnsanı gücü nispetinde sorumlu tutan İslam, insanları zora ve sıkıntıya, meşakkat ve nefrete sokmak için gönderilmemiştir. Zira âyette de belirtildiği gibi, insan zayıf yaratıldığı için ancak takati nispetinde sorumluluğu kaldırabilir. Bu bakımdan hiçbir kimse takatini aşan işleri yerine getirememekten dolayı sorumlu tutulamaz. Ancak aklının erdiği gücünün yettiği nispetle sorumluluklarını yerine getirmekle mükelleftir.

Bu bağlamda kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah uğrunda hakkıyla cihad edin. O sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce hem de bu Kur'an'da Müslüman diye isimlendirdi ki, Peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O ne güzel sahip, ne güzel yardımcıdır!" (Hac, 22/78)

Bu itibarla Allah'ın emir ve yasaklarından muradın insana güçlük çıkarmak değil, yaşayışını ve hayatı kolay kılmaktır. Nitekim namazın şartlarından biri olan abdest almanın aslında bu ibadeti zorlaştırmak olmadığını Allahu Teala ilgili âyette şöyle ifade etmektedir:

"Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez." (Mâide, 5/6)

Yani ibadetlerin bizi madden ve manen hayata hazırladığı gibi abdest yoluyla da hem maddi necasetten temizlenerek hayat kolay kılınmış hem de manen daha güçlü olmamız murat edilmiştir.

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

Bu itibarla dinimiz insanı takatinin üstünde, altından kalkamayacağı, zorlanacağı herhangi bir ibadetle yükümlü kılmaz. Yine bazı ibadetlerin zayıflık, hastalık, yaşlılık, acizlik, yolculuk, fakirlik gibi hâllerde ruhsata tâbi tutması da bu amaca yöneliktir. O halde İslam'da aşırılığın ve zorluğun yeri yoktur. Bir başka ifadeyle, ifrat ve tefrit doğru değildir.

Kur'an-ı Kerim'i bize en iyi açıklayan ve her konuda olduğu gibi kolaylık konusunda da örnek olan Hz. Peygamber de söz ve davranışlarda hep bu ilkeyi gözetmiştir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s) bir hadis-i şeriflerinde; *"Muhakkak ki din kolaylıktır."* (Nesaî, "İman", 28) buyurmaktadır. Yine bir başka hadislerinde Efendimiz, *"Bu din, kolaylık dinidir. Kimse dini geçmeye çalışmasın, (başaramaz, yine de yapamadığı eksiklikleri kalır ve) üstünlük dinde kalır"* (Buharî, "İman", 29) buyurmuştur.

Şu halde Peygamber Efendimizin daima işlerin kolay olanını tercih ettiğini ve ümmetine de öyle yapması gerektiği konusunda direktiflerde bulunduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Keza hepimizin bildiği kısa ve veciz bir sözlerinde yine onun, kolaylaştırıp zorlaştırmamaktan, müjdeleyip nefret ettirmemekten bahsettiğini biliyoruz. O nedenle, kişinin üstesinden gelemeyeceği şeylerle kendini icbar etmesi doğru bir davranış değildir. Hatta yine insanın üstüne elzem olmayan şeyi sormak suretiyle, bir anlamda kendini bağımlı kılması tasvip edilir bir davranış değildir.

DİRİLİŞ MUTLAKA GERÇEKLEŞECEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَص۪يمٌ مُب۪ينٌ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُۜ

قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَم۪يمٌ قُلْ يُحْي۪يهَا الَّذ۪ٓي اَنْشَاَهَٓا اَوَّلَ مَرَّةٍۜ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَل۪يمٌۙ

"İnsan, bizim, kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?' De ki: Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmışı hakkıyla bilendir." (Yasin, 36/77-79)

Yaşadığımız hayatın vazgeçilmez bir özelliği de sonlu olması, yani belirli bir süre hayatta kalmamız, daha sonra biyolojik varlığımızın son bulmasıdır. Bu ölüm gerçeğine engel olma, onu geciktirme veya durdurma imkânımız yoktur. Çünkü her canlının belirli bir ömrü vardır; o zaman geldiğinde hiçbir gecikme olmayacak ve her canlı ölümü tadacaktır (Âl-i İmran, 3/185; A'râf, 7/34). Ruhlar âleminde başlayıp anne rahminde devam eden ve nihayet dünyaya gözlerimizi açtığımız bu hayat, öldükten sonra son bulmayacak ve yeniden farklı bir boyutta hayatımız devam edecektir. Zira ölüm, bir yok oluş değildir; bu hayatta yaptığımız iyilik ve kötülüklerin hesabı görülecektir. Nitekim bu gerçekten kaçışın olmayacağı bir ayette şöyle bildirilmektedir:

"De ki, "Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya! O mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da, insan kavrayışı içine girebilen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o size yapmakta olduklarınızı haber verecektir." (Cuma, 62/8)

Ölümle, her an iç içe yaşamaktayız. Ancak hayatımızın ne zaman ve nerede son bulacağını bilmemekteyiz. Kim bilir o an, belki de şu andır. Hatta bu satırları okuyup bitirmeye fırsatımız olmayacak.

Şu halde ölüm, korkulacak bir durum olmayıp, her canlının mutlak ve kaçınılmaz sonudur. Nitekim hiçbir insanın ölüme karşı koyduğunu ve bunu başardığını

---

* Dr. Zafer KOÇ

göremeyiz. Hatta Peygamberler için de aynı gerçeğin olacağı ve yeni bir hayata geçileceği şöyle ifade edilmiştir:

"Biz senden önce de hiçbir beşere ölümsüzlük vermedik. Şimdi sen ölürsen onlar ebedî mi kalacaklar?" (Enbiya, 21/34)

Ayette; *"Her canlı ölümü tadacaktır."* (Âl-i İmran, 3/185) buyurulmaktadır. Ölüm gerçeği ne kadar kesin ise, öldükten sonra tekrar dirilmek de aynı şekilde kesindir. Nitekim bu ayetin devamında bu gerçek şöyle ifade edilmektedir:

"…Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete sokulursa gerçekten kurtuluşa ermiştir..."

Kur'an'da, Allah'ın birliği (tevhid) inancından sonra en çok zikredilen konulardan biri de, öldükten sonra dirilmek ve bu dünyada yaşadığımız hayatın hesabını vermektir. Dolayısıyla ahiret inancı, Kur'an'da imanın temel şartları arasında sayılan son derece önemli bir konudur. Daha ilk sure olan Fatiha'nın ilk ayetlerinde yüce Allah kendisini, "Din gününün maliki" olarak tanıtır. Hatta diyebiliriz ki, Kur'an'da âhiret gününden bahsetmeyen hemen hiçbir sûre yoktur. Ölümden sonra dirilme, kıyamet, cennet, cehennem gibi olaylar, kısaca ahiret hep bu "gayb" konusunun içerisinde yer alır. Âhiret hayatının mahiyeti ve âhiretteki durumlar ile ilgili bilgiler, beş duyumuzla kavrayacağımız konular olmayıp, gayba ait konular olduğu için, gözlem ve deneye dayanan pozitif bilimlerle ve akılla açıklanamaz. Bu konuda tek bilgi kaynağımız vahiydir. Kur'an'da ve sahih hadislerde nasıl anlatılmışsa onunla yetiniriz. Bunun ötesinde aklî bir yoruma gitmemiz doğru olmaz.

Sağlıklı düşünebilen bir insan; aklı, kendisinde bulunan adalet, sorumluluk, ebedîlik ve sonsuzluk duygusu ile insanın başıboş ve amaçsız yaratılmadığı fikrinden hareketle, âhiret hayatının varlığını tabii bir şekilde kabul eder.

Hepimizde sonsuzluk ve ebedîlik duygusu vardır. İşte öldükten sonra diriltilmemiz ve yeni bir hayat yaşama isteğimiz, âhirete inanmayı gerekli kılmaktadır. Bu sayede, dünya hayatımız daha da bir anlam kazanmakta ve ölüm ile yok olmayacağımızı daha iyi kavramaktayız. Nitekim Kur'an'da, hayatı sadece bu dünya ile sınırlı görenler şiddetle reddedilmiş, ahirette tekrar diriltileceğimiz ve yaşamaya devam edeceğimiz belirtilmiştir. Ayette; *"De ki: Allah sizi diriltir, sonra öldürür. Sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler…"* (Câsiye, 45/26-27) buyurulmuştur.

Öldükten ve cesedimiz toprak olduktan sonra tekrar bunların nasıl bir araya getirileceği gibi bir soru aklımıza gelebilir. Şunu bilelim ki, bizi yoktan var eden Rabbimiz için, çürümüş bedene yeniden can verip diriltmek daha kolaydır. Çünkü O; *"Bir şeyi yaratmak istediği zaman O'nun emri o şeye ancak 'ol!' demektir. O da hemen oluverir."* (Yasin, 36/82)

DUANIZ OLMASA RABBİM SİZE NE DİYE DEĞER VERSİN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبّ۪ي لَوْلَا دُعَٓاؤُ۬كُمْۚ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَاماً

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin! Siz yalanladınız. Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak." (Furkan, 25/77)

Kâinatın tek yaratıcısı olan Rabbimiz, bizleri akıl ve irade başta olmak üzere sayılamayacak nimet ve imkânlarla donatmış, bu nimetlerini ruh ile tamamlamıştır. Bu özelliklerimiz bizi diğer yaratıklardan üstün ve Yaratanımız karşısında sorumlu kılmaktadır.

Bizler boş yere yaratılmadığımız gibi, başıboş da bırakılmış değiliz. Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve yaratılmışların en şereflisi olan biz insanlar, herhangi bir yaratığa kul, köle olmak için değil, en geniş anlamıyla yeryüzünde O'nun iradesi ve istekleri doğrultusunda yaşamak üzere yaratılmış bulunmaktayız. Nitekim yüce kitabımız Kur'an, bizlerin Allah'a kulluk amacıyla yaratıldığımızı (Zâriyât, 51/56), dünya mutluluğunu elde edebilmemizin ve ebedî imtihanı kazanabilmemizin bu amacı gerçekleştirmemizle mümkün olabileceğini, Allah'ımıza sığınmadan, O'nun yardımını almadan bunu başaramayacağımızı haber vermektedir.

Yeryüzündeki her şey biz insanlar için yaratılmış (Bakara, 2/29) ve hizmetimize (Lokman, 31/20) verilmiştir. Bizlere verilen bu değer/önem karşısında akıl ve irade sahibi insanlar olarak bize düşen görev, yaratılış gayemize uygun davranmak, yaratanımızı tanımak ve O'na ibadet/dua etmektir. Bu ayette, insanın ancak Allah'a bu yönelişiyle, O'nun katında değer kazanabileceği belirtilmiştir.

"Dua" kelimesi çeşitli âyetlerde; "Allah'a ibadet etme, yakarma, istek ve ihtiyaçlarını O'na arz ederek lütfunu dileme, seslenme ve yardıma çağırma…" gibi anlamlarda kullanılmıştır. Dua, bütün benliğimizle Allah'a yönelerek maddî ve manevî

---

* Mustafa GÜNEY

isteklerimizi O'na arz etmemiz ve O'na niyazda bulunmamızdır. Bir başka deyişle dua sınırlı, sonlu ve âciz olan bizlerin sınırsız ve sonsuz kudret sahibi ile kurduğumuz bir köprüdür.

Dua, aynı zamanda zikir ve ibadettir. Bu sebeple Peygamberimiz (s.a.s), *"Dua ibadetin özüdür"* (Tirmizî, "Da'avât", 1) buyurmuştur. En önemli ibadet olan namazımız da, "dua" kelimesiyle ifade edilmiştir (En'âm, 6/52; Kehf, 18/28). "Namaz" anlamında kullanılan "salât" kelimesinin asıl manası da "dua"dır.

Başımız dara düştüğünde dua etmemizin yanı sıra özellikle refah ve rahatlık durumlarımızda da ibadet ve dua ederek Rabbimizi hatırlamamız kulluğumuzun bir gereğidir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki, O'nu önünde bulasın. Bolluk içindeyken (emirlerine bağlı kalmakla) sen Allah'ı tanı ki O da darlığa düşünce (kurtarmak suretiyle) seni tanısın." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 307)

Şunu da unutmayalım ki ibadet/dua etmeye ihtiyacı olanlar biz kullarız. Allah'ımızın hiçbir şeye ve bizim kulluğumuza ihtiyacı yoktur. Bu husus (manası Allah'a, sözleri Peygamberimize ait) kutsi bir hadiste şöyle açıklanmıştır:

"…Ey kullarım! Bana zarar verme mevkiine ulaşamazsınız ki bana zarar veresiniz! Bana fayda sağlama mertebesine de ulaşamazsınız ki bana menfaat sağlayasınız…" (Müslim, "Birr", 55; Tirmizî, "Kıyamet", 49)

Akıl ve irademizle, inanç ve eylemlerimizi seçme ve gerçekleştirme hususunda özgürlük verilen bizlerin, yaratılışımızdaki amaca aykırı bir tavır sergilememiz çıkmaz bir yoldur. Biz insanlar için en büyük suç, -ister sözlerimizle ister davranışlarımızla olsun- kendi benliğimizi, gerçek insanlığımızı ve insanlık değerimiz olan izzet ve onurumuzu kazandıracak olan Allah'ın dinine ve O'na kulluğuna önem vermememizdir.

Bizleri yaratan, yaşatan ve rızık veren Rabbimize dua/ibadet etmez isek; bizlere yüce Yaratıcımız tarafından ihsan edilen üstün değerin kıymetini bilmemiş, O'nu yalanlamış ve O'nun katında "önemsiz /azabı hak etmiş bir varlık" hâline gelmiş oluruz. Zira *"Dua/Kulluk etmeyi kibirlerine yediremeyenler aşağılanmış bir halde cehenneme gireceklerdir."* (Mümin, 40/60)

Öyleyse böyle bir duruma düşmekten sakınalım. Her zaman Rabbimizle irtibatımızı sürdürelim. Çünkü dua biz müminlerin tüm hayatımızı kapsayan sürekli bir kulluktur.

DÜNYA HAYATI GEÇİCİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌۜ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذ۪ينَ يَتَّقُونَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ

"Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?" (En'âm, 6/32)

Bu âyet-i kerime; *"Hayat ancak dünya hayatıdır. Biz tekrar diriltilecek değiliz"* (En'âm, 6/29) diyen inkârcılara cevap vermekte ve bu dünya hayatının geçiciliğine dikkati çekmektedir. Yüce Kitabımız bu düşüncede olanlara şu gerçeği hatırlatarak cevap yermektedir: Âhiret kaygısı taşımadan sırf dünya ile meşgul olanlar için "Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir." Hayata anlam ve değer katan şeyler, Allah'ın hoşnutluğunu ve O'na yakınlaşmayı umarak yapılan hayırlı işlerdir. Böyle bir düşünce ve niyet taşımadan yaşanılan hayat boş, manasız ve faydasız geçirilen bir süreden ibarettir. Buna karşılık muttakîler yani dünyada yaptıkları her işin hesabını Allah'ın huzurunda vereceklerini düşünerek yaşayan; O'nun buyruklarına asi olmaktan, yasaklarını çiğnemekten sakınanlar, kanunlarına tam bir saygı şuuruyla bağlananlar, bu tutumlarıyla dünyada kendilerine tanınan fırsatı hakkıyla değerlendirdikleri için, bunlar hakkında âhiret yurdu dünyadan daha hayırlı ve daha güzel olacaktır.

Ayet-i kerîmeden, dünya hayatının çok lüzumsuz, gerçek dışı, hiçbir değeri olmayan, hiçbir ciddiyet taşımayan, hiçbir amacı olmayan boş bir hayat olduğu anlaşılmamalıdır. Burada anlatılmak istenen dünya hayatının sonluluğu ve geçiciliğidir. Dünya hayatının hedef değil vasıta oluşudur. Yani dünya hayatının âhiret yurdu yanında çok kısa, geçici bir hayat olduğudur. Tıpkı çok ciddi bir iş için yolculuğa çıkan bir kişinin yolculuğuna devam ederken kısa bir süre dinlenmek ve sonra tekrar yoluna devam etmek için uğradığı bir ağacın altında dinlenme ve oyalanması

* Sabri AKPOLAT

gibidir. Hadîd suresi 20. ayet-i kerimede dünya hayatının geçici ve aldatıcı oluşu şöyle tasvir edilmektedir:

"Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir. (Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki, bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir."

İnsanlar "oyun" ve "eğlence"nin ne olduğunu bildiklerinden, yüce Allah insanlara, dünya hayatıyla âhiret yurdunu mukayese edip değerlendirerek yol göstermektedir. Oyun ve eğlencenin en önemli özelliği, geçici olmalarıdır. Çoğu zaman insana bir fayda da temin etmemektedirler. Geçici ve faydası yeterli olmayan dünya hayatını kutsallaştırıp ona tutkuyla bağlanmak kişiye zarar verir. Daha faydalı ve daha kalıcı olanı araması gereken insan, onu bu dünya hayatında bulamayacak, ancak âhirette bulabilecektir. Unutulmamalıdır ki, o bulma işini ona bu dünyada âhirete yönelik ürettiği ameller kazandıracaktır.

Oyun; faydalı işleri bırakıp faydasız şeylerin peşine takılmaktır. Eğlence, "lehv" ise ciddiyeti bırakıp ciddiyetsizliğe yönelmek demektir. Dünya hayatını temel kabul edenler, onu sonsuz zannedenler, varsa da yoksa da işte yaşadığımız bu hayat vardır, bunun ötesinde başka bir hayat yoktur diyenlerin dünyada yaptıkları oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir.

Oyun ve eğlencelerle genellikle çocuklar ve bilgi derinliği olmayanlar meşgul olurlar. Akıllı insanların bu tür şeylere ayıracak fazla zamanları yoktur. Onun için yüce Rabbimiz, ayet-i kerimenin sonunda *"Hâlâ akıllanmayacak mısınız?"* buyurmuştur.

DÜNYA HAYATI İSTEYENE VERİLİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

مَنْ كَانَ يُر۪يدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ ف۪يهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُر۪يدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَۚ يَصْلٰيهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا

"Kim geçici dünyayı isterse orada ona, (evet) dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadar hemen veririz. Sonra da cehennemi ona mekân yaparız. O, buraya kınanmış ve Allah'ın rahmetinden kovulmuş olarak girer." (İsrâ, 17/18)

Dünya hayatı geçici olduğu gibi nimetleri de geçicidir. Dünya hayatını ve süsünü isteyen kişiye çalıştığının karşılığı verileceği bir eksilme olmayacağı ayette (Hûd, 11/15) ifade edilmekte, herkesin yaptığının karşılığını bu dünyada eksiksiz olarak alacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte Allah, kişinin istediği kadar değil, kendi dilediği kadar mükâfat vereceğini bildirmektedir. Burada hiç kimsenin hakkının yenmeyeceğine vurgu yapılırken sadece dünya hayatını isteyen kimseye de cehennemin hazırlandığı belirtilmektedir.

Kişi sadece dünya nimetlerini elde etmek için amel işlememelidir. Zira Allah her ne kadar dünya hayatını ve süsünü hedef edinen kimseye çalıştığının karşılığını eksiksiz olarak vereceğini, mağdur edilmeyeceğini bildirmekte ise de ahirette mağdur olacağı muhakkaktır. Çünkü geçici olan bu dünya hayatının lüksü için çalışan kimseler, bütün maksat ve niyetlerine göre çalışmalarını ve gayretlerini bu dünya hayatında tüketmiş olduklarından alacakları karşılık ancak dünya hayatı ile sınırlıdır. Ebedî olan ahiret hayatında ise hiçbir mükâfata sahip olamazlar.

Sadece dünya hayatının nimetlerini elde etmek için gayret edenler, ahirette ateşten başka bir şeyle karşılaşmayacaktır. Dünyada iken yaptıkları bütün ameller ahirette yok olacak, karşılığını alamayacaklardır. Bu dünya hayatında bir iyilik işlemiş olsalar bile ahirette sevap kazanmak gibi bir maksatları olmadığı için hepsinin eli boş kalacaktır. Yani amelleri fani olan dünya hayatı ile yok olup gidecek, ahirete bir şey kalmayacaktır. Çünkü sadece dünyalık kazanmak için yapılan amelin hiçbir değeri yoktur. Dünya hayatı fani olduğu için dünyadaki nimetleri ebedî kılmak ve elde

---

* Dr. Ercan ESER

tutmak mümkün değildir. Hayat sona erince her şey biter, yok olur gider. Dünya için yapılan işler de sona erer. Ancak sadece Allah için yapılan ameller ile Allah'ın zatı baki kalır (Rahmân, 55/26-27).

Konumuzu teşkil eden ayet-i kerimeye göre insanların dünya hayatındaki durumu iki kısma ayrılmaktadır. Bir kısmı sadece dünya için çalışanlar, bir kısmı da ahiret için çalışanlardır. Kim geçici dünya hayatını ister ve bütün gayretlerini ona yöneltir ve ahireti unutursa Allah da ona kendi iradesine uygun olarak arzusunu gerçekleştirme imkânı verir. Örneğin rızkını geniş kılar, hayatını rahat içerisinde geçirmesini sağlar. Bununla birlikte dünya nimetlerini isteyen herkes bazen maksadına da ulaşamaz. Allah dilediği şekilde, irade ve isteği ile o kişinin ihtiyacını sınırlandırır (Şûrâ, 42/20; Âl-i İmrân, 3/145). Öyle ki nimetler, kulun kendisine, istediği şekilde değil, Allah'ın dilediği şekilde bağış yapması ile ulaşır.

Ayet-i kerimelerde, ahiret nimetlerini isteyen kimseye bu nimetlerden fazlasıyla verileceği belirtilmiş, sadece dünya nimetini isteyenlerin onu elde edeceği ifade edilirken, ahirette paylarının olmayacağı bildirilmiştir. Esasen kişinin maksadı ahiret nimetlerini elde etmesi gerekirken, işlediği ameli ile Allah'ın rızasının dışında dünya ve onun süsünü elde etmek olursa, onun nasibi dünya hayatından fazla bir şey olmaz. Dünya hayatı ise geçici bir faydalanmadır, oyun ve eğlenceden farklı bir şey değildir (En'âm, 6/32). Ancak ahiret ise karar kılınan, esas heveslenilecek ve elde edilmesi için gayret gösterilecek yerdir. Bu bakımdan Karun, dünya süsü ve ziyneti ile kendi toplumunun karşısına çıkınca bir kısım insanlar ona heveslenirler, kendilerinin de o nimetlere sahip olmalarını temenni ederler. Ancak ilim sahibi olanlar onları kınayarak iman eden ve salih amel işleyenlere ahirette Allah'ın vereceği sevabın daha hayırlı olduğunu hatırlatırlar (Kasas, 28/79).

Sonuç olarak şu hususa da vurgu yapmak gerekir. Ahiret hayatını isteyerek amel işlemek dünyadaki nimetlerden uzak kalmayı gerektirmez. İnsanın, kendisine hâkim olabildiği sürece o nimetlerden yararlanmasında bir mahzur bulunmamaktadır. Ancak mümin kişinin asıl amacı da dünyada bolluk ve nimetler içinde yaşamak olmamalıdır. Bu bakımdan sadece dünyayı tercih eden kimseler bu hâlinden dolayı kınanmış, ahiret hayatını tercih ederek çalışanlar ise övgüye mazhar olmuşlardır.

DÜNYA VE AHİRET HAYATIMIZI SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE BİNA ETMELİYİZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ اَمْ مَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلٰى شَفَا جُرُفٍ
هَارٍ فَانْهَارَ بِه۪ ف۪ى نَارِ جَهَنَّمَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ

"Binasını takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) ve O'nun rızasını kazanmak temeli üzerine kuran kimse mi daha hayırlıdır, yoksa binasını çökmeye yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup, onunla birlikte kendisi de cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah, zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez." (Tevbe, 9/109)

Allah Teala, işimizi sağlam temeller üzerine bina etme konusunu güzel bir örnek ile zihnimizde canlandırıyor. Bu örnekte, binasını Allah'a karşı sorumluluk bilinci, kulluk şuuru ve teslimiyet esası üzerine inşa eden bir adam ile heva hevesi peşinde koşan, Allah'a karşı kulluk görevinin hakikatini bilmeyen, binasını sağlam bir yere oturtmayan ikinci bir adam konu edilmektedir. Rabbimiz bizlere bu iki şahıstan hangisinin daha hayırlı olduğunu sormaktadır.

Ayette belirtildiği gibi, binasını dere kenarında, suyun altını oyarak dibini aşındırdığı ve üst yüzeyi desteksiz kalan yere inşa eden bir adam akıllı sayılır mı? Bu yer ki her an yıkılmak üzeredir. Allah bu anlamlı benzetme ile O'na inanmayanların, O'na ortak koşanların hayat tarzının bu şekilde anlamsız olduğunu, altının boş ve desteksiz olduğunu belirtmektedir. Altı boşalmış bir araziyi görerek ne güzel bir yer deyip ona sahiplenen kimsenin durumu ile Allah'ı, Kitabını, Resûlünü tanımadan yaşayan inançsız kimsenin durumu birbirlerine benzemektedir.

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Dünya hayatımızı Allah rızası ve hoşnutluğu üzerine bina etmeliyiz. Yoksa kendi kurgularımız, zevklerimiz, basit heveslerimiz ile sürdüreceğimiz bir dünya hayatı temelsiz inşa edilen bir bina gibi olur. Dayanağı olmaz. Böyle bir bina en ufak bir sarsıntıda yıkılmaya mahkûmdur. Takva ve Allah'a kulluk esasına dayalı bina ise yıkılmaz muhkem kaleler gibi dimdik ayakta durur. Hayırlara ve Allah'ın mükâfatını elde etmeye vesile olur. Bu durumda yapacağımız şeylerin Allah rızası için olmasına dikkat edelim. Bu fani dünyada Allah'ın rızasına uygun işler yapalım. Hayatımızı, Allah'ın emirleri ve yasakları doğrultusunda imar edelim. Her şeyimizde Allah'ın rızasını esas alalım. Daha sonra da yaptıklarımızı, hayat tarzımızı Allah ve Resulünün beğenisine sunalım. Kendimizi test edelim. Bunun neticesinde yaptıklarımızın iyi olup olmadığını anlama imkânı elde eder, eksikliklerimizi giderme yoluna gireriz.

Allah rızası dışındaki her şey fanidir, anlamsızdır, yok olmaya mahkûmdur. Hayat ancak Allah'ın rızasını elde etmek ve o yolda uğraşmak ile anlamlı ve kalıcı hâle gelir. Onun dışındaki her şey ayette belirtildiği üzere yok olup gidecektir.

Şunu iyi bilmeliyiz ki, yaptıklarımızda Allah'a karşı sorumluluk ve O'nu hoşnut etme duygusu yoksa bunların Allah katında bir değeri ve anlamı olmaz. Aynı zamanda hesabını veremeyip ahirette azap çekmemize de neden olur.

Bu ayet ile yüce Allah, ikiyüzlü davranan, ayrılık tohumu ekmeye çalışan kişilere karşı uyanık olmamız gerektiğini de vurgulamaktadır. Çünkü ikiyüzlü insanlar da binalarını sağlam olmayan temeller üzerine, yıkılmaya mahkûm toprak yarlarının üzerine kuranlar gibidir. Bunun neticesinde de kuşkunun esiri olurlar. Sükûnetleri yoktur. Evinin ne zaman yıkılacağından endişeli olan biri gibi bocalayıp giderler. Kendi yaptıklarının iyi olmadığını bilirler. Fakat içlerinde Allah korkusu ve samimiyet olmadığı için bu işlerinden de vazgeçemezler. Kendi binalarını aşındıra aşındıra Allah'ın azabına doğru ilerlerler:

"Kurmuş oldukları binaları, (ölüp de) kalpleri paramparça olmadıkça yüreklerinde sürekli bir kuşku olarak kalmaya devam edecektir. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/110)

DÜNYA İLE AHİRET ARASINDA DENGE KURMALIYIZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُو۫لٰىۜ

"Muhakkak ki âhiret senin için dünyadan daha hayırlıdır." (Duha, 93/4)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in tasvirine baktığımız zaman dünya hayatının insanı aldatan bir meta (Âl-i İmran, 3/185), faydası ahirete göre daha az (Tevbe, 9/38), oyun, oyalanma ve eğlenceden ibaret olduğunu (Enam, 6/32) görmekteyiz. Bu durumu şu âyet gayet net bir biçimde gözlerimizin önüne sermektedir:

"Onlara dünya hayatının örneğini ver: (Dünya hayatı), gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onun sebebiyle yeryüzünün bitkileri boy verip birbirine karışırlar. Fakat bütün bu canlılık sonunda rüzgârın savurduğu kuru bir çer çöpe dönerler. Allah, her şey üzerinde kudret sahibidir. Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır." (Kehf, 18/45-46)

Kur'an-ı Kerim yaklaşık altmış âyette dünya hayatına nötr bir yaklaşım sergilemekte, elli âyette olumsuz, yedi âyette ise olumlu mana yüklemektedir. Ancak şurasını gayet iyi bilmek zorundayız ki çizilen bu olumsuzluk, onun ontolojik (kevnî) oluşumuna değil, âhireti ihmal etmeyi yeğleyen hayat tarzınadır. O halde Kur'an'ın bu şekilde tasvir ettiği dünyanın daha ziyade "ahlakî" ve "dinî" bir terim olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna mukabil coğrafî anlamda yeryüzü için Kur'an da "arz" kavramı geçmektedir. Bu durumda âhiret amellerine engel olmayan dünya hayatının meşrû, mubah, nimet ve mutluluk vesilesi olduğunu dikkate almamız gerekir.

Bununla birlikte dünya ve âhiret arasında bir tercih mecburiyeti bulunduğunda, konumuzun başında bulunan ayette belirtildiği gibi bizden âhiret hayatının önce-

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

lenmesi istenmiş, aksi davranış ise kınanmıştır (İbrahim, 14/3). Bu durumu bir başka âyet daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Buna göre; Hz. Peygamber dünya ziynetlerine meyleden eşlerini bizzat Kur'an'ın emrine uyarak ikaz etmiş, ya dünya hayatının süsünü, ya da onlardan Allah'ı, Resûlünü ve âhiret yurdunu tercih etmelerini istemiştir (Ahzâb, 33/28–29).

Peygamber Efendimiz de dünya hayatında kendisini bir yolcu gibi görmüş, ebedî yurdu unutmayarak ona göre hazırlık yapmış ve ümmetine de bunu tavsiye etmiştir. Ona göre dünya uzun bir yolculuk esnasında gölgelenmek için, geçici olarak altında gölgelenilen bir ağaç gibidir (İbn Mâce, "Zühd", 3).

Netice itibariyle Müslüman ne dünyası için ahiretini, ne de ahireti için dünyasını ihmal etmelidir. İkisi arasında bir denge gözetmelidir. Bizler dünya hayatının bir imtihan sahası olduğunun farkında olmalı, bu fırsatı iyi değerlendirmeli ve hesabımızı ona göre yapmalıyız. Zira ahiretteki mevkiimiz dünyadaki çalışmamızın bir nevi ürünü olacaktır. Unutmayalım ki dünya nimetlerine meylederek ahiret kazancını geri plana itenler hakikatte kendilerine çok yazık etmiş olacaklardır.

DÜNYA İNSANLIĞIN ORTAK MALIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ اِذَٓا اَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَاماً

"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır." (Furkan, 25/67)

Dinimiz, israf ve savurganlığı yasaklarken, aynı zamanda şahsi mülkün ve tüm insanlığın ortak varlığı olan doğal zenginliklerin kullanımı ile ilgili belirleyici önemli ilkeleri de getirir. Eşyanın kullanımındaki yanlışlık dinimizde israf olarak isimlendirilmiştir. İsraf, sadece sahip olduğumuz özel mülkiyetin bilinçsizce tüketilmesi değil, aynı zamanda doğal kaynakların kötü tüketimini de içermektedir. Bu konudaki kural tanımazlık tüm bu nimetlerin yaratıcısı ve sahibi olan yüce Rabbimize karşı da bir saygısızlıktır.

Dünyamızın sahip olduğu kaynakların sınırlı olduğunu bugün her zamankinden daha iyi biliyoruz. Savurganlık ve aşırı tüketim sadece bizleri değil, dünyayı kendilerine emanet edeceğimiz gelecek nesilleri de etkileyecektir. Bu nedenle tüketim konusunda bilinçli ve duyarlı olmak zorundayız. Bilimsel bir gerçek olan kâinatın çok hassas dengelere sahip olduğu gerçeği, Kur'an'ın, "*Şüphesiz, Biz her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır*" (Kamer, 54/49) buyruğu ile örtüşmektedir. Yeryüzünde bizlere verilmiş olan tasarruf yetkisi göz önüne alındığında, bu ölçüye dikkat etme ve onu koruma görevinin kulluğumuzun bir parçası olduğu açıktır. Ahzâb suresinin, "*Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir.*" (Ahzâb, 33/72) ayetinde ifadesini bulan "emanet"in kapsamı içerisine, sahibi olduğumuz nimetler yanında doğal kaynakların korunması da girmektedir. Bu nedenle bizzat sahip olduğumuz eşya kadar doğal kaynakların yerinde kullanılması da son derece önemli bir sorumluluk/emanet bilincini gerektirmektedir.

---

* Dr. Seyid Ali TOPAL

Dinimiz bize genel olarak eşyadan ve çevreden faydalanmamıza izin verir, ancak bu faydalanma insana gereksiz/keyfî kullanım hakkını vermez. İsraf ve savurganlık Allah tarafından yasaklanmıştır: *"Ey Âdemoğulları her mescide gidişinizde süslü, güzel elbiselerinizi üzerinize alın, yiyin için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."* (A'râf, 7/31) ayetinde, yemek ve içmek hayatın düzeni için gerekli olan kaynaklardan yararlanmayı ifade etmektedir. Ancak bu yararlanmanın sınırları çizilerek, eşyadan istifadenin sürekli bir şekilde olması için yersiz tüketim yasaklanmıştır. Bu nedenle, dünya nimetlerinden yararlanırken sınırsız ve sorumsuz bir tüketim anlayışıyla hareket edemeyiz. Aksine, bütün hareketlerimizi ve tüketim anlayışımızı Kur'an'ın önerdiği şu orta yol ilkesine dayandırmak zorundayız:

"Bir de akrabaya, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. Zira böyle saçıp savuranlar şeytanın dostlarıdır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür." (İsrâ, 17/26-27)

Sevgili Peygamberimiz de israf hakkındaki örnek tutumunu, abdest alırken bile gerekenden fazla su kullanılmasını mekruh sayarak göstermektedir. Konuyla ilgili olarak nakledilen bir hadis şöyledir:

"Sa'd abdest alırken Hz. Peygamber (s.a.s) çıkageldi. Onun çok su kullanarak abdest aldığını görünce; *'Bu israf da ne?'* diye müdahale etti. Sa'd'ın, 'Abdestte israf olur mu?' diye sorması üzerine Resûlullah (s.a.s) şu açıklamayı yaptı: *"Evet, akmakta olan bir nehir kenarında olsanız da."* (İbn Mâce, "Tahare", 48)

Bu hadis-i şerif, israfın sadece abdest almada fazla su kullanmayla ilgili olmadığını, söz konusu yasağın, kazanılması için emek ve zahmet gerektirmeyen, para harcanmayan bir eşya söz konusu olduğu zaman bile geçerli olduğunu ifade etmektedir.

İslam'ın israf ve savurganlığı bu kadar şiddetle yasaklamasının birçok nedeni vardır. Bunlardan sadece şunu düşünmek bile bu yasağın hikmetini anlatmaya yeter: Dünyada yaşamakta olan yaklaşık 6 milyar civarındaki her bir insanın, sadece bir defaya mahsus olmak üzere eğlence için bir ağaç kestiğini, bir hayvanı öldürdüğünü veya bir ekmeği çöpe attığını vs. var sayacak olursak elde edeceğimiz israfın matematik hesabı korkunç boyutlara ulaşacaktır. Bütün bunların ışığında nehir kenarında abdest alan kişinin suyu dikkatli kullanmasını emreden Hz. Peygamber'in ne kadar anlamlı bir mesaj verdiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, insanlığın ortak malı olan dünyayı korumak onun içinde yaşayanların ortak görevidir. Bu konuda hepimize görevler düşmektedir. Daha iyi bir dünya, daha iyi bir gelecek ve daha güzel bir çevre için hepimiz üzerimize düşen görevlerin bilincinde olmalıyız. Sahip olduğumuz eşyayı, onları yaratan ve bizlere ikram eden yüce Allah'ın bir emaneti görerek ölçülü ve bir ibadet anlayışı içerisinde kullanmalıyız.

EHL-İ BEYTİ VE YAKINLARIMIZI SEVMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ذٰلِكَ الَّذ۪ي يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۜ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰىۜ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ ف۪يهَا حُسْنًاۜ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ شَكُورٌ

"İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: 'Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.' Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." (Şûrâ, 42/23)

Hz. Peygamberi, O'nun hane halkını ve yakınlarımızı sevmek, aramızda birbirimize karşı sevgi ve saygı beslemek imanın, mümin ve Müslüman olmamızın gereklerindendir. Yüce Allah, mealini okuduğumuz bu âyette Hz. Peygamber'den risalet görevinde "yakınlara sevgi"den başka bir şey talep etmemesini istemektedir. Allah, bir önceki (Şûrâ, 42/22) âyette inanıp iyi işler yapanların cennetlik olduklarını haber verirken bu âyette inanıp iyi işler yapmanın karşılığının cennetle müjdelenmek olduğunu beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'den risalet gibi önemli ve ağır bir görevin karşılığında "yakınlara sevgi"den başka bir şey istenmediğini hatırlatılmaktadır. Bu öyle bir istektir ki bunun faydası ve ecri öncelikle insanın kendi nefsine dönmektedir.

Bu itibarla biz müminlerin inanç, ibadet ve sosyal hayatlarında esas olan, sevgi ve saygıdır. Sevgi ve saygının olmadığı yerde ne imanda samimiyet ne de ibadette başarı ve kazanç söz konusu olur. Kul, Allah'a severek inanmalıdır. Zira bize en yakın olan, bizi yaratıp bize şahdamarımızdan daha yakın olan Allah'tır. Nitekim Kâf Sûresi 16. âyette şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız."

Bu itibarla yakınlara sevgi beslemekten amaç, öncelikle Allah'ı sevmek olmalıdır.

---

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

Allah'ı seven, Allah'ın elçi olarak seçip gönderdiği Peygamberine uymalı ve O'nu da sevmelidir (Âl-i İmrân, 3/31). Mümin, Allah'ı ve Peygamberini kendi nefsinden ve dünyadaki her şeyden aziz bilmelidir. Bu itibarla bu âyette risalet görevinin ecri, bu görevin ve ona imanın gereği olan sevgi olarak zikredilmiştir. İnsan, sevmediği bir şeye gönülden boyun eğip inanmaz.

Hz. Peygamber'i sevmek aynı zamanda O'nun ailesini ve yakınlarını da sevmeyi gerektirir. Genel anlamda Peygamber Efendimizin yakını olmak, onun peygamberliğini kabul edip yolundan giden her kimseyi kapsar. Bu itibarla bütün Müslümanlar kardeş, akraba ve birbirlerinin yakınlarıdır. Onlar inançlarının gereği olarak birbirlerini severler. Hadis-i şerifte buyurulduğu gibi *"Müminler bir binanın yapı taşları gibidirler; birbirlerine destek olurlar"* (Buharî, "Salât", 88). Demek ki genel anlamda "yakınlara sevgi" Allah'ı, peygamberi ve müminleri kapsamaktadır. Peygamber Efendimizin risalet görevine karşılık olarak bizden istediği tek şey "sevgi"dir.

"Yakınlara sevgi" özel anlamda ise Hz. Peygamber'in ehl-i beytine yani hane halkına duyulması gereken sevgidir. Buna, özellikle, Hz. Peygamber'in sevgili kızı Hz. Fatıma, damadı ve amcasının oğlu Hz. Ali ve onların yavruları olan sevgili torunları Hasan ve Hüseyin efendilerimiz dâhildir. Tarihte cereyan eden acıklı hadiseler Müslümanların bağrında onulmaz derin yararlar açmıştır; bu öyle bir acı ve kederdir ki aynı zamanda Müslümanların ehl-i beyt sevgisini kat kat artırmıştır.

Bu özel ve genel anlamla birlikte Allah'a itaat eden her mümin, Vâkı'a suresinin 10 ve 11. âyetlerinde belirtildiği gibi "mukarrebler"den yani, yakınlardan sayılır. Bu itibarla risalet görevine karşılık Peygamberimizin talebi, müminlerin Allah'ı, Peygamberi, Peygamber'in ehlini ve Allah'a yakın olanları sevmekten ibarettir. Bu aynı zamanda sevginin dinimizdeki önemini, yerini ve gücünü göstermektedir.

EMROLUNDUĞUN GİBİ DOSDOĞRU OL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَاسْتَقِمْ كَمَٓا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْاۜ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

"Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür." (Hûd, 11/112)

Rabbimiz "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" buyurarak doğruluğun ne kadar önemli olduğuna dikkatlerimizi çekmektedir. İslam dininin özünü oluşturan doğruluk; insanın içi ile dışının, özü ile sözünün bir olması, söyledikleriyle yaptıklarının (söz ile fiilinin) birbirine uyması demektir. Bunun zıddı ise yalancılıktır. Yalancılık ise dinimizde yasaklanmış, İslam ahlakı ile bağdaşmayan çok çirkin bir davranıştır.

Hayatı boyunca doğruluktan ayrılmayan, düşmanlarının bile emin, güvenilir dediği yüce Peygamberimiz, bu ayet nedeniyle dosdoğru olamazsam düşüncesiyle ihtiyarladığını, saçlarının ağardığını belirtmiştir. Şu halde bizim ne kadar daha fazla dikkatli olmamız gerektiğini bir düşünelim. Düşünelim de kendimize çeki düzen verelim. Acaba biz bu emir karşısında gereken titizliği gösterebiliyor muyuz? Çevremizdeki insanlara, komşularımıza, arkadaşlarımıza bizim hakkımızda bu insan nasıldır? Doğru, dürüst ve güvenilir birisi midir? diye sorsalar acaba, bizim hakkımızda ne derlerdi? Bu insan doğru dürüst biridir mi derler yoksa yalancı biridir mi derlerdi? Her işimizde doğru olmalıyız ki toplum da bizim hakkımızda güzellikle şahadette bulunsun. Biz doğru olmalıyız ama bununla beraber yakınlarımıza ve çevremizdeki insanlara örnek olarak onların da doğru birer insan olmasını sağlamalıyız. Nitekim Peygamberimiz kendisi doğruluktan ayrılmadığı gibi kendisinden nasihat isteyen ashabına da bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Bu konuya ışık tutan bir rivayet şöyledir: Abdullah oğlu Süfyan (r.a.) şöyle demiştir: Peygamberimize (s.a.s); "Ey Allah'ın Resûlü, İslamiyet hakkında bana öyle bir öğüt ver ki, sizden sonra artık kimseden bir şey sormaya ihtiyacım kalmasın," dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s); "*Allah'a inandım, de, sonra da dosdoğru ol*" buyurdu. (Müslim, "İman", 13)

Hadis-i şerifte dikkati çeken en önemli nokta; İslamiyetin iki ana bölümüne işaret edilmesidir. Bu bölümlerden biri Allah'a iman, diğeri de doğruluk, dürüstlük-

* Medet COŞKUN

tür. Bu iki ana nokta gerçekleştirildiği takdirde diğer yanlışlıklardan da korunmak mümkün olabilecektir. Aksi takdirde yalan, bundan kurtulmak için ikinci bir yalanı doğuracak, bu da kin ve düşmanlığın yaygınlaşmasına sebep olacaktır. Doğruluk ve dürüstlüğün olmadığı bir evde veya toplumda huzurdan ve karşılıklı güvenden bahsetmek mümkün müdür? Kimsenin kimseye güvenmediği, herkesin birbirine şüpheyle baktığı böyle bir aile veya toplum, dağılmaya ve yıkılmaya mahkûmdur. Konuyla ilgili olarak Peygamberimiz (s.a.s) kurtuluşun reçetesini vererek şöyle buyurmaktadır: *"Daima doğruluğu araştırın. Tehlikeyi doğrulukta görseniz de doğruluktan ayrılmayınız. Zira kurtuluş ancak ondadır."* (Kenzü'l-Ummal, 3/344)

Peygamberlerde bulunması gerekli sıfatlardan birisi hatta birincisi doğruluk, dürüstlüktür. Peygamberimizin İslamiyete davet ettiğini duyanlar, ilk önce onun doğru, dürüst olup olmadığını sormuşlardır. Peygamberimizin dürüst olduğunu, şimdiye kadar hiç kimseyi aldatmadığını ve yalan konuşmadığını öğrenenler şu değerlendirmeyi yapmışlardır: "İnsanlara karşı dürüst olan bir kimse Allah'a karşı niçin dürüst olmasın." (Buharî, "Bed'ul-Vahy", 6) Hz. Peygamberin terbiyesinden geçmiş olan ashabı da asla doğruluktan ayrılmazlar şayet onlardan biri doğruluktan ayrılacak olursa bu kimse kendini düzeltinceye kadar toplantılarında yer vermezler ve onlara iltifat etmezlerdi.

Şöyle bir düşünelim; acaba çevremizde kaç kişi konuştuğumuzda, ticari ilişkilerimizde ve söz verdiğimizde sözümüzü tutacağımız konusunda bize tam olarak güvenmektedir. Yahut biz karşımızdaki insanlara bu konularda ne kadar güvenmekteyiz? Eğer bu gün kimse kimseye güvenmiyor diyorsak işte bunun sebebi Rabbimizin "dosdoğru ol" emrini hakkıyla yerine getirmeyişimizdendir. Yalandan uzak durmak ve doğruluk üzere bulunmak, hepimizin en başta gelen dinî ve ahlaki görevlerimizdendir. Doğruluk şeref, izzet, yücelik; yalancılık ise zillettir.

Yapmayacağımız şeyleri söylememizin doğru olmayıp büyük günah olduğunu (Saff, 61/1-2) belirten Allah (c.c), sosyal ilişkilerin sağlıklı bir zeminde devam edebilmesi için doğruluk ilkesine vurgu yaparak şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederse, muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır." (Ahzâb, 33/70-71)

"Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra da doğrulukta devam edenlere gelince, onların üzerine melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeyin, size vaat edilen cennetle sevinin." (Fussilet, 41/30)

Bu ayet-i kerimelerde; söz söylerken ve iş yaparken doğru ve dürüst olmamız emredilmiş, böyle olduğumuz takdirde işlerimizin düzeleceği ve günahlarımızın bağışlanacağı, sonuçta da bize vaat edilen cennete ulaşacağımız belirtilmiştir.

Hepimiz hayatımızı doğruluktan ayrılmadan devam ettirelim, önce aile fertlerimiz olmak üzere diğer Müslüman kardeşlerimizin de doğru ve dürüst olmaları için dinî sorumluluklarımızı yerine getirmeye gayret gösterelim.

EN DEĞERLİ VARLIK İNSANDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ

"Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." (Tîn, 95/4)

Kur'an'ın ilk inen âyetleri gerek muhatap gerekse konusu itibariyle insandan bahsetmektedir (Alak, 96/1-5). Yani yüce Allah'ın kendine muhatap olarak gördüğü varlıkların başında, "ahsen-i takvîm" üzere yarattığı ve "eşref-i mahlukât" (İsrâ, 17/70) diye nitelendirdiği insan gelmektedir. Belki de insan bu özelliğinden dolayı dağların taşların kaldıramadığı "emanet" yükünü üzerine almış ve sorumluluk sahibi olmuştur (Ahzâb, 33/72-73). Allah insanı "başıboş" (Kıyâme, 75/36) ve "boşuna" yaratmamış (Mü'minûn, 23/115) sorumluluğunun tabii sonucu olarak onu yeryüzünün "halife"si kılmıştır (En'âm, 6/165; Bakara, 2/30; Sâd, 38/26; A'râf, 7/69; Neml, 27/62). Kendi elleriyle yarattığı (Sâd, 38/75) insanı belli bir merhaleden sonra "ilâhi nefha" (Hicr, 15/29; Sâd, 38/72) ile de şereflendirmiştir.

İşte konumuz olan insan böylesine değerli bir varlıktır. Allah tarafından tabiatta bulunan her şey önemli bir varlık olan insanın emrine amâde kılınmış (Lokman, 31/20; Nahl, 16/12) ve onun hizmetine sunulmuştur (Hac, 22/36-37, 65; Câsiye, 45/12; İbrahim, 14/32-33; Lokmân, 31/20). Buna mukabil insan da, bütün bu nimetlerin tabiî sonucu olarak ibadet ve itaatini Allah'a hasredecek, böylece O'nun katında değer bularak (Furkân, 25/77) yaratılış gayesine uygun davranacaktır (Zâriyât, 51/16, 56; Hicr, 15/99).

Tasavvuf erbâbı tarafından insan, âlem-i asgar (mikro-kozmos), yani âlemin ruhu, sebebi ve illeti olarak görülmektedir. Yine insan, varlık âleminin bütün unsurlarına sahip olduğu için "âlem-i suğrâ (küçük âlem)" diye adlandırılmıştır. Nitekim Hz. Ali'nin; "sanırsın ki sen küçük bir varlıksın, Hâlbuki sende büyük bir âlem dürülmüştür." (İ. Hakkı Bursevî, *Lübbü'l-Lübb,* İstanbul 1328, s.13) sözü ile Anadolumuzun gönül sultanlarından Şeyh Galib'in (ö. 1214/1799);

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüme-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen!"

sözleri buna işaret etmektedir. (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,* Marifet Yayınları, İstanbul 1999, s. 270)

O halde önemli bir soruyla karşı karşıya bulunuyoruz. O da bu özelliklere sahip kıymetli varlık olan insanın taşıdığı söz konusu nitelikleri nasıl koruyacağıdır? Şüphesiz bunun yolu Allah'ın emir ve yasaklarına riayet etmek, kullarına merhamet ve adaletle davranmakla mümkündür. Güzel ahlaka sahip olduğumuzda, nefsimizi dizginleyip şeytana da uymadığımız takdirde başlangıçta var olan bu güzel niteliklerimizin devam etmemesi için hiçbir neden yoktur. Böyle davranmayıp nefse uyar, Allah'ın emir ve yasaklarını gözetmez ve şeytanın da hilelerine mağlup olacak bir hayat sürersek, bunun akıbeti hiç de hayır olmayacaktır. Nitekim bunun örneklerini günümüzde çok sık olarak görmekteyiz. Her tarafta açlık, sefalet, gözyaşı, sömürü âdeta hayatı içinden çıkılmaz hâle sokmaktadır.

Unutmayalım ki hiç kimsenin yaptığı bir eserin bozulmasına ve yok olmasına gönlü razı değildir. İşte başlangıçta en güzel biçimde insanı yaratan Allah da kendi kullarının bozulmasına razı olmaz. Bu yüzden de onu bozacak tehlikeli davranışları gönderdiği kitap ve peygamberler vasıtasıyla insanlığa bildirmiştir.

EN GÜZEL NİMETLER İNANANLAR İÇİNDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ مَنْ حَرَّمَ ز۪ينَةَ اللّٰهِ الَّت۪ٓي اَخْرَجَ لِعِبَادِه۪ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِۜ قُلْ هِيَ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا فِي
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"De ki: Allah'ın, kulları için yarattığı zîneti ve temiz rızkı kim haram kılmış? De ki: Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/32)

Yüce Mevlâmız, tüm temiz, iyi ve güzel olan şeyleri kulları için yarattığını ve bunlardan kullarının istifade etmesini kendi iradesi dışında haram kılabilecek başka bir merciin olamayacağını istifham üslubuyla bildirmektedir. Dolayısıyla, haram ve helal kılma yetkisi sadece yüce Allah'a aittir.

Yüce Rabbimiz, bu âyette dünya hayatında kulları için güzellikler, iyi, hoş ve temiz rızıkları nimet olarak bahşettiğini hatırlatmaktadır. Bu itibarla insana düşen görev hakiki mülk ve nimet sahibini bilerek O'na iman etmektir. Zira dünya hayatı insanoğlu için bir imtihan olduğundan, hayatın güzel nimetlerinden bütün mahlûkat istifade etmektedirler. Bundan dolayıdır ki inanmayan bir kimsenin dünya hayatında müminden daha büyük bir paya ve nimete kavuşmuş olması mümkündür. Fakat iyi ve güzel şeylerin iman temeline göre dağıtılacağı ahirette ise, bütün bu güzel ve temiz şeyler sadece müminlerin istifadesine sunulacaktır. Diğer tarafta, Allah'a karşı isyan tavrını benimsemiş olan inançsız kimseler, bu dünyada O'nun nimetleriyle yaşamalarına rağmen, ahirette bu ikramlardan hiçbir şey alamayacaklardır.

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce yaratıcımız, bahşettiği sayısız nimetler mukabilinde bizlerden şükür istemektedir. Nimetlere şükretmek, hem nimetlerin sürekli olmasını sağlar, hem de yüce Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmamıza vesile olur (İbrâhîm, 14/7). Dünya hayatında bizlere bahşedilmiş pek çok güzel nimet içerisinde en güzel olanı, şüphesiz ki; yüce Allah'ı tanıma ve O'na inanma nimetidir. Diğer bir ifadeyle, mümin olma şerefini yakalamış olmak, nimetlerin en güzeli ve en üstünüdür. Çünkü bizler ancak imanlı olduğumuzda dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebiliriz. Yüce Mevlâmızın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmak, mazhar olduğumuz nimetlere karşı yapacağımız en güzel şükürdür. Bu itibarla sevgili Peygamberimiz (s.a.s)'in ibadete olan düşkünlüğüne taaccüp eden sahabeye *"Şükreden bir kul olmayayım mı?"* diye cevap verirdi (Buhârî, "Teheccüd", 6). Zira Cenab-ı Hak, O'nu peygamber seçmekle büyük bir nimette bulunmuştur. O da nimete şükrünü çok fazla ibadet ederek yerine getirmeye çalışırdı.

Bu bakımdan sahip olduğumuz nimetlerin karşılığında şükür ve ibadette devamlı olmak gerekir. Allah'ın bize bahşettiği nimetler karşısında azıp şımarmamak gerekir. Nimetlere nankörlükle mukabelede bulunmak, nimetlerin elden çıkmasına ve yüce Allah'ın gazabına uğramaya sebep olur. En büyük nankörlük, sayısız güzel nimet içerisinde bulunup da bu nimetlerin sahibini tanımamak ve O'na kulluk yapmaktan imtina etmektir. Bu yüzdendir ki, kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de inançsızlıkla nankörlük aynı kelimelerle ifade edilmiştir (İbrâhîm, 14/28; Nahl, 16/55).

Bizleri yaratan yüce Rabbimiz, ihtiyaçlarımızı meşru çerçevede karşılayabileceğimiz helal ve temiz nimetleri de yaratmıştır. Bunlardan istifade ederken ölçülü olmalı, başkalarının da bu nimetlerden yararlanma haklarına saygılı olmalı ve en önemlisi yüce yaratıcımıza şükretmeyi unutmamalıyız. Bilmeliyiz ki, nankörlükle mukabele gören nimetler geri gelmemek üzere elden çıkar ve sonunda yüce yaratıcının gazabına uğramak kaçınılmaz olur.

EŞLER ARASINDA SEVGİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجاً لِتَسْكُنُوٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةًۜ اِنَّ

ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/21)

Toplumu oluşturan temel yapı ailedir. Aile; kişinin huzur bulduğu bir ortam, neslin devamı için bir vesile, kişiyi çeşitli kötülüklerden koruyan bir araçtır.

Ailenin huzur ve mutluluğu, toplumun huzur ve mutluluğu demektir. Aile mutluluğunun sağlanması, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde davranmaları ile mümkündür. Acısıyla, tatlısıyla bir ömür boyu beraber hayat sürecek eşlerin dostluğa, karşılıklı sevgi ve saygıya herkesten daha çok ihtiyaçları olduğu açıktır. Nitekim okuduğumuz ayet-i kerimede de belirtilen "*Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için eşler yarattık...*" şeklindeki ifade, eşlerin yaratılış amacını açıklamakta, dolayısıyla insanın eşini kendisiyle huzur ve mutluluk bulacağı varlık olarak görmesini telkin etmektedir. Şu halde aile hayatında mutluluğun ön şartı eşlerin böyle bir bakış açısına sahip olmalarıdır.

Yakın zamana kadar birbirlerini tanımayan iki ayrı cinsin çok güçlü bağlarla birbirine bağlanması, temelinde iffet anlayışı bulunan, karşılıklı güven ve sevgi duygularıyla geliştirilen bir aile kurumunun bina edilmesi, yüce Allah'ın insanlığa en büyük lütuflarındandır. Âyette ifade buyurulduğu üzere iyi düşünen kimseler için bundan çıkarılacak önemli dersler vardır.

Kâinatın temeli sevgi üzerine kuruludur. Sevgi, aile mutluluğunu besleyen ana kaynaktır. Bu kaynağın tıkanması durumunda aile saadeti de tehlikeye girer. Nite-

---

* Dr. Ömer MENEKŞE

kim Rabbimiz de evlilik hayatının gerekli şartlarından olan sevgiyi, kalplerin kaynaşmasına vesile kılmaktadır. Zira Kur'an'da belirtildiği gibi kalplerin kaynaşması ancak Allah'ın dilemesiyle olur. Eşlerin davranışları kalplerin kaynaşması için bir vasıta olmalıdır. Bunu başarabilen eşler, ruh ve beden sağlığı açısından da şanslıdırlar. Sürekli didişme içinde olan eşler ise bu ön şartı yerine getirmediklerinden aralarındaki muhabbet azalmaya, kalp birlikteliği kaybolmaya başlar, boşanarak aile hayatını yıkmasalar dahi psikolojik sıkıntılara maruz kalıp sağlıklarını kaybedebilirler. Bu nedenle eşler birbirlerine verdikleri değer, sevgi ve saygıyla mutluluk ağacını dikmeli, çocuklar da bu mutluluğun meyveleri olmalıdır. Mutlu olmayan eşler, mutlu çocuklar yetiştiremezler.

Aileyi oluşturanlar, iki farklı ailede hayatı yaşamış iki farklı kişilik iken, aile oluşturmanın gereği olarak bir teknede yoğrulmuşlardır. Eşlerin uyumlu olmaları, her konuda aynı fikirde olmaları sonucunu doğurmadığı gibi, her konuda aynı fikirde olmak da uyumlu bir hayatın tek sebebi değildir. Evlilikte de uyum şartı olan "bir ortak görüş, düşünüş, zevk ve değerlendirme alanı" vardır. Genel kabul gören konular dışında yoruma, tercihe ait konularda farklı görüşler hayata renk katar, değişiklik ve zenginlik getirir. Eşler arasında tartışma olabilir. Tartışmanın amacı üstün çıkmak değil, en doğru ve en makul olanı gerçekleştirmektir. Eşler arasında baskı değil ikna, çatışma değil uzlaşma, nefret değil sevgi, saldırı değil iletişim olmalıdır.

Evlilik sevgiye açılan en geniş ve en ağır kapıdır. Sevgi, birbirini seven insanların eksik ve kusurlarını hissetmemesidir. Bu itibarla eşler birbirine hem dost, hem arkadaş, hem de sırdaş olmalıdır. Seven insanlar birbirlerine *seni seviyorum* demekten çekinmemeli, sevgide cömert, nefrette cimri olmalıdır. Sevgi ve saygı ile kurulan bu kutsal ocağın tütmesi için her türlü fedakârlıktan kaçınmamalı, birbirlerinin eksik ve kusurlarını değil iyi ve güzel yanlarını ön plana çıkarmalı, hayatı hürmet ve şefkat ekseninde paylaşmalıdır.

Unutmayalım ki, sevgi ve anlayış eksikliğinden geçimsizlik, geçimsizlikten ise kötü muamele ve şiddet doğabilmektedir. Özellikle evliliklerini sağlam temeller üzerine kuramamış veya evliliğin devamlılığı için ön şartları yerine getirememiş eşler arasındaki geçimsizlik, boşanmalara yol açmakta, çocuklar üzerinde de onarılmaz vasıfta menfi tesirler meydana getirmektedir.

FAİZ İNSANLARI MUTSUZ EDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبٰٓوا اَضْعَافًا مُضَاعَفَةًۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَۚ

"Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Âl-i İmrân, 3/130)

Faiz dinimizce yasaklanmış olan büyük günahlardandır. Onun azı da çoğu da haram kılınmıştır. Âyet-i kerimede kat kat yenilmesinin yasaklanmış olmasından, kat kat olmayanın yenilebileceği anlaşılmamalıdır. Çünkü bir başka âyet-i kerimede; *"Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, 'Alışveriş de faiz gibidir' demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır"* (Bakara, 2/275) buyurularak miktarı ne olursa olsun faiz mutlak olarak yasaklanmıştır. Öncelikle şunu ifade edelim ki, bu âyet-i kerimede İslam öncesi Araplar arasında var olan bir uygulamaya işaret edilmektedir. Şöyle ki, müşrikler, vadesinde ödenemeyen borca yüksek faizler tahakkuk ettirerek vadeyi uzatırlar, böylece alınan borç kısa zamanda kat kat artardı.

Türkçemizde "tefecilik" deyimiyle de ifade edilen "kat kat faiz yeme" yasağının, Müslümanların Uhud Savaşı'ndaki yenilgilerinden bahseden ayetlerden sonra zikredilmesi düşündürücüdür ve bunun bir hikmeti olmalıdır. Başlangıçta galip durumda olan Müslümanların Uhud'da yenilgiye uğramalarının en önemli sebebi, bir kısım Müslümanların henüz zafer kesinleşmeden ganimet toplamaya başlamalarıdır. Dolayısıyla, mala olan düşkünlükleri, kazanmak üzere oldukları zaferi yenilgiye çevirmiştir.

Kuşkusuz, mal Allah'ındır. Bize emanet olarak verilmiştir. Bu sebeple malı kazanırken de harcarken de Allah'ın rızasına uygun davranmamız gerekir. Esasen kı-

* Dr. Mehmet CANBULAT

yamet gününde hesaba çekileceğimiz şeylerden biri de malı nereden kazandığımız ve nereye harcadığımız hususudur. Müslüman olarak bizlerin hak edilmemiş bir kazanç olan faizden uzak durmamız gerekir. Bazı günahlar vardır, zararı yalnızca o günahı işleyene olur. Faiz ise, böyle değildir.

Faizin sosyal ve ekonomik hayatta sebep olduğu pek çok zarar ve olumsuz sonuçları vardır. Her şeyden önce faiz, karşılığı olmayan bir kazançtır. İnsanların malları canları gibi dokunulmaz olduğundan bir başkasının malının karşılıksız olarak alınması zulümdür. Yatırımların dengeli ve faydalı dağılımını olumsuz etkileyen faiz enflasyonu körüklemekte, fiyatların artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, faizin yaygın olduğu toplumlarda zenginler daha zengin, fakirler de daha fakir hâle gelmektedir. Diğer bir ifadeyle faiz gelir dağılımında yol açtığı haksızlık sebebiyle fert ve toplum olarak zayıfların güçlü ve zengin olanlar tarafından sömürülmesine, insanların iflasa sürüklenmesine ve sonuç olarak da ocakların sönmesine sebep olmaktadır. Yoksulu daha da yoksullaştırarak insanların var oluş temellerini yıkan faiz, karşılıklı yardım, dayanışma, sevgi, merhamet ve şefkat gibi insani hasletleri yok ederek, bencil insanların türeyebileceği bir zemin hazırlamaktadır. Faizciliğe müptela olan insanlar, kazanmayı tek hedef hâline getirerek ömürlerini bu yolda tüketmektedirler. Bu gidiş öyle bir hâl almaktadır ki, sonuçta sömürünün had safhaya ulaşmasıyla, hem ülke içinde hem de ülkeler arasında iç ve dış barış da tehlikeye düşebilmektedir.

Kardeşin kardeşe el uzatması, yardımda bulunması, derdiyle dertlenmesi kardeşliğin gereğidir. Müslüman olarak yalnızca, faiz ve tefecilikten kaçınmakla dinî ve insani görev ve sorumluluğumuzu yerine getirmiş olamayız. Karz-ı hasen müessesesini işleterek faizci ve tefecilerin eline düşmüş olanları içinde bulundukları zor durumdan kurtarmak da bir o kadar görevdir bizim için.

FARKLILIKLAR RABBİMİZİN VARLIĞININ DELİLİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِم۪ينَ

"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır." (Rûm, 30/22)

Yukarıdaki âyet, farklı etnik kökene veya inanca mensup insanların bir arada barış içinde yaşamalarına temel teşkil edecek ayetlerden biridir. İnsanlık artık küreselleşen ve iletişim teknolojisinin getirileri ile adeta "*evrensel köy*" konumuna gelen dünyada birbirlerinin hak ve hukuklarına riayet ederek bir arada barış, karşılıklı saygı ve hoşgörü içinde yaşamalarının gereğine inanmak durumundadır. Etnik, siyasal ve dinî farklılıklar, düşmanlık ve huzursuzluk sebebi değil insanlık âleminin kültürel zenginliği olarak algılanmalıdır. Bu algılama biçimi, insanlık için bir lüksten öte zarurettir. İslam dini açısından bakıldığında, yüce Kitabımızın ilgili mesajları ve Rahmet elçisinin (s.a.s) örnek uygulamalarının, farklılıklarla birlikte barış içinde yaşamanın temellendirilmesinde ana zemini teşkil ettiği görülür.

Kur'an-ı Kerim'de *"O'nun (Allah'ın) âyetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır."* buyurularak, bir taraftan, insanlar arasında söz konusu olan kültürel, sosyal ve etnik farklılıkların fıtrî/ilahi olduğuna işaret edilirken diğer taraftan da bu farklılıkların, Allah'ın yüceliğini gösteren deliller olduğuna dikkat çekilmektedir. Ayrıca, *"…Biz her biriniz için bir yol ve bir yöntem kıldık; eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı…"* (Mâide, 5/48) âyeti de bu farklılığın yaratılış kanununun gereği olduğuna işaret etmektedir.

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

İnsanları, bir erkek ve dişiden yaratan yüce Allah, onları farklı "şube"lere ayırmış ve iradesi doğrultusunda gerçekleşen bu farklılığın hikmetini de "*insanî ilişkiler bütünü*" olarak açılımı yapılabilecek "*teâruf* " terimi ile açıklamıştır (Hucurât, 49/13). Aynı âyetin devamında üstünlüğün ölçütünün "takva" olarak belirtilmesi (Hucurât, 49/13), biyolojik ya da etnik eksenli farklılıkların Allah katında bir değerinin bulunmadığına işaret etmektedir. Sorumluluk bilinci, Allah'ın koymuş olduğu ilkelere uymada gösterilen hassasiyet olarak açılımı yapılabilecek takva; insanın eylem ve söylemlerine, tutum ve davranışlarına yön veren önemli bir unsurdur.

Gerçek şu ki dünyamız, rengârenk çiçeklerle süslü bir bahçe misali farklı din, inanç ve kültürlere mensup kişi veya toplumları barındırmaktadır. Dünya üzerindeki bu farklılıkların yok edilmesi mümkün olamayacağına göre, barış, huzur ve insanca bir yaşam için aynı ortamı paylaşan farklılıkların birbirlerine saygı göstermesi, birbirlerinin farklılıklarına tahammül etmesi zorunludur. Bu nedenle çağımız insanı, birey ve toplum olarak, karşılıklı saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada çatışmadan, barış içinde yaşamanın gereğine inanmalı ve bir şekilde bunun yolunu bulma gayreti içinde olmalıdır. Şurası da bir gerçek ki, bu inanç, insanlık için lüksten öte bir zorunluluktur.

İnsanlık, artık tarihin derinliklerinde kalması gereken etnik, siyasal ve din eksenli çatışma kültürlerine iltifat etmemelidir. Zira bu tür çatışmalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanlığa hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu tür çatışmaların galibi, düşmanlıktır, kandır, gözyaşıdır, şiddettir, terördür. Tarihsel tecrübe ve birikimler göstermektedir ki, hiçbir çatışma bölgesel düzeyde kalmamaktadır. Sorumluluğunun bilincinde olan insanlar, şiddet ve vahşetin kurbanının kimliğine ve gerçekleştiği coğrafyaya bakmaksızın, hemen erdemin, barışın, hoşgörünün mağlup olduğunu çaresizlik içinde iliklerine kadar hissetmektedir. Hemen her gün yazılı ve görsel basında, yakın ve uzak çevremizde gördüğümüz ve yüzlerce insanın kanının aktığı, masum yavruların vahşete kurban olduğu sahneleri, vicdan sahibi her insan üzüntü ve endişeyle izlemektedir. Müşahede edilen bu tablolardan sonra, ister istemez merhamet ve hoşgörü, saygı ve sevgi, akıl ve vicdan, acaba insanlığın ilgi alanından çıkıyor mu? sorusu sıkça beyinlerimizde yankı bulmaktadır.

Sonuç olarak farklılıklar, Rabbimizin varlığının bir delilidir. Bu gerçeği değiştirmeye hiç kimsenin gücü yetmez. Bu itibarla özelde Müslümanlar genelde de insanlık inanç, düşünce veya bazı etnik mülahazalarla parçalanmamalıdır. Hangi inanç ve düşünceye mensup olursa olsun insanlık, tarihsel tecrübe ve birikimlerden de istifade ederek "öteki" olarak nitelendirilen birey ve toplumlarla barış, saygı ve hoşgörü içinde yaşamanın zaruretine inanmalı ve bu uğurda gayret sarf etmelidir.

FAYDA VE ZARAR VERME*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا

قُلْ اِنّ۪ي لَنْ يُج۪يرَن۪ي مِنَ اللّٰهِ اَحَدٌ وَلَنْ اَجِدَ مِنْ دُونِه۪ مُلْتَحَدًاۙ

"De ki: Şüphesiz ben, size ne zarar verebilir ne de fayda sağlayabilirim. De ki: Gerçekten beni Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve yine asla O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam." (Cin, 72/21-22)

Cenab-ı Hakk'ın "ed-Darru ve'n-Nafiu (zarar ve fayda veren)" anlamına gelen bu iki ismi gönül derinliklerimize kazınmalıdır. Nitekim imanın altı şartını sayarken "hayır ve şerr"in Allah Teâlâ'dan olduğuna inanmanın farz olduğunu öğrenir ve öğretiriz. Allah dilemeden hiçbir kimse bir diğerine fayda veya zarar veremez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"De ki: Allah'ı bırakıp da sizin için fayda ve zarara gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Hakkıyla işiten ve bilen yalnız Allah'tır." (Maide, 5/76)

"De ki: Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim." (A'râf, 7/188)

Kâinatta olan her şey sebepler zinciri içinde meydana gelse de Allah Teâlâ'nın izni ve dilemesiyle olmaktadır. O'nun izni olmadan bir yaprak dahi düşemez. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın." (En'âm, 6/59)

---

* Tahir TURAL

Yüce Allah, bütün tabii olaylar gibi, dünya ve ahiret mutluluğunu da birtakım sebep ve şartlara bağlamıştır. Sebebini yerine getirmeden bir işin kendiliğinden olmasını istemek, ilahi kanunlara aykırıdır. Yüce Allah (c.c)'tan bir şey istemenin yolu, o şeyin sebeplerine başvurmaktır. Mesela çocuk edinmenin yolu evlenmek, kazanç sağlamanın yolu çalışmak olduğu gibi, cenneti istemenin yolu da dinin emirlerine uymaktır. Bunların hepsi Allah'ın takdiridir. Biz, önce istediğimiz şeylerin sebeplerini yerine getirmek durumdayız, üzerimize düşeni yaptıktan sonra, gerisini ister hayır ister şer olsun Allah'ın takdirine bırakırız. Takdire rıza gösteririz. Üzerine düşeni yapmadan; "Allah ne takdir ettiyse o olur" demek tevekkül değildir. Veren ve alan, zarar ve fayda veren, alçaltan ve yücelten Allah Teâlâ'dır. Her kim veren ve alanın, zarar ve fayda verenin, yükselten ve alçaltanın Allah'tan başkası olduğuna inanırsa, Allah'ın Rubûbiyetine şirk koşmuş olur. Resûlullah (s.a.s)'ın İbn Abbas'a söylediği şu söz bunu açıkça belirtmektedir:

"Bilesin ki ümmetin tamamı sana bir yarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığından başka bir yarar veremezler; yine sana bir zarar vermek için bir araya gelecek olsalar, Allah'ın yazdığından başka bir zarar veremezler. Artık kalemler kalkmış ve sayfalar kurumuştur" (Ahmed b. Hanbel, I/303,307).

Ayrıca mezarlardan, türbelerden yardım ummak da şirktir ve büyük günahlardandır. Buralarda yatan zatları, beşer üstü niteliklere sahip varlıklar gibi görmek, bu zatların duaları kabul ettiği veya kendilerinin aracılığı olmadan duaların makbul olmayacağı, ya da insanların geleceklerine yön verdikleri, fayda ve zarar verdikleri… gibi ilahî-rabbanî kudretlerinin olduğuna inanmak da aynı şekilde şirktir. Bu gibi inançlarla bir kısım ihtiyaç ve dilekleri onlara arz etmek, türbe ve çevresine çul-çaput bağlamak, mum yakmak, onlar adına adakta bulunmak, huzurlarında kurban kesmek vb. hususlar, tevhid dini olan İslam'ın ana prensipleriyle kesinlikle bağdaşmayan bidat ve hurafeler cümlesinden olup insanı şirke götürebilecek oldukça tehlikeli düşünce ve davranışlardır.

FAYDA VERİYORSA ÖĞÜT VER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰىۜ

"O hâlde, eğer öğüt fayda verirse, öğüt ver." (A'lâ, 87/9)

Peygamberlerin biz insanlara gönderilmelerindeki gaye, yüce Allah'ın mesajını iletmek insanlara öğüt ve nasihat vermektir. Güzelliklerin yaygınlaştırılmasındaki en etkin yollardan biri öğüt vermektir. Öğüt vermekten maksat, insanlara faydalı olmak ise nasihat güzel bir üslup ile olmalıdır. Aksi takdirde insanlara faydalı olalım derken gönül kırgınlığına sebebiyet verebiliriz.

Yukarıda zikrettiğimiz âyet-i kerimede yüce Allah'ın öncelikle Peygamberimiz (s.a.s)'e hitabını şöyle açıklayabiliriz: Ey Peygamberim! Allah'ın ilahî vahiy yoluyla sana bildirdiği emir ve yasakları insanlara bildirerek hatırlat, Kur'an'ın içerdiği hükümleri ve bilgileri insanlara ulaştırıp öğreterek vaaz ve nasihat et, Kur'an ile öğüt ver ve onları hayır yoluna ilet, dinin hükümlerini göster. Bunu yaparken insanların içinde bulunduğu durum ve hâlleri de gözet ki maksat hâsıl olsun, öğüt ve nasihatin fayda versin. Bununla birlikte yapılacak hatırlatma, verilecek öğüt sadece fayda görecekleri değil, Peygamberimizin aslî görevi gereği herkese yöneliktir. Zira öğüt ve nasihatte her halükarda, herkese olmasa bile, mutlaka fayda vardır. Tabii ki, herkesten bu öğüt ve hatırlatmanın gereğini yerine getirmesi beklenemez. Zira Allah'ın insana bahşettiği özgür iradeye göre, herkes kendi tercihini kendisi yapacaktır. Öğütten faydalanmak isteyen yararlanacaktır. Peygamberimizin gönderilen mesajı zorla benimsetme gibi bir sorumluluğu yoktur. Nitekim *"Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mümin olsun diye, insanları zorlayacaksın?"* (Yunus, 10/99) ayetinde belirtildiği gibi Peygamberimizin görevi insanları zorla ikna etmek değil, sadece en güzel şekilde tebliğ etmektir. Nitekim *"Peygambere düşen apaçık tebliğden başka bir şey değildir"* (Ankebût, 29/18) âyeti de bu hususu açıklamaktadır.

Hz. Peygamber tebliğ görevini ve yükümlülüğünü yerine getirerek vazifesini hakkıyla yapmıştır. Ondan sonra insanlar kendi hâlleri ile baş başadır. Bu konudaki

---

* Dr. Sabri TÜRKMEN

tutumları ve akıbetleri farklı olabilir. Yüce Allah, insanların bu öğüde karşı tutumlarını göz önünde bulundurarak dilediği şekilde onları cezalandırır veya ödüllendirir. Hz. Peygamber'in tebliğine kulak verip bu öğütten nasiplenen ve öğüdün kendilerine fayda verdiği insanlar olduğu gibi bu öğüde kulak tıkayıp bundan nasiplenemeyen insanlar da vardır. Hz. Peygamberin tebliğinden faydalanıp öğüt alabilenler, kalbinde Allah korkusu olup ona varacağını bilenlerdir. Bu konuda şüphe içinde olanlar da öğütten nasiplenebilirler. Ancak küfür ve inadında ısrarcı olup, inkârda ve nankörlükte direnenler öğütten nasiplenemezler, öğüdün onlara faydası olmaz. Demek ki insanın öğütten faydalanabilmesi için iman ederek kalbini ve zihnini ilahî mesajın muradını anlamaya ve uygulamaya açık ve hazır hâle getirmesi gerekir. Aksi takdirde Allah ve resûlünün mesajının onlara bir faydası olmaz.

Nitekim söz konusu âyeti, âyetin öncesinde ve sonrasında zikredilen âyetlerle birlikte düşünecek olursak, yüce Allah'ın Peygamberimize emri ve tavsiyesi şu anlama gelmektedir: Peygamberim! Sen tebliğ et, ama dinimi insanlara duyurma konusunda sakın kendi kendine zorluk çıkarma. Sorumlu olmadığın şeylerle kendini sorumlu tutarak zora sokma. Sen ölüleri diriltecek değilsin. Senin sağırlara duyurma, körlere gösterme gibi bir sorumluluğun da yoktur. Biz senin işini kolaylaştırdık. Sen, sana kulak verip dinleyenlere anlatmaya devam et. Kalbinde Allah korkusu olanlar mutlaka öğütten faydalanır. Ama uyarı karşısında duyarsız kalan kötü kimseler konusunda kendine bir sorumluluk çıkararak kendini üzme, işini ağırlaştırma. Sen ne kadar çaba sarf etsen de o gibi kimseler öğütten kaçınırlar. Sergiledikleri tavır sebebiyle nasiplenemezler.

Sonuç olarak diyebiliriz ki insan yapısı itibarıyla hangi durumda olursa olsun öğüt ve nasihate muhtaçtır. Bu itibarla peygamberlerin getirdiği mesaja kulak vermeyen, inkâr eden çoğu insanın, inkârlarının dillerinden ibaret olduğunu düşündüğümüzde insanların ekseriyetinin nasihatten etkilendikleri sonucuna varabiliriz. Bu da nasihatin kaçınılmaz olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. O hâlde nasihatte devamlılık ilkesi esas olmakla birlikte, bu nasihat güzel bir üslupla, bireyi bıktırmadan, rencide etmeden olmalıdır. Nasihatten önce bireyin maddi ve manevi ihtiyaçlarını ve içinde bulunduğu durumu da göz önüne alarak kendimizi onun yerine koymak suretiyle kendi davranışlarımızı da sorgulamalıyız. Söylediğimiz şeylerin ve tavsiyelerimizin kendi benliğimizde karşılığının olup olmadığını düşünmemiz gerekir. Bazen bir sözden çok güzel bir davranış öğüt olarak daha etkin bir tesir bırakabilir. Unutmamak gerekir ki insanlar ne kadar bozulursa bozulsun kalpler ne kadar katılaşırsa katılaşsın, engeller ne kadar artarsa artsın, hiçbir nesil öğütten faydalanma ve yararlanma yeteneğini tamamen yitirmez.

FEDAKÂRLIK RABBİMİZİN ÖVGÜSÜNÜ CELBEDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ تَبَوَّؤُ الدَّارَ وَالْا۪يمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ اِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ ف۪ي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّٓا اُو۫تُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌۜ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِه۪ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَۚ

"Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 59/9)

Âyetin ana temasını fedakârlık teşkil etmektedir. İnsan, yaratılışı ve ihtiyaçları gereği toplum hâlinde yaşamaya mecburdur. Çünkü o, ihtiyaçlarını tek başına karşılama imkânına sahip değildir. İnancı, sosyal ve kültürel yapısı her ne olursa olsun, toplum hâlinde yaşamanın insana yüklediği birtakım sorumluluklar vardır. Her sorumluluk, dolaylı ya da dolaysız bir şekilde yine fertlere hak olarak döner. Sorumluluklarımızın yerine getirilmesi elbette beraberinde belirli fedakârlıkları gerektirmektedir.

Hemen her insanın hayatında fedakârlık yapmak durumunda hatta zorunda kaldığı anlar olabilir. Annenin yavrusuna, babanın ailesine, ülke evlatlarının ülkelerine karşı fedakârlıkları bunlardan sadece birkaçıdır. Fedakârlık, insanın yaptığı anda huzur duyduğu bir olgudur. Bir annenin uykusunun en tatlı yerinde uyanarak yavrusunu emzirmesi, yavrusunun huzuru için bir fedakârlıktır. Yavrunun hafif bir tebessüm veya gülücüğü, bu fedakârlığın belki de arzulanan bedellerinden en güzelidir. Şefkat, merhamet duygularıyla dolu bu meşakkatli fedakârlık örneğinin sadece

* Dr. Yaşar YİĞİT

insana özgü olmayışı hemen bütün canlı türlerinde gözlemlenmesi, ilahî iradenin rahmetinin kısmen yansıması olarak değerlendirilebilir. Öyle ya insan aklı, tecrübesi ve duygularıyla yavrusuna böyle davranıyor, ya aklı, duyguları tartışılan diğer canlıların, bu davranış biçimi hangi kaynaktan besleniyor? Tabii ki yüce Mevla, yarattığı her varlığa bir şekilde sahip çıkmakta, birilerini onun korunmasında aracı kılmaktadır. İnsan, yapmış olduğu fedakârlıkla bir taraftan bir anını, bir imkânını belki huzurunu kaybetse de onun getirdiği haz insanı başka dünyalara götürür. Hele hele bu fedakârlık dini anlayışta kaynağını buluyorsa, durum daha da farklı bir mahiyet kazanmakta ve sahibine ayrı bir haz vermektedir. Sevgide, ilimde, mal ve mülkte fedakârlık, uykudan fedakârlık…

Evet, bunların hepsi ilk etapta insan nefsine zor gelen hâller ve davranış biçimleri olarak değerlendirilebilir. Annenin hamileliği, yabana atılamayacak ölçüde fedakârlıkta bulunmayı beraberinde getirmektedir. Bu zorlu süreç, doğumla zirveye ulaşmaktadır. Çocuğun kucağa alınmasıyla, onun o cilveli bakışlarıyla, çile yüklü fedakârlık, merhamete, sevgiye, huzura dönüşmektedir. Aslında her yönüyle hayat, fedakârlık üzerine kurulmuş gibidir. Fedakârlık, fedakârlığa bağlı… Arının bal yapmasından tutun da bir insanın kutsal değerleri, vatanı, bayrağı için gerektiğinde seve seve ölümü dahi göze alması, kelimelerle anlatılamayacak derecede bir fedakârlığın sonucu değil midir? İlim adamı olmak belli bir fedakârlığın sonucu değil midir? Bu bağlamda cennet, Allah rızası gibi bir mümin için önem arz eden ve hayat boyunca amaçlanan ideallere erişme fedakârlığı gerektirmez mi?

İslam dininde, fedakârlığa büyük önem verilmiştir. Hz. Peygamber ve ona tabi olanların hayatları gıpta ile karşılanacak türden fedakârlık örnekleri ile doludur. Hicret sonrası Ensar ve Muhacir arasındaki tarihe destan fedakârlık örneği, ayetlere de konu olmuştur (Haşr, 59/9). Yine ecdadımızın gerek vatanımızı gerekse kutsal beldeleri koruma uğrunda sergilemiş olduğu gayretler kelimelere sığmayacak fedakârlık örnekleridir.

Fedakârlık, başkaları için özveride bulunmadır. Kimi insanın malına, kimi insanın ilmine, bilgisine, kimi insanın aklına toplumun bireyleri muhtaçtır. Bu yönüyle toplum, bütün uzuvları ile bir bedene benzer. Uzuvlar nasıl bir bir fonksiyonunu tamamlıyorsa, toplum da zengini, fakiri, âlimi ve cahili ile birbirini tamamlamaktadır. Nitekim Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed; *"Birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerine şefkat hususunda müminler adeta tek bir vücut (beden) gibidirler. Ondan bir uzuv şikâyet ederse, uykusuzluk ve ateşle vücudun diğer uzuvları da ona iştirak ederler."* (Müslim, "Birr", 67), *"Müminin mümine göre konumu, parçaları (bölümleri) birbirini destekleyen bir tek bina gibidir."* (Buharî, "Salat", 88) sözleriyle bu bütünlüğe ve bu bütünlüğün gereğine vurgu yapmıştır.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse bir özveri örneği olan fedakârlığı hepimizin hedeflemesi gerekir. Üzülerek ifade edelim ki, nice insanın yavrusu, anne-babası, yakınları, komşuları, kutsal değerleri için fedakârlık göstermesi söz konusu olduğunda bundan uzak durduğunu gözlemlemekteyiz. Unutulmamalıdır ki bugün sahip olduğumuz hemen her değerin temelinde birilerinin fedakârlığı yatmaktadır. Dinî değerlerimizden vatanımıza, bayrağımıza, özgürlüğümüze, malımıza, mülkümüze kadar sahip olduğumuz değerler bütünü, birilerinin canından, hayatından, gençliğinden, uykusundan, rahatından, fedakârlık ve feragat etmesi ile hayat bulmuştur. Hayat acısı ve tatlısıyla bir imtihandır, mücadeledir. Acımızı, hüsranımızı, ümitsizliğimizi birilerinin fedakârlığı ile hafifletir, yenebiliriz. Sevgimizi birileriyle paylaşmakla ona ayrı bir güzellik katarız.

FİRAVUN'UN AKİBETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى وَهٰرُونَ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِ بِاٰيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ

"Sonra bunların ardından Firavun ile ileri gelenlerine de Musa ve Hârûn'u mucizelerimizle gönderdik. Ama büyüklük tasladılar ve suçlu bir toplum oldular." (Yûnus, 10/75)

Firavun, kâhinlerinden aldığı bilgilere dayanarak bir peygamber geleceğini ve saltanatının onun tarafından tehdit edileceğini öğrenince, yeni doğan erkek çocukların öldürülmesini emrediyor, kızları ise sağ bırakıyordu (Kasas, 28/4). Bu durum uzun yıllar devam etti. Gelecek korkusundan binlerce bebek öldürülüyordu. Fakat Allah'ın emrinin önüne hiçbir kimse çıkamazdı. Musa isimli çocuk söz konusu olunca durum değişecekti. Firavun Allah'ın takdiri ile kendi sarayını teslim edeceği küçük Musa'yı sevecek, himaye edecek, evine götürüp büyütmeye başlayacaktı. Nihayetinde Musa, Firavun'un sarayında yetişip olgunluk yaşına gelecekti. Hatta halk Firavun'un Musa'nın hamisi, karısını da sütannesi sanıyorlardı.

Hz. Musa'ya Peygamberlik görevi verildikten sonra, yüce Mevla ilahi tebliği Firavun'a tebliğ etmesini istedi: *"Firavun'a gidin. Çünkü o azmıştır. Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar."* (Taha, 20/43-44) Hz. Musa Firavun'un sarayında büyüdüğü için onu Hakka çağırarak iyilikte bulunmak istiyordu. Allah'ın isteği doğrultusunda, kardeşi Harun ile birlikte Firavun'a gitti ve O'na şu mesajı iletti: *"Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik."* (Taha, 20/47)

Firavun bu ilahi tebliğ karşısında hiddetlenip büyüklenir. Çünkü o ilk kez kendisinden başka bir ilahın var olduğunu, besleyip büyüttüğü bir insandan duyuyordu. Benden başka Rab olur mu? diye hiddetleniyordu. Sakinleşince, onu incitmeden bu iddiasından vazgeçirebilme umuduyla ikna etmeye çalışıyordu. Fakat Hz. Musa, Allah'ın kendisine verdiği emaneti Firavun'a ve bütün insanlara anlatmaya kararlı

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

olduğunu söyleyince, Firavun böbürlenir, kibirlenir ve Hz. Musa'ya hitaben, "*Eğer benden başka bir ilah edinirsen, andolsun seni zindana atılanlardan ederim.*" (Şuara, 26/29) diyecekti.

Hz. Musa Firavun'a, Hak dini anlatmaya devam eder ve ona Allah'tan bazı mucizeler gösterir: *"Musa, asasını atınca, bir de ne görsünler asa açıkça kocaman bir yılan olmuş. Elini koynundan çıkarınca, bir de ne görsünler, bakanlara bembeyaz olmuş."* (Şuara, 26/32-33) Firavun da Musa'ya meydan okumak amacıyla sihirbazlarını çağırır, onlardan, maharetlerini sergilemelerini ister. Fakat onların sihirleri Hz. Musa'nın mucizeleri karşısında çok basit kalınca, gerçeklere dayanamayarak Musa'ya iman ederler. Firavun'un verdiği ödüller, savurduğu tehditler işe yaramaz olur. Güvendiği adamlar artık kendi safında değildir.

Firavun ne yapacağını bilemez hâle gelir. Çünkü Musa ona karşı çok güçlenmiş, hatta en yakın adamlarını kendi yanına almayı başarmıştı. Artık bundan sonra Hz. Musa Firavun'un baş düşmanıdır. Dolayısıyla bütün gücüyle ona karşı mücadele edecek ve öldürmek için uğraşacaktır:

"Firavun dedi ki: Bırakın beni Musa'yı öldüreyim. (Faydası olacaksa) Rabbini yardıma çağırsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde bozgunculuk çıkaracağından korkuyorum." (Mümin, 40/26)

Zalim hükümdar ilahi hakikatleri anlatmak isteyen Hz. Musa'yı bozguncu olarak tanımlıyor, onu öldürmek için uğraşıyordu. Ancak Allah'ın dinine bir zarar veremezdi. Yapabileceği tek şey Allah'a inanan ve Hz. Musa'ya tabi olanlara çeşitli işkenceler yapmak, onları inandıkları dinden çevirmeye çalışmaktı. Fakat onlar Allah'ın kendilerine bu dünyada veya ahirette yardımcı olacağından kuşkuları olmadığı için ilahi vahye bağlı kalmaktan geri durmadılar ve ümitsizliğe kapılmadılar.

Firavun ve Hz. Musa arasındaki mücadele bu şekilde yıllarca devam etti. Firavun artık son hamlesini yapıp Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmek için ordusunu hazırladı, seçkin askerlerini göreve çağırıp Hz. Musa'nın üzerine yürüdü. Onlar da muazzam orduyu gördüklerinde korkuya kapılıp kaçmaya başladılar. Firavun ve askerleri de onları takip etmeye devam ettiler. Nihayetinde Kızıldeniz sahillerine kadar kovalamaca devam etti. Artık kaçacak yer kalmamıştı. Musa'ya inananlar, ya denize girip boğulacaklarını ya da Firavun'un askerleri tarafından öldürüleceklerini düşünüyorlardı: *"İki topluluk birbirini görünce Musa'nın arkadaşları, 'Eyvah yakalandık' dediler."* (Şuara, 26/61) Çünkü onlara göre artık Hz. Musa'nın yapacağı bir şey kalmamıştı. Fakat Hz. Musa'nın Allah'a olan güveni sonsuzdu. *"Hayır!, Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir."* (Şuara, 26/62) diyerek arkadaşlarına haykırıyordu. Derken Allah'tan beklenen yardım geldi: *" Ey Musa, 'Asan ile denize vur.' Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibi görünmeye başladı."* (Şuara, 26/63) Hz. Musâ ve ona

iman edenler hiç vakit kaybetmeden Allah'ın kendilerine açtığı bu yolda ilerlemeye başladılar ve Firavun ve askerlerinden uzaklaşmayı başardılar.

Firavun ve askerleri Hz. Musa ve arkadaşlarını yok etmeyi düşünürlerken, karşılaştıkları bu olağanüstü manzara karşısında şaşırdılar. Fakat ne yapacaklarını fazla düşünmeden aynı yolu takip etmeye başladılar. *"Firavun da, askerleriyle birlikte zulmetmek ve saldırmak üzere, derhal onları takibe koyuldu"* (Yûnus, 10/90) Bu ilahi mucizeyi gördükleri halde, onları öldürmekten vazgeçmemişlerdi. Allah'ın onlara yardımcı olduğunu hesaba katmıyor, hatta zihinlerinden bile geçirmiyorlardı. Fakat artık Allah'ın azabı yakındı. Kur'an-ı Kerim bu anı şöyle anlatıyor:

"O ve askerleri yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladılar ve gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakaladık ve onları denize gömdük (orada boğuldular). Zalimlerin sonunun nasıl olduğuna bak!" (Kasas, 28/39-41)

Denizin ortasında boğulacağını anlayan Firavun iman ettiğini söylemişti fakat artık vakit çok geçti. Yüce Mevla bunu da yine Kur'an-ı Kerim'de bize ibret olması için şöyle anlatıyor:

"Nihayet boğulmak üzere iken, 'İsrailoğullarının iman ettiğinden başka hiçbir ilah olmadığına inandım. Ben de Müslümanlardanım' dedi. Şimdi mi?! Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Biz de bugün bedenini, arkandan geleceklere ibret olman için kurtaracağız. Çünkü insanlardan birçoğu âyetlerimizden gerçekten habersizdir." (Yûnus, 10/90-92)

FİTNENİN ENGELLENMESİ İÇİN ÇABA SARF ETMEK ERDEMDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُص۪يبَنَّ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَٓاصَّةًۚ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ

"Sadece içinizden zulmedenlere erişmekle kalmayacak olan bir azaptan sakının ve bilin ki Allah, azabı çetin olandır." (Enfâl, 8/25)

Mealini verdiğimiz bu âyette, bütün Müslümanların kötülüklere karşı cephe almada duyarlı olmaları emredilmektedir. Aksi takdirde, engel olunmayan kötülüğün zararı bütün toplumu kapsayacağı uyarısı yapılmaktadır.

Ayette geçen "fitne" kavramı, İslam kültüründe geniş bir kullanım ve etki alanı kazanmış olup, genellikle "sınama, deneme, maddî ve manevî sıkıntı, üzüntü, belâ ve felâketle imtihan etme" anlamlarında ayrıca, inanç uğruna maruz kalınan ağır işkence için de kullanılmıştır. Fitne insanlar arası ilişkilerde de söz konusu olabilir. Bu kavram, hadislerde de geniş ölçüde geçmekte olup "deccâl fitnesi", "mesih fitnesi" şeklindeki deyimlerle kıyamet alâmetleri diye bilinen gelişmelere fitne denilmesinin yanında hadislerde fitne kelimesi "dinî ve siyasî sebeplerle ortaya çıkan sosyal kargaşa, anarşi, iç savaş; İslam ümmetinin birlik ve bütünlüğünü tahrip eden bir komployu veya her türlü yıkıcı faaliyetleri" ifade eder.

Hz. Peygamber, "Birtakım fitnelerin yağmur selleri gibi evlerinizin arasından aktığını görüyorum" (Buhârî, "Fiten", 4) buyurmuştur. Hadis bilginleri burada özellikle Hz. Osman'ın şehit edilmesiyle başlayıp sonraki dönemlerde devam eden kargaşa ve iç savaşlara işaret edildiğini belirtirler (bk. Aynî, 'Umdetü'l-Kârî, XX, 64). Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadiste *"Zaman yaklaşacak, ameller azalacak, aç gözlülük yayılacak, fitneler açığa çıkacak ve adam öldürme olayları artacak"* denilmiştir (Buhârî, "İlim", 24, "Fiten", 5; İbn Mâce, "Fiten", 25).

---

* İdris BOZKURT

Ayrıca Hadis bilginlerinden İmam-ı Buhârî, zamanla insanlar arasında bilgi ve dindarlık farkları kalkıp herkesin cehalette ve dinî konulardaki gevşeklikte birbirine benzemeleri, amellerin azalması, fitnenin çoğalması, öldürme olaylarının artması, can güvenliğinin ortadan kalkması gibi olumsuz gelişmelerin vuku bulacağını haber veren hadisleri "Fitnelerin Zuhuru" başlığını taşıyan bir "bab"da toplamak suretiyle fitne kavramının kapsamını dinî, ahlakî, ilmî ve sosyal çöküş anlamlarını kapsayacak şekilde geniş tutmuştur (bk. Buhârî, "Fiten", 5).

Fitne her zaman insan için bir sıkıntı veya risk anlamı taşır. Ancak fitne olarak değerlendirilen bir durumla karşılaşan insanın bunun bir imtihan olduğu bilincini koruyarak bu tehlikeli sınavı başarıyla sonuçlandırması mümkündür. Bu açıdan bakıldığında fitne, inanma iradesini daha da güçlendirme, ahlakî bakımdan arınma, insanın imanındaki kararlılığını ve erdemli yaşayışını kanıtlama fırsatı vermesi itibariyle ferdin veya toplumun dinî ve ahlakî gelişmesine katkısı olan bir imtihan ve deneme yolu olarak da değerlendirilmektedir (Kur'an Yolu, 1/295).

Fitne kavramının tarih boyunca bütün Müslümanların ruhunda ürkütücü tesirler uyandırdığı bir gerçektir. Günümüz dünyasında da Müslümanlar dinleri, inanç ve ahlakları konusunda zaman zaman son derece ağır imtihanlar yaşamakta, çok yönlü ve çok çeşitli yıkıcı faaliyetlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in, söz konusu fitneler karşısında mutlaka tedbirli olmayı ve olabildiğince bu tür gelişmelerle mücadele etmeyi amaçlayan uyarısının önemi hâlâ tazeliğini korumaktadır.

Toplum içinde inanç ve ahlakın bozulması, baskı, düzensizlik, kargaşa, hukukun çiğnenmesi, hakka dayanmayan gücün hâkim olması ve böylece kulluk imtihanının kaybedilmesi tehlikesi, ya el birliği ile engellenecek ya da bunun zararı sınırlı kalmayacak, hak edenlerin yanında suçsuzlara da dokunacaktır. Çünkü onlar da fitnenin ortadan kalkması için ellerinden geleni yapmadıkları, haksızlığa karşı mücadele etmedikleri için kusurlu ve sorumludurlar. Bunların içinde hiçbir kusuru olmayan çok küçük bir grubun (âcizler) bulunması tabiidir. Allah bunlara, günahları ve kusurları olmadığı halde başkaları yüzünden uğradıkları felâket ve acıların karşılığını âhirette verecek, bu acılara değen, "keşke dünyaya tekrar dönsem de buna benzer acılar yaşasam" dedirten ödül ve karşılıklar lütfedecektir, O'nun sünneti (kanunu) böyledir (Kur'an Yolu, 2/536-537).

GAYB BİLGİSİ YALNIZ ALLAH'A AİTTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَٓا اِلَّا هُوَۜ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا
يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ ف۪ي ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍ

"Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın."
(En'âm, 6/59)

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı demektir. Yüce Kitabımızda 60 yerde geçen bu kelime, Allah'a nispet edilen yerlerde sadece Allah tarafından bilinebilen mutlak gaybı ifade eder. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'de Rabbimizin bazı kullarını gayb konusunda bilgilendirdiği de haber verilmektedir. Mesela; Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtu gösterilmiş (En'âm, 6/75), Hz. Yusuf'a da rüyaları yorumlama ilmi ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneği verilmiştir (Yûsuf, 12/21,37). Buna göre gaybı, sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb; O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen izâfi (göreceli) gayb şeklinde ikiye ayırmak mümkündür. Kıyametin ne zaman kopacağı mutlak gayba örnektir, bunu Allah'tan başkası, doğal yoldan veya bir araç vasıtasıyla da olsa hiçbir şekilde bilemez. Yağmurun ne zaman yağacağı, rahimde çocuğun varlığı ve cinsiyeti ise göreceli gayba örnektir; bu bilgiler tabii araçlara göre gayb bilgisidir, meteorolojik ve tıbbî araçlara göre insanların elde edebileceği bilgilerdir. Bu çeşit gaybı (göreceli gaybı), araçlar vasıtasıyla bilmek mümkündür; ancak bunu bilmekle insanlar gaybı bilmiş olmazlar; çünkü araç icat edilince onunla ilgili bilgi "gayb bilgisi" olmaktan çıkmış olur.

---

* Sabri AKPOLAT

Sevgili Peygamberimiz de Allah'ın kendisine öğrettiklerinin dışında gayb hakkında bilgiye sahip değildi (Müslim, "İmân", 287; Tirmizî, "Tefsir", 7). Lokman sûresi 34. ayet-i kerimede, Allah'ın ilminin ve kudretinin kusursuzluğunu özetleyen ve ilâhî bilgi ile insan bilgisi arasındaki büyük farkı gösteren ifadeler yer almaktadır:

"Kıyamet saati hakkındaki bilgi yalnız Allah'ın katındadır; O, yağmuru yağdırmakta; rahimlerdekini bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez; hiç kimse nerede öleceğini bilemez; ama Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır."

Klasik tefsir kitaplarımızda bu âyete dayanılarak, kıyametin ne zaman kopacağını, yağmurun ne zaman yağacağını, rahimlerdeki bebeğin cinsiyetinin ve ten renginin ne olduğunu, insanın ileride neler elde edeceğini, gelecekte ne gibi durumlarla karşılaşacağını ve ne zaman nerede öleceğini Allah'tan başkasının bilemeyeceği ileri sürülmüş, dolayısıyla bunlara "muğayyebât-ı hamse (beş bilinmeyen)" denilmiştir. Hâlbuki âyette kıyametin ne zaman kopacağı bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu, kezâ hiç kimsenin yarın ne elde edeceğini ve nerede öleceğini bilemeyeceği, dolayısıyla bu bilgilerin de sadece Allah'a ait olduğu belirtilmekte; fakat yağmurun yağma zamanı ve rahimdeki bebek hakkında "Bunları da yalnız Allah bilir" gibi bir sınırlama bulunmamakta; sadece yağmuru Allah'ın yağdırdığı, dolayısıyla zamanını da bildiği; kezâ O'nun rahimlerdekini de bildiği ifade edilmektedir. Bu da -eski tefsircilerin iddiasının aksine- belirtilen iki konuda insanların önceden bilgi sahibi olabileceklerini gösterir. Nitekim çağımızda bilim, bu noktaya gelmiştir. Ancak, kuşku yok ki bu, insanın belirtilen konularda veya benzerlerinde önceden bildiklerinin mutlaka aynıyla gerçekleşeceği anlamına gelmez; zira olmuş ve olacak tabiat olaylarını bütün yönleriyle eksiksiz bilen yüce Allah, insanların bilgilerini ve tahminlerini alt üst eden yeni durumlar yaratabilir ve böylece insanların olmasını bekledikleri olaylar gerçekleşmeyebilir.

GAYBIN BİLGİSİ ALLAH KATINDADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ اِنّٖي مَلَكٌ وَلَٓا اَقُولُ لِلَّذٖينَ تَزْدَرٖٓي اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْراًۜ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فٖٓي اَنْفُسِهِمْۚ اِنّٖٓي اِذاً لَمِنَ الظَّالِمٖينَ

"Size ben, 'Allah'ın hazineleri yanımdadır', demiyorum; gaybı da bilmem. 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez' de diyemem. Allah onların içlerindekini daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem, o zaman ben gerçekten zalimlerden olurum." (Hûd, 11/31)

Ayet-i kerimede, müşriklerin, bir kimsenin peygamber olabilmesi için zengin olması, gaybı bilmesi, melek olması vb. özelliklere sahip olması gerektiği yönündeki yanlış anlayışına işaret edilmektedir. Kur'an, bu anlayışın Nuh (a.s)'un ve diğer birçok peygamberin kavimlerinde aynı şekilde mevcut olduğunu bildirmiştir.

Peygamberimiz döneminde de müşriklerin peygamberler hakkındaki tasavvurlarının bundan farklı olmadığını görmekteyiz. Müşrikler, Peygamber Efendimizde de benzer özellikleri aramışlar, onun melek olması ve gaybı bilmesi gerektiğini söylemişlerdi (En'âm, 6/8-9). Ancak yüce Rabbimiz; işte bu ayetiyle peygamber de olsa bir insanın gaybı bilmesinin söz konusu olmadığını belirtmektedir.

Gayb, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmesi mümkün olmayan varlık alanı demektir. Birçok Kur'an ayetinden ve hadis-i şeriflerden (Müslim, "İmân", 287) de anlaşıldığı üzere gayb adı verilen bu alanla ilgili bilgiler yüce Rabbimize aittir. Nitekim yüce Allah; *"Göklerin ve yerin gizli bilgileri Allah'a aittir..."* (Nahl, 16/77), *"O, gaybı da, görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Teğabûn, 64/18) buyurarak gaybın bilgisinin yalnızca kendine ait olduğunu belirtmektedir.

Gayba ait bilgiler konusunda, ilâhi vahye muhatap olan peygamberlerin özel bir

---

* Dr. Seyid Ali TOPAL

konumu olduğunu söyleyebiliriz. Eğer Allah (c.c) bildirirse peygamberler gaybla ilgili bazı bilgilere vakıf olabilirler. Bildirmediği müddetçe peygamberler de gaybı kendiliğinden bilemezler. Nitekim bazı ayetlerde, Allah'ın dilediği kullarını gayb hakkında bilgilendirdiği ifâde edilmektedir: *"Allah size gaybı bildirecek de değildir. Fakat Allah, peygamberlerinden dilediğini seçer (gaybı ona bildirir)."* (Âl-i İmran, 3/179), *"O gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği resuller başka..."* (Cin, 72/26-27)

Bu bağlamda Hz. İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunun gösterildiği (En'âm, 6/75), Hz. Yusuf'a rüyaları yorumlama ilminin ve kavminin yiyeceği yemekleri önceden bilme yeteneğinin verildiği (Yusuf, 12/21, 37), Hz. İsa'nın, İsrailoğullarının evlerinde ne yiyip neleri biriktirdiklerine vâkıf olup bunları kendilerine haber verdiği (Âl-i İmrân, 3/49) belirtilmektedir. Buna göre gaybı; sadece Allah'ın bildiği mutlak gayb ve O'nun bildirdikleri tarafından bilinebilen nisbî gayb şeklinde ifade etmek mümkündür.

Bu konuda özellikle dikkat etmemiz gereken husus şudur ki, Kur'an mutlak gaybın bilinmesinin sadece Allah'a ait olduğunu bildirerek, bu niteliğin diğer yaratıklardan birine tahsis edilmesini tevhid inancına aykırı bulmuş ve gayb kapılarını zorlama anlamına gelen fal, kehanet vb. yollara başvurmayı şiddetle yasaklamıştır.

Günümüzde bazı kimselerin gaybla ilgili bilgiler verdiğini iddia ederek yaptığı yanlış yönlendirmelere itibar etmemeliyiz. Zira dinimiz, fala bakmayı ve gayb hakkında söz söylemeyi, tevhid inancına uymadığı için yasaklamıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de fal vb. şeytanın işi pislikler olarak değerlendirilmiştir (Maide, 5/90). Sevgili Peygamberimiz de gayptan haber verdiğini iddia edene inanan kimsenin kırk gün namazının kabul olunmayacağını, ayrıca vahyi ve kitabı inkâr etmiş olacağını ve bu gibi kimselere gidip gayba dair bilgiler soranların, Muhammed (s.a.s)'e indirilenleri yalanlamış sayılacaklarını açıkça belirtmiş ve onlara gitmeyi yasaklamıştır (Müslim, "Mesâcid", 33, "Selâm", 125; Ebû Dâvûd, "Salât", 167).

Dinimize göre insan, geleceği bilemez, gelecekten haber veremez; ancak bilimsel veriler ve olaylardan hareketle gelecek hakkında tahmin yürütebilir ve bu veriler ışığında tedbir alabilir. Bizler Müslümanlar olarak medyumlara, falcılara ve kâhinlere itibar etmemeliyiz. Dinimiz, yüce Allah'ın bizlere verdiği akıl ve irademizi kullanmayı öğütleyerek olayları sebep sonuç ilişkisine göre değerlendirmemizi en doğru davranış şekli olarak öğütlemiştir.

GERÇEKLERİ GİZLEMEK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْتُمُونَ مَٓا اَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدٰى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِى الْكِتَابِۙ اُو۬لٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللّٰهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَۙ اِلَّا الَّذ۪ينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَاُو۬لٰٓئِكَ اَتُوبُ عَلَيْهِمْۚ وَاَنَا التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ

"İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti Kitap'ta insanlara açıklamamızdan sonra, gizleyenler var ya, işte onlara hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet etme konumunda olanlar lanet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar (lanetlenmekten) kurtulmuşlardır. Çünkü ben onların tövbelerini kabul ederim. Zira Ben, tövbeleri çok kabul edenim, çok merhamet edenim." (Bakara, 2/159-160)

Müfessirlerin çoğu burada eleştirilenlerin, Tevrat'ın hükümlerini insanlardan saklayan veya Tevrat üzerine sahte te'vil ve yorumlarıyla gerçekleri örtbas eden, bilhassa Hz. Muhammed'in peygamberliğini müjdeleyen Tevrat haberlerini saklayan veya haksız tevillerle çarpıtan Yahudi bilginleri olduğunu belirtmişlerdir (Kur'an Yolu I, 245).

Yüce Allah insanları kendi yoluna davet etmek için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Bu yüce elçiler de aldıkları mesajları, ne pahasına olursa olsun, topluma olduğu gibi iletmişlerdir. Peygamberler görevlerini yerine getirirlerken canları pahasına da olsa ilahî mesajlarda en küçük bir saptırma yapmamışlar, insanları doğru bilgilendirmişlerdir. Fakat zamanla bu peygamberlerin ileri gelen ümmetlerinden bazıları, çeşitli kaygılarla ve menfaatlerine uymadığı için, gerçekleri gizleme, ayetleri amacından saptırarak yorumlama ve çarpıtma yoluna gitmişlerdir.

Bir bilgiyi gizlemek bazen bütün insanlığın hayatında onulmaz yaralar meydana getirir ve insanlığın manevi felaketiyle sonuçlanabilir. Yahudi ve Hıristiyan din bilginleri Peygamberimizin son peygamber olduğunu Kur'an'ın ifadesiyle "oğullarını

* Mehmet KAPUKAYA

tanıdıkları gibi" tanımalarına rağmen (Bakara, 2/146), sırf kıskançlıkları sebebiyle gizlemişler ve bu sebeple lanete uğramışlardır (Bakara, 2/90). Bu insanlar, menfaat karşılığı Allah'ın ayetlerini gizlemişler, gerçeği ve hidayeti vererek, karşılığında dalaleti (sapıklığı) satın almışlardır:

"İşte onlar, hidayete karşılık sapıklığı satın almış kimselerdir. Bu yüzden alışverişleri onlara kâr getirmemiş ve doğru yolu bulamamışlardır." (Bakara, 2/16)

Gerçekleri gizleyen bu insanlar alışverişlerinde en değerli sermayelerini satarak acaba ne elde ettiler? Rabbimiz bu durumu şöyle beyan buyuruyor:

"Allah'ın indirdiği kitaptan bir kısmını gizleyip, onu az bir bedelle değiştirenler (var ya); işte onlar karınlarına ateşten başka bir şey doldurmuyorlar. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşacak, ne de onları arıtacaktır (temize çıkaracaktır). Onlar için elem dolu bir azap vardır. İşte bunlar hidayeti verip sapıklığı, bağışlanmayı verip azabı satın alanlardır. Onlar ateşe karşı ne kadar da dayanıklıdırlar!" (Bakara 2/174-175)

Bunlar için aslında en büyük ceza Allah'ın onlarla konuşmamasıdır. Ateşle azap bu cezanın yanında az kalır. Allah'ın bir insanla konuşmamasından daha büyük azap olur mu? Allah kâfirle, müşrikle, münafıkla konuşuyor, onları sorguluyor; fakat ayetlerini gizleyip insanları ilahi bilgiden mahrum bırakanlarla ve hakikati ters yüz edip çarpıtmak suretiyle insanları sapıtanlarla konuşmuyor.

Sevgili Peygamberimiz de bu konuda şöyle buyuruyor:

"Kime bir bilgi sorulur, o da bunu gizleyip söylemezse, kıyamet günü ateşten bir gem ile gemlenir." (Ebu Dâvûd, "İlim", 9; Tirmizî, "İlim", 3)

Ayet-i kerimeden şunları anlıyoruz:

1. Allah'ın emirlerini ve bildirdiği gerçekleri gizleyenler, O'nun lanetini hak etmektedirler.

2. Yüce Allah kıyamette söz konusu insanlara itibar etmeyecek ve onları muhatap bile kabul etmeyecektir.

3. Günahı ne olursa olsun tövbe edip durumlarını düzeltenler, Allah'ın rahmetini elde edebilirler.

GERÇEK MÜ'MİNLERİN BAZI ÖZELLİKLERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذٖينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اٖيمَانًا وَعَلٰى
رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَۚ اَلَّذٖينَ يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَۜ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّاۜ لَهُمْ
دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرٖيمٌۚ

"Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçekten müminlerdir. Onlara, Rableri katında yüksek mertebeler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır." (Enfâl, 8/2-4)

Mealini verdiğimiz bu ayetlerde; gerçek müminlerin beş vasfı üzerinde durulmuştur. Müminler bu vasıfları kazanmaları hususunda teşvik edilmiş ve bu uğurda çaba gösterenlerin büyük mükâfatlar elde edecekleri beyan edilmiştir:

1. İnanan insanların imanlarıyla duyguları arasında büyük bir etkileşim söz konusudur; mümin Allah'ı öyle bir sevgiyle sever ki O'nun ismi anıldığında heyecanlanıp adeta kalbi yerinden çıkacakmış gibi bir duyguya kapılır. Kendisine Allah'tan söz edildiğinde gönlünde heyecan ve coşku karışımı duygular oluşur. Müminlerin bu duyguları başka ayetlerde şöyle ifade edilmektedir:

"*... Rablerinden korkanların onun etkisiyle tüyleri ürperir, sonra da Allah'ı anmakla onların bedenleri ve kalpleri yumuşayıp rahatlar...*" (Zümer,39/23)

"*Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.*" (Ra'd, 13/28)

2. Müminler, Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğunda veya kendileri bu ayetleri okuyup anladıklarında yeni bilgiler elde edip bunlara iman etmek suretiyle

---

* İdris BOZKURT

inançlarını kuvvetlendirirler. Ayrıca her bir âyet, ihtiva ettiği incelik, güzellik, hikmet ve bilgiler sebebiyle Kur'an'ın Allah'tan geldiğine delil teşkil ettiği için nitelik yönünden de müminlerin imanlarını güçlendirir. Bu husus başka bir ayette, *"O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir…"* (Fetih, 48/4) şeklinde ifade edilir.

3. Müminler sadece Allah'a güvenirler. Bütün işlerimizde sadece Allah'a güvenmek, O'na dayanmak, O'nu vekil edinmek imanımızın zirveye ulaştığının nişanesidir. Bizlerin insanlar olarak mal, mülk, evlât, eş ve dost edinmemiz en tabii hakkımızdır. Ancak, bu varlıkların bizler için bir imtihan aracı olduğunu dolayısıyla onlara dayanıp güvenmenin bizlere hayal kırıklığı yaşatacağını dikkate alarak asıl güvenilecek olanın fâni varlıklar değil, her şeyi yaratan ve mülkün gerçek sahibi olan Rabbimiz olduğunu unutmamamız gerekir.

4. İslam dini ferdin toplum içinde uyumlu, güvenilir ve hoşgörülü olmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler getirdiği gibi onun yaratıcısı ile olan bağlantısını daha derinden hissetmesine, devam ettirmesine ve geliştirmesine hizmet edecek düzenlemeler de getirmiştir. Bu düzenlemelerin bir parçasını da ibadetler oluşturmaktadır. Namaz ibadeti ise bunların başında gelir. Namaz, Allah ile kurulan bağın gerçekleştiği en uygun ve en güzel bir vasıta olduğu için müminler olarak onu büyük bir özenle yerine getirmeye çalışırız. Namaz kılarak, Allah'ın büyüklüğünü düşünür, O'nun karşısında acizliğimizi ve zayıflığımızı anlarız. Bunu bu şekilde anlayan kimse, hep iyilik yapmaya gayret eder. Başka insanlara kötülük düşünmez. Böyle fertlerden meydana gelen toplumlarda huzur ve mutluluk olur.

5. Müminler, Allah'ın verdiği rızıktan kendileri yararlandıkları gibi yakından uzağa doğru başkalarının da ondan yararlanmasına imkân verirler; nafaka, zekât ve sadaka verme, vakıf kurma, ödünç verme ve kullandırma, ikram etme gibi malî vazife, yardım ve iyilikleri ihmal etmezler. Âyette "kendilerine rızık olarak verdiğimizden" buyrularak nimetin, Allah'tan geldiği vurgusu yapılmakta ve müminlerin, O'nun adına fedakârlıkta bulunarak toplumu veya fakirleri ellerindeki mallardan yararlandırma bilincini kazanmaları öğütlenmektedir.

Yukarıda anlatılan vasıfları taşıyan kimseler gerçek ve kâmil manada müminlerdir. Allah katında, iman ve amelin nicelik ve nitelik yönünden, yeterli olandan kâmil olana, yani daha güzel ve mükemmel olana doğru farklı değerleri ve dereceleri vardır. Bu derecelere ulaşan kullara yüce Allah'ın lütfedeceği çeşitli nimetler de birbirinden üstündür ve benzersizdir. Allah yüksek derecelere ulaştırmış olduğu kullarının günahlarını da bağışlayacak ve kendilerini ebedî mutlulukla ödüllendirecektir (Kur'an Yolu, 2/523).

GİZLİ KONUŞMA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ
وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَٓا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُواۚ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir." (Mücadele, 58/7)

Yüce Allah bizleri insan olarak yaratmış; akıl, irade, hürriyet ve sorumluluk vermiş, peygamberler aracılığıyla mesajlar göndermiştir. Bizlere gönderilen bu mesajları anlayabilmemiz, anlatabilmemiz, O'nun rızasına uygun olarak hayatımızı yönlendirebilmemiz için de başta konuşma olmak üzere bazı kabiliyetler bahşetmiş ve dünya hayatında bizleri sınava tabi tutacağını haber vermiştir. Konuşma, insanlara sunulan nimetlerden sadece bir tanesidir. Her nimetin bir şükrü olduğu gibi güzel ve anlamlı konuşmanın da riayet edilmesi gereken birtakım kuralları vardır.

Söz konusu ettiğimiz bu ve devamındaki âyetlerde, Peygamberimiz dönemindeki bazı olaylar ışığında dinimizin temel inanç ve ahlak ilkelerinden bir kısmı işlenmekte, bu ilkelere uygun olarak Müslümanların muâşeret kuralları oluşturmaları için örnekler verilmektedir. Kur'an'ın ilk emri olan "oku" diye başlayan ayetten bu ayetin inişine kadar geçen sürede meydana gelen gelişmeleri incelediğimiz zaman Peygamberimizin tebliğ faaliyetinin ne kadar başarılı olduğu daha iyi anlaşılır. Zira yüce Allah, yukarıda okuduğumuz ayette "Görmedin mi?" hitabıyla dikkatimizi çekmekte, bizleri tevhide davet ederken toplum huzurunun temini ve

* Dr. Hamdi TEKELİ

bireyler arası sevgi ve saygının gelişmesi için görgü kurallarına riayet etmenin önemini vurgulamaktadır. Burada geçen konulardan ilki, birkaç kişinin bir araya gelip kendi aralarında gizli görüşmeler yapması ve başkalarının bulunduğu ortamlarda fısıltıyla konuşmalarıdır. Fısıltı ile konuşmak anlamına gelen "Necva", Kur'an'ın 13 ayetinde geçmektedir. Bu ayetlerin bütünü değerlendirildiği zaman necva (gizli konuşma), başlı başına yasak bir davranış değildir. Necva'nın hükmü, ne hakkında ve niçin konuşulduğuna bağlıdır. Her ne kadar bazı müfessirler gizli konuşmanın yasak oluşunun, Hz. Peygamber (s.a.s)'in meclisine mahsus olduğunu ifade etseler de bu durum genel olarak Müslümanlar için de geçerlidir. Ayetler bağlamında konuyu ele aldığımızda insana şah damarından daha yakın olan yüce Allah, kâinattaki canlı ve cansız bütün varlıklarca çıkarılan sesleri, konuşmaları ve gizli fısıltıları da aynı anda duyar ve bilir.

Ayrıca bu ayette İslam'ın inanç esaslarından "Allah'ın ilminin sınırının bulunmadığına iman etme" ilkesine de vurgu yapılmaktadır. Ayetin devamında ise Allah'ın ilminin sınırları konusunda kuşkusu olanlara hitaben; *"Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah her şeyi hakkıyla bilir."* diye buyurmaktadır. (Geniş bilgi için bk. Kur'an Yolu, V/201-207)

Konudan anladığımız hususlardan birisi de, yüce Allah'ın her şeyi en iyi işiten, gören ve bilen olduğu; gizli veya açıktan işlenen hiçbir şeyin Allah'tan gizli kalamayacağıdır.

Cenab-ı Hakk kendisinde var olan konuşma sıfatının bir tecellisi olarak da kâinattaki tüm varlıklara konuşma, Allah'ı anma kabiliyeti vermiştir. Bizler anlamasak da kâinattaki tüm varlıkların Allah'ı zikretmesi (İsrâ, 17/44) kendi lisanıyladır.

İnsan olarak bizlere bahşedilen işitme, görme, konuşma, bilme vb. kabiliyetlerimiz belirli ölçülerle sınırlıdır. Sorumluluğumuz da gücümüz, kapasitemiz ve kabiliyetimiz nispetindedir. Örneğin insanlara verilen işitme kabiliyetinin belirli bir alt ve üst sınırı bulunmaktadır. Bu sınırların ötesinde konuşamayız ve işitemeyiz. Bu sınırları zorlayacak olursak taşıyamayacağımız bir yükün altında kalarak perişan olabiliriz.

Öyleyse insan olarak Allah'ın bize verdiği görme, işitme, bilme ve konuşma nimetlerimizin sınırlarına hakkıyla riayet edelim. Bu nimetleri nasıl değerlendirdiğimizden hesaba çekileceğimizi de unutmayalım. Bilerek veya bilmeden yaptığımız hata ve günahlardan tövbe ederek kendimize çeki düzen verip Allah'a yönelelim.

Yüce Mevlâ cümlemizi kendisine hakkıyla kulluk edenlerden eylesin.

GÖKLERDE VE YERDEKİ HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ

"Göklerde ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibidir." (Hadid, 57/1)

Varlık âleminde bulunan her şey, yüce Yaratıcıyı kendi lisanı ile tesbih ediyor, hepsi O'na övgü ve senada bulunuyor. Zira bütün mülk ve saltanat Allah'ındır ve hamd O'na mahsustur. O her şeye hakkıyla gücü yetendir. Kur'an'ın, *"Göklerde ve yerde kim varsa, ister istemez kendileri de gölgeleri de sabah akşam Allah'a secde ederler (boyun eğerler)"* (Ra'd, 13/15) ifadesi, son derece önemli bir incelik taşımaktadır. Saygı için alnı yere koymak demek olan secde, itaatin, boyun eğmenin ve teslimiyetin son sınırıdır. Yüce Allah'a secde ve tesbihte bulunmak, Allah'ın hükmünün, her zaman ve her yerde geçerli olduğunu; hiçbir şeyin, O'nun buyruğu dışına çıkamayacağının bilinmesi demektir. Kur'an'da, *"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tesbih ederler. Ancak, siz onların tesbihini anlamazsınız."* (İsrâ, 17/44) buyrulmaktadır. Güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve tüm varlıklar, her an Allah'a secde etmekte ve O'nun buyruğuna boyun eğmektedirler.

Göklerdeki ve yerdeki tüm varlıkların O'nu tesbih etmesi, yüce Allah'ın üstün iradesinin ve mutlak gücünün doğal bir sonucudur. Her şey yüce Allah'ın bilgisinin kapsamı içindedir. Dolayısıyla Allah yapılanlardan haberdardır ve kullarının bütün hareketlerini bilir. İnsanlar, iradelerini kullanmak suretiyle Allah'ı her türlü kusur ve eksiklikten tenzih etmeli, O'na noksan sıfatları isnat etmekten kaçınmalıdırlar. Allah öyle bir Melik ki, gökleri, yerleri, bütün kâinatı yaratıp düzenleyendir. Selim akıl sahipleri için yüce Allah, *"Onlar ayakta iken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Rabbimiz bunu boş yere*

* Ömer ÖNEN

yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız derler." (Âl-i İmran, 3/191) buyurmaktadır. Beden ve ruhu arındırmanın yolu, Allah'ı bilmek ve O'nu yüceltmektir. Demek ki yerde ve göktekilerin hepsi kendi lisanlarıyla her an Allah'ı tesbih etmektedirler.

Varlıkların bu tesbihini insanların bilip anlaması mümkün müdür? İnsanın dışında diğer varlıkların Allah'ı tesbihi, insanlarınki gibi sesle ve harflerle olan bir tesbih değildir. Bunların Allah'ı tenzih ve tesbih etmesi, varlıklarının gereği olan işlevlerinin gerçekleşmesi olarak da düşünülebilir. Varlık âleminde her şey bir döngü hareketi ile Allah'ı tesbih etmektedir. Tüm yaratılanlar, bu âleme gelirken Allah'ı bilip O'nu tesbih ettiler. Onların yaratılmaları da Allah'ın varlığına ve yüceliğine bir şehadettir. Bu varlıklar yaratılıştan gelen özelliklerle, kendilerine yüklenen görevleri hakkıyla yerine getirmektedirler. Varlık âleminde, insan ve cinler dışında Allah'a isyan eden, Allah'ın emirlerinden dışarı çıkan, kendi başına buyruk başka bir varlık yoktur. Göklerde ve yerde bulunanlar, isteyerek ya da istemeyerek Allah'a secde etmektedirler. Secde etmek Allah'ı tesbih etmenin önemli bir biçimidir. Secde eden insan, ubudiyetin en uç noktasına ulaşmakta, büyük bir makam karşısında yüzünü yerlere sürmekle, insan benliğini gurur ve kibirden arındırmanın en ileri boyutunu yaşamaktadır. Dolayısıyla, Allah'a secde etmeden O'nu tesbih etmek tam anlamıyla gerçekleşmiş olmayacağı gibi, her türlü hâlleriyle Allah'ı tesbih etmeyenlerin de sadece secde etmeleri beklenen faydayı temin etmeyecektir.

Allah'ı tesbih etmek, O'nun, hiçbir eksik sıfat taşımadığının; her şeye gücü yeten, yoktan var eden, hiçbir varlığa benzemeyen, eşi ve benzeri olmayan bir ilah olduğunun kabulü ve ikrarıdır. *"Göklerde ve yeryüzünde bulunan kimselerle, sıra sıra (kanat çırparak uçan) kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri duasını ve tesbihini kesin olarak bilmektedir..."* (Nûr, 24/41) Öyle ise her zaman yüce Yaratıcıyı anmalı, sürekli şükretmeli, O'na sayısız ve sınırsız övgüde bulunmalıyız.

GÖZLER ONU İDRAK EDEMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُۘ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَۚ وَهُوَ اللَّط۪يفُ الْخَب۪يرُ

"Gözler O'nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder. O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır." (En'âm, 6/103)

Yüce Allah'tan başka her varlık sonradan olmuştur. O, sonradan olan varlıklara hiçbir yönden benzemez. Rabbimiz, kendisi hakkında bizim hatıra getirdiklerimizin de ötesinde bir varlıktır. Bu sebeple insanın tasavvuru ve tahayyülü O'nu idrakten acizdir.

İdrak; kelime olarak "arzulanan bir şeye ulaşma" anlamına gelmektedir. Mecaz olarak da "duyu organının duyulur şeyi algılaması veya aklın soyut bir varlık ya da manayı kavraması" manasında kullanılır. Ayet-i kerimede geçen "idrak" kelimesi bu iki anlamı da kapsamaktadır; yani "Gözler O'nu idrak edemez" ifadesiyle hem Allah'ın gözle görülür maddî ve cismanî bir varlık olmadığı hem de zatından başka hiçbir varlık tarafından O'nun gerçek varlığının ve mahiyetinin bütünüyle bilinip kuşatılamayacağı ortaya konmuştur.

Allah'ın zatına bu dünya gözüyle ulaşmak, onun hakikatini kavramak mümkün değildir. Çünkü göz O'nu görecek kabiliyette yaratılmamıştır. Ahirette Allah'ın görülüp görülemeyeceği konusunda ise mezhepler arasında ihtilaflar olmakla birlikte, konu ile ilgili âyet ve hadisler Allah'ın ahirette görülebileceğine işaret etmektedir.

Mutezile mezhebine mensup âlimler, daha başka aklî ve naklî deliller yanında, özellikle bu ayete dayanarak Allah'ın, dünyada olduğu gibi ahirette de görülemeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Ehl-i sünnet âlimleri ise, bu ayet-i kerimenin bâki olan Allah'ı bu dünyada fâni gözlerle görmenin imkânsızlığına işaret ettiğini; ahirette ise, insanların ölümsüz hâle getirilecek olan bedenlerindeki sonsuz bir görme imkânına kavuşturulmuş gözleriyle bâki olan Allah'ı görmelerinin mümkün olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre ayette Allah'ı görmenin tamamen imkânsız olduğundan söz

* Sabri AKPOLAT

edilmemekte, O'nun tam olarak idrak edilmesinin imkânsız olduğu bildirilmektedir. Ayrıca Allah Teâlâ'nın ahirette görüleceğine dair başka deliller de vardır:

a. Kur'an-ı Kerim'de şöyle denilmektedir:

"Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, seni göreyim!' dedi. (Rabbi); 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!' buyurdu..." (A'râf 7/143)

Ehl-i sünnet bilginleri, bir peygamberin Allah'tan mümkün olmayan bir şeyi istemeyeceğinden hareketle, Allah'ı görmenin mümkün olabileceği kanaatine varmışlardır. Şayet Ru'yet mümkün olmasaydı, Musa (a.s), O'nu görme isteğinde bulunmazdı. Çünkü Allah'ın görülemeyeceğini bilir ve muhal olanı istemezdi.

b. Şu ayet-i kerime de Allah'ın cennette görülebileceğini teyit etmektedir.

"O gün birtakım yüzler aydındır. Rablerine bakarlar." (Kıyâme, 75/22–23)

Ayrıca, inkârcıların ahiretteki mahrumiyetleriyle ilgili olarak *"Hayır, şüphesiz onlar, kıyamet günü Rablerini görmekten mahrum bırakılacaklardır."* (Mutaffifîn, 83/15) buyrulan ayet de ru'yetin mümkün olduğuna delildir. Zira "mahrum olma (perdelenme)" ifadesi sadece inkârcılar için kullanıldığına göre müminler rablerini görebileceklerdir. Ancak bu görmenin keyfiyeti âhiretteki hâl ve şartlara göre olacaktır.

c. Peygamberimiz ayın on dördüne rastlayan bir gecede aya bakarak şöyle buyurdu: *"Şu ayı nasıl görüyorsanız, Rabbinizi de öylece göreceksiniz..."* (Buhârî, "Mevâkıtü's-Salât", s.14)

Bu âyet ve hadislerin ışığında, müminler, kıyamet gününde Allah'ı, mahiyeti bizce bilinmeyen bir biçimde görmeye nail olacaklardır.

Ayette geçen Latîf ve habîr, ifadeleri Allah'ın güzel isimlerindendir. Latîf ismi Allah'ın sevgi, merhamet, hoşgörü, ihsan ve ikramıyla bütün mahlûkatla birlikte kullarına karşı çok lütufkâr olduğunu ifade eder. Bu kelime özellikle "bütün olup bitenler gibi kullarının hâllerinden de eksiksiz haberdar olan" manasındaki habîr ismiyle birlikte kullanıldığı takdirde "her şeyi en ince ayrıntılarına kadar kusursuz bilen" anlamına gelmektedir. Bu sebeple ayet-i kerimenin sonunun meali şöyle yapılmıştır:

"O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır."

GÖZLERİMİZİ AYDINLATACAK EŞLER VE ÇOCUKLAR!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَالَّذ۪ينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّق۪ينَ اِمَاماً

"Onlar, 'Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle' diyenlerdir." (Furkân, 25/74)

Yüce kitabımız Kur'an, peygamberlerimizin (Allah'ın selamı onların üzerine olsun); "Müslüman" (Bakara, 2/128), "temiz" (Âl-i İmran, 3/38), "namazı dosdoğru kılan" (İbrahim, 14/40) ve "salih" (Ahkâf, 46/15) bir "nesil/zürriyet" isteklerini ve dualarını bizlere örnek olmak üzere nakletmektedir.

Elbette biz Rahman'ın kulları da "göz aydınlığımız olacak eşlerimizin ve nesillerimizin" olmasını arzu ederiz. Bunun gereği olarak da eş ve çocuklarımızın da kendimiz gibi Rahman'ın yolunda olmasını çok önemseriz. Çünkü *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun…"* (Tahrim, 6/66) emriyle bunlardan birinci derecede sorumlu olan bizleriz.

Şüphesiz sadece "kavli dua" etmekle yani dilimizle istemekle bunları elde etmemiz mümkün değildir. Bunun için karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı mutlu bir aile yuvasının kurulması ve çocuklarımızın eğitim ve terbiyesi konusunda baştan itibaren uyulması gereken dinî ölçülere yani "fiilî duaya" da titizlikle uymamız gerekir.

Erkek olsun kız olsun bir Müslüman evlenmek istediği zaman, anne babalarının da öncülüğünde, öncelikle İslam terbiyesini almış, iffetli biriyle evlenmeye çaba göstermeli, hayat arkadaşını seçerken güzelliğinden, soyundan ve zenginliğinden daha çok, dindarlığına ve iyi ahlak sahibi olmasına dikkat etmelidir. Peygamberimiz (s.a.s)'in özellikle kadınlarda aranmasını tavsiye ettiği (Buharî, "Nikâh", 15; Ebû Dâvûd, "Nikâh", 2) bu ölçülerin erkekte de aranmasına bir engel yoktur. Hadiste özellikle kadının zikredilmesinin "yuva ve çocuklar üzerindeki temel etkisini vurgulamak" maksadıyla olduğunu düşünmemiz yanlış olmaz.

* Mustafa GÜNEY

Evlenmek isteyen kadın ve erkeğin birbirlerini görüp beğenmeleri (Ebu Dâvûd, "Nikah", 18; Tirmizî, "Nikah", 5) ve kendi istek ve hür iradeleriyle evlenmeye karar vermeleri de dinimizin tavsiye ettiği diğer önemli bir husustur.

Böylece cüzî irademizi İslami ölçülere uygun bir şekilde kullandıktan sonra gerek mutlu bir yuva kurabilmemiz ve gerekse kurulan yuvayı mutlulukla devam ettirebilmemiz için dua edip Allah'tan yardım istememiz de mutlaka gereklidir. Çünkü eşler arasındaki sevgi ve merhameti var eden O'dur (Rum, 30/21).

Dinimize göre dünyaya gelmelerine sebep olduğumuz her çocuk, aile için yeni bir mutluluk ve sevinç kaynağı olduğu kadar bize yeni sorumluluklar da getirir. İslamiyet bu hususta birinci derecede babayı sorumlu tutar (Tahrim, 66/6). Anne de bu sorumluluğa ortaktır.

Çocuklarımızın beslenme, barınma, giyim ve sağlık gibi maddî ve bedensel ihtiyaçlarını helal yollarla ve gücümüze göre en güzel şekilde karşılamamız başta gelen görevimizdir.Çocuklarımıza sevgi ve şefkat göstermemiz, tahsil terbiye ve meslekî eğitimlerini yaptırmamız da onların "Gözlerimizi aydınlatacak bir nesil" olmaları için çok önemlidir.

Bunları yaparken çocuklarımızın sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmeyerek, ruhi ihtiyaçları olan dinî eğitim ve terbiyelerini de asla ihmal etmeyelim; küçük yaşlardan itibaren başlatacağımız iman, ibadet, ahlak ve sosyal terbiyeleriyle birlikte, haram-helal, günah-sevap şuurunu da geliştirelim.

Çocuklarımızın sevgiye, bizlerden göreceği iyi örneklere ve açıklayıcı doğru bilgilere ihtiyaçları vardır. Özellikle dinî terbiye ve eğitimlerinde 12-15 yaşından önceki dönemde, ruh/beden gelişimlerini ve henüz dinen yükümlülük çağında olmadıklarını da göz önünde bulundurarak, eksik ve hatalarını korkutucu, ürkütücü, emredici ve dinimizden soğutucu şekilde değil, özendirici bir yolla gidermeliyiz.

Çocuklarımızın dinî inanç ve değerleri öğrenmesi, ihtiyaç duyduğu bütün ahlaki faziletleri, sosyal davranışları kazanması, ruh ve beden bakımından sağlıklı, ayrıca sanat ve hüner sahibi olabilmesi; yapılması gerekenleri "zamanında ve doğru şekilde" yapmamıza sıkı sıkıya bağlıdır. Unutmayalım ki "ağaç yaş iken eğilir".

Bu görevlerimizi yerli yerinde ve zamanında yerine getirdiğimiz takdirde ciğer parelerimiz olan çocuklarımızın eğitim ve terbiyesini başarıya ulaştırabilir ve arkamızda bize göz aydınlığı, vatanımıza ve milletimize de yararlı bir nesil bırakabiliriz.

GÜNAH GİZLİYKEN DE GÜNAHTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُۜ اِنَّ الَّذٖينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ

"Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır." (En'âm, 6/120)

Yüce Rabbimiz, temiz bir fıtrat üzere yaratıp dünyaya gönderdiği biz insanlardan öncelikli olarak kendisini tanımamızı istemektedir (Zâriyât, 51/56). Rabbini tanıyan mümin bir kulun yaratıcısıyla olan irtibatını sürdürmesi ise mükellef olduğu ibadetleri yerine getirmesi ve kendisine yasaklanan günahlardan uzak durmasıyla mümkün olur.

Rabbimiz, malın ve evladın kişiye fayda sağlamayacağı ahiret gününde yegâne zenginliğin günahlarla kirlenmemiş temiz bir fıtrat olduğunu haber vermektedir (Şuarâ, 26/89). Şu hususa dikkat etmemiz gerekir ki, günah sayılan tüm fiil, söz ve davranışların yapısında Allah'tan uzaklaştırıcı veya Allah'ı unutturucu bir özellik vardır. Bu özellikleri sebebiyle günahlar, kişide gaflete sebep olurlar. Israrla günah işlemeye devam eden kişinin kalbi katılaşır, dinî sorumluluklara karşı duyarlılığı zayıflar ve neticede Allah'ı ve ahireti unutacak bir noktaya gelir. Yüce Rabbimiz ve sevgili Peygamberimiz devamlı surette bizlerden Allah'a karşı sorumluluklarımızın bilincinde bir hayat sürmemizi istemektedirler. Kur'an-ı Kerim'de bu bilinci taşıyan takva sahibi müminler övülmüş ve kendilerine cennet vaat edilmiştir (Bakara, 2/1–5; Âl-i İmrân, 3/133–136; Mü'minûn, 23/1–11; Furkân, 25/63–69).

Allah'ın kendisini her an görüp gözettiğini düşünen ve yaptığı her şeyin hesabını bir gün vereceğine inanan takva sahibi bir müminin, gizli ve açıkta Allah'ın razı olmayacağı söz ve davranışları sergilemesi düşünülemez. Sevgili Peygamberimiz bizlere her nerede olursak olalım, Allah'a karşı saygılı olmamızı öğütlediği hadis-i şeriflerinde, yaptığımız kötülüklerin ardından bunların günahını silecek iyilikler yapmamızı da tavsiye buyurmaktadır (Tirmizî, "Birr", 55). İnsan olarak yaratılmış

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

olmamızın bir sonucu olarak "unutma" ve "hata yapma" gibi birtakım zaaflarımız bulunmaktadır. Zaman zaman her insan gibi unutarak veya hata yaparak bazı yanlışlara düşmemiz mümkündür. Ancak böyle bir yanlışa düştüğümüzde yapmamız gereken şey öncelikle yaptığımız hatadan dolayı pişman olmak, Rabbimizin engin rahmet ve mağfiretine iltica etmek ve bir daha böylesi bir kusuru işlememe azmini göstermektir.

Yüce Mevlâmız cehaletleri sebebiyle kötülük yapıp sonra hemen tövbe edenlerin tövbelerini kabul edeceğini bildirmektedir (Nisa, 4/17). Aynı şekilde kendi nefsine zulmedip günah işleyen ancak günahının hemen ardından Rabbini hatırlayıp istiğfar eden ve bile bile küçük günahlarında ısrar etmeyen kullarından övgüyle bahsetmektedir (Âl-i İmrân, 3/135). Yine Rabbimiz bizlere rahmetinden ümit kesmememizi öğütlediği âyet-i kerimenin devamında bütün günahları bağışlayabileceğinin müjdesini de vermektedir (Zümer, 39/53). Rahmeti geniş Rabbimiz dünya hayatının aldatıcılığına ve şeytanın Allah'ın rahmetiyle aldatmasına karşı dikkatli olmamız gerektiğine (Lokman, 31/33), ayrıca ölünceye dek kötülük işlemeye devam edip ölüm anında tövbe edenlerle inkârcı olarak ölenlerin tövbelerini kabul etmeyeceğine dikkat çekmektedir (Nisa, 4/18).

Sonuç olarak, günah; yüce Allah'ın razı olmadığı, bizi O'ndan uzaklaştıran, yaptığımızda vicdanımızı rahatsız eden ve başkalarının bilmesinden hoşlanmayacağımız her türlü söz ve davranıştır (Müslim, "Birr", 15). Bu söz ve davranışlar ister gizli isterse açıkta cereyan etsin, Allah bunları görür, bilir ve tövbe edilmediği takdirde de hesabını sorar.

GÜNAHLARDAN ARINMAYI İSTİYOR MUYUZ?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰٓى اَنْ تَزَكّٰىۙ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰىۚ

"Ona de ki: İster misin (küfür ve isyanından) temizlenesin? Seni Rabbine ileteyim de O'na karşı derinden saygı duyup korkasın!" (Nâzi'ât, 79/18-19)

Zikrettiğimiz bu ayetlerde yüce Allah, Hz. Musa'nın Firavun'a yaptığı tebliğden haberdar etmek suretiyle inanmayan müşriklere ihtarda bulunmuştur. Firavun'un azgınlığından haber verilmiş ve Hz. Musa'nın böylesine azmış, haddi aşmış birine bile giderek tebliğde bulunması istenmiştir.

Rabbimiz, en azgın insana bile davette bulunurken bir üslup öğretiyor:

"Ona de ki: Arınmaya niyetin var mı? Rabbine giden yolu göstereyim ki O'na saygı duyup korkasın."

Yani ona de ki: Şirk ve ayıplardan temizlenmek istiyor musun? İsyan kirlerinden temizlenmeye niyetin var mı? Ben seni Allah'ı bilip tanımaya, tevhit inancına ve ibadete yöneltmek istiyorum. Rabbini tanıyınca kalbinde ona karşı saygı ve korku meydana gelir. Bunu kabullenirsen, Allah'ın emrettiğini yapıp yasakladığından sakınırsan cezasından kurtulursun. İnsan Rabbinden uzaklaştığı anda O'na karşı yolunu şaşırır, kalbi katılaşır, inat ve azgınlık baş gösterir.

Azgınlık öyle kötü bir fesat edici hâldir ki Rabbimiz peygamberinden bu fesada engel olmasını istemektedir. Bunu yaparken de dünya ve ahirette azap gelmeden önce, belki vazgeçer, kendisini Allah'ın gazabından ve azabından korur ümidiyle en güzel bir üslupla hitapta bulunmasını istemektedir. Firavun'un iyiye sevk edilmesi için her türlü yol denenmiştir. Ancak o azgınlığından vazgeçmiştir. O, nice mucizeler gösterildiği halde itaat etmemiş, yalanlayıp isyan etmiştir. Hz. Musa'yı ve getirdiğini yalanlamıştır. Daha sonra da en büyük kötülüğü yapıp ilah olma iddiasında bulunmuştur. Benim üstümde bir Rab olamaz demiş, ayette belirtildiği gibi bunun üzerine ordusu ile beraber boğulmuştur:

* Dr. Sabri TÜRKMEN

"Bunun üzerine Allah onu hem ahiret hem dünya azabıyla yakaladı. Elbette bunda, korkan kimseler için büyük bir ibret vardır." (Nâzi'ât, 79/25-26)

Allah (c.c), bu tür davrananlara bir ibret vesikası olarak onu dünyada boğulma ile ahirette de ateş azabı ile cezalandırmıştır. Allah'tan korkan, hadiselerden ibret alarak kendine çeki düzen veren kullara, Firavun'un bu kıssasında büyük bir ibret vardır. Aklını kullanan insan, geçmişten dersler çıkarıp yaşadığı anı ve geleceği iyi değerlendirir. İnsan potansiyel olarak iyilik ve kötülük yapabilecek özelliklere sahiptir.

Allah Teâlâ, insanın fıtratına doğru ve yanlışı, iyilik ve kötülüğü, günah ve sevabı bilme, tanıma, ayırt etme ve onlardan istediğini seçme gücü ve özgürlüğü vermiştir. İnsan kendisine verilen aklı yerinde kullanır, Allah'ın gönderdiği elçilerle gelen mesaja kulak verir, nefsini kötülüklerden arındırıp gönderilen elçileri örnek alırsa dünya ve ahirette mutlu olur. Aksine kişi, Firavun'un yaptığı gibi tercihini kötülükten yana kullanırsa hüsrana uğrar. Zira nefis, kişiyi kötülemek, samimiyetini zedelemek için benliğinde var olan her türlü kötü fikir ve düşünceyi destekleyecek şekilde hareket eder. Ancak Allah, insana kötülükten sakınmanın ve nefsini arındırıp temizlemenin yolunu da ilham etmiştir. Nitekim *"Nefse ve ona birtakım kabiliyetler verene, sonra da ona iyilik ve kötülükleri ilham edene yemin ederim ki, nefsini kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiştir, onu kötülüklere gömen de ziyan etmiştir."* (Şems, 91/7-10) ayetlerinde de belirtildiği gibi nefsindeki kötülüklerin ardı sıra giden kişi yıkıma uğrayacak, tüm bu kötülüklerden arınıp temizlenen ise kurtuluşa erecektir. O halde Allah'ın salih kullarından olabilmeyi hedefleyen bir kimsenin, seçimi de mutlaka bu yönde olmalıdır. Bunu sağlayabilmek için kişi, nefsine karşı tedbirli olmalıdır. Kötülüğü teşvik ettiğinde ona nasihat etmeli ve vicdanının sesini dinlemelidir.

Netice olarak, nefsin kötülüklerinden kurtulup Rabbin rızası doğrultusunda çalışabilen kimseler gerçek kurtuluşa nail olurlar:

"Rabbinin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştırmış kimse için, şüphesiz cennet (onun) yegâne barınağıdır." (Nâzi'ât, 79/40-41)

GÜZEL SÖZ VE BAĞIŞLAMA SADAKADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًىۜ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَل۪يمٌ

"Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (Bakara, 2/263)

Bizi gerçek manada insan yapan, bizleri güzelleştirip değerli kılan ve öteki canlılardan ayıran özelliklerin başında söz söyleme yeteneğimiz gelir. İnsan olarak çoğu zaman öneminin farkında bile olmadığımız bu nimetle ilgili olarak, yüce Rabbimiz; güzel söz ve insanları bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlı olduğunu (Bakara, 2/263) ifade etmektedir.

Dil, nice dostlukları bitiren, yeri geldiğinde de gönülleri fethedip nice düşmanları barıştıran ve gücünü gönülden alan bir emanettir. "Yumuşak sözler taş kalplere bile tesir eder" deyişi bu gerçeğe işaret eder. Allah, bir insana her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi insan ne yapsa fayda etmez. Gönül alan hoş bir söz söylemek, tatlı dille reddetmek (geri çevirmek), ayıp örtmek, saygısızlığa karşı bağışlama ile davranmak arkasından eziyet gelen veya gönül bulantısı ile birlikte olan bir sadakadan daha hayırlıdır. Güzel bir söz, kalplerin yaralarını sarar, onları hoşnutluk ve güler yüzlülük duygularıyla doldurur. Bağışlama, ruhların kinlerini temizler, yerine kardeşlik ve doğruluğu yerleştirir. Bu durumda güzel bir söz ve bağışlama, sadakanın birinci görevi olan ruhların arındırılması ve kalplerin yakınlaştırılması işlevini yerine getirir. Rabbimiz sadakanın, verenin alana karşı bir üstünlük aracı olmadığını, yalnızca Allah'a verilen bir borç olduğunu belirtir. Onun eziyet veren sadakaya ihtiyacı yoktur.

Eğer kendisine sadaka verilecek kişiye karşı takınılacak tavır bir şekilde onu incitecekse bunu vermek yerine uygun sözler söylemek ve ihtiyacını arz eden kişiyi hoş

* Dr. Bahattin AKBAŞ

görmek, durumunu başkalarına duyurmamak manevî sonuç, ecir ve ahlakî davranış olarak tercih edilir.

Allah kimseye muhtaç olmadığı için hiç kimsenin harcamasına da (infak) ihtiyaç duymaz. O, cömert ve geniş yürekli insanları sever, cimri insanları sevmez. Çünkü O cömert'tir, bağışlayandır ve eli açık olandır. Allah, hayat için gerekli olan şeyleri insanlara sınır tanımadan veren ve onları hatalarına rağmen tekrar tekrar bağışlayandır. Rabbimiz yaptıkları bağışı sürekli hatırlatarak karşılarındaki insanın gururunu inciten ve sadece küçük bir şey vermiş olsa bile bunu başa kakıcı ifadeler kullanan kimseleri sevmez.

İnsan diliyle hem kendini hem de başkalarını yüceltir. Dilden kalbe yol vardır. İnsan, bin bir güçlükle ve zaman harcayarak, emek verip ter akıtarak çıktığı mevkilerden birkaç sözle düşebilir. Bu nedenle nerede, nasıl konuşacağını düşünüp tasarlayarak konuşmak bizi güç durumlara düşmekten korur.

Güzel konuşan insanlar için "ağzından bal akıyor" denilir. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman, insana bütün kapılar açılır. Büyüklerimiz "Gönüllerin anahtarı yumuşak huy ve yumuşak kelimelerdir" demişlerdir. Gönüller güzel ve hoş sözlerle kazanılır. İslam adabının, gereği olarak tatlı konuşmak ve güler yüzlü olmak durumundayız. Peygamber Efendimiz (s.a.s) de, *"Güzel söz sadakadır"* (Buharî, "Edeb", 34) buyurmuştur. Güzel söz, sahibini Allah'ın rızasına kavuşturan, nimet içinde bırakan, fazilet ve iyiliklerdendir. *"Güzel sözler ancak ona yükselir, Salih ameli de güzel sözler yükseltir"* (Fatır, 35/10). Kur'an emri gereği güzel sözler Rabbimizin katına yükselecek ve zamanı gelince bize ödül olarak geri dönecektir.

İnsan konuştuğunda hayrı konuşarak, dilini güzelliğe alıştırmalıdır. Güzel konuşma Allah'ın tüm semavî dinlerde talep ettiği yüce bir meziyettir. Güzel bir ahlaka sahip olan kimse, herkesle güzel görüşür, onların sevgisini kazanır. Böyleleriyle birlikte olmaktan ve hoş sohbetler yapmaktan memnun kalırız. Güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasına girdiklerinde güneş gibi yüzlerinden ışıltı eksik olmaz. Girdikleri yeri aydınlatırlar.

"Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır" derler. Tatlı dil ve güler yüzle gönüller fethedilir. Önemli olan da gönülleri fethetmektir. Yüce Rabbimiz Kur'an'da; *"Firavun'a gidin, çünkü o, azdı. Ona yumuşak söz söyleyin, umulur ki öğüt alıp-düşünür veya içi titrer-korkar."* (Tâ Ha, 20/43-44) buyurmuştur. Buna göre müminlerin birbirlerine daha yumuşak söz söylemeleri gerekir.

Allah'a gönülden iman eden müminler olarak sözlerimizi güzelleştirmeliyiz. İnsanlara karşı bağışlayıcı olmalıyız. Yüreği kırgın olanları, yaralı gönülleri güzel sözlerle ve bağışlamak suretiyle kazanmaya çalışmalıyız.

GÜZEL VE ÇİRKİN SÖZÜN MİSALİ…*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى السَّمَٓاءِۙ
تُؤْتٖٓى اُكُلَهَا كُلَّ حٖينٍ بِاِذْنِ رَبِّهَاۜ وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ
خَبٖيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبٖيثَةٍۨ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْاَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ

"Görmedin mi, Allah güzel bir sözü nasıl misal getirdi? (Güzel bir söz), kökü sağlam, dalları göğe yükselen bir ağaç gibidir. Bu ağaç Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Öğüt alsınlar diye Allah insanlara misaller getirir. Kötü bir sözün durumu da; yerden koparılmış, ayakta durma imkânı olmayan kötü bir ağacın durumu gibidir." (İbrahim, 14/24–26)

Bu ayetler, bizlere iyinin kötüye, güzelin çirkine, imanın küfre, tevhidin şirke, hakkın batıla üstünlüğünü etkileyici bir benzetmeyle tasvir ediyor. Buna göre "güzel söz" dalları göklerde, kökleri de yerin derinliklerinde olan hoş bir ağaç; çirkin söz ise, kökleri yerden kopmuş kötü bir ağaç gibidir. Şimdi veciz bir ifadeyle hakkın ve batılın resmini çizen bu "güzel ağaç" ve "çirkin ağaç" benzetmesini biraz açalım:

Hakkı temsil eden güzel ağacın iki temel özelliği olduğunu görüyoruz. Birincisi sağlam olması, diğeri de verimli olmasıdır. Sağlamdır; en şiddetli rüzgârlar karşısında bile sarsılmaz ve yıkılmaz, çünkü kökleri yerin derinliklerindedir. Verimlidir; çünkü her yıl meyve verir. Batılı temsil eden çirkin ağaç ise kökleri yerin yüzeyinde olduğundan temeli sağlam değildir. Sabit bir yeri ve dayanağı da yoktur. Tıpkı hakkın karşısında batılın sağlam dayanaklardan yoksun olması gibi. Bu yüzden en hafif rüzgârlar karşısında bile savrulmaya müsaittir. Peygamberler "hoş sözü" temsil eden "hoş ağacın" en güzel örneklerini teşkil ederler. Bu durumda "söz"ü sadece ağızdan çıkan bir kelimeye indirgememiz doğru değildir. Buradaki söz aynı zamanda bir tavrı, duruşu, inancı ve öğretiyi ifade etmektedir. Tefsirlerimizde, ayetteki "güzel

---

* Mahmut DEMİR

söz"den kastın tevhid inancının özü *lâ ilâhe illallah* olduğu ifade edilmektedir. Gerçekten de en güzel söz kelime-i tevhiddir. Zaten bütün doğru sözler, güzel huylar ve davranışlar bu yüce kelimenin yansımaları değil midir? Tüm peygamberler bu kelimeyi yüceltme uğruna mücadele vermemişler miydi? Bu durumda çirkin ağaç ise, peygamberlere ve onların ilettikleri mesajlara karşı duran, bu mesajları etkisiz kılmaya çalışan her türlü söz, düşünce ve davranışı temsil eder. Kökü toprağın yüzeyinde kaldığı için topraktan da ona hayat veren yağmurdan da faydalanamaz. Meyve vermediği gibi gölgesinden de bir hayır gelmez. İşte bu şekilde batılın da ne kendisine ne de insanlığa sağladığı veya sağlayacağı bir yarar vardır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s), bir hadisinde Müslüman şahsiyeti tarif ederken 'yaprakları düşmeyen ve her mevsim meyvesini veren bir ağaç' benzetmesini yapar ve ashabına bunun hangi ağaç olduğunu sorar. Kimseden ses çıkmayınca "hurma ağacıdır" diyerek kendisi cevap verir (Buhârî, "Tefsîr (İbrahim)", 1). Burada hurma ağacının veya meyvesinin faydalarını sıralayacak değiliz. Ancak çoğunlukla meyvesini yiyerek karınlarını doyurdukları, serinlemek ve dinlenmek için gölgesinden yararlandıkları göz önüne alınırsa kurak çöl ortamında yaşayan müminler için bu ağacın ne kadar hayati bir değeri olduğunu anlamamız zor olmayacaktır. İşte mümin, Allah'ın elçisinin gözünde böyle bir ağaç gibidir. Düşüncesiyle, sözüyle ve davranışıyla çevresine yararlı olur. Yine Resûl'ün ifade buyurduğu gibi "insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir mümin." (Buhârî, "İman", 4) Mümini bu kadar yücelten şey şüphesiz ki en yüce olan Allah'ın sözünü (Tevbe, 9/40) vicdanının derinliklerinde ve davranışlarında taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzdendir ki, aynı zamanda mümini temsil eden "güzel ağacın" dalları yükseklerdedir. Çünkü faydalı davranışlarıyla "güzel sözü" göklere, yücelere taşıyan mümindir (Bk. Fâtır, 35/10).

Müminin, Allah ve Resûlü nazarındaki bu itibarı, inananlar olarak bizleri onurlandırmakla beraber aynı zamanda bize ağır bir sorumluluk da yüklemektedir. Zira bu şerefe nail olabilmek onu liyakatle taşıyabilme çabasıyla mümkündür. O halde Allah Resûlü'nün benzetmesinde ifadesini bulan hurma ağacı misali her tarafımızdan fayda dökülen bir karaktere sahip olmak durumundayız. Bizler bu çaba içinde olduğumuz müddetçe şuna kesin olarak inanmalıyız ki Allah hem dünya hem de ahirette sahip olduğumuz bu sağlam inançla ve sözle bizleri ayakta tutar. Ancak bu sayede çeşitli bela ve musibetlere karşı dayanma gücüne sahip oluruz.

HAC: EVRENSEL BULUŞMA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذْ بَوَّأْنَا لِاِبْرٰه۪يمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ لَا تُشْرِكْ ب۪ي شَيْـٔاً وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّٓائِف۪ينَ وَالْقَٓائِم۪ينَ وَالرُّكَّعِ
السُّجُودِ وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْت۪ينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَم۪يقٍ

"Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini, 'Bana hiçbir şeyi ortak koşma; evimi, tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için temizle' diye belirlemiştik. İnsanlar arasında haccı ilan et ki, gerek yaya olarak, gerek uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler." (Hac, 22/26-27)

İslam dininin beş temel esasından biri olan ve senenin belirli günlerinde ibadet niyetiyle Kâbe'yi ziyaret etmek anlamına gelen hac, hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmış olup, mali ve bedenî bir ibadettir. Gerekli şartları taşıyan her bir Müslüman'ın bu ibadeti mutlaka yerine getirmesi gerekir. Nitekim ayette; *"...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..."* (Âl-i İmran, 3/97) ifadesi bu gerçeği bizlere anlatmaktadır.

Hac, maddî ve manevî, dünyevî ve uhrevî, ferdî ve sosyal yanı olan bir ibadettir. O, bir yandan kulun Allah'a, peygambere, ahirete, kısaca tüm iman esaslarına gönülden bağlanmanın bir göstergesi olurken, diğer taraftan bizlerin samimiyet, sabır, kardeşlik, sevgi, saygı, fedakârlık, paylaşma vb. ahlakî erdemleri kazandığımız ve tatbik imkânı bulduğumuz bir alandır.

Hac, İslam'dan önce bilinen en eski ibadetlerden biridir. Kâbe de, yeryüzünde Allah'a ibadet için yapılan ilk binadır. Söz konusu ayetlerden anlaşıldığına göre, Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail ile Kâbe'nin inşaatını bitirdikten sonra yüce Rabbimiz, ziyaret ve ibadet edecekler için orayı temiz tutmalarını ve insanları haccetmek için Mekke'ye çağırmasını istemiştir. Bu ilahi davete kulak veren ve gönülden teslim olanlar, *"Müminler ancak kardeştirler"* (Hucurât, 49/10) şeklinde Kur'an'da ifade edilen din kardeşliğini uygulama sahası bulmaktadırlar. Bu bağlamda Kâbe, tüm inananların, kardeşlik, dostluk ve kaynaşmalarını temin eden bir merkezdir.

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Hac ibadetinin, diğer ibadetler arasında çok özel bir yeri vardır. Çünkü hac, inananların yeryüzünde tek bir cemaat oluşturarak yılda bir kez aynı yer ve zamanda hep beraber ibadet etmesiyle gerçekleşir. Hemen bütün dinlerde mevcut olan kutsal zaman ve mekân telakkisi, İslam dininde hac ibadetinde kendisini gösterir.

Hac ibadeti yerine getirilirken ziyaret edilen her bir mekânın ve yapılan her amelin, sembolik bir anlamı ve ehemmiyeti vardır. Hac, bir yandan inanan insanın kendi iç dünyasında Hakk'a ulaşma yolculuğunu temsil anlamında çokluk/kesret içinde birliğe/vahdete yücelişi içerirken, diğer yandan aynı his ve mana ile kalpleri çarpan milyonları bir araya getirmesiyle de birlikten/vahdetten çokluğa/kesrete dönüşü sembolize etmektedir. Bu itibarla hac, temiz ve saf bir niyetle başlayan, bir bakıma dünyevi farklılaşmaya, nimetleri geride bırakıp bütün inananların eşitliğine işaret eder.

Hz. Âdem ve Havva'nın çocukları olan bizler, hacda kardeşliği pekiştirecek ve daha da güçlendirecek unsurlara sahibiz. Her yıl tekrarlanan bu tablo, bir taraftan tüm inananların birlik ve beraberliğini gösterirken, diğer taraftan evrensel anlamda buluşmayı temsil eder. Çünkü farklı ülke, dil, ırk, renk, kültür, sosyal statü ve ekonomik güce sahip insanların eşit konumda aynı tip kıyafetler/ihram içinde bir araya gelmesi, topluca namaz, tavaf, sa'y, vakfe, dua gibi ibadetleri gerçekleştirmesi, Mekke'den Arafat'a, Arafat'tan Müzdelife ve Mina'ya akın akın koşturması, bir yönüyle yüce Mevla'nın huzurunda toplanışı hatırlatır. Böylece hac, müminleri kutsal topraklarda buluşturmakla, ebedî buluşmaya hazırlamış olur.

İhrama girenler, bu süre zarfında dile getirmiş oldukları telbiyeyle, hep bir ağızdan "buyur Allah'ım buyur" diyerek, Allah'ın emrine itaate geldiklerini, O'nun hiçbir ortağının bulunmadığını, her türlü övgü, nimet, mülk ve hükümranlığın gerçek sahibinin Allah olduğunu hep bir ağızdan ve yürekten ilan ederler.

Mümin bu ibadeti yerine getirirken, bir yandan Müslüman olmanın, Allah'a gönülden yönelip bağlanmanın, Resûlullah'ın doğup yaşadığı, ashabıyla nice sıkıntılara göğüs gerdiği mekânlarda bulunmanın hazzını tatmakta, diğer yandan dünyanın dört bir yanından gelen mümin kardeşleriyle buluşup tanışarak İslam kardeşliğini yaşamanın şuuruna ermektedir. Böylesine derin hikmetleri bünyesinde barındıran hac ibadeti, İslam'ın farzlarından biri olmanın yanında, Hz. İbrahim'in de çağlar üstü davetidir. Bizler, Hz. İbrahim'in çağları aşarak bize kadar uzanan bu davetine icabet etmek ve Hz. Peygamberin;

"Kim kötü işlerden ve Allah'a karşı gelmekten sakınarak hac yaparsa, günahlardan temizlenerek anasından doğduğu gibi tertemiz hâle gelir" (Buhârî, "Hac", 4) müjdesine erişmek için maddi ve manevi gayret içinde olmalıyız.

HAK İLE BATIL BİR OLUR MU?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَسَالَتْ اَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَابِيًاۜ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ
فِي النَّارِ ابْتِغَٓاءَ حِلْيَةٍ اَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَۜ فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ
جُفَٓاءًۚ وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْاَرْضِۜ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَۜ

"O, gökten su indirdi de dereler kendi ölçülerince dolup aktı ve sel üste çıkan köpüğü aldı götürdü. Süs eşyası veya yararlanılacak bir şey elde etmek için ateşte erittikleri şeylerden de böyle köpük olur. İşte Allah, hak ile batıla böyle misal getirir. Köpüğe gelince sönüp gider. İnsanlara yararlı olan ise yerde kalır. İşte Allah böyle misaller verir." (Ra'd, 13/17)

Bu ayette sözü edilen misal, aslında çoğumuzun yabancı olmadığı bir tabiat manzarasıdır. Yüce Rabbimizin bir lütfu olarak yağan sağanak yağmurun ardından derelerin taşması, su yüzeyinde köpüklerin birikmesi ve bu köpüğün akan suyla birlikte gözlerden kaybolması son derece normal ve bilinen bir doğa olayıdır. Ancak ilâhî kelamda bu olay Hak ile Batılın, doğru ile yanlışın veya aydınlık ile karanlığın her açıdan nasıl ayrıştığını gösteren bir misal olarak karşımıza çıkıyor. Basit gibi görünen tabiat olaylarının dahi aslında ilâhi kudretin birer işareti olduğu gerçeğine çekiyor dikkatlerimizi. Şimdi bu misal üzerinde biraz düşünelim:

Suyun yüzeyinde biriken köpük bazen o kadar birikir ki, su yüzeyinin tamamını kaplar ve adeta akan su değil de ak köpüktür. Ancak ne kadar çok olursa olsun sonuçta köpük köpüktür değil mi? Altından akan nehrin gücüne ne kadar dayanabilir ki? Çünkü asıl olan sudur ve bize, tabiata hayat veren rahmettir; diğeri ise biraz sonra yok olmaya mahkûm bir kalıntıdır. Aynı şekilde altın ve gümüş gibi süs eşyası olarak veya demir gibi çeşitli işlerde kullanılmak üzere eritilen madenlerin yüzeylerinde biriken tortular da tıpkı köpük gibi geçicidir; asıl ve faydalı olan ise madendir.

---

* Mahmut DEMİR

İşte bu yüzden Hak, can veren suya, faydalı olan madene; batıl ise varlığı geçici olan, yok olması an meselesi su yüzeyindeki köpüğe ve madenin üzerinde birikmiş tortulara benzetilmiş. Gerçi "*Batıl zaten yıkılmaya mahkûmdur*" (İsrâ, 17/81) ayeti de bunu ifade etmekte. Dolayısıyla Hakkın gücü gerçektir, batılınki ise sahtedir. Bu itibarla Hz. Musa'nın asasının gerçek (hak) yılan olup sahte (batıl) yılanları yok ettiğini bildiren ayet (A'râf, 7/118) son derece anlamlıdır.

Bu misaller, Hakk'a inananlar olarak bizlere kuvvet vermelidir. Şöyle ki; çoğu zaman batıl, gözümüzde yıkılamayacak veya karşı konulamayacak bir güç gibi görünebilir. Buna asla aldanmamalıyız. O, güçlü gibi görünse de Hakk'ın karşısında son derece zayıftır. Batılın Hakk'a karşı gücü, ne kadar çok da olsa köpüğün suya karşı gücü mesabesindedir. Ancak bunu anlamamız için inancımızla, tutum ve davranışlarımızla Hakk'ın yanında olduğumuzu göstermek durumundayız. Kutsal kitabımızda anlatılan her bir Peygamber kıssası bize bu gerçeği vurgulaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Her Peygamber, batıla karşı bir hak mücadelesi vermiştir. Kutsal kitabımızın sık sık yer verdiği bu mücadelelerde göze çarpan ilk husus, bâtılın sayısal ve maddi üstünlüğüne karşı Hakk taraftarlarının gözle görülebilir ciddi bir güçlerinin olmayışıydı. Sevgili Peygamberimizin bir avuç insanla başlattığı Hakk mücadelesinin hiçbir batıl ve şeytanî güç tarafından durdurulamamış olması da bu gerçeğin önemli bir parçasıdır. Şunu unutmamalıyız ki, Hakk'ın gücü yine Hakk'tan gelmektedir. Nitekim bir âyette Rabbimiz, kendisini "Hakk" olarak nitelerken, kendisi dışında tapınılan, ibadet edilen unsurların ise "bâtıl" olduğunu zikretmektedir (Lokman, 31/30).

Yüce Rabbimiz, nankörlük edip ayetlerine sırt çevirenlerin davranışlarını boş ve faydasız ilan ederken (A'râf, 7/139; Muhammed, 47/1), Hz. Muhammed'e "Hakk" olarak indirilen kitaba inanıp bu doğrultuda yararlı işler yapanların ise günahlarını bağışlayacağını müjdelemektedir. Bu durum ise, Allah'ın nimetlerini görmezlikten gelip onun kitabından yüz çevirenlerin "batıl"a, inananların ise, Rablerinden indirilen "Hakk"a uymalarından kaynaklanmaktadır (bk. Muhammed, 47/2-3). Bu ilâhî müjdeyi de dikkate aldığımız zaman her ne şart altında olursa olsun doğrunun, gerçeğin yanında yer almaktan asla çekinmemeli, ancak "el-Hakk" olan Allah'a dayandığımız takdirde tüm şeytanî ve batıl güçlere karşı dik durabileceğimizi bilmeliyiz.

Allah bizleri Hakk'ı Hak bilip ona uyanlardan; batılı batıl bilip ondan kaçınanlardan eylesin!

HAKK'A GÖTÜREN İLİM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ اٰنَٓاءَ الَّيْلِ سَاجِدًا وَقَٓائِمًا يَحْذَرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّه۪ۜ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي
الَّذ۪ينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذ۪ينَ لَا يَعْلَمُونَۜ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ

"(Böyle bir kimse mi Allah katında makbuldür), yoksa gece vakitlerinde, secde hâlinde ve ayakta, ahiretten korkarak ve Rabbinin rahmetini umarak itaat ve kulluk eden mi? De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?' Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar." (Zümer, 39/9)

Kısa bir tanımla ilim: "Bir şeyin hakikatini idrak etmek" ve "malûm olanın, olduğu hâl üzere bilinmesidir." Buna göre, yanlış bilgiye ilim denilemez.

Önemine binaen Kur'an-ı Kerim'de ilim kelimesi 105 defa zikredilir. Bu kökten gelen diğer kelimelerle birlikte bu sayı, 859'u bulur. Dolayısıyla "ilim" Kur'an'da en çok kullanılan kelimelerden biridir. Ayrıca "akıl, fikir, zikir" gibi ilim ile doğrudan bağlantılı olan kelimeler de Kur'an'da çokça geçer.

İlim, kesin bilgi demek olduğuna ve İslam da hakiki bilgiden ibaret olduğuna göre Allah'ın bildirdiklerini kabul etmeyen kimse, birçok şeyi biliyor olsa bile yine de cahil demektir. Nitekim Ebu Cehil, hiçbir şeyi bilmeyen biri olduğundan dolayı böyle bir lakapla anılmamış; hakkı ve hakikati kabul etmediği için kendisine bu isim verilmiştir. İlahi bilgiye dayanmayan insanların oluşturduğu topluma "cahiliye toplumu" dememizin sebebi de bu anlama gelmektedir.

Biz bilgilerimizin bir kısmını duyu organları vasıtasıyla elde ederiz. Yani gözlenebilen, ölçülebilen, deneye tabi tutulabilen şeyleri duyu organlarımızla kavrarız. Ayrıca aklımızla bu bilgileri süzgeçten geçirip belirli bir kural şekline getiririz. Ancak bu iki bilgi kaynağının kavrayamadığı, idrakin alamadığı pek çok şeyler vardır. İşte bu eksikliği "vahiy" bilgisi tamamlar. Onun için vahiyden destek almayan tüm bilgiler eksiktir ve yağı bitmiş bir kandile benzerler. Görünüşte, etrafı aydınlatmaya

* Dr. Zafer KOÇ

yarayan bir alet iken, yağı olmadığı için sadece bir görüntüden ibarettir. Einstein'in ifadesiyle, "İlimsiz din topal, dinsiz ilim ise kördür."

Yüce kitabımız Kur'an'a göre yaratılış amacımız, Allah'a kulluktur. Bu kulluk, sağlam bir bilgi ile ancak gerçekleşir. Bu bakımdan ilim, hedefe varacağımız rehberimiz olmalıdır. Çünkü ilim bir ışıktır; karanlıklar onunla aydınlanır. İlim şifadır; bütün hastalıklar onunla tedavi edilir. Yeterli ilimden yoksun olan inançlar, hurafelere boğulur. Sağlıklı ilimle beslenmeyen tutum ve tavırlar bir sarsıntıda yıkılıp giderler. Atasözlerimiz bu gerçekleri ne güzel ifade etmektedir: "Cahilin sofusu, şeytanın maskarasıdır.", "Yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder."

Kur'an'ın istediği ilim, sıradan bir anlama/bilme değildir. Biz bilgiyi kendimize mal etmeliyiz, onu hazmedip özümsemeliyiz. Aynen maddî gıdaların hazmedildiği gibi, zihnî gıdaların da varsa posalarını atmalı, fıtratımıza ve bünyemize uygun hâle getirmeliyiz. Mesela arı, her çiçekten bal özü alır ama o hazmedilmiş, artık çiçek olmaktan çıkmış, kendine has bir bal olmuştur.

Yüce Dinimiz okumaya ve ilim elde etmeye büyük önem vermiştir. Sevgili Peygamberimize inen ilk ayetlerde okumaktan, kalemden, eğitim ve öğretimden bahsedilmiştir:

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı 'alak'dan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." (Alak, 96/1-5)

Bakara suresi 30. ayette belirtildiği üzere, ilk insan yaratılıp meleklere arz edilince Allah tarafından kendisine isimler öğretilmiştir. Allah'ın, kendisine eşyanın tüm isimlerini öğretmesi sayesinde insan, meleklerden üstün olabilmiş ve bu ilim sıfatından dolayı halife vasfını kazanmıştır. Halifelik özelliğinin gerçekleşmesi için de, mutlaka kullanması gereken araçların başında ilim gelir.

İnsanı hem bu dünyada hem de ahirette kurtaracak olan ilime işaret eden sevgili Peygamberimiz (s.a.s), *"İlim tahsil etmek, her müslüman erkek ve kadına farzdır."* (İbn Mâce, "Mukaddime", 17) buyurarak ilmin ne kadar önemli bir değer olduğunu bizlere duyurmuştur.

İlimle ilgili sayamayacağımız kadar ayet ve hadislerden örnekler vermemiz mümkündür. Ancak bir ayet ve bir hadis meali zikrederek konuyu bitirmek istiyorum. Yüce Allah buyurur ki: *"Allah'a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."* (Fatır, 35/28)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de şöyle buyurur: *"Kıyamet gününde âlimlerin mürekkebi, şehitlerin kanı ile tartılır."* (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, II/400)

HAKK'IN YOLUNDAN BAŞKASINA UYMAK AYRILIK GETİRİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاط۪ي مُسْتَق۪يماً فَاتَّبِعُوهُۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَب۪يلِه۪ۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti." (En'âm, 6/153)

Yüce Rabbimiz, bizleri yoktan var edip sayısız nimetlerle donattığı dünyaya göndermiş ve bizden kendisini tanımamızı istemiştir (Zâriyât, 51/56). Yüce Mevlâmız, kendisini tanıyabilmemiz, varlığının ve birliğinin delillerini keşfedebilmemiz için öncelikle bize akıl vermiş, kendi varlığımız ve etrafımızda meydana gelen harikulâde olaylar üzerinde tefekkür etmemizi emretmiştir (Rûm, 30/8; Fussilet, 41/53).

Allah Teâlâ'nın bizlere kendisini tanıma yolunda bahşettiği akıl nimetinden sonra ikinci önemli nimeti ise; Rabbimizi, âhireti, cennet ve cehennemi, dünyadayken yapmamız ve kaçınmamız gereken konuları bizlere anlatan peygamberler göndermesidir (Âl-i İmrân, 3/164).

Yüce Rabbimizin, peygamberleri vasıtasıyla bizlere bildirdiği inanç, ibadet ve muamelat ile ilgili bilgiler bütününün oluşturduğu hayat nizamına "Hak din" denir. Dünya ve ahiret saadetini elde etmemiz, Yaratıcımızın hoşnutluğunu kazanmamız ancak bu "Hak din"in bizlere sunduğu prensipler doğrultusunda bir hayat yaşamamızla mümkündür.

Yüce Mevlâ'mızın, Hz. Âdem (a.s)'den sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s)'e kadar gönderdiği tüm peygamberlerle insanlara ulaştırdığı temel inanç esas-

---

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

larında ve ahlakî kriterlerde bir değişiklik olmamıştır. Bu yönüyle Hakk'ın dini veya Hakk'ın yolu tektir ve değişmemiştir.

Allah'ın varlığına ve birliğine, ahirete, meleklere, peygamberlere ve getirdikleri kitaplara inanmayı gerekli kılan tevhid inancı, ilk peygamberden son peygambere kadar aynı şekilde devam etmiş ve hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Allah'a şirk koşma, haksız yere cana kıyma, zina etme, hırsızlık yapma, yalan söyleme, başkalarına zulmetme ve ana babaya karşı gelme, tevhid inancına sahip tüm semavi dinlerde varlığını koruyan yasaklar arasındadır.

Yüce Rabbimiz, gönderdiği tüm dinlerde varlığını koruduğu esaslara uymamızı bizden istemektedir. Şeytanın ve nefsimizin batıl telkinlerine kulak asmamamızı aksi takdirde hak yoldan sapıp ayrılığa düşebileceğimizi haber vermektedir.

Akıllarını kullanmayan, peygamberlerin getirdiği tevhid inancına tabi olmayıp hevalarının ve şeytanın saptırıcı yönlendirmelerinin peşine takılan insanlar, tarihin her döneminde çok çeşitli yanlışlıklara düşebilmekte, birçok zararlı ve sapık inanç yahut uygulamalara sahip olabilmektedirler.

Nefislerinin ve şeytanın kılavuzluğunda yönlerini tayin edenler, Allah'ın yolundan uzaklaşarak, insanı gerçek anlamda tatminden uzak, çok sayıda batıl yola saptıklarından bir türlü doğruyu bulamamakta, mutluluğu yakalayamamakta ve yaşadıkları çevrelerini de huzursuz kılmaktadırlar.

Yüce Rabbimiz, inanıp yararlı işler yaparak kendi yolunda yürüyenlere dünyada mutluluk, ahirette ise cennet vaat ederken, ilahî hatırlatmalarını dinlemeyip yolundan yüz çevirenlere de dünyada ve ahirette azap hazırladığını haber vermektedir (Secde, 32/19-22).

HAYÂ FITRAT GEREĞİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاساً يُوَار۪ي سَوْاٰتِكُمْ وَر۪يشاًۜ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌۜ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

"Ey Âdemoğulları! Size avret yerlerinizi örtecek giysi ve süslenecek elbise verdik. Takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) elbisesi var ya, işte o daha hayırlıdır. Bu (giysiler), Allah'ın rahmetinin alametlerindendir. Belki öğüt alırlar (diye onları insanlara verdik)." (A'râf, 7/26)

Bu âyet bağlamında insanın sahip olduğu hayâ duygusunu ele alacağız. Hayâ, doğuştan insanlarda var olan ve onu diğer canlılardan ayıran en belirgin duygudur. İlk insan ve eşinin yüce Yaratan'ın emrine muhalefet (zelle) neticesinde karşı karşıya kaldıkları müeyyideler sürecinde de hayâ söz konusu olmuş köklü bir duygudur. İnsanlığın atasının hayatından bir kesiti teşkil eden bu sahne yüce kitabımız Kur'an'da şu şekilde dile getirilmektedir:

"Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı." (Tâ-Hâ, 20/121)

Bu ayette, bir yönüyle de insanın sahip olduğu hayâ duygusuna işaret edilmiştir. O günden bugüne değin en ilkel toplumlarda dahi insanlar, gerek Allah'a gerekse toplumun diğer bireylerine karşı bazı tutum ve davranışlardan hayâ duygusu gereği uzak dururlar. Bu yönüyle hayâ, insanlığın ortak değer ve kabullerindendir. Yukarıda metin ve mealini verdiğimiz ayette yer alan "Libâsu't-takvâ- **وَلِبَاسُ التَّقْوٰى** -Takva elbisesi…" ifadesi, hemen bütün müfessirlerce insanın yaratılıştan sahip olduğu, onun ruhunu bezeyip ahlakını koruyan hayâ şeklinde yorumlanmıştır.

Peygamberimiz (s.a.s), hayâ ile iman arasında önemli bir ilişkinin bulunduğuna dikkat çekmiş ve hayâyı imanın bir şubesi olarak nitelendirmiştir:

* Dr. Yaşar YİĞİT

"İman yetmiş/altmış küsur şubedir. En üst derecesi 'lâ ilâhe illallah' demek, en alt derecesi de geçenlere zarar verecek şeyleri yoldan gidermektir. Hayâ da imandan bir şubedir" (Müslim, "İman", 58) hadisi, bu ilişkinin anlamlı bir ifadesidir. Bu hadisi esas alarak, hayâsız bir kişinin imansız olduğunu ifade etmek şüphesiz isabetli değildir. Şu kadar var ki bu tür ifadeleri içeren hadisler genelde bu konumdaki kişilerin "olgun bir mümin" olmadıkları ya da olamayacakları şeklinde yorumlanmaktadır.

İnsan; sağduyusu, inancı ve hayâ duygusu ile nefis ve şeytanın kötü telkinleri arasında mücadele hâlindedir. Allah inancı sağlam ve hayâ duygusunu yitirmeyen insan, iyilik ve güzelliklere yönelir, kötülük ve haramlardan uzak durur. Buna karşılık iman ve inancı zayıf, hayâ perdesi yırtılmış ya da aşınmış, nefsine ve şeytana yenik düşmüş insan, kötülük ve haramları kolayca işleyebilir. Bu konumdaki insanlardan bazısı, ne Allah'tan ne de insanlardan çekinir. Hz. Peygamberin, *"Utanmadıktan sonra dilediğini yap"* (Buharî, "Edeb", 78) buyruğu, hayâ duygusunu yitirmiş kişilerin kötülükleri kolayca yapabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca bu hadis, "yapacağın bir işten ya da bir eyleminden, Allah veya toplumdan utanmayacaksan, rahatsızlık hissetmeyeceksen yapmaya karar ver" mesajıyla da kişinin davranışlarına yön vermektedir. Şöyle ki, kişi eyleminden önce yapacağı işin sosyal konumu, toplumsal değer yargıları ve inancıyla uygunluk arz edip etmediğine bakacak sonra da o işi yapmaya karar verecektir.

Hayâ ile iman, hayâ ile eylem arasında var olan ilişkiler, temelde insanın Allah'tan hayâ etmesi gerektiği noktasında birleşmektedir. Hayâ duygusunun esası, kısaca Allah'tan hayâ etmektir, denebilir. Allah'tan hayâ etmek, O'nun emirlerine karşı gelmekten, yasaklarını çiğnemekten kaçınmak şeklinde dışa yansır. Bu yansımanın temelinde, kulun; Allah'ın istemediği bir iş ve hâl üzere bulunmaktan uzak durması vardır. Allah'a karşı olan hayâsı, Yusuf (a.s)'u fuhuş ve kötülükten korumuştur. Bir defasında Hz. Peygamber, *"Allah Teâla'dan gerektiği gibi hayâ ediniz"* buyurmuş, kendisine, "Ey Allah elçisi! Allah'tan gereği gibi ne şekilde hayâ edebiliriz?" sorusu yöneltilmişti. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü; başını ve başında yer alan organları, karnını ve karna bağlı organı koruyan, dünya hayatının süsüne kendini kaptırmayan, ölümü ve çürüyüp yok olmayı unutmayan kimsenin Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olacağını haber vermiştir (Tirmizî, "Kıyâme", 24).

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, hayâ duygusu, her şeyden önce bir kişilik zaafı değil, aksine erdemlilik ve fıtratın gereği bir duygudur. Bu duygu, kişinin davranışlarına yön vermede ve kişiliğini ortaya koymada adeta bir mihenk taşı niteliğindedir. Dünyanın değişik coğrafyalarında yaşayan Müslümanların özellikle milletimizin binlerce kilometre ötelerde bulunan Beytullah'a doğru ayak uzatmayı, abdest bozmayı çirkin kabul etmelerinin, Kur'an'ın asılı bulunduğu ortamlarda hareketlerini sınırlamalarının temelinde şüphesiz hayâ duygusu yatmaktadır.

HAYÂSIZLIĞIN YAYILMASINI İSTEMEK AZABI GEREKTİRİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَش۪يعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌۙ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"İnananlar arasında hayâsızlığın yayılmasını arzu eden kimseler var ya; onlar için dünya ve ahirette elem dolu bir azap vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Nûr, 24/19)

Toplumda, hayâsızlığın, ahlaksızlığın, olumsuzlukların yayılmasını isteyenler, o topluma karşı en büyük saygısızlığı işlemiş olurlar. Nitekim yukarıdaki ayet bunu gayet açıkça dile getirmektedir.

Kişinin işlemiş olduğu günah, ayıp veya kusurları başkalarının açığa vurmaması dinimiz tarafından önerilirken hatta emredilirken bu tür davranışlarda bulunan kimselerin kendilerinin ya da başkalarının ayıp ve kusurlarını, hayâsızca lakayt bir şekilde topluma açıklamaları da uygun görülmemiştir. Zira Peygamberimiz (s.a.s), *"İşlediği günahları açığa vuranlar dışında, ümmetimin tamamı affedilmiştir. Bir adamın gece kötü bir iş yapıp Allah onu örttüğü halde sabahleyin kalkıp; Ey falan! Ben dün gece şöyle şöyle yaptım, demesi, aşikâre işlenmiş günahlardandır. Oysa kişi, Rabbi kendisinin kötülüğünü örttüğü halde geceyi geçirmişti. Fakat o, Allah'ın örttüğünü açarak sabahlıyor."* (Buharî, "Edeb", 60;Müslim, "Zühd", 52) buyuruyor.

Günah işlemek, kusur ve hata yapmak, sevilmeyen, arzu edilmeyen ve sahibine de hiçbir fayda sağlamayan sadece kötü görülmesine ve bayağı sayılmasına sebep olan bir durumdur. Durum böyle iken gizli kapaklı bir yerde işlenen ve Allah'tan başkasının bilmediği, bir anlamda Allah'ın da örttüğü bir günahı faziletmişçesine hayâsızca ortaya dökmek ve başkalarına anlatmak, dinî açıdan tasvip edilmemiş hatta böyle davranan kimselerin Allah'ın bağışlamasının dışında kalacakları ifade buyurulmuştur. Böylesine ağır bir manevî müeyyidenin öngörülmesi, işlenen günahın toplumda yaygınlaşmasını, onun normal bir davranış olarak algılanmasını önleme

* Dr. Yaşar YİĞİT

amacına yöneliktir. Nitekim İslam ahlakçıları da, ayıp sayılan davranış ve tutumları, herkesin gözü önünde işlemenin gizlisine göre daha kötü bir davranış biçimi olduğunu ısrarla belirtmişler, kişinin ayıplarını insanlardan saklamasının ve toplumun da bu tür davranışlar karşısında duyarlı olmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Şu kadar var ki, İslam ahlakına göre, ayıplanma veya başka herhangi bir baskıya maruz kalma endişesiyle kötülükten kaçınmak kişiye fazilet kazandırmaz. Zira hiçbir ayıp, Allah'a gizli kalmaz. *"İçinizde olanı gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir. Göklerdeki her şeyi, yerdeki her şeyi de bilir. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir."* (Âl-i İmrân, 3/29) ayeti, bu hususu dile getirmektedir.

Hiçbir ayıp veya günah, Allah'a gizli kalmayacağına göre insan öncelikle yüce Mevla'dan hayâ etmeli ve imkân ölçüsünde kusurlarını düzeltmelidir. Günah ve kusurlarını başkalarına anlatanlar, günah işlemeleri bir yana diğer taraftan Allah'ı, Resûlünü ve müminleri adeta hafife almış, kötülüklerini iyilik, günahlarını sevap, bayağılıklarını fazilet saymış olurlar. Bu ise, en az işledikleri günah seviyesinde bir pervasızlıktır. Oysa günah işleyen bir kimsenin, hiç olmazsa onu gizli tutması, kendisini aşağılanmaktan kurtarır. Ayıp ve kusurların açıklanması, bu tür davranışlarda bulunanlarda hayâ duygusunun zamanla yok olmasına sebep olmaktadır. Ancak bu tür davranışların örtülmesi, davranış sahiplerinin gördükleri şefkat ve merhamet karşısında kendilerine çeki düzen vermelerini teminde önemli bir etkendir.

Dinimizde, toplumda iffetsizlik ve hayâsızlığın yayılmasına çanak tutacağından kişinin ayıp ve kusurlarını, günah ve isyanlarını açığa vurması nasıl yasaklanmışsa, başka kimselerin ayıp ve kusurlarının araştırılması, onların gizli hâl ve özel hayatlarının deşifre edilmesi de yasaklamıştır. Şu kadar var ki, başkalarının mağduriyetine sebep olan hata ve kusurların gizlenmesi, dinen caiz değildir. Ayıpların araştırılıp ortaya dökülmesi; insanları birbirine düşürmekten, aralarında kin ve düşmanlık tohumları ekmekten, fenalıkların yayılmasından başka bir şeye yaramaz. İnsanların gizli kalmış kusurlarını açıklamak, herkese duyurmak, onların utanma duygularının yok olmasına, sosyal kontrolün azalmasına ve böylece ahlaksızlığın süratle yayılmasına da sebep olur. Peygamberimiz ve ashabı, kimsenin ayıplarını araştırmamış ve araştıranları da şiddetle kınamıştır. Peygamberimizin; *"Din kardeşini bir suçundan dolayı ayıplayan kimse, o suçu (günahı) kendisi de işlemedikçe ölmez."* (Tirmizî, "Sıfatü'l-Kıyâme", 53) uyarısını da hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Sonuç olarak herkesin günah ve kusuru olabilir. İşlenen günahların toplumda açığa vurulması, onların normal bir davranış ya da tutummuş gibi sunumu, insanların dindarlık anlayışlarının zayıflamasına, günahlara karşı tepkisel yaklaşımlarına engel teşkil etmektedir. Bu itibarla toplumda iyilikler, güzellikler, sevaplar, faziletler anlatılmalı ki diğer insanlar da bu tür eylemlere yönelsin. Boş, faydasız, insanların duyarlılığını zayıflatacak; günahları, hayâsızlığı hafifletecek söz ve davranışlardan da uzak durulmalıdır.

HAYAT VE ÖLÜMÜN YARATILIŞ HİKMETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُۘ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌۙ اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ

اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلاًۜ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُۙ

"Hükümranlık elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir. O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (Mülk, 67/1-2)

Okuduğumuz bu ayet-i kerimede yüce Allah, ölümü ve hayatı yarattığını bizlere bildirmektedir. O hayatı ve ölümü, imtihan etmek için, bizlerden hangimizin daha güzel amel ettiğini açığa çıkarmak, kimin de kötü amel işlediğini tespit etmek için yaratmıştır.

O halde bu imtihanı kazanmak için bize verilen bu hayatı iyi değerlendirmeliyiz. Çünkü bu dünya hem fani hem de çok kısadır. Yarın! Yarın! diye görevlerimizi ertelersek, bir yarın daha bulamayabiliriz. Dünya bizim ebedî yurdumuz değildir. Belki ebedî mutluluğu kazanma veya kaybetme yeridir.

Bizler adeta bir çiftçi gibiyiz. Tarlamıza hangi tohumu ekersek, onu hasat ederiz. Boş bırakırsak şüphesiz bir şey elde edemez, başkalarına muhtaç kalırız. Dünyada belki yardımcı bulabiliriz ama ahirette yardımcımız olmayacaktır. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

"O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalbi selim ile gelen fayda bulur." (Şuara, 26/88-89)

Diğer ayet-i kerimelerde de, *"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Öyle bir günden çekinin ki, o gün hiçbir baba evladına asla fayda veremez, evlat da babasına fayda sağlayamaz. Allah'ın va'di elbette gerçektir. O halde sizi dünya aldatmasın ve çok hilekâr şeytan da sizi Allah ile aldatmasın, Allah'ın affına güvendirmesin!"* (Lokman, 31/33); *"Düşünseler şunu da anlarlardı ki: Bu dünya hayatı geçici bir oyun ve eğlenceden*

* Tahir TURAL

başka bir şey değildir ve ebedî âhiret diyarı ise, hayatın ta kendisidir. Keşke bunu bir bilselerdi!" (Ankebût, 29/64) buyurulmaktadır.

Bu ayetlerde Rabbimiz, bu dünyada ebedî olmadığımızı belki bir yolcu misali buraya uğrayıp sonra da bırakıp gidici olduğumuz hakkında bizleri uyarıyor. O halde yanımıza azık alalım. Nitekim Allah Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

"*Ey akıl sahipleri! Azıklanınız ve biliniz ki azığın en hayırlısı takvadır, haramlardan korunmadır. Öyleyse Bana karşı gelmekten korunun."* (Bakara, 2/197)

Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur:

"Beş şey gelmezden önce, beş nimetin kadrini bil. İhtiyarlık gelmezden önce gençliğinin, hastalık gelmezden önce sağlığının, fakirlik gelmezden önce zenginliğinin, meşguliyet gelmezden önce boş vaktinin, ölüm gelmezden önce de hayatının kıymetini bil." (Hakim, Müstedrek, No: 7846)

Kısaca "dünya ve ahiret" işlerimizi veya görevlerimizi dengeli götürmeliyiz. Biri diğerinin aleyhine ihmal edilmemelidir. Ahiret ihmal edilerek dünyayı kazanmak, dünya ihmal edilerek ahireti kazanmaya çalışmak yanlıştır.

Bu nedenle Rabbimiz, *"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu gözet, ama dünyadan da nasibini unutma!"* (Kasas, 28/77); *"Ey Rabbimiz! Bize dünyada güzellikler ve ahirette de güzellikler ver ve bizi Cehennem azabından koru! diyenler vardır"* (Bakara, 2/201) buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"Sizin hayırlınız; dünyası için ahiretini terk etmeyen, ahireti için de dünyasını terk etmeyendir. Belki her ikisi için çalışan ve başkalarına yük olmayandır." (Keşfu'l-Hafa, c.I, s. 393) O halde Müslüman hem dünya, hem de ahiret için çalışacak, her gün daha ileri gidecektir. Dinimizin emri budur. Diğer hadislerinde Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Hiç ölmeyeceğini zanneden biri gibi çalış, yarın ölecek biri gibi de tedbirli ol." (Câmiu's-Sagîr, 11,12, No:1201)

Böylece de Allah'ın rızasına uygun geçirilen bir ömrün akıbeti olan ahiret, iyi ve güzel olacaktır. Müminin hayatı bir bütündür. Yeter ki bünyesinde samimiyeti barındırsın. Ortadan ikiye bölünmüş, tefrik edilmiş, şuraya kadar dünya için şuraya kadar ahiret içindir, düşüncesi biz müminlerde yer etmemelidir.

HAYAT YALNIZ DÜNYADAN İBARET DEĞİLDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَقَالُوٓا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوث۪ينَ

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْۜ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّۜ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاۜ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ۟

"Derler ki: 'Hayat ancak dünya hayatımızdır. Artık biz bir daha diriltilecek de değiliz.' Rab'lerinin huzurunda durduruldukları vakit (hâllerini) bir görsen! (Allah) diyecek ki: 'Nasıl, şu (dirilmek) gerçek değil miymiş?' Onlar, 'Evet, Rabbimize andolsun ki, gerçekmiş' diyecekler. (Allah), 'Öyleyse inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı!' diyecek." (En'âm, 6/29-30)

İnsanların en zor kabul ettikleri inanç ilkesi, öldükten sonra dirilme ve onun getirdiği âhiret hayatıdır. Peygamberler ve ilâhî vahiy en çok bu konuda tepki görmüş ve inkâr cihetine gidilmiştir. Bu sebeple yüce Allah, öldükten sonra dirilme konusunu çeşitli mucize ve delillerle ispat etmektedir. Bu âyet-i kerime Cahiliye dönemi Araplarının genellikle âhirete inanmadıklarını göstermektedir. Ayrıca bu ayet-i kerimede, müşriklerin, genel olarak da inkârcıların özelliklerinden birine işaret edilmektedir. Ahiret hayatını inkâr, inkârcıların şirkten sonraki en büyük günahlarıdır. Zira Kur'an-ı Kerim'de sık sık "Allah ve âhiret gününe iman" birlikte zikredilmek suretiyle bu inancın önemi ve âhireti inkâr etmenin başlıca küfür alâmetlerinden biri olduğu gösterilmiştir.

Müşriklerin önde gelenlerinden biri, sevgili Peygamberimize elinde çürümüş bir kemik parçası ile gelir ve onu ufalayıp "Böyle un ufak olduktan sonra Allah bunu diriltecek öyle mi?" der. Resûl-i Ekrem de, *"Evet. Nitekim O seni de öldürecek, sonra diriltip cehenneme atacak!"* cevabını verir. Kutsal Kitabımızda bu olay şöyle değerlendirilir:

---

* Sabri AKPOLAT

"İnsan, bizim kendisini az bir sudan (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki, kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir. Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?' De ki: 'Onları ilk defa var eden diriltecektir. O her yaratılmışı hakkıyla bilendir.' O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerini yaratmaya gücü yetmez mi? Evet yeter. O, hakkıyla yaratandır, hakkıyla bilendir. Bir şeyi dilediği zaman O'nun emri o şeye ancak 'Ol!' demektir. O da hemen oluverir. Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Yasin, 36/77-83)

Günümüzde de, "görmediğime inanmam" ve "ahirete giden gelen var mı?" gibi sözlerle ahiret hayatının inkâra kalkışıldığı görülmektedir. Aslında âhiretin varlığına delil olarak içinde yaşadığımız hayat kâfidir. Rabbimiz bizi yokluk karanlıklarından çıkarıp pırıl pırıl bir âlemde hayat dediğimiz nimeti vermiş olduğuna göre, ölünce aynı işin bir kere daha tekrarlanması nasıl imkânsız olabilir? Üstelik tekrar diriltme birincisine göre daha kolay değil midir? Ayrıca bir yerden veya bir şeyden haber vermek için o yere gitmek veya o şeyi mutlaka gözümüzle görmemiz de gerekmez. Astronomi ilmi bize yıldızlardan, samanyolundan ve galaksilerden bahsetmektedir. Uzayda hâlâ ışığı bize ulaşamayan nice yıldızlar vardır. Peki, buralara kim gidip kim gelmiştir?

Asrımızda insan aklı, her ne kadar mahiyet ve ölçüleri başka olan bu âlemi hakkıyla idrakten aciz ise de, varlığı sınırsız delillerle ispatlanan âhireti mümkün görmektedir. Aklen mümkün olan bir şeyin varlığı da haber yoluyla tahakkuk eder. Bütün peygamberler ve kitaplar ahiretin varlığını haber vermiş ve insanın tekrar dirilerek, bu dünya hayatında yaptıklarından hesaba çekileceğini haber vermiştir. Ayrıca, ahiretin olmaması zalimleri zulümleriyle baş başa bırakmak anlamına gelir. Zulme uğrayıp da mağdur olanların hakkını kim ödeyecektir? Hak-hukuk tanımayan, öldürmekten zevk alan ve yaptıklarının cezasını çekmeden ölenlerin yaptıkları, yanlarında mı kalacak? O halde âhiret vardır ve olmalıdır.

Ahireti inkâra kalkışanlar ahirette Allah'ın huzuruna getirilecek, Allah onlarla konuşacak, onlara sorular soracak ve cevaplar alacaktır. Bu dünya hayatından başka hayatın olduğunu kabullenmeyenler, orada bunun doğruluğunu yaşayarak göreceklerdir. Sonuçta Rabbimiz onlara şöyle diyecek:

"Öyle ise inkâr ettiğinizden dolayı azabı tadınız."

HAYRA KOŞMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلّ۪يهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِۜ اَيْنَ مَا تَكُونُوا يَاْتِ بِكُمُ اللّٰهُ جَم۪يعاًۜ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ

"Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olsanız Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz, Allah'ın gücü her şeye hakkıyla yeter." (Bakara, 2/148)

Dünyada insanlar bir yarış içindedirler. Bu yarış bazen hayırda, bazen de şerde olur. Hayırda yarış, sadece para veya malını hayırlı işlere sarf etmek şeklinde anlaşılmamalıdır. Kişinin kendisine, aile fertlerine, çevresine, ülkesine ve milletine, daha da öteye giderek tüm insanlığa yaptığı iyilik ve güzellikler de hayırda yarış olarak telakki edilir. Bu yarışın çeşitli alanları vardır: Bu alanlardan birkaç örnek sunalım:

a) İmanda yarış: İmanın güçlü olması, kalbe yerleşmesi ve onun tadına varabilmek için yarışmak.

b) İbadetlerde yarış: İbadetlerin zamanında, tam ve eksiksiz olarak yapılması; riya ve gösterişten, acelecilikten uzak durarak, ibadetin ruhuna uygun olarak ihlâs ve samimiyetle yapılması.

c) Ahlakta yarış: En güzel ahlaka sahip olmak, tüm kötü huylardan arınmak için çaba göstermek.

d) İşte yarış: İşini güzel ve mükemmel bir surette yapmak, elinden gelen bütün hüneri göstermek suretiyle işini sağlam ve zamanında yapmak.

e) İnsanlığa hizmette yarış: İnsanın Allah'ın yarattığı en değerli varlık olduğu gerçeğinden hareketle, ona değer vermek. İnsanı bir velinimet olarak kabul edip, cinsiyet, ırk, fakirlik-zenginlik, sosyal statü, kılık-kıyafetine bakmadan ona karşı gereken ilgi ve alakayı göstermek. Ezilmiş, sahipsiz, yetim ve dul kalmış insanların, ilaç parası bulamayan, başını sokacak yuva bulamayan kimselerin ellerinden tutmak.

---

* Mehmet KAPUKAYA

f) Vatana hizmette yarış: Güzel vatanımızın kalkınması, hür ve bağımsız olarak yaşaması, milletler içinde hak ettiği dereceye ulaşması, ülkenin birlik ve beraberliğinin, dirlik ve düzeninin korunması için çalışmak. Ülkemizi geri kalmışlıktan kurtarmak, yer altı ve yer üstü zenginliklerini ülke insanının hizmetine sunmak için gayret göstermek, iş ve üretim sahaları açmak.

g) Eğitimde yarış: Sahip olduğumuz yavrularımızı çağın en son imkânlarını kullanarak, gelecek kuşaklara hazırlamak için maddi ve manevi imkânlarını seferber ederek tarihimizde şerefle yerini alan Biruni, İbn Sina, Gazali, Farabi, İbn Rüşd, Mevlana, Hacı Bektaşi Veli, Yunus Emre gibi bilim ve irfan adamlarını, keşif ve icatların öncülerini yetiştirmek için gayret sarf etmek.

h) Üretimde yarış: Azami derecede verimlilik ilkesine riayet ederek arazilerimizi ihya etmek, bilinçli tarım ve besicilik yapmak, üretim alanlarını çoğaltarak üretimi artırmak, hizmette kaliteyi artırmak, ihracatı artırarak memleketin kalkınmasına yardım etmek, bozuk ve kalitesiz mal üretmemek suretiyle güven temin etmek.

Bunları daha da çoğaltmak mümkündür. Başta da ifade ettiğim gibi bu "ayet-i kerime"yi sadece fitre, zekât, sadaka vermek olarak algılayıp, hayırda yarışı bu kapsamda değerlendirmek bizi yanıltır. Ayet-i kerime hakkında şunu da ilave etmek yerinde olacaktır: Müslüman, lüzumsuz ve gereksiz iş ve tartışmalarla uğraşmayacak, yapması gereken ne ise onu yapacak; sade şekle değil, o şekil içindeki ruha da bakacaktır.

HAYIRDA YARIŞMAK*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

"...فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ..."

"…Öyle ise hayırlı işlerde birbirinizle yarışın…" (Maide, 5/48)

Yüce dinimiz İslam, bütün insanları hayra davet etmekte ve bizlerden faydalı işler yapmamızı, iyilik yolunda başkalarına örnek olmamızı ve hayırda birbirimizle yarışmamızı istemektedir.

Hayır; aklımıza gelen her türlü iyilik, güzellik, yararlı işler, faydalı tutum ve davranışları içine alan şümullü bir kavramdır. Hayır, insanların rağbet ettiği, sevip arzuladığı güzel olan şeylerdir. Dilimizde karşılık beklemeden yapılan yardıma da hayır denir. Bir de hayrat tabiri vardır ki, bununla da Allah'ın rızasını kazanmak için insanların yararına sunulmak üzere yapılan/vakfedilen cami, mescit, okul, kütüphane, hastane gibi eserler kastedilir. Din görevlilerine de dine hizmet edenler anlamında hademe-i hayrat denilmiştir.

Hayır, bir anlamda şerrin zıttıdır. Yüce Allah, bizleri zaman zaman hayır ve şer ile dener, imtihan eder (Enbiya, 22/35). İmtihanda başarılı olmak da, başarısız olmak da bizim elimizdedir. Dünyada hayır ya da şer, ne yaparsak yapalım, yaptıklarımızın karşılığını ahirette mutlaka göreceğiz ve hiçbir şey karşılıksız olmayacaktır (Bk. Bakara, 2/110, 184, 197; Âl-i İmrân, 3/30; Zilzâl, 99/7-8).

Kur'an-ı Kerim, hayatın gayesinin hayır ve iyilik yarışında bulunma olduğunu bildirmektedir:

"İşte bunlar hayır işlerine koşuşurlar ve o uğurda öne geçerler." (Mü'minun, 23/61), "*…Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın!...*" (Bakara, 2/148)

"*…İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar*." (Mutaffifîn, 83/26) ayetleri bunun açık göstergesidir.

---

* Dr. Yüksel SALMAN

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde *"din hayırhahlıktır."* (Müslim, "İman", 95, Ebu Dâvûd, "Edeb", 67; Nesaî, "Bey'at, 31) buyurmuştur. Yani dinin özü, insanların hayrını, iyiliğini istemektir.

Yine Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimize göre; dünya ve ahirette kurtuluşa erebilmek için hayır işlemek gerekir. Yüce Rabbimiz Hac suresinin 77.ayetinde şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."

Yüce Allah insanları hayra davet ettiği gibi, bizden insanları hayra davet eden bir toplumun bulunmasını da emretmektedir:

"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun." (Âl-i İmran, 3/104)

İslam'ın hayat anlayışı, iyilik yaparak başkalarına güzel örnek olmayı önemsemektir. *"İyilik eskimez, yani iyilik sahibi daima hayırla yâd olunur."* (en-Nebhâni, *el-Fethu'l-Kebir,* 1, 490) buyuran sevgili Peygamberimizin hayat felsefesi de, hakkı ve hayrı yaymaya dayanır.

Peygamberimizin yetimleri, yoksulları, darda kalanları, maddi ve manevi yardıma muhtaç olanları nasıl bağrına bastığını, onlarla nasıl candan ve fedakârca ilgilendiğini biliyoruz. O'nun, kendisine ikram edilen yiyeceği bile çevresindekilerle paylaşması, eline geçen hemen her şeyi muhtaçlara dağıtması, kimseyi eli boş çevirmemesi ve cömert davranması ne kadar düşündürücüdür. O'nun bu fiili örnekliği, Müslümanlar için de kesintisiz hayır işleme bilinci oluşturmuştur. Bunun sonucu olarak camiler, medreseler, hanlar, köprüler, aşevleri gibi hayır kuruluşları ve vakıf müesseseleri ortaya çıkmıştır. Bu anlayış Müslümanlar arasında, *"insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olan; malın en hayırlısı, Allah yolunda harcanan; Allah yolunda harcananın en hayırlısı da insanların en çok ihtiyaç duydukları şeyleri karşılayandır."* şeklinde İslam'ın ruhuna uygun bir ilkenin yerleşmesinde önemli bir etken olmuştur.

Dünyada insanlara iyilik yapmak ahirette insanı mutlu edecek ve cennete girmesine vesile olacak bir hayrı önden göndermek demektir. Sevgili Peygamberimiz, *"Mümin, sonu cennet oluncaya kadar işlemiş olduğu hayra doymaz."* (Tirmizî, "İlim", 19) buyurmuyor mu?

Öyleyse birbirimizle hayırda yarışalım; bu yarış, güzellikleri ve erdemleri artırma yarışıdır. Çünkü olgun müminler, dünyevi çıkar elde etmek ya da insanlar arasında bir üstünlük sağlamak için değil, sadece Allah'ın emirlerini yerine getirmede, sevgili Peygamberimizi örnek almada ve insanlık için faydalı şeyler üretmede birbiriyle yarışırlar. Unutmayalım ki, bu yarışta kaybeden hiçbir kimse yoktur.

HZ. DAVUD (A.S)'A VERİLEN MÜLK VE SALTANAT*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِۙ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةًۜ كُلٌّ لَهُٓ اَوَّابٌ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ

"Kendisiyle birlikte sabah akşam tesbih etsinler diye biz, dağları ve toplanıp gelen kuşları Dâvûd'un emrine verdik. Onların her biri Allah'a yönelmişlerdi. Biz Davud'un mülkünü güçlendirdik, ona hikmet ve hakla batılı ayıran söz (hüküm verme) yeteneği verdik." (Sâd, 38/18-20)

Yüce kitabımız Kur'an'da adı çokça zikredilen peygamberlerden biri de Hz. Dâvûd (a.s)'dur. İsmi, Kur'an-ı Kerim'de on altı yerde geçmektedir. İsrailoğullarına gönderilen Hz. Dâvûd, hem peygamber, hem de bir hükümdar idi. Hz. Süleyman'ın babasıdır. Kudüs'te doğmuş, orada yaşamış ve yine orada vefat etmiştir. Dört büyük kitaptan biri olan Zebur kendisine gönderilmiştir.

Hz. Musa'dan sonra azgınlaşan İsrailoğulları, Tevrat'ın hükümlerini değiştirmişler, peygamberlerini dinlememişler ve ahlakları tamamen bozulmuştu. Bunun üzerine yüce Allah, Amâlika kavmi hükümdarı Câlût'u, İsrailoğullarına bela olarak gönderdi. Câlût, İsrailoğullarını vatanlarından sürüp çıkardı, büyük katliamlar yaptı.

Bütün peygamberler gibi Hz. Dâvûd da insanları Allah'ın dinine davet etti ve adaletle hükmetti. Kudüs'ü başkent yaptı ve "Mescid-i Aksâ" adıyla Kur'an-ı Kerim'de bildirilen büyük bir mescidin inşasını başlattı. Mescidin yapılıp bitirilmesi işini oğlu Süleyman (a.s)'a vasiyet ederek, yüz yaşında vefat etti.

Hz. Davud'a verilen üstünlüklerden bir kısmı Kur'an'da zikredilmiştir. O, her şeyden önce bir peygamber idi. Aynı zamanda kendisine saltanat da verilmişti:

"…Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi ve ona dilediğini öğretti…" (Ba-

* Dr. Zafer KOÇ

kara, 2/251)

Rivayete göre, Amâlika ordularının başında Câlût bulunuyordu. Tâlût'un ordusunda ise Dâvûd (a.s) vardı. Hz. Dâvûd, daha küçük yaşta bir delikanlı iken, hak davanın amansız düşmanı, zorba ve güçlü ordulara sahip olan Câlût ile yaptığı mücadeleyi kazandı ve bu savaşta Câlût'u sapan taşıyla öldürdü (M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II/184). Zalim hükümdar Câlût'un daha önce gaspettiği bir sandık vardı. İsrailoğulları tarafından kutsal kabul edilen bu sandıkta (Tâbût) Hz. Musa ile Hz. Harun ailesinin mirası bulunmaktaydı. Bu savaşta Hz. Dâvûd, söz konusu sandığı Câlût'un elinden kurtardı ve İsrailoğullarına geri iade etti (Bakara, 2/248). Tâlût'un ölümünden sonra Hz. Dâvûd, İsrailoğullarının hükümdarı oldu.

"…Dâvûd ile birlikte, Allah'ı tespih etmeleri için dağları ve kuşları onun emrine verdik. Bunları yapan biz idik. Bir de Davud'a, sizin için, zırh yapma sanatını öğrettik ki, savaşlarınızda sizi korusun. Şimdi siz şükrediyor musunuz?" (Enbiya, 21/79-80)

"Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir lütuf verdik. 'Ey dağlar! 'Kuşların eşliğinde onunla birlikte tespih edin,' dedik. Demiri ona yumuşattık ve 'Boy boy zırhlar yap, işçilikte de ölçüyü tuttur. (Ey müminler!) salih amel işleyin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görürüm' diye vahyettik." (Sebe, 34/10-11)

Yukarıdaki ayetlerde belirtildiğine göre Allahu Teâlâ, mucize olarak dağları, taşları, kuşları O'nun emrine vermişti. Sesi çok güzel ve tesirliydi. Yanık sesiyle Zebur'u okumaya başlayınca, kuşlar havadan ağaçlara iner, hep birlikte okunan Zebur'u tekrar ederlerdi. Allah, Hz. Davud'a demiri ateşe sokmadan ve dövmeden istediği şekli verebilme mucizesi verdi. Demirden zırh yapar, elinin emeğiyle geçinir, devlet hazinesinden bir şey almazdı. Yırtıcı hayvanlar, Hz. Davud'un huzuruna gelip, ona tam bir bağlılıkla hizmet ederlerdi (D.İ.A, Dâvûd Mad. IX/22-23).

Konu başında yer verdiğimiz ayette Hz. Davud'a "hikmet" ve "fasle'l-hitap" verildiği belirtilmektedir. "Hikmet", ilim ve peygamberlik gibi manalara gelir. Böylece o, hikmet ile Allah'a nasıl kul olacağını bilmiş, hayatı nasıl değerlendireceğini öğrenmiş, idareciliği en üst seviyede icra etmiştir.

Ayetin sonunda yer alan "Fasle'l-hitap" ise, bitirici, ayırıcı, halledici, hall-ü fasl edici bir söz özelliği, bir hitap imkânı anlamlarına gelmektedir. Rabbimiz ona büyük bir söz belâgatı ve fesâhatı vermişti. O konuştu mu her şeyi ayan beyan eder, her şeyi çözüme kavuştururdu. Sözü, hükmü çok net ve açıktı.

Hz. Dâvûd, çok ağlar, çok ibadet ederdi. Gündüzü oruçla, geceyi namaz kılarak ibadetle geçirirdi. Gecenin ancak üçte bir kısmında uyurdu. Bir gün oruç tutar, öbür gün tutmazdı.

Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a en sevimli oruç, Dâvûd (a.s)'un orucudur. O, bir gün oruç tutar, bir gün iftar ederdi. Allah'a en sevimli namaz da Dâvûd namazı idi. O, her gecenin yarısında uyur. Üçte birinde (nafile) namaz kılardı. Altıda birinde de yine uyurdu." (Müslim, "Siyam", 183; Nesâî, "Siyam", 69)

Buraya kadar Hz. Davud'dan bahsedilen ayetlere ve tarihî bilgilere kısaca yer verdik. Elbette Kur'an'da zikredilen peygamberlerin hayatları, sadece geçmişten bahseden tarihî kıssalar olmayıp, bizim ders ve ibret almamız içindir.

Buna göre Allah'a gönülden bağlı olmamız ve O'na kulluktan asla vazgeçmememiz gerekir. Her zaman adalet ve hakkaniyet ölçülerine göre hareket etmeliyiz. Sahip olduğumuz servet ve makamlar bizi asla şımartmamalı, bozgunculuğa ve fesada sevk etmemeli. Öyleyse imanımızın birer yansıması olan ibadetlerimizi mutlaka yapalım. Allah'a olan hamd ve şükrümüzü daima yerine getirelim.

HZ. EYYÛB VE SABIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُٓ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِم۪ينَۚ

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِه۪ مِنْ ضُرٍّ وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِد۪ينَ

"Eyyûb'u da hatırla. Hani o Rabbine, 'Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin' diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştik." (Enbiya, 21/83-84)

Eyyûb (a.s), Kur'an'da adı geçen ve Allah'ın kendilerine ilim ve hikmet verdiği bildirilen peygamberlerdendir. Bu ayette, Hz. Eyyûb (a.s)'un başına gelen dert ile buna gösterdiği sabır ve sonunda ulaştığı mükâfattan bahsedilmekte, onun yaşadığı uzun ve acı olaylara kısaca bir hatırlatma yapılmaktadır.

Hz. Eyyûb, önceleri sahip olduğu zenginlik ve bahtiyarlığın sonrasında imtihan ve sıkıntılara uğramış, varını yoğunu ve bütün çocuklarını kaybetmiş, tüm bunlara ve çektiği ağır hastalığa karşılık gösterdiği sabır nedeniyle Allah tarafından ödüllendirilmiştir. Nitekim Sâd suresinde;

"*(Ey Muhammed!) Kulumuz Eyyûb'u da an. Hani o, Rabbine, 'Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu' diye seslenmişti. Biz de ona, 'Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su' dedik. Biz ona tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere ailesini ve onlarla birlikte bir o kadarını bahşettik. Şöyle dedik: 'Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.' Gerçekten biz Eyyûb'u sabreden bir kimse olarak bulduk. O ne güzel bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi.*" (Sâd, 38/41-44) buyrulmak suretiyle, Hz. Eyyûb'un ilahî yardıma mazhar oluşu anlatılmaktadır.

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Bu âyette ifade edildiği üzere Hz. Eyyûb ağır bir hastalığa yakalanmış ve hastalıktan kurtulmak için Allah'ın merhametine sığınarak O'ndan şifa dilemiştir. Yüce Allah duasını kabul etmiş; ayağını yere vurmasını, çıkacak su ile yıkandığında iyileşeceğini bildirerek ona sağlığını, kaybettiği mal ve mülkünü fazlasıyla vermiştir. Eyyûb (a.s), başına gelen bütün musibetlere rağmen şikâyet etmeyen sabır timsali olarak bilinen bir peygamberdir. Bildiğimiz gibi sabır, Kur'an'ın üzerinde önemle durduğu bir meziyet olup, birçok yerde bu konudan bahsedilmektedir. Sabır, zorluklarla, sıkıntılarla mücadele edebilme yeteneğidir. Hayatın güçlükleri karşısında pes etmemek, yaşama ümidini hiç kaybetmemektir. İnanmış bir insan sabrı ile tüm zorlukların üstesinden gelir. "Neden", "niçin" oldu, "niye benim başıma geldi" diyerek isyan ve huzursuzluğa düşmek yerine, Allah'a iman etmenin ve sabırla O'nun desteğine, yardımına sığınmanın gönül huzurunu yaşar.

Yaşadığımız her olayda, karşılaştığımız her musibette mutlaka bir hikmet vardır. Hiçbir şey rastgele ya da boşuna değildir. Bizi üzen, sıkan, rahatsız eden bir durumla karşılaştığımızda hemen soğukkanlılığımızı yitirip, yılgınlık ve telaşa kapılmak yerine, bu olayın hakkımızda bizim bilemediğimiz hayırlar taşıyabileceğini düşünmeli, sabır ve metanetimizi koruyabilmeliyiz. Başlangıçta feveran ve isyan ettiğimiz bir hadise, zaman içinde şükredeceğimiz bir sonuca dönüşebilir.

Nitekim ayette: *"...Olur ki, bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki, bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz. Allah bilir, siz bilmezsiniz."* (Bakara, 2/216) buyrularak, bu hakikate dikkatimiz çekilmiştir.

Şunu bilmeliyiz ki, Rabbimizin kahır gibi görünen tecellilerinde lütuf, şer/kötülük gibi görünen tecellilerinde de nur gizli olabilir. Sabır timsali Hz. Eyyûb başta olmak üzere bütün peygamberler, yaşadıkları sürece çok çetin imtihanlardan geçirilmiş, sabrederek sonunda hem dünyada hem de ahirette kazançlı çıkmışlardır. Hz. Yunus'un balığın karnından karaya çıkması, Hz. İbrahim'in ateşten, Hz. İsmail'in kesilmekten kurtulması, Hz. Musa'nın denizleri aşıp çöller geçmesi, Hz. Yusuf'un kuyuda başlayıp, kölelik ve zindanla süren zorlu imtihanının sultanlıkla neticelenmesi ve nihayet sevgili Peygamberimizin, müşriklerden gördüğü muhalefet, hicret, savaşlar gibi olayların ardından Mekke fethi ile zirveye çıkan başarıları, hep ilmek ilmek örülmüş muhteşem sabır örnekleridir.

Eğer Rabbimizin rızasını kazanan, sevdiği bir kul olmak istiyorsak, iman edip salih ameller işlemenin yanı sıra, ahlakî olgunluk sahibi olmaya çalışmalı, özellikle de takva elbisemizi mutlaka sabır ziynetiyle süslemeliyiz. Hayat hepimiz için –farklı biçimde tezahür eden- bir imtihandır. Bu imtihanı kazanabilenler ancak iman ve sabır sahibi olabilenlerdir. Yüce Mevlamız; *"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele."* (Bakara, 2/155)

buyurmaktadır. Sabırlı kullara Kur'an'ın duyurduğu en büyük müjde; *"Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir."* (Bakara, 2/153; Enfâl, 8/46); *"...Allah sabredenleri sever."* (Âl-i İmran, 3/146); *"...Sabredenlere mükâfatları elbette hesapsız olarak verilir."* (Zümer, 39/10) ayetleriyle ifade edilmiştir.

İnanmış bir insan için, Rabbinin daima kendisiyle beraber olduğunu hissetmesi, Allah'ın sevgisine mazhar olduğunu bilmesi ve hesapsız mükâfat ile müjdelenmiş olması ne büyük mutluluktur. Böyle bir inanç ile aşılamayacak engel ve üstesinden gelinemeyecek bir zorluk olabilir mi? Sabır, musibetin ilk isabet ettiği anda gösterilen metanettir. Nitekim çocuğunun kabri başında ağlayan bir kadın tavrı sebebiyle yaptıkları bir uyarıda Hz. Peygamber; *"Sabır, musibetle karşılaştığın ilk anda tahammül edebilmektir."* (Buhârî, "Cenâiz", 32) buyurmuştur.

Hz. Eyyûb (a.s)'dan bahseden bu ayetlerde sadece onun sabır ve teslimiyetine değil, dua ile Rabbine yakarışına da dikkat çekilmektedir. Hastalığı süresince bu yüce Resul'ün *"Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin"* (Enbiya, 21/83) virdi ile Rabbine yalvarıp, dua ettiğine işaret edilmektedir. Anlaşılıyor ki, dua ve Allah'ı hatırlamak da (zikir), güçlüklerle mücadele ve zorlukları yenmede bizim için en önemli moral ve manevi güç kaynağımızdır. Ölüm, hastalık, rızık sıkıntısı ve daha ne tür bir imtihan yaşıyor olursak olalım, Allah'ın ismini anarak ve O'na gönülden dua edip yalvararak, derdimize derman, hastalığımıza şifa bulacağımıza dair ümidimizi ve moralimizi kuvvetli tutabiliriz.

Sonuç olarak şunu söylemeliyiz ki, halkımız tarafından adeta sabır, Hz. Eyyûbla özdeş görülmektedir. Böylelikle Kur'an-ı Kerim'de onun yaşadıkları üzerinden, buna benzer olayları yaşayan ve yaşayabilecek olanlara sabır ve dua ile selamete erişebileceğinin somut örneği verilmiştir.

HZ. HARUN (A.S): KARDEŞ PEYGAMBER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰىۜ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ ل۪ي صَدْر۪يۙ وَيَسِّرْ ل۪ٓي اَمْر۪يۙ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ
لِسَان۪يۙ يَفْقَهُوا قَوْل۪يۖ وَاجْعَلْ ل۪ي وَز۪يرًا مِنْ اَهْل۪يۙ هٰرُونَ اَخِيۙ اُشْدُدْ بِه۪ٓ اَزْر۪يۙ وَاَشْرِكْهُ ف۪ٓي
اَمْر۪يۙ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَث۪يرًاۙ وَنَذْكُرَكَ كَث۪يرًاۜ اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَص۪يرًا قَالَ قَدْ اُو۫ت۪يتَ سُؤْلَكَ يَا
مُوسٰى

"Firavun'a git. Çünkü o iyice azdı. Musa, dedi ki: 'Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden birini yardımcı yap. Kardeşim Harun'u. Onunla gücümü artır. Onu işime ortak et. Seni çok tespih edelim diye. Seni çok zikredelim diye. Çünkü sen bizi hakkıyla görmektesin.' Allah, şöyle dedi: 'İstediğin sana verildi ey Musa!" (Tâhâ, 20/24-36)

Hz. Yusuf'un vefatından sonra Mısır'da yaşayan İsrailoğulları, bir müddet onun gösterdiği yoldan yürüdüler; ancak daha sonra hakikati unuttular. Bu arada Mısır'ın idaresi yıldızlara ve putlara tapan Kıbtilerin eline geçti. Kıptiler, İsrailoğullarını hor görmeye başladılar. Onları ağır, zor işlerde kullandılar.

İsrailoğulları çok kalabalık bir topluluktu. Onların giderek çoğalması, Kıptileri ve onların hükümdarı Firavun'u endişelendirmiş, kâhinlerden birinin Firavun'a İsrailoğullarından bir çocuğun doğacağını ve saltanatına zarar vereceğini bildirmesi üzerine de İsrailoğullarından doğacak tüm erkek çocukların öldürülmesini emretmiştir.Hz. Musa da, bu dönemde doğmuş ve öldürülmesin diye bir sandığın içine bırakılarak nehre atılmıştır. Neticede Allah'ın dilemesiyle Musa Firavun'un sarayında büyümüştür.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Harun Peygamber de İsrailoğullarının erkek çocuklarının öldürülmeye başlanıldığı dönemden önce dünyaya gelmiştir. Hz. Harun (a.s)'un adı Kur'an-ı Kerim'de 20 yerde geçmekle birlikte, hayatı hakkında fazla bilgi verilmemektedir.

Harun (a.s) tevhid mücadelesinde kardeşi Hz. Musa'nın destekçisiydi.

Hz. Musa, Medyen dönüşü Sina dağında peygamber olarak görevlendirilip tebliğ için Firavun'a gitmesi emredilince, bu ağır görevi yerine getiremeyeceği endişesiyle, dilindeki tutukluğu hatırlattı:

"Ey Rabbim! Muhakkak ki ben, beni yalanlamalarından korkuyorum. Göğsüm daralır. Akıcı konuşamam. Onun için, Harun'a da peygamberlik ver (ve onu bana yardımcı yap)." (Şuara, 26/12-13)

Hz. Musa, yüce Allah'tan güzel konuşan ağabeyi Harun'u kendisine yardımcı olarak vermesini ve onu bu göreve ortak kılmasını istemişti. Bunun üzerine Allah, onun bu dileğini kabul etti ve Harun'u da peygamber olarak görevlendirip Hz. Musa'ya yardımcı tayin etti.

"Rahmetimiz sonucu kardeşi Harun'u bir nebi olarak kendisine bahşettik." (Meryem, 19/53)

Hz. Harun (a.s), tebliğ görevi sırasında hep Hz. Musa'nın yanında bulundu. Peygamberlik görevini üslendikten sonra Mısır'a dönen kardeşiyle birlikte tebliğ için Firavun'un huzuruna çıktı, onu hak dine davet etti ve ondan İsrailoğullarını bırakmasını istedi:

"…Şüphesiz biz Rabbinin elçileriyiz. İsrailoğullarını (serbest bırak ve) bizimle gönder. Onlara işkence etme. Sana Rabbinin katından bir mucize getirdik. Selâm, doğru yola uyanlara olsun." (Tâhâ, 20/47)

"Firavun'a gidin ve deyin: 'Şüphesiz biz âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, İsrailoğullarını bizimle beraber gönder.'" (Şuara, 26/16-17)

Daha sonra da bir gece Firavun'un haberi olmadan İsrailoğullarını alıp Hz. Musa ile birlikte Mısır'dan çıkardı ve Tih sahrasına geldi. Hz. Musa Tûr dağına Allah tarafından çağrıldığında yerine onu vekil bırakmış ve şöyle demişti:

Kavmim arasında benim yerime geç ve yapıcı ol. Sakın bozguncuların yoluna uyma." (A'râf, 7/142)

Hz. Harun (a.s), bu görevi esnasında büyük zorluklar yaşadı; bütün gayretine rağmen kavminin Sâmirî isimli şahıs tarafından yapılan altın buzağı heykeline tapmasını engelleyemedi.

Hz. Harun;

"Ey kavmim! Siz bununla yalnızca imtihan edildiniz. Doğrusu sizin Rabbiniz ancak Rahman'dır. Öyleyse bana uyun ve emrime itaat edin." (Tâhâ, 20/90) diye çırpındıysa da

İsrailoğulları, Hz. Harun'u dinlemediler. Musa bize dönünceye kadar buzağıya ibadet etmeye devam edeceğiz, dediler (Tâhâ, 20/91).

Hz. Musa (a.s), Tûr dağından dönünce, kavminin altın buzağıya tapmasını ve bu yüzden şirke düşmesini engelleyemediği gerekçesiyle Hz. Harun (a.s)'u şiddetli bir şekilde azarlamış; saçından ve sakalından çekip şiddetle sarsmıştı. Bunun üzerine Hz. Harun;

"Ey anam oğlu! Saçımı sakalımı çekme. Şüphesiz ben, 'İsrailoğullarının arasını açtın, sözüme uymadın demenden korktum' dedi." (Tâhâ, 20/92-94)

"…Ey anam oğlu, dedi. 'Kavim beni güçsüz buldu. Az kalsın beni öldürüyorlardı. Sen de bana böyle davranarak düşmanları sevindirme. Beni o zalimler topluluğu ile bir tutma.'" (A'râf, 7/150) diyerek özür diledi. Ve Hz. Musa'ya İsrailoğullarının kendisini dinlemediğini anlattı. Musa peygamber öfkelendi ve sonra Rabbe şöyle yalvardı:

"Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi kendi rahmetine dâhil et. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin." (A'râf, 7/151)

Hz. Harun hikmetler dolu tevhid mücadelesinde Musa peygamberle birlikte kavmine öğütlerde bulundu, kavminin nankörlüklerine göğüs gerdi.

Zaman geldi; Rabbine kavuştu, o da ölümü tattı.

Selam Harun (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. İBRAHİM İLE RABBİ HAKKINDA TARTIŞANIN DURUMU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ي حَٓاجَّ اِبْرٰه۪يمَ ف۪ي رَبِّه۪ٓ اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَۢ اِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ رَبِّيَ الَّذ۪ي يُحْي۪ي وَيُم۪يتُۙ قَالَ اَنَا۬ اُحْي۪ي وَاُم۪يتُۜ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَأْت۪ي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذ۪ي كَفَرَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰالِم۪ينَۚ

"Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir, öldürür' demiş; o da, 'Ben de diriltir, öldürürüm' demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, 'Şüphesiz Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir' deyince, kâfir şaşırıp kaldı. Zaten Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/258)

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bazı misal ve kıssalarla bizlerin birtakım gerçekleri daha iyi kavrayabilmemizi kolaylaştırır. Bu anlamda peygamberlerin tevhid ve tebliğ mücadelesinden de örnekler verir. Bunlardan biri de Hak peygamber Hz. İbrahim'in insanları Hakk'a davet esnasında karşılaştığı bir durumdur. Bize düşen Rabbimizin anlattığı bu gerçeklerden yola çıkarak verilmek istenen mesajları iyi kavramaktır. Rabbimiz biz insanları değişik şekillerde imtihan etmektedir.

Dünyaya gelen insanlar yokluk ve yoksullukla imtihan edildikleri gibi varlık ve iktidar verilerek de imtihan edilirler. Yüce Allah'ın elçileri ile yaptığı çağrıya karşı direnenler daha çok servet ve kudret sahipleri arasından çıkmıştır. Bunlar ellerindeki imkânların asıl sahibini ve kaynağını unutmuşlardır. Sahip oldukları geçici dünyevi güç, servet ve kudretle böbürlenerek şımarmışlardır. Bu gibiler, ellerindeki güç sayesinde her şeyi yapabileceklerini, her derde çare bulabileceklerini, Allah'a ihtiyaçları bulunmadığını zannederler. Bazıları daha da ileri giderek Allah'ın yaptığı şeyleri

* Dr. Bahattin AKBAŞ

kendilerinin yaptıklarını, yapabileceklerini iddia ederler, ilahlık iddiasına kalkışır, güçte kendilerine eşit olmayanları kul ve köle yerine koyup onları sömürürler.

Hz. İbrahim zamanında iktidarda olan hükümdar -ki, bazı kaynaklar bunun, Babil şehrini kuran ve kulesini yapan Nemrut olduğunu kaydetmiştir- Allah'ın elçisinin davetini kabul etmediği gibi onunla, Rabbi hakkında da tartışmaya girişmiş, onun sıfatlarının ve gücünün kendisinde de bulunduğunu iddia etmiştir. Yüce Allah, Nemrut'a servet ve iktidar vermeseydi "Allah'ın yaptıklarını yapabildiği" iddiasında bulunamayacaktı. Bu nimet ve imkânlar, Nemrut gibilerinde inkâra ve zulme, Dâvûd ve Süleyman (a.s) gibilerinde ise şükrana ve Allah'ın kullarına hizmet etmeye vesile olmaktadır.

Şüphe yok ki Nemrut, insanları öldürme ve diriltme gücüne sahip bulunmadığını bilmektedir. Buna rağmen sözü hakiki manasından saptırıp hak elçisinin davetine karşı çıkmasının gerçek sebebi saltanat tutkusudur. O, bu dini kabul etmesi hâlinde zulme ve sömürüye devam etme imkânını kaybedeceğini bilmektedir. Nemrut, idam mahkûmunu affetmeyi "insanı diriltmek", suçsuz bir insanı idam ettirmeyi de "diriyi öldürmek" saymıştır. Yüce Allah'ın öldürme ve yeni canlıları hayata getirme fiilinin açık şekilde gözle müşahedesi mümkün olmadığı için, Nemrut bunları yaptığını iddia etmek suretiyle Hz. İbrahim'e karşı çıkmış, bunları Allah'ın değil kendisinin yaptığını ileri sürmüştür.

Aslında rabbin hayat vermesi ve öldürmesinin manası başkadır ve bu manada Nemrut da, başkaları da ne diriltmeye ne de öldürmeye kadirdirler. Hatta ecelleri geldiğinde kendilerini ölümden kurtarmaya da güçleri yetmez. Ancak tartışmada sonuç almanın güçlüğünü gören Hz. İbrahim, herkesin gözleriyle gördüğü bir vâkıadan hareket ederek ikinci bir delil getirmiştir. Güneşin doğudan doğması ve batıda kaybolması açık bir gerçektir. Nemrut'tan önce de bu böyle olduğundan onun, "Bunu ben yapıyorum" demesi de mümkün değildir. Nemrut'un, iddiasında haklı ise yapabileceği şey, güneşin doğuş ve batış yerlerini değiştirmektir. Hz. İbrahim de bunu teklif etmiş, Nemrut söyleyecek söz bulamamış ve iddiasının asılsız olduğu açıkça ortaya çıkmıştır (Kur'an Yolu, I, 284, 285).

Şuna bütün kalbimizle inanıyoruz ki, Rabbimiz Allah'tır Hayat veren ve alan, güneşi, dünyayı, gezegenleri yörüngelerinde döndüren ancak O'dur. O'ndan başka ilah yoktur.

HZ. İBRAHİM: ALLAH'A İMAN VE TESLİMİYET ÖRNEĞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَاَلْقُوهُ فِى الْجَحِيمِ فَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَسْفَلِينَ

"Kavmi, 'Onun için bir bina yapın, (içinde ateş yakın) ve onu ateşe atın.' dedi. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları en alçak kimseler kıldık." (Sâffât, 37/97-98)

Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c)'ın "Halil/dost" diye nitelediği ulu'l-azm (büyük peygamberler) mertebesinde olan Hz. İbrahim (a.s)'in sağlam imanından, eşsiz mücadelesinden, ateşe atılmasından ve insanlık için örnek şahsiyetinden bahsetmek istiyorum.

Yüce kitabımız Kur'an'da ismi en çok zikredilen Hz. Musa (a.s)'dan sonra Hz. İbrahim (a.s) gelir. Yirmi beş surede yetmiş küsur defa Hz. İbrahim'in bizzat adı anılarak kendisinden bahsedilmiştir. Bu sebeple Hz. İbrahim'in hayatında bizim için önemli örnekler zikredilmiş ve bunlardan ibret almamız istenmiştir.

İbrahim (a.s), putlara tapan Keldânî kavmine/Babil'e peygamber olarak gönderilmiştir. Uzun süren davetinde başta (üvey) babası Azer olmak üzere toplumun birçoğu kendisine inanmamıştır. Hz. İbrahim (a.s), babasının bu durumuna kızmamış, ona darılmamıştır. İslam'a inanmayan biri olsa bile, bir babaya nasıl davranılması gerektiğini en güzel konuşma üslubuyla bizlere göstermiştir. Hatta onun için Allah'tan rahmet dileyerek babasına karşı şöyle demiştir:

"Esen kal! Senin için Rabbimden af dileyeceğim. Şüphesiz o, beni nimetleriyle kuşatmıştır." (Meryem, 19/47)

O dönemde milletin başında bulunan Nemrut, sahip olduğu servet ve saltanatıyla kendini ilâh sanmaktaydı. Tek Allah inancı hakkında Hz. İbrahim ile münakaşaya girişti. Kendisinin de öldürücü ve diriltici özellikte olduğunu ileri sürüdü. Bunun için de yanına çağırdığı iki adamdan birini öldürdü, birini de serbest bıraktı. Ayette bu konu şöyle dile getirilmektedir:

---

* Dr. Zafer KOÇ

"Allah, kendisine hükümdarlık verdi diye (şımarıp böbürlenerek) Rabbi hakkında İbrahim ile tartışanı görmedin mi? Hani İbrahim, 'Benim Rabbim diriltir, öldürür.' demiş; o da, 'Ben de diriltir, öldürürüm' demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, 'Şüphesiz Allah güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir' deyince, kâfir şaşırıp kaldı…" (Bakara, 2/258)

Bir gün Hz. İbrahim, kavminin tapmakta oldukları puthaneye gizlice girerek bütün putları paramparça etmiş, içlerinden sadece en büyüğünü sağlam bırakmıştı. Bu yaptığı öyle tehlikeli bir durumdu ki, putlara tapan bütün bir toplumu karşısına almak anlamına geliyordu. Nitekim putları bu hâle getirenin İbrahim (a.s) olabileceğini düşünmüşler, Hz. İbrahim (a.s)'i çağırıp yargılamışlardır. Korkusuzca sorulara cevap veren Hz. İbrahim;

"Belki bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalım!..." (Enbiya, 21/63) demiştir. Halk, putların cansız ve konuşamaz olduklarını bildiklerinden, Hz. İbrahim'e fikri bakımdan diyecek bir şey bulamamışlardır. Hz. İbrahim'in davasındaki samimiyetini, korkusuzluğunu ve üstün cesaretini gören kavmi, bilgi ile onu susturamayacaklarını anlayınca, ölümle hem de ateşe atarak yakmakla hak dini yok edeceklerini sanmışlar ve nitekim öylece yapmışlardır.

Büyük bir ateş hazırlanmış, ateşin alevi en şiddetli ve hararetli duruma geldiğinde Hz. İbrahim (a.s)'i mancınıkla fırlatıp ateşin ortasına atmışlardır. Ancak ateşin ve her şeyin sahibi olan Allah (c.c), ateşe şöyle emir verdi:

"Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet/zararsız ol!" (Enbiyâ, 21/69)

Hz. İbrahim (a.s), ateşe atılmak üzere iken Allah'a tevekkül ederek, "Hasbiyallah ve ni'me'l-vekil" yani "Bana Allah'ım yetişir. O ne iyi vekildir/yardımcıdır." diye dua etti. (Buharî, Tefsir, 13)

Mancınıkla havaya atıldığı sırada, Cebrail;

"Ey İbrahim Bir hacetin var mı?" diye sordu. Hz. İbrahim, Allah'tan başka hiçbir kimseden bir yardım beklemediğini ve her şeyini Rabbinin bildiğini söyleyerek tevekkülün en yüksek derecesinde idi. O anda Rabbine şöyle yalvardı:

"Ey Allahım! Sen, göklerde Tek'sin! Yerde de, Tek'sin! Ben de, yerde bir tek'im! Yerde, benden başka, Sana ibâdet edecek kimse yoktur…" (Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, I/157)

Şüphesiz ki, Hz. İbrahim'in hayatından alacağımız çok büyük örnekler ve dersler vardır. Ateşe atılarak yakılmak gibi bir işkenceye maruz kalan Hz. İbrahim, hiçbir korku duymamış, Allah'a teslim olmuştur. Nihayet böyle bir iman onu ateşten kurtarmış ve kurtuluşa ermiştir.

HZ. İBRAHİM'İN KONUKLARI VE BEKLENMEDİK BİR MÜJDE*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ اِبْرٰه۪يمَۢ

"Onlara İbrahim'in misafirlerinden de haber ver." (Hicr, 15/51)

Hz. İbrahim Kur'an-ı Kerim'de ismi bildirilen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in eşi Hz. Sâre'nin çocuğu olmuyordu. Bundan dolayı Hz. İbrahim eşinin muvafakatıyla Hz. Hacer ile evlenmiş ve bu evlilikten Hz. İsmail dünyaya gelmiştir. Hz. Hacer Hz. İsmail'i doğurunca kendisinin çocuğu olmadığından dolayı Sare üzüntü içerisine girmiştir. Daha sonra Hz. İbrahim ve Hz. Sare çok ileri yaşlardayken yüce Allah'ın bir lütfu olarak çocukları dünyaya gelmiştir. Bu çocuk da daha sonra kendisine peygamberlik görevi verilen Hz. İshak'tır. Hz. İshak'ın dünyaya geleceği Hz. İbrahim ve eşine melekler vasıtasıyla bildirilmiştir. Yaşlı çift böyle bir müjde ile karşılaşınca, çok şaşırmışlar, bu ihtiyar yaşlarında nasıl çocuklarının olabileceğini sormaya başlamışlardır. Bu hadise Kur'an-ı Kerim'de yukarıdaki ayetin devamında şu şekilde anlatılmaktadır:

"Hani misafirler İbrahim'in yanına girmiş ve 'Selam' demişlerdi. O da, 'Gerçekten biz sizden korkuyoruz' demişti. Onlar, 'Korkma, biz sana bilgin bir oğul müjdeliyoruz' dediler. İbrahim, 'Bana yaşlılık gelip çatmış iken beni mi müjdeliyorsunuz? Bana neyi müjdeliyorsunuz?' dedi. 'Biz sana gerçeği müjdeledik. Sakın ümitsizlerden olma' dediler. Dedi ki: 'Rabbinin rahmetinden, sapıklardan başka kim ümit keser?'" (Hicr, 15/52-56)

Melekler çocuk müjdelemeye gelince Hz. İbrahim'e selam vermişler, Hz. İbrahim onların selamını aldıktan sonra vakit geçirmeden onlara ikramda bulunmak için hazırlık yaparak, kızartılmış bir buzağıyı meleklere yemeleri için servis yapmıştır. Ancak, Hz. İbrahim meleklerin ellerinin buzağıya uzanmadığını görünce korkuya kapılmış, normal bir insan olmadıklarını hissetmeye başlamıştır. Bunun üzerine

---

* Dr. Burhan ERKUŞ

melekler Hz. İbrahim'e korkmamalarını kendilerinin Lût kavmini cezalandırmak için geldiğini ifade etmişler; orada bulunan Hz. İbrahim'in hanımına da İshak'ı ve ardından da Yakub'u müjdelemişlerdi (Bk. Hûd, 11/69-75).

Yaşlı bir anne babadan meydana gelen Hz. İshak, babası Hz. İbrahim'in vefatından sonra Şam dolaylarında peygamber olarak görevlendirilmiştir. Meleklerin müjdesine mazhar olan bu hayırlı evladı yüce Kitabımız şu şekilde dile getirmektedir:

"Biz onu salihlerden bir peygamber olarak İshak ile de müjdeledik. Onu da İshak'ı da uğurlu kıldık. Her ikisinin nesillerinden iyilik yapanlar da vardı, kendine apaçık zulmedenler de." (Sâffât, 37/112-113)

Hz. İbrahim'e yapılan bu beklenmedik müjdeden çıkarabileceğimiz en büyük ders, Allah'ın rahmetinden ümit kesmememiz gerektiğidir. Çünkü gerçek mümin Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez. Birtakım beklenti ve amaçları gerçekleşmediği zaman ümitsizlik ve hayal kırıklığına kapılmaz. Zira her şey Allah'ın kudreti dâhilindedir (Yâsîn, 36/82). Mümin, bir şeyin olmasını istediğinde o iş için gerekli olan sebepleri yerine getirdikten sonra Allah'a tevekkül eder. Allah'tan ümidini kesmez.

Hz. İbrahim'e müjde için gelen melekler de yüce Kitabımızın ifadesiyle Hz. İbrahim'e ümitsiz olmamasını söylemişlerdir. Hz. İbrahim de hiçbir zaman Rabbinin rahmetinden ümidini kesmemiş, kendisine çocuk müjdesi geldikten sonra şöyle dua etmiştir:

"Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir." (İbrahim 14/39)

HZ. İBRAHİM VE ATEŞLE İMTİHANI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ فَاَنْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"(İbrahim'in) kavminin cevabı, 'Onu öldürün veya yakın' demekten ibaret oldu. Allah da onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır." (Ankebût, 29/24)

Allah Teâlâ, bu ayet-i kerimede bizlere Hz. İbrahim'in başına gelen bir olayı haber vermektedir. O, tebliğle görevlendirilen her peygamber gibi görevini yerine getirmek için canla başla çalışmıştır. Başta babası Âzer olmak üzere kavminin çoğu ona inanmamıştır. Onların bu durumu Hz. İbrahim'i çok üzmüş, kavmine onları düşündürecek ve Allah'a inanmaya götürecek deliller sunmuştur.

Hz. İbrahim, kavmi bir bayram günü şehir dışına çıkınca en büyüğü hariç ibadethanelerindeki bütün putları parçalamış, onları düşünmeye sevk etmek için baltayı da en büyüklerinin boynuna asmıştır. Onlar geri gelip putların o hâlini görünce bunu Hz. İbrahim'in yaptığını düşünmüşler ve onu yakalayıp Nemrut'un huzuruna getirmişler ve; 'Bunları tanrılarımıza sen mi yaptın' diye sorguya çekmişlerdir. İbrahim (a.s)'de; "Hayır! Bunu şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bakalım!" (Enbiya, 21/63) demiş, onlar iç dünyalarında biraz düşünmüşler, Hz. İbrahim'i haklı bulmuşlar, ama biraz sonra eski inatlarına dönerek onu ateşe atarak yakmaya çalışmışlardır. İşte burada Hz. İbrahim büyük bir imtihan vermiştir: Ateşle imtihan!

Bu dünya hayatı hepimiz için bir imtihan dünyasıdır. İnsan olarak hepimiz dünya hayatında çeşitli şeylerle imtihan edilmekteyiz. Zaten Allah Teala, Mülk suresi ikinci ayetinde bizleri imtihan etmek için yarattığını ifade etmektedir. Bu imti-

---

* Dr. Mustafa KAHRAMAN

hanın temel noktası da kimin iyi amel işleyip kimin kötü amel işleyeceğini ortaya çıkarmaktır.

İşte bizler dünya hayatımızın en temel hareket noktası olan imtihan edilme gerçeği ile karşı karşıya olduğumuzu hiçbir zaman hatırımızdan çıkarmamalıyız. Ahiretimizin tarlası ve cenneti hak etmek için bir araç olan bu imtihan dünyasında pek çok şeyle imtihan edilmekteyiz. Bu imtihan bazen açlık, kıtlık, mal-mülk, makam-mevki, sağlık-sıhhat ve bazen de ailemiz, çocuklarımızla olmaktadır. Çocuğumuzun olması da bir imtihandır, olmaması da. Bu imtihanlardan, sıkıntılardan, zorluklardan peygamberler de hariç tutulmamışlardır. Hatta başta sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed olmak üzere, hayat hikâyeleri Kur'an'da anlatılan peygamberlere baktığımız zaman her birinin dünya hayatında çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldığına şahit olmaktayız. Hz. Muhammed'in 13 senelik Mekke hayatında çektiği sıkıntılar, Uhud'da, Reci ve Bi'r-i Maûne facialarında yaşadığı derin üzüntü, Hz. Eyyûb'un hastalığı, Hz. Yakup ve oğlu Hz. Yusuf'un başına gelen olaylar, Hz. Lût'un, Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın kavimlerinden çektikleri sıkıntılar ve daha niceleri.

İşte Hz. İbrahim'de dünya hayatında büyük bir imtihandan geçmiş, ateşle imtihan edilmiştir. Bu kolay, basit ve sıradan bir imtihan değildir. Hz. İbrahim, ateşe atılacağını ve ateşte yanacağını bile bile imanından vazgeçmemiştir. O, Allah'a güvenmiş, O'na dayanmış, yardımı ancak O'ndan beklemiştir. Bunun sonucu olarak da Allah ateşe *"Ey ateş! İbrahim'e karşı serin ve selamet ol"* (Enbiya, 21/69) diye emrederek içerisinde huzurla ibadet edilebilecek bir bahçeye dönüştürmüştür. Bu olayı gören başta Nemrut olmak üzere inkârcılar önce hayretler içerisinde kalmışlardır. Allah'a ve Hz. İbrahim'in peygamberliğine inanacakları yerde, diğer örneklerde olduğu gibi inkârlarına devam etmişlerdir. Bizler bu örnekte kalpten inanarak, sadece Allah'a güvenerek, O'na dayanarak, yardımı sadece O'ndan bekleyerek inananların sonunun ve mükâfatının nasıl olduğunu açık bir şekilde görmekteyiz.

Bizler de her zaman Allah'a güvenmeli, yardımı daima O'ndan beklemeli ve imanımızı Hz. İbrahim'in imanı gibi sağlam tutmalıyız. Bu imtihan dünyasında başımız dara düştüğü zaman, küçük bir sıkıntı ya da zorlukla karşılaştığımız zaman hemen Allah'a isyan bayrağını açmamalıyız. Her anımızla, her hâlimizle imtihan içerisinde bulunduğumuzu hatırımızdan çıkarmamalıyız. Dünya hayatında ateşin içerisine atılarak diri diri yanmaktan daha büyük imtihan ne olabilir ki. Başımıza bir bela, musibet, sıkıntı geldiği zaman sabretmeli, sıkıntımızı gidermesi için yüce Rabbimize el açıp yalvarmalıyız.

HZ. İLYAS (A.S) VE TEVHİD ÇAĞRISI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اَلَا تَتَّقُونَ اَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِق۪ينَۙ اَللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّل۪ينَ فَكَذَّبُوهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَۙ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَص۪ينَ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِر۪ينَ سَلَامٌ عَلٰٓى اِلْ يَاس۪ينَ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِن۪ينَ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِن۪ينَ

"Şüphesiz İlyas da peygamberlerden idi. Hani kavmine şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak Ba'l'e mi tapıyorsunuz?' Onu yalanladılar. Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka. Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık. İlyas'a selâm olsun. Şüphesiz biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız. Çünkü o bizim mümin kullarımızdandı." (Sâffât, 37/123-132)

İlyas (a.s), Kur'an-ı Kerim'de kendisinden kısaca bahsedilen peygamberlerdendir (Enâm, 6/85; Sâffât, 37/123). O, kavmini "Tevhid"e çağırdı ve milletine şöyle hitap etti:

"Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?"

"Yaratıcıların en güzelini, sizin ve geçmiş atalarınızın Rabbi olan Allah'ı bırakarak "Ba'l'e mi tapıyorsunuz?"

İlyas (a.s), tevhid inancından ayrılıp puta tapmaya başlayan İsrailoğullarına gönderildi. Ayet-i kerimede geçen "Ba'l" de Hz. İlyas'ın kavminin tapındığı putun ismiydi. Oturduğu şehirlerinin ismi "Bek" olan bu halkın, tapındıkları puttan dolayı şehirlerinin isminin "Ba'lebek" olduğu kaynaklarda rivayet edilmektedir (Suat Yıldırım, "Ba'l", DİA, IV, 553-554).

Puta tapan bu kavim, İlyas (a.s)'ın uyarmalarına kulak vermedi. İman etmedi. Tıpkı kendilerinden önceki peygamberlerin çağrısına uymayanlar gibi. Nitekim Kur'an-ı Kerim özellikle bu nokta üzerinde durmakta ve İsrailoğullarının zaman zaman nankörlük ettiklerine dikkatleri çekmektedir (Bakara, 2/83-85; Câsiye, 45/16-17).

* Dr. Ömer MENEKŞE

Hâlbuki o kutlu elçiler, ilimle ameli, hayatla ahlakı, hikmetle irfanı, dünya ile ahireti buluşturan ve barıştıran insanlık önderleri, hikmet ışığı ve hidayet rehberleriydi. Onlar, insanları küfrün bataklığından, bir olan Allah'ın tevhit yoluna, bilgi ve inancın aydınlığına çağırmıştı…

İşte İlyas, onların "En güzel Yaratıcı"yı bırakıp da, Ba'l'e tapmalarını, Tevhîd İnancı'nı temelinden yıkıp putperestliğe dönmelerini çirkin karşılamıştı. Hz. İlyas uzun bir mücadele verdi, ancak onları doğru yola çevirme imkânı elde edemedi; sonunda onu yalanlamak suretiyle hakkı red ve inkâr ettiler. Evet, " Onu yalanladılar" (Sâffât, 37/127).

Dünyada imansızlıklarının cezasını çekmiş olan bu halk âhirette de perişan olacaktı. Nitekim;

"Bu sebeple onlar (cehenneme) götürüleceklerdir." dendi. Ancak, her millete olduğu gibi onlar içinde de;

"Ancak Allah'ın ihlâslı kulları başka." idi.

İlyas (a.s) kendisinden sonrakiler için de anıla gelmişti. Çünkü Allah böyle dilemişti.

"Sonradan gelenler içerisinde ona güzel bir ad bıraktık.

İlyas'a selâm olsun."

Görüldüğü üzere ayetlerde; İlyâs (a.s)'ın, İsrâiloğullarını hakka davetinden bir özet verilmekte, O'nun çağrısından örnekler sunulmaktadır. Öncelikle Hz. İlyas'ın uyarıp davet ettiği milletinin Allah'tan korkmadıkları, kötülüklerden sakınmadıkları; aynı zamanda Allah'ı bırakıp putperestliğe döndükleri konuya giriş anlamında yer verilmektedir. Sonra da ana tema şöyle işlenmektedir:

1. İnsan eliyle yontulup şekillendirilen Ba'l ve benzeri putlar, ilâhî icat ve sanatın karşısında hiçbir anlam ve değer taşımaz. Çünkü kâinatı da, onda yer alan her varlığı da yaratan Allah'tır.

2. Allah gelip geçenlerin de, gelecek olanların da yegâne yaratıcısı ve terbiye edicisidir.

İlyâs (a.s)'ın teblîğ ve irşatta bulunduğu kavmin çoğu inkârda ısrar etmişse de, ona inananlar da olmuştur. Daha sonra hak ile batılın devamlı mücadele hâlinde olduğu gösterilmekte ve kıyamete kadar da bunun devam edeceğine, ancak batılın daima yok olmaya mahkûm olduğuna işaret edilmektedir. Böylece İlyâs Peygamber de görevini lâyıkıyla yerine getirerek ilâhî iltifata mazhar olmuş ve kendisinden sonra gelenlere şerefli bir isim bırakmıştır.

Sonuç olarak iyi bir ün, iyilere Allah'ın mükâfatıdır. O halde geride iyi bir isim, bu kubbede hoş bir seda bırakmak için çalışılmalıdır. Bunun önde gelen şartı da hiç şüphesiz imandır. İlyâs Peygamber gibi, hemen bütün peygamberler dünyada da, âhirette de Allah'ın selâm sıfatının tecellisine mazhar kılınmışlardır. Onlara dosdoğru uyan müminlerin de bu sıfattan nasiplerini alacaklarında hiç şüphe yoktur.

Selam İlyas (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. İSA VE RUHBANLIK OLAYI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِع۪يسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْج۪يلَ وَجَعَلْنَا ف۪ي قُلُوبِ

الَّذ۪ينَ اتَّبَعُوهُ رَاْفَةً وَرَحْمَةًۜ وَرَهْبَانِيَّةًۨ ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا

رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَاۚ فَاٰتَيْنَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْۚ وَكَث۪يرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

"Sonra bunların peşinden ard arda peygamberlerimizi gönderdik. Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik ve kendisine uyanların kalplerine şefkat ve merhamet duygusu koyduk. (Kendiliklerinden) icat ettikleri ruhbanlığa gelince; biz onu onlara farz kılmamıştık. Allah'ın rızasını kazanmak için onu kendileri icat etmişlerdi. Fakat ona da gereği gibi uymadılar. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik. Fakat onlardan birçoğu da fasık kimselerdir." (Hadîd, 57/27)

Müslümanlar olarak Allah'ın seçtiği tüm peygamberlere ve onlara indirilen kitaplara inanırız. Bütün peygamberler, gönderildikleri toplumları tevhîd inancına çağırmış ve kendilerinden sonra gelecek Allah elçilerinin davetine de uymayı tavsiye etmişlerdir. Kur'an'da ismi sıkça geçen; gerek yaratılışı ve gerekse ölümü oldukça sırlı olan peygamberlerden birisi de Hz. İsa (a.s)'dır. İslam'a göre, Hz. İsa, Meryem'den babasız dünyaya gelmiş bir peygamberdir.

"Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah, onu topraktan yarattı. Sonra ona 'Ol!' dedi ve oluverdi." (Âl-i İmran, 3/59)

O, İsrailoğullarını hak dine ve tevhid inancına davet eden ve son peygamberin gelişini haber veren bir müjdecidir. Kur'an'da, *" Hani, Meryem oğlu İsa, Ey İsrail oğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayan ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim demişti."* (Saff, 61/6) diye belirtilmektedir.

---

* Ömer ÖNEN

Hz. İsa'nın ölümü ile ilgili olarak Kur'an'da şu bilgiler verilmektedir:

"Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük' demeleri yüzünden (onları lânetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Bilakis Allah onu (İsa'yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir." (Nur, 157-158)

Ruhbanlık; insanlardan uzaklaşıp riyazete çekilerek dünya zevklerini terk etmek ve kendini aşırı bir şekilde ibadete vermek demektir. Ruhbanlık, Hıristiyanlara özgü bir anlayıştır. Hz. İsa'dan sonra, gördükleri baskı ve zulüm sebebiyle bir kısım Hıristiyanlar toplumsal hayattan soyutlanarak, edindikleri özel mekânlara çekilmişler ve kendilerini ibadete adamışlardı. Zamanla, bir yaşayış biçimi olarak, Hıristiyanlığın bünyesinde yerleşen bu uygulamaya ruhbanlık, uygulayanlara da ruhban adı verildi.

Ruhbanlar, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek ve hayatın yozlaştırıcı unsurlarından uzakta kalabilmek için bu geleneği benimsemişlerdi. Bunlar, inzivaya çekilmek, hiç evlenmemek, ruhsal arınma, dünyaya önem vermeme, bir lokma ve bir hırka yeter gibi bir anlayış içerisinde hayatlarını sürdürüyorlardı. Düşünceleri ve ruhlarını her türlü ihtirastan arındırıp varlıklarını tümü ile Allah'a adayacaklardı. Sonraları bu düşünce uygulamada amacından uzaklaştı, birtakım ruhsuz törenlere ve biçimsel şenliklere dönüştü. Üçüncü asırdan itibaren evlenmeyi bir fitne olarak görmüşler ve evlenmemişlerdi. Bu ve benzeri düşünceler nedeniyle Hıristiyanların birçoğu bu ruhban sınıfını kabul etmemektedirler.

Ruhbanlık, İslamî bir davranış olmadığı gibi, hak dinlere de nispet edilemez. İslam, dünyayı terk etmeyi değil, dünya ve ahiret dengesini sağlamayı, Allah'ın dinini yeryüzüne hâkim olması ve Allahın isminin yüceltmesini amaçlar. İslam'ın gayesi, insanları her türlü fitne ve fesattan korumaktır. İslam'da ruhbanlık olmadığı gibi, ayrıcalıklı din adamı sınıfı, günahları bağışlama, dinden çıkarma (aforoz) ve cennet belgesi verme yetkisi de yoktur.

Kul, rabbine arada hiçbir vasıta olmadan yönelebilmelidir. Peygamberin görevlerinden biri de, din ve dünya işlerini birlikte yürütmek, yüce Allah'ın mesajını bütün insanlara duyurmak, Allah'ın emirlerini yeryüzünde hâkim kılmaktır. Müslüman olarak bizim görevimiz, yüce Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket etmek ve bütün peygamberleri ve getirdiklerini kabul etmektir.

HZ. İSMAİL (A.S): TESLİMİYET ABİDESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاذْكُرْ فِى الْكِتَابِ اِسْمٰع۪يلَۘ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّاۚ

وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِۖ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّه۪ مَرْضِيًّا

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi. Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi. Rabbi'nin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı." (Meryem, 19/54-55)

Kur'an-ı Kerim'de adı zikredilen peygamberlerden biri olan Hz. İsmail (a.s), bir teslimiyet abidesidir. Önce bir müjde olarak, ardından babası Hz. İbrahim'in, annesi Hâcer'in ve manevi annesi Sare'nin sınandığı bir imtihan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. İsmail, Hz. İbrahim'e saçı sakalı ağardığı bir zamanda verilen bir müjdeydi, fakat bir son değil yepyeni bir başlangıçtı. Onun ardından "İshak" gelecekti "Sare" anneden.

Hz. İsmail'in neslinden son peygamber Hz. Muhammed, Hz. İshak'ın neslinden Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Harun ve daha nice peygamberler gelecekti.

Hz. İbrahim (a.s), Allah'a kendine sâlih bir evlat vermesi için dua etmişti. Allah da onun duasını kabul ederek ona İsmail (a.s)'i bahşetmişti. Nitekim Hz. İbrahim de öyle diyordu:

"Hamd, iyice yaşlanmış iken bana İsmail'i ve İshak'ı veren Allah'a mahsustur. Şüphesiz Rabbim duayı işitendir." (İbrahim, 14/39)

Ardından daha adı dahi konulmamış Mekke yolunda çıkar karşımıza. Çölde ağır aksak ilerleyen iki silik iz. Bir yanda nebi İbrahim (a.s), diğer yanda cefâkâr anne Hâcer ve elde bir küçük bebek: İsmail.

---

* Dr. Ömer MENEKŞE

Allah'ın emriyle konaklayan, Allah'ın emriyle ilerleyen ve Hicaz'a doğru yol alan bir küçük kafile. Her taraf ıssız ve susuz.

Hz. İbrahim Allah Teâlâ'nın emriyle hanımı Hâcer ve oğlu İsmail'i Kâbe'nin daha sonra inşa edildiği yere yakın bir yerde büyük bir ağacın yanına bıraktı. Yanlarına bir dağarcık hurma ve biraz su koydu.

Hz. İbrahim dönüp giderken Hâcer, "Ey İbrahim, bizi bu ıssız ve kimsesiz vadide bırakıp da nereye gidiyorsun?" dedi. Hâcer tekrar, "Ey İbrahim! Bizi burada bırakmanı sana Allah mı, emretti?" diye seslendi. Hz. İbrahim, "Evet Allah emretti" deyince, Hâcer, "Öyleyse Allah bize yeter, bizi o korur" diyerek Allah'a tevekkül etti. Hz. İbrahim de Beytullah'a dönerek şöyle dua etti:

"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler." (İbrahim, 14/37)

Aradan günler geçti. Yanlarındaki su ve hurma bitti. Etrafta kimseler yoktu, çocuk susuzluktan ağlıyordu.

İşte, bu çöl ikliminde, susuzluktan kıvranan çocuğunun hayatından endişe duyan ve belki bir su bulurum umuduyla iki tepe (Safa ve Merve) arasında koşuşturan ve dilinde dua Allah'a yalvaran Hâcer; Allah'a güvenin ve sabrın sınavında…

İşte bu sabrın hediyesi zemzem ve sa'y; artık iki direk arasından ibaret kalan o büyük semboller Safa ve Merve…

Ardından yine sınav ve yine o teslimiyet:

İsmail *"Babacığım, emrolunduğun şeyi yap. Allah'ın dilemesiyle beni sabredenlerden bulacaksın."* (Sâffât, 37/102) dedi.

Babası, "Yavrucuğum, rüyamda seni kurban ettiğimi gördüm. Bir düşün, ne dersin" diyordu. O güzel dilde işte bu teslimiyet. Bu teslimiyetin hep birer hediyesidir: Kurban, Kâbe, Hacc.

"Hani İbrahim ve İsmail evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor ve şöyle dua ediyordu:

"Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin. Ey rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın." (Bakara, 2/127-128)

İşte bu duanın bir sonucuyum ben diyordu Hz. Peygamber. Ardından bir çağrı da sevgili Peygamberimize geliyordu:

"Kitap'ta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resûl, bir nebî idi." (Meryem, 19/54)

İşte bir resûlün örnek alınıp hayata aktarılsın diye Kur'an-ı Kerim'de anlatılan hayatı...

Ayette sözünde durmanın önemine işaret edilmiş, ahde vefa erdemiyle temayüz eden Hz. İsmail övülmüştür.

Hz. İsmâil, Allah'ın verdiği nimetlerin kadrini bilerek ruhunu güzelliklerle bezemeye ve rabbinin buyruklarına mutlak bir teslimiyet içinde görevini yerine getirmeye çalışmış, böylelikle Allah'ın rızâsını kazanmıştı. Halkını dinin direği olan namazı kılmaya ve toplumsal dayanışmayı sağlayan zekâtı vermeye teşvik etmişti.

Hz. İsmail'in kurban edilmek üzere boynunu bıçağa uzatması ve başta Rabbine, sonra da babasına itaat etmesi gençlerimiz için iman, itaat ve teslimiyette mükemmel bir örnektir. Bu şekilde teslim olanı Allah yarı yolda koymaz. Onların yâr ve yardımcısıdır. Zira en büyük ibadet, yaratılış amacımız olan âlemlerin rabbi olan Allah'a teslim olmaktır.

Selam İsmail (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. LÛT VE KAVMİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالُوٓا اِنَّٓا اُرْسِلْنَٓا اِلٰى قَوْمٍ مُجْرِم۪ينَۙ

"Şöyle dediler: Şüphesiz biz suçlu bir millete gönderildik." (Hicr, 15/58)

Hz. Lût Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerdendir. Hz. İbrahim'in kardeşi Hârân'ın oğludur. Filistin yakınlarında bulunan Lût gölü civarındaki Sedum (Sodom) halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Buradaki halka Hz. İbrahim'in dinini tebliğ etmekle görevlendirilmiştir.

Hz. Lût'un peygamber olarak gönderildiği Sedum halkı ahlaken çirkin ve kötü suçu işliyorlardı. Bunlar, cinsî sapıklık içerisindeydiler. Eşleri kadınları bırakıp erkeklerle düşüp kalkıyorlardı ki bu gün buna livata-homoseksüellik denmektedir. Hz. Lût, halkını bu çirkin davranışlarda bulunmamaları konusunda uyarmış, onlara daha önce hiçbir topluluk tarafından yapılmayan, kadınları bırakıp da erkeklerle ilişki kurma davranışını terk etmelerini, bunun bir aşırılık (A'râf, 7/80-81) ve cahillik (Neml, 27/55) olduğunu söylemiş; yine büyük bir azgınlık göstergesi olan yol kesme eylemlerine de son vermelerini istemiştir (Ankebût, 29/29).

Hz. Lût eşi dâhil hiç kimseye söz geçirememiş, kavmi tarafından yalanlanmıştır. Hatta halkı Hz. Lût'u, onları eleştirme ve ikazlarından vazgeçmediği takdirde sürgün etmekle tehdit etmişler (Şu'ara, 26/167); onun davetiyle alay ederek, peygamberlerini yalanlayan tüm toplulukların söylediği gibi, şayet söyledikleri gerçekse kendilerine azap getirmesini istemişlerdir (Ankebût, 29/29). Bunun üzerine Hz. Lût, *"Rabbim, beni ve ailemi bunların yaptıklarından kurtar"* (Şu'ara, 26/169) diyerek yüce Yaratanımızdan yardım istemiştir (Ankebût, 29/30).

Hz. Lût ve kavmi arasında yaşanan bu olayların ardından yüce Rabbimiz Hz. Lût'un kavmini cezalandırmak üzere elçi melekler göndermiştir. Melekler önce çocuk müjdesi vermek için Hz. Lût'un amcası Hz. İbrahim'e uğramışlar, daha sonra Lût kavmine gitmişlerdir. Hz. İbrahim ile elçi melekler arasındaki konuşma başta okuduğumuz ayet ve devamında yüce Kitabımızda şu şekilde dile getirilmektedir: Bunun üzerine Allahu Teala, Hz. Lût'un öğütlerine ve davetine uymayan kavmini

---

* Dr. Burhan ERKUŞ

yok etmek üzere "elçiler" (melekler) görevlendirdi. Melekler, önce Hz. İbrahim'e uğradılar ve orada Hz. Lût'un kavmini cezalandırmak üzere geldiklerini söylediler. Hz. İbrahim'in Hz. Lût'un da o kavmin içinde bulunduğunu söylemesi ve endişe duyması üzerine melekler, karısı hariç Hz. Lût ve ailesinin bu cezalandırmadan etkilenmeyeceğini söylediler (Ankebût, 29/31-32).

Melekler Hz. İbrahim'in yanından ayrılıp Hz. Lût'un bulunduğu kasabaya gidince Hz. Lût onların kim olduğunu bilemedi ve kavminin bu misafirleri taciz etmesinden endişe ettiği için gerginlik ve sıkıntı yaşamaya başladı (Hûd, 11/77). Daha sonra endişe ettiği durum başına geldi ve misafirlerin geldiğini duyan azgın halk gelerek (Hicr, 15/67) Hz. Lût'un misafirlerine cinsel tacizde bulunmaya başladılar (Kamer, 54/37). Bunun üzerine Hz. Lût onlara, kendisini misafirlerinin yanında mahcup etmemelerini, Allah'tan korkmalarını söylemiş (Hicr, 15/68-69); şayet isterlerse kendi kızlarını onlara nikâhlamayı önermiştir (Hûd,11/78). Gözü dönmüş halk, Hz. Lût'un bu teklifini geri çevirmiş, azgınlıklarına devam etmişlerdir. Hz. Lût'un, sığınacak bir yer arayacak kadar darda kalması (Hûd, 11/80) üzerine melekler kendilerinin Allah'ın elçisi olduğunu belirtip bu azgın topluluğun hiçbir zarar veremeyeceğini söylemişler ve onu sakinleştirmeye çalışmışlardır (Hûd, 11/81).

Bütün bu yaşananların ardından artık Allah'ın azabının vakti gelmişti. Elçiler Hz. Lût'a, eşi hariç aile bireylerini alarak geceleyin bulunduğu şehirden ayrılmalarını istediler. Zira inanmadığı için Hz. Lût'un eşi de Allah'ın azabına uğrayanlardan olacaktı (Hûd, 11/81). Daha sonra yüce Rabbimizin emri gerçekleşti ve yığın yığın yağan sert taşlarla Hz. Lût'un kavmi helak edildi (Hûd, 11/82-83). Yüce Kitabımız, bu cezalandırmada gerçekleri görebilen insanlar için ibretler olduğunu belirtmekte, helak edilen o şehrin kalıntılarının hâlâ durmakta olduğunu haber vermektedir (Hicr, 15/73, 77).

Hz. Lût'un bu kıssasından almamız gereken önemli dersler vardır. Öncelikle yaşantımızda Sünnetullah diye ifade eden yüce Allah'ın koyduğu prensiplere uygun hareket etmemiz gerekir. Zira aynı cinsten insanların cinsel birliktelik yaşaması Allah'ın koyduğu temel kurallara aykırı olup insan haysiyet ve şerefiyle bağdaşmayan bir durumdur. Bu durum tarihte bir toplumun toplu olarak cezalandırılmasına vesile oluyorsa bunun ne derece büyük bir günah olduğunu bilmemiz gerekir. Yapanları da toplum olarak düzeltmek için elimizden geldiğince çaba sarf etmemiz gerekir. Öte yandan insan her ne kadar mahlûkatın en şereflisi olarak yaratılmışsa da sınır tanımazlığın onu nerelere götüreceği bu kıssada açıkça ortaya çıkmaktadır. Hz. Lût kıssasında olduğu gibi tarihte toplu olarak helak edildiği bize yüce Kitabımızda haber verilen diğer toplumların da suçları farklı olsa bile ortak noktalarının sınır tanımazlık olduğunu söyleyebiliriz. Bu yüzden davranışlarımızda aşırıya gitmemeli, haram helal sınırının dışına çıkmamalıyız.

HZ. MERYEM: İFFET ABİDESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنّ۪ي نَذَرْتُ لَكَ مَا ف۪ي بَطْن۪ي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنّ۪يۚ اِنَّكَ اَنْتَ
السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي وَضَعْتُهَٓا اُنْثٰىۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْۜ وَلَيْسَ
الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰىۚ وَاِنّ۪ي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنّ۪ٓي اُع۪يذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّج۪يمِ

"Hani İmran'ın karısı, 'Rabbim! Karnımdakini sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin' demişti. Onu doğurunca 'Rabbim' dedi, 'Onu kız doğurdum.' -Oysa Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir- Erkek, kız gibi değildir. Ona Meryem adını verdim. Onu ve soyunu kovulmuş şeytandan senin korumana bırakıyorum." (Âl-i İmran, 3/35-36)

Hz. Meryem, Allah tarafından insanlara rehberlik yapmak üzere gönderilen peygamberlerden birisi olan Hz. İsa'nın annesidir. Hz. İsa Kudüs'e yakın bir beldede Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya geldi. Bu doğum, yüce Rabbimizin bir mucizesidir.

Hz. Meryem Kur'an'da özel olarak adı geçen ve bir sureye ismi verilen, mübarek ve müstesna bir şahsiyettir. Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in on dokuzuncu sûresi Meryem sûresidir. Hz. Meryem, Kur'an'da ismiyle anılan yegâne kadındır. Babasının adı İmran'dır (Âl-i İmrân, 3/35; Tahrîm, 66/12). Kur'an'da, annesinin adı verilmeden İmran'ın karısı diye bahsedilir. Yüce Allah Hz. Meryem'i taltif etmiş, onu övmüş ve yetiştirmiştir. Melekler ona, *"Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına üstün kıldı. Rabbine ibadet et, secdeye kapan, eğilenlerle beraber sen de eğil"* diye tavsiyelerde bulunurlar (Âl-i İmrân, 3/37, 42-43).

Yüce Rabbimiz Kur'an'da, Hz. Meryem'i ve oğlu Hz. İsa'yı dünyaya getirişini bizlere özetle şöyle anlatır:

---

* Dr. Bahattin AKBAŞ

"(Ey Muhammed!) Kitapta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germişti. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü. Meryem, 'Senden, Rahman'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme),' dedi. Cebrail, 'Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim,' dedi. Meryem, 'Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım halde, benim nasıl çocuğum olabilir?' dedi. Cebrail, 'Evet, öyle.' Rabbin diyor ki, 'O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir,' dedi. Böylece Meryem çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi. Doğum sancısı onu bir hurma ağacına yöneltti. 'Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım!' dedi. Bunun üzerine (Cebrail) ağacın altından ona şöyle seslendi: 'Üzülme, Rabbin senin alt tarafında bir çay akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan, 'Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım' de. Kucağında çocuğu ile halkının yanına geldi. Onlar şöyle dediler: 'Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Hârûn'un kız kardeşi! Senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi.' Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir).' Hakkında şüpheye düştükleri hak söze göre Meryem oğlu İsa işte budur." (Meryem, 19/16-34)

Yüce Rabbimiz, Tahrîm suresi 12 ayetinde de, "İmrân kızı Meryem'e ruhumuzdan üfledik" buyurarak Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya nasıl hamile kaldığını bizlere anlatır.

Hz. Meryem, Kur'an'da ve hadislerde en çok övülen kadınların başında gelir. O iffet, ismet ve takva gibi faziletleri kendinde toplamış bir şahsiyettir (Âl-i İmrân, 3/45; Enbiyâ, 21/91; Tahrîm 66/12). Hz. Meryem bedenî ve ruhî saflığı, kendini Allah'a ibadete adaması, iffet ve namusunu koruması sebebiyle "Betül" diye isimlendirilir. Betül ayrıca manevî mükemmellikle birlikte fizikî güzelliği de ifade ettiği için Hz. Meryem, zamanının en güzel ve en mükemmel kadını olarak anıldı (Lisânü'l-'Arab, "btl" md.; Hâzin, I, 273). Ayet-i kerimeye göre Meryem tertemiz bir kadındı (Âl-i İmrân, 3/42). Sevgili Peygamberimiz bir hadisinde Hz. Meryem'in Âsiye, Fâtıma ve Hatice ile birlikte cennet kadınlarının önde gelenlerinden olduğunu söylemiştir (Müsned, III, 64,80, 135). Bir başka hadisinde ise *"Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı İmran kızı Meryem, bu ümmetin kadınlarının en hayırlısı da Hatice'dir"* buyurulur (Buharî, "Şehâdât", 30, "Enbiyâ, 3", 32, 45-46, "Menâkıbü'l-Ensâr", 20).

HZ. MERYEM VE OĞLU İSA MESİH*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُٓ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَٓا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَع۪ينٍ۟

"Meryem oğlu İsa'yı ve annesini büyük bir mucize kıldık ve her ikisini de oturmaya elverişli, akarsulu yüksek bir yere yerleştirdik." (Mü'minûn, 23/50)

Hz. Meryem, insanlık tarihinin en önemli sembol şahsiyetlerinden biridir. O, iffetin, dindarlığın, hanımefendiliğin, sabrın, tahammülün ve anneliğin simgesidir. Hz. Meryem'in annesi, Meryem daha doğmadan onu kayıtsız şartsız Allah'a adamıştı (Âl-i İmrân, 3/35). O dönemde Kudüs'teki tapınakta ibadet ile dolu bir hayat yaşamaları için erkek çocukların Allah'a adanması bir âdetti. Fakat Meryem'in annesi Hanna ne bilecekti ki, karnında taşıdığı yavru, bir kız çocuğu idi (Âl-i İmrân, 3/36). Allah bu güzel adağı kabul edip onu teyzesinin kocası Zekeriya'nın himayesinde tıpkı nadide bir çiçek gibi yetiştirdi (Âl-i İmrân, 3/37).

Zekeriya tapınakta küçük çocuk için, ancak merdivenle ulaşılabilen bir mihrap inşa etmişti (Taberî, *el-Câmî,* III, 246). O, ne zaman Hz. Meryem'in yanına, mihraba girse Meryem'in yanında yiyecek bulurdu. Çünkü Allah'ın hesapsız rızkı Hz. Meryem'e lütuf olarak geliyordu (Âl-i İmrân, 3/37).

İffet ve dindarlığın, şahsında toplandığı hanımefendi, evli değildi. Fakat bir gün Allah'ın emriyle Melek Cebrail, hiç evlenmemiş olan bu hanıma Allah'ın ruhunu üfledi (Meryem, 19/18-22). İmran'ın kızı Meryem, artık Allah'ın kelimesine, mucize çocuğa hamileydi. Bu çocuk, tıpkı atası Âdem gibi harikulade olarak babasız dünyaya gelecekti (Âl-i İmrân, 3/59). Artık İsa Peygamber, dünyayı aydınlatmaya geliyordu. Kral Agustus'tan sonraki kırk ikinci yılda, Julius Sezar'ın Roma imparatoru olduğu dönemde, İsa Mesih, Filistin'de Beytüllahim (Bethlehem)'de dünyaya geldi (Nesaî, "Salat",1).

Bazıları Hz. Meryem'i iffetsizlikle suçladı (Nisâ, 4/156). Nasıl olur da, babasız bir çocuk dünyaya gelirdi ki? Ağaç tohumsuz olur muydu? Bulut olmadan yağmur ya-

---

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

ğar mıydı? Olmazdı işte! Allah'ın yeryüzünde kılı kırk yaran tabiat kanunları vardır, elbette! Fakat Allah bazen tabiat kanunlarının dışında iş yapar. Buna da mucize denir. İsa Mesih'in doğumu da, Salih Peygamber'in kayadan çıkan devesi gibi, Musa Peygamber'in yılana dönüşen asası gibi, Efendimiz Muhammed aleyhisselâmın İsrâ'sı gibi bir mucizeydi. Ne yazık ki, maddeci düşüncenin etkisi altında olan çoğu insan mucizeleri kavrayamaz.

Tüm kadınların örnek almaları gereken iffet timsali, adanmış kadın, iftiralara karşı sabretti. İftiracılara kundaktaki çocuğu gösterdi. İsa Peygamber, daha bebekken onlarla konuştu, peygamberliğini yüzlerine haykırdı (Âl-i İmrân, 3/46; Mâide, 5/110).

Roma, o dönemde putperestti. İsa Peygamber, Allah'ın birliğini insanlara anlatmak üzere gönderilmişti ve bu görevi yerine getirirken, her peygamber gibi eziyet ve işkenceye maruz kaldı. Bir avuç insan O'na inandı (Âl-i İmrân, 3/52-53). İnançsızlara göre, O'nu susturmanın en iyi yolu öldürmekti. Denediler de bunu. Fakat Allah onları şaşırttı ve İsa Peygamber diye çarmıha bir başkasını astılar (Nisâ, 4/157). Allah, bir mucizeyle bu dünyaya gönderdiği Peygamberini yine bir mucizeyle çekip almıştı, katına (Nisâ, 4/158). Başı mucize, sonu mucize Resul, insanlığa İncil'i, Müjdeyi armağan ederek çekilmişti, Allah katına. Fakat insanlar rahat durmadılar. Kutsal kitaplar hidayet bulmak için değil de, birilerinin maddî çıkarlarına hizmet etmek için gönderilmiş gibi, tahrife koyuldular İncil'i! Oysa İncil, kendi gibi bir müjde olan iki kitabı tasdik ediyordu. Kendinden önceki Tevrat'ı ve kendinden sonraki Kur'an'ı (Âl-i İmrân, 3/50). Üstelik İncil, Adı Ahmed olan bir Peygamberin geleceği haberini vererek, insanlığa verilebilecek en büyük müjdeyi veriyordu (Sâff, 61/6).

Pek çok kişi ya İsa Mesih'e hiç inanmadı ya da onun tebliğ ettiği Allah'ın birliği inancını çarpıtarak, 'Allah üçtür' iddiasında bulundu. İsa Peygamber'in babasız doğuşunu anlayamadılar ve 'İsa, Allah'ın oğludur' dediler (Nisâ, 4/171; Mâide, 5/72; Tevbe, 9/31). Oysa Hz. İsa, Allah'ın kulu ve peygamberidir ve Allah her şeyden yücedir. İsa Peygamber insanlardan Allah'a inanmalarını, O'na kulluk etmelerini istemişti (Zuhruf, 43/63-64). Ve İsa Peygamber, (Allah) bana, anneme iyi davranmamı emretti. Beni bedbaht ve zorba kılmadı' demişti (Meryem, 19/32).

Hiçbir peygamber Allah'ın emirlerini bildirme bakımından diğerinden farklı değildir. Fark sadece uygulamadaki bazı ayrıntılarda olabilir. İsa Peygamber de kutlu peygamberlik zincirinin en güzide halkalarından biridir. O, dünyaya adalet, barış, huzur ve imanı armağan etmek istedi. Ona reva görülen, ateşe atıldığında atası İbrahim Peygambere reva görülenle ya da son peygamber Muhammed (s.a.s)'e karşı yapılan eziyetlerle aynıdır. Annesi Hz. Meryem'e yapılan iftiranın Hz. Aişe'ye yapılan iftirayla aynı olduğu gibi.

Yollarına gül sermek gereken bu kutlu peygamberlerin yollarına diken serpildi. Karşılarında saygıyla eğilip hayırla anılması gereken anneler incitildi. İnsanlık tarihi bu tür zorbalıklarla doludur. İnsan suretinde olan, fakat ruhî melekelerini yitirmiş insanlar, peygamberlere, Peygamber eşlerine, Peygamber hanımlarına iftira ederken, aslında kendilerine verilen müjdeyi, başlarına gelecek azapla değiştirdiklerinin farkında olsalardı, aynı şeyi yaparlar mıydı?

İnsanlık, İsa Peygamber'den Allah'ın birliğini, anneye nezaketi, vefayı ve sabrı öğrendi. Dünyanın en büyük imparatorluğu size karşı da olsa, Allah'a sığınıldığında en güçlünün siz olduğunu öğretti. Ve Allah istemedikçe kimsenin canının alınamayacağını!

İsa Peygamber beşikte konuştuğu gibi, bir ibret vesikası olarak, sanki hâlâ bizimle konuşuyor. Çünkü o, Allah'ın kelimesi! (Enbiyâ, 21/91).

Kur'an'ın tüm insanlığa verdiği mesajı bir daha hatırlayalım:

"De ki 'Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilah edinmesin.' Eğer onlar yine yüz çevirirlerse, deyin ki: 'Şahit olun, biz Müslümanlarız.'" (Âl-i İmrân, 3/64)

O halde, selam olsun İsa Peygamber'e!

Selam olsun Musa Peygamber'e!

Ve selam olsun sevgililer sevgilisi Muhammed'e!

HZ. MERYEM VE BEŞİKTE KONUŞAN BEBEK İSA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَاَشَارَتْ اِلَيْهِؕ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِى الْمَهْدِ صَبِيًّا قَالَ اِنّ۪ى عَبْدُ اللّٰهِۜ اٰتَانِىَ الْكِتَابَ وَجَعَلَن۪ى نَبِيًّاۙ

"Bunun üzerine (Meryem, çocukla konuşun diye) ona işaret etti. 'Beşikteki bir bebekle nasıl konuşuruz?' dediler. Bebek şöyle konuştu: 'Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı.'"
(Meryem, 19/29-30)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, gerek peygamberlikten öncesinde ve gerekse peygamberlikten itibaren yüce Yaratıcının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Yerine göre bunların aileleri de harikulade bir tarzda Allah (c.c) tarafından desteklenmiştir. Kur'an'da anlatılan Hz. İsa (a.s)'nın doğumu ve annesi Hz. Meryem'in buna karşı tutumu bu hadiselerin tipik bir örneğidir. Hz. Meryem, Allah'ın güç ve kudretinin eseri olarak, oğlu İsa'ya babasız bir şekilde hamile kalmış ve bebek İsa babasız olarak dünyaya gelmiştir. Yüce Yaratıcının hazırladığı bir senaryo olarak, Hz. İsa'nın henüz doğduğu günlerde beşikte iken konuşması olayı, hem o günlerde kavmine karşı zor durumda kalan annesi Meryem'i töhmetten kurtaran, hem de ileride "İsa Allah'ın oğlu" iddiasıyla (Bakara, 2/116; Mâide, 5/72-73) tevhid çizgisinden sapan Hıristiyanların bu batıl iddialarını yıllar öncesinde çürütmeyi amaçlamıştır.

Kur'an'da anlatıldığına göre Hz. Meryem, İmran'ın kızıdır. İmrân ailesi, dünyada Allah tarafından seçilmiş olarak Hz. Âdem, Hz. Nuh ve Hz. İbrahim'in soyundan gelmektedir. Meryem'in annesi olan İmran'ın karısı, kızı Meryem'e hamile olduğunda, karnındaki yavrusunu Allah'a hizmet için adadığını ilan etmiştir. Meryem

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

dünyaya geldiğinde Zekeriya (a.s), Allah Teâlâ tarafından onun bakım ve gözetimi ile görevlendirilmiştir. Buna rağmen Meryem, harikulade bir şekilde kendisine temel ihtiyaç maddeleri gönderilerek Allah tarafından rızıklandırılmıştır (Âl-i İmrân, 33-37; bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, II, 305). Küçüklüğünden itibaren Zekeriya (a.s)'nın mescidinde kendini ibadete veren Hz. Meryem, Allah'ın özel olarak seçtiği, ruhunu temizlediği ve kulluğuna davet ettiği has kullarındandır (Âl-i İmrân, 42-43).

İnsanlardan uzak bir şekilde mescitte hususi bir odaya kapanan Hz. Meryem'e Allah Teâlâ bir gün, Cebrail (a.s)'i gönderir. Hz. Meryem, kendisine insan suretinde görünen Cebrail'den korkar ve bir kötülük etmesinden Allah'a sığınır. Cebrail (a.s), olayın iç yüzünü açıklayarak, Allah'ın elçisi olduğunu ve bir çocuk müjdelemek için gönderildiğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Meryem şaşkınlık içerisinde "bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir?" diye haykırır. Cebrail (a.s) de bu seslenişe şöyle cevap verir:

"Evet öyle. Rabbim diyor ki: o benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir mucize, katımızdan bir rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir." (Meryem, 19/16-21; Âli-İmrân, 3/45-47)

Böylece Hz. Meryem, Hz. İsa'ya hâmile kalır. Asıl korku da bundan sonra başlar. Çevresi tarafından töhmetle karşılanacak olan durumu nasıl izah edecek? Elbette izahı mümkün olmayan bir durum. Bunun için, artık mescitten de ayrılıp, herkesten uzak bir yere çekilmeyi tercih eder (Meryem, 19/22). Malumdur ki, o şayet evli bir kadın olsaydı bu sıkıntıyı hiç duymayacaktı. Çünkü evli bir kadın için hamile kalmak doğal bir hadiseydi. Ama kaderin cilvesi, kocasız da olsa olan oldu. Ortada oynayan, ilâhî bir senaryo vardı.

Artık toplumdan uzak bir yerde yaşayan Hz. Meryem, hamilelik günlerini sürdürürken doğum sancıları başlayınca, oracıktaki bir hurma ağacının altına sığınır. Doğum sancılarıyla birlikte töhmet korkuları da o kadar artmıştır ki, bu endişe ona, "keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitmiş olsaydım" dedirtmiştir. Bu noktada Cebrail (a.s), Allah'ın emriyle imdadına koşar ve seslenir:

"Üzülme, Rabbin senin hemen altında bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru salla ki sana taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun. Şayet insanlardan birini görecek olursan, 'ben Rahman'a susmayı adadım. Bu gün hiçbir kimseyle konuşmayacağım' de!" (Meryem, 19/23-26)

Bu ifadeler, olayın Allah tarafından tertiplendiğine, kutlu bir hadise olduğuna, ayrıca Hz. Meryem'in yalnız olmadığına ve Allah tarafından korunup gözetildiğine işaret ediyordu. Bir bakıma Hz. Meryem'e, "çocukla ilgili çevrene bir şey söylemen gerekmez. Bu konuda eleştirilere cevap verme sorumluluğu bize aittir" denmiş oluyordu. Böylelikle Meryem'in içine az da olsa soğuk su dökülmüş oluyordu.

Hz. Meryem, artık bu manevi destekle, kucağına çocuğunu alıp kavminin yanına gidebilirdi. Öyle yaptı. Ne var ki korktuğu başına geldi ve toplum onu en kötü şekilde ayıpladı. Dediler ki: *"Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi, senin baban kötü bir kimse değildi. Annen de iffetsiz değildi."* (Meryem, 19/27-28)

Bunun üzerine Hz. Meryem, bebeğe işaret etti. Neler olup bittiğini ona sorun, demek istiyordu. Etrafındaki insanlar, "beşikteki bebekle nasıl konuşuruz?" deyince, bebek İsâ lisana geldi ve dedi ki:

"Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. (Rabbim) bana Kitab'ı (İncil'i) verdi ve beni peygamber kıldı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Yaşadığım sürece bana, namazı ve zekâtı emretti. Beni anama saygılı kıldı. Beni azgın bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)."

Görüldüğü gibi Bebek Îsâ, bu sözleriyle annesinden töhmeti uzaklaştırdığı gibi, kendinin Allah tarafından peygamber olarak gönderileceğini de ilan etmiş oluyordu. Bunu yaparken de peygamberlerin esenlik içinde olduklarını, dolayısıyla selama lâyık olduklarını belirterek namaz, zekât ve ana-babaya saygının önemine vurguda bulunuyordu.

Beşikte konuşturulan yavrunun sözlerinden sonra, Cenâb-ı Hakk söze girerek asıl temayı bizlere şöyle vurguluyor:

"Hakkında şüpheye düştükleri Meryem oğlu İsa işte budur. Allah'ın çocuk edinmesi düşünülemez. Allah yücedir, bu (iddia)dan uzaktır. Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'ol!' der, o da oluverir." (Meryem, 19/34-35)

Allah Teâlâ, bu ayetlerle, Hz. İsa'nın babasız olarak dünyaya geldiğini, toplumun gözü önünde kimsenin inkâr edemeyeceği bir şekilde ortaya koydu. Bu olay, ileride "İsa Allah'ın oğludur" iddiasıyla inkârcılığa sapacak olan Hıristiyanların, gökleri bile çatlatan bu iftiraya yeltenmemeleri için, daha İsa'nın doğduğu günlerde, Allah'ın güç ve kudretini ortaya koyan bir tarzda, tarihî bir gerçek, bir mucize ve belge olarak insanlığa sunulmuştur.

HZ. MUHAMMED (S.A.S): RAHMET PEYGAMBERİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَم۪ينَ

"(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 21/107)

Allah Teala'nın, insanlara kendi içlerinden peygamberler göndermesi, O'nun kullarına büyük bir lütuf ve rahmetidir. Çünkü ilâhî mesajı insanlara ulaştıran, onlara yaratılış ve var oluş sebebini anlatan, iyiyi, doğruyu, yanlışı, helali, haramı öğreten, kısaca dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını gösteren, bu kutsal elçilerdir. Nitekim bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir:

"Andolsun, Allah, müminlere kendi içlerinden, onlara ayetlerini okuyan, onları tertemiz yapan, onlara kitab ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur..." (Âl-i İmran, 3/164)

Yüce Rabbimizin tüm insanlığa gönderdiği son rahmet elçisi, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s)'dır. O belli bir topluluğa değil, bütün insanlığa gelmiş Allah'ın elçisi'dir. *"Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik..."* (Sebe, 34/28) ayeti de bunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s), peygamberler zincirini tamamlayan son davetçi, dini açıklayıp öğreten, bütün ahlakî güzellikleri kendisinde barındıran ve yaşayarak bizlere öğüt veren örnek bir şahsiyettir. Onun varlığı izahını yaptığımız ayette de ifade edildiği gibi tüm âlemlere rahmettir. Çünkü o, bütün insanlığın kurtuluşu için gönderilmiş model bir şahsiyettir. Bu özelliği ile o, insanların acılarını sıkıntılarını içinde hissederek duyan biridir. Müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir. Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de peygamberimiz için raûf (çok şefkatli) ve rahîm (çok merhametli) tabirlerini kullanarak (Tevbe, 9/128),

---

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

onun insanlara ne kadar düşkün olduğunu bizlere haber vermektedir. Yüce Allah, kendisine ait olan bu iki güzel ismi, resullerinden sadece Peygamberimiz için kullanmıştır. Onun sevgisi insanları aşıp, diğer canlıları, dağı, taşı, bitkileri, ağaçları kaplamıştır. O, dağı seven ve dağ tarafından sevildiğini ifade eden bir peygamberdir.

"Âlemlere rahmet" vasfı, sevgili Peygamberimizin örnekliğinin evrensel olduğunu, yani tüm insanlığı ve varlık âlemini ilgilendirdiğini göstermektedir. Onun rahmeti, iman edenlerden başlayarak tüm insanlara, hayvanlara, bitkilere ve bilip bilmediğimiz bütün varlıklara kadar uzanır. Dolayısıyla peygamberimizin gönderilişi, Allah'ın bizlere olan rahmet, şefkat ve lütfunun bir sonucudur. Çünkü o gelmeden önce insanlık her türlü değer ölçülerini yitirmiş, yollarını şaşırmış, toplum hayatı bozulmuş, ahlak tamamen kaybolmuştu. Kadın toplumun dışına itilmiş, esir muamelesi görerek eşya gibi alınıp satılır olmuş, kız çocukları ise uğursuzluk işareti sayılıp diri diri toprağa gömülmeye başlamıştı. Can ve mal güvenliği kalmamış, şiddet, kavga, savaş alabildiğine yaygınlaşmıştı. Adalet, doğruluk, dürüstlük, güvenilirlik, hoşgörü, müsamaha, acıma vb. kavramlar toplum hayatından yok olmaya yüz tutmuş, sapıklık ve küfür alabildiğine yaygınlaşmıştı.

İşte böyle bir durumda iken Allah Teala, insanlığı içinde bulunduğu insanlık dışı düşünce ve davranışlardan kurtarmak için sevgili peygamberimizi göndermiştir. O, getirmiş olduğu evrensel prensipler sebebiyle tüm insanlık için bir rahmet ve kurtuluş vesilesi olmuştur. Hz. Peygamber bize, Allah'a gönülden iman etmeyi, O'nu sevmeyi, O'na bağlanarak iç barışı ve doğru yolu bulmayı, ibadetlerle hayatımızı anlamlı kılmayı, dürüstlüğü öğütledi.

O, haksızlığın yerine adaleti; nefretin yerine sevgiyi; düşmanlığın yerine kardeşliği; sürtüşmenin yerine dayanışmayı; cimriliğin yerine cömertliği; savaşın yerine barışı; şiddetin yerine müsamaha ve hoşgörüyü; kabalığın yerine yumuşak huyluluğu ve nezaketi getirdi. Bunun yanında yalan, hile, fitne, gıybet, iftira, kin v.b. toplum huzurunu bozan davranışları söz ve uygulamalarıyla önlemeye çalışarak gerekli tedbirleri aldı. Yetimin ve kimsesiz çocukların elinden tutmayı, açı doyurmayı, düşeni kaldırmayı, çalışmayı, emeğin hakkını vermeyi, çalmamayı, insanlara yararlı olmayı, kimseyi incitmemeyi, emaneti korumayı, gülmeyi, tebessümü, yardımlaşmayı, komşularla iyi geçinmeyi, akrabalık bağlarına riayet etmeyi, ırkından cinsinden ve sosyal statüsünden dolayı insanları dışlamamayı o öğretti. Bizler bağışlama ve hoşgörünün en mükemmel örneğini, insana saygının en yücesini, şefkat ve merhametin en güzel tezahürlerini, en zor durumda iken bile insanı kazanmayı, beddua etmemeyi, en güçlü durumda iken bile affetmeyi sevgili Peygamberimizden öğrendik.

Kur'an-ı Kerim, sevgili Peygamberimizin yüce bir ahlak üzere olduğunu vurguladıktan sonra (Kalem, 68/4), onun bizler için ideal bir örnek olduğunu, Allah'a ve

ahiret gününe inanan her bir kişinin onun ahlakını örnek alması gerektiğini belirtmektedir (Ahzâb, 33/21). Bu nedenle küçüğünden büyüğüne, gencinden yaşlısına, kadınından erkeğine, kısaca toplumdaki tüm fertlerin, onun getirmiş olduğu ilahî mesaja ve bunun hayata geçirilmiş olan örnekliğine her zaman ve her mekânda ihtiyacı vardır. Bu da ancak Hz. Peygamber'i çok iyi tanıyıp anlamak ve sünnetini yaşantımıza geçirmekle mümkün olacaktır. Çünkü Allah Teala, kendisini sevenlere şu mesajı duyurmasını istiyor Resulümüzden:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." (Âl-i İmran, 3/31)

Netice olarak bugün insanlığın içinde bulunduğu sıkıntı, kavga, şiddet, aile arasındaki geçimsizlik, beşerî ilişkilerdeki olumsuzluklar, onu yeterince anlayamamak ve hayatımızın içinde yeterince yer vermemekten kaynaklanmaktadır. Toplumun ve tüm insanlığın huzuru, onun bize öğrettiği yüksek ahlaki ilkeleri hayatımıza geçirmeye bağlıdır. Bu nedenle tüm âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber'i ve onun tebliğ etmiş olduğu evrensel mesaj olan Kur'an'ı doğru anlamaya ve anlatmaya, onun sevgisinde birleşmeye bu gün çok daha muhtacız…

HZ. MUHAMMED (S.A.S)'İN MESAJI EVRENSELDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعاًۨ الَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْي۪ي وَيُم۪يتُۖ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"(Ey Muhammed!) De ki: Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, diriltir ve öldürür. O halde Allah'a ve O'nun sözlerine inanan Resûlüne, o ümmî peygambere iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız." (A'râf, 7/158)

Mealini verdiğimiz bu âyet, Hz. Muhammed (s.a.s)'in yalnız Araplara değil, diğer bütün insanlara da peygamber olarak gönderildiğinin kesin delillerindendir. Bu husus, Sebe' sûresinin 28. âyetinde de *"Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler."* buyrulmak suretiyle Hz. Peygamberin mesajının ve peygamberliğinin evrenselliği vurgulanmaktadır. Bu âyetler aynı zamanda, "Muhammed gerçekten peygamberdir, ama sadece Arapların peygamberidir; Yahudilere gönderilmemiştir" diyen Yahudilerin bu iddialarını da reddederek onlara cevap vermektedir. Bu itibarla Kur'an'da Ehl-i kitap diye ifade edilen Hıristiyan ve Yahudiler de dâhil olmak üzere bütün insanlar Hz. Muhammed'in peygamberliğine iman edip; hidayete erebilmeleri için Hz. Muhammed'e tâbi olmaya çağırılmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, II/607-608).

Meâlini verdiğimiz âyette ayrıca göklerin ve yerin mülkünün Allah'a ait olduğu, öldüren ve diriltenin ancak Allah olduğu hatırlatılarak O'nun kudretine ve mutlak

* İdris BOZKURT

hükümranlığına vurgu yapılmıştır. Böylece İslam dininin tevhîd inancı ve şirkten uzak durmak konusunda gösterdiği hassasiyet ortaya konulmuştur. Zaten ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'le başlayıp son peygamber Hz. Muhammed'le son bulan hak dinin inanç esasları, ibadetin kime yapılacağı ve temel ahlakî prensipleri hususlarında bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Fakat zaman ve mekânın, sosyal şartların değişmesine ve gelişmesine bağlı olarak bazı hükümlerde değişiklikler olmuştur. Fikirler geliştikçe, medeniyet ilerledikçe Allâh (c.c) gönderdiği peygamberleriyle ortaya koyduğu dinlerini de tekamül ettirmiştir. Bu tekâmül süreci, sahifeler hâlinde başlayan ilahî kitaplar, Tevrat ve İncil'den sonra, kıyamete kadar sürecek olan sonsuz mucize Kur'an-ı Kerim'le noktalanmıştır.

Peygamberimiz Hz. Muhammed gibi kitabımız Kur'an-ı Kerim'i de diğer kitaplardan farklı kılan en önemli özellik, onun belirli bir topluma değil bütün insanlığa gönderilmiş olması ve en son ilahî mesaj oluşudur. Çünkü kitabımız Kur'an, diğer kitapların da ihtiva ettiği temel esasları yeniden ortaya koymuş; daha önceki kitaplarda yer alan gerçekleri tasdik etmiş, tahrif edilen hususları da düzeltmiştir. Bütün insanlığa hitab eden ve evrensel bir mesaj getiren tevhid dini İslam, mutlak irade sahibi Allah Teâlâ tarafından en mükemmel düzeye ulaştırılmıştır:

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim" (Mâide 5/3); *"Allah katında din İslam'dır"* (Âl-i İmrân 3/19); *"Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki O din) ondan kabul edilmeyecek ve ahirette kaybedenlerden olacaktır"* (Âl-i İmrân 3/85).

Bu âyetlere bağlı olarak biz Müslümanlar, bütün peygamberlere ve gönderilen kitapların hepsine gönderildiği şekliyle inanırız. Kur'an-ı Kerim'in son ilahî kitap olduğunu, ondan sonra başka bir ilahî kitabın gelmeyeceğini, onun hükümlerinin kıyamete kadar geçerli olup değişmeyeceğini, onun dinî anlamda her asrın ihtiyaçlarını karşılayacak hakikat ve hikmetlerle dolu olduğunu kabul ederiz.

HZ. MUHAMMED'İN VERDİĞİ ÖĞÜTLER TÜM İNSANLIĞADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِن۪ينَ

"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt müminlere fayda verir." (Zâriyât, 51/55)

Yüce Allah, insanlara, Allah'a karşı olan görevlerini gereği gibi yerine getirebilmeleri için çeşitli zamanlarda ilâhî mesajlarını iletecek elçiler göndermiştir. Bu elçiler, her zaman Allah'ın tüm emir ve yasaklarını insanlara bildirmişlerdir.

Hz. Muhammed de her zaman kavmini bir olan Allah'a iman etmeye davet etmiş, aksi takdirde azapla karşılık görecekleri yönünde uyarıda bulunmuş ve Kur'an ayetlerinden şu misalleri vermiştir:

"Şüphesiz Allah, benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise Ona ibadet edin. İşte bu doğru yoldur." (Âl-i İmran, 3/51)

"Eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana uyun; Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın." (Âl-i İmran, 3/31)

Hz. Peygamber, Safa tepesine çıkıp Mekkelileri Allah'a inanmaya çağırarak: "Size şu dağın arkasında düşman ordusu var desem bana inanır mısınız" dediğinde oradakiler, 'elbette inanırız, çünkü biz senin yalan söylediğini hiç duymadık.' Dediklerinde; "Ben Allah'ın size ve bütün insanlığa gönderdiği son peygamberiyim. Öyle ise sizi, bir olan, eşi ve benzeri bulunmayan Allah'a ve öldükten sonra geri dirilmeye inanmaya davet ediyorum." demiştir. Ancak, geçmiş peygamberlerde olduğu gibi, kavminden birçok kimse Hz. Peygambere inanmadı, ona kâhin, deli veya büyücü dediler. Buna karşılık yüce Allah, "*(Ey Muhammed) O hâlde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin, ne de bir delisin.*" (Tur, 52/29) diye onu teselli eti.

Hz. Muhammed'in daveti dün olduğu gibi, bugün de yaşayan tüm insanlar için geçerlidir. Kur'an da peygambere itaatin Allah'a itaat olduğunu belirtmiştir. Pey-

* Ömer ÖNEN

gamberimiz, insanları dikkatle dinler, karşılaştığında selam verir ve onların hâl ve hatırlarını sorardı. İnsanların da böyle yapmalarını isterdi:

"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile." (Âl-i İmran, 3/159)

O, insanlara daima Allah'ın tek ilah olduğunu söylemiş ve inkârcılığa karşı onları uyarmıştır:

"De ki: İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim." (Yûsuf, 12/108)

"De ki: *Şüphesiz ben ancak Rabbime ibadet ederim ve O'na hiçbir kimseyi ortak koşmam."* (Cin, 72/20)

O, müminlere öğüt verip dua ederken, Allah'ın en güzel isim ve sıfatlarını anar; O'nun gücünü, üstünlüğünü ve büyüklüğünü zikrederdi. Müslüman'a öğüt verirken önce Allah'a hamd ve senada bulunur, O'nun bir olduğunu belirtirdi.

O, Müslümanlara güvenilir olmayı, emanetlere ihanet etmemelerini öğüt vermiştir. O'nun öğütlerini tutmak, davranış ve hareketlerini örnek almak, dine hizmet etmek bizim görevimizdir. Peygamberimizin öğüt ve tavsiyeleri; makam ve mevkisi, zenginlik ve fakirlikleri, dili, dini, rengi, ırkı veya cinsiyeti ne olursa olsun Allah'ın yarattığı bütün insanlara yönelikti. O, insanlar arasında hoşgörülü olmayı tavsiye etmiş ve kendisi de buna uymuştur. Hoşgörü, bir şeyi anlayışla karşılamak, insanın, kendisine yapılan kusur ve kabahatleri, kabalık ve görgüsüzlükleri affedebilmesi demektir.

Hz. Muhammed, işlerini danışarak yapar, çevresindeki insanların görüşlerine değer verir ve onları dinlerdi. O, hakkında vahiy bulunmayan konularda daima arkadaşlarına danışmış, kendisinin bir öğretici ve bir nasihatçi olarak gönderildiğini söylemiştir. O, Rabbinden ilâhî mesajları öğreniyor; öğrendiklerini öğretiyor; öğrettiklerini bizzat uygulayarak gösteriyordu. Onun öğrettikleri Kur'an'dı. Peygamber, insanlara sevgi ile yaklaşmış, hoşgörü ile davranmış, kul hakkı konusunda birçok uyarılarda bulunmuş ve bunu bizzat hayatında da uygulamıştır.

Yüce Allah, insanlara güçlerinin ve akıllarının yettiğince hitap edilmesini istemiş ve onları, tüm insanları gönderdiği elçilere uymak ve onlara itaat etmekle sorumlu tutmuştur. Kendisine düşman olan insanlara öğüt vermek, hatalarını açıkça söyleyerek onları doğru yola çağırmak elbette ki güç bir sorumluluktur. Peygamberin yolunda gidenlerin, onun verdiği her öğüt ve davetine uymaları gerekir. Peygamberin davet ve öğütlerini kabul etmeyen kimselerin inancı makbul değildir.

HZ. MUSA'NIN KURTULUŞ MUCİZESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَنِ اقْذِف۪يهِ فِى التَّابُوتِ فَاقْذِف۪يهِ فِى الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَاْخُذْهُ عَدُوٌّ ل۪ى وَعَدُوٌّ لَهُۜ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنّ۪ىۚ وَلِتُصْنَعَ عَلٰى عَيْن۪ى

"Onu (bebek Musa'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Sana da, ey Musa, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." (Tâ-hâ, 20/39)

Allah'ın dininin tebliğ görevlisi olan peygamberler, peygamberlik öncesinde ve peygamberlik dönemlerinde yüce Yaratıcının özel gözetimi altında itina ile korunmuşlardır. Bu konudaki ilginç örneklerden birisi, Kur'an'da kavmiyle olan ilişkilerinden sıkça söz edilen Hz. Musa'ya aittir. Şöyle ki:

Rivayetlere göre, Firavun Hz. Musa'nın doğumuna tesadüf eden yılda korkunç bir rüya görür. Yorumcular tarafından bu rüya, "o sene doğacak bebeklerden birinin, ileride Firavun'un saltanatına son vereceği" şeklinde yorumlanır. Bunun üzerine Firavun, saltanatına son verecek bebeğin hangisi olduğunu bilemediği için, o sene içerisinde doğan bütün bebeklerin toplatılıp öldürülmesini emreder. Böyle de uygulanır. Ancak Allah Teâlâ, Hz. Musa'nın annesine, bebek Musa'yı bir sandık içerisine koyarak Nil nehrine atmasını ilham eder (Tâ-hâ, 20/38).

Yukarıda verilen ayetlerde açıkça belirtildiği gibi, Hz. Musa'nın annesi, ciğerpare yavrusunu Allah'a havale ederek bir sandığın içerisine yerleştirip nehre bırakır. Allah Teâlâ tarafından çizilen senaryo gereği, nehre atılan sandık kıyıya vurur. Firavun'un adamları bu sandığı bulup saraya götürürler. Sarayda açılan sandığın içerisinde bir de ne görsünler, sevimli mi sevimli bir bebek… Allah Teâlâ bu bebeğe, Firavun ailesinin, onu sevip alıkoyacakları, sonra da büyütüp besleyecekleri bir sevgi ve güzellik bahşetmiştir (Tâ-hâ, 20/39). Bu sevgiyle Firavun ve eşi, bebek Musa'yı sarayda

---

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

büyütüp yetiştirmeye karar verirler. Öte yanda ise bebek Musa'nın annesi, yavrusunun hasretiyle yanıp tutuşmaktadır. Her şeye kâdir olan yüce Mevlâ, anne ile bebeği bir araya getirecek senaryoyu da hazırlamıştır. Zira bebek Musa, hiçbir sütannenin memesini kabul etmemiş ve bu olay çevreye yayılmıştır. O noktada Musa'nın kız kardeşi devreye girer ve doğruca Firavun ailesine koşar, der ki: "*Size onun bakımını üstlenecek birini göstereyim mi*?" (Tâ-hâ, 20/40). Bebeğin sevgisiyle vurulan Firavun ailesi, çaresizlik içerisinde bu teklifi kabul eder. İşaret edilen hanım, Musa'yı dünyaya getiren ve öz yavrusunu Allah'ın emriyle nehre atan "anne"dir. Anne saraya çağrılır. Bebek Musa, bu kez öz annesinin memesine hasretle sarılıp kana kana emer. Artık, bebek de anne de, Firavun sarayının en kıymetli süresiz misafiri, daha doğrusu Firavun ailesinin birer ferdi olurlar.

Konu ile ilgili olarak Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya hitapla, "*gözü aydın olsun ve üzülmesin diye seni annene döndürdük*" (Tâ-hâ, 20/40) buyurmaktadır. Bundan sonra Cenâb-ı Mevlâ, yeryüzünde bir sünnetini uygulamaya koyacaktır. Bu "sünnetullah"; "Firavunların sarayında ve onların bakımında "Musa"lar yetiştirmek, onlar aracılığı ile de Firavunların batıla dayanan saltanatlarını yok etmek." Kaynaklarda bu husus darbı mesel olarak anlatılmaktadır.

Cenâb-ı Hakk, Hz. Musa'nın bebekliğinde başına gelen bu tehlikeli macera ile ilgili olarak "*Andolsun, biz sana bir kere daha iyilikte bulunmuştuk*" buyurarak, bu olayı "lütuf ve iyilik" (Tâ-hâ, 20/37) olarak nitelemektedir.

Görüldüğü gibi, Allah Teâlâ, ileride risalet görevini yüklenecek olan Hz. Musa'yı daha bebekken, Allah'a ve onun yolundakilere amansız düşman olan Firavun'un uyguladığı nesil katliamından, akıllara durgunluk verecek bir yöntemle korumuştur. Bu olay Kur'an'da, bize ibret olması için anlatılmıştır. Cenâb-ı Hakk, kendi yolunda yürüyen müminleri de mutlak güç ve kudretiyle, çeşitli vesilelerle korumaya ve gözetmeye muktedirdir. Nitekim Kur'an'da belirtildiği gibi, *"Allah bir kimseye zarar dokundurmak isterse o zararı hiç kimse gideremez. Birisine de fayda murad ederse, onu da hiç kimse engelleyemez."* (Bk. Yûnus, 11/107).

Bu hadisenin bir çağrışımı olarak, Peygamber Efendimiz (s.a.s)'in şu hadisini de kulağımıza küpe etmeliyiz:

"*Allah'ı (n koyduğu hükümlerini) gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, O'nu karşında bulasın! (…) Şunu bil ki, bütün mahlûkat, sana bir fayda vermek için bir araya gelseler, Allah'ın yazdığından başka bir fayda bahşedemezler. Aynı şekilde, bütün mahlûkat, sana bir zarar vermek için bir araya gelseler, Allah'ın takdir ettiğinden başka bir zarar veremezler.*" (Tirmizî, Kıyâme, 59; Ahmed b. Hanbel, I/292, 303, 307)

HZ. MUSA'NIN ASASI YILANA DÖNÜŞÜYOR, FİRAVUN DENİZDE BOĞULUYOR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَالَ اَلْقِهَا يَا مُوسٰى فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ بِعِبَاد۪ي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَر۪يقاً فِي الْبَحْرِ يَبَساًۙ لَا تَخَافُ دَرَكاً

وَلَا تَخْشٰى فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِه۪ فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ

"Allah, 'onu (asanı) yere at ey Musa!' dedi. Musâ da onu (asasını) attı. Bir de ne görsün o, hızla akan bir yılan olmuş!" (Tâ-hâ, 20/19-20)

"(Firavun'un imana yanaşmaması üzerine) Musa'ya, 'Kullarımı (İsrailoğullarını) geceleyin (Mısır'dan) yürütüp çıkar. Yakalanmaktan korkmaksızın, endişe etmeksizin onlara denizde kuru bir yol aç' diye vahyettik. Bunun üzerine Firavun askerleriyle birlikte onların peşine düştü de, deniz onları görülmedik bir şekilde kuşatıp yuttu." (Tâ-hâ, 20/77-78)

Kur'an-ı Kerim'in en büyük özelliklerinden birisi, geçmiş kavim ve peygamberlerin ibretli olaylarından haber vermesidir. Allah Teâlâ, insanlara seçilmiş örnekler olarak gönderdiği peygamberlerini hiçbir zaman kendi başlarına bırakmamıştır. Onları daima kontrol altında tutarak bedenî tehlikelerden koruduğu gibi, yaymakla görevli bulundukları ilahî mesajın anlatılması konusunda da sonsuz kudretiyle daima desteklemiştir. Bu bağlamda peygamberlere bahşedilen ilahî desteklerden biri de mucizelerdir.

Hz. Musa (a.s)'nın, sihirbazlar karşısında asasının yılan şekline dönüşmesi ve iman edenlerle birlikte denizde açılan yoldan geçerek Firavun'dan kurtarılması,

* Dr. Ahmet GELİŞGEN

Kur'an-ı Kerim'de anlatılan ilginç hadiselerden biridir. Bu olay Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

Hz. Musa (a.s)'nın tevhid dinini anlatmaya başlamasıyla birlikte saltanatına zarar geleceğini düşünen Firavun, Hz. Musa (a.s)'ya verilen mucizeleri sihir olduğu iddiasıyla inkâr eder. Firavun daha da ileri giderek Hz. Musa (a.s)'ya, "sihrin ile bizi yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin? Biz de mutlaka sana karşı onun gibi bir sihir yapacağız" der ve bunun için bir buluşma vakti belirlemesini ister (Tâ-hâ, 20/56–58). Hz. Musa, halkın en kalabalık olduğu zaman olan bayram gününün kuşluk vaktine randevu verir. Hz. Musa ile sihirbazlar o vakitte kozlarını paylaşmak üzere buluşurlar. Sihirbazlar gururla ortaya çıktıklarında Hz. Musa, önce onların maharetlerini ortaya koymalarına müsaade eder. Bunun üzerine onlar sihirlerini ortaya koyarlar. Sihrin etkisi ile ipleri ve değnekleri, Hz. Musa'ya doğru hızla sürünen birer yılan gibi görünür (Tâ-hâ, 20/59, 65-66; ayrıca bk. Yûnus, 10/79-92). Musa, oracıkta endişelenince Cenâb-ı Hak imdadına yetişir ve şöyle buyurur:

"Korkma (ey Musa!). Çünkü sensin en üstün olan. Sağ elindekini (değneğini) at ki, onların yaptıklarını yutsun. Şüphesiz yaptıkları bir sihirbaz hilesidir. Sihirbaz ise nereye varsa kurtuluşa eremez." (Tâ-hâ, 20/68-69)

Hz. Musa (a.s) değneğini bırakınca, onların sihirlerini yutan bir yılan hâline dönüşüverir. Bu mucize karşısında sihirbazlar imana gelirler (Tâ-hâ, 20/70). Sihirbazların iman edip Hz. Musa'nın safına geçtiklerini gören Firavun ise kızgınlıktan küplere biner ve şöyle der:

"Demek, ben size izin vermeden önce ona (Musa'ya) inandınız ha! Şüphe yok, o size sihri öğreten büyüğünüzdür. Şimdi andolsun sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve mutlaka sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabı daha şiddetli ve daha kalıcıymış, mutlaka iyice göreceksiniz." (Tâ-hâ, 20/71)

Firavun bu sözleri ile etrafa ne kadar dehşet salmak istese de, Musa'nın Rabbi'ne iman eden sihirbazlar bu korkuya aldırış etmeksizin, "Şüphesiz ki biz, günahlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükâfat daha hayırlı, azabı ise daha kalıcıdır" diyerek imandaki kararlılıklarını ortaya koyarlar (Tâ-hâ, 20/72-73).

Firavun'un imana yanaşmaması üzerine Allah Teâlâ, Hz. Musa'ya, İsrailoğullarından kendisine iman eden kullarını geceleyin korkusuzca Mısır'dan çıkarmasını ve onlara denizde kuru bir yol açmasını bildirdi. Hz. Musa da öyle yaptı. Sonuçta Cenâb-ı Hak, denizde açılan kupkuru yoldan inananları karşıya geçirip Firavun'dan kurtardı. Firavun ise müminlere saldırmak için askerleriyle birlikte onları takibe koyuldu. Tabi ki hep birlikte boğulup gittiler (Tâ-hâ, 20/77-78; Yûnus, 10/90). Firavun boğulma anında, "İsrailoğullarının iman etmiş olduğu Allah'tan başka hiçbir

ilah olmadığına inandım. Ben de müslümanlardanım" diyerek Allah'a teslimiyetini ifade etti. Ne var ki Allah, ümitsizlik hâlinde zuhur eden ve manevi cebir altındaki iradeden kaynaklanan bu imanı kabul etmediğini haber verdi. Şöyle ki:

"Şimdi mi (iman ettin)? Oysa daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun. Biz de bugün arkandan geleceklere ibret olması için senin bedenini koruyacağız. Çünkü insanlardan birçoğu ayetlerimizden gerçekten habersizdir." (Yûnus, 10/91-92)

Görüldüğü gibi yüce Allah, yolunda yürüyen ve kendi uğrunda çalışanları, çeşitli sıkıntılarla imtihan etse de, sadece ebedî mükâfata aday etmekle kalmaz, onları en sonunda sıkıntılarından ve düşmanlarından da kurtarır. Düşmanlarını ise, önce mühlet verse de en sonunda amansız şekilde cezalandırır. Ümitsizlik hâlinde ortaya konan imanı da kabul etmez. Çünkü ümitsizlik hâlinde irade manevi bir zorlama altına girmiş durumdadır. Hâlbuki iman serbest irade işidir. Kişi, ancak hür iradesiyle Allah'a iman ettiği takdirde imanı kabul edilecektir.

HZ. NUH (A.S) İLE KAVMİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّٓا اَرْسَلْنَا نُوحاً اِلٰى قَوْمِه۪ٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّ۪ى
لَكُمْ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌۙ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَط۪يعُونِۙ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ
مُسَمًّىۜ اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَٓاءَ لَا يُؤَخَّرُۢ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ى دَعَوْتُ قَوْم۪ى لَيْلاً وَنَهَاراًۙ
فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَٓاء۪ٓى اِلَّا فِرَاراً وَاِنّ۪ى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُٓوا اَصَابِعَهُمْ ف۪ٓى اٰذَانِهِمْ
وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَاراًۚ

"Şüphesiz biz Nûh'u, kavmine, 'Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar' diye peygamber olarak gönderdik. Nûh, şöyle dedi: 'Ey kavmim! Şüphesiz, ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a ibadet edin. O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vakte kadar ertelesin. Şüphesiz, Allah'ın belirlediği vakit gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz.' Nûh, şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı. Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.'" (Nuh, 71/1-7)

Bu ayeti kerimelerde Hz. Nûh'un, kendisinden önce gelen birçok peygamber gibi halkının ileri gelenlerini İslam'a davet ettiği, ancak onların inanmadığı anlatılmaktadır. Ayrıca halkın kendilerini felakete sürükleyen kimselere tabi olduklarını ifade buyurarak onların servet ve evlatlarıyla övünen kimselere tabi olmalarını Cenab-ı Hakk'a şikayet etmektedir. Ayetlerde sadece dünyevî nimet ve ikballere önem ver-

* Tahir TURAL

menin uzun vadede mutlaka manevî değerleri yok edip toplumun temel dokusunu tahrip edeceği gerçeğine de ayrıca vurgu yapılmaktadır.

Peygamberlerin ve onların varisi olan âlimlerin görevi, üzerlerine düşen davet görevini eksiksiz yapmaktır. Nitekim Hz. Nûh'un gece gündüz demeden bütün gücüyle halkının kurtuluşu için çalıştığı, böylece sorumluluğunu yerine getirdiği bildirilmektedir. İnsanların bu daveti kabule yönelmesi ise Allah'ın hidayet etmesine bağlıdır. Hz. Nuh'un, oğlu ve hanımının iman etmelerini sağlayamaması, Peygamberimizin amcası Ebu Talib'e iman ettirmede muvaffak olamaması bunun en güzel delilidir. Hidayet ve dalalet, Allah Teâlâ'nın elindedir. İmanı olmayanı veya imanının gereklerini yerine getirmeyeni Peygamber dâhil kimse kurtaramaz. Zira Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Kimi ameli geri bırakırsa, nesebi onu (ahirette) öne geçirmez."* Bu nedenle halkımız arasında yaygın olan "ben hoca oğluyum, ben hacı oğluyum" gibi sözler yersiz laflardır. Peygamberimiz (s.a.s) kızı Fatıma'ya şöyle seslenmiştir:

"Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Kendini ateşten koru. Ben Allah katında sizin için hiçbir şey yapamam." (Müslim, "İman", 384)

Ayeti kerimelerde, insanlar iman ederlerse; mutlu ve huzurlu olarak yaşayıp ölecekleri, ama iman etmezlerse mutsuz ve huzursuz yaşayacakları, nihayet hayatlarının da felaketlerle son bulacağı anlatılmaktadır. İman ne kadar toplumun huzur ve esenliğinin kaynağı ise işlenen günahlar da o kadar huzur ortamının gerilemesine sebeptir. Nitekim Allah Teala şöyle buyurmuştur:

"(O) ülkelerin halkı inanıp (Allah'ın azabından) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık; fakat yalanladılar, biz de onları kazandıklarıyla yakaladık." (A'râf, 7/96)

Hz. Nûh'un, şartlara ve kişilerin özelliklerine göre tebliğlerini açıktan veya gizli olarak sürdürdüğü bildirilmekte, böylece de irşat ve tebliğde bulunan Müslümanların bu farklı davet ve tebliğ metotlarını kullanabileceklerine işaret edilmektedir.

Ayrıca tebliğde muhatabı ikna ve ilzam için çeşitli deliller getirilmesi de öğretilmektedir. Nitekim Hz. Nûh, Allah'ın insanı aşama aşama yaratarak mükemmel bir varlık hâline getirdiğini hatırlatıp insanın O'na minnettar olması, varlığını ve birliğini tanıyıp kulluk etmek suretiyle minnet ve şükrünü göstermesi gerektiğini ifade etmiştir.

HZ. PEYGAMBER, AZİZ DOSTU İLE MAĞARADA*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ
لِصَاحِبِه۪ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَاۚ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَك۪ينَتَهُ عَلَيْهِ وَاَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا السُّفْلٰىۜ وَكَلِمَةُ اللّٰهِ هِيَ الْعُلْيَاۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ

"Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, 'üzülme, çünkü Allah bizimle beraber' diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Tevbe, 9/40)

Müşriklerin, Müslümanlara verdiği sıkıntıların bitmek tükenmek bilmemesi üzerine Allah'ın izniyle Peygamberimiz, müminlere onlar için en uygun yer olan Medine'ye hicreti emretti. Bunun üzerine Müslümanlar, gruplar hâlinde Medine'ye hicret etmeye başladılar. Fakat Kureyşliler bu durumdan çok rahatsız oldu. Çünkü Medine'de Müslümanların güçlü bir birliktelik oluşturacağını biliyorlardı. Medine, Mekke ile Şam yolu üzerindeydi ve Mekke'nin ileride ticari yönden zayıflamasına neden olabilirdi. Bu sebeple bütün kabilelerden kuvvetli gençler seçilerek bir çete oluşturuldu ve Hz. Peygamber'i öldürmeye, Allah Resulü'nün evde olduğu bir gece saldırıya geçmeye karar verdiler. Ancak Hz. Allah, müşriklerin bu kararını Resulüne bildirdi ve hicret etmesi emrini verdi. Ayeti kerimede bu olay şöyle anlatılmaktadır:

"Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak

* Hanif BURUN

kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır." (Enfâl, 8/30)

Efendimiz, Hz. Ebubekir'e uğrayıp hicret için hazırlık yapmasını söyledi. Kendisine bırakılan emanetleri sahiplerine vermesi için Hz. Ali'ye bıraktı ve geceleyin kendi yatağına onu yatırarak evinden çıktı. Hz. Ebubekir ile buluşup beraber Mekke'yi terk edip Sevr dağına doğru yola koyuldular.

Sevr dağı, Mekke'nin güneyinde beş km. uzaklıktadır. Sevr dağı birçok tepeden oluşmakta ve burada irili ufaklı pek çok mağara bulunmaktadır (Bk. Kur'an Yolu, 3. cilt, s. 11). Bu sebeple işte bu ayette, bu mağarada Resûlullah'ın saklandığı ve bu esnada yanında sadece bir arkadaşının bulunduğu onun da düşmanın takibinden büyük endişe duyduğu, ama Hz. Peygamber'in Allah'ın yardım edeceğine güvenerek metanetini koruduğu hatırlatılmaktadır. Âyette adı geçmemekle beraber tarihî bilgiler bu kişinin Hz. Ebûbekir olduğunu kesin biçimde ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili güvenilir rivayetler, Hz. Ebûbekir'in bu yolculukta ve özellikle sığındıkları mağarada geçirdikleri üç gün boyunca Resûlullah'ın üzerine titreyen davranışlarıyla ona olan bağlılığının ne kadar içten olduğunu göstermektedir. İşte Kur'an'ın Hz. Ebubekir'in Hz. Peygamber'e olan bu eşsiz sadakatini dolaylı olarak övmesi onun İslamî literatürde "yâr-ı gâr (Resûlullah'ın mağaradaki can yoldaşı)" diye anılmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte âyette, Hz. Ebûbekir gibi mutlak teslimiyet sahibi ve yüce Allah'ın her şeye kadir olduğuna yürekten inanmış bir kişinin bile ümitsizliğe veya endişeye kapıldığı fevkalâde kritik bir durumda resulüne güven duygusu veren ve ona umulmadık destekler sağlayan Cenâb-ı Allah'ın bu defa da yine başarı nasip edeceğinden kimsenin kuşku duymaması gerektiği hatırlatılmaktadır. Aynı âyette, bir taraftan Allah'ın sözünün yani İslam mesajının hep en yüce kalacağı ve inkârcıların iddialarının eninde sonunda boşa çıkacağı müjdesi verilerek İslam meşalesinin söndürülebileceği endişesine mahal bulunmadığının altı çizilmiş, diğer taraftan da iman mücadelesinde asla gevşek davranmaksızın sorumluluk bilincinin daima zinde tutulması için çağrıda bulunulmuştur. Bu iki husus, İslamiyet'te Allah'a dayanıp güvenme ruhunu hiç kaybetmeksizin kul planında herkesin üzerine düşeni yapması ve bu dengenin daima korunması gerektiğine dikkat çekme açısından oldukça manidardır. "Allah'ın sözü" diye çevirdiğimiz "kelimetullah" tamlamasına, "Allah'ın dini, birliği, kelime-i tevhîd" (Taberî, X, 137), "O'nun İslam'a çağrısı" (Zemahşerî, II,152-153) gibi manalar da verilmiştir.

Sevr mağarasında üç gün geçtikten, Mekkelilerin arama ve kontrol çabaları boşa çıktıktan sonra Hz. Peygamber ve aziz dostu, dördüncü günün sabahı Medine topraklarına doğru yola koyuldu. Hicret olayında en zor anlar Sevr mağarasında yaşanmıştı. Hz. Peygamber'in Mekke'den çıkarken yatağına Hz. Ali'yi yatırması, Hz.

Ebubekirle önce Medine yönüne değil güney istikametine gitmeleri ve hemen yola düşmeyip bir mağarada geçici olarak saklanmaları, gerektiğinde düşmanı şaşırtma taktiklerine başvurma ve can güvenliği için mümkün olan önlemleri alma açısından dikkate şayan birer çabadır.

Allah'ın Peygamberi sıfatıyla O'nun himayesinde olduğunu bilen Resûlullah'ın dahi insan olarak elinden gelen tedbirleri eksiksiz alması, zafere ve başarıya ulaşmak isteyen müminler için önemli bir örnektir. Âyet bu hususların tasvirine girmeksizin sadece mağaraya sığınma figürüne değinmiş, böylece tarihî araştırmalardan yararlanarak konunun bu yönü üzerinde düşünmeye dolaylı bir çağrıda bulunmuş, buna karşılık Hz. Peygamber'in beşerî tedbirlerin tükendiği yerde Allah'a olan güvenin yitirilmemesi gerektiğini gösteren örnek tutumuna açık bir biçimde yer verip imanlı bir insan için Allah'ın yardımından ümit kesmenin söz konusu olmayacağı ve Allah dilerse umulmadık yollarla başarı ve zaferin gerçekleşeceğini hatırlatmıştır (Kur'an Yolu, III, 11-14).

HZ. SALİH (A.S) VE SEMUD KAVMİNİN AKIBETİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحاً اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَر۪يقَانِ يَخْتَصِمُونَ

"Andolsun biz, 'Allah'a kulluk edin' diye (uyarması için) Semûd kavmine, kardeşleri Salih'i peygamber olarak göndermiştik. Bir de ne görsün, onlar birbiriyle çekişen iki grup olmuşlar." (Neml, 27/45)

Hz. Salih, Şam ile Hicaz arasında bir yurt olan Hicr ashabına gönderilmiştir. Burada yaşayan milletin adı Semud diğer adı ise "Ashabu'l-Hicr" (Hicr Halkı) idi.

Semûd milleti, kayaları oymuş, tepelere saraylar kurmuştu. Ovalara inmiş, köşkler dizmişti. Taş oymacılığının en şaheser örneklerini sunmuştu. Ayrıca bol servetlere, parlak ve göz alıcı bahçelere ve akarsulara da sahiptiler. Ancak tevhid inancını unutup Allah'a ortak koşmuşlar, kendi elleriyle yaptıkları putlara tapar hâle gelmişlerdi (A'râf, 7/74; Şuara, 26/146-152).

Salih (a.s) onlara Allah'ın nimetlerini hatırlatarak kurtuluş ve saadet yolunu gösterdi. Putlara tapmayı engellemeye çalıştı.

"Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim."

"Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin!"

"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir." (Şuara, 26/143-145)

"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yok. O, sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise O'ndan bağışlanma dileyin; sonra da O'na tövbe edin. Şüphesiz Rabbim yakındır ve dualara cevap verendir." (Hûd, 11/64) diyordu.

Ancak insanların çoğu Hz. Salih'in kendilerine verdiği tüm öğütlere yüz çevirerek onu yalanladılar, onu sihirbaz olmakla itham ettiler. Babalarının dinini terk

* Dr. Ömer MENEKŞE

etmek istemediklerini belirterek, kıyamet ve hesap günü olacağı düşüncesini de reddederek onunla alay etmeye, yurtlarından kovmaya çalıştılar (Hûd, 11/62; Şuara, 26/153-154; Kamer, 54/24-25).

Bunun üzerine Hz. Salih şöyle dedi:

"Andolsun, ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size nasihatte bulundum. Fakat siz nasihat edenleri sevmiyorsunuz." (A'râf, 7/79)

Hz. Salih kavmini hak yola yöneltebilmek için ciddi bir mücadele verdi. Ancak Hz. Salih'in uyarılarına aldırış etmeyen Semûd milleti sapıklıklar içinde yüzmeye devam etti. Üstelik bir de, Hz. Salih (a.s)'ten, kendisinin doğruluğuna tanıklık edecek bir mucize getirmesini istediler. O da, onlara "deve mucizesini" getirdi. Mucize olarak getirilen devede, Hz. Salih (a.s)'in doğruluğunu gösteren birçok büyük alametler vardı. Çünkü deve, sert bir kayanın içinden çıkmıştı. Kayanın nasıl yarıldığını ve içinden hamile bir devenin çıktığını gözleriyle görmüşlerdi. İstedikleri mucize gelmişti. Şaştılar. Salih'i aciz bırakmak istemişlerdi, kendileri aciz kaldılar. Ancak bu mucize inanmalarına yetmedi. Salih (a.s), milletinden devenin serbestçe otlamasının teminini ve kendi sularından ona su vermelerini de istedi. Aksi halde Allah'ın azabının kendilerine geleceğini söyledi (Hûd, 11/64; Şuara, 26/155-156; Şems, 91/11-15).

Bütün bunlara rağmen nasihat kabul etmeyen, isyan ile taşkınlığın gözlerini kör ettiği, Allah'ın davetini kabul etmekten kaçıp kulaklarını sağır kıldığı zorbalar, deveyi öldürmekten başka bir şey düşünmüyorlar ve çabucak onu boğazlamak istiyorlardı. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır:

"Nihayet deveyi kestiler, Rablerinin emrine karşı geldiler ve 'Ey Salih! Sen eğer (dediğin gibi) peygamberlerden isen, haydi bizi tehdit ettiğin azabı getir' dediler. Derken, onları o kuvvetli sarsıntı yakaladı da yurtlarında yüzüstü hareketsiz çöke kaldılar." (A'râf, 7/77-78)

"Zulmedenleri o korkunç uğultulu ses yakaladı da yurtlarında diz üstü çöke kaldılar. Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı." (Hûd, 11/67-68)

Evet, Semûd milletini bir çığlık alıp götürdü. Fakat Salih'e inananlar kurtulmuştu.

"(Helâk) emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâkten ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Hûd, 11/66; ayrıca bk. Fussılet, 41/16-17)

Semûd milletinden geriye kalan ise harabe bir şehir, çökmüş evler, alınacak ders ve ibretler…

Selam Salih (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YAKUP (A.S): TEVEKKÜL ÖRNEĞİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَجَٓاؤُ۫ عَلٰى قَم۪يصِه۪ بِدَمٍ كَذِبٍۜ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْراًۜ فَصَبْرٌ جَم۪يلٌۜ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ

"Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." (Yûsuf, 12/18)

Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu olan Hz. Yakup, Kur'an'da birçok ayette zikredilen kutlu bir peygamberdir. Lakabı İsrail'dir. İsrail Allah'ın kulu demekti. Doğumu ve peygamberliği önceden müjdelenendi.

" … Ona (Sâre'ye) İshak'ı müjdeledik; İshak'ın arkasından da Yakûb'u." (Hûd, 11/71)

Bu müjdede bir teselli anlamı vardı. Çünkü İbrahim (a.s) ve Sâre Babil'den çıkarılmışlardı.

"İbrahim, onları da onların taptıklarını da terk edince, ona İshak ile Yakup'u bağışladık ve her birini peygamber yaptık. Onlara rahmetimizden bağışta bulunduk. Onlar için yüce bir doğruluk dili var ettik (güzel bir söz ile anılmalarını temin ettik)." (Meryem, 19/49-50)

Yakup kendisine vahiy indirilenlerdendi (Nisa, 4/163).

Hz. Yusuf'un da babası olan Hz. Yakup, ömrü boyunca ihlas sahibi, güçlü, basiretli ve seçkin kişiliği, bitmeyen sabrı ile (Yûsuf, 12/83; Sâd, 38/45-46) müminlerin şevkle örnek almaları gereken bir ahlak sergilemiştir.

Yüce Rabbimiz, her ayeti hikmetlerle dolu olan Kur'an'da geçmiş peygamberlerimizin hayatlarından bölümler bildirerek, tüm kullarına büyük bir lütufta bulunmuştur. Peygamberlerimizin içinde bulundukları ortamları derin şekilde tefekkür etmeye ve sergiledikleri üstün ahlakı örnek almaya vesile olan peygamber kıssaları, bizlere bu kutlu şahısları tanıtan, Rabbimizden indirilmiş birer rahmettir. Peygamberlerimizin müminler için güzel örneklerle dolu olan bu kıssalarından biri de Hz. Yakup kıssasıdır.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Üstün ahlakı, aklı, ihlası ile birçok ayette zikredilen Hz. Yakup, gösterdiği tevekkül ile müminlere rehber olan bir hidayet önderi olmuştur.

Yakup (a.s) da diğer peygamberler gibi insanları Allah'a inanmaya ve O'na ibadet etmeye çağırdı. Kendisi bu yolda fevkalade örnek bir hayat yaşadı.

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre, Yakup (a.s), İbrahim (a.s)'in yaptığı gibi, ruhunu teslim etmeden önce, çocuklarına vasiyette bulundu:

"O zaman (Yakup), oğullarına; 'Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?' demişti. (Onlar da); 'Senin ilâhına ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilâhı olan tek bir ilâha ibadet edeceğiz; bizler O'na boyun eğmiş müslümanlarız," dediler." (Bakara, 2/133)

Hz. Yakup'un 12 oğlundan biri olan Hz. Yusuf, yaşadığı her olayın hayır olduğunu bilerek, olaylar karşısında güzel bir ahlak göstermiş olan peygamberlerimizden biridir. Ancak kendisine yakın olan küçük kardeşi hariç, diğer kardeşleri imanı kavrayamamış oldukları için Hz. Yusuf'a karşı zalim bir tuzak kurmuşlardır. Bu tuzak neticesinde ise Hz. Yakup da Hz. Yusuf gibi son derece tevekküllü bir ahlak sergilemiştir. Yusuf'un hasretiyle yıllarca sessiz sessiz inleyen, sonunda gözlerine ak inen, hüznünü içinde gizleyen, şikâyetini sadece Allah'a ileten, ancak bir an bile ümidini yitirmeyen Hz. Yakup, güzel bir örnek sergilemiş, son derece itidalli ve sabırlı davranarak Allah'a dönüp yönelmiş ve sabırla Allah'tan yardım istemiş, yakın bir gelecekte Hz. Yusuf'un kendisine kavuşacağı umudunu asla kaybetmemiştir.

"… Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah'tır." (Yûsuf, 12/18)

Ümit etmek, müminlerin önemli bir vasfı, kişinin imanının da bir göstergesidir.

Samimi iman sahibi bir mümin; her olayın yalnızca Allah'ın dilemesi ile gerçekleştiğini bildiği için hiçbir konuda üzüntüye, karamsarlığa ve ümitsizliğe düşmez. Allah'ın müminlerin dualarına icabet ettiğinin şuurunda olduğu için, en kötü görünen bir olayın bile imtihan ortamının bir parçası olduğundan ve müminler için mutlaka hayra dönüşeceğinden kuşku duymaz.

Hz. Yakup da, bu sırrın, yani her şeyin Allah tarafından yaratıldığının ve müminler için hayırlı olduğunun bilincinde olduğu için üstün bir ahlak sergilemiştir. Nitekim bu durum Kuran'da şöyle haber verilmiştir:

"Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez." (Yûsuf, 12/87)

Hz. Yakup, oğullarının Hz. Yusuf'u bulacaklarına dair umudunu hiç yitirmemiş ve onlara Allah'ın rahmetinden umut kesmemelerini öğütlemiştir. Çünkü Allah'ın rahmetinden umut kesmek, Müslümanlara değil, inkâr edenlere ait bir ruh hâlidir. Hz. Yakup'un bu öğüdü de göstermektedir ki, şartlar ne kadar imkânsız gibi görünürse görünsün Allah'tan ümit asla kesilmemelidir.

Selam Yakup (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YUNUS (A.S): BALIĞIN KARNINDAKİ PEYGAMBER *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَۜ اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِۙ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَض۪ينَۚ

فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُل۪يمٌ فَلَوْلَٓا اَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّح۪ينَۙ لَلَبِثَ ف۪ي بَطْنِه۪ٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ سَق۪يمٌۚ وَاَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْط۪ينٍۚ وَاَرْسَلْنَاهُ اِلٰى مِائَةِ اَلْفٍ اَوْ

يَز۪يدُونَۚ فَاٰمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى ح۪ينٍۜ

"Şüphesiz Yûnus da peygamberlerdendi. Hani o kaçıp yüklü gemiye binmişti. Gemidekilerle kur'a çekmiş ve kaybedenlerden olmuştu. Böylece, Yûnus kendini kınayıp dururken balık onu yuttu. Eğer o, Allah'ı tespih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı. Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık. Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik. Biz onu yüz bin, yahut daha fazla insana peygamber olarak gönderdik. Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik." (Sâffât, 37/139-148)

Konumuz olan âyetlerde; Kur'an-ı Kerim'de altı yerde (Nisâ, 4/163; En'âm, 6/86; Yûnus, 10/98; Enbiyâ, 21/87-88; Kalem, 68/48-50) anılan Yunus (a.s)'un; tebliğinin başlangıcında halkının kendisine inanmamasına kızarak ülkesinden ayrıldıktan sonra başına gelenler hakkında kısa bilgiler yer almaktadır.

Yüce Allah, Hz. Yûnus'u, Irak'taki Musul toprağında bulunan zalim, puta tapan ve nüfusu yüz bini aşkın "Ninova" halkına Peygamber olarak gönderdi. Hz. Yûnus (a.s), halkını Allah'a inanmaya davet etti. Bu davete otuz üç yıl devam etti. Halktan kendisine yalnızca iki kişi iman etti. Halkının inanmayışı Hz. Yunus'un zoruna gitti.

* Dr. Ömer MENEKŞE

Bir gemiye binerek kızgınlıkla Ninova'yı terk etti. Allah'ın emri gelmeden Ninova'yı terk etmesi bir peygamber için acelecilik ve sabırsızlıktı.

Yunus (a.s)'un bindiği gemide bulunan yolcularla kendi arasında Kur'an-ı Kerim'de açıklanmayan bir sebepten dolayı denize atılmak üzere kur'a çekildi. Bazı rivayetlere göre Yunus (a.s) kura çekilmeden gönüllü olarak denize atılmayı istedi. Fakat gemidekiler kabul etmedi. Sonuçta çekilen kura Yunus (a.s)'a çıktı ve kendisi denize atladı.

Yunus (a.s) bu arada hatasını anlamıştı. Fakat işi daha da çetinleşti. Bir balık onu yutuverdi. Artık Yunus, balığın karnında, karanlıklar içinde, pek üzgün olarak Rabbine hâlini şöyle arz etti:

"Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum." (Enbiya, 21/87)

Yunus (a.s)'un bu duasında içtenlik vardı. Cevabını Allah'tan aldı:

"Biz de duasını kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarırız." (Enbiya, 21/88)

İnsanın sıkıntıdan kurtulması ve umduğuna kavuşması için gerekenler; iman ve Allah'a sığınma, iman ve gereğini yapmadır.

İşte okuduğumuz ayetlerde Kur'an bize bunu örnek ve ibret olarak şöyle bildirmektedir:

"Eğer o, Allah'ı tesbih edip yüceltenlerden olmasaydı, mutlaka insanların diriltileceği güne kadar balığın karnında kalırdı." (Sâffât, 37/143-144)

Yunus (a.s), Allah'ı anışı, hatasını anlayışı ve Allah'a dayanışı sayesinde balığın karnından kurtuluverdi. Bu, kendisi için büyük bir nimet ve rahmetti.

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ, peygamberlerini başlarına gelen olağan dışı olaylarla eğitmiş, zorlu geçecek bir tevhid mücadelesine hazırlamıştı. Hz. Yûnus'un büyük bir balık, muhtemelen bir balina aracılığıyla boğulmaktan kurtulması da mûcizevî bir olaydı.

"Derken biz onu hasta bir hâlde sahile attık." (Sâffât, 37/145)

Yunus, balığın karnından sahile çıktığında hâlsizdi. Vücudu pelteleşmişti. Sıcak bir bölgedeydi. Derken Allah O'na bir başka nimetini ikram etti.

"Üzerine geniş yapraklı bir ağaç bitirdik." (Sâffât, 37/146)

Yunus (a.s) kısa zamanda sağlığına kavuştu. Bundan sonra da halkını iman etmeye davete devam etti. Sonunda ona iman ettiler.

"Nihayet onlar iman ettiler. Biz de onları bir süreye kadar geçindirdik." (Sâffât, 37/148)

Yunus (a.s)'un milleti, ümitsizlik hâlinde tövbe ve imanı Allah katında kabul

edilen tek milletti. Bu gerçekten büyük bir nimetti. Allah, bu hususu Kur'an'da şöyle anlatmaktadır:

"Yunus'un kavminden başka, keşke (azabı görmeden) iman edip, imanı kendisine fayda veren bir tek memleket halkı olsaydı! (Yunus'un kavmi) iman edince, dünya hayatında (sürüklenebilecekleri) rezillik azabını onlardan uzaklaştırmış ve onları belli bir zamana kadar yararlandırmıştık." (Yunus, 10/98)

Yunus (a.s)'un milleti, inanmayanların başına gelen helâkin emarelerini görür görmez, tövbe edip peygamberlerine inanmaları neticesinde yeis hâlindeki imanları kabul görmüştü. Onlara da bu, ün kalmıştı.

Selam Yunus (a.s)'a ve ona tabi olanlara olsun…

HZ. YUSUF (A.S) KISSASI VE ALINACAK DERSLER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَقَدْ كَانَ ف۪ي يُوسُفَ وَاِخْوَتِه۪ٓ اٰيَاتٌ لِلسَّٓائِل۪ينَ

"Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır." (Yûsuf, 12/7)

Yusuf suresinde Yusuf (a.s)'un hayatta karşılaştığı çeşitli sıkıntılardan, bunlara karşı göstermiş olduğu sabırdan ve sonuçta ulaştığı başarıdan bahsedilmektedir. Okuduğumuz ayette *"Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır"* buyurularak "kıssaların en güzeli" (Yûsuf, 12/3) olan Yusuf (a.s) ve kardeşlerinin kıssasında biz inananlar için faydalı öğütler ve önemli mesajlar verilmektedir. Öncelikle Yusuf (a.s)'un kıssasını kısaca hatırlayalım ve daha sonra da alınacak derslere temas etmeye çalışalım.

Yusuf (a.s), babasına rüyada on bir yıldız, güneş ve ayı gördüğünü, bunların kendisine boyun eğdiğini söylemişti. Babası da; *"Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kurarlar..."* (Yûsuf, 12/4-5) diye Yusuf (a.s)'u uyarmıştı. Bu uyarıdan sonra olaylar şöyle gelişti: Yusuf (a.s)'un kardeşleri babalarının Yûsuf ve kardeşini (Bünyamin) kendilerinden daha fazla sevdiği gerekçesiyle Yusuf (a.s)'u öldürmeyi veya bir kuyuya atmayı planlamışlar, babalarına Yusuf'u bizimle gönder gezsin, bize güven biz onu koruruz demişlerdi. Tertipledikleri gezide, kardeşler yapmış oldukları plan gereği Yusuf (a.s)'u kuyuya attılar. Akşamleyin de ağlayarak Yusuf'un sahte kan bulaştırılmış gömleğini babalarına getirdiler ve onu kurdun yediğini söylediler ancak Yakub (a.s) buna inanmadı... (Yûsuf,12/8- 18)

Bir kervan, kuyudan su alırken Yusuf'u bulup "Müjde! Müjde, İşte bir oğlan!" diye sevindiler ve bir ticaret malı olarak sakladılar. Onu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar... Onu satın alan Mısırlı kişi hanımına dedi ki: *"Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniriz." İşte böylece biz Yûsuf'u o yere (Mısır'a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık... Olgunluk çağına erişince ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız."* (Yûsuf, 12/19-22)

Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım,

---

* Medet COŞKUN

çünkü o (kocan)... bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi. İkisi de kapıya koştular. Kadın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Yûsuf, "O benden arzusunu elde etmek istedi" diye kendini savundu. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir. Kadının kocası Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür. Şehirde bu dedikodu yayılınca kadın, mahallenin kadınlarını çağırıp ellerine birer bıçak verdi ve Yusuf'u karşılarına çıkardı. Kadınlar, onu görünce şaşkınlıkla ellerini kestiler, "Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler. Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı... Neticede Yusuf (a.s) suçsuz olmasına rağmen yine de zindana atıldı ve orada sıkıntılı olaylar yaşadı...

Bu sureden alınması gereken dersleri özetle şöyle sıralayabiliriz:

-Bu surede öncelikle sabretmenin ne denli önemli olduğuna işaret edilmektedir. Yusuf (a.s), yaşadığı sıkıntılar karşısında nasıl sabredip tüm iftira ve olumsuzluklardan kurtulduysa, Hz. Muhammed ve biz ümmetine, sabrettiğimiz takdirde Hz. Yûsuf'a verilmiş olan mükâfatın bir benzerinin verileceği hatırlatılmaktadır.

-Yusuf (a.s)'un kardeşlerinin sahte delil getirmeleri ve babaları Yakub (a.s)'un araştırmadan buna inanmaması bizler için örnek olmalıdır. Hucurât suresinde de belirtildiği gibi gelen haberleri hemen kabul etmek yerine doğruluğunu araştırmalı ve ona göre karar vermeliyiz (Hucurât, 49/6).

-Bir mümin her nerede olursa olsun her zaman inanan insana yakışır şekilde davranmalı ve İslam ahlakı üzere bulunmalıdır. Nasıl Yusuf (a.s) inancının gereği olarak doğru dürüst davrandı ve Rabbinin yasaklarından kaçındıysa, bizlerde her nerede olursak olalım ve şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun aynı şekilde haramlardan kaçınmalıyız. Kimse görmese de yüce Allah'ımızın bizi her an gözetlediğini düşünerek ona göre hareket etmeliyiz. Bu şuurla hareket ettiğimiz takdirde Rabbimiz bizi başarıya ulaştıracaktır.

-Hiçbir olay karşısında kin ve nefret duymamalı ve müsamahalı davranmalıyız. Yusuf (a.s)'a çeşitli sıkıntılar, eziyetler vermelerine rağmen Hz. Yusuf'un kardeşlerine karşı kin ve düşmanlık beslememesi bize örnek olmalıdır. En yakınımızdan gelse bile sıkıntılara sabretmemiz ve onlara kin ve düşmanlık beslememememiz, hoşgörü ile muamele etmemiz Yusuf kıssasından alacağımız ibretlerden biridir. Çünkü sonuçta Yusuf (a.s) nasıl bu sabrı ve hoşgörüsüyle otuz yaşında Mısır'a sultan olduysa ve sonsuz saadete kavuştuysa bizler de kin ve nefretten uzak kalarak hoşgörüyle hem dünya hem de ahirette mutluluğa ulaşabiliriz.

HEDEFİMİZ ALLAH RIZASINI KAZANMAK OLMALI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْر۪ي نَفْسَهُ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ رَؤُ۫فٌ بِالْعِبَادِ

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir." (Bakara, 2/207)

Allah'a iman edip, yalnızca O'nun rızasını, sevgisini kazanmak için çalışmak ve ibadetlerimizi sadece O'na özgü kılmak asli kulluk görevimizdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur:

"*(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.*" (Fatiha, 1/5)

Allah rızası gözetilmeden yapılan bütün amellerin boşa gideceği Kur'an'da şöyle belirtilir:

"*O gün birtakım yüzler vardır ki zillete bürünmüşlerdir. Çalışmış, (boşa) yorulmuşlardır.*" (Gaşiye, 88/2-3)

Allah insanların amellerini kalplerinde taşımış oldukları niyetlere göre değerlendirir. Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurdu:

"*Allah Teâlâ sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalplerinize bakar.*" (Müslim, "Birr" 33)

Tıpkı şu hadiste olduğu gibi… Abdullah İbn Ömer (r.a), Resûlullah (s.a.s)'ı şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

"Sizden önce yaşayanlardan üç kişi bir yolculuğa çıktılar. Akşam olunca, yatıp uyumak üzere bir mağaraya girdiler. Fakat dağdan kopan bir kaya mağaranın ağzını kapattı. Bunun üzerine birbirlerine;

- Yaptığınız iyilikleri anlatarak Allah'a dua etmekten başka sizi bu kayadan hiçbir şey kurtaramaz, dediler. İçlerinden biri söze başlayarak;

- Allahım! Benim çok yaşlı bir annemle babam vardı. Onlar yemeklerini yemeden çoluk çocuğuma ve hizmetçilerime bir şey yedirip içirmezdim. Bir gün hayvanlara yem bulmak üzere evden ayrıldım; onlar uyumadan önce de dönemedim. Eve

* Mehmet KAPUKAYA

gelir gelmez hayvanları sağıp sütlerini annemle babama götürdüğümde, baktım ki ikisi de uyumuş. Onları uyandırmak istemediğim gibi, onlardan önce ev halkının ve hizmetkârların bir şey yiyip içmesini de uygun görmedim. Süt kabı elimde şafak atana kadar uyanmalarını bekledim. Çocuklar etrafımda açlıktan sızlanıp duruyorlardı. Nihayet uyanıp sütlerini içtiler.

Rabbim! Şayet ben bunu senin rızanı kazanmak için yapmışsam, şu kayayı başımızdan al! diye yalvardı. Kaya biraz aralandı; fakat çıkılacak gibi değildi.

Bir diğeri;

- Allahım! Amcamın bir kızı vardı. Onu herkesten çok seviyordum. Ona sahip olmak istedim. Fakat o arzu etmedi. Bir yıl kıtlık olmuştu. Amcamın kızı çıkıp geldi. Kendisini bana teslim etmek şartıyla ona 120 altın verdim. Kabul etti. Ona sahip olacağım zaman dedi ki: Allah'tan kork! Dinin uygun görmediği bir yolla beni elde etme! En çok sevip arzu ettiğim o olduğu halde kendisinden uzaklaştım, verdiğim altınları da geri almadım.

Allahım! Eğer ben bu işi senin rızanı kazanmak için yapmışsam, başımızdaki sıkıntıyı uzaklaştır, diye yalvardı. Kaya biraz daha açıldı; fakat yine çıkılacak gibi değildi.

Üçüncü adam da;

- Allahım! Vaktiyle ben birçok işçi tuttum. Parasını almadan giden biri dışında hepsinin ücretini verdim. Ücretini almadan giden adamın parasını çalıştırdım. Bu paradan büyük bir servet türedi. Bir gün bu adam çıkageldi. Bana;

- Ey Allah kulu! Ücretimi ver, dedi. Ben de ona;

- Şu gördüğün develer, sığırlar, koyunlar ve köleler senin ücretinden türedi, dedim. Adamcağız;

- Ey Allah kulu! Benimle alay etme, deyince, seninle alay etmiyorum, diye cevap verdim. Bunun üzerine o, geride bir tek şey bırakmadan hepsini önüne katıp götürdü.

Rabbim! Eğer bu işi sırf senin rızanı kazanmak için yapmışsam, içinde bulunduğumuz sıkıntıdan bizi kurtar, diye yalvardı. Mağaranın ağzını tıkayan kaya iyice açıldı; onlar da çıkıp gittiler." (Buhârî, "Büyû`" 98; Müslim, "Zikir" 100)

İşte aynen bunun gibi başımız sıkıştığında bile Allah'ımızın yüzümüze bakmasını sağlayacak gönülden amellerimiz olmalı. Hedefimiz daima Allah'ın rızasını kazanmak olmalı.

HELAL KAZANÇ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًاۘ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ

"Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır." (Bakara, 2/168)

Yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığı sürece eşyada asıl olan mubah ve helal olmaktır. Helalin zıddı ise haramdır. Haram, kesin olarak yasaklanan şeydir. Dünyada hiçbir devlet ve o devleti oluşturan fertler sınırsız özgürlüğü kabul etmezler. Zira sınırsız özgürlük kargaşa ve anarşi doğurur. Kamu düzenini sağlamak, insan hak ve hürriyetlerini teminat altına almak için, birtakım yasaklamaların olması doğaldır.

Dinimiz bu amaca yönelik olarak birtakım yasaklamalar koymuştur. Bu yasaklamalara baktığımız zaman bunların, insanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almaya, aldatılmalarının önüne geçmeye yönelik tedbirler olduğunu görürüz. Bu yasaklara birkaç örnek verelim:

Müşteriyi aldatmak, malın ayıbını ve kusurunu gizlemek, çalışanı mağdur etmek, çalışanın emeğinin karşılığını vermemek veya zamanında vermemek; çalışanın emeğini sarf etmeden ücret alması, işini zamanında yapmaması, aldığı ücretin yetersizliğini bahane ederek verimli çalışmaması, usta ve sanatkârların işini zamanında ve doğru yapmaması, kamu hakkını yemek, devletin malını zimmetine geçirmek; devlete ait borcunu ödemeyerek bu borcu vatandaşa ödetmek, vatandaşı haraç ve rüşvet vermeye zorlamak için işini zorlaştırmak ve sonucunda haraç ve rüşvet almak, esrar ve eroin satmak, fuhuş tacirliği yapmak, karaborsacılık yapmak; fırsatları ganimet bilip fiyatları artırmak, umut tacirliği yapmak ve bu yolla insanlara kısa yoldan zengin olma hayalleri aşılayarak çeşit çeşit kumar mekanizmaları kurmak suretiyle onları sömürmek, ödünç borç verme ve mağdura yardım etme hasletlerinin kaybolmasını fırsat bilerek darda kalan insanlara faizle borç para vermek ve te-

* Mehmet KAPUKAYA

fecilik yapmak, hırsızlık, gasp, kapkaççılık, dolandırıcılık, hileli iflas, sahte boşanma suretiyle ve sahte evrakla maaş almak, yetim malı yemek vb.

Bütün bu yasakların helal kazançla da alakası vardır. Her konuda olduğu gibi dinimiz helal kazancın yolunu da bize gösteriyor:

"Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helak etmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir." (Nisa, 4/29)

Sevgili Efendimiz de alın teriyle kazanmaya dikkat çekmiştir:

"Hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yememiştir. Allah'ın Peygamberi Dâvûd (a.s) da kendi el emeğinden yerdi." (Buhârî, "Büyû", 15)

Haram kazancın ne hayrı olur ne de bereketi. Kişiye, ailesine, çoluk çocuğuna huzur getirmez. Atalarımız "Ağlayanın malı, gülene hayır getirmez" demişlerdir.

Öte yandan dua ve ibadetlerin kabul edilmesi için boğazdan geçen lokmanın helal olması şarttır. Sevgili Peygamberimiz şöyle buyuruyorlar:

"Bir kimse (Allah yolunda) uzun sefere çıkar. Saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış vaziyette Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! diyerek ellerini gökyüzüne açar. Hâlbuki onun yediği haram, içtiği haram, *giydiği haram, gıdası haramdır. Böyle birinin duası nasıl kabul edilir!"* (Müslim, "Zekât" 65)

Unutulmaması gereken bir hususa işaret etmek istiyoruz. Haramların sayısı sınırlıdır. Kimilerinin, cehaletin eseri olarak "o haram bu haram, her şey haram" sözleriyle iddia ettikleri gibi her şey haram değildir.

"Nu'mân b. Beşîr (r.anhuma)'den rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.s)'ı şöyle buyururken dinledim:

"Şüphesiz helâl de belli, haram da. Bu ikisinin arasında, halkın birçoğunun helâl mi, haram mı olduğunu bilmediği şüpheli şeyler vardır. Şüpheli şeylerden sakınan kimse, dinini ve ırzını korumuş olur. Şüpheli şeylere dalan kimse ise, harama dalar. Tıpkı sürüsünü başkasına ait bir arazinin etrafında otlatan çoban gibi ki, onun bu araziye girme tehlikesi vardır. Dikkat edin! Her padişahın girilmesi yasak bir arazisi vardır. Unutmayın ki, Allah'ın yasak arazisi de haram kıldığı şeylerdir. Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçücük bir et parçası vardır. Eğer bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur. Eğer o bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir." (Buharî, "Büyû", 2; "Îmân", 39; Müslim, "Müsâkat", 107-108)

HEM MÜJDECİ HEM DE UYARICI PEYGAMBER*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًا

"Biz seni ancak bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik." (Furkan, 25/56)

Bildiğimiz gibi peygamberler, ebediyet sınavını kazanmamız için gerekli mesajlarını yani emir ve yasaklarını biz insanlara ulaştırmak üzere yüce Rabbimizin kulları arasından seçip görevlendirdiği elçilerdir. En mükemmel şekilde yaratılan, bütün nimetler hizmetine sunulan ve ebediyet yolcusu olarak sınav için dünyaya gelen biz insanların belli işlerle sorumlu tutulabilmemiz; davranışlarımıza göre cennet veya cehennem ile karşılık görebilmemiz için bilgilendirilmemize ve bunun için de peygamber gönderilmesine ihtiyaç vardır. Böylece âhirette "bilmiyorduk, peygamber gönderilmedi" diye Allah'a karşı mazeret ileri sürmemizin peşinen önüne de geçilmiş olmaktadır:

"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın..." (Nisâ, 4/165)

Peygamberimiz (s.a.s) de hem Kur'an âyetlerini tebliğ etmekle hem de bunları açıklayan ifadeleriyle yeteri kadar müjdeci ve uyarıcı olmuştur. Onun tebliği ve açıklamaları itaat edenler için ebedî mutlulukların müjdesi, inkâr ve isyan edenler için ise korkunç felâketlerin uyarısıdır. Kur'an-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Peygamberimiz (s.a.s)'in görevinin Allah'ın son dini olan İslam'ı tebliğ etmekten ibaret olduğu vurgulanmakta ve yine pek çok âyette bu görevinin iki yönlü olduğuna işaret edilmektedir. Peygamberimiz (s.a.s), İslam'ın kurtarıcı ilkelerini benimseyen, yaşayışını bu ilkeler çerçevesinde düzenleyen biz müminler için bir beşîr/müjdeci; batıl inançlara ve kirli bir hayata kendilerini kaptırıp gidenler için de apaçık bir nezîr/uyarıcıdır. Allah'ın resûlü (s.a.s) de görevi boyunca inkârcı ve isyancı insanlara Allah'ın azabını haber vererek onları sürekli uyarmış; iman ve itaat eden insanlara da Allah'ın rahmetini ve vereceği ödülleri hep müjdelemiştir.

---

* Mustafa GÜNEY

Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) teselli amacı taşıyan bu âyette O'na düşen görevin yalnızca müjdeleme ve uyarma olduğu ve bunun ötesinde bir sorumluluğunun bulunmadığı özellikle belirtilmiştir. Bu ayette ve aynı manadaki pek çok ayette vurgulandığı gibi Peygamberimiz (s.a.s) sadece uyarmak için değil, aynı zamanda ve öncelikle müjdelemek için gönderilmiştir. Kendisi bizzat bunu uyguladığı gibi toplumu uyarma görevini yapacak diğer Müslümanları da öncelikle "müjdeleyici olmaları" konusunda; *"Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."* (Buhârî, "İlim", 12) ifadeleriyle uyarmıştır.

Peygamber Efendimizin öncelikli görevi müjdelemektir. Kur'an'da ve hadislerde Allah'a iman, ibadet ve itaat edenlerin alacakları ödüller açıklanmış ve müjdeler verilmiştir: Bunlar cennet ehli için hazırlanmış olan, hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kimsenin hayalinden geçmeyen (Müslim, "Cennet", 5) çeşitli nimetler, sonsuzluk müjdesi, ilâhî cemalin görülmesi ve "rıdvân", yani Allah'ın biz kullarından razı olmasıdır. Bir diğer görevi de uyarmaktır. Biz insanları cehennemden ve inkâr, şirk, nifâk, isyan gibi, ilâhî azaba ve cehenneme girmeye sebep olacak her türlü inanç, söz ve davranışlardan sakındırması, gelecek tehlikeyi önceden bildirmesi ve böylece bizleri îmân, ibadet ve itaate yöneltmesidir.

Öyleyse biz de Peygamberimiz (s.a.s)'in bu müjde ve uyarılarını dikkate alarak hayatımızı Rabbimizin isteklerine, emir ve yasaklarına göre düzenleyelim. Böylece tekrarı olmayan ebediyet sınavını kazanarak, vaat edilen ilahî ve ebedî müjdeleri elde eden bahtiyar kullardan olalım.

HER EVİN KAPISI ÖZEL BİR DÜNYAYA AÇILIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰٓى اَهْلِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip (izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor." (Nûr, 24/27)

Evlerimiz, sadece dört duvarı, pencere ve kapısı olan mekânlar olarak tanımlanamaz. Evler, içindeki insanların ruhlarına bürünmüş hayat alanlarıdır. Bu nedenledir ki, eşimiz, çocuklarımız, anne-babalarımız ve kardeşlerimizle birlikte yaşadığımız evlerimizi belki de 'yuva' kelimesi daha iyi tanımlar.

Yuvalarımız bizim bazen mutluluklarımıza bazen hüzünlerimize tanık olurlar; hatta tanık olmakla kalmaz, bu duygularımıza ortak olurlar. Evimizin her köşesinde sevdiğimiz insanlarla bir anımız vardır. Bu bakımdan ister, adına 'ev', ister 'yuva', ister 'hane', isterse de 'mesken' diyelim, bu mekân bizim özel hayatımızın içinde geçtiği mahrem ve kutsal bir alandır.

Bazen yuvamız komşularımızla, dostlarımızla şenlenir. Bir dostun, evimize ayak basması, bizim evimize karşı duyduğumuz sıcak duygularımızı bir kat daha artırır. Evimiz ve biz aynı şeyizdir sanki. Evimizin kapısından birinin girmesi, bir bakıma onun bizim iç dünyamıza süzülüp gönlümüzde yer etmesidir. Peygamber Efendimiz, müminin dünyada yaşadığı mutluluklardan birinin iyi komşu ve geniş bir ev olduğunu söylemiştir ya! Ne kadar da ruhumuzu okumuş diye düşünmeden edemeyiz (İbn Hanbel, *Müsned,* I, 168).

Her evin bir kapısı vardır. Kapıyı çalmak, aynı zamanda içeridekilere, 'özel ve sımsıcak olan yuvanıza, beni de konuk olarak dâhil eder misiniz?' diye sormaktır. Peki ya! Açık bulduğumuzda, kapıyı çalmadan içeri dalmak, ya da gerektiği gibi nezaket göstermeden bir kapıya dayanmak, 'ben sizin özel ve sımsıcak yuvanıza saygı duymuyorum' demek olmaz mı?

---

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Bütün davranışlarıyla bizlere örnek olan sevgili Peygamberimiz, bir evin kapısına vardığında evin kapısından birkaç adım geride durarak, ev sahibinden izin ister, izin verildikten sonra içeri girerdi. Efendimiz, aynı şeyi ashabından da beklerdi (Ebû Dâvûd, *"Edeb", 127*). Zaten yukarıda mealini verdiğimiz ayette de kendimize ait olmayan evlere girerken, izin alıp ev sahiplerine selam vermemiz emredilmekte ve bunun bizim için çok daha iyi olduğu söylenmektedir.

Peygamberimizin sahabelerinden Enes, bize, Peygamber Efendimizin, Zeynep ile evlendiği gün bir düğün yemeği verdiğini anlatır. Bu yemek Efendimizin evinin bahçesinde verildi. İnsanlar evde bir miktar oturup sohbet ettikten sonra bahçede kendilerine ikram edilen yemeği yiyip dağıldılar. Fakat bazı kişiler sohbete dalıp evden dışarı çıkmak bilmediler. Efendimiz bu misafirlerine, onları kırmamak için bir şey diyemedi (Müslim, "Nikâh", 15). İşte yüce Allah, bu olaydan ötürü, yukarıda mealini verdiğimiz ayetle de konu birliği içinde olan Ahzâb suresinin 53.ayetini indirdi. Bu ayette mealen şöyle buyrulmaktadır:

"Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamberin evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamberi rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey *istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz, hem de onların kalpleri için daha temizdir..."* (Ahzâb, 33/53)

Evlerimiz çelik kapılarla ve kapı arkalarına yerleştirdiğimiz sürgü ve kilitlerle bizleri yapay bir şekilde korumaktadır. Elbette modern hayat, şehirleşme bu uygulamaları beraberinde getirmiştir ve mahrem olan şey korunmalıdır. İslam'ın da arzusu budur. Fakat özel hayatın kutsallığını korumak için maddî önlemler tek başına yeterli olamaz. Davranışlarımızla, nezaket ve saygımızla buna ayrıca riayet etmemiz gerekmektedir.

Kapı çalmak, bir kültürdür, bir adaptır. Ecdadımıza bakın. Onlar kamu alanlarını, hanları, kervansarayları, cami ve medreseleri büyük ve ardına kadar açılan kapılarla donattılar. Çünkü oralarda gizlilik, saklılık yoktur. Bu yerler herkesindir. Fakat Taç kapıyı aşıp içerideki hücrelere girmek istediğinizde, sizi mütevazı kapılar bekler. Biraz basıktır bu kapılar. İçeri girmek için hafifçe biraz eğilmeniz gerekir. O an bilirsiniz ki, orada bir özel hayat başlamaktadır. Ve siz içeri girmek için eğilirken, aynı zamanda o özel hayatın sahibinin önünde saygıyla eğilmektesinizdir. Kapının eşiğini adımladığınızda artık orada birinin hayatına usulca girmişsinizdir. Eskiler 'her vusulün bir usulü' vardır derken, hayatımızda ölçülü ve saygılı olmayı vurgulamak ister gibidirler. O halde kapıyı çalalım, selam verelim, izin verildiğinde güler yüzle ve nezaketle içeri girelim. Eşiği aşalım, haddi aşmayalım. Unutmayalım her evin bir kapısı vardır ve kapılar özel dünyalara açılır.

HER FİRAVUN'UN BİR MUSA'SI VARDIR!*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ

اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهٖ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ

"Sonra ayetlerimizle ve apaçık bir fermanla Musa ve kardeşi Harun'u Firavun'a ve ileri gelenlerine gönderdik. Onlar ise kibre kapıldılar ve ululuk taslayan bir kavim oldular." (Mü'minûn, 23/45-46)

Musa Peygamberin hikâyesi, Nil'de başlayan, Kızıl Denize uzanan, iki denizin kıyısında öte dünyaya açılan bir hikâyedir. Kur'an'da Musa Peygamberi, kâh Nil nehrinde bir sandukada, kâh Hızır'la beraber bir gemide, kâh elindeki asa ile yardığı Kızıldeniz'in ortasında buluruz. Musa Peygamber, Kur'an'da en çok adı geçen peygamberdir. 34 sure, 131 ayet ve 136 yerde ondan doğrudan bahsedilir. Dolaylı ayetlerin de dikkate alınmasıyla onunla ilgili ayet sayısı 502'ye ulaşır.

Yukarıdaki ayette yüce Allah bize Musa ve Harun Peygamberleri Firavun'a gönderdiğinden bahseder. Firavun Mısır'ı zorbalıkla idare eden bir kraldır. Üstelik kendisinin ilah olduğunu iddia etmektedir (Nâzi'ât, 79/24). Bu Firavun'un tarihsel olarak kimliği konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, Mısır'ın 19. Hanedanının 3. Firavun'u II. Ramses (M.Ö. 1279-1212) veya Merneptah (M.Ö. 1212-1202) olduğu sanılmaktadır (Maurice Bucaile, *Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim*, s.343; Fatoohi, Musa & Firavun Çıkış, s.122).

Firavun, Mısır'daki İsrailoğullarından bir peygamberin gelerek, bir gün krallığını yıkmasından korktuğu için, İsrailoğullarının dünyaya gelen erkek çocuklarını öldürtmektedir. Annesi, Firavun'un askerlerinden korumak için, bebek Musa'yı bir sanduka içine koyar ve Allah'ın ilham etmesiyle yavrusunu Nil'in sularına bırakır (Kasas, 28/7). Mısırlılar Nil'e deniz derler, o kadar büyük bir yatağa sahiptir ki, insanı

---

* Doç Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

korkutur. Fakat Musa'nın annesi yavrusunu hırçın dalgalara bırakacak kadar Allah'a bağlıdır işte.

Sanduka Firavun'un Nil'in kenarındaki sarayının kıyısında bir ağacın dibine takılır. Firavun bebeği öldürtmek istese de gizli bir mümin olan hanımı, bebeği evlat edinmek konusunda Firavun'u ikna eder. Musa Peygamberin annesine korkmaması ve bebeğin tekrar kendisine döndürüleceği şeklindeki müjde gerçek olur. Bebek Musa hiçbir sütanneyi kabul etmez. Öz annesi sütanne olarak saraya alınır (Kasas, 28/12). Musa Peygamber Allah'ın düşmanı Firavun'un sarayında büyür. Bir olay nedeniyle gençken Mısır'ı terk etmek zorunda kalır (Kasas, 28/20-21). Medyen'e gelir (Kasas, 28/22). Orada Şuayb Peygamberle tanışır. Şuayb Peygamber ihtiyarlamıştır. Hz. Musa ona yardım eder. Şuayb Peygamber Musa Peygamber'i kızıyla evlendirir (Kasas, 28/27-29).

10 sene Medyen'de kalan Musa Peygamber vatanı Mısır'a dönmeye karar verir. Mevsim kıştır, Hz. Musa ve ailesi Mısır'a giderken yollarını kaybetmiştir. İleride bir ateş gören Hz. Musa ailesine ısınacak bir ateş götürmek ve ateşin başında bir kılavuz bulmak için ateşin yanına varır (Tâ-hâ, 20/10; Neml, 27/8-9). Ona mübarek bir bölgedeki ağaçtan seslenilir (Kasas, 28/30). *'Ayakkabılarını çıkar, sen kutsal Tuva Vadisindesin'* diye (Tâ-hâ, 20/12). Allah orada Hz. Musa'ya peygamberlik verir. Basit bir değneği ilahî mucize eseri bir yılan olabilen mucizevî bir asaya dönüştürür (Tâ-hâ, 20/19-20). Bu mucize Hz. Musa'ya verilen "beyaz el" mucizesiyle beraber iki büyük mucizeden biridir (Kasas, 28/32). Bunlar dışında, Rabbi, O'na yedi mucize daha bahşeder (Neml, 27/22). Kardeşi Harun da Musa Peygambere yardımcı olarak verilir (Kasas, 28/34). Artık Hz. Musa'nın, Mısır'a olan yolculuğu basit bir yolculuk değildir. Musa Peygamber, Firavun'u büyük bir topluluk önünde Allah'ın birliğine davet eder. Firavun, sihirbazlarını onunla yarıştırır; fakat Musa Peygamberin mucizeleri karşısında aciz kalan sihirbazlar, onun sihirbaz değil, gerçek bir Peygamber olduğuna iman ederler. Firavun onların ellerini ve ayaklarını çaprazlama kestirir ve astırır, fakat onlar yine de imanlarından dönmezler (A'râf, /106).

Firavun her şeyi maddi planda değerlendirdiği için yardımcısı Hâman'dan tuğla pişirterek kendisi için yüksek bir kule yapmasını ister. Amacı bu kuleye çıkarak Hz. Musa'nın Rabbini görmektir (Mü'min, 40/36). Bilmez ki, Allah her şeyden yücedir.

Firavun ve halkı Mısır'da inançsızlıklarında ısrar etmeleri üzerine gökten gelen birtakım afetlerle cezalandırılırlar. Fakat yine de imana gelmezler (A'râf, 7/103). Sonunda inananlarla beraber Mısır'ı terk eden Musa Peygamber'in peşine Firavun, ordusuyla takılır. Firavun, inananlara Kızıldeniz kıyısında yetişir (Şuarâ, 26-61-63). Hz. Musa, Allah'ın emriyle asasını yere vurur, deniz açılır, inananlar buradan geçer; fakat Kızıldeniz, peşlerinden gelen Firavun ve askerlerine mezar olur (Bakara, 2/50).

Firavun öleceğini anlayınca Allah'a iman ettiğini söylese de (Yunus, 10/90), adı üstünde imanı, Firavun imanıdır, kabul edilmez. Çünkü inanmak samimiyet demektir.

Bu kıssa Müslümanlara Allah'a teslimiyet ve bağlılığın önemini anlatmaktadır. Ümitlerin bittiği bir anda Allah'ın ne kapılar açacağını anlatır insanlığa. Allah, bebek Musa'yı azgın dalgalar arasında düşmanına gönderip, düşmanının sarayında büyütür. Arkada kana susamış donanımlı bir ordu, önde derya, 'artık kurtuluş yok!' denildiği bir anda denizi yararak rahmetini gönderir. Yeter ki, Allah'a tevekkül edelim, O'na güvenelim. Allah Hz. Musa'nın koyunlarına ağaçlardan yaprak indirdiği, bazen yaslanarak yorgunluğunu giderdiği bir değneği, insanlık tarihinin en büyük mucizelerinden biri hâline getirmedi mi? Yüce Allah'tan ümit kesmeyelim. Zalimlerin zulmü varsa, her Firavun'un da bir Musa'sı vardır.

HER ŞEY ALLAH'IN BÜYÜKLÜĞÜNÜN DELİLİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَٓا اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ

"Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz." (Rûm, 30/20)

Bu ayet-i kerime, insanın topraktan yaratılışını, hayat bulduktan sonra da yeryüzünde yayılışını dile getirmektedir.

Yüce Allah, yoktan var ettiği, biz insan neslini topraktan yaratmış ve hayat vermiştir. Yaratılış gibi çok önemli bir konunun vurgulanması Allah'ın büyüklüğünün delillerindendir. Cansız toprak insanın mayası, çekirdeği olmuş, o cisim toprak olmaktan çıkıp mahlûkatın en şereflisi özelliğini taşır hâle gelmiştir. Bu nedenle yaratılış büyük bir ibret tablosudur. İnsanın topraktan yaratılışı Hicr sûresinin 26. ayetinde "*Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık.*" şeklinde özetlenmiştir.

Ayetlerde görüldüğü gibi Allahu Teala'nın insanı yoktan var etmesi, toprağı canlı varlığa dönüştürmesi O'nun sonsuz kudretinin delillerindendir. Tabii ki insan hareketsiz varlıklar gibi bir yerde sabit kalmamış, Allah'ın verdiği duygu ve hareket kabiliyeti ile de yeryüzüne yayılmıştır. Bu durum düşünen insanı, hem Allah'ın kudretini anlamaya yönlendirmekte hem de yeryüzüne yayılan insan neslinin nasıl yaratıldığını ortaya koymaktadır. Bu konuda dikkate almamız gereken bir başka husus ise, "Sizi topraktan yarattı" buyrulmasıdır ki; insan neslinin ilki olan Hz. Âdem (a.s) topraktan yaratıldı ve biz de onun nesli olarak çoğaldık. Dolayısıyla özümüz, aslımız topraktır.

Tabii ki Allah'ın kudretinin idrak edilmesi yalnızca bu ayeti izah etmekle bitmez. Konuyla ilgili olması noktasında müteakip ayetleri de gözden geçirmemiz gerekir.

---

* Davut KAYA

Rum sûresinin 21.ayetinde, *"Kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."* buyurulmuştur. Bu ayette evlilikten, aile hayatından ve mutluluğa sebep olan şeyden bahsedilmektedir.

Ailenin temel taşları olan eşler arasında sevgi ve bağlılık olmazsa bir ömür boyu aynı ortamı huzurlu bir şekilde paylaşmaları da mümkün olamaz. İşte hem ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi hem de bedenen ve ruhen huzur bulabilmesi için yüce Allah, eşler arasında önemli bir bağ olan sevgiyi gönüllere nakşetmiştir. Bu duygular kendiliğinden oluşmamış, insanın hücresine, zihnine, beynine Allah (c.c) tarafından yerleştirilmiştir. Bu da Allah'ın yüceliğinin delillerindendir.

Daha sonra yer alan 22. ayette ise *"Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir."* buyrulmuştur. O muazzam gökyüzü ve onda bulunan gezegenler, güneş, ay ve yıldızların yaratılması ne muhteşem bir olaydır. Bütün bunları yaratan yüce Allah'ın gücü kudreti ne kadar büyüktür. Yine yeryüzü ve yeryüzünde yetişen nebatat ve üzerinde barınan canlıların yaratılması da bir başka ibret tablosudur.

Bunların yanında mahlûkatın en şereflisi olan insanın farklı renklerde yaratılması ve değişik lisanlarla konuşmaları da ibret vericidir. Çünkü aynı öz olan topraktan yaratılan insanlardan bazıları siyah, bazıları beyaz, bazıları ise daha farklı ten renkleriyle yaratılmışlardır. Hatta göz renginde, saç renginde, beden şekillerinde farklılıklar; bir başka yönüyle de konuşmadaki farklılıklar yüce Allah'ın büyüklüğünü ispat etmektedir. Aynı dili konuşan insanların ses tonunun farklı olması bile yaratılıştaki zenginliği ifade etmektedir. Bütün bunlarda, bilen ve yaratılış sırlarını idrak edenler için ibretler vardır.

Yaratılıştaki bu farklılık öncelikle biz insanların birbirimizi kolayca tanımamızı temin etmektedir. Bu durum Hucurât suresinin 13. ayetinde *"Ey insanlar! Şüphe yok ki biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık…"* şeklinde dile getirilmiştir.

Rum sûresinde daha sonra yer alan 23. ve 24. ayette gecenin ve gündüzün yaratılmasından, gecenin istirahat için gündüzün de çalışıp kazanmak için en uygun zamanlar olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca 24.ayette şimşek çakması, yağmurun yağarak ölü toprağı diriltmesi gibi insanlık için büyük önem taşıyan durumlar dile getirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın kudretinin delillerini ortaya koyan pek çok ayet vardır.

Bize düşen görev, bu muazzam yaratılışı ve varlıkları dikkate alarak Allah'ı iyi anlamak, onu tanımak ve O'na kullukta kusur etmemeye çalışmaktır.

HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI BULACAKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۜ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (Zilzâl, 99/7-8)

Kitabımız Kur'an-ı Kerim'in ahiretle ilgili olarak öne çıkardığı konuların başında herkesin iyi veya kötü yaptıklarından sorumlu olacağı ve bunların karşılığını tam alacağı üzerinedir. Rabbimiz bir bütün olarak hem Mekke hem de Medine'de nazil olan ayetlerde sürekli olarak bu konuyu işlemiştir. Aslına bakılırsa bunun sürekli işlenmesi biz insanların sonradan pişman olmayacağı işlere yönlendirilmesi maksadına yöneliktir. Örneğin insanlar birçok defalar haksızlık, adaletsizlik yapmasınlar diye uyarılmıştır. Çünkü her kim zerre miktarı hayır işlerse, karşılığını "hayır"/cennet mükâfatı olarak, her kim zerre miktarı şer işlerse, karşılığını "şer"/cehennem azabı olarak görecektir. Bu durumda insanoğlunun Allah'tan herhangi bir şeyi kaçırması söz konusu olamayacaktır.

Bu anlayış üzerine oturmuş bir yaşam biçiminin yeryüzündeki barış ve huzuru sağlayacağı, en önemlisi de, ancak bu anlayışın insanın onurunu koruyacağı, kimliğini ve kişiliğini yücelteceğini bilmek gerekir. Düşünün ki herkesin yaptığı yanına kâr kalacak, güçlü zayıfı ezecek, elindeki ekmeğini haksızca gasp edecektir. Böyle bir dünyanın yaşanabilir olması mümkün müdür? Üstelik bu anlayış sadece bizim dinimizle de sınırlı değildir. Bu konu bütün dinlerin ortak olan yönlerinden bir tanesidir. Çünkü hakikati aramak, haksızlığa karşı durmak, kötülük yapanın cezasını bulmasını istemek insanoğlunun yapısında vardır. İnsan dünyada kendisine yapılan haksızlığın bir tür karşılığını alacağına inanmakta ve öylece teselli bulmaktadır. Eğer

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

insanlar herkesin yaptığı ile kalacağı inancına kapılırlarsa, bu defa insanın bütün olumlu şeyleri ortaya koyması, üretmesi, yardımlaşması, iyilik yapması gibi değer yargıları alt-üst olacaktır.

O halde dinimizin temel inanç esaslarından biri olan ahiret hayatında insanlar yaptıklarının karşılığını şöyle veya böyle mutlaka alacaklardır. Buna samimiyetle inandığımız takdirde kötülük yapmak yerine iyilik yapmanın yollarını aramış olacağız. Bu anlayış aynı zamanda bizlere, hem bu dünyada yaptıklarımızı anlamlı kılmakta, hem de ölümden sonraki hayatta karşılaşacağımız konum hakkında bilgi vermektedir. Yaptığının karşılığı tastamam kendine verilecek olan kişi bu durumda çevresini sevmeye çalışacak, etrafındakilerle beraber huzur ve barış dolu bir hayat yaşamanın gayreti içinde olacaktır. İnsana yaptığının karşılığının eksiksiz verileceğine dair Kitabımızda oldukça fazla sayıda ayet bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

"Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de bir zillet. İşte onlar cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır. Kötü işler yapmış olanlara gelince, bir kötülüğün cezası misliyledir ve onları bir zillet kaplayacaktır. Onları Allah (ın azabın)dan koruyacak hiçbir kimse de yoktur. Sanki yüzleri, karanlık geceden parçalarla örtülmüştür. İşte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (Yunus, 10/26-27)

"Kim bir iyilik getirirse ona on katı vardır. Kim de bir kötülük getirirse o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez." (Enam, 6/160)

"Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirler. Kimler de kötü amel getirirse, yüzüstü ateşe atılırlar. (Onlara), 'Ancak yaptıklarınızın karşılığını görüyorsunuz,' (denir.)" (Neml, 27/89-90)

"Kim bir iyilik getirirse ona bundan daha hayırlısı vardır. Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak yapmakta olduklarının cezasına çarptırılırlar." (Kasas, 28/84)

HERKES YAPTIĞININ KARŞILIĞINI GÖRECEKTİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـٔاًۜ وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَاۜ وَكَفٰى بِنَا حَاسِب۪ينَ

"Kıyamet günü için adalet terazileri kuracağız. Öyle ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. (Yapılan iş) bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa, onu getirip ortaya koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz." (Enbiya, 21/47)

Kur'an-ı Kerim'de ahirete iman üzerinde önemle durulmuştur. Konuyla ilgili ayetlerde, hayatın sadece dünyadan ibaret olmadığı, asıl ve ebedî olanın ahiret hayatı olduğu, bu hayata da ölüm ve kıyamet kapısından geçileceği hakikatini görmemiz istenmiştir.

İnsanın bu inanç içinde yaşayarak hayatını anlamlı kılmaya çalışması, herkes için iyilik düşünüp iyilik yapması, hayırda yarışması, her türlü kötü ve zararlı düşünce ve davranışlardan uzak durması, kendine, ailesine, topluma ve tüm insanlığa faydalı olmak için çabalaması beklenirken, bu her zaman böyle olmamaktadır. Yaptıklarından sorumlu olan ve sınırları belli bir hayat yaşaması gerekirken, sınırsızlık özentisi ve arzusuyla yaşayan insan, kendisine ya da karşısındakilere zarar verebilecek şekilde davranabilmektedir.

İnsanlar genellikle dünya hayatında adaletin her zaman işlemediğini, kimi zaman haksızların haklı, haklı olanların da haksız konuma düştüğünü görerek yaşamaktadır. Bu ayet bize, bu adaletsizliğin ahirette mutlaka giderileceğini ifade etmektedir. Kıyamet günü kurulacağı bildirilen hassas teraziler bize iyiliğin ya da kötülüğün küçümsenmemesi gerektiğini açıkça hatırlatmaktadır. İzahını yaptığımız ayette *"bir*

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

hardal tanesi ağırlığınca da olsa" vurgusuyla öne çıkan bu gerçek, Zilzâl sûresinde; *"O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse, onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."* (Zilzâl, 99/6-8) şeklinde ilan edilmiştir.

Kur'an-ı Kerim, *"Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret, daha hayırlı ve süreklidir."* (A'lâ, 87/16, 17) diyerek insanı nefsî arzularının esiri olduğu zaman nasıl da ebedî olanı fâni olana değiştirebildiğini ve kendi hüsranını yine kendisinin hazırladığını çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yaptıklarından sorgulanma ve ahirette hesaba çekilme anlayışı ile kuşatılmamış bir hayat, sahibine de, çevresindekilere de hüsran sebebi olabilecektir. Oysa bu değerleri hayatında içselleştirmiş olan mümin için zerre miktarı günahın ağırlığını ya da kul hakkı sorumluluğunu ahirete taşımak, dünyanın yükünü sırtında taşımaktan daha ağır ve zor gelecektir.

Daha hayırlı ve kalıcı olan ahiret mutluluğunu yakalayabilmemiz için, dünyanın geçici zevklerine ve aldatmalarına kanmamalıyız. Bu nedenle hepimizin, Kur'an'ın bu uyarılarını anlayıp hayatımıza aktarmaya şiddetle ihtiyacı vardır.

HESAP GÜNÜ: KİMSENİN KİMSEYE FAYDASININ OLMAYACAĞI GÜN*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْز۪ي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ

"Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (Bakara, 2/48)

Bu ayette yüce Rabbimiz, bizi gelmesinde şüphe olmayan hesap gününe karşı uyarmaktadır. Bu ayette, hesap gününün dehşet verici bir özelliğine vurgu yapılmaktadır: O da o gün yaptıklarımızla baş başa kalışımızdır. Sevgili Peygamberimizin şu sözü bu durumu çok iyi ifade etmiyor mu?

"Kişiyi ölürken üç şey uğurlar: Sevdikleri, malı ve yaptıkları. İlk ikisi geri döner ve o yaptıkları ile baş başa kalır." (Buharî, "Rikak", 42; Müslim, "Zühd", 5)

Bu yüzden Rabbimiz hesap gününe karşı tedbirli olmamız için çağrı yapıyor ve bize "Ey Kullarım! Gelmesinde hiç şüphe olmayan hesap gününe karşı hazırlıklı olun!" diye sesleniyor.

Ayette de ifade edildiği gibi, o gün kimse adına bir şey yapmaya gücümüz yetmeyecek. Bu dünyada nice fedakârlıklarla yetiştirdiğimiz ve kılına zarar gelmesine dahi tahammül edemediğimiz yavrularımıza ne verebildiysek o kalacak yanlarında. Yoksa orada bir baba ve bir anne olarak yavrularımıza yardımcı olamayacağız. Aynı şekilde yavrularımıza ne kadar yalvarsak da bize yardıma gelemeyecekler. Öyleyse Rabbimizin uyarısına dikkat edelim ve dünyanın bizi aldatmasına izin vermeyelim. "Nasıl olsa Allah affeder" sözlerine ise hiç kulak asmayalım. Bu dünyada iken pek çok işimizi yeri geldiğinde sözü geçen bir dostumuzun araya girmesi ile halledebili-

* Dr. Fatih YÜCEL

yorduk. Ama o gün hiçbir dostumuz ve yakınımız bizim için aracılık yapamayacak. Ayette Rabbimiz bu durumu çok açık bir şekilde örneklendiriyor:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Ayet ne kadar açık değil mi? Bu dünyada dertlerimizi arz ettiğimiz, yeri geldiğinde sırdaşımız, yoldaşımız ve hayat arkadaşımız olan en yakınlarımızın o gün bizden kaçacak ve bizi yalnız bırakacak olması gerçekten çok acı bir gerçektir. Mademki o gün yaptıklarımızla karşılaşacağız ve onlardan hesaba çekileceğiz, o zaman bize orada katkısı olan güzel amelleri işlemeliyiz. O gün mademki, evlat ve mal fayda vermiyor, o zaman neyin fayda sağladığını bularak ona göre hazırlık yapmalıyız. Rabbimizin de ifade ettiği gibi, hesap gününde, günahlardan arınarak, güzel ahlak özellikleri ile donanmış bir kalp fayda verecektir. Hesap günü, insanlarla ilişkilerinde dürüst, adil, yumuşak huylu olan, kalbinden her türlü kötü duyguyu atan, nefsini günahlardan arındıran ve ibadetlerine devam eden, yaşantısı ve güzel ahlakı ile çevresine örnek olan mü'minler kurtuluşa ereceklerdir.

O gün öyle bir duruma düşeceğiz ki, bu dünyada yaptıklarımızdan dolayı hak ettiğimiz azaptan kurtulmak için her şeyimizi feda etmek isteyeceğiz. Bu durum o kadar ileri gidecek ki, sevdiklerimizi hatta yavrularımızı dahi kendimizi kurtarmak için fedaya yelteneceğiz. Bu durumumuz ne kadar da içler acısı değil mi? Yavrumuzu kendimiz için feda edebilecek bir duruma düşeceksek durumun çetinliğini tahmin etmemiz hiç de zor olmayacaktır.

O gün araya bizim için girebilecek tek şey Rabbimizin hoşnutluğunu kazanmak için yaptığımız güzel amellerimiz ve ibadetlerimizdir. Öyleyse Rabbimizin çağrısına kulak vererek ona kavuşmayı uman bir fert olarak, sadece onun rızasını kazanmak için salih ameller işleyelim (Kehf, 18/110). Çünkü oradaki tek sermayemiz burada yaptıklarımızdan başkası değildir.

Öyleyse *"Ya Rabbi beni biraz geciktirsen de senin yolunda harcasam ve salihlerden olsam"* (Münâfikûn, 63/9-11) diyeceğimiz gün gelmeden önce Rabbimizin şu çağrısına kulak verelim:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes, yarın için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Haşr, 59/18)

HESAP GÜNÜNE HAZIR MIYIZ?*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ ف۪ي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَۚ

"İnsanların hesaba çekilmeleri yaklaştı. Hâlbuki onlar gaflet içinde yüz çevirmekteler." (Enbiya, 21/1)

Hepimizin bildiği gibi, dünyaya gelmek ve yaşamak ne kadar gerçekse, ölüm ve ahiret de o kadar gerçektir. Bizler dünyaya ebedî kalmak için gelmedik. Yaratılışımızın bir gayesi vardır. Allah Teala ölümü ve hayatı hangimizin daha güzel ve hayırlı işler yapıp yapmayacağımızı denemek için yaratmış ve dünyada bize sayılamayacak kadar çok nimet vermiştir. Bu nimetlerin karşılığında kendisine şükretmemizi, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmamızı istemektedir. Ancak bizler zaman zaman bundan hiç haberimiz yokmuş gibi yaşayıp, varlık nedenimizi unutabilmekte, dünyanın çekiciliğine kapılıp Allah'ın emirlerinden yüz çevirebilmekteyiz. Oysa kâinattaki düzenin bozulması, her şeyin altüst edilerek yok olması, yok olan ve ölen şeylerin yeniden diriltilerek ayağa kalkması ve mahşere doğru yönelmesi anlamına gelen kıyamet ve hesap günü, elbette bir gün gelecektir. İnsanın ölümü de bir açıdan onun kıyametidir. Allah Teala bu ayette, verdiği nimetlerden dolayı bizi hesaba çekeceğini, bununla birlikte insanların bu gerçekten habersiz ve gaflet içinde yaşadıklarını haber vermekte ve hesap günü için hazırlıklı olmamız konusunda hepimizin dikkatini çekmektedir. İşte bizler bunu düşünerek yaşamalıyız.

Gaflet dediğimizin şeyin, hem inanan hem de inanmayan insanla ilgisi vardır. İnanan insanın gaflette bulunması, âhiret/hesap gününe iman ettiği halde orası için gereken hazırlığı yapmaması, hesap düşüncesinden habersiz bir şekilde yaşaması, Allah'ın yasaklarından sakınmaması, tövbe edip Allah'a olan kulluk görevlerini yerine getirmede gereken özeni göstermemesi, ayrıca iyi işler yapmamasıdır. Yani inandığımız halde yapmamız gereken şeyleri hayatımızın dışına çıkarmak, unutmak, yok saymak, terk etmek gibi. Allah'ı inkâr edenlerin gaflette bulunması ise,

* Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

kendini yaratanı kabul etmemesi, hayatı sadece bu dünyadan ibaret sayması ve buna göre yaşaması, dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerden de sorumlu olduğunu düşünmemesi, peygamber ve ilâhî vahiy tarafından uyarıldığında da bunlara sırt çevirmesi ve kulak tıkamasıdır.

Dünya meşguliyeti, zaman zaman asıl var oluş nedenimiz olan kulluk görevimizi unutturabiliyor, hiç ölüm/hesap gelmeyecekmiş gibi büyük bir hırsla dünyaya bağlanabiliyoruz. İşte Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de bu ve buna benzer ayetlerle, bizlere kıyameti, ahiret/hesap gününü, mizanı, cennet ve cehennemi hatırlatarak, dikkatlerimizi çekmekte ve bizi gafletten kurtulmaya çağırmaktadır. Bizler her an Allah'ın gözetimi altında olduğumuzun farkında olup, yaptığımız şeylerden dolayı ahirette hesap vereceğimizi unutmadığımızda, hayatımıza daha bir çekidüzen verecek, daima dikkatli ve kontrollü yaşamaya, elimizden geldiğince iyilik yapıp, kötülüklerden uzaklaşmaya gayret edeceğiz. Bu durumda hem kendi nefsimize hem de diğer varlıklara karşı kötülük yapmaktan uzak duracağız. İbadetlerimizi yerine getirecek, görev ve sorumluluğumuzun bilincinde olacağız. Hayırlı insan olma yolunda yarışacağız. O zaman ailemize, akrabalarımıza, komşularımıza, çevremize ve hatta tüm insanlığa daha başka bir gözle bakacağız. Ayrıca ölüm ve ahiret kaygısıyla yaşadığımızda üzerimizdeki gaflet ve unutkanlık perdesinden sıyrılarak Rabbimize yöneleceğiz. Kısaca sorumluluk sahibi birisi olacağız.

Her şeyi bu dünyadan ibaret görme anlayışı bize, Allah'ı, ölümü, hesabı kısaca sorumluluğumuzu unutturacak ve gerçek görevimizi yapmaktan alıkoyacaktır. Oysaki Allah'ı unutan, yaratılış ve varlık amacından sapabilir. Bu nedenle ölümü, hesabı sıkça düşünerek, ahiret hazırlığımızı ihmal etmemeliyiz. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de; *"Lezzetleri yok eden ölümü çokça anın"* (Tirmizî, Zühd, 4) derken bunu bize hatırlatıyor. Bu anlayışla yaşadığımızda hem dünyamız, hem de ahiretimiz güzel olacaktır. Hayatımızı anlamlı kılan, yaratıcımızla olan bağımızı kopartmamakta yatmaktadır.

Allah'ın çok büyük bir armağan ve lütuf olarak ihsan ettiği hayatımız, bizler için son derece anlamlı ve değerlidir. Ancak bunu anlamlı kılan şey, dünyanın ötesine taşan bir amaç ve gayeye sahip olmak, yani ahirete inanmak ve bunun için hazırlık yapmak, gaflette bulunmamaktır. Çünkü Allah'ın verdiği nimetlerle hayatımızı devam ettiriyoruz. O'na kulluk borcumuzu yerine getirip şükür içinde bir hayat yaşamalıyız. Hesaba çekilmeden, davranışlarımızın muhasebesini kendi iç dünyamızda yapabilmeliyiz. Dünya ve ahiret birbirini izleyen iki gerçektir. Birini diğerine feda etmek yerine, ikisini birlikte düşünmeli ve ona göre dengeli bir hayat yaşamalıyız. Çünkü bunlar birbirini tamamlayan unsurlardır. Burada ne ekersek, ahirette onu biçeceğiz. Buna göre ahiret, insanın sonsuz hayatı, dünya ise ahirete açılan kapı

ve ahiretin ekim yeri/yani tarlası, hangimizin daha güzel ve ahlaki davranışlarda bulunacağımız bir sınav meydanıdır.

Netice olarak bu dünyada, zaman zaman karşılaştığımız ve çevremizde ortaya çıkan olumsuz şartlar, bazen de insanın kötü arzu ve ihtirasları, insanın basiretini bağlayabilmekte, iyilik ve kötülükleri görmesini önleyebilmektedir. Dolayısıyla bu ayette, dünyanın geçici nimetlerine aldanmayıp ebedî olan ahiret hayatına yönelmemiz istenmektedir. Amacımız, kendimizi dünyadan uzaklaştırmak değil, bilakis yaşarken Allah'a olan sorumluluğumuzun bilincinde bir hayat yaşamak ve hesap verme şuuruyla, imtihan meydanında olduğumuzu unutmamaktır. Zira yaşadığımız hayat, dinî ve ahlaki değerlerimize kayıtsız, ahirete, hesaba duyarsız bir şekilde harcandığında sıradan hâle gelir ve anlamsızlaşır. Kısaca hesap vermenin kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade eden bu ayet, bize, gaflet içinde olmamamız, ölüme ve hesaba daima hazırlıklı bulunmamız gerektiğini ifade ediyor. Çünkü dünya hayatı, ahiret hayatının yanında çok kısa bir zaman dilimidir.

HESAP GÜNÜNDE HERKES YAPTIĞINDAN SORUMLUDUR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۙ

"Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez." (Necm, 53/38)

İnsan, sadece kendi yaptıklarından sorumludur. Bu durum, gönderilen kitap ve peygamberler ile kullara bildirmiştir. Ayrıca Allah insana, doğruyla yanlışı kendisine gösteren bir de vicdan vermiştir. Selim akıl sahipleri vicdanlarının sesine de kulak vermelidir.

İnsanlar, hür iradeleri ile doğru ve yanlışı seçmekte serbest bırakılmıştır. Öyle ise herkes kendi yaptıklarından sorulacaktır. Kimse, kimsenin günahını yüklenmeyecektir. Bir cani, bir hırsız ve bir dolandırıcı yüzünden onun kardeşi, akrabası, çoluk çocuğu sorumlu olamaz. Dolayısıyla hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenemez. Fakat kötülüğe teşvik eden kimse de cezasını alacaktır. Mesela: Bir kimse diğerinin ibadet yapmasını engellemeye çalışarak "bu gün ibadet yapma, günahı bana ait" dese, ibadetini engellediği kimsenin günahı o kişiye yüklenemez, ancak o ibadeti engel olmanın cezasını çeker. İbadet yapmayan kimse de kendi cezasını çeker.

Aynı şekilde bir kişi hırsızlık yapsa, bu cezasını başka kişiler çekmez. Herkes yalnızca kendi yaptıklarından sorumludur. Buna karşılık, eğer bir insan başka bir insanı saptırır, onu suça teşvik eder veya o suçu işletirse, o zaman bu suç aynı zamanda yaptıranın da suçu olmaktadır. Bir kimse bir başka kimseye hırsızlık yaptırır veya yapmasına vesile olursa, bu durumda bu suç sadece yapan kişinin değil, aynı şekilde yaptıran kişinin de olur.

---

* Ömer ÖNEN

Hesap gününde herkes yalnızca kendi yaptığından sorumlu tutulacaktır. Kimseye başkalarının günahları sorulmayacak, kimse de kimsenin günahını yüklenmeyecektir. Bu durum Kur'an'da, *"Herkes günahını kendi aleyhine kazanır. Hiçbir günahkâra başka bir günahkârın günah yükü yüklenmez."* (Enam,6/164) diye bildirilmektedir.

Mekke müşrikleri, Hz. Peygambere; Gel bizim dinimize dön, dünya ve ahiret ne istersen biz kefil oluruz. Eğer bu durumda bir günahınız olursa günahlarınız bizim boynumuza olsun, demişlerdi. Hâlbuki herkesin yaptığı iş kendisinedir. Bundan dolayı da kazandığı sorumluluk kendi boyunlarına olacaktır. Aklıselim sahibi bir kimse başkasının zorlaması ve isteğiyle Allah'ın yasak ettiği hiçbir günahı işlemeyeceğine göre, Allah'ın emrettiği bir işi de yapmaktan kaçınamaz. Çünkü her işten sadece kendisi sorumludur. Bir başkası değil… Bir başkasının günahını yüklenen kimse, diğerinin günahını niçin çeksin. Herkesin işlediği günah kendisinedir ve cezasını da kendi çekecektir.

Şu halde, birinin diğerine, sen şunu şöyle yap da günahı veya cezası yalnız benim boynuma olsun, demesi yalandır. Günah işleyen kimseler cezasını çekecektir. Öyle deyip yalan söyleyen, günaha teşvik eden de, bu yalanının, bu teşvik ve aldatmasının, bu kötü taahhüdünün cezasını elbette çekecektir. Başkasının günahını yüklenmeyi üzerine alan kimseler, kendi günahının cezasını çekmekle diğerini kurtaramaz. Şurası açıktır ki, böyle demek, günahın failinden başka kimseye zararı olmaz demek değildir. Ancak her fiil, onu yapana nispet olunur ve her günah, ilgili olanlara ilgisi oranında yüklenir demektir. Hiç kimse günah işleyen ve asi olan bir kişinin günahını üstlenmez. Her kişinin kazandığı kendinedir ve ameli boynuna asılmıştır. Başkasının yaptıklarından dolayı o kimse suçlanamaz ve ceza göremez. Aynı şekilde dostluk ve arkadaşlık adına susmayı tercih etmenin, o işi yapmak kadar vebali vardır.

Günahı ağır gelen kimse onu taşımak için başkasını çağırsa, bu çağırdığı akrabası da olsa, onun yükünden bir şey eksiltilmez. Kimse kimsenin günahını yüklenerek cehenneme, sevabıyla da cennete girmeyecektir. Herkes kendi işledikleriyle Allah'ın huzuruna çıkacaktır.

HİÇBİR KİMSE BAŞKASININ GÜNAHINI YÜKLENMEZ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۜ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۜ
اِنَّمَا تُنْذِرُ الَّذ۪ينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۜ وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِه۪ۜ وَاِلَى
اللّٰهِ الْمَص۪يرُ

"Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın yükünü yüklenmez. Günah yükü ağır olan kimse, (bir başkasını), günahını yüklenmeye çağırırsa, ondan hiçbir şey yüklenilmez, çağırdığı kimse yakını da olsa. Sen ancak, görmedikleri hâlde Rablerinden için için korkanları ve namaz kılanları uyarırsın. Kim arınırsa ancak kendisi için arınmış olur. Dönüş ancak Allah'adır." (Fâtır, 35/18)

İnsanlar hem hayırlı işleri, hem de hayırsız davranışları yapabilecek şekilde yaratılmıştır. Allah insanlara akıl vermiş ve akıllı insanlara; doğru ile yanlışı, hak ile batılı, sevap ile günahı birbirinden ayırt etsinler diye, peygamberler ve dinler göndermiştir. Son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s), son din de İslam dinidir. Hz. Peygamberi sevip, onun getirdiği dinin esaslarına tamamen bağlı kalarak hayatlarını sürdüren insanlar, sevapları bol bol kazanırlar ve günahlardan uzak dururlar. Onun getirdiği dinin esaslarını kabul etmeyenler ise hiçbir sevaba erişemezler.

Mümin olan insanlar da zaman zaman hata ederler, yanlış yaparlar ve haram olan işleri işleyerek günah kazanırlar. Kazandıkları günahlar kul hakkı ile ilgili ise, kullara haklarını ödeyerek helalleşirler. Kullara karşı haklarını bu dünyada ödemezlerse, öbür dünyada ödemek zorunda kalırlar. Yani öbür dünyada, borçlunun vereceği borcuna denk bir sevap, borçludan alınıp alacaklıya ödenir.

---

* Mustafa KILIÇ

Kazandıkları günahlar Allah hakkı ile ilgili ise, tövbe edip af dilerler. Allah dilerse tövbelerini kabul edip onları affeder, dilerse de işledikleri suça uygun cezalarla cezalandırır. Ama sonuç itibariyle herkes kendi günahının sonucuna katlanır, kimse başkasının günahından dolayı cezalandırılmaz.

Metnini ve mealini verdiğimiz yukarıdaki ayet-i kerimede de öncelikle bu hususa vurgu yapılmıştır. Kişinin sorumluluğunun sınırı belirlenmiştir. Kişinin dinî sorumluluğunu ve ahirette vereceği hesabın temel ölçüsünü belirten bu ayet aynı zamanda dünyadaki sorumlulukları ve dünya hukukundaki sınırları da belirtmektedir.

İnsanlar; hukukun yerleşmediği dönemlerde, cezaları haksız ve yersiz yerlerde uyguladılar. Bir kabileden herhangi bir kişi suç işlediği zaman, o kabiledeki başka insanlar da sanki suç işlemiş gibi cezalandırıldılar. Bu insanların suçu yok, gerçek suçluyu araştıralım demediler. İslam dini on beş asır önce sorumlulukların ve cezaların bireyselliği esasını getirmiştir. Bu esas bugün, bütün modern hukuk sistemleri tarafından da kabul edilmektedir.

Hıristiyanlık dinine göre; Hz. Âdem'in, cennette kendisine yasak edilen yiyeceği yediği için kazandığı günah ile bütün insanlık günahlanmıştır. Buna "asli günah" demektedirler. Onlara göre; Hz. İsa, bütün insanlığı bu asli günahtan kurtarmak için hayatını feda etmiştir. Bu ayet ile Hıristiyanların sahip oldukları yanlış itikadın yanlışlığı da açıklanmış olmaktadır.

Ayet-i kerimenin ikinci bölümünde Peygamberimiz (s.a.s)'in uyarılarının kimlere fayda vereceği belirtilmekte ve samimi müminlerin iki temel özelliğine değinilmektedir. Birincisi, görmediği hâlde Allah'tan korkmak yani O'na içtenlikle ve tam teslimiyetle iman etmek, O'na karşı gelmekten kaçınmaktır. İkincisi ise; namazı özenle kılmak, yani imanını davranışlarına yansıtmaktır. Bunları yapan, günahlardan uzak duran, günah işleyince tövbe edip bağışlanmayı hak eden insan, kötülüklerden arınmış olur. Elbette dönüşümüz bizleri yaratan Rabbimize olacaktır. O güne göre, kendimizi hazırlamalıyız.

Başkalarının günahlarını üstlenmek mümkün olmadığı gibi kendi günahımızı başkalarının üstüne atmak da mümkün değildir. Çünkü Allah her şeyi hakkıyla bilendir. Herkese kendi günahının karşılığını vermeye muktedirdir (Nisâ, 4/111-112).

Rabbimiz bizlere, günahlardan uzak bir hayat yaşamayı nasip eylesin. Şayet beşer olarak günaha bulaşırsak, günahlarımızı affetsin. O'nun her şeye gücü yeter. O, bizim günahlarımızı bağışlamaya da muktedirdir.

HUZUR MEKÂNLARI CAMİLERİMİZİN İHYA VE İMARI MÜMİNLERİN VAZİFESİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ فَعَسٰٓى اُو۬لٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَد۪ينَ

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur." (Tevbe, 9/18)

Dünya milletlerine şöyle bir göz atıldığında, gerek Allah'a inanan semavî din mensuplarının gerekse batıl din mensuplarının hemen hepsinin kutsal kabul ettikleri mekânlarının mevcut olduğu görülür. Mabet geleneğinin kökeni ilk insana kadar dayandırılmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de insanlar için inşa edilen ilk mabedin, Kâbe olduğu bildirilmektedir (Âl-i İmran, 3/96). Onun ilk banisinin Hz. Âdem olduğu rivayeti esas alınırsa, mabet geleneğinin ilk insanla başlamış olduğu ifade edilebilir (D.İ.A. "Cami" Mad.).

Yüce dinimiz İslam, mensupları arasında sevgi ve şefkati temin, toplumsal birlikteliği, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak amacıyla değişik kurumlar vücuda getirmiştir. Bu kurumların başında da şüphesiz camilerimiz gelmektedir.

Cami, Asr-ı Saâdetten başlayarak on dört asır boyunca İslam diyarında Müslümanların ibadet, ilim ve meşveret durağı olmuştur. İbadet için toplanan cemaat, din ilmini de orada öğrenir, dünya işlerini de orada görüşür, hallederdi. Ancak dünya işleri çoğalıp çeşitlendikçe, cami sadece ibadet ve ilim merkezi olarak kalmış ve bu durum günümüze kadar böylece devam ede gelmiştir.

Allah'ın zikredildiği mescitlerin, manevî bir atmosfere sahip olduğu da bir gerçektir. Müminler, huşu' içinde "Allah'ın evi" olarak nitelendirilen bu mekânlarda, dünyanın aldatıcı ve insanı bunaltan ortamından kendilerini azıcık da olsa uzak tutarak, Rableriy-

---

* Dr. Yaşar YİĞİT

le baş başa kalma, O'nun huzurunda durma imkânı bulurlar. Orada dertlilerin dertleri dinlenir, hastaların şifa bulması, borçluların borçlarının edası temenni edilir, gözyaşı dökenlerin gözyaşına ortak olunur, günahkârların, isyankârların pişmanlık dilekçelerine hep beraber "Âmin" diyerek ortak imza atılır, sevinçler paylaşılır, doğanlar orada karşılanır, ölenler oradan uğurlanır. Dostlukların temeli, bir sevgi ve barış sözcüğü olan "Selam" ile orada atılır. Hâsılı orası bütün Müslümanların adeta ortak kalbi gibidir. O kalpte hayat varsa, Müslümanlarda da hayat vardır. Malum, kalbe toplardamar kirli kan taşır. Kalpte temizlenen kan, atardamarlar vasıtasıyla tekrar vücuda aktarılır. İşte camiye gelen insan, dış dünyada her ne kadar kötü davranış veya duygulara sahip olursa olsun, bu kutsal mekânlardan temizlenerek topluma döner/dönmelidir. Oradan çıkan cemaat, kalpten vücuda pompalanan temiz ve taze kan misali, topluma kazandırılmış yeni bir güçtür, güzelliktir, erdemdir, değerdir.

Camilerimizde kin yerine sevgi, ayıp ve kusurların açığa çıkarılması yerine örtülmesi, kötü ve çirkin sözlerin yerine güzel sözün hâkim olması, bölücülük yerine birlikteliğin, riya ve gösteriş yerine ihlas ve samimiyetin hedeflenmesi oraların ihya ve imarı için vazgeçemeyeceğimiz temel esaslardır. Zira camilerimizin "Allah'ın evi" olarak nitelendirilmesi, bu ölçütlere sahip olmaları ile ilintili bir durumdur. Oralar, bunaldığımız değil huzur duyduğumuz mekânlar olmalıdır. Oraların manevi havasını bozacak, ibadet edenleri rahatsız edecek hususlardan kaçınmak gerekir. Mabetlerin huzurunu bozmak, oraları mabet hüviyetinden çıkarmak zulümdür. Nitekim yüce Mevla, *"Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasını yasak eden ve onların yıkılması için çalışandan kim daha zalimdir…"* (Bakara, 2/114) ifadeleriyle bu hususu dile getirmektedir.

Camiler, mikro planda müminlerin dünyasını temsil etmektedir. Onlar orada ibadetlerinin sıhhat ve fazileti için nasıl İslam'a aykırı hususlardan kaçınmak zorunda iseler, dış âleme (toplumsal hayata) çıktıklarında da bu davranışlarını sürdürmeleri gerekir. Camide, nasıl dünya ve ahirete faydası olmayacak davranışlardan uzak kalmak gerekiyorsa, büyük mescit konumunda olan dünya hayatında da bu tür davranışlardan uzak kalınmalıdır.

Camilerde saf düzeniyle zengin, fakir, köle, efendi arasındaki fark ortadan kalkar. Herkes bir safta Allah'ın huzurunda rükua varır, secdeye kapanır. Bütün bu hareketler tek bir komutla gerçekleşir. Bu komutun cemaat üzerindeki yansıması sosyolojik açıdan birçok yoruma tâbi tutulabilir. İnsanlarda birlikte hareket etme duygusu, toplumdan kopmama, toplumun uyum ve düzenini bozmama, idareciyi dinleme, bütün insanları eşit görme gibi birçok mesajlar çıkarılabilir.

Sonuç olarak belirtmek gerekirse, camiler, huzur mekânlarıdır. Oraların ihya ve imarı, güler yüz, tatlı söz, hayırlı amel, Rabbimize yöneliş, ilim ve ahlakla olur. Bu ve benzeri güzel hasletler orada hâkimse, orası Beytullah'tır, mescittir, camidir.

PEYGAMBERİMİZ İNSANLARI SEVERDİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَز۪يزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَر۪يصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِن۪ينَ رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 9/128)

Bu âyette yüce Allah çok güzel bir ifade ile Peygamber Efendimiz hakkında "kendinizden bir peygamber" tabirini kullanmıştır. Hz. Peygamber bir insan olması açısından içimizden biridir. Fakat yüce Mevla onu bazı özellikler ile onurlandırmıştır. Onu 'vahiy alma', 'Peygamberlerin sonuncusu olma', 'değişik mucizelerle desteklenme' gibi mertebelerle şereflendirmiştir. Onu, 'aziz', 'şerefli', 'izzet sahibi', 'merhametli' bir Peygamber kılmıştır.

Hz. Peygamber, beşerî özellikler açısından insanlar gibi yaşamıştır. O da bütün insanlar gibi doğmuş ve yine onlar gibi bu dünyadan irtihal etmiştir. Fakat Allah, ona lütufta bulunarak farklı görevler vermiş, ağır yükümlülüklerle sorumlu kılmış. Onu ve diğer bütün peygamberleri elçileri olmaları hasebiyle önder, rehber ve yol göstericiler kılmıştır. Öyle ki Müslümanlara ağır gelenler ona ağır gelmiş, hatta Müslümanlara gelen sıkıntıları yüreğinde hissetmiştir. Yemesi, içmesi, hayat standartları sade bir insanın şartları gibidir. Bütün inananların önderi olmasına rağmen, dünyevi yaşam şartlarını onların üstüne çıkarmamıştır. Bu yönüyle onlardan biri olmuştur. Değişik münasebetlerle kendisinin insanlardan biri olduğunu ifade buyurmuştur. Ebû Mes'ûd (r.a)'un rivayet ettiğine göre, "Bir adam Hz. Peygamber'in (s.a.s) yanına geldi ve Onunla konuşmaya başladı. Konuşması esnasında adam korkudan titremeye başladı. Bunun üzerine yüce Resul adama; *'Korkma, sakin ol. Çünkü ben bir kral değilim. Şüphesiz ben, tuzlanıp güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum'* buyurdu." (İbn Mâce, "Et'ıme", 30)

---

* Dr. Abdurrahman CANDAN

Söz konusu âyet, Peygamber Efendimizin, insani yönünü vurgulayarak onun beşer olduğunu, tabiat üstü güçlerle donatılmadığını, fakat Allah'ın ilahî mesajını bizlere ulaştırmak için seçilmiş mükemmel bir insan olduğunu ortaya koymaktadır. Allah Teala, Peygamberin, kendine inanan insanlara çok düşkün olduğunu ve inananların çektikleri sıkıntıların ona çok ağır geldiğini anlatarak, Peygamber Efendimizin şefkat ve merhametine dikkat çekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in "size çok düşkündür", "sıkıntıya düşmeniz ağırına gider" ifadelerinden, Peygamberimizin bizleri tehlikelere atmayacağını, boş hayallere sürüklemeyeceğini anlıyoruz. O bize bir sorumluluk yükleyip, bazı görevler vererek bazı şeylerden uzaklaşmamızı istemişse, bu onun bize düşkün olmadığı anlamına gelmez. Gerçekte merhamet budur. Çünkü bunlar, onun bizleri günahlardan, hatalardan korumak ve İslam'ın güzelliklerinden nasipdar kılmak istediğini göstermektedir.

Peygamberimiz (s.a.s), müminlerin dünyada sıkıntıya düşmelerini, ahirette de azap görmelerini istemediği gibi bütün insanların da hidayete ermeleri için çok istekli ve bu konuda birçok sıkıntıya katlanan fedakârlık örneğidir. Yüce Mevla, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberin insanlara olan şefkatini ve onun bütün insanlara ilahî vahyi ulaştırma konusunda gösterdiği gayreti başka bir ayet-i kerimede şöyle vurgulamaktadır:

"Sen, bu söze (Kur'an'a) inanmazlarsa, arkalarından üzülerek âdeta kendini tüketeceksin." (Kehf, 18/6)

Bu ayette de yüce Allah, Hz. Peygamberin, inanmayan insanlardan dolayı çok üzüldüğünü beyan etmektedir. Onun hayatı, insanların kurtuluşa ermeleri ve doğru yola gelmeleri yönünde uğraşmakla geçmiştir. O, bu yolda birçok sıkıntı ve eziyetlerle da karşılaşmış olmasına rağmen elçilik görevinin gereğini yerine getirmiştir.

İBADETLER NEZİH VE ZARİF KIYAFETLERLE EDA EDİLMELİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ خُذُوا ز۪ينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُواۚ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِف۪ينَ۟

"Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." (A'râf, 7/31)

Bu âyet-i kerîme, kutsal mekânları çıplak olarak ziyâret eden ve ziyâret dönemlerinde et, yağ ve süt gibi değerli gıda maddelerini yemeyen ve tüm bunları dinî birer vecîbe oldukları gerekçesiyle yapan cahiliye dönemi müşriklerinin (bk. Taberî, VIII, 159–163) bu inanç ve uygulamalarının bâtıl olduğunu ifade etmek üzere indirilmiştir. Ayet, aynı şekilde bizlere ibadet esnasında ve sair zamanlarda güzel ve temiz kıyafetlerle örtünmemizin gerekli olduğunu bildirirken, haram olduğu hususunda özel hüküm bulunmayan maddeleri israfa kaçmaksızın yiyip içmemizde bir sakınca bulunmadığını da haber vermektedir.

Yüce dinimiz İslam, temizliğe büyük önem vermiştir. Özü itibariyle manevî kirlerden arınma, Allah'ı tanıma, O'na itaat ve ibadet etme olan dinimiz, ruhumuzun yücelişi ve Allah ile manevî bağlantı ortamına geçebilmemiz için, bizleri çevreleyen fizik şartların da buna uygun hâle getirilmesini gerekli kılmıştır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de, ibadet hayatıyla temizlik ve zarafet arasında sıkı bir bağ kurulmuştur. Nitekim yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"Orada, (Mescid-i Kuba'da) temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da böyle çok temizlenenleri sever." (Tevbe, 9/108)

Peygamber Efendimiz (s.a.s) de *"Temizlik imanın yarısıdır"* (Müslim,"Tahare",1), *"Namazın anahtarı temizliktir"* (Ebû Dâvûd, "Salât", 73) gibi beyanlarıyla temizlik olmaksızın dinî hayatın ve dindarlığın yeterli düzeyde olamayacağını bizlerin gönlüne yerleştirmeye çalışmıştır.

---

* Dr. Y. Seracettin BAYTAR

Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de mescitlerin zatına ait olduğunu ifade etmektedir (Cin, 72/18). İbadetlerimizi eda etmek üzere evine misafir olduğumuz Zât'ın yüceliğini düşünerek beden ve elbiselerimizin temizliğine ve düzgünlüğüne dikkat etmeliyiz. Allah'ın evleri diyebileceğimiz mukaddes mekânlara, ibadet etmek üzere gelen insanların gönül huzuru içerisinde bu görevlerini yerine getirmelerine engel olabilecek her türlü ses, koku ve görüntü kirliliği oluşturacak durumlardan uzak durmalıyız. Nitekim sevgili Peygamberimiz (s.a.s), cemaate gelen kimselerin sarımsak, soğan gibi başkalarını rahatsız edici kerih kokulardan kaçınmalarını emretmiş ve insanları rahatsız eden her şeyin, melekleri de rahatsız ettiğini belirtmiştir (Buhârî, "Et'ime", 49, "Salât" 160; Müslim, "Mesâcid", 73).

Yüce Mevlâmız, yaşadığımız dünyayı, meşru dairede her türlü ihtiyacımıza cevap verebilecek nitelikte nimetlerle donatmış ve bu nimetlerden öncelikli olarak faydalanma hakkını da biz inananlara vermiştir (A'râf, 7/31–32). Bizlere düşen ise, israfa ve gösterişe kaçmaksızın temiz ve güzel yiyeceklerden istifade etmek ve bu nimetlere karşılık küçük bir teşekkür anlamındaki ibadetlerimizi ifa ederken nezahet ve zarafet ölçülerine azami derecede dikkat etmektir. Peygamber Efendimiz (s.a.s), şöyle buyurmuştur:

"Bineklerinize özen gösteriniz, kıyafet ve elbiselerinizi temiz ve düzgün tutunuz, tâ ki insanlar arasında parmakla gösterilecek gibi olunuz. Zira Allah, çirkinliği sevmez." (Ebû Dâvûd, "Libas", 25)

Ayrıca, yüce Allah'ın, verdiği nimetleri kulunun üzerinde görmekten ötürü hoşnut olacağını (Tirmizî, "Edeb", 54) ifade eden Peygamber Efendimiz (s.a.s), bu sözleriyle, inanan bir insan için güzel ve temiz giyinmenin ne derece önemli olduğunu ortaya koymuştur.

İBADETTE İHLÂS ÇOK ÖNEMLİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِلَّا الَّذ۪ينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا د۪ينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِن۪ينَۜ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِن۪ينَ اَجْرًا عَظ۪يماً

"Ancak tövbe edenler, durumlarını düzeltenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerini Allah'a has kılanlar müstesnadır. Bunlar müminlerle beraberdirler. Allah, müminlere büyük bir mükâfat verecektir." (Nisa, 4/146)

Sözlükte saf ve halis olmak, ıstılahta ise, iman, ibadet, itaat, ahlak ve amel gibi her türlü eylemde halkın övme ve yermesini düşünmeksizin sırf Allah için iyi niyetle iş yapmak, şirk, nifak, riya gibi şaibeli durumlardan uzak kalmak anlamına gelen ihlâs, ibadetlerimizde önemli bir olgudur. Bilindiği gibi insanın yaratılış gayesi Allah'ı bilmek ve O'na ibadet etmektir. Bir diğer ifadesiyle, ibadet ve itaat, yaratılışın gayesi, yüce Allah'a saygı ve bağlılığın açık bir göstergesidir. İslam'da ibadetlerin makbul olması ise belirli şartlara bağlanmıştır. Bunların başında, bu ibadetin usulüne uygun olarak, sırf Allah'ın rızası gözetilerek, ihlas ve samimiyetle eda edilmesi gelmektedir. Nitekim ibadetin kabul olması, onun sadece Allah rızası için yapılmasıyla, *"Temizlenmek için malını hayra veren en muttaki (Allah'a karşı gelmekten en çok sakınan) kimse o ateşten uzak tutulacaktır. Onun katında, hiçbir kimseye karşılığı ödenecek hiçbir iyilik yoktur. Yaptığı iyiliği ancak yüce Rabbinin hoşnutluğunu istediği için yapar. Elbette kendisi de hoşnut olacaktır."* (Leyl, 92/18-21)

Buradan ibadetin sırf Allah rızası için yapılması gerektiğini, aksi takdirde bunun kabul edilmeyeceğini anlıyoruz. Yine bu bağlamda, istisnasız tüm peygamberlerin tebliğ görevlerini derin bir ihlâs ve samimiyet içerisinde yerine getirdikleri ve insanlardan bunun karşılığında hiçbir şey beklemediklerini, ümmetlerine söyledikleri şu ortak sözlerle dile getirdiklerini görmekteyiz:

---

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatımı verecek olan, ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'tır." (Şuarâ, 26/109, 127, 145, 164, 180)

Dinimizde âdeti ibadet hâline çeviren özellik niyettir. Bu yüzden tüm ibadetlerde niyet şart koşulmaktadır. Örneğin oruç niyet edilmezse, perhiz; namaz, niyet edilmezse beden eğitimi mesabesinde kalmaktadır. Diğer ibadetlerde de aynı şey söz konusudur. O halde niyet neredeyse ibadetlerin olmazsa olmaz şartlarından biridir. İşte burada söz konusu edilen niyette ise asıl olan onun sırf Allah rızası için yapılmasıdır. Yani yapılan ibadete ihlas ve samimiyetin egemen olmasıdır. Kişiler gösteriş için herhangi bir şeyi ibadet maksadıyla yaparlarsa bu riya ve iki yüzlülük gibi büyük bir tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Bu hâliyle gösteriş, amelleri boşa çıkaran, manevî bir hastalık şeklinde belirmektedir. Nitekim yüce Allah bu gerçeği şöyle dile getirmektedir:

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. (Böyleleri, iyiliklerinin karşılığını göremezler). Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez." (Bakara, 2/264)

Bütün buraya kadar anlatılanlardan çıkarılan sonuç, bir Müslümanın yaptığı her ibadette ihlas ve samimiyeti gözetmesinin, o ibadetin kabulü için büyük bir önemi haiz olduğudur. O halde, ibadetler ancak, ihlâs ve samimiyetle değer kazanmakta ve yapılan her meşru iş, iyi niyetle ibadete dönüşmektedir. Aile hayatımızda, iş çevremizde, çarşıda-pazarda, komşuluk ilişkilerimizde, hülasa her yerde ve her zaman daima iyi niyetli olmaya ve yaptığımız her işte Allah'ın rızasını gözetmeye çalışalım. Unutmayalım ki bunun dışındakiler boşa emek harcamak ve beyhude gayretten ileri gidemeyecektir. Bu durum hem dünyada, hem de ahirette böyle olacaktır. Kıyamet gününde, yaptığımız ibadetten teraziye konulacak iyi amel beklerken, Allah korusun bu beklentimiz hüsrana ve hayal kırıklığına dönüşmesin.

İFTİRA, İNSAN ONURUNA KARŞI SAYGISIZLIKTIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّناً وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظ۪يمٌ

"Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir günahtır." (Nûr, 24/15)

Yüce dinimiz bizim mutlu olmamızı hedefleyerek bu doğrultuda birçok düsturlar koymuş ve birtakım değerlere önem atfetmiştir. Yüzyıllar boyu insanlığın da kabul ettiği insanı insan yapan ve büyük çoğunluğu dinlerden kaynaklanan bazı değerler vardır. Sevgi, saygı, yardımlaşma, dürüstlük, insanî hak ve hürriyetleri v.b. kavramlar insanlığın temel ahlak anlayışına şekil veren ve aynı zamanda dinden beslenen belli başlı değerlerdir.

Bu değerlerden bir tanesi olan "İftira etmemek" de insanlığın temel ahlakî kaidelerinden bir tanesidir. Hepimizin bildiği gibi iftira; hangi türden olursa olsun, kişinin bir başka insana gerçekte olmayan bir suçu veya yapmadığı bir işi yüklemesi demektir. Toplumumuzda "kara çalmak", "çamur atmak" gibi ifadelerle dile getirilen kötü davranış da iftiradan başka bir şey değildir. İftiraya konu olan veya yüklenmek istenen suç uydurma, asılsız ve mesnetsiz bir suç ise ya da iftiranın hedefi olan kimse masum, günahsız ve bunun sonucunda mağdur ise, yüce Yaratıcının katında bu kişi mazlum; "müfteri" dediğimiz bu işi yapan kimse de zalim ve melundur, lanetlenmiştir. Nitekim tarih boyunca bütün ilâhî dinlerin ve düşünce sistemlerinin ortak noktalarından birisi "iftira etmemek" üzere mensuplarına kesin uyarılarda bulunmasıdır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim de bu konuda ciddi uyarılarda bulunmuş,

* Dr. Seyid Ali TOPAL

müfterilerin lanetlendiklerini ve en büyük azaba maruz kalacaklarını, *"Onlardan her biri için, işledikleri günahın cezası vardır. İçlerinden o günahın büyüğünü üstlenen için ise ağır bir azap vardır"* (Nûr, 24/11) ayetiyle bildirmiştir.

Eğer bir toplumda müfteriler çoğunlukta ise veya bu konuda toplumun kendi kendini denetleme yetisi yoksa o toplumda öncelikle insanların birbirine karşı olan sevgi, saygı ve güvenleri yok olacaktır. Çok önemli olan bu değerlerin yok olduğu bir toplumda sağlıklı bir cemiyet hayatının olması imkânı ise ortadan kalkacaktır. Sonuçta da, öyle toplumların meydana getirdiği bir milletin, sağlıklı ve güçlü bir bütünlük arz etmesi, milli birlik ve beraberlik sergilemesi mümkün olmayacaktır. Hangi konuda olursa olsun dinin ve genel ahlakın birlikte yasakladığı iftira etmeyi ve kara çalmayı adet edinenlere bir toplumda ne kadar az rastlanıyor ve toplum onların bu hareketlerini ayıplayıp cezalandırarak ne kadar önleyebiliyorsa, o toplum kendini o ölçüde savunuyor ve koruyor demektir.

Ancak, acı bir gerçek olarak, her dönemde ve her toplumda müfterileri de masumları da görmek mümkündür. Masumlar hep azap çekmekte ve haklılıklarını belki uzun bir zaman sonunda, ama iş işten geçtikten sonra ispat edebilmektedirler. Bu yüzden o masumların çektiği ıstırap, müfterinin aldığı ceza ile telâfi edilemeyecek kadar büyük olmakta, sonuçta insanlığın vicdanında onmaz yaralar olarak derin izler bırakmaktadır. O sebeple içinde yaşadığımız toplumu ve mensuplarını iftiraya karşı korumak hepimiz için hem dinî ve hem insanî bir zorunluluktur.

İftiranın kötülüğü öteden beri biline gelmiş olup toplumumuzda bunun üzerine cümlelere dökülmüş birçok deyiş ve atasözlerimiz mevcuttur. "Kurunun yanında yaş da yanar." "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste." gibi sözler de geleneklerimizin bugüne kadar getirdiği iftiranın kötülüğünü ve müfterinin lanetlendiğini ifade eden sözlerdir.

Bu duyarlılık dualarımıza da; "Allah kuru iftiradan saklasın", "Allah müfterinin iftirasından saklasın" şeklinde yansımıştır.

Sonuç olarak, toplumumuzun hem dinî kaygılar hem de ahlaki endişeler sebebiyle iftiradan korktuğu ve sakındığı da bir gerçektir. Fakat her konuda olduğu gibi bu konuda da istisna durumlarla karşılaşmamız mümkün olabilmektedir. İnsanlığın ayıbı olarak görmemiz gereken iftira dün vardı, günümüzde varlığını sürdürmektedir ve yarın da olacaktır.

Temennimiz, insanımızın ve toplumumuzun iftiradan korunmuş, huzurlu ve güven dolu bir hayat yaşaması ve bu türden davranışların sayılarının mümkün olduğunca az olmasıdır.

İLAHÎ HAKİKAT NASIL ANLATILIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَد۪ي لِنَفْسِه۪ۚ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَاۚ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِوَك۪يلٍۜ

"De ki: Ey insanlar, size Rabbinizden gerçek (Kur'an) gelmiştir. Artık kim doğru yola girerse ancak kendisi için girer. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapar. Ben sizden sorumlu değilim." (Yûnus, 10/108)

Ayet-i kerimede Rabbimizden bizlere bir hakikatin indirildiği anlatılmaktadır. Bu hakikat de Kur'an'ı ve hak dini anlatan, öğreten Peygamberimizin getirdiği ilkelerdir. Öyleyse dinî inanç ve yaşam tarzı bakımından yüce Allah tarafından gönderilen öğretiler ve Peygamberimizin getirdiği ilkeler haktır, doğrudur. Ancak âlemlerin Rabbinden gelen doğru yola uyma konusunda insanlar serbesttirler. Dileyen bu doğru yola uyar ve kendi lehinde bir iş yapmış olur. Kendi yararını gözetmiş olur. Bunun yanında yaptıklarının karşılığını Allah katında görür. Bu ilahî kaynaktan gelen hakikate uymayan, ondan istifade etmeyenler ise kendi aleyhlerine bir iş yapmış olurlar. Yaptıklarının cezasını da görürler. Dolayısıyla hidayeti tercih eden de, dalaleti tercih eden de kendisi ile ilgili bir iş yapmış olur.

Allah, yukarıda zikredilen ayette Peygamber Efendimizden şunu anlatmasını istemiştir: "Ben size doğru yolu gösteriyorum. İyi ve kötü olanı anlatıyorum. Sizi zorla Müslüman yapacak değilim. Bana böyle bir yetki de verilmemiştir. Benim yegâne görevim insanları hakikate çağırmaktadır. Tercih hakkı da sizindir. Dileyen kabul eder. Dileyen de inkâr eder. Ben size Hak dini ulaştırdım, sizi tanıştırdım. Sizi aynı zamanda dinin faydalı, yararlı öğretilerine davet ediyorum. Kabul etmenin sizin yararınıza olduğunu da söylüyorum. Kabul etmemeniz durumunda mahşer gününde zarar edeceğinizi ve azapla karşılaşacağınızı da söylüyorum. Bundan sonra sizden

* Dr. Abdurrahman CANDAN

dileyen benim çağrıma evet deyip, hakikat yolunu seçer, isteyen de batıl yolu tercih eder. Fakat şunu iyi biliniz ki insan her yaptığından sorumludur. Allah, herkese yaptıklarından dolayı hesap soracaktır." Bu durum Kur'an-ı Kerim'in başka bir ayetinde şöyle ifade buyrulmuştur:

"De ki: Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki, onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır." (Kehf, 18/29)

İslam'ın hakikatlerini insanlara anlatmak isteyenlerin de aynı tavır içinde olmaları gerekir. Çünkü Müslümanın yapması gereken şey, ilahî kaynaklı bilgiyi muhataba ulaştırmaktır. En güzel şekilde, en uygun şekilde anlatmaktır. Bunun ötesinde bir yetkisi ve sorumluluğu yoktur. İnsanları farklı bir yöntemle doğru yola götüreceğini iddia etmek ise sorumsuz işler yapmaya götürebilir. Çünkü insanları güzelliklerle tanıştırayım derken onları büsbütün uzaklaştırabilir. Hakikati anlattıktan sonra kişilerin tercihlerine, kanaatlerine saygı göstermek gerekir. Bu konuda bize yol gösteren yine Kur'an-ı Kerim'dir. Yüce Mevla Hz. Peygambere şöyle demesini emretmiştir:

"De ki: 'Bana, Müslümanlardan olmam ve Kur'an'ı okumam emredildi.' Artık kim doğru yola girerse yalnız kendisi için girer. Kim de doğru yoldan saparsa de ki: Ben ancak uyarıcılardanım." (Neml, 27/92)

Dolayısıyla bu emir bütün inananları bağlar. Bir kısım insanlar bu hakikatlere uyarlarken, bunlara uymayanlar da olacaktır. Sonuçta kabul edip etmemek kişinin kendisine kalan bir durumdur. Her zaman iman üzerine sabretmek, Allah ve Resûlünün belirlediği ölçülerden vazgeçmemek inanan insanın şiarı olmalıdır. Ta ki ilahî aydınlık, ilahî rahmet, ilahî güzellikler insanları kuşatsın. Çünkü nihayetinde herkesin teslim olacağı tek hakikat İslam'ın getirdiği güzelliklerdir. Yeter ki bu uygun bir şekilde anlatılsın, insanların onunla güzel bir şekilde tanışması sağlansın.

İLAHÎ RAHMET, HER ŞEYİ KUŞATMAKTADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاكْتُبْ لَنَا ف۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَٓا اِلَيْكَۜ قَالَ عَذَاب۪ٓي اُص۪يبُ بِه۪ مَنْ اَشَٓاءُۚ
وَرَحْمَت۪ي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍۜ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذ۪ينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذ۪ينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَۚ

"Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de. Çünkü biz sana varan doğru yola yöneldik. Allah şöyle dedi: 'Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğratırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.'" (A'râf, 7/156)

"Rahmet" ve "Merhamet" kelimeleri; acımak, esirgemek, korumak, affetmek, bağışlamak ve nimet vermek gibi anlamlara gelen "r-h-m" kökünden gelmektedir. Mealini verdiğimiz ayette geçen rahmeti ise, "acınan kimseye iyilik etme sonucunu doğuran acıma hissi" şeklinde tanımlayabiliriz. Buna göre rahmet kavramının kapsamında hem acıma hem de iyilik ve ikramda bulunma olduğunu öğreniyoruz. Esasen rahmet ve merhamet, temelde Allah'ın sıfatı olup insan ve diğer canlılardaki merhamet duygusu da Allah'ın onlara rahmet veya merhametinin bir sonucudur. Allah'ın rahman ve rahîm isimleri de rahmet kelimesinden türetilmiş olup dünya ve âhirette bütün varlıklara olan lütuflarını ifade etmektedir.

Konumuz olan âyetteki "...rahmetim ise her şeyi kapsamıştır; onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım." şeklindeki ifadeyi İsfahani, "…rahmetin dünyada herkesi kuşattığını, âhirette ise yalnızca müminleri kapsayacağı" (Müfredat, "rhm" md.) şeklinde yorumlamaktadır.

Bununla birlikte, Allah (c.c)'ın zalimler için elbette gazap ve cezasının da olacağını unutmamamız gerekir. Çünkü dünyada akla hayale gelmedik zulümler işleyen

---

* İdris BOZKURT

insanlara, diğer canlılara ve Allah (c.c)'ın evrene koyduğu doğal dengeye zarar verenler için de Allah'ın azabı müstahaktır. Böyle olmasa zulümler karşılıksız kalır.

Bu sebeple Allah (c.c) ayette, kullarından ancak dilediklerinin azaba maruz kalacaklarını; buna karşılık bütün mevcudatın, dünyada varlık sahnesine çıkışlarından itibaren kendi rahmetinden pay aldıklarını ve liyakatlerine göre de alacaklarını bildirmiştir. Şu halde başlangıçta rahmetten pay almayan hiçbir varlık yoktur. Ancak azabı hak edenlere, rahmetin ardından azap isabet edecektir. Sonuç olarak rahmet asıl, azap talîdir. Nitekim En'âm sûresinde (6/12) *"O, kendi üzerine (kulları için) rahmeti yazmıştır"* buyurularak bu hususa işaret edilmiştir.

İnsan da dâhil olmak üzere her varlık, var olmakla rahmete mazhar olmaktadır. Fakat insan, özgür ve ahlakî varlık olarak, inanç ve eylemlerinin değerine göre azabı da rahmeti de hak edebilir. Böylece ilgili ayette Hz. Musa'nın, "Bize bu dünyada da âhirette de iyilik yaz. Şüphesiz biz tövbe etmiş olarak sana geldik" şeklindeki duasına karşılık Allah (c.c), "Azabıma dilediğimi uğratırım; rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır" buyurmak suretiyle, bir yandan ona, onun ümmetinden sâlih kişilere geniş bir rahmet ümidi vermekle birlikte, bunun kendisi için bir zorunluluk olmadığını hatırlatma mahiyetinde, azabının da dikkate alınmasını istemiş; ardından da azaptan koruyup rahmete mazhariyet kazandıracak iyi hâllere birkaç örnek olmak üzere, takva ehlinden olmak, zekâtı vermek ve âyetlere inanmayı sürdürmek gerektiğine işaret buyurmuştur (Kur'an Yolu, 11,600, Ankara 2006).

Yüce Allah (c.c)'ın rahmeti ve sevgisi daima ön planda olup biz kullarına şefkatle ve merhametle muamele etmekte, azap etmeyi asla istememektedir. Besmelede Allah'ın Rahman, Rahîm; çok esirgeyen, çok bağışlayan, çok merhamet eden oluşunun yer alması boşuna değildir. Allah'ın güzel isimlerini (Esma-i Hüsnâ) gözden geçirdiğimiz zaman bunlardan çoğunun sevgi, merhamet, bağışlama, koruma, kollama, af ve mağfiret gibi unsurlar içerdiğini görürüz. Bunun içindir ki bir hadis-i kutside, *"rahmetim gazabımı geride bırakmıştır"* (Buhârî, "Tevhid", 15) buyurularak Allah'ın af, bağışlama, rahmet ve mağfiretinin gazap ve cezalandırmasından daha ileride olduğu ifade edilmektedir. Ancak kullar, O'na isyan ederek azabı kendileri hak etmektedirler.

Rabbimizin merhametini anlamak akıllı ve feraset sahibi insanlar için hiç de zor olmasa gerek. Zira Rabbimiz biz aciz kullarına rahmet ve merhametiyle muamele etmeyip yapmış olduğumuz amellerin karşılığını anında vererek, hata ve günahlarımızdan dolayı bizleri hemen cezalandıracak olsa perişan ve helak olur, azaba duçar oluruz.

O halde, Allah (c.c)'ın rahmet ve merhametine layık kullar olma konusunda azami gayret göstermeli, nankörlük yapıp inat ve isyanla beyhude işler peşinde koşarak gazabına müstahak olmamalıyız. Allah (c.c) cümlemizi, rahmetine nail olan kullarından eylesin.

İMAN KÜFÜR MÜCADELESİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوٓا اٰبَٓاءَكُمْ وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَٓاءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْا۪يمَانِۜ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ قُلْ اِنْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ وَاَبْنَٓاؤُ۬كُمْ وَاِخْوَانُكُمْ
وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَش۪يرَتُكُمْ وَاَمْوَالُۨ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَٓا
اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَجِهَادٍ ف۪ي سَب۪يلِه۪ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِه۪ۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْد۪ي
الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ۟

"Ey iman edenler! Eğer küfrü imana tercih ederlerse, babalarınızı ve kardeşlerinizi bile dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir. De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz bir ticaret ve beğendiğiniz meskenler size Allah'tan, peygamberinden ve onun yolunda cihattan daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin! Allah fasık topluluğu doğru yola erdirmez." (Tevbe, 9/23-24)

Peygamberler, tüm mesailerini insanlık âleminin kurtuluşu, tevhit akidesinin yeryüzüne hâkim olması ve ilahî mesajların kalplerde ve gönüllerde yer alması için harcamışlardır. Ancak inkârcılar ve müşrikler, her dönemde Cenab-ı Hak tarafından gönderilen peygamberlerin bu ortak ve ilahî mücadelelerine karşı koyarak küfür cenahında yer almışlardır. İşte, iman-küfür veya hak-batıl mücadelesi bu şekilde Hz. Âdemle başlar, Peygamber Efendimiz (s.a.s) ile doruk noktasına ulaşır.

Tevhid dini İslam, bütün insanlığa hitab eden evrensel bir mesajla mükemmel bir şekilde gönderilmiştir:

* Hanif BURUN

"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim." (Maide, 5/3)

Dolayısıyla kendi devirlerindeki toplumların ihtiyaçlarını karşılayan önceki semavî dinlerin ve ilahî vahye dayandığı halde insanların eliyle tahrif edilen ilahî kitapların yerini İslam ve Kur'an-ı Kerim almıştır. Küfre, putperestliğe ve şirke karşı mücadelede tevhid sancaktarlığını ve nübüvvet bayraktarlığını Allah (c.c), Hz. Muhammed (s.a.s)'e ve onun ashabına tevdi etmiştir.

İşte o kutlu insanlar bu ağır ve meşakkatli görevi severek ve içtenlikle üstlenmişlerdir. İmanı küfre, İslam'ı şirke, hicreti Mekke'deki servetlerine, uhuvvet ve meveddeti kabile ve aşiretlerine, Medineli Ensar'ı da öz yurtlarında bıraktıkları sevgili ve dostlarına tercih etmişlerdir, dolayısı ile Kur'an-ı Kerim'in övgüsüne ve Hz. Peygamber'in meth ü senâsına layık olmuşlardır. Öyle ki bu kutlu insanlar, iman etmeyen çocuklarını, eşlerini ve ana-babalarını terk etmişler, onlarla ilişkiyi kesmişlerdir. Yukarıdaki her iki ayet-i kerimede de iman ve İslam için özverinin, Kur'an ve Nübüvvet için de fedakârlığın zorunlu bir vecibe olduğuna, Allah ve Peygamber sevgisinin tüm sevgilere tercih edilmesinin gerekli olduğuna işaret edilmektedir. Ancak bu ayetlerden mümin olmayan akraba, dost ve yakınlarla her türlü ilişkiyi kesme manasının çıkarılması doğru değildir. Ayrıca bu âyetlerde, kâfir ve müşrik de olsalar, İslam dinine ve Müslümanlara zarar vermeyen ve onları sevgiyle, saygıyla karşılayan, akraba, komşu ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmayı ve onlara güzel davranmayı engelleyen bir anlam da çıkarılmamalıdır.

Her ne olursa olsun âyetlerin ifade ettiği mana ve gösterdiği hedef geneldir. Esas itibari ile verilen mesaj, bir Müslüman için, hiçbir gayenin Allah ve Resûlüne "iman"dan daha önemli ve değerli olmayacağı hususudur.

Aslında Kur'an âyetlerine ve ilahî mesajlara baktığımızda Allah (c.c)'ın iman edip etmeme konusunda insanları serbest bıraktığı görülmektedir. İnsanlar kendi iradeleri ile özgürce iman ettikleri takdirde imanlarının geçerli olacağı ifade edilmiştir. Nitekim *"De ki: "Hak, Rabbinizdendir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."* (Kehf, 18/29) ayeti bu gerçeği dile getirmektedir. Herkes, dilediği gibi inanabilir, iman, küfür çatışmasında veya hak, batıl mücadelesinde dilediği tarafı tercih edebilir. Cenab-ı Hak da her zaman iman edeni övmüş, inkârcıyı ise yermiştir. Ancak insanların iradelerine bu noktada müdahale edilmemiştir. İnsanlar, kendi iradeleri doğrultusunda inanma ya da inanmama özgürlüğüne sahiptir.

Küfre saplanmış, batıl inanca sahip kimselere veya diğer dinlere mensup olan insanlara güzellikle bu inançlarının bozuk ve hatalı olduğunun anlatılması bir görevdir. Ancak, dinde zorlamanın söz konusu olmadığı da bilinen bir gerçektir Tüm ilahî ve semavi dinlerde olduğu gibi Peygamber Efendimiz (s.a.s) ve ashabının yap-

tığı tebliğ, irşat ve inzar görevinin din ve inanç özgürlüğüne müdahale şeklinde algılanmaması gerekir. Çünkü tebliğde zor kullanma söz konusu değildir, güzellikle ikna, tatlı anlatım ve müjdeleme vardır.

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, *"Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır, onlarla en güzel şekilde mücadele et, doğrusu Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir."* (Nahl, 16/125) ayet-i kerimesi bu hususu çok güzel bir şekilde ifade etmek suretiyle tüm ilahî dinlerin ortak tebliğ ve anlatım metodunun esasını bizlere öğretmektedir.

İMAN AKIL İLİŞKİSİ*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِن۪ينَ ۜ وَف۪ى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَۙ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْر۪يفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

"Şüphesiz, göklerde ve yerde, inananlar için (Allah'ın varlığını ve birliğini gösteren) nice deliller vardır. Sizin yaratılışınızda ve Allah'ın (yeryüzüne) yaydığı her bir canlıda da kesin olarak inanan bir toplum için elbette nice deliller vardır. Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmur) indirip, onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde aklını kullanan bir toplum için deliller vardır." (Câsiye, 45/3-5)

Akıl, kâinatta cereyan eden olaylar arasında mantıklı bir örgü kurmaya, hadiselerin niçin ve nasıl meydana geldiğini kavramaya ve bir sonuca ulaşmaya çalışır. Meselâ, insan, akıl ve tecrübe yoluyla bir filizin yeşermesi veya bir tohumun mahsul vermesi için toprağa atılması gerektiğini bilir ve bu amelin bir sonucunun olacağına; yani mahsul vereceğine inanır. Elde edilen mahsulün kendiliğinden olamadığına, onu işleyen ve toprağa atan birinin olması gerektiğine aklıyla hükmeder ve böyle olduğuna inanır. Evrendeki düzenin sebep sonuç ilişkisine bağlı olarak cereyan ettiğini kavrayan akıl, tefekkürünü derinleştirdiği zaman evrenin ve evrendeki mükemmel nizamın da sebepsiz olmadığını, bu düzeni ve işleyiş ahengini yaratan bir kudretin olması gerektiğine hükmeder.

Kur'an-ı Kerim'de insan, aklını kullanmaya, düşünmeye ve ibret almaya davet edilmektedir. Bunun güzel bir örneği olarak Hz. İbrahim verilir. O, aklını kullanmak suretiyle evrendeki harika nizamın bir yüce Yaratan'ı olması gerektiğine hükmetmiş ve O'na iman etmiştir (Bk. En'âm, 6/74-79; Mümtehine, 60/4). Demek ki inanmak, Hz.

* Dr. Bünyamin OKUMUŞ

İbrahim örneğinde olduğu gibi, akıl ve tecrübeye dayanan mantıklı bir muhakemeyle erişilen bilinçli bir olgudur. İnsan akıl ve ibret gözüyle kâinatı ve içerisindeki hadiseleri tefekkür ettiğinde imanındaki bilinç hâlini yakalar. Böylece insan Allah'a iman etmiş olmanın itminanını/doyum hâlini yaşar ve huzur duyar.

Genel olarak insan, özel olarak da müminler aklı kullanmakla sorumlu tutulduğu için akıl ve imanın birbirinden ayrılması düşünülemez. Bunun için dinî tekliflerde akıl esas alınmıştır. Meâlini zikrettiğimiz âyet-i kerimeler, bu itibarla, aynı zamanda, iman ile akıl arasındaki doğru ilişkiye işaret etmektedirler. Buna bağlı olarak iman etmiş olmak, alelade bir hadise olmayıp mantıkî ve ilmî veriler sonucunda ulaşılan bir bilinç hâlidir; bu bilinç düzeyi müminin Allah ile olan ilişkisini belirler. Dolayısıyla iman etmiş olmak akıl dışı değil, bizatihi aklı kullanmış olmanın bir sonucudur. Kâinatta işleyen harikulade nizam aklî ve ilmî veriler çerçevesinde değerlendirildiğinde bu sanat eserinin bir sanatkâra dayandığı o sanatkârın da ancak yüce Allah olduğu idrak edilmiş olur.

Yüce Allah'ın mahiyeti ise insan idrakini aştığından; O'nun nasıl olduğu, ilahî vahyi nasıl indirdiği ve buna bağlı olarak öteki âlemin ne olduğu hususları da gayr-i makûl/akledilemez değildir; ancak bunlar insan aklının, idrakinin ötesine taşan hakikatlerdir. Yani akıl onların mahiyetini tam anlamıyla kavrayıp izah edebilecek yeterlikte ve göz de insana gayb olan bu hususları görebilecek nitelikte değildir. Bu itibarla Kur'an'da iman konuları, "gayb"a iman olarak nitelendirilmektedir. Ancak insanın görünenden hareketle bu görünmeyenlerin hakikat olduğuna hükmedebilir ve bunların akledilebilir hadiseler olduğunu idrak edebilir.

Yüce Allah, mealini verdiğimiz âyet-i kerimelerde gerek bizim, gerekse diğer canlıların yaratılışında, kâinatın işleyişinde; gece ve gündüzün birbiri ardınca bir seyir izlemesinde, yağmurla birlikte yeryüzünün canlanmasında ve rüzgârın esmesinde akıl sahipleri için birçok deliller olduğunu belirtir. Bu deliller, kâinatta işleyen kusursuz mükemmel düzenin bir tesadüfün değil, güç ve kudret sahibi yüce Yaratıcının eseri olduğunu ispat eder; bizi, O'na iman etmeye çağırır. Nahl suresinin 12. âyetinde şöyle buyrulur:

"O, geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin hizmetinize verdi. Bütün yıldızlar da O'nun emri ile sizin hizmetinize verilmiştir. Şüphesiz bunlarda aklını kullanan bir millet için ibretler vardır."

Bu itibarla Allah'ın yüce yaratıcı olduğuna inanan biz müminler, kâinata ve içerisindeki her şeye akıl ve ibret gözüyle bakmalıyız. İbret gözüyle bakabilmek, aklımızı

ve tefekkür gücünü kullanmaya bağlıdır. Kâinatın işleyişindeki ulvi ahengi tefekkür edip kavradıkça Allah'a olan imanımız tahkîk mertebesine erişir. Böyle bir iman, bilinçsiz/taklidî bir iman değil, aklî delillere ve aklı kullanmaya dayanan bilinçli/tahkikî bir imandır.

İMAN: EN BÜYÜK NİMET*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪ى نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪ٓى اَنْزَلَ
مِنْ قَبْلُۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَكُتُبِه۪ وَرُسُلِه۪ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَع۪يدًا

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." (Nisa, 4/136)

İman, Hz. Peygamberin Allah'tan getirdiklerini tasdik etmek, haber verdiklerini tereddütsüz kabul ederek, bunların gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmaktır.

Her vesileyle sıkça söylenildiği üzere İslam üç ana bölümden meydana gelmektedir. Bunların ilk ve en önemli kısmı imandır. Diğeri ise bu imanın hayata yansıyan şekli dediğimiz ibadet, üçüncüsü de daha ziyade insani ilişkilerde kendisini gösteren ahlaktır. Bunların hayata en güzel şekilde yansımasına da "ihsan" adı verilmektedir. Bu bölümlerden her birinin şüphesiz diğerleri ile yakın ilgisi vardır. Ancak kendileri arasında önemine binaen bir sıralamaya tabi tutulacak olsa, her şeyden önce iman gelir. Zira iman ile müşerref olmayan kimselerin ibadetle mükellef olması düşünülemez. İman olmadan cennete girilemez. İman olmadan İslam olmaz. O halde insan veya bir başka tabirle Müslüman'ın ilk görevi, Allah'ın varlığını ve birliğini bilip tasdik etmesidir. Şüphesiz bu tasdikin makamı ise kalptir. Dil ile ikrar edilmesi ayrı bir önem taşımaktadır.

Konumuz olan ayette, daha çok "amentü esasları" diye bildiğimiz imanın şartlarına değinilmiş, bir Müslüman'ın bunlara tereddütsüz inanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunlardan birini inkâr etmek imana zarar verecektir. O nedenle bir Müslüman burada sayılan bütün esaslara inanmalı, inancının gereğini yerine getirerek bu imanını muhafaza etmelidir. Bu hâliyle iman büyük bir nimettir, bölünme

* Doç. Dr. Ömer YILMAZ

kabul etmeyen bir bütündür, ebedî bir saadettir ve kurtuluş vesilesidir. O nedenle bizi, mümin bir aileden ve Müslüman bir ülkede dünyaya getiren ve kendini tanımakla şereflendiren Allah'a şükretmeli, böyle bir nimete rağmen nankörlükte bulunulmamalıdır.

Aslına bakılırsa iman fıtrîdir. Yani kişinin doğuştan beraberinde getirdiği duygulardan biridir. Ne bireysel ne de toplumsal bazda iman ve inanç olmadan yaşamak mümkündür. Tarihte kütüphanesiz, hapishanesiz, hastanesiz şehirleri görmek muhtemel iken, mabetsiz bir şehrin ve toplumun düşünülmesi ihtimal dâhilinde değildir. Neticede insan doğal olarak bir büyük güce sığınma, korunma ve ondan yardım dilemeye muhtaçtır. Zorluk, sıkıntı, felaket anında, kendini teselli edecek birini aramak durumunda kalmaktadır. Bu güç belki farklı toplum ve kültürlerde, farklı mekân ve zamanlarda, farklı varlıklar olabilir. Zira inanç ve iman olmaksızın uzun süre bir toplumun varlığını sürdürmesi duyulan ve görülen hadiselerden olmamıştır. Üstelik imandan tecrit edilmiş bir hayat tarzının, ebedî âlemi dikkate almayan bir anlayışın doğuracağı sonuçları düşünmek bile kişiye korku vermektedir. Bu dünyaya niçin geldiğinin, yaratılış maksadının ne olduğunun farkında olmayan, istediği gibi kayıtsız, kuralsız, dilediği gibi yaşayanların hem kendilerine, hem de etrafına oldukça zarar vermesi tabiîdir. İşte iman ve ahlak kişiye bunu düzene koyma, belli bir amaca göre yaşama azmi vermekte ve ona göre davranılması gerektiğini hatırlatmaktadır.

O halde, bir Müslüman olarak bu nimeti korumanın azami gayreti içinde olmalıyız. Kişinin imanla dünyaya gelmesi nasıl mümkün ise, bu imanını korumayıp zayi etmesi de o denli mümkündür. O nedenle iman, ibadet ve güzel ahlakla korunmalı ve takviye edilmelidir. Nitekim Hz. Aişe validemizin naklettiği şu hadis-i şerif imanın korunması gerektiği, bunun ibadetlerle güçlendirilmesi yönünde bize önemli ipuçları vermektedir. O şöyle buyurmuştur:

"Nebiyyi muhterem (s.a.s) efendimiz mübarek ayakları şişinceye kadar geceleyin ibadet ederdi. Bunun üzerine: Ya Resûlallah! Geçmişte ve gelecekteki günahların bağışlandığı halde niçin böyle yapıyorsun? dedim. *'Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı?'* buyurdu." (Buharî, "Teheccüd", 6 Müslim, "Münâfikûn", 78-81)

Ayrıca imanımızı muhafaza edebilmek için kalbimize, özellikle de dilimizden çıkacak sözlere dikkat etmek zorundayız. Bu sebeple olsa gerek sık sık son nefeste Allah'tan bize iman ve Kur'an nasip etmesi, kelime-i şahadeti söylemeyi kolaylaştırması niyazında bulunmaktayız.

İMAN ETMEK İNSANIN HAYRINADIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يمًا حَك۪يمًا

"Ey insanlar! Peygamber size Rabbinizden hakkı (gerçeği) getirdi. O hâlde kendi iyiliğiniz için iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki, göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Nisa, 4/170)

İnanma ve ibadet ihtiyacı, insanın havaya ve suya olan ihtiyacı kadar önem arz etmektedir. İnsanın tabiatı gereği iman ve ibadet konusunda yönlendirilmeye ihtiyaç duyması nedeniyle bütün dinler, onları Allah'tan başka ilah olmadığını kabul etmeye ve sadece Allah'a ibadet etmeye çağırmıştır. Bu çağrı, tarih boyunca peyderpey peygamberler gönderilerek gerçekleştirilmiştir. Son olarak da, Hz. Muhammed (s.a.s) gönderilmiş ve Allah'ın insanlığa olan din nimeti tamamlanmıştır.

Yukarıda zikri geçen ayet-i kerimede yüce Rabbimiz bizleri Resûlullah'ın getirdiği gerçeğe (Kur'an'a) inanmaya çağırmakta ve bunun bizim hayrımıza olduğunu vurgulamaktadır. Allah'ın bizleri imana ve iyi davranışlarda bulunmaya (amel-i sâlih) çağırması, kendisinin buna ihtiyacı olduğu için değildir. Çünkü biz insanlar da dâhil olmak üzere bütün yaratılmışlar O'na aittir, O'nun mülküne dâhildir. İman ve sâlih ameller biz insanlara lazımdır, buna muhtaç olan bizleriz, dünya ve âhiret mutluluğumuz imana ve güzel davranışlar sergilememize bağlıdır. Bu sebeple bizler için hayırlı olan davranış, dini inkâr ve ilâhî emirlere isyan etmek veya bunlara karşı ilgisizlik değil, iman ve salih amellerdir.

İslam dininin ortaya koymuş olduğu inanç sistemini kabul eden, Allah'a inanan ve güvenen her insan manevi açıdan büyük bir güç elde etmiş olur. Çünkü bizler bazı özelliklerimiz sebebiyle çok güçlü gibi gözüksek de, her zaman Allah'ın yardımına muhtacız. Muhtaç olduğumuz o yüce varlığa inanıp bağlanmak bizlere hu-

* Yunus AKKAYA

zur verir ve hayatımızı güven içinde sürdürmemize vesile olur. Allah'a iman, bizleri yalnızlıktan, boşlukta kalmaktan kurtarır. Hepimiz günlük hayatımızda hastalık, fakirlik ve bir yakınımızın vefatı gibi çeşitli sorunlarla karşılaşabiliriz. Böyle durumlarda kalplerimizde bulunan Allah inancı ümitsizliğe kapılmamıza engel olur. Yüce Rabbimize sığınır, O'na güvenir ve O'nun yardımıyla bütün sıkıntılarımızın üstesinden gelebiliriz. Buna karşılık sağlam bir inanç ve sâlih amellerden mahrum olanlar ise, huzursuzluk içinde kıvranırlar. Belki de sıkıntılardan kurtulmak düşüncesi ile huzuru içkide, uyuşturucu madde kullanmakta ararlar ve daha büyük felaketlere sürüklenirler. Böylece hem dünya hem de ahiret mutluluğunu kaybetmiş olurlar.

Ayrıca iman ve ibadetler bizi birbirimize bağlar, toplumsal barışa ve kardeşliğe katkıda bulunur. Nitekim kâinatın efendisi Hz. Muhammed (s.a.s); *"İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de gerçek manada iman etmiş olamazsınız."* (Müslim, "Îmân", 93; Tirmizî, "Sıfâtu'l-Kıyâme", 56) buyurarak imanı toplumsal barışın temel taşı yapmıştır. İbadetler ise dikey boyutuyla bizim Allah ile ilişkilerimizi düzenlerken yatay boyutuyla da insanlarla ilişkilerimizi en güzel kıvama getirmeyi hedeflemektedir. İnsanî değerlerin alt-üst edildiği, ilişkilerin menfaate, maddeye ve beklentilere dayalı olarak yürütüldüğü bir zaman diliminde yaşamı paylaşıyoruz. Bize düşen inancımızın ve ibadetlerimizin sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma boyutunu hayata yansıtmak ve yaşadığımız toplumda barışın ve huzurun hâkim olması için gayret sarf etmektir. Bununla birlikte insanlarla olan ilişkilerimizden doğan görev ve sorumluluklarımızı ilahî ölçüleri gözeterek yerine getirmektir. Bu bağlamda herkese adaletle davranmak, kimseyi aldatmamak, komşusu açken tok olarak yatmamak, yalancılık ve dolandırıcılık yapmamak, kimseye iftira etmemek gibi dinimizin Allah'a imanla irtibatlandırdığı ahlaki davranışlarımıza çok dikkat etmeliyiz. Bu anlayışla hareket etmemiz hâlinde dinin rahmet ikliminde hep birlikte huzuru yakalamamız daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Hakiki mutluluk ve huzur, yalnız sağlam bir imana sahip olmak ve sâlih ameller yapmakla elde edilebilir. Hayatlarını Allah'ın emirleri doğrultusunda geçirenler, hem ailelerine hem de içinde yaşadıkları topluma faydalı birer kişi olurlar ve böylece dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşabilirler.

İMAN GÖNÜL FERAHLIĞI, İMANSIZLIK İSE STRES VE SIKINTIDIR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَٓاءِۜ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ

"Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göğe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar. Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir." (En'âm, 6/125)

İman, insanın Allah ile kendisi ve kâinat arasındaki ilişkiyi görebilmek ve Allah ile irtibat kurabilmektir. Mümin bir insan, etrafına baktığında gördüğü her şeyin ona Allah'ı hatırlatması gibi meydana gelen her olayın da Allah'ın bilgisi ve yaratması dışında olamayacağını bilir. Dolayısıyla mümin başına gelen sıkıcı veya sevindirici bir olayı bu bakış açısıyla değerlendirir. Her iki durumda da Allah'ın kendisini imtihan ettiğini bilir. Bunun için kötü olaylar karşısında karamsarlığa ve endişeye düşmeden, iyi olaylar karşısında da şımararak azıp sapmadan mümine yakışan olgun tavır ve davranışları sergiler. Gerçekte bu durum her halükârda mümin için gönül ferahlığı, inanmayan için ise karamsarlık, telaş, endişe, şımarıklık veya azgınlığın sebebi oluverir.

Yaratılışımız itibariyle zayıf ve aciz olduğumuzdan hayatımızın her anında birtakım problemlerle karşılaşmamız kaçınılmazdır. İnanan insanlar olarak bu problemler karşısında Allah'tan yardım diler, O'na sığınır ve O'na güveniriz. Her şeyin ancak kendi izin ve iradesiyle meydana geldiğine inanırız. Şüphesiz, kudret sahibi yüce bir varlığa dayanmamız bizi güçlü ve huzurlu kılar. Bu gerçeğe işaret eden yüce rabbimiz kendisinin bize yardım etmesi durumunda hiçbir gücün bize galip gelemeyeceğini, bizi yardımsız bırakması durumunda ise kimsenin bize yardım edemeyeceğini ifade ettikten sonra inanan insanların kendisine tevekkül etmesinin

* Y.Seracettin BAYTAR

gerektiğini bildirmektedir (Âl-i İmrân, 3/160). Bu itibarla her türlü darlık ya da genişlik her an Rabbimizi hatırımızda tutmamız, her şeyin O'nun bilgisi ve yaratmasıyla meydana geldiğini bilmemiz (Ra'd, 13/28; Hadîd, 57/22-23) mutluluğumuz ve gönül huzurumuzun temel kaynağıdır.

Bu itibarla gündelik hayatında yüce Allah ile irtibatını koparıp, O'nu hatırına getirmeyenler, nefs ü hevâ ve arzularının peşinden sürüklenip gidenler, gönül ferahlığı değil, sıkıntı, darlık ve stresli bir ruh hâline mahkûm olurlar. Bu insanların her türlü çabasına rağmen mutluluk ve gönül huzuru sanki onlardan kaçmaktadır. İnsan bazen bu huzur arayışının peşine düşerek onu şeytan işi işlerde bulabileceği gafletine düşer, böylece, nefis ve şeytanın esiri olabilir. Oysa nefis ve şeytanın peşinden gitmek, huzuru içki, uyuşturucu, yapay eğlencelerde aramak vicdanlarındaki derin ıstırabı dindirmeye çare olmaz; bu ıstırabı daha da artırır. Mümin bir kimsenin sahip olduğu iman kaynaklı basiretten yoksun insanlar, kâinattaki her türlü varlık ve olay ile Allah arasındaki münasebeti kavrayamadıklarından Allah'ın rahmet ve yardımından mahrum olurlar. Kendilerini yalnızlığa ve huzursuzluğa mahkûm ederek strese düşerler. Yüce Rabbimiz kendisini tanımak ve hatırlamaktan yüz çevirenleri sıkıntılı bir yaşamın beklediğini bildirmektedir (Tâ hâ, 20/124). Ayrıca, yüce kitabımızda, inançsızlığı tercih ederek şeytanın peşine takılan ve hevasına uyan bir kişinin iç dünyasında yaşadığı kararsızlıklar, gelgitler ve tatminsizlikler, dilini çıkararak devamlı şekilde heyecanla soluyan bir köpeğin manzarasıyla tasvir edilmektedir (A'râf, 7/175-176).

Sonuç olarak diyebiliriz ki iman etmiş olmak insan için kararlılık ve gönül huzuruna, inançsızlık ise gönül darlığı, stres ve sıkıntıya giden yoldur.

İMAN KABİLİYETİMİZ FITRİDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَن۪ٓي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ قَالُوا بَلٰىۚ شَهِدْنَاۚ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِل۪ينَۙ اَوْ تَقُولُٓوا اِنَّمَٓا اَشْرَكَ اٰبَٓاؤُ۬نَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْۚ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

"Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir. Yahut 'Bizden önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlar. Biz onlardan sonra gelen bir nesiliz. Şimdi batılcıların işlediği yüzünden bizi helak mi edeceksin?' dememeniz içindir. Hakka dönsünler diye işte âyetleri böylece ayrı ayrı açıklıyoruz." (A'râf, 7/172-174)

Mealini verdiğimiz bu ayetlerde; yaratılışta insanoğlunun sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olduğu veya bu bilgiye ulaşma konusunda gerekli donanıma sahip olarak yaratıldığı ifade edilmektedir. Bu nedenle biz insanların mükellefiyetlerimizi yerine getirmekte herhangi bir mazeret veya bahane ileri sürmeye hakkımızın olmadığı açık şekilde görülmektedir.

Müfessirler bu ayetleri iki farklı anlam vererek açıklamışlardır:

Birincisinde; Allah Teâlâ dünyayı yaratmadan önce dünyaya gelecek olan bütün insanların ruhlarını kendi varlığına tanık kılmış; kendisinin onların rabbi olduğunu yine onlara onaylatmış; bu gerçeği tasdik ettikleri yönünde onlardan söz almış ve böylece kendisi ile dünyaya gelecek bütün kulları arasında bir tür sözleşme akdetmiştir. Ayrıca bu sözleşmeye onların bizzat kendilerini veya bir kısmını diğerleri hakkında şahit tutmuş ya da bizzat kendisinin ve meleklerin bu sözleşmeye şahit olduklarını onlara bildirmiştir. Böylece insanların, "Bizim böyle bir sorumluluğumuz

---

* İdris BOZKURT

olduğunu bilmiyorduk" diyerek yahut inkârcılık veya putperestliği kendilerinin icat etmediğini, bunu atalarından miras aldıklarını, başka türlü bir bilgiye sahip olmadıkları için kendilerinin de bu inancı sürdürdüklerini, dolayısıyla bu hususta kendilerinin bir günahı ve sorumluluğu olmaması gerektiğini belirterek sorumluluktan kurtulmaları da önlenmiştir.

İkincisinde ise; bu ayetlerde belirtilen sözleşmenin mecazi anlamda olduğu ve bu olay, dünya yaratılmadan önce değil, her insanın kendi bedeninin yaratılması sırasında gerçekleştiği; zürriyetlerin anne rahmine yerleşip organik oluşumunu tamamlaması sürecinde Allah Teâlâ'nın insanoğlunun doğasına ya da fıtratına kendisinin varlık ve birliğini tanıma, kavrama ve dolayısıyla kendisine inanma yeteneğini yerleştirdiği ifade edilmiştir. Buna göre Allah (c.c) her insanı, iman etmesi için yeterli zihnî ve psikolojik donanıma sahip kılmakta; iç ve dış âlemde kendi varlığına ve birliğine kılavuzluk edecek birçok kanıtlar yaratmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in, *"Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar"* anlamındaki hadisi de (Buhârî, "Cenâiz", 93; Ebû Dâvûd, "Sünnet", 18) bu gerçeği anlatmaktadır. Böylece Allah (c.c) sanki insanlara, "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" diye sormakta, onlar da "evet" diyerek bunu tasdik etmektedirler. İnsanın doğasındaki iman kabiliyeti bu âyetlerde temsilî bir dille anlatılmış bulunmaktadır. Nitekim başka âyetlerde de buna benzer anlatımlar söz konusudur (Kur'an Yolu, 2/489-490).

Farklı iki şekilde açıklanan bu ayetlerin konusu insanoğlunun bilgi alanını aştığı ve gayb alanına girdiği için âyetlerde bildirileni ayniyle tasdik ederek insanlardan bir şekilde iman sözü alındığına inanmamız gerekmektedir. Bizler bunun mahiyetinin ne olduğu hususunda kesin bir bilgiye sahip olamayabiliriz. Ancak, konumuz olan son ayette işaret buyurulduğu üzere biz insanlara düşen görev, Allah'ın rab olduğu gerçeğini kavrayabilecek güçte yaratıldığımıza ve bu hususta bizlerden söz alındığına iman edip, verdiğimiz bu söze sadık kalmaktır.

İMAN VE SALİH AMEL*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَخْبَتُٓوا اِلٰى رَبِّهِمْۙ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ مَثَلُ الْفَر۪يقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَص۪يرِ وَالسَّم۪يعِۜ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاًۜ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ۟

"İman edip, salih ameller işleyen ve Rablerine gönülden bağlananlara gelince, işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Bu iki zümrenin durumu, kör ve sağır ile gören ve işiten kimseler gibidir. Bunların durumları hiç birbirlerine denk olur mu? Hâlâ düşünmez misiniz?" (Hûd, 11/23-24)

Mealini verdiğimiz ayeti kerimenin ilk bölümünde yüce Rabbimiz, iman edip salih amel işleyen ve gönülden Rablerine bağlananların cennetlik olduklarına dikkatlerimizi çekmekte ve onların ahiretteki konumlarına işaret etmektedir. Dinimizde öncelikli olan imandır. Bundan sonra ise imanın gerekleri olan namaz, oruç, hac, zekât ve insanlık için faydalı olan diğer güzel işler gelmektedir. İman, kavram olarak inanılması gerekli esasların tümünün kalp ile tasdik ve dil ile ikrarından ibarettir. Küfrün zıddı olan iman, âlemlerin Rabbi olan Allah'ı tanımak ve O'na yönelmektir.

Bizler, inandıktan sonra "nasıl olsa iman ettim öyleyse bundan sonra hiçbir şey yapmama gerek yok, bütün mesele hallolmuştur mu?" diyeceğiz; yoksa iman ve İslam dairesine girdik deyip yüce Rabbimizin emirlerini yerine getirmeye mi çalışacağız? Elbette iman etmek her şeyin başıdır. İnanmakla çok büyük bir mesafe kat etmiş oluruz. Ancak bunu yeterli görüp ayetin devamındaki salih amel işleyenler ve O'na gönülden bağlı olanlar kısmını dikkate almamak, ayeti bir bütün olarak ele almayıp yanlış anlamak olur. Çünkü iman sadece kuru bir sözden ibaret olmayıp amel yapmayı gerektirir. İman ağacının meyvesidir amellerimiz. Öyleyse imanımızı

* Medet COŞKUN

salih amellerle meyveli hâle getirmeliyiz. İman, zihinlerde hapsolan soyut bir düşünce değildir. Bilakis iman, inandığımız şeylerin hayata geçirilmesi, salih amele dönüşmesi ve gerektiğinde bu uğurda birtakım sıkıntılara katlanılmasıdır. Bu konuya işaretle Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlar, 'İnandık' demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler. Andolsun, biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah doğru söyleyenleri de mutlaka bilir, yalancıları da mutlaka bilir." (Ankebût, 29/2-3)

Kutsal kitabımız Kur'an'ın, imandan bahseden ayetlerine dikkat edecek olursak, hemen tamamında imanla amelin yan yana zikredildiğini görürüz. Özellikle de iman ve salih amelin birlikte kullanıldığına şahit oluruz. Yüce Kitabımız, amelin imandan bağımsız olmadığının delilleriyle doludur. Çoğumuzun da ezberinde olan Asr suresi başta olmak üzere birçok ayette iman ile amel bir arada zikredilerek şöyle buyurulmaktadır:

"Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)." (Asr, 103/1-3)

"İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır." (Ra'd, 13/29)

"İnanan ve salih ameller işleyenler, Rablerinin izniyle, ebedî kalacakları ve içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Oradaki esenlik dilekleri 'selam'dır." (İbrahim, 14/23)

"*İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan, cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır."* (Bürûc, 85/11)

Bu ayet-i kerimelerde hep iman ile salih amelin peş peşe zikredildiğini görüyoruz. Bu da iman ile amel arasında ayrılmaz bir bağın varlığına işaret etmektedir. İman ile amel arasındaki bu münasebetin Peygamberimizin hadislerinde de sıkça vurgulandığına şahit olmaktayız. Kısa bir örnek vermek gerekirse günlük hayatımızda çoğumuzun, karşılaştığı bir hayâsızlık karşısında söylediği (Buhârî, "İman", 24) hadisinde hayâ kavramının imanla birlikte ifade edildiğini açıkça görmekteyiz.

Salih amel sadece ibadetlerle sınırlı olmayıp hayatın her alanını kaplayan bütün güzel davranışları içine almaktadır. *"İman yetmiş küsur şubedir. En üst derecesi la ilahe illallah, en alt derecesi, çevreyi rahatsız edici bir engeli yoldan kaldırmaktır."* (Buhârî, "Îmân", 3; Müslim, "Îmân", 58) hadisinde görüldüğü gibi iman ile inancın gereği olan salih amel "halka eziyet veren şeyi ortadan kaldırmak" şeklinde sosyal hayata yönelik bir ilke olarak birlikte zikredilmektedir.

O hâlde; Müslümanlar olarak, salih amellerle hayatımızı donatmalı ve böylece Rabbimize gerçek anlamda bir kul olmalıyız.

İNANANLARIN AHİRETTEKİ MÜKÂFATI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَس۪يقَ الَّذ۪ينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى الْجَنَّةِ زُمَراًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫هَا وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِد۪ينَ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ

نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَٓاءُۚ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِل۪ينَ وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَٓافّ۪ينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ

يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَق۪يلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: 'Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi, ebedî kalmak üzere buraya girin.' Onlar şöyle derler: 'Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda varis kılan Allah'a mahsustur. Salih amel işleyenlerin mükâfatı ne güzelmiş!' Melekleri de, Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını kuşatmış hâlde görürsün. Artık kulların arasında adaletle hüküm verilmiş ve 'Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur' denilmiştir." (Zümer, 39/73-75)

Dünya hayatının bin bir çeşit zorluğunu aşarak, nefsine ve şeytana karşı verdiği mücadelenin mükâfatı mümin için cennet olarak belirlenmiştir. Allah (c.c)'a karşı verilen hesap yüz akıyla tamamlandıktan sonra, cenneti hak edenler grup grup cennete sevk edilecekler, cennet ve görevlileri onları karşılayacak. Kendilerine "hoş geldiniz" denerek iltifat edilecek.

Artık bundan sonra imtihan yok. Bela, musibet yok. Hastalık, ölüm yok. Horlanma, dışlanma yok. Açlık, sefalet, zulüm yok. Geçim derdi yok. Düşmanlık, yok. Barış ve güven var, huzur ve mutluluk var. Bolluk var. "Öte git" diyen yok. Haset, kin, intikam, kan davası, yalan, iftira, dedikodu, laf taşıma, hakaret, dolandırıcılık, adam kayırma, onun bunun hakkını yeme gibi insan huzurunun baş düşmanı şeyler

---

* Rüstem BEŞLER

yok artık. Her türlü kötülükten soyutlanmış, huzur, güven ve mutluluktan ibaret yeni bir hayat başlıyor artık.

Hazinesi sonsuz olan yüce Allah'ın takdiri ile nimetleri sergilenen cennet, kitabımız Kur'an'da geniş şekilde tanıtılmıştır. Bu nimete nail olan insanlar, dünyada özlemini çektikleri şeylere burada ulaşacaklardır. İnancını ve insanlığını yitirerek heva ve heveslerinin peşine takılıp, şeytanın teşviklerine aldananlar bu nimetlerden yoksun kalacaklardır. Dünyada iken hayatlarında, barış, saygı, itaat, sevgi ve türlü güzellikler olanlar, inanmanın ve güzel işler yapmanın tatlı sonuna ermiş olacaklardır. Bu, Allah'ın vaadidir ve artık bu söz yerini bulmuştur. Rabbimiz, şöyle buyurmaktadır:

"Cennet Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak. *Onlara şöyle denir:) 'İşte bu, size (dünyada) vaat edilmekte olan şeydir. O, her tövbe eden, onun emrini gözeten için, görmediği halde sırf saygıdan dolayı Rahmân'dan korkan ve O'na yönelmiş bir kalp ile gelen kimseler içindir."* (Kâf, 50/31-33)

"Ancak tövbe edip inanan ve salih amel işleyenler başka. Onlar cennete, Rahman'ın, kullarına gıyaben vaat ettiği 'Adn' cennetlerine girecekler ve hiçbir haksızlığa uğratılmayacaklardır. Şüphesiz onun vaadi kesinlikle gerçekleşir. Orada boş söz işitmezler. Yalnızca (meleklerin) 'selam!' (deyişini) işitirler. Orada sabah akşam rızıkları da vardır. İşte bu, kullarımızdan Allah'a karşı gelmekten sakınanlara miras kılacağımız cennettir." (Meryem, 19/60-63)

"Her kim de O'na salih ameller işlemiş bir mümin olarak varırsa, işte onlar için en yüksek dereceler, içinden ırmaklar akan, içinde ebediyen kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu günahlardan temizlenenlerin mükâfatıdır." (Tâ-Hâ, 20/75-76)

"Onlar için altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Siz orada ebedî olarak kalacaksınız. İşte, bu yapmakta olduklarınıza karşılık size miras verilen cennettir." (Zuhruf, 43/71-73)

İNANÇSIZIN SONU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قَالُوٓا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Dediler ki: 'Gerçekten biz, ölüp bir toprak ve kemik yığını hâline geldikten sonra mı tekrar diriltileceğiz?" (Mü'minûn, 23/82)

'İnanmıyorum' demek kolaydır, ama bir o kadar zor. Kolaydır, çünkü 'inanmıyorum' kelimesi ağızdan bir çırpıda çıkar nihayetinde. Tıpkı diğer söylenmesi kolay kelimeler gibi: 'Uykum geldi', 'karnım acıktı', 'üşüdüm', 'inanmıyorum'. Aslında diğerleri gibi değildir, o kelime. Doğal değildir, çünkü. İnsan soğuk olunca üşür, sıcaktan terler, ama doğa, toprağın derinliklerinden göğün yükseklerine kadar hayatı cıvıl cıvıl haykırırken, inanmamak hiç de doğal ve kolay değildir. İnanmayan insan, düşünmemiştir yeterince, göz gezdirmemiştir doğadaki olaylara. Zihinleri karışıktır, inanmayanların, bazen her şeyin sahibinin Allah olduğunu düşünseler de, 'Yedi Göğün Rabbi, Arşın Rabbi; Allah'tır' deseler de, öldükten sonra çürümüş bedenlerinin tekrar hayat bulacağını bir türlü akılları almaz (Mü'minûn, 23/85-86).

Bazen inançsızlara, uyarıları yapanlar sıradan insanlar da değildir. Bir Peygamber çıkar karşılarına, anlatır onlara, bıkmadan, usanmadan. Karşılığında düşünür ya da düşünür gibi yapar inanmamakta direnen insan; "Bunlar, peygamberlik iddiasında bulunan adamın uydurduğu sözler", der, ya da "başkalarından almış olmasın?" diyerek kendini avutur (Mü'minûn, 23/4-5). Oysa bilse "O kitabı, göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir." (Mü'minûn, 23/6) Bu öğütleri veren Allah'tır. Aklı almaz, bir türlü direnen insanın, "Bu ne biçim peygamber ki, yemek yiyor, çarşıda, pazarda dolaşıyor. Ona bir melek indirilseydi de, bu onunla beraber bir uyarıcı olsaydı ya!" diye mırıldanır (Mü'minûn, 23/8). "O'nun benden ne üstünlüğü var ki?" der. "Hadi, hazinesi olsa, ürününden besleneceği bir bahçesi olsa" takılayım peşine ama… Yok, işte, yok! (Mü'minûn, 23/8)

* Doç. Dr. Soner GÜNDÜZÖZ

Aslında bilse ki, "bütün peygamberler yemek yerler, çarşıda pazarda gezerlerdi." (Mü'minûn, 23/20) Allah, inanmamak için direnen insanı "bir zamana kadar, gaflet ve şaşkınlığıyla baş başa bırakır" (Mü'minûn, 23/54), onu paraya boğar, inançsızın çocukları olur, boy boy… Bu dünyadan hiç ayrılmayacağını sanır (Mü'minûn, 23/55-56). Din duygusundan yoksun, zamanla kendi nefsinin arzusunu tanrılaştırır (Mü'minûn, 23/43). Aslında böyle yapmakla farkında olmadan insanlıktan çıkar, hatta hayvandan daha aşağı duruma düşer (Furkân, 25/44). Acınacak haldedir artık, dünyada yapıp ettikleri, "ıssız bir çöldeki serap gibidir. Susamış kimse serabı su sanır, yanına geldiğinde hiçbir şey bulamaz ya! İşte öyle. Veya inançsızın dünyada yaptığı işler derin bir denizdeki karanlıklar gibidir. Hırçın dalgalar her yanını sarmıştır, üstüne karanlık bulutlar çökmüştür, karanlık içinde yeni bir karanlığın başladığı, göz gözü görmez bir deniz üzerine gelmektedir." (Nûr, 24/39-40) "Allah onun amelini dağılmış zerreciklere çevirmiştir" (Furkân, 25/23).

Derken hayat biter, o zaman anlar her şeyin boş olduğunu. "Rabbim! Beni dünyaya geri gönder, ne olur geri gönder, güzel şeyler yapayım" diye yalvarır. Hayır! Bu arzu, boş hayaldir. Onun arkaya, dünyaya, sevdiklerine, çocuklarına, parasına ve itibarına dönmesine engel bir perde çoktan çekilmiştir (Mü'minûn, 23/99). Beklemekten başka çaresi yoktur artık.

Hesap günü, şaşkınlığı ve pişmanlığı daha da artar, "(çaresizlik içinde) ellerini ısırıp, homurdanır: 'Ne olurdu, ben de peygamberin yolundan gitseydim. Yazıklar olsun bana, keşke beni yoldan çıkaranları dost edinmeseydim! Kur'an da hazır bana kadar gelmişti! Beni, dost bildiklerim saptırdı." (Furkân, 25/27-29)

Mizan, sorgu derken, tutarlar onu, yüz üstü, yaka paça cehenneme sürüklerler (Furkân, 25/34). Artık kimden yardım istesin? Çok güvendiği çocuklarından, akrabalarından, adamlarından da yardım isteyemez ki! "Sûr'a üfürüldüğü zaman, ne aralarında soy-sop yakınlığı kalmıştır, ne de birbirlerini arayıp soracak durumdadırlar" (Mü'minûn, 23/101). Tartısı da pek hafif gelmiştir hani, (Mü'minûn, 23/102) bir savunma yapabilsin.

Ateş yüzünü yalamaya başlamıştır bile. Cehennem çok yakınlarda bir yerlerde olmalıdır. Yüzü kavruluverir, sırıtıyormuş gibi, dişleri öne çıkıvermiştir (Mü'minûn, 23/104). Çektiği acıya mı yanmalı, çirkin suratının hâline mi?! Derken Allah seslenir, bir umut doğmuştur, içine. Acaba affedilecek midir? "Ayetlerim sana okunuyordu ve sen onları yalanlıyordun, değil mi?" der Rabbi. Titrek bir sesle cevaplar, Rabbini: "Ey Rabbim! Ben azgınlığıma yenik düştüm, sapıttım. Ey Rabbim! Beni buradan çıkar. Eğer (tekrar günaha) dönersem yine at," ama şimdi çıkar, ne olursun!"

Allah seslenir, son kez: "Aşağılık içinde kal orada, artık benimle konuşma" diye (Mü'minûn, 23/105-108). 'Aman Allah'ım ses kesildi, Allah bana bir şans daha vermi-

yor. Mahvoldum, ben!...' diye hayıflanır. Çok geçmez, "görevliler ellerini boynuna bağlarlar, tepesi üstü cehennemin daracık bir yerine atıverirler, onu. Ümitleri tamamen tükenmiştir, artık. Yok olmak ister, unutulmak, hiç olmamış olmak. Bir ses kulaklarında yankılanır, uzaklardan, o an: "Bugün bir kere yok olmayı isteme, birçok kere yok olmayı iste!" diye (Furkân, 25/13-14) …

Orada onu yeni bir hayat beklemektedir, hiç kolay olmayan bir hayat. Öyleyse öte dünyada benzer durumlara düşmemek için, hazır elimizde fırsat varken, inancımızın gereğini yapalım, dinimizi yaşayalım.

İNANDIĞIMIZ GİBİ YAŞAYALIM*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir." (Saff, 61/2–3)

Surenin ilk ayetinde kâinattaki bütün varlıkların, kendi lisan ve hâlleriyle yüce Allah'ın her türlü noksanlıktan münezzeh oluşunun tesbihi ile O'nun mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi olduğu anlatılmaktadır.

Bilindiği üzere insanlar inanç bakımından inanan, inanmayan ve inanmış gibi görünenler olmak üzere üç gruptur. Okuduğumuz ayetlerde ise genelden özele gidilerek şuurlu varlıklar arasında müstesna bir yere sahip olan insanlara yüce Allah, "Ey iman edenler" nidasıyla seslenmektedir. Bu hitapta inananlar arasında kadın erkek cinsiyet ayrımı olmadığı gibi dil, ırk, renk, sınıf, ruhbanlık v.b. faktörler de bulunmamaktadır.

Bu âyet hakkında İslam âlimlerinin yorumlarına baktığımız zaman "Ey iman edenler" cümlesindeki hitabın muhatabının kim olduğuna ilişkin tercihe göre iki gruba ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan bir gruba göre Kur'an'ın geneli doğrultusunda ayette müminlere hitap edilmiş olmakla beraber söz ve eylemleri arasında uyumsuzluk olan Müslümanlara bu konuda uyarı yapılmakta yahut Müslümanların sözünde ve amelinde tutarlı olması istenilmektedir. Diğer gruba göre ise, "Ey iman etmiş görünenler" tarzında bir anlam taşımakta ve söylediği ile yaptığı bir olmayan ikiyüzlü kimseler kınanmaktadır.

Bu yorumlarda çelişkili söz ve davranışlardan kaçınmanın önemine ilişkin kalıcı bir mesaj verilmesi amaçlanmaktadır (Kur'an Yolu, V/258).

---

* Dr. Hamdi TEKELİ

Diğer bir ifadeyle yüce dinimizin evrensel oluşunun bir tezahürü olarak imanımızdan sonra inandığımız gibi yaşamamız bizlere hatırlatılmakta, Allah'ı unuttukları için kötü akıbete düşenlerin durumuna düşmememiz için uyarılmaktayız. Bu uyarıyı hayatımıza yansıtmamız ancak samimiyet ve içtenlikle dinimizin emir ve yasaklarına riayet etmemizle mümkün olur. Bu nedenle tutum ve davranışlarımızda sadece Allah'ın rızasını gözetmeli, özümüz sözümüze, sözümüz özümüze uygun olmalı, riyakâr ve iki yüzlülükten kaçınmalı, yaptığımız iş ve eylemlerimizde hulûs-i kalple ve iyi niyetle davranmalı, içten pazarlıklı olmamalıyız.

Tüm yaşantımızda yapabileceklerimizi söylemeli, yapamayacağımızı söylememeliyiz. İşte bu bağlamda yüce Allah, Kur'an'da; *"Ey iman edenler niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz. Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında şiddetli bir buğza sebep olur."* (Saff, 61/3-4) buyurmaktadır. Zira İslam'da itikadî konuların ruhu tevhid, ibadetlerimizin ruhu ihlas, dünyevi işlerimizin ruhu da adalet ilkesine uygun olmalıdır (Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İst. 1991, s.240).

Nitekim Hz. Peygamberin bütün yaşantısına baktığımızda onun hiçbir zaman yapamayacağı hiçbir şeyi söylemediğini, ancak yapacağı şeyleri söylediğini görüyoruz. Çünkü o bizim için yegâne örnektir. Onun her yönüyle örnek hayatı ve tevhit mücadelesindeki başarısı, Mekke'nin fethine muvaffak olması ve tebliğ ettiği mesajın kıyamete kadar baki kalması da bunun bir göstergesidir.

Bu hususta Kur'an'da yüce Allah, Hz. Peygamber hakkında inananlara seslenerek; *"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."* (Ahzâb, 33/21) diye belirtilmektedir.

İşte bu nedenlerden dolayı bizler, Cenab-ı Mevlâ'yı tanıma ve sevme mutluluğuna, yalnız O'na yönelme, yalnız O'na ibadet etme özgürlüğüne ulaşamazsak hayatımızdan lezzet alamayız. Dünyevi ve uhrevi haz ve lezzetler ise kâl (söz) ile değil, hâl (öz) ile idrak edilir. Balın tadını cam kavanozun dışından tatmak mümkün olmadığı gibi dinimizin güzelliklerini de yaşamadan idrak edebilmemiz mümkün değildir. İçimizin ve dışımızın birbirini tutmaması da dinen nifak alameti sayıldığı için böyle hâllere düşmekten de sakınmamız gerekir. Bunun için dünya hayatı önemli bir fırsattır. Çünkü dünya hayatında marifete ulaşmamız için yüce Rabbimizi tanımayı, bilmeyi ve sevmeyi bütün hücrelerimize nakşetmeliyiz. Rabbimize verdiğimiz sözü hatırlama, bu tanımaya ve söze uygun davranma taahhüdümüzdür.

Cenâb-ı Hak cümlemize yapabileceğimiz şeyleri söylemeyi nasip eylesin, yapamayacağımız şeyleri söylemekten de bizleri muhafaza eylesin.

İNANMAYANLARIN AHİRETTEKİ DURUMU*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَيَسْتَنْبِؤُنَكَ اَحَقٌّ هُوَؕ قُلْ اِى وَرَبّٖٓى اِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ۟

وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهٖؕ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَۚ

وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

"O (azap) gerçek midir? diye senden haber soruyorlar. De ki: Evet, Rabbime andolsun ki o elbette gerçektir. Siz (bu konuda Allah'ı) âciz kılacak değilsiniz.(O gün) zulmetmiş olan herkes, eğer yeryüzündeki her şeye sahip olsa, kendini kurtarmak için onu fidye verir. Azabı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar. Onlara zulmedilmeksizin aralarında adaletle hükmedilir." (Yûnus, 10/53-54)

Peygamber Efendimize risalet görevi verildikten sonra, ona inanmak istemeyenler ısrarla, ölüm sonrası hayatın, dirilişin, azabın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini soruyorlardı. Kutlu Resul de bu konuların hak olduğunu ve mutlaka gerçekleşeceğini anlatıyordu. Fakat onlar inkârlarında ısrar ediyor, hatta bazen ahiret inancını kendi aralarında alay konusu da yapıyorlardı. Okuduğumuz ayetler, bu şekilde inkâr eden insanları konu edinmekte ve onların ahiret gününde karşılaşacakları durumu tasvir etmektedir.

Ahiret gününde bütün insanlar yeniden dirilecek ve Allah'a hesap verecekler. Allah'a iman edenler güzel ve rahat bir hayat ile karşılaşacak ve kendilerine verilen nimetlerden istifade edeceklerdir. İnkâr edenler ise, karşılaşmak istemedikleri gerçeklerle yüz yüze gelecekler. Ahiret hayatında görecekleri manzara karşısında şaşıracak, dünya hayatında sergiledikleri isyan ve inkârlarından dolayı pişmanlık duyacak, derin bir üzüntü ve ıstırap hâline bürünecekler. Kur'an-ı Kerim onların bulunacakları manzarayı şöyle tasvir etmektedir:

* Dr. Abdurrahman CANDAN

"Onlar şöyle derler: Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik. Yine şöyle derler: Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık." (Mülk, 67/9-10)

Dünya hayatında ilahî vahye uymayıp isyan eden ve kendilerine doğru yolu gösteren peygamberlere hakaret edenler, büyük hesap gününde, şaşkınlık içinde çırpınıp bir şeyler yapmaya çalışacak, iyi niyet gösterisinde bulunmaya çalışacak, dünyada çok sevdiği malını feda etmeyi deneyecektir. Okuduğumuz ayetlerde Allah Teâlâ, inanmayan insanların bütün malları yanlarında olsa ve hepsini vermek istediklerini söyleseler de, onlardan kabul edilmeyeceğini ve azapla yüzleşeceklerini anlatmaktadır. Allah'ın azabı onları yakalayacağı vakit, pişmanlıktan ve üzüntüden dolayı donakalacaklardır. Ne yapacaklarını, ne söyleyeceklerini bilemeyecekler. Çünkü bunu yapmaları gereken yer dünya hayatı idi. Ahiret ise hesap, karşılaşma ve sonuç günü olacaktır.

Allah'ı ve Resûlünü inkâr edenler, dünyada iken, makam ve mallarını kaybetme endişesi ile bu yola başvurmuşlardı. Dünya hayatımız, rahatımız iyi olsun, malımız, mülkümüz çok olsun da ondan sonra ne olursa olsun diyerek inkâr yolunu seçmişlerdi. Fakat Allah'ın Resûlü aracılığıyla bildirdiği gerçeklerle yüz yüze kalınca, dünya miktarınca malı feda etmeye hazır olduklarını ifade edecekler. Fakat bu ayetten anlıyoruz ki dünyada ilahî risaleti kabul etmeyenlerin ahiretteki yersiz gerekçeleri bir şey ifade etmeyecek, onları azaptan kurtarmayacaktır.

Sağlıklı iken uğruna birçok fedakârlıkta bulunulan dünya malının Allah katında bir değeri olmayacak. Fakat O'nun uğrunda harcanılan mallar bunun dışındadır. Bu dünyada iken Allah yolunda harcanan mal değerlidir. O zor günde sahibinin yanında hayır ve hasenat olarak yer alacaktır. Bundan dolayı şu hakikat zihnimizden çıkmamalıdır. Aklımızı, fikrimizi, gecemizi, gündüzümüzü meşgul eden dünya nimetleri dünyada kalacaktır. Yanımızda götüreceklerimiz ise sadece Allah'a ve Resûlüne iman ve bu yolda sergilediğimiz güzel davranışlardır. Dünya nimetlerini elbette elde edeceğiz, kullanacağız, fakat bunlar bizi Allah'tan uzaklaştırmaya götürmemeli. Bilakis Allah'ın rızasını kazanmaya götürecek araçlar olmalı.

Ayetin sonu bize ilahî bir hakikati bildirmektedir. Bu insanlar günahlarını hatırlamaları ve vaat edilen azabı duymalarından ötürü suçluluk psikolojisi altında ezilecek ve kendilerini sahipsiz, kimsesiz, yardımsız hissedeceklerdir. Onlar bütün malını mülkünü kaybeden bir müflis tüccarın durumunda olacaklardır. Ancak bu durumdan ötürü hiçbir kimseyi suçlayamazlar. Kendileri yaptılar ve sadece yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. Allah onlara sadece adaletle karar verecek ve hiçbir haksızlık etmeyecektir.

İNKÂRCILAR AHİRETTE YALNIZ VE ÇARESİZDİR*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْۚ وَمَا نَرٰى
مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فٖيكُمْ شُرَكٰٓؤُا۬ۜ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ
تَزْعُمُونَ۟

"Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Hani hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır."
(En'âm, 6/94)

Yaratıklar arasında en saygın varlık insandır. Her şey onun emrine verilmiştir. Hiçbir varlığa nasip olmayan aklı sayesinde varlıklar üzerinde tasarruf yapabilmektedir. İradesini doğru istikamette kullanabilmesi için de yüce Allah, kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Peygamberler onlara yaratılış gayelerini ve Allah'ın emirlerini tebliğ etmiştir. Bazı insanlar peygamberlere kulak vermiş, Allah'a kul olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışmış ise de, bazıları sahip oldukları makam ve mala aldanmış ve bunların kalıcı olduğunu zannederek Allah'a ve peygamberlere karşı çıkmıştır.

Yüce Kitabımız bu konuda bazı kişileri örnek vermiştir. Mesela Kârûn bunlardan biridir. Kârûn'a hazineler verilmiş, o, bunları hayır yolda kullanmadığı gibi, böbürlenmiş, nasihat dinlememiş ve sahip olduğu malın gerçek sahibinin kendisi olduğunu zannetmiş ve *"Bunlar bana bendeki bilgi ve beceriden dolayı verilmiştir"* (Kasas, 28/78) demiş, bu anlayışı ve davranışları sebebiyle helak olmuştur. Firavun ise sıhhat ve

---

* Sabri AKPOLAT

saltanatına aldanmış ve helakine sebep olan şu sözleri söylemiştir:

"Ey kavmim! Mısır hükümdarlığı benim değil mi? Şu nehirler de benim altımdan akıyor (değil mi?) Hâlâ görmüyor musunuz?" (Zuhruf, 43/51)

Kur'an-ı Kerim'de ders almamız için hayatları anlatılan bu insanlar sahip oldukları mal ve makamlarının devamlı olacağını ve bunların kendilerini kurtaracağını zannetmişlerdir. Fakat durum hiç de böyle olmamıştır. Kendileri ölüp gitmiş, sahip oldukları her şey geride kalmıştır. Üstelik mal ve makamın vebalini de sırtlarında götürmüşlerdir. Yüce Kitabımızda, kişinin kendisine en yakın ve en yararlı olan kimseler olan kardeşinden, anasından, babasından, eşinden bile kaçacağı belirtilmiştir:

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese, 80/33-37)

Peygamberimiz; "İnsanlar kıyamet günü yalın ayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak haşr olunacaklar" buyurmuştu. Bunun üzerine Hz. Aişe;

- Yâ Resûlallah! Kadın ve erkekler bir arada olup birbirlerine bakacaklar mı? dedi. Sevgili Peygamberimiz;

- Yâ Âişe! Durum birbirlerine bakamayacakları kadar kötüdür" buyurdular (Müslim, "Cennet" 56).

Hz. İbrahim'in şu duası bizim için ibret vericidir:

"(Kulların) diriltilecekleri gün beni utandırma! O gün ki ne mal fayda verir ne oğullar! Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka." (Şuara, 26/87-89)

Dostlar ve dostluklar sadece dünyada değil ahirette de insanın mutluluğuna veya mutsuzluğuna sebep olacaktır. Peygamberlerin mesajlarına uymayıp mal ve makamına güvenip şeytana ve din düşmanlarına dost olanlar kıyamet gününde pişmanlıklarını dile getirecekler ancak; iş işten geçmiş olacaktır:

"O gün zalim kimse, (çaresizlik içinde) ellerini ısırıp şöyle diyecektir: Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım! Yazıklar olsun bana, keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan insanı yardımcısız bırakıverir." (Furkan, 25/27-29)

Ayet-i kerimede verilen mesajı şöylece özetleyebiliriz: İnkârcılar âhirette, mutlak güç ve hâkimiyet sahibi olan Allah karşısında yalnız ve çaresiz kalacaklar ve onların dünyadaki akraba ve dostları, kendilerini şımartıp azgınlaştıran mal ve mülkler, makam ve mevkiler, Allah'tan başka tapmış oldukları şeyler Allah karşısında onlara zerre kadar fayda sağlamayacak, yardımını umdukları şeyler kaybolup gidecektir.

İNKÂRCILARIN ÂHİRETTEKİ PERİŞANLIĞI*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

وَس۪يقَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَراًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫هَا فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ
خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۜ قَالُوا
بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِر۪ينَ قِيلَ ادْخُلُٓوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۚ
فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّر۪ينَ

"İnkar edenler grup grup cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle derler: 'Size içinizden, Rabbinizin âyetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağınıza dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?' Onlar da, 'Evet geldi' derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir. Onlara şöyle denir: 'İçinde ebedî kalmak üzere cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanların kalacağı yer ne kötüdür!'" (Zümer, 39/71-72)

İnsanoğlunun "iman" ile "küfür" arasındaki tercihi, ahiretteki durumu açısından kendini iki farklı sonuca götürmektedir. Cenab-ı Allah dünya hayatında her şeyi çift yarattığı gibi ahirette de Cennet-Cehennem, ceza ve mükâfat gibi çift unsurlar yaratmıştır. Dünyada fıtratı üzere hareket ederek, Yaratan'ı ve rızık vereni tanıyan ve itaat edenle; küfrü, isyanı ve her türlü kötülüğü hüner sayan, nefsini putlaştıran, kibirlenip Hakk'ı terk eden ve Allah'ın gönderdiği emir ve yasaklara uymayanı, elbette ki yüce Allah eşit görmeyecektir.

Bilenle bilmeyen, çalışanla çalışmayan, iyilikle kötülük, doğru ile yalan, adaletle zulüm, açlıkla tokluk, aydınlıkla karanlık, savaşla barış, nasıl farklıysa imanla küfür

* Rüstem BEŞLER

de öyle farklıdır. Sonucu da farklı olacaktır. İnananlar ve inkâr edenler fiillerinin karşılığını görmeseydi, imtihanın anlamı kalır mıydı? Çevremizdeki her varlık ve olay, bize ilahî güç ve kuvveti, ilim, irade ve kudreti, kısacası bir yaratıcının varlığını haykırırken; sırf inadı ve kibri yüzünden inkârı tercih ederek nankörlük yapan bir kimse için cehennem; iman edip teslim olan, nefsini ve şeytanı yenmeyi başaran, iyilikler yapan, kötülüklerden kaçınan, haddini bilen bir kul için de cennetin verilmesinden daha güzel ve daha tabii ne olabilir?

Din gününün sahibi Allah Teâlâ insanlık tarihi boyunca peygamberler göndererek kullarını uyarmış ve aydınlatmıştır. Bütün bu uyarılara rağmen küfürde ısrar edenlere de cehennemin hazırlandığı, adeta cehennemin onları tanıyıp karşılarcasına kapılarının açıldığı ve cehennem bekçilerinin bu kimselere, hangi nedenle bu kötü duruma geldiklerini bildirdiği zikrettiğimiz âyetlerinde anlatılmaktadır. O gün artık ehli küfrün tutacak dalı kalmamıştır. Vardıkları yerin geri dönüşü de yoktur. Rablerine yakaracak yüzleri de kalmamıştır. Gerçeği anlamışlardır. İş işten geçmiştir. Muhatapları cehennem bekçilerinden ibarettir. Onlara yakarma ihtiyacı duyarlar. Ve şöyle derler:

"Ateşte olanlar cehennem bekçilerine, 'Rabbinize yalvarın da (hiç değilse) bir gün bizden azabı hafifletsin' derler." (Mümin, 40/49)

"(Cehennem bekçileri) derler ki: 'Size peygamberleriniz açık mucizeler getirmemiş miydi?' Onlar, 'Evet, getirmişti' derler. (Bekçiler), 'Öyleyse kendiniz yalvarın' derler. Şüphesiz kâfirlerin duası boşunadır." (Mümin, 40/50)

Çünkü yalvarıp yakarmaya, af ve mağfiret dilemeye ne hakları ne de yüzleri vardır. Müminlere gelince;

"Şüphesiz ki, peygamberlerimize ve iman edenlere dünya hayatında ve şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz." (Mümin 40/51)

O gün zalimlere, mazeretleri fayda vermez. Lânet de onlaradır, kötü yurt da onlaradır (Mümin 40/52).